

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

CEZA MUHALEMESİNDE MAĞDUR VE CİNSEL
DOKUNULMAZLIĞA KARŞI SUÇLARDA MAĞDUR
BEYANININ İSPAT İŞLEVİ

Hazırlayan
Cavidan YEMEZ

Danışman
Prof. Dr. Fatih BİRTEK

Doktora Tezi

Ağustos 2025, KAYSERİ

Cavidan YEMEZ

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

Doktora Tezi

2025

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

CEZA MUHAKEMESİNDE MAĞDUR VE CİNSEL
DOKUNULMAZLIĞA KARŞI SUÇLARDA MAĞDUR
BEYANININ İSPAT İŞLEVİ

(Doktora Tezi)

Hazırlayan
Cavidan YEMEZ

Danışman
Prof. Dr. Fatih BİRTEK

Ağustos 2025, KAYSERİ

BİLİMSEL ETİŐE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Cavidan YEMEZ

İmza

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı : Kamu Hukuku
Program Adı : Doktora
Tez Başlığı : Ceza Muhakemesinde Mağdur ve Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarda Mağdur Beyanının İspat İşlevi

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 398 sayfalık kısmına ilişkin 12/08/2025 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: **% 20'** dir.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimedenden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 12/08/2025

Danışman: Prof. Dr. Fatih BİRTEK

Öğrenci: Cavidan YEMEZ

İmza

İmza

KILAVUZA UYGUNLUK

“Ceza Muhakemesinde Mağdur ve Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarda Mağdur Beyanının İspat İşlevi” Başlıklı Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesine uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Cavidan YEMEZ

Danışman

Prof. Dr. Fatih BİRTEK

Kamu Hukuku ABD Başkanı

Prof. Dr. Cengiz GÜL

KABUL ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Fatih BİRTEK danışmanlığında **Cavidan YEMEZ** tarafından hazırlanan “**Ceza Muhakemesinde Mağdur ve Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarda Mağdur Beyanının İspat İşlevi**” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü **Kamu Hukuku** Anabilim Dalında **Doktora** tezi olarak kabul edilmiştir.

30/06/2025

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. Fatih BİRTEK
Üye : Doç. Dr. Ahmet Hulusi AKKAŞ
Üye : Doç. Dr. İsmail ATAMULU
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ERTUĞRUL
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Abdülbaki GİYİK

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun/...../..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

Prof. Dr. Atabey KILIÇ
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Sabır, emek, azim ve gayretle şekillenen ve nihayetinde tamamlanan bu çalışmada; hem eserleriyle hem de engin bilgi ve tecrübeleriyle yoluma ışık tutan, ufkumu açan, gölgesinde yetişmeyi umut ettiğim kıymetli danışmanım Prof. Dr. Fatih BİRTEK'e; doktora tez jürimde yer alan, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Kürsüsünde çalıştığım süre boyunca desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, kıymetli bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim Doç. Dr. Ahmet Hulusi AKKAŞ'a; jürimde yer alarak çalışmama çok değerli katkılar sağlayan Doç. Dr. İsmail ATAMULU, Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ERTUĞRUL ve Dr. Öğr. Üyesi Abdülbaki GİYİK'e; ceza kürsüsündeki kıymetli mesai arkadaşlarıma; Erciyes Üniversitesi'ndeki görev sürem boyunca bana üniversiteyi ve şehri sevdiren, kan bağı olmaksızın kız kardeşlerim olan Arş. Gör. Dr. Büşra BEYDÜZ, Arş. Gör. Beyza GÜRLEYEN, Arş. Gör. Eylül BALIKÇI SÜSLÜ ve Arş. Gör. Dr. Merve ÇAĞLAK MELEZ'e ve diğer asistan arkadaşlarıma; çalışkanlığı ile bana örnek olan Doç. Dr. Nilcan MERT'e, tüm süreç boyunca hem akademik bilgisi hem de içten desteğiyle yanımda olan, azmi, çalışkanlığı, başarılarıyla her zaman ilham kaynağım olan çok kıymetli hocam Doç. Dr. Sevda KUŞKAYA'ya; tezimin uygulamaya dönük kısımlarında değerli katkılarını esirgemeyen kıymetli arkadaşım Av. İmahan TÜRKMEN KAHRAMAN'a; akademik hayata ilgi duymama vesile olan, daima örnek aldığım kıymetli aile büyüklerim ablam Arş. Gör. Dr. Öznur YEMEZ'e ve abim Doç. Dr. İbrahim YEMEZ'e; hayatını bizlere adayan, tek mutluluğu bizler olan gözümün nuru anneciğime, teşekkürü bir borç bilirim.

Doktora eğitimim süresince TÜBİTAK 2211-A programı kapsamında sağlanan maddi destek için Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'na (TÜBİTAK) teşekkür ederim.

Ayrıca 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve hepimizin yüreğinde derin izler bırakan depremde ebediyete intikal eden sevgili arkadaşım Av. Sedengül KILINÇ'ı ve onun nezdinde hayatını kaybeden tüm canları rahmet ve sevgiyle anıyorum.

Cavidan YEMEZ

Kayseri, 2025

CEZA MUHALEMESİNDE MAĞDUR VE CİNSEL DOKUNULMAZLIĞA KARŞI SUÇLARDA MAĞDUR BEYANININ İSPAT İŞLEVİ

Cavidan YEMEZ

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Doktora Tezi, Ağustos 2025
Danışman: Prof. Dr. Fatih BİRTEK

ÖZET

Bu tez çalışması, ceza muhakemesi hukukunda uzun yıllardır tartışma konusu olan mağdur beyanının ispat kuvveti üzerine hazırlanmıştır. Bilindiği üzere ceza muhakemesi hukukumuzda serbest delil ve serbest değerlendirme sistemleri benimsenmiş olup, hukuka uygun her türlü delil ile ispat mümkündür. Bu bağlamda maddi gerçeğe ulaşmak hususunda en sık başvuru delillerden biri ise mağdur beyanıdır. Ancak mağdurun tarafsızlığı konusundaki tartışmalar nedeniyle bu delile, temkinli yaklaşılması gerektiği öğretide savunulmuştur. Bu tartışmalar bilhassa mağdur beyanının, tek delil olduğu vakıalarda artmaktadır. Özellikle ispatı zor olup delil elde etme güçlüğü yaşanan, görgü tanığının ve maddi delilin olmadığı bazı suçlarda, birbirine taban tabana zıt mağdur ve sanık beyanları söz konusu olmaktadır. Bu hallerde hangi beyana üstünlük tanınacağı, mağdur beyanına üstünlük tanınacaksa şayet bu durumun hangi gerekçelere dayandırılacağı soruları akla gelecektir. Çalışmanın asıl ve esaslı kısmını, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda mağdur beyanının ispat kuvveti konusundaki tartışmalar oluşturmaktadır. Çalışmada, bahsi geçen bu suçlarda delil elde etmenin güç olduğundan, bu suçlara ekseriyetle mağdur dışında tanığın olmamasından ve maddi gerçeğe ulaşmak için mağdur beyanının kilit öneme sahip olduğundan bahsedilmiştir. Son olarak çalışmamızda incelenen hususlar, ilgili doktriner görüşler ve yine yargı uygulaması ekseninde ayrıntıları ele alınmaya çalışılmıştır. Bilhassa tartışmalı olan hususlara naçizane kanaatlerimiz çerçevesinde değinilmeye gayret edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mağdur, Mağdur beyanı, Mağdur beyanının ispat kuvveti, Cinsel suçlarda mağdur beyanı.

THE VICTIM IN CRIMINAL PROCEDURE AND THE EVIDENTIARY FUNCTION OF VICTIM'S STATEMENTS IN SEXUAL CRIMES

Cavidan YEMEZ

**Erciyes University, Graduate School of Social Sciences
PhD Thesis, August 2025
Supervisor: Prof. Dr. Fatih BİRTEK**

ABSTRACT

This thesis is prepared on the weight of proof of the victim's statement, which has been a subject of debate in criminal procedure law for many years. As it is known, free evidence and free evaluation systems are adopted in our criminal procedure law, and it is possible to prove with all kinds of evidence in accordance with the law. In this context, one of the most used evidence to reach the material truth is the victim testimony. However, it is argued in the doctrine that this evidence should be approached cautiously due to the discussions on the impartiality of the victim. These discussions increase especially in cases where the victim's testimony is the only evidence. Especially in some crimes that are difficult to prove and where there is difficulty in obtaining evidence, and where there are no eyewitnesses and material evidence, there are diametrically opposed victim and defendant statements. In these cases, the questions of which statement will be given precedence, and if the victim's statement will be given precedence, on what grounds this situation will be based will come to mind. The main and fundamental part of the study consists of discussions on the proof of the victim's statement in crimes against sexual immunity. In the study, it is mentioned that it is difficult to obtain evidence in these crimes, that there are often no witnesses other than the victim to these crimes, and that the victim's testimony is of key importance in order to reach the material truth.

Finally, we have tried to elaborate on the issues examined in our study on the basis of the relevant doctrinal opinions and judicial practice. In particular, we have tried to address the controversial issues within the framework of our humble opinions.

Keywords: Victim, Victim statement, Strength of proof of victim statement, Victim statement within sexual crimes.

İÇİNDEKİLER

CEZA MUHAKEMESİNDE MAĞDUR VE CİNSEL DOKUNULMAZLIĞA KARŞI SUÇLARDA MAĞDUR BEYANININ İSPAT İŞLEVİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI	ii
KILAVUZA UYGUNLUK.....	iii
KABUL ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLO LİSTESİ.....	xiii
SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MAĞDUR KAVRAMI

1.1. Genel Açıklamalar	8
1.2. Mağdur Kavramının Tanımı	10
1.3. Ceza Hukukunda Mağdur	13
1.4. Suçların Tasnifi Bakımından Mağdur.....	18
1.5. Mağdur ve Benzer Kavramların Karşılaştırılması.....	21
1.5.1. Suçun Konusu.....	21
1.5.2. Suçtan Zarar Gören.....	25
1.5.3. Şikayetçi	28
1.5.4. Tanık	31
1.5.5. Katılan	35
1.5.6. Malen Sorumlu	37
1.6. Mağdur Türleri	38
1.6.1. Doğrudan ve Dolaylı Mağdur Ayırımı.....	38
1.6.2. Genel ve Özel Mağdur Ayırımı.....	39
1.6.2.1. Genel Mağdur (Devlet).....	39

1.6.2.2. Özel Mağdur	49
1.6.2.2.1. Gerçek Kişi Mağdur	49
1.6.2.2.2. Tüzel Kişi Mağdur	53
1.6.2.2.3. Tüzel Kişiliği Olmayan Topluluklar	59
1.7. Mağdurluk ve Faillik Statüsünün Birleşimi	64
1.8. Mağduru Belli Bir Kişi Olmayan Suç Kavramı	65
1.9. Hayvanların Mağdur Statüsü Tartışması	69
1.10. Diğer Hukuk Dallarında Mağdur Kavramı.....	74
1.10.1. Medeni Hukukta Mağdur	74
1.10.2. İdare Hukukunda Mağdur.....	75
1.10.3. Kriminoloji’de Mağdur	76
1.10.4. Viktimoloji’de Mağdur.....	77
1.10.5. İnsan Hakları Hukuku Bakımından Mağdur	80
1.11. Ceza Adalet Sistemlerinde Modeller ve Mağdurun Konumu.....	91
1.11.1. Geleneksel Ceza Modelinde Mağdurun Konumu	93
1.11.2. Onarıcı Ceza Adalet Modelinde Mağdurun Konumu.....	95
1.12. Mağdur Hakları	98

İKİNCİ BÖLÜM

CEZA MUHAKEMESİNDE İSPAT VE MAĞDURUN BEYANI

2. Ceza Muhakemesinin Amacı ve İspat	115
2.1. Ceza Muhakemesinin Amacı ve Şüphe İlişkisi	120
2.2. İspat Kavramı, Konusu, Türleri ve Vicdani İspat Sistemi.....	122
2.2.1. İspat Kavramı ve İspatın Konusu (Kapsamı)	122
2.2.1.1. İspatı Gerekmeyen Konular.....	128
2.2.2. İspat Sistemleri	131
2.2.3. İspatın Nispiliği	141
2.3. İspat Aracı (Delil) Kavramı ve Özellikleri	145
2.3.1. Delil Çeşitleri.....	150
2.3.1.1. Beyan Delili.....	153
2.3.1.1.1. Şüpheli ve Sanık Beyanları	155
2.3.1.1.2. Tanık Beyanı.....	157
2.3.1.1.3. Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Beyanı.....	164

2.3.1.2. Belge Delili.....	168
2.3.1.3. Belirti Delili.....	171
2.4. Mağdur Beyanı ve Ceza Yargılamasında İspata Etkisi.....	174
2.5. Mağdur Beyanının Alınması Esnasında Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Hususlar	178
2.5.1. Mağdurun İfade veya Beyan İçin Çağırılması.....	179
2.5.2. Mağdura Haklarının Hatırlatılması.....	180
2.5.3. Mağdurun Dinlenmesi Usulü	181
2.5.4. Çocuk Mağdurun Beyanı ve Tıbbi Değerlendirme	182
2.5.5. Mağdurun Bir Defa Dinlenmesi Prensibi	185
2.6. Mağdur Beyanında Özellikli Durumlar	187
2.6.1. Mağdur Çocuk Beyanı.....	187
2.6.2. Akıl Hastalığı Bulunan Mağdurun Beyanı	196
2.7. Yargıtay İçtihatları Işığında Mağdur Beyanının Delil Değeri ve Sağlamlık Kriterleri	205
2.7.1. Mağdur Beyanını Esas Alan Değerlendirme Kriterleri	208
2.7.1.1. Beyanının Mantıklı, Tutarlı Olması ve Ayrıntı İhtiva Etmesi.....	210
2.7.1.2. Beyanının İstikrarı, Samimiyeti ve Çelişmezliği.....	216
2.7.1.3. Beyanın Hayatın Olağan Akışına Uygunluğu	223
2.7.2. Muhakeme Sürecine İlişkin Kriterler	224
2.7.2.1. Beyanın İntikal Şekli ve Zamanı: Şikayetin Gecikmesi ve Değerlendirmeye Etkisi.....	224
2.7.2.2. Bölünmezlik İlkesi.....	231
2.7.3. Mağdur- Fail İlişkisine Dayalı Kriterler	232
2.7.3.1. İftira Atmayı Gerektiren Sebep veya Husumetin Varlığı.....	232
2.7.3.2. Namus/İffet Karinesi	236
2.7.4. Muhakeme Sürecinde Etki Doğurabilecek Diğer Unsurlar	237

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CİNSEL DOKUNULMAZLIĞA KARŞI SUÇLARDA MAĞDUR BEYANI VE İSPAT KUVVETİ

3. Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar	240
3.1. Cinsel Saldırı Suçu	244
3.2. Çocukların Cinsel İstismarı Suçu	248

3.3. Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu	252
3.4. Cinsel Taciz Suçu	259
3.5. Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarda Mağdur Beyanının İspat Değeri.....	261
3.5.1. Beyanı Tek Başına Yeterli Gören Görüş.....	265
3.5.2. Beyanı Tek Başına Yeterli Görmeyen Görüş.....	272
3.5.3. Karma Görüş	278
3.6. İfadelerin Geçerlilik Analizi ve Ölçüt Bazlı İçerik Analizleri (Criteria-Based Content Analysis (CBCA)	280
3.6.1. Geçerlilik Kontrol Listesi	285
3.6.2. Ölçüt Bazlı İçerik Analizinde Kullanılan Kriterler.....	287
3.6.2.1. Anlatımın Genel Özellikleri	287
3.6.2.2. Anlatımın Spesifik İçeriği.....	290
3.6.2.3. İçeriğin Özgünlüğü	294
3.6.2.4. Motivasyonla İlişkili İçerik	301
3.6.2.5. Suça Özgü Öğeler	306
3.7. CBCA Kriterlerinin Uygulama Güvenilirliği Üzerine Bulgular.....	306
3.8. CBCA Kriterleri ile İfadenin Değerlendirilmesi ve Sonuçları	311
3.9. Cinsel Suçlarda Rızada Mağdur Beyanının Değerlendirilmesi	315
3.9.1. Rızada İspat Tartışmaları	319
3.10. Ceza Muhakemesinde İspata İlişkin İlkeler Açısından Kadının Beyanı Esastır Hipotezinin İncelenmesi	329
SONUÇ	337
KAYNAKÇA	348

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1. Ölçüt Bazlı İçerik Analizi (CBCA) Kriter Tablosu.....	287
---	-----

SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ

A.Ş.	: Anonim Şirket
AB	: Avrupa Birliği
AD	: Adalet Dergisi
Akt	: Aktaran
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
BKZ	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
bs	: Baskı
C.	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
CHD	: Ceza Hukuku Dergisi
CHKD	: Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
Çev	: Çeviren
ÇİM	: Çocuk İzlem Merkezi
D.	: Daire
Dan.	: Danıştay
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DİDDK	: Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
E.	: Esas
E.t.	: Erişim Tarihi
ed.	: Editör
ETCK	: 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu
HAGB	: Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması
HKK	: Hayvanları Koruma Kanunu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HPD	: Hukuki Perspektifler Dergisi
HTS	: Historical Traffic Search (Arama Trafik Geçmişi)
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İHAM	: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi
İHAS	: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi

İHFM	: İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası
İnÜHFD	: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
m.	: Madde
MEB.	: Millî Eğitim Bakanlığı
MÜHFHAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
OMCT	: İşkenceye Karşı Dünya Örgütü
PVSK	: Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu
s.	: Sayfa
S.B.F.	: Siyasal Bilgiler Fakültesi
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
SEGBİS	: Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi
SSÇ	: Suça Sürüklenen Çocuk
sy	: Sayı
T.	: Tarih
t.y.	: Tarih yok
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
THD	: Terazî Hukuk Dergisi
TMK	: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanun
vd.	: Ve diğerleri
Y.	: Yargıtay
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YD	: Yargıtay Dergisi
YGİAY	: Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Geleneksel ceza adalet anlayışı, işlenen her suçun mağdurunun öncelikle devlet olduğu, suç olarak ihdas edilen her fiilin ise kamuyu ve kamu düzenini tehdit ettiği anlayışını benimsemiştir. Bu adalet anlayışında ilk mağdurun devlet olduğu kabulü nedeniyle kendisine karşı suç işlenen kimseler ise yakın bir döneme değin göz ardı edilmiştir.¹ Modern ceza adalet anlayışı ise maddi hakikate erişmek ve faili hak ettiği cezaya muhatap etmek için maddi hukuk açısından doğru ve adil bir karar verme gayesi gütmektedir.

Modern ceza adalet sistemi içerisinde de yine mağdurun genellikle çok önemli bir rolü olmamakta, mağdur ekseriyetle suçun *pasif bir öznesi*, hatta kanaatimce *maddi bir nesnesi* olarak görülmektedir. Bu aşamada mağdurun gördüğü zarar yönünden tatmini, haksız eylemin intikamıyla ikame edilmektedir.² Esasında modern ceza adalet anlayışının, mağdurun etkisizleştirilmesiyle ortaya çıktığı da ifade edilmektedir. Zamanla bu etkisizleştirmenin, cezalandırmanın toplumun hakkı olduğu veya suçlanan kimsenin kendini savunma hakkına dayandığı şeklinde iki zıt görüşe ulaşılmıştır.

Hukukun eski olarak nitelendirebileceğimiz dönemlerinde faili, fiilinden ötürü cezalandırma hak ve yetkisi mağdura yahut mağdurun içerisinde yer aldığı gruplara ait iken modern ceza adalet sisteminin benimsenmesi ile bu anlayış değişmiş ve yerini egemenliğin bir göstergesi olarak devletlerin hem şiddet hem de cezalandırma hususunda tekel olduğu, bunun ise bir haktan ziyade devlete yüklenmiş bir ödev olduğu anlayışına bırakmıştır.³ Hal böyle olunca ceza hukukunda mağdurun yahut ailesinin işlenen suçla yönelik verecekleri kişisel tepkiden, devletin şiddet uygulama ve ceza verme tekeline uzanan tarihsel bir süreç yaşanmıştır. Esasında bahsi geçen bu öç alma döneminde

¹ Veli Kafes, "Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 60, no. 1 (2011): 84-85.

² Manuel Cancio Meliá, "Victim Behavior and Offender Liability: A European Perspective," *Buffalo Criminal Law Review* 7, no. 2 (January 2004): 513.

³ Hakan Karakehya, "Ceza Muhakemesinin Amacı," *Journal of Istanbul University Law Faculty* 65, no. 2 (2007): 123-24.

mağdurun ihlale uğrayan hakkı modern dönemde nispeten gözetilmiş ve mağdur kısmen de olsa muhakemede ön planda olmuştur.⁴

20. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde ise maddi hakikate ulaşma hususunda tüm erki elinde bulunduran devlete karşı, zayıf durumda kalan sanığın haklarının korunması hususu gündeme gelmiş, bu gerekçe ile sanık haklarında yapılan iyileştirmeler ise aynı oranda mağdura yansıtılmamış ve mağdur muhakemenin *unutulan ögesi* olmuştur.⁵ Evvelce muhakemede mağduriyetin giderilmesi öncelenen, zararına karşılık bir bedel alabilen ve faili bizzat cezalandırabilen mağdur, yaşanan bu değişimle işlenen suçun yalnızca tanığı rolüne indirgenmiştir.⁶

Bugün modern devlet anlayışının benimsenmesi ile devletler nezdinde temin ve tecelli eden adalet sisteminin, suçların takip ve cezalandırılması hususunu da yine devlet eliyle yapılması anlayışını benimsemesi, mağduru bu sistemin dışına itmiş ve geri planda bırakmıştır. Fail odaklı bir ceza adalet sisteminin mevcudiyeti ise mağdura ve muhakemede kıymetli bir delil olarak kabul edilen mağdurun beyanına gereken değerin verilmesine de mani olmuştur. Bu gelişmelerin akabinde ceza adalet sistemleri içerisinde mağdurun da korunması, mevcut zararlarının giderilmesi ve muhakemenin neticesinde verilecek kararlar mağdurun da tatmin edilmesi gerektiği hususları gündeme gelmiştir.⁷ Bununla birlikte mağdurun muhakemede etkin rol oynaması, muhakemenin objesi değil süjesi olduğunun farkına varılması, beyanına kıymet verilmesi daha adil bir yargılamanın kapılarını açacaktır.

Hukukun tecelli ettiği bir düzende verilecek kararların ve bu kararların dayandırıldığı argümanların büyük önem arz ettiği hususunu söylemeye lüzum yoktur. Zira verilecek hüküm neticesinde failin hürriyetinin bekası için endişelerin zuhur edeceği aşıkardır. Hükmedilecek mahkumiyete dayanak olan delilin, kaynağı, vasfı, nereden, nasıl elde

⁴ Oğuz Polat, *Viktimoloji* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2020), 98.

⁵ Olgun Değirmenci, “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 77 (2008): 33–34.

⁶ Veli Özer Özbek, *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 1999), 28.

⁷ Esra Alan Akcan, “Ceza Hukukunda Mağdurun Korunmasına Yönelik Düzenlemeler,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16 (July 1, 2014): 3949.

edildiği, akla mantığa bilime uygun olup olmadığı, bir delilin sahip olması gereken nitelikleri taşıyıp taşımadığı hususunun aydınlatılması ise zorunludur.

Beyan delilinin muhtevası ve hukuki mahiyeti bakımından, isabetli bir şekilde maddi vakıaya tatbikinin mümkün olması halinde çok kıymetli bir ispat aracı olacağı hususunda şüpheye yer yoktur. Öğretide muhakemedeki ispat kuvveti tartışmalı olan, tarafsızlığı hususunda uzlaşma olmayan, bu sebeple beyanına da şüpheli yaklaşılması gerektiği savunulan, beyanına üstünlük tanındığı takdirde sanığın yargılamanın objesi olacağını savunan yazarların görüşlerine karşın, biz çalışmamızda mağdurun ve beyanının muhakemedeki yeri hususunda daha ılımlı bir yaklaşım benimsenmekte, mağdur beyanının güvenilirliğinin ve sağlamlığının temin edilmesi halinde muhakemede çok kıymetli bir delil halini alabileceğini ve yine beyanın çalışmamızda yer verdiğimiz şartları taşıması halinde tek başına dahi mahkumiyete dayanak olabileceğini savunmaktayız.

Elbette ceza muhakemesi sürecinin ciddiyeti, neticelerinin muhakemenin sünjeleri üzerindeki etkileri ve ileriye dönük toplumun hafızasında bırakacağı izleri takdir etmek gerekmektedir. Zira failin cezasız kalması ve toplum nezdinde cezasızlık anlayışının yer etmesi ile bir masumun cezalandırılması ve failin kaderinin mağdurun beyanına ve iradesine bağlı kılınması ihtimallerinin varlığı da gözetilmelidir.

Mağdur beyanı, özellikle cinsel suçlar açısından kıymetli ve ekseriyetle tek veya belirleyici delildir. Bu gibi hallerde vakıanın ispatı için kimi zaman yalnızca mağdur beyanına dayanılmakta ve verilecek hükümde mağdurun beyanı esas alınmaktadır. İspatın yalnızca mağdur beyanına dayalı olarak gerçekleştirilmesi halinde ise beyanın sağlam ve güvenilir olup olmadığı hususunda şüpheler ortaya çıkmaktadır. Hal böyle olunca beyanın sağlam ve güvenilir olup olmadığı sorularının aydınlatılması gerekmektedir. Bunun için de beyanın sınanması elzemdir.

Sağlamlığı ve güvenilirliği sınanmayan mağdur beyanına dayalı mahkumiyet hükmünün, bir kimsenin istikbalinin bir başkasının insafına, vicdanına bırakılması olacağı; asılsız bir beyana dayalı olarak bir kimsenin muhakeme sürecine dahil edilmesinin dahi masum bir kişi için yıkıcı ve yıpratıcı sonuçlarının olacağı nazarı itibara alınmalıdır Böyle bir durumun söz konusu olması, hukukun kötü niyetli kişilerin elinde bir silaha dönüşmesine; buna karşılık gerçek mağdurların ise bu kişiler nedeniyle şüphe ve ithamlarla karşı karşıya

kalıp, yaşadıkları olayları bizzat ispat etmek zorunda bırakılmalarına ve dolayısıyla şüpheliye/sanığa isnat edilen fiillerin ispat yükünün fiilen mağdura yüklenmesine yol açabileceği gerçeği göz ardı edilmemelidir.

Aksi durumda ise beyanına itibar edilmeyen mağdurun, bir kez daha mağduriyet yaşamaması, henüz yaşadığı trajik olayın izleri silinmeden bir hukuk savaşına girmesi ve faili cezalandırmak için tek başına mücadele etmek zorunda kalması kaçınılmazdır. Mağdurun, başına gelen olaydan resmi makamları haberdar etmesiyle başlayan bu süreçte kişileri bahse konu suçun işlendiğine inandırmaya çalışarak, bu suç cinsel suç ise şayet ispat için jinekolojik muayenelere razı olarak, ekseriyetle insan psikolojisine ve hukuk bilimine uygun olmayan sorulara maruz kalarak ve başına gelenlerin kendi kabahati olmadığına kişileri ikna etmek gibi çabaya girerek, halihazırda güç olan bu süreçte beyanına itibar edilmeyen mağdurun ikincil bir mağduriyet yaşamaması kuvvetle muhtemeldir.⁸ Hâl böyle iken yapılması gereken, her vakıanın münhasıran ve münferiden değerlendirilmesi ve mağdur beyanı dışında delil elde edilemediği hallerde maddi hakikate ulaşabilmek için beyanın sağlamlığının ve güvenirliliğini sınanmasıdır.

Bu düsturla daha önce denenmiş ve netice alınmış yöntemlerle ifadenin geçerliliği analiz edilmeli, beyanın kurgulanıp kurgulanmadığı, mağdurun yönlendirilip yönlendirilmediği, yine mağdurun başkalarından etkilenip etkilenmediği ve beyanlarının gerçeklikten uzak olup olmadığı hususlarının aydınlatılması gerekecektir. Böylelikle mağdur beyanının nitelik ve nicelik yönünden asılsız beyanlara nispeten farkı ortaya çıkarılacak ve bu hususta daha doğru kararlar verilir.

Ceza muhakemesinde mağdur beyanının değerlendirilmesi aşamasında eldeki imkânlar ölçütünde mümkün olan tüm deliller toplanmaya çalışılmalı, gösterilen tüm gayrete karşın başkaca delil elde edilememesi halinde mağdur beyanına dayalı mahkumiyet hükmü tesisi için beyanın öncelikle *ayrıntılı, sarih, tutarlı, istikrarlı, samimi ve mantıklı* olması aranmalıdır. Uzun olmasından kastedilen ise beyanının, vakıanın *nerede, nasıl, ne*

⁸ İkincil mağduriyet yaşayan mağdurların adalet sistemi hakkındaki düşünceleri için bkz. *Tecavüze uğradığımı, kaçırıldığımı ve silah zoruyla soyulduğumu asla unutmayacağım. Ancak, yargı sistemine ilişkin hayal kırıklığım çok daha acı vermektedir. Hiç kimseye bu cehennem gibi sürece girmeyi teşvik edemem.* “Bir suçlunun elinde kurban olmak unutulmaz bir kabustur. Ancak daha sonra ceza adalet sisteminin elinde bir kurban haline gelmek affedilemez bir travmadır. Bu durum suçluyu ve ceza adalet sistemini suç ortağı haline getirmektedir. Heather L. Cartwright, “Including Victims in the American Criminal Justice Process,” *UNAFEI Resource Material Series*56 (2000): 190.

zaman, kim tarafından gerçekleştirildiği, ne kadar süre boyunca devam ettiği, vakıanın öncesi ve sonrasında neler olduğu şeklinde sorulara cevap verecek ayrıntı ihtiva etmesidir. Beyanın kendi içerisinde çelişmemesi, tutarlı olsa dahi varsa tanık beyanı ile çelişmesi halinde beyanı doğrulayan başkaca delilin varlığı da aranan hususlardandır.

Kamu davasının mecburiliği prensibi gereğince yeterli şüphenin mevcudiyeti halinde Cumhuriyet savcısının kamu davası açma zorunluluğu herkesin malumudur. Elbette muhakemede takdiriliğin de söz konusu olabileceği ve bu suretle muhakemenin taraflarının yargılamanın gidişatını etkileyebilmesi istisnai olsa dahi mümkündür. Maddi vakıanın gerçekleştiği hususunda yalnızca mağdur olduğunu iddia eden kimsenin beyanının varlığı halinde, beyanı ispata muktedir görülme ve delil olarak kabul edilmese dahi şüpheyi haklı kılan somut olgular olarak görülebilmesinin mümkün olduğu ve bu şekilde yapılan şikayetin dikkate alınacağı öğretide savunulmuştur.⁹

Bu çalışmada ceza muhakemesi hukukunda mağdur beyanının ispat kuvveti değerlendirilirken odak noktasını özellikle cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar oluşturmuştur. Bunun temel nedeni, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçların hem niteliği hem de ispat güçlüğü bakımından diğer suç tiplerinden farklı özellikler ihtiva etmesidir. Bu tür suçlarda mağdurun beyanı çoğu zaman ya tek delil olarak yahut belirleyici delil olarak karşımıza çıkmakta; fail ile mağdur dışında başka kimsenin bulunmadığı, dış dünyadan izole şekilde işlenen fiillerde objektif delil etme güçlüğü ile karşılaşmaktadır. Hal böyle olunca mağdur beyanı, ceza muhakemesinde etkin bir rol oynamakta; muhakemenin hem başlaması hem de neticelendirilmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Çalışmamda hakaret, tehdit yahut şantaj gibi suçlara değil de bilhassa cinsel dokunulmazlığa karşı suçlara odaklanmanın bir diğer sebebi ise bahse konu suçların mağdurda oluşturduğu psikolojik, sosyal ve toplumsal etkilerin çok daha derin olması ve suçların mahiyetinden kaynaklanan ağırlığıdır. Cinsel suç mağdurları, yalnızca fiziksel zarar görmemekte; ekseriyetle toplum önünde de ikincil mağduriyetlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum ise mağdurun beyanının hem nitelik hem içerik açısından daha

⁹ Bu hususta delil başlangıcı olarak kabul edilmesi gerektiği yönünde değerlendirme için bkz. Mustafa Yücel, *Adalet Psikolojisi* (Ankara: Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, 2014), 39.

kırılgan bir zeminde değerlendirilmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle kanaatimizce ceza yargılamasında mağdur beyanının nasıl ele alınması gerektiği, özellikle cinsel suçlar açısından çok daha hassasiyet gerektiren bir meseledir.

Hakaret, tehdit ve şantaj gibi suçlarda genellikle objektif delillere, tanıklara ya da yazılı/sesli kayıtlara ulaşmak mümkün olabilmekte veya bu fiiller kamuya açık alanlarda işlendiğinden ispatı daha kolay olabilmektedir. Buna karşılık, cinsel suçlar çoğunlukla kapalı alanlarda, failin özel hâkimiyet sahasında ve çoğu zaman iz bırakılmaksızın işlendiğinden, delil elde etmek büyük ölçüde güçleşmektedir. Bu husus, çalışmanın odağını cinsel suçlara yöneltmemizin başlıca gerekçelerinden biridir. Dolayısıyla bu çalışmada, beyan deliline dayanılarak mahkûmiyet tesis edilip edilemeyeceği, bu beyanın hangi ölçütlere göre sınanabileceği, beyanın tek başına ispat aracı olup olamayacağı gibi meseleler, esasen cinsel suçlar özelinde değerlendirilmesi gereken sorunlardır.

Bu bağlamda çalışmam, özellikle cinsel suçlarda mağdur beyanının ceza muhakemesinde ispat aracı olarak taşıdığı önemi ortaya koymayı; beyanın delil değeri bakımından hangi nitelikleri taşıması gerektiğini yargı içtihatları ve doktrindeki görüşlerle irdelemeyi hedeflemiştir. Amaç hem mağdurun korunmasını hem de sanığın masumiyet karinesinin zedelenmemesini gözeten bir denge kurulmasına katkı sağlamaktır.

Bu çalışmada kanuna ve usule uygun şekilde elde edilmiş olan ve sağlamlığı ve güvenilirliği sınanan mağdur beyanının yalnızca muhakemeyi başlatmaya muktedir olmayacağını, bilakis bahsi geçen bu özellikleri bünyesinde barındıran mağdur beyanının kimi hallerde tek başına muhakemeyi sonlandırabileceği ve mahkûmiyet hükmüne dayanak olabileceği kanaatini savunmaktayız.

Ceza muhakemesi hukukunda mağdur beyanı ve bu beyanın yargılamadaki ispat gücünü inceleyen bu çalışmamız ile geçmişten günümüze mağdurun ceza muhakemesindeki konumunun değişimi, mağdur beyanına muhakeme sürecinde verilen değerin önemi, beyanın yargılamadaki ispat kabiliyeti, beyanın tek başına ispata yeterli olup olmayacağı tartışmaları ve bu hususta Yargıtay'ın belirlediği ölçütlere değinilmeye çalışılmış olup, beyan temelli yargılamalarda *olan, olması gereken ve terk edilmesi elzem olan* uygulamalara ayna tutulmuştur.

Bu çalışmamız ile cinsel suçlar başta olmak üzere mağdur beyanı temel alınarak yürütülen muhakemeler neticesinde temyiz aşamasına gelen çok sayıda karar incelenmiş, bu kararlarda yer bulan beyan delillerinin sahip olduğu nitelikler değerlendirilmiş, verilen kararlar neticesinde beyan delilinin taşınması gereken özellikler ile yine bu hususta tartışmalı olan noktalara değinilmeye çalışılmıştır. Literatürde bu alanda yapılan ulusal ve uluslararası kaynaklar taranmış, bahsi geçen eserler incelenerek sorunun çözümüne dair tespitlere yer verilmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın ilk bölümünde, mağdurun kavramsal tanımı, türleri, benzer kavramlarla karşılaştırması, farklı hukuk dallarındaki görünümü ve ceza adalet modellerindeki konumundan bahsedilmiştir. Mağdurun genel tanımının akabinde ceza hukukunda mağdur kavramı üzerinde ayrıntıları ile durulmuştur. Ayrıca mağdurluk ve faillik sıfatlarının birleşmesi, mağdursuz suç olup olmayacağı tartışmaları ile hayvanların mağdur olup olmayacağı hususlarına değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise ispat kavramı, konusu ve türleri, ceza muhakemesinin amacı ile ispat ilişkisinden bahsedilmiştir. İspat türleri ve özellikle vicdani ispat sistemi ayrıntıları ile ele alınacak olup, delil, delilin özellikleri ve türleri incelenecek ve bilhassa beyan deliline değinilmiştir. İkinci bölümde, mağdur beyanı ve ceza yargılamasında ispata etkisi, mağdur beyanının alınması usulü, mağdur beyanının ispat aracı olarak kullanılması, bu hususta Yargıtay tarafından geliştirilen ölçütler ve mağdur beyanında özellik arz eden durumlara değinilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda mağdur beyanının ispat kuvveti incelenmiştir. Esasında mağdur beyanı tüm suç tipleri açısından önem arz etse de bu çalışmada yalnızca cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar yönünden inceleme yapılacaktır. Bu hususun esas nedeni ise mağdur beyanının bu suçlar açısından ekseriyetle tek veya belirleyici delil olması ve bu suçlar için öngörülen yaptırımın ağırlığıdır. Bu sebeple son bölümde cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda mağdur beyanının ispat değeri, beyanın tek başına yeterli olup olmayacağı tartışmaları ele alınmıştır. Bölümün devamında ifade geçerlilik analizi ve ölçüt bazlı içerik analizleri, kullanılan kriterler, bu kriterler ile ifadenin değerlendirilmesi ve sonuçları ve son olarak rızada ispat tartışmaları ile kadının beyanının esas olup olmadığı hususları üzerinde durulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

MAĞDUR KAVRAMI

1.1.Genel Açıklamalar

Ceza adalet sisteminin tarihsel gelişiminde, suçun kovuşturulmasının devlet tekeline yürütülmesi, mağdurun süreçte edilgen bir konumda kalmasına neden olmuştur.¹⁰ İşlenen suç, doğrudan devletin çıkarı ve bekası ile ilgili hükümlerin ihlali neticesini doğurmakta iken tüm bu suçların mağduru ise Devlet kabul edilmiştir. Oysa suç, yalnızca kamu düzenine karşı işlenen bir eylem değil; aynı zamanda bireysel menfaatleri ihlal eden, fail ve mağdur arasında kurulan iki taraflı bir olgudur.¹¹ Bahsi geçen bu sistemde mağdurun, bir suçun işlendiğinden yetkili birimleri haberdar etmesi yeterli iken ceza adaleti ilişkisi şüpheli/sanık ve devlet arasındaki ilişki olarak kabul görmüştür.¹² Bu ilişki şekli ise mağdurdan ziyade şüpheli/sanığın hakları üzerine yoğunlaşılmasına yol açmıştır.

Suçların mağdurunun devlet olduğu anlayışının benimsenmesi¹³ ve ceza hukukunda klasik görüşün kabul görmesi neticesinde, Ceza adalet sürecinde, klasik anlayış gereği şüpheli/sanığın korunmasına öncelik verilmiş; buna karşılık mağdur, adeta muhakemenin 'unutulan süjesi' haline gelmiştir.¹⁴ Hukuk tarafından korunan süje olan fail, ceza muhakemesinin tüm aşamalarında bu korumadan faydalandırılırken, aynı muhakeme sürecinde yer alan mağdurun hakları ve ihtiyaçları ise göz ardı edilmiştir.¹⁵

¹⁰ Füsun Sokullu-Akıncı and Selman Dursun, *Viktimoloji: Mağdurbilim. Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 3. Bası. Yayın No. 3358* (İstanbul: Beta, 2016), 2.

¹¹ Çetin Özek, "Suç Mağdurunun Korunması İle İlgili Bazı Sorunlar," *Journal of Istanbul University Law Faculty* 50, no. 1-4 (7 Temmuz, 2011): 14.

¹² Sokullu-Akıncı ve Dursun, *Viktimoloji*, 2.

¹³ Mehmet Beyhan Seçkin, *Mağdur Hakları. Hukuk Yayınları Dizisi 2312* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018), 98.

¹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, *Mağdur Haklarını İnceleme Raporu* (Ankara: TBMM, 2014), 1.

¹⁵ Seçkin, *Mağdur hakları*, 98.

Mağdurun ceza adaleti sistemindeki hak öznesi olarak kabul görmesi uzun bir süreci gerektirmiştir. Asırlar boyu mağdurun yaşadığı acı ve ızdırap göz ardı edilmiş, çektiği acının iyileştirilmesi gündeme gelmemiş, en büyük öncelik işlenen suça karşılık bir ceza verilmesi olmuştur.¹⁶ Günümüzde mağdurun yaşadığı fiziksel acıların yanı sıra vuku bulan hadisenin mağdurun ruh dünyasında oluşturduğu ağır travmalar için de rehabilite faaliyetleri söz konusu olmaktadır.¹⁷

Eski dönemlerde, mağdurlar ceza adalet sürecinde aktif bir role sahip iken, 20. yüzyıla gelindiğinde ise mağdurlar ceza muhakemesinin dışına itilip, pasif bir süje halini almış ve neredeyse işlenen suçun tanığı rolüne indirgenmiştir.¹⁸ Bu durum yargılamada etkin olmak isteyen mağdurların, geleneksel ceza anlayışının yerine mağdurun yargılama sürecinde daha aktif rol aldığı, haklarının korunduğu sistem olan onarıcı ceza adaleti anlayışının benimsenmesi için çaba göstermelerinin tohumlarını ekmiştir.¹⁹

20. yüzyıla gelindiğinde, adalet anlayışının değişmesi, hukuk devleti olmanın gerekleri ve yine devletlerin insan haklarına bağlılığının bir sonucu olarak mağdur, zamanla üzerinde hassasiyetle durulan bir muhakeme süjesi halini almıştır. Toplumda huzur ve güvenliğin sağlanması, yalnızca suçların cezalandırılmasıyla değil, aynı zamanda mağdurların fiziksel ve psikolojik açıdan desteklenmesiyle mümkün olabilmektedir. Bu çabaların meyvesi olarak ceza muhakemesine katılan mağdurlar bu süreçlerde de can sıkıcı deneyimler edinmiş, işlenen suçun tanığı olarak soruşturma ve kovuşturma süreçlerine katkıda bulunma gayretleri sırasında görevli kimselerin ilgisiz tavırları ve prosedürlerin zorlayıcı yönleri nedeniyle farklı mağduriyetlerle karşı karşıya kalmıştır.²⁰ Mağdur haklarına yönelik iyileştirme çabaları, 1980’li yılların sonlarında görünür hâle

¹⁶ Polat, *Viktimoloji*, 98.

¹⁷ Halihazırda ülkemizde, mağdurun ruh dünyasında meydana gelen ağır travmaların giderilmesine yönelik rehabilite edici faaliyetler kapsamında; Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri (ADM), bu kapsamda oluşturulan Adli Görüşme Odaları, Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) ile Psikososyal Destek Hizmetleri faaliyetleri örnek olarak gösterilebilir.

¹⁸ Jo-Anne Wemmers, “Where Do They Belong? Giving Victims a Place in the Criminal Justice Process,” *Criminal Law Forum* 20, no. 4 (November 8, 2009): 395.

¹⁹ Wemmers, 395.

²⁰ Sokullu-Akıncı ve Dursun, *Viktimoloji*, 2.

gelmiş; bu dönemden itibaren mağdur hakları yazılı normlarda da yer bulmaya başlamıştır.²¹

1.2. Mağdur Kavramının Tanımı

Bir kavramı tanımlarken yalnızca kullanımına değil, aynı zamanda o kavramın temsil ettiği değere ve onu diğerlerinden ayıran özelliklere de yer verilir.²² Tanımlama yalnızca bir isim verme faaliyeti olmayıp aynı zamanda o değere ait bir anlatımı da bünyesinde barındırır.²³ Aristo'ya göre bir kavramı tanımlamak, onun diğer nesnelere ile ortak olan yönlerine değinilmesi ve yine onu diğer nesnelere ayıran farklı yönlerinden bahsedilmesi ile mümkün olur.²⁴ Mağdur kavramını tanımlarken de onu benzer kavramlardan ayırmaya yarayan hususlara yer vermenin yanı sıra yine o kavramlarla ortak olan yönlerine değinilmelidir.

Mağdur kavramı ilk kez 15. yüzyılın sonlarına doğru kullanılmaya başlanmıştır.²⁵ Bu kavramın karşılığı Latince'de "*victima*" İngilizce'de "*victim*"²⁶ ve Almaca'da ise "*Opfer*" ve "*Verletzter*", Fransızca ise "*Partie lésée*" gibi ifadelerle karşılık bulur.²⁷ Viktimolojinin babası olarak anılan Benjamin Mendelsohn (1963)²⁸ mağdur kavramının tanımını geniş bir şekilde yapmıştır. Mendelsohn mağduru "*fiziki, psikolojik, ekonomik, politik ve sosyal, aynı zamanda ise doğal (felaketler) nedenlere bağlı olarak zarara uğrayan bir birey veya bir topluluğun üyesi*" olarak tanımlamıştır. Mağdur kavramı, tarihsel süreç boyunca farklı toplumların ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel yapıları doğrultusunda şekillenmiş; bu nedenle evrensel düzeyde ortak kabul gören bir tanım geliştirilememiştir.

²¹ Andrew Nash, "Victims by Definition," *Washington University Law Review* 85, no. 6 (January 2008): 1422–23.

²² Yasemin Işıқтаç, "Bir Hukuk Tanımı Vermenin Zorunluluğu," *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, no. 2 (June 1998): 1.

²³ Işıқтаç, 2.

²⁴ S. Ertan Tağman, "Bilimsel Açıklamanın Felsefi Temelleri Bağlamında Aristoteles'in Dört Neden Kuramı," *Dört Öge* 13 (June 2018): 89–90.

²⁵ Harvey Wallace and Cliff Roberson, *Victimology: Legal, Psychological, and Social Perspectives*, 4th ed. (Boston: Pearson, 2015), 8.

²⁶ John P. J. Dussich, "Victimology: Past, Present and Future," in *131st International Senior Seminar Visiting Experts' Papers* (Tokyo: UNAFEI, 2006), 116. https://www.unafei.or.jp/publications/pdf/RS_No70/No70_12VE_Dussich.pdf.

²⁷ Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lügatı* (Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1998), 213.

²⁸ Dussich, "Victimology: Past, Present and Future", 116.

İngilizce karşılığı *victim* olan aslında kurban anlamına gelen bu kavramın kökeni, eski medeniyetlere kadar uzanmaktadır. Kurban (*victim*), tanrılara hediye olarak sunulan veya tanrıları sakinleştirme amacı taşıyan, en nihayetinde doğüstü bir güce karşılık gerçekleştirilen dini bir tören esnasında kanı dökülen kimseyi temsil etmektedir.²⁹ Bu yüzden mağdur kavramı, “*bir başkası tarafından işkenceye uğrayan yahut idam edilen kimse veya vücut bütünlüğüne zarar verilen, mülkiyet hakkına müdahale edilen, kötü muameleye maruz bırakılan kimse ya da bir insan, kaza, hastalık, felaket vasıtasıyla ya da canlı bir varlığın hareketi nedeniyle zarar gören, tahrip edilen veya feda edilen kimse*” şeklinde de tanımlanmaktadır.

Mağdur kavramı uzun zaman boyunca değişim ve dönüşüm geçirmiş ve farklı anlamları da bünyesine katarak bugünkü (*çağdaş*) mağdur kavramına evrilmiştir.³⁰ Şimdiki mağdur/kurban kavramı, yüzyıllar önce kullanılan kurban kavramından çok farklıdır. Günümüzde bu kavram, fiziksel olarak zarar gören/ yaralanan, herhangi bir konuda kayba uğrayan ve yine bir sebeple acı ve ıstırap çeken kimse anlamlarına gelmektedir.³¹ Paasch, mağdurdan hukuk düzeni tarafından hakları korunan kişi olarak bahsederken, Schneider ise mağduru bir suçtan ötürü zarar gören, tahrip edilen yahut bir zarar tehlikesiyle karşı karşıya kalan kişi, devlet, uluslararası düzen ve yine ulusal ya da uluslararası organizasyonlar şeklinde ifade etmiştir.³²

Mağdur kavramı dilimize ise Arapça’dan geçmiş olup, “*gadr*” veya “*gadre uğramak*” ifadelerinin karşılığıdır.³³ *Gadr* mastarı ise zulüm, haksızlık, hainlik, vefasızlık anlamlarına gelmektedir.³⁴ Mağdur ve gaddar kavramları esasında birbirleriyle ilintilidir. Mağdur *gadre* uğrayan/haksızlığa uğrayan iken, mağdur eden ise gaddar olarak ifade edilir. Bu bağlamda, mağdur kavramı haksızlığa uğrayanı ifade ederken; ‘gaddar’ kavramı ise bu haksızlığa neden olan kişiyi tanımlamak için kullanılmaktadır.

²⁹ Ahmet Polat, *Viktimoloji (Mağdurbilim)*. *Legal Hukuk Kitapları Serisi 298* (İstanbul: Legal Yayıncılık, 2014), 7.

³⁰ Polat, *Viktimoloji*, 7.

³¹ Polat, 7.

³² Polat, 9.

³³ Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, *Mağdur Haklarını İnceleme Raporu* (Ankara: TBMM, 2014), 2.

³⁴ Mehmet Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, 3rd ed. (İstanbul: Ensar, 2010), 151.

Mağdur kavramı, Türk Dil Kurumu tarafından ise “*haksızlığa uğramış (kimse), kıygın*” şeklinde tanımlanmıştır.³⁵ Günlük yaşantıda da bir zarara yahut haksız bir muameleye maruz kalan kimselerden bahsedilirken bu kavramdan yararlanır.³⁶ Bu ifadeler ek olarak “*belirli kazanımlardan mahrum kalan kimse*” de mağdur kavramı içinde ele alınmaktadır.³⁷ Bu açıklamalardan hareketle mağdur ya da halk dilindeki kullanımıyla kurban³⁸ bir haksızlığa uğrayan, bu nedenle belirli kazanımlardan yoksun kalan ve bu durumu fiziksel ya da ruhsal olarak deneyimleyen kimsedir.³⁹

Mağduriyet ise farklı alanlarda pek çok anlamı bünyesinde taşımakla beraber, sıklıkla insana bağlı olan bir haksızlık yahut doğal bir afet gibi bir sıkıntıya maruz kalmak anlamlarına gelmektedir.⁴⁰ Kaynağı insan olan bu haksızlıklar kimi zaman bir trafik kazası şeklinde vuku bulup mağdurlarına kazazede denirken kimi zaman ise kaynağı insan olmayan felaketler olup örneğin deprem halinde, o kimselere deprezede denilmektedir. Bu ifadeler esasında mağduriyet kavramının günlük dildeki karşılıklarıdır.

Mağdur kavramı hukuk dilinde ise işlenen herhangi bir suçtan yahut haksız bir eylemden, olumsuz yönde etkilenen/zarar gören kimse anlamına gelmektedir.⁴¹ İşlenen her suçun bir faili ve konusu olduğu gibi mutlak surette bir mağduru da vardır.⁴² Hukuk alanında mağduriyet türlerini ikiye ayırabiliriz; suç yahut hukuka aykırı bir eylemden ötürü meydana gelen mağduriyet, ceza hukukunun konusunu oluştururken sözleşmeden doğan mağduriyet ise özel hukukun konusunu oluşturmaktadır.⁴³ Bizim bu çalışmada üzerinde

³⁵ Nijat Özön, *Büyük Dil Kılavuzu* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995), 529; Orhan Hançerlioğlu, *Türk Dili Sözlüğü* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2007), 324.

³⁶ Zahir Kızmaz, *Mağdurlar ve Suçlular* (Ankara: Hegem Yayınları, 2015), 19.

³⁷ Aytekin Geleri, “Suç Sosyolojisi,” in *Suç Mağduriyeti* (Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013), 137.

³⁸ Maddi ve manevi bakımdan felakete sürüklenmiş, insani değerlerini yitirmek zorunda kalmış veya bırakılmış kimse, Geleri, 137.

³⁹ Polat, *Viktimoloji*, 3.

⁴⁰ Muhammet Kahveci, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları” (master’s thesis, İstanbul Üniversitesi, 2019), 5.

⁴¹ Veysel Dinler, “Mağduriyet Kavramına Çok Yönlü Yaklaşım,” in *Suç Mağdurları* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2006), 50.

⁴² Fatih Birtek, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 6th ed. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018), 203; Mahmut Koca and İlhan Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 16th ed. (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 116–17.

⁴³ Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, *Mağdur Haklarını İnceleme Raporu* (Ankara: TBMM, 2014), 2.

hassasiyetle duracağımız kısım ise işlenen bir suçtan veya hukuka aykırı bir fiilden ötürü ortaya çıkan ve ceza hukukunun konusunu oluşturan mağduriyet türüdür.

1.3. Ceza Hukukunda Mağdur

Ceza hukuku insanlara belli davranışları yapmamayı öğütlemenin yanı sıra sosyal yapıyı da korumaya çalışır.⁴⁴ Cezayı ise işlenen suça karşılık kanunların öngördüğü müeyyidelerin katı şekilde tatbik edilmesi ile meydana gelen netice olarak tanımlanabilir.⁴⁵ Daha ayrıntılı ifade etmek gerekirse, cezanın suç işleyen kimseye işlediği suç ile orantılı olarak uygulanan bir kısım yoksunlukların yanı sıra bireyin topluma yeniden kazandırılmasını (resosyalizasyonu) amaç edinen, toplumun kınama duygusunu tatmin eden ve bozulan düzeni yeniden sağlama amaçlı uygulanan müeyyideler olduğunu söyleyebiliriz.⁴⁶

İşlenen her suçun bir faili olduğu gibi bir de mağduru vardır.⁴⁷ Suçun maddi unsurlarından biri olan mağdur, ceza hukukuna göre ancak halihazırda yaşayan bir insan olup, hayvan veya eşya ise yalnızca suçun konusu olabilir.⁴⁸ Bu anlatılanlardan hareketle işlenen suçun mağduru ancak bahsi geçen fiil işlenirken hayatta olan kimse olabilir. Örneğin kasten öldürme suçunun mağduru, işlenen suç neticesinde ölmüş olsa dahi suç işlenirken hayatta olan ve yaşama hakkı elinden alınan bir kimse iken yaralama suçunun mağduru ise suçun işlenmesi sonucu vücut bütünlüğü zarar gören ve suç anında hayatta olan kimsedir.⁴⁹

Ceza hukuku uzun yıllardır mağdurdan ziyade fail kavramı üzerinde yoğunlaşmış, failin haklarının geliştirilmesi yönünde değişim göstermiştir.⁵⁰ Bu süre zarfında mağdur kavramı ise “*haksız fiilden zarar gören kimse, zarar gören erkek*” şeklinde ifade

⁴⁴ Sokullu-Akıncı ve Dursun, *Viktimoloji*, 22.

⁴⁵ İlham Rahimov, “Suç ve Ceza,” trans. Tuğrul Veli, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* (2014): 9.

⁴⁶ Sulhi Dönmezer and Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım*, 12th ed., vol. 2 (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1999), 5.

⁴⁷ Mahmut Koca and İlhan Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 13th ed. (Ankara: Seçkin, 2020), 115.

⁴⁸ Sulhi Dönmezer and Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım*, vol. 1 (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1999), 497.

⁴⁹ Kahveci, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları”, 6.

⁵⁰ Sulhi Dönmezer, *Devlet ve Suç Mağduru İlişkisi* (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1977), 179.

edilmiştir.⁵¹ Tanıma bakıldığında mağdur kavramına cinsiyet atfedildiği, kadınlar için ise farklı bir kavrama gereksinim duyulduğu, bu nedenle de mağdure kavramının kullanıldığı görülmekte olup, mağdure ise “*haksız fiilden zarar gören kadın*” olarak ifade edilmiştir.⁵² Bu kavramlardan hareketle türetilen mağduriyet kavramı ise “*zarara duçar olma, zarar görme*” şeklinde tanımlanmaktadır.⁵³

Mağdur kavramına Ceza Muhakemesi Kanunu’nda yer verilmesine rağmen kavramın tanımına kanunlarımızda rastlanmamaktadır. Bu kavramın tanımına ilk kez 5 Mart 2013 tarihli Denetimli Serbestlik Yönetmeliği’nde yer verilmiştir.⁵⁴ Bu Yönetmeliğin tanımlar başlıklı 4’üncü maddesinde mağdur kavramı; “*Kendisine veya birinci dereceden aile üyelerinden birine karşı işlenen suçun fiziksel, duygusal veya maddi sonuçları sebebiyle desteğe ihtiyaç duyan kişi*” olarak tanımlanmıştır.⁵⁵ Bu kavramın tanımına çoğunlukla Cumhurbaşkanlığı kararnameleri, içtihat ve öğretiden erişilmektedir. 2020 tarihli Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi⁵⁶ ve 2021 tarihli Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği’ne Tanımlar başlıklı 4. maddesine göre ise mağdur, “*Suç nedeniyle fiziksel, zihinsel, ruhsal veya ekonomik olarak doğrudan zarar gören gerçek kişi*” dir.⁵⁷

Yukarıda yer verdiğimiz tanımlardan hareketle mağdur kavramının en sade haliyle ifade edilişi, suçtan zarar gören kimse şeklindedir.⁵⁸ Ancak bu tanım, suçtan zarar gören ile

⁵¹ Ali Şafak, *Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü. Güncelleştirilmiş ve Geliştirilmiş 4th ed.* (Ankara: Selim Kitabevi, 2002), 297.

⁵² Şafak, 297.

⁵³ Şafak, 297.

⁵⁴ Denetimli Serbestlik Yönetmeliği, E.t. 12.12.2021. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/03/20130305-7.htm>.

⁵⁵ Rahimov, Suç ve Ceza, 9.

⁵⁶ Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, E.t. 12.12.2021, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.63.pdf>.

⁵⁷ Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği, E.t. 12.12.2021, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210430-1.htm>.

⁵⁸ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2018/216, K. 2018/456., *Mağdur*; *Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü*nde, “*haksızlığa uğramış kişi*” olarak tanımlanmaktadır. Ceza hukukunda ise mağdur kavramı, suçun konusunun ait olduğu kişi ya da kişilerdir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun hazırlanmasında esas alınan suç teorisinde suçun maddi unsurları arasında yer alan mağdur, ancak gerçek bir kişi olabilecek, tüzel kişilerin suçtan zarar görmeleri mümkün ise de bunlar mağdur olamayacaklardır. Suçtan zarar gören ile mağdur kavramları da aynı şeyi ifade etmemektedir. Mağdur suçun işlenmesiyle her zaman zarar görmekte ise de suçtan zarar gören kişi her zaman suçun mağduru olmayabilir. Bazı suçlarda mağdur belirli bir kişi olmayıp; toplumu oluşturan herkes (geniş anlamda mağdur) olabilecektir. Mağdurun kim olduğunun belirlenmesinde öncelikle madde metnine bakılmalı, madde metninin yeterli olmadığı durumlarda hükmün konuluş

suçun mağdurunu ayırma noktasında eksik kalmaktadır. Zira bazı suçlarda mağdur ile suçtan zarar gören farklı kişiler olup mağdur dışında kalan bu kimselerin de korunan bazı hakları zarar görmekte ve tazminat isteme imkânı söz konusu olabilmektedir.⁵⁹ Kimi yazarlar ise mağdur kavramını, “suçun konusunun ait olduğu kimse” şeklinde tanımlamıştır.⁶⁰ Bu tanımdan hareketle suçun konusunun ait olduğu kimseler biliniyorsa, mağdur belirlidir. Ancak suçun konusunun ait olduğu kimse bilinmiyor yahut suçun konusu tüm toplum bireylerine ait ise o toplumun tüm fertleri mağdurdur. Bu görüşe göre “topluma karşı suçlar” ve yine “millete ve devlete karşı suçlar” için mağdur, toplumu oluşturan tüm fertlerdir.⁶¹

Mağdur suçun konusunun ait olduğu, işlenen fiil neticesinde bir haksızlığa maruz kalan⁶², maddi yahut manevi yönden etkilenen kişi anlamına gelmektedir. Öğretide bazı yazarlarca mağdurun suçun pasif süjesi olduğu görüşü de hakimdir.⁶³ Bu görüşü benimseyen Toroslu 'ya göre suçu oluşturan haksız hareketten doğrudan etkilenen kimse o suçun mağduru yani pasif süjesi kabul edilmelidir. Toroslu ayrıca işlenen her suçun genel bir menfaati ihlal ettiği, bu menfaatin esas sahibinin ise devlet olduğu ve bu nedenle işlenen her suçun genel pasif süjesinin devlet iken özel pasif süjesinin ise bireyler olduğu görüşünü de benimsemiştir.⁶⁴

Esasen ceza hukuku, mağdur kavramından ziyade failin sorumluluğuna değinmiştir.⁶⁵ Ceza hukuku bahsi edilen bu sorumluluk hükümlerini düzenlerken ise kimi zaman mağdurun sayısı kimi zaman mağdurun içinde bulunduğu hali kimi zaman ise suçtaki rolü gibi hususlar üzerinde durmuştur.⁶⁶ Bu hususlar bazen failin lehine ceza indirimine vesile

amacı, kanun içerisinde suçun düzenlendiği yer gibi hususlar birlikte değerlendirilerek sonuca ulaşılmaya çalışılmalıdır.

⁵⁹ Bahri Öztürk et al., *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 10. baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 162.

⁶⁰ Fatma Karakaş Doğan, “Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* (2015): 202.

⁶¹ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 19. baskı, Hukuk Dizisi 754 (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 228.

⁶² Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 226.

⁶³ Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, 176-77.

⁶⁴ Nevzat Toroslu and Haluk Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 27. baskı (Ankara: Savaş Yayınevi, 2023), 115.

⁶⁵ Sokullu-Akıncı ve Dursun, *Viktimoloji*, 23.

⁶⁶ Sokullu-Akıncı ve Dursun, 23.

olurken bazen ise fail aleyhine ceza artırımına yol açmıştır. Bu husus ayrıca kimi hallerde zamanaşımının başlama anının belirlenmesi noktasında etkili olmuştur.

Ceza hukukunun özel hükümler kısmında ise bilindiği gibi suçlara ve bu suçlar için öngörülen müeyyidelere yer verilmiştir. Bu kısımda mağdurun sahip olduğu sıfat ile içinde bulunduğu hal incelenirken, yine işlenen suçun mağdur üzerindeki etkilerine de değinilmiştir.⁶⁷ Ancak bu suçlar tasnif edilirken öncül olarak failin saiki, eğilimi, manevi unsuru, sahip olduğu sıfatı vs. gibi hususlar dikkate alınmıştır.⁶⁸

Ceza muhakemesi hukukuna gelindiğinde ise mağdurun konumunun, hak ve yetkilerinin üzerinde önemle durulan alanlardan biri olduğu görülmektedir.⁶⁹ Zira mağdur, muhakemenin önemli bir süjesidir. CMK'nın 2. maddesinde mağdur tanımlanmamakla birlikte, çeşitli maddelerinde mağdurdan söz edilmiştir. Ceza muhakemesi hukuku alanında bu kavramın tanımına *Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik*'in 3. maddesinde rastlanmaktadır.⁷⁰ Bu tanım ise “suçtan veya haksız eylemden zarar gören kişi” şeklindedir. Burada ve yine yukarıda yer verdiğimiz diğer hukuki metinlerde de mağdur kavramını tanımlarken suçtan zarar gören kimse denilmekte ve mağdur ile suçtan zarar gören kişinin her daim aynı kişi olacağı kanaatiyle hareket edilmektedir. Halbuki bilinmelidir ki bu durum bazı suçlarda değişkenlik göstermekte, suçtan zarar gören ve mağdur sıfatı farklı kimselere ait olabilmektedir.

Ceza muhakemesi sürecinde bu denli önemli bir süje olmasına rağmen, mağdur kavramına CMK'nın *Tanımlar* başlıklı 2. maddesinde yer verilmemesi kanaatimizce bir eksikliktir. Mağdurun kim olduğuna ilişkin yaşanabilecek belirsizlikler, muhakeme sürecinde yeni mağduriyetlerin ortaya çıkmasına neden olabilir. Nitekim şüpheli ve sanık gibi diğer temel süjelerin tanımlarına aynı maddede yer verilmişken, mağdurun tanımına

⁶⁷ Sokullu-Akıncı ve Dursun, 23.

⁶⁸ Yener Ünver, *Ceza Hukuku ile Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003), 733 vd.

⁶⁹ Sokullu-Akıncı ve Dursun, *Viktimoloji*, 24.

⁷⁰ *Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik*, erişim tarihi 20 Aralık 2021, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=8202&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>.

yer verilmemesi, mağduru yalnızca bir tanık konumuna indirgeyen geleneksel ceza hukuku yaklaşımının bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

CMK'nın 236. maddesinin mağduru yalnızca tanık gibi ele alan yapısından vazgeçilmesi gerektiği; mağdurun beyan verme hakkı ile mağdurun korunma ve destek alma hakkının birbirinden ayrılabilmesi kanaatindeyim. Mevzuatta mağdurun muhakemeye katılma hakkı ile muhakemede vakıya dair bilgi verme yükümlülüğü arasındaki ayrım somutlaştırılmalı; beyan alma işlemleri, mağdurun ruhsal durumu ve adalete erişim hakkı gözetilerek özel usullere bağlanmalıdır.

Bununla birlikte, muhakeme sürecinde mağdura tanık muamelesi yapmak yerine, ona bağımsız bir süje rolü verilmesi; beyanını ise tanıklık yapmak gibi bir kamu görevinden ziyade, muhakemeye katılma ve ifade verme hakkı kapsamında değerlendirmek daha yerinde olacaktır.

Beyan alma esnasında, mağdurun ifadesinin failin savunmasından bağımsız bir ortamda, başka bir ifadeyle mağdur için özel olarak belirlenmiş, yapılandırılmamış bir yerde alınması; mağdura vakıanın tanığı gibi değil, yaşanan olaydan zarar görmüş ve bu nedenle psikolojik destek alması gerekebilecek bir kişi olarak yaklaşılması bakımından daha uygun olacaktır. Ayrıca mağdurun anlatılarının yalnızca muhakemede bir ispat aracı olarak görülmesiyle yetinilmeyip, bu anlatıların aynı zamanda onun adli mercilere sesini duyurma biçimi olduğu da göz ardı edilmemelidir. Bu çerçevede, konunun daha açık ve etkin bir şekilde düzenlenebilmesi ve mevcut ihtiyaca cevap verebilmesi adına ayrı bir kanun hükmü ihdas edilmesinin yerinde olacağı kanaatindeyim.

Mağdurun muhakeme sürecindeki konumu ve işlevi tartışılırken, onun ceza hukuku sistematiğindeki yapısal yeri de ayrıca değerlendirilmelidir. Bu kapsamda, fail ve mağdurun ceza hukuku açısından nasıl konumlandırıldığı, özellikle suçun unsurlarıyla ilişkisi bakımından da önem arz etmektedir. Tüm bu anlatımlarla birlikte öğretilerde yer alan bir görüşe göre fail de mağdur da suçun maddi unsurudur.⁷¹ Ancak aksi görüşü savunan yazarlara göre fail ve mağdur hukuki bir içeriğe sahip olup, bu kavramların maddi bir muhtevası yoktur.⁷² Bu sebeple fail de mağdur da suçun tali yahut asli kurucu unsuru

⁷¹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 182 vd.

⁷² Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 58.

olmadığı gibi maddi unsuru da değildir. Fail ve mağdursuz suç olmayacağı, tüm suçlar için ortak bir husus olmasının yanı sıra bazı suçlarda ise cezaya etki etmektedir.⁷³ Ceza kanunlarında ayrıca bir hususa yer verilmediği takdirde, bahsi geçen suç için fail ya da mağdur bir özellik arz etmez.⁷⁴

Mağdur ve fail sıfatları bir kişide birleşemez.⁷⁵ Bilindiği gibi öğretide özgü suçlar denilince, failin özel bir vasfının olması yahut belli bir sığata sahip olması aranmış ve bu niteliğinin belirlenmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.⁷⁶ Ancak öğretilerdeki bir başka görüşe göre ise mağdurun belli bir vasfının yahut sıfatının arandığı hallerde de özgü suçun varlığından bahsedilebilir.⁷⁷ Mağdurun belli bir sığata sahip olmasının suçun oluşumu açısından belirleyici olduğu durumlarda, bu sıfat ya doğal (çocuk, kadın) ya da hukuki (kamu görevlisi) nitelikte olabilir. Örneğin mağdurun kamu görevlisi olması hukuki vasfi iken çocuk ya da kadın olması ise doğal vasfi olmaktadır.⁷⁸ Ancak bu söylenenlere öğretilerde karşı çıkan bir kesim de söz konusudur. Bu kesime göre özgü suç, suçların faillik kısmı ile ilgili yapılan sınıflandırma olup, mağdurun vasfi ile ilgili değildir.⁷⁹ Mağdurun vasfına göre bir sınıflandırma mümkün olsa dahi bu durum özgü suç konusu ile ilgili değildir.

1.4. Suçların Tasnifi Bakımından Mağdur

Bilindiği gibi ceza hukuku normları genel ve özel hükümlerden, bu hükümlerde yer verilen ayrıntılı suç tiplerinden ve yine bu suçlar için öngörülen müeyyidelerden oluşmaktadır.⁸⁰ Bu doğrultuda ceza kanunu, genel ve özel hükümler şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrımında genel ve özel hükümler arasında bir astlık üstlük bağıntısı

⁷³ Baş, 59. Kriminolojide “mağdursuz suç” kavramı bulunmakla birlikte, bu kavramın suç teorisi açısından bir geçerliliği bulunmamaktadır.

⁷⁴ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 211.

⁷⁵ Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 395.

⁷⁶ Berrin Akbulut, “Bağıllık Kuralı,” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14, no. 1 (Haziran 2010): 190.

⁷⁷ Ersan Şen, *Türk Ceza Hukuku Suçun Genel Esasları ve Unsurları* (İstanbul: Der Yayınları, 2002), 161.

⁷⁸ Timur Demirbaş, *Kriminoloji* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2001), 509.

⁷⁹ Tülay Yüksel Kitapçıoğlu, “Özgü Suç” (PhD diss., İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021), 121.

⁸⁰ Zeki Hafızoğulları and Devrim Güngör, “Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* no. 69 (2007): 21.

olmayıp, esasında birbirlerini tamamlama söz konusudur.⁸¹ Başka bir ifade ile bazı ceza hükümlerinin maksadının asli ve bağımsız özelliklerinden hareketle kanunda yer verilen insan davranışlarını cezalandırmak olduğu anlaşılırken, diğer hükümlerin ise tamamlayıcı vasfı olduğu görülmektedir.⁸²

Kural olarak ceza hukuku hükümlerinin kaynağı beşerî bir ihlal fiilidir, zira ihlalsiz bir suç olmaz.⁸³ Ceza normlarının kaynağı ihlaldir. Bir suçun ihdas edilme sebebinin bu ihlal olması, cezanın ise hukuki bir değer ve menfaati korumayı amaçlaması ile esasında bu değer yahut menfaatin suçun hukuki konusu olduğu anlayışını desteklediği görülmektedir. Suçların tasnifinde en önemli ölçüt ise suçla korunan hukuki değerdir.⁸⁴

Ceza kanunları, suçları tasnif ederken farklı kıstaslardan faydalanmıştır. Öğretide ise suçların sınıflandırılmasında failin kimliği ve saiki, suçun sübjektif unsurları, hareketi ve neticesi, suçun muhtevası ve meydana gelen neticenin etkileri dikkate alınmıştır.⁸⁵ Tüm bu sınıflandırmaların yanı sıra, suçların tasnifinde belirleyici unsurlardan birinin mağdur olduğu değerlendirilmektedir. Zira ceza hukukunda suç tipleri büyük ölçüde korunan hukuki yarara göre sınıflandırılmakta; bu yarar ise çoğu zaman belirli bir mağdura, yani bireye, topluma ya da devlete ait olmaktadır. Bir başka deyişle, suçun yöneldiği hukuki değer ile bu değer sahibi olan mağdur, suçun niteliğini ve yer aldığı kategoriye dair belirlemeyi doğrudan etkilemektedir. Suçların sınıflandırılmasında yalnızca suçun konusu değil, bu suçun kime veya neye zarar verdiği de dikkate alınmakta; bu da mağdurun, ceza hukuku sistematiğinde hem maddi hem de normatif düzeyde önemli bir ölçüt olduğunu göstermektedir.

Bu kriterin esas alınarak yapıldığı suç tasniflerinde, mağdurun birey ya da devlet olup olmadığı öncelikli olarak nazarı itibara alınmaktadır.⁸⁶ Benimsenen anlayışa göre tüm suçların birincil (doğrudan) mağduru her zaman devlet olmasa da ikincil (dolaylı)

⁸¹ Fiandaca and Musco, *Diritto Penale, Parte Speciale*, trans. Zeki Hafizoğulları and Devrim Güngör, vol. 1 (Bologna: Zanichelli, 1993), XV.

⁸² Zeki Hafizoğulları, *Ceza Normu: Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni*, 2nd ed. (Ankara: US-A Yayınları, 1996), 278.

⁸³ Hafizoğulları ve Güngör, “Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi”, 22.

⁸⁴ Hans Welzel, *Das Deutsche Strafrecht* (Berlin, 1969) Akt. Eylem Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 279.

⁸⁵ Çetin Özek, *Siyasi İktidar Düzeni ve Fonksiyonları Aleyhine Cürümler* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1967), 3.

⁸⁶ Özek, 4.

mağduru daimî olarak devlettir. Zira bir kimsenin malvarlığına karşı işlenen suçun doğrudan doğruya ve yakın mağduru o malın sahibi olan birey iken, dolayısıyla mağduru ise devlettir.⁸⁷

Öğretide uzun süreler boyunca suçların tasnifinde sistemler öne sürülmüş, bu tasnifte mağdur kriterini esas alanlar tarafından mağdurun devlet ya da birey olmasına göre kimi zaman bireye üstünlük tanınmış kimi zaman ise kamunun kolektif menfaati bireye nazaran öncelikli kabul edilmiştir.⁸⁸ Suçları tasnif ederken mağduru esas alanlar, öncelikli olarak mağdurun mahiyetini ölçü almaktadır. Mağdurun ihlal edilen menfaati ise suçların tasnifinde ikinci planda kalan hususlardan biridir. Ancak aksi görüşü savunan Rocco'ya göre tasnifte en önemli kriter fiille ihlale uğrayan mağdurun menfaatidir. Zira tasnifte doğal olarak tehdit ve ihlale uğrayan menfaat veya mevzudur.⁸⁹

Mağdurun suçların tasnifinde yalnız başına kriter olması söz konusu değildir, zira bu ölçüt yetersiz kalır.⁹⁰ Bu ayrımın suçun ihlal ettiği hukuki konu dikkate alınarak yapılması daha yerinde olur. Eğer hukuki konu aynı olursa, bu halde ilgili suçlar alt kategorilere ayrılır ve yine yukarıda bahsini ettiğimiz gibi tamamlayıcı hükümlerin de katkısı ile yeniden bir tasnife tabi tutulur.⁹¹ Mağdurun devlet olduğu suçlarda, tasnifin mağdura göre yapılmasını doğru bulmayan görüşlere de öğretilerde rastlanılmaktadır.⁹²

Mağdurun sadece birey olabileceği, devletin mağdur olamayacağı görüşünü savunanlara göre suçlar, kişilere ve devlete karşı işlenen suçlar diye tasnif edilir. Ancak mağdur olmak için gerçek ya da tüzel kişiliğe sahip olmaksızın, aile, toplum gibi toplulukların da suçun mağduru olabileceğini savunanlara göre ise suçlar, devlete, devletler topluluğuna, aileye, bireye ve topluma karşı işlenen suçlar diye tasnif edilir.⁹³

⁸⁷ Özek, 4.

⁸⁸ Özek, 4.

⁸⁹ Arturo Rocco, *L'oggetto del reato e della tutela giuridica penale*, trans. Çetin Özek (Milan: F.lli Bocca, 1913), 583–84.

⁹⁰ Eylem Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 1st ed. (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2021), 546.

⁹¹ Hamide Zafer, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: Beta Yayınevi, 2013), 152–53.

⁹² Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 546.

⁹³ Nevzat Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu* (Ankara: Savaş Yayınevi, 2019), 57.

Türk Ceza Kanunu'na baktığımız takdirde kanun koyucunun, suçları ayırırken hem hukuki konuyu hem mağduru esas aldığı görülmektedir.⁹⁴ Kanun metni incelendiğinde ilgili hukuki varlık yahut menfaatin ait olduğu mağdur, dikkate alınarak tasnife gidildiği görülecektir. Kanun metni dört kısma ayrılmıştır: İlk kısımda *uluslararası suçlar* (m. 76–80), ikinci kısımda *kişilere karşı suçlar* (m. 81–151), üçüncü kısımda *topluma karşı suçlar* (m. 152–238) ve dördüncü kısımda ise *mille ve devlete karşı suçlar* (m. 302–339) düzenlenmiştir. Bu tasnifte esas alınan ölçüt, suçla korunan hukuki menfaatin sahibidir.

Türk Ceza Kanunu'nun üçüncü kısmında yer alan *topluma karşı suçlar* başlığının, içerdiği suç tipleriyle zaman zaman örtüşmediği ve sistematik açıdan tartışmalı olduğu kanaatindeyim. Zira bazı suç tiplerinin doğrudan bireyleri mağdur etmesine rağmen bu başlık altında yer alması, mağdur odaklı bir tasnif anlayışıyla çelişmektedir. Ayrıca, esasen tüm suçlar topluma ve dolaylı olarak devlete karşı işlendiğinden, bu başlık altında yapılan ayırma ihtiyacı olup olmadığı da sorgulanabilir. Topluma karşı işlenen suçlarda ihlal edilen menfaatler; kamunun düzeni, barışı, güvenliği, sağlığı ve ahlakı gibi hususlardır. Ancak bu menfaatlerin tamamının doğrudan toplumla mı yoksa devletin düzenleyici rolüyle mi ilgili olduğu da yine tartışmaya açıktır. Bu yönüyle, başlığın *topluma karşı suçlar* şeklinde belirlenmesi kavramsal bir belirsizlik yaratmakta ve sistematik tutarlılığı zayıflatmaktadır.

1.5. Mağdur ve Benzer Kavramların Karşılaştırılması

1.5.1. Suçun Konusu

Suçun konusu ile suçun pasif süjesinin (mağdur) farkına değinmeden evvel, suçun konusunu tanımlamak gerekir. Suçun konusu denildiğinde iki farklı kavram göze çarpar. Bunlardan ilki suçun maddi konusu, diğeri ise suçun hukuki konusudur. Suçun maddi konusu kimi yazarlarca suçların kanuni tanımlamalarındaki maddi konu şeklinde ifade edilirken kimi yazarlarca ise netice, nedensellik bağı gibi suçun objektif yapısı üzerinde etkili olan unsurlar şeklinde ifade edilmiştir.⁹⁵ Konusuz suç olmaz.⁹⁶ Her ne kadar bazı yazarlar konusuz suçların varlığını savunsa da bu görüşlerini somut örneklerle

⁹⁴ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 548.

⁹⁵ Faruk Erem, "Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25, no. 1 (1968): 13.

⁹⁶ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 222.

desteklememişlerdir.⁹⁷ Öğretide suçun konusu ifadesine karşılık suçun maddi konusundan bahsedilirken, hukuki değer ifadesine karşılık ise suçun hukuki konusu denilmektedir.

Suçun konusuna ilişkin tanımlamalara bakıldığında, bazı yazarlar maddi konuyu, suçun üzerinde işlendiği kişi veya şey olarak ifade etmektedir.⁹⁸ Bu açıdan gerçekleştirilen fiil, bir eşyaya yahut bir kimsenin fiziksel (maddi) yapısına veya bünyesine yönelir. Bahsi edilen birey veya şey kavramlarını, suçun düzenlendiği norma bakarak belirlemek mümkündür. Suçun konusunu, kanuni düzenlemede yer verilen tipik fiilin yöneldiği kişi veya şey diye ifade edebiliriz.⁹⁹ Bahsi edilen birey veya şey kavramlarını, suçun düzenlendiği norma bakarak belirlemek mümkündür.¹⁰⁰

Suçun maddi konusu suçun objektif unsurudur ve onun vasıtası ile korunmak istenen hukuksal değer ihlal edilir.¹⁰¹ Yani suça vücut veren hareket, suçun maddi konusu olan şey veya şahıs üzerinde icra edilir.¹⁰² Suçun konusu kural olarak suçtan zarar gören kişiden yani suçun mağdurundan farklıdır. Ancak kimi hallerde suçun pasif süjesi ile suçun konusu aynı kişide birleşebilir. Örneğin, kasten öldürme suçunda suçun pasif süjesi öldürülen/öldürülecek kimsedir.¹⁰³ Suçun konusu ise öldürme fiilinin üzerinde vuku bulduğu, Türk Dil Kurumu'nun tanımına göre “iki eli olan, iki ayak üzerinde dolaşan, sözle anlaşılan, akıl ve düşünme yeteneği bulunan en gelişmiş canlı” olarak tanımlanan, yaşayan insandır.¹⁰⁴ Ancak kimi zaman konu, mağdur dışında üçüncü bir kişi de olabilir. Örneğin rızası ile bir küçüğün kaçırılması halinde, suçun konusu küçüğün kendisi iken suçun mağduru ise velisi ya da vasisi olur. Zira bu suç, aile düzenine karşı suçlar arasında yer almaktadır. Velayet hakkı anne ve babaya, küçük vesayet altındaysa vasisine ait

⁹⁷ Ünver, *Ceza Hukuku ile Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 144.

⁹⁸ Coşkun Koç, “Suçun Konusunun Yokluğu Durumunda Teşebbüse Elverişlilik Sorunu,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* no. 147 (2020): 52.

⁹⁹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2010/6-225, K. 2010/268. TCK 150/2: “Yağma suçunun konusunu oluşturan malın değerinin azlığı nedeniyle, verilecek ceza üçte birden yarıya kadar indirilebilir.” İlgili madde hükmünde, yağma suçunun konusunu bir malın oluşturduğu ve bu malın değerinin azlığının verilecek ceza üzerindeki etkisine değinilmiştir.

¹⁰⁰ Koç, “Suçun Konusunun Yokluğu Durumunda Teşebbüse Elverişlilik Sorunu”, 52.

¹⁰¹ Doğan Soyaslan, *Teşebbüs Suçu*, Kazancı Hukuk Yayınları no. 131 (Ankara: Kazancı Kitap Ticaret, 1994), 15.

¹⁰² Ünver, *Ceza Hukuku ile Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 142.

¹⁰³ Uğur Alacakaptan, “İşlenemez Suç,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 23, no. 3–4 (1967): 113.

¹⁰⁴ Ahmet Gökçen and Murat Balcı, “Kasten Öldürme Suçu (TCK m. 81),” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* (2011): 123.

olduğundan; korunan hukuki menfaatin sahibi veli ya da vasi olup, mağdur da bu kişilerdir.¹⁰⁵

Öğretide uzun bir süre boyunca pasif süje ile suçun konusu kavramları birbirinin yerine kullanılmıştır. Ancak bu kavramlar aslında farklı anlamlar ihtiva etmektedir. Her ne kadar bazı durumlarda bu iki kavram bir şahıs üzerinde birleşebilse de bu ancak suçla ihlal edilen hukuki değerın sahibi ile suçı oluşturan eylemin yöneldiğı kişinin aynı olması hâlinde mümkündür.¹⁰⁶ Bazen ise suçun konusu, suçtan zarar gören kişinin sıfatıyla birleşebilir. Bu duruma örnek olarak hakaret suçı gösterilebilir. Hakaret suçunda hem suçun konusu olan onur ve saygınlık değerinin ait olduğu kimse hem de pasif süje olan mağdur aynı kişidir. Bu gibi durumlarda kavramlar örtüşür gibi görünse de hukuken aralarındaki ayrımın korunması önemli olup, konu ile mağdur arasında birebir bir özdeşlik söz konusu değildir.

Öğretide yer alan bir görüşe göre suçun konusu, tipik fiili düzenleyen normda yer alır. Bu vesile ile suçun konusu, suçun maddi unsuru halini almaktadır. Bir görüşe göre suçun kanuni unsuru ifadesiyle kimi hallerde suçun hukuki konusuna işaret edilir.¹⁰⁷ Suçun hukuki konusu, bir suçun düzenlenmesi, hukuki normun ihdası ile korunan ve suç neticesinde ihlal edilen hukuki menfaat veya varlık şeklinde tanımlanabilir.¹⁰⁸ Suçun mağduru ise suçun esasını meydana getiren bu menfaat veya varlığın sahibi olan kimsedir.¹⁰⁹ Mağdur daha evvel de bahsettiğimiz gibi işlenen suç ile ihlal edilen normlar neticesinde bireysel ya da toplu olarak, fiziksel, zihinsel veya duygusal yönden zarar gören, temel haklarından biri ihlal edilmiş kimsedir.¹¹⁰ Suç, mağdura karşı işlenir¹¹¹ ve

¹⁰⁵ Faruk Erem, Ahmet Danışman, and Mehmet Emin Artuk, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14th ed., tümüyle gözden geçirilmiş (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1997), 242.

¹⁰⁶ Ünver, *Ceza Hukuku ile Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 143.

¹⁰⁷ Erem, “Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin”, 14.

¹⁰⁸ Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 110.

¹⁰⁹ Nevzat Toroslu and Haluk Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 26th ed. (Ankara: Savaş Yayınevi, 2021), 103.

¹¹⁰ “Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power”, OHCHR, erişim 28 Mart 2022, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-basic-principles-justice-victims-crime-and-abuse>.

¹¹¹ Ünver, *Ceza Hukuku ile Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 143.

mağdur suçun maddi konusunun da sahibidir.¹¹² Bu duruma ise kişiyi hürriyetinde yoksun kılma, tehdit gibi suçlar örnek gösterilebilir.¹¹³

Erem'in görüşüne göre suçların bazılarının maddi bir konusu olmasa da bu suçların konusu mutlaka vardır ve burada maddi konu kavramının kullanılması, esasında hukuki konudan ayrı olma durumunu ortaya koyma amaçlıdır ancak tam olarak da amaçlanan anlamı ifade için yeterli değildir.¹¹⁴ Suçun konusu her zaman maddi bir varlığı gerektirmez. Kimi zaman manevi bir varlık da suça konu olabilmektedir.¹¹⁵ Örneğin TCK, m. 94'te düzenlenen işkence suçunda ruhsal acı, algılama ve irade yeteneğinin etkilenmesi ya da kişinin aşağılanması gibi manevi varlık yani psikik kavram da suçun konusunu oluşturabilmektedir. Bir başka suç tipi olan hakaret suçunda ise kişinin onur, şeref ve saygınlığı suçun konusu olup, bu değerler insanın manevi varlığını oluşturmaktadır.¹¹⁶

Yukarıda belirttiğimiz gibi suçun konusu ve mağdur esasında birbirinden farklı kavramlar olup ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Ancak kimi zaman mağdur ve suçun konusu birleşir ve tek bir noktada buluşur. Bu suç tiplerinden biri TCK, m. 80'de düzenlenen insan ticareti suçudur. Bu suç kapsamında, normda öngörülen fiillerin icrası sonucunda, insan alınıp satılabilen bir meta gibi konumlandırılmaktadır.¹¹⁷ Bu suçun maddi konusu, insan yani gerçek kişidir.¹¹⁸ İnsan ticareti, bu suçta aynı zamanda mağdur olan kimsenin maddi ve manevi varlığı üzerinde işlendiği¹¹⁹ için konu ve mağdur aynı noktada birleşir.

Toroslu'nun görüşüne göre suçun maddi konusu ve pasif süjesi arasında yaşanan bu kesişmelere karşın, suçun maddi konusu herhangi bir insan yahut herhangi bir şey olabilirken, pasif süje sadece herhangi bir gerçek kişi, tüzel kişi yahut tüzel kişiliği olmayan (toplum, aile vb.) kişi topluluğu olabilir ancak şey suçun pasif süjesi olamaz.¹²⁰

¹¹² Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 392.

¹¹³ Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, 188.

¹¹⁴ Erem, "Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin", 12.

¹¹⁵ Koç, "Suçun Konusunun Yokluğu Durumunda Teşebbüse Elverişlilik Sorunu", 53.

¹¹⁶ Koç, 53.

¹¹⁷ Jasmin Kalach, "Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti Suçları" (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020), 112.

¹¹⁸ Ahmet Caner Yenidünya, ed., *İnsan Ticareti Suçu: TCK m. 80*, 1. Bası, Turhan Kitabevi Yayınları (Ankara: Turhan Kitabevi, 2007), 168.

¹¹⁹ Mahmut Koca, "İnsan Yağması (Sömürüsü) Suçu (TCK m. 201b)," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 52, no. 2 (2003): 145.

¹²⁰ Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, 190.

Ayrıca suçun maddi konusu, asli yahut tali bir unsur olarak tipik fiilin yapısında yer alırken, pasif süje ise tipik tanımda yer almaz ve daima ayrı bir unsur olarak değerlendirilir.¹²¹

Bazı suçların maddi konusu birden fazla sayıda ve çeşitte olabilirken, pasif süje çoğunlukla tektir ve her zaman maddi konuyu oluşturan kimseyle örtüşmez. Örneğin, suçlu bildirmeme suçu (TCK m. 278), başkasına ilişkin bir suçlu ihbar etmeme durumunu düzenler; burada pasif süje toplumdur, ancak maddi konu farklı kişilere ilişkin suçlardır. Buna karşın, bazı suçlar ise birden fazla pasif süjeye yönelmiş olabilir; bu suçlarda ise tek bir maddi konu söz konusu olabilir.¹²² Örneğin, bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçu (TCK m. 195), farklı bireyleri mağdur edebilecek olsa da maddi konu kamu sağlığıdır. Ayrıca hukuki konusu olmaksızın ya da pasif süjesiz bir suçtan bahsedemez iken maddi konusu olmayan suçların da var olabileceği kabul edilmektedir.¹²³

1.5.2. Suçtan Zarar Gören

Mağdur aleyhinde suç işlenen ve bahse konu suçun kurbanı olan kimsedir.¹²⁴ Suçtan zarar gören kavramı ise mağdur kavramını da içinde barındıran çok geniş bir kavramdır.¹²⁵ Suçtan zarar gören kavramına Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu ve ilgili kanunlarda rastlanılmasına karşın bu kavramın tanımına yer verilmemiştir. Kavram tanımlanmadığı için de mağdur kavramı ile birlikte veya onun yerine kullanıldığı görülür. Suçtan zarar gören esasında muhakeme hukukuna has bir kullanım iken mağdur kavramı ise ceza hukukuna özgüdür.¹²⁶ Kunter'in görüşüne göre suçtan zarar gören, aleyhine suç işlenen kimse olabileceği gibi farklı bir kişi de olabilir.¹²⁷ Örneğin, kasten öldürme

¹²¹ Toroslu, 189.

¹²² Ünver, *Ceza Hukuku ile Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 144.

¹²³ Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, 190. "Maddi konusu olmayan suçlara örnek olarak, Türk Ceza Kanunu'nun 283. maddesinde düzenlenen 'suçluyu kayırma suçu' ile 179. maddesinde yer alan 'trafik güvenliğini tehlikeye sokma' suçu gösterilebilir. Bu tür suçlarda, somut olarak etkilenen bir kişi ya da eşya bulunmamakta; yalnızca belirli bir davranışla hukuki düzenin ihlal edilmesi yeterli kabul edilmektedir."

¹²⁴ Nurullah Kunter ve Feridun Yenisey, *Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 12. Baskı, No:26 (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2002), 462.

¹²⁵ Birtek, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 203.

¹²⁶ Canan Ünlütepe, "Kamu Davasına Katılma" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008), 23.

¹²⁷ Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, 144.

suçunda ölen kimsenin yakınları suçtan zarar görmelerine karşın mağdur sıfatını haiz değildir.

Suçtan zarar gören kavramı, mevzuatta açıkça tanımlanmamıştır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun arama ve elkoyma tedbirlerinin düzenlendiği Dördüncü Bölüm ve devamı hükümlerine bakıldığında, “*suçtan zarar gören mağdura...*” şeklindeki ifadelerle, suçtan zarar görenin yalnızca mağdur olduğu varsayımıyla hareket edildiği görülmektedir (CMK m.116 vd.). Kanun koyucu, kamu davasına katılma ile ilgili hükümde ve Kanunun devamında ise bu anlayışı terk etmiş ve “*mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile...*” şeklinde ayrıma gitmiştir (CMK, m. 237 vd.). Devam eden hükümlerde bu yaklaşımını sürdürmüş ve “*mağdur veya suçtan zarar görenin...*” ibaresine yer vermiştir. Bu şekilde kanun koyucu mağdur ve suçtan zarar gören sıfatlarının farklı kimselere ait olabileceği kanaatiyle hareket etmiştir.

Suçtan zarar gören kavramının tanımına, Ceza Genel Kurulu ve ceza dairelerinin kararlarında rastlanılmaktadır. Kararlarda verilen tanımlamalara göre suçtan zarar gören, işlenen suçtan doğrudan zarar gören kimse olup, bu kimsenin dolaylı ve muhtemel zararların söz konusu olduğu hallerde ise davaya katılma hakkından bahsedilemez.¹²⁸ Suçtan zarar gören kimse ekseriyetle ihlal edilen hak yahut menfaatin hamili¹²⁹ olsa dahi esasında aleyhine suç işlenen kimse olmayıp¹³⁰, mağdura karşı işlenen suçtan etkilenen kimsedir. Ayrıca kimi yazarlar *dar* anlamda suçtan zarar görmeyi, doğrudan doğruya görülen zarar olarak kabul ederken, geniş anlamda suçtan zarar görmeyi ise dolayısıyla görülen zarar olarak tanımlamıştır.¹³¹

Suçtan zarar gören kimse, mağdurun bizzat kendisi olabileceği gibi bir başkası da olabilir. İşlenen suç neticesinde mağdur her daim zarar görmekte ise de suçtan zarar gören her vakit mağdur olmamaktadır. Ayrıca kimi suçlar için mağdur tek bir kişi olmayıp, toplumu oluşturan herkestir.¹³² İşlenen bir suç nedeniyle mağduriyet yaşayan suçtan zarar gören kimse hukuki ilişkinin tarafı olup, iddiaları da hukuki bir nitelik taşımaktadır. Suç

¹²⁸ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2010/6-155, K. 2011/80, 03.05.2011; E. 2005/6-127, K. 2006/180, 04.05.2006. Kararda, “Dolaylı veya muhtemel zarar, davaya katılma hakkı vermez.”

¹²⁹ Timur Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 18. Baskı, Hukuk Dizisi, no. 235 (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 607.

¹³⁰ Nurullah Kunter, *Suçun Maddi Unsurları Nazariyesi* (İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1954), 119.

¹³¹ Öztürk vd., *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 161 vd.

¹³² Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 394.

nedeniyle meşru menfaati zarar gören bireyin, kovuşturma talebinde bulunması hukuk düzeni aracılığıyla zararın telafisine ve adaletin sağlanmasına yönelik doğal bir beklentidir. Bu beklenti, kimi zaman misilleme güdüsüyle örtüşse de esasen meşru bir adalet arayışıdır.¹³³

İşlenen bir suç nedeniyle o suçun mağdurunun dışında bir kimsenin de hukuken korunan bir menfaatinin zarara uğraması ve bu zararın tazminini umması olası bir durumdur.¹³⁴ Bu durum, suçun mağduru ile suçtan zarar görenin farklı kavramlar olduğunu göstermektedir. Örneğin, kasten öldürme suçunda mağdur yaşama hakkı elinden alınan kimse iken suçtan zarar gören ise ölenin mirasçısıdır.¹³⁵ Bu durumun yansımaları ise mağdurun oluşan ceza ilişkisinin tarafı olmasına karşın, suçtan zarar görenin yalnızca hukuksal iddia ile hukuk ilişkisinin tarafı olması ve ceza ilişkisine dahil olamamasıdır.¹³⁶

Öğretide baskın olan görüşe göre işlenen suç neticesinde, hukuken korunan bir menfaati doğrudan ya da dolaylı yoldan ihlale uğrayan kimse suçtan zarar görendir ve bu kavram mağdur kavramını da bünyesinde barındırır.¹³⁷ Aksi görüşü savunan yazarlara göre ise suçtan zarar gören işlenen suçun neticelerinden direkt etkilenmiş kişi olarak ifade edilip, bu kavram mağdur kavramı kadar geniş değildir.¹³⁸ Öğretide baskın olan görüşe göre mağdur kural olarak daima gerçek kişi olup¹³⁹ tüzel kişi, kişi toplulukları, aile yahut devlet gibi kurumlar ancak suçtan zarar gören olabilir, suçun mağduru olamaz.¹⁴⁰

Mağdur ile suçtan zarar gören kavramı, kimi suçlar için tek bir kişi üzerinde birleşir. Bu suçlar için suçtan zarar gören, aynı zamanda o suçun mağdurudur. Örneğin, kasten yaralama suçunda vücut bütünlüğü ihlal edilen suçun mağduru, aynı zamanda suçtan doğrudan zarar da gören kimsedir.¹⁴¹ Suçun konusu kimi zaman pasif süje ile değil,

¹³³ Atilla Tanrıvermiş, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları Kavramına Genel Bir Bakış,” *Fasikül Hukuk Dergisi*8, no. 78 (Mayıs 2016): 78.

¹³⁴ Kafes, *Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi*, 87.

¹³⁵ Kafes, 87.

¹³⁶ Öztürk vd., *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 162.

¹³⁷ Kafes, “Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi”, 87.

¹³⁸ Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, *Muhakeme Hukuku Dahil Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 463.

¹³⁹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 227.

¹⁴⁰ Özgenç, 227. Özgenç, eserinde Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun dolandırıcılık suçu bağlamında şirketlerin de mağdur olarak kabul edilebileceği yönünde içtihatla bulunduğu yer vermektedir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2009/11-109, K. 2010/48, 09.03.2010.

¹⁴¹ Ali Kemal Yıldız, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Suçtan Zarar Gören Şikayetçi* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2008), 28.

suçtan zarar gören ile birleşir. Öğretide buna, iftira (TCK m. 267) ve irtikap (TCK m.250) suçları örnek gösterilebilir. İftira suçunda, suçun mağduru söz konusu isnadın niteliğine bağlı olarak adliye ve idare iken suçun konusu ise iftiraya uğrayan (suçsuz kimse) olmaktadır.¹⁴² Benzer durum irtikap suçu için de söz konusudur. İrtikap suçu ile kamu düzeninin işleyişi korunmak istenirken¹⁴³ kamu idaresi ise failin dürüstlük ve disiplin kurallarını ihlal etmesi nedeniyle kamu idaresinin personeli toplum nezdinde itibar kaybına uğradığından suçtan zarar gören sıfatını almaktadır.¹⁴⁴

1.5.3. Şikâyetçi

Ceza yargılamasında, şikâyet tabi suçlar açısından muhakeme süreçlerinin başlayabilmesi için mağdur ile suçtan zarar gören kimselerin failin cezalandırılabilmesi yönünde iradesini ortaya koyduğu ve yetkili makamları haberdar etmek için yaptığı başvuruya şikâyet denir.¹⁴⁵ Bu tanım esasında dar anlamda şikâyeti ifade etmektedir. Geniş anlamda şikâyet ise resen soruşturulan suçların yanı sıra mağdur yahut suçtan zarar kimse tarafından devletin yetkili organlarının işlenen suçtan haberdar edilmesidir.¹⁴⁶ Türk Ceza Kanunu, dar anlamda şikâyet kavramını benimsemiştir.¹⁴⁷

Yukarıda da ifade edildiği üzere, şikâyetçi kavramı, takibi şikâyete bağlı suçlarda mağduru yahut suçtan zarar göreni tanımlamak için kullanılan bir ifadedir. Ancak mağdur ya da suçtan zarar görenin bu sığata sahip olabilmesi için şikâyet hakkını fiilen kullanmış olması gerekir.¹⁴⁸ Şikâyet hakkını kullanan kimse, işlenen suç neticesinde maddi ve manevi yönden zarar gören kişidir. Muhakeme sürecinin şikâyete bağlı olduğu suçlar

¹⁴² Akif Yıldırım, “İftira Suçu,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 69 (2007): 180.

¹⁴³ M. Reis Koca, “İrtikap Suçu,” *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, no. 6 (15 Ocak 2016): 251.

¹⁴⁴ Hasan Tahsin Gökcan, *Görevi Kötüye Kullanma, Zimmet, Banka Zimmeti, İrtikap, Rüşvet Suçları ve Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar (5237 sayılı TCK m. 247–266)*, *Hukuk Kitapları Dizisi*, no. 853 (Ankara: Seçkin, 2008), 431.

¹⁴⁵ Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku I*, Gözden geçirilmiş ve güncellenmiş 12. bası, Seçkin Hukuk, no: 845 (Ankara: Seçkin, 2021), 55.

¹⁴⁶ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 9. baskı, güncellenmiş, *Seçkin Hukuk*, no. 1526 (Ankara: Seçkin, 2021), 177.

¹⁴⁷ Tuğçe Özen, “Türk Ceza Yargılamasında Mağdur Çocuk” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2018), 24. Türk Ceza Kanunu, şikâyet hakkını yalnızca kişisel menfaatleri ihlâl edilen mağdura tanımak suretiyle dar anlamda şikâyetçi anlayışını benimsemiştir. Bu anlayış, TCK’nın 73. maddesinde görülmektedir ve ceza soruşturmasının başlaması için kamusal menfaatten ziyade bireysel iradenin esas alındığı anlamına gelir.

¹⁴⁸ Kahveci, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları”, 40.

ekseriyetle ferdi suçlardır, zira bu suçların haksızlık muhtevası diğer suçlara nazaran daha azdır ve bu suçlar yetkili makamların resen hareket etmesini gerektirmez.¹⁴⁹

Diğer suçlarda şikâyet şartının olmasının sebebi ise suçtan zarar görenin iradesi dışında, yaşanan bu durumun başkaları tarafından öğrenilmesi ile suçun kamusal makamlar tarafından resen soruşturulması/kovuşturulmasının menfaatinden daha büyük bir zarara yol açma ihtimalidir.¹⁵⁰ Zira bazı suçlar vardır ki suçtan zarar gören kimse nezdinde bu durumun başkaları tarafından öğrenilmesi, kimi zaman bir utanç sebebi iken kimi zaman ise travma gerekçesi olmaktadır. Örneğin, eşler arasında cinsel saldırı suçunda, mağdur eşin bu durumunun başkaları tarafından öğrenilmesini istememesi halinde, suçun resen soruşturulması/kovuşturulmasının sağlayacağı yarar mağdur eşin uğrayacağı zarardan fazla olmaz.¹⁵¹

Türk Ceza Kanunu, *takibi şikâyete bağlı suç* ifadesi yerine *soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suç* terimini kullanarak, şikâyet unsurunu bir muhakeme şartı olarak benimsediğini açıkça ortaya koymuştur (TCK m. 73).¹⁵² İlgili hükmün ilk fıkrasında, şikâyet hakkından bahsedilirken “*yetkili kimse*” denilmiştir. Takibi şikâyete bağlı olmayan suçlar bakımından ise, bu fiillerin kamu düzenini ihlâl edici nitelikte olması nedeniyle, kamu davasının mecburiliği ilkesi gereğince soruşturma ve kovuşturma kural olarak resen yürütülür.

Şikâyetçi terimi, kavramsal olarak hem mağdur hem de suçtan zarar göreni bünyesinde barındıracak ölçüde geniş bir anlamı ihtiva etmektedir.¹⁵³ Bu ifadeden yola çıkıldığında şikâyetçi kavramının mağduru da bünyesinde barındırdığı, bu sebeple çoğunlukla işlenen suçun birincil mağdurlarının şikâyetçi olabileceği ancak ikincil mağdur olarak ifade ettiğimiz dolaylı mağdurların şikâyet hakkı kapsamında değerlendirilmediği belirtilmektedir.¹⁵⁴ Bu duruma istisna olarak Ceza Kanunu’nda düzenlenen hakaret suçuna bakılabilir. Zira hakaret suçunda, Kanununun 131. maddesinin 2. fıkrasında

¹⁴⁹ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1, 55.

¹⁵⁰ Şahin ve Göktürk, 55.

¹⁵¹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 775.

¹⁵² Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 16. Baskı, Hukuk Dizisi (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 116.

¹⁵³ Ünlütepe, “Kamu Davasına Katılma”, 33.

¹⁵⁴ Devrim Güngör, *5237 ve 5271 Sayılı Kanunlar Işığında Şikâyet Kurumu*, 1. baskı (Ankara: Yetkin Yayınları, 2009), 45.

ifadesinde yer verdiği gibi mağdurun, henüz şikâyet hakkını kullanmaksızın ölümü durumunda yahut halihazırda ölen kimsenin hatırasına hakaret edilmesi halinde, ölenin ikinci dereceye değin altsoyu ya da üstsoyu, yine ölen kimsenin eşi ve çocuğu şikâyet hakkını kullanabilmektedir.¹⁵⁵

TCK m. 130'da düzenlenen *ölen kişinin hatırasına hakaret* suçu bakımından, ölenin yakınları doğrudan mağdur sıfatını haiz kabul edilmektedir. Zira hatırasına hakaret edilen kimse ölüdür, oysa mağdur halihazırda yaşayan bir kimse olmalıdır. İşlenen suç ferdidir, bu suçun mağduru ise ölenin hatırasına sahip çıkacak olan aile üyeleridir. Bu aile üyeleri bu Kanun hükmü ile hem şikâyet hakkına sahip olmakta hem de mevcut şikâyet taleplerini dile getirerek, muhakeme sürecinde davaya katılma ve suçtan ötürü meydana gelen zararın tazminini talep edebilme imkanına kavuşmaktadır.¹⁵⁶

Mağdur ile şikâyetçi kavramları kimi zaman birbiri ile karıştırılmaktadır. Esasında öğretide hem mağdurun hem de şikâyetçinin muhakeme süjesi olduğuna dair görüşler mevcuttur.¹⁵⁷ Suçun mağduru olan kimsenin, şikâyetçi vasfına sahip olmasında hukuki bir engel bulunmazken asıl tartışma mağdurdan başka suçtan zarar gören kimselerin de şikâyetçi sıfatına sahip olup olamayacakları konusunda yaşanmaktadır.¹⁵⁸ Zira suçtan zarar gören kavramını geniş yorumlamamız, şikâyete bağılı suçlarda muhakeme şartı olan şikâyet kurumunun konulma amacı ile bağdaşmamaktadır. İlgili suçların şikâyete bağılı kılınması ile amaçlanan mağdur dışında bir kimsenin soruşturma ve kovuşturma sürecinde etkin olmasına mani olmak olup, yalnızca mağdurun menfaatini esas almaktır.¹⁵⁹

Mağdur ve suçtan zarar gören kimseleri, muhakeme süjesi olarak kabul eden görüşü benimsemiş olsak dahi bu kimseler, muhakeme sürecinin ilk evrelerinde herhangi bir işlem yapamaz. Zira bu kimseler ancak kamu davası açılmasının akabinde kendilerine katılma hakkı tanındığında muhakeme sürecine dahil olabilirler.¹⁶⁰ Buna ek olarak, 1412

¹⁵⁵ Güngör, 46.

¹⁵⁶ Güngör, 46.

¹⁵⁷ Recep Gülşen, "Ceza Muhakemesi Hukuku Açısından Mağdurun Hakları," in *Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu*, edited by Bahri Öztürk (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2008), 683.

¹⁵⁸ Nur Centel ve Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku* 16. Baskı, (İstanbul: Beta Yayınevi, 2019), 1932.

¹⁵⁹ Cumhur Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 9. Baskı (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2018), 62.

¹⁶⁰ Yenisey ve Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (2021), 177.

sayılı CMUK dönemine kıyasla, 5271 sayılı CMK hem mağdura hem de şikâyetçiye yargılama aşamasında birçok hak ve yetki tanımıştır. Bu durumun temel nedeni, eski CMUK döneminde suçtan zarar gören kişilerin ayrıca şahsi dava açarak haklarını arayabilmeleri ve zararlarını tazmin ettirebilmeleridir. Ancak yeni Kanun'da buna karşılık gelen bir düzenlemeye yer verilmemesi nedeniyle, mağdura ve şikâyetçiye tanınan haklar bir çeşit telafi işlevi görmektedir.¹⁶¹

Ayrıca tüzel kişiler de şikâyet hakkına sahip olup, bu hak, tüzel kişinin yetkili temsilcileri aracılığıyla kullanılır.¹⁶²

1.5.4. Tanık

Tanıklık, yargılama sürecinin bir tarafı olmayan kimselerin, vuku bulan olayı beş duyu organı aracılığıyla mahkeme huzurunda aktarmasıdır.¹⁶³ Tanık ise ilgili davada, nizalı taraflar arasında geçmişte vuku bulmuş olaylar ve durumlara dair bilgi yahut algılarını yargılama makamına ileten kimsedir.¹⁶⁴ Görülmektedir ki yargılama sürecinde tanık sıfatına sahip olabilmek için davanın tarafları dışında, üçüncü bir kişi olunması gerekmektedir. Bu vesileyle bir olay hakkında yürütülen yargılama sürecinin soruşturma yahut kovuşturma aşamalarında, bahsi edilen olayla bir bağı olmayan herkes tanıklık yapabilmektedir.¹⁶⁵

Tanık, esasında yargılama sürecinin önemli bir aktörüdür. Zira tanık da mağdur gibi yargılamada aynı koşullar altında, ilgili olaya dair görgü ve duyularını ve bizzat yaşayarak tecrübe ettiği hususları, gerçeklerin açığa çıkması ve suçluların cezalandırılması için mahkeme huzurunda ifade eden kişidir.¹⁶⁶ Bu ifadelerden yola çıkıldığında yukarıda bahsini ettiğimiz *olayla bir bağı olmama* kıstası mağdur için geçerli olacak mı sorusu gündeme gelecektir.

¹⁶¹ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 341.

¹⁶² Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2018, 65.

¹⁶³ Centel ve Zafer, 256.

¹⁶⁴ Fatih Karamercan, “Medenî Usûl Hukukunda Tanık ve Tanıklık,” *Ankara Barosu Dergisi* 76, no. 3 (Ekim, 2018): 154.

¹⁶⁵ Bahri Öztürk vd. *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, güncellenmiş 17. baskı, Hukuk Dizisi 949 (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 303.

¹⁶⁶ Durmuş Tezcan, “Organize Suçlar ve Bu Suçlarda Mağdurun Hakları ve Tanıkların Korunması,” *Adalet Dergisi*, no. 3 (2000): 12.

Ceza Muhakemesi Kanunu 233. maddesinde, mağdurun tanık olarak dinlenebileceğinden bahsederken, yine CMK, m. 236'da ise “*Mağdurun tanık olarak dinlenmesi halinde, yemin hariç, tanıklığa ilişkin hükümler uygulanır.*” şeklinde bir ifadeye yer verilmiştir. Bu hüküm ile mağdur tanıklık kavramına değinilmiştir. Mağdur, olayın faili ya da iştirakçisi değildir; olayın oluşumuna katkısı bulunan değil, bu olayın sonuçlarından zarar gören kişidir. Bu yönüyle mağdur, suça ilişkin yargılamada tanık sıfatıyla dinlenebilse de olayın aktif öznesi değil, pasif süjesi konumundadır. Zira mağdur olaydan ziyade işlenen suçun neticelerinden etkilenen kişidir. Öyleyse olayla bağı olan kavramı, hareketi yahut neticeyi meydana getiren ve işlenen suçun faili ya da failleri olan kimselerdir. Mağdur ise bu hükümler vasıtası ile işlenen suç neticesinde yargılama sürecine müdahil olarak adaletin tecellisinde etkin olabilme imkanına kavuşmaktadır. Ayrıca öğretilerde tartışmalı olsa dahi sanık müdafisinin yargılama sürecinde tanıklık yapmasının önünde kanuni bir engel söz konusu değildir.¹⁶⁷

Suçtan zarar görenin tanık olup olamayacağı hususu öğretilerde tartışmalıdır. Suçtan zarar görenin tanık olarak dinlenebileceğini ileri süren görüşe göre kamu davasında taraf sıfatına sahip olması, tanıklık yapmasına engel teşkil etmez. Zira bu husus, muhakemenin tarafı olmama halinin esasında makam itibarıyla taraflığı ifade etmekte olup, kişi itibarıyla taraflığı kapsamamasından kaynaklanmaktadır.¹⁶⁸ Aksi görüşü savunanlar ise suçtan zarar gören kimsenin de kişi olarak dahi olsa muhakemeye taraf olduğu ve bu nedenle tanıklık yapamayacağı yönündedir. Suçtan zarar gören kişinin işlenen suç neticesinde menfaatinin etkilenmesi, bu durumun mağdurun tarafsızlığı konusunda ciddi şüphe yaratabileceği yönündedir. Zira mağdur, menfaati gereği yargılama sürecinde kuvvetle muhtemel olarak fail aleyhine beyanda bulunacak; bu da doğal olarak yargılamanın nesnellğine gölge düşürecektir. Özellikle mağdurun olaydaki konumu itibarıyla subjektif bir bakış açısına sahip olması, hukuki süreçte *tarafsızlık* ilkesine uygunluğu sorgulanabilir hale gelir.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi mağdurun tanık olarak dinlendiği durumlarda yahut tanığın doğrudan mağdur olduğu hallerde mağdurun, diğer muhakeme süjeleri karşısında

¹⁶⁷ Öğretilerde de avukatın olayla ilgili doğrudan bilgi sahibi olduğu ve bu bilginin başka bir tanıkla ortaya konulmasının mümkün olmadığı durumlarda, avukatın tanık olarak dinlenmesinin zaruri olacağı ileri sürülür. Feyzioğlu, *Tanıklık*, s.54.

¹⁶⁸ Metin Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık* (Ankara: Us-a Yayıncılık, 1996), 35.

korunması için tanıklara özgü usullerin uygulanması gündeme gelir.¹⁶⁹ Ancak bu korumadan her mağdur faydalanamaz. Yararlanabilenler ise yaşanan olayı bizatihi gören, duyan yani beş duyu organı aracılığıyla yaşananlara şahit olup, mahkeme huzurunda anlatacak olan yahut anlatacak kimselerle yakın ilişki içinde olan kimselerdir.¹⁷⁰ Buradan hareketle korumanın işlenen suça tesadüfen tanık olan kimseler için olmadığı, o suçun mağdurlarının korunmasının da amaçlandığı anlaşılmaktadır.¹⁷¹

Tanıklar, mevzuattan da anlaşılabilceği gibi kural olarak yeminle dinlenir. Ancak mağdurun, işlenen suçun tanığı olarak dinlendiği durumlarda, mağdurun yemin etme yükümlülüğü yoktur. Yeminsiz dinlenen mağdurun beyanları ise tanık beyanı olarak değil¹⁷², mağdur dışında bir taraf beyanı olarak değerlendirilmektedir.¹⁷³ Zira bahsi geçen olaydan doğrudan etkilenen kişiler olan mağdurların beyanlarının ne kadar objektif olacağı tartışma konusudur. Tanık mağdur diye nitelendirdiğimiz bu kimselerin, olayın yalnızca tanığı olan kişilere göre daha taraflı ve noksan, kimi zaman ise yanlış beyanlarda bulunabilmesi muhtemeldir. Şüphesiz, tanık mağdurun olayın fail yahut faillerine karşı beslemiş olduğu öfke, kin, nefret, kimi zaman ise heyecan hali, suçtan ötürü yaşanan psikolojinin neticeleri olacaktır.¹⁷⁴ Buradan hareketle, mahkemenin hüküm tesis ederken salt mağdur tanığın beyanlarından hareket etmesi, adaletin tecellisi konusunda bazı

¹⁶⁹ Yusuf Solmaz Balo, *Uluslararası İlke ve Uygulamalar Çerçevesinde Ceza Muhakemesinde Tanık Koruma* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2009), 60.

¹⁷⁰ Bayram Turgut, *Ceza Muhakemesinde Tanıkların Korunması* (Ankara: Turhan Yayınevi, 2010), 200.

¹⁷¹ *Tanık Koruma Kanunu*, Kanun No. 5726, m. 2/1-a. “tanık sıfatıyla dinlenen suç mağdurları” ifadesine yer verilerek, mağdurun beyanının delil değeri taşıdığı durumlarda tanık gibi dinlenmesi hâlinde, tanıklara özgü koruma tedbirlerinden yararlanabilmesinin önü açılmıştır. Bu düzenleme ile suça doğrudan maruz kalan ve yaşanan olaya beş duyu organıyla şahit olup bunu muhakeme makamına aktarabilecek durumda olan mağdurların, diğer muhakeme süjeleri karşısında korunması amaçlanmıştır. Burada bahsi geçen *tanık sıfatıyla dinlenen suç mağduru* ifadesiyle de her olayın mağdurunun kastedilmediği, aynı zamanda hem olayın tanığı hem de mahkemece dinlenen mağdurların ifade edildiğini söylemek mümkündür.

¹⁷² Mağdur veya suçtan zarar görenin CMK m. 236/1 uyarınca dinlenmesi ve önceden yemin ettirilememesi, onun tanık olduğu anlamına gelmez. Bu kural, sadece tanık dışındaki delil kaynaklarına yemin verdirilemeyeceği ilkesinden kaynaklanmaktadır. Yemin, ancak tarafsız konumdaki süjeler için beyanın doğruluğunu güvence altına alır. Mağdur ya da suçtan zarar gören, maddi vakianın tarafı olduğundan tarafsız sayılmaz. CMK m. 236/1'den hareketle mağdurun tanık olabileceği kabul edilse bile benzer şekilde şüpheli veya sanığın da tanık olabileceği sonucu çıkar ki bu doğru değildir. Tanığın tarafsız ve objektif olması gerektiği göz önüne alındığında, mağdurun tanık sayılamayacağı ve beyanının tanık beyanı olarak değerlendirilemeyeceği açıktır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Fatih Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat: AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında*, 2. baskı (Ankara: Adalet Yayınevi, 2017), 173–74.

¹⁷³ Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 260.

¹⁷⁴ Faruk Erem, *Adalet Psikolojisi*, 11. baskı (Ankara: Başkent Klişe Matbaacılık, 2003), 264.

tartışmaları beraberinde getirir.¹⁷⁵ Tartışmaların odak noktası ise bu beyanların mutlak suretle başka delil yahut beyanlarla desteklenmesi gerekliliği üzerinedir.

Mağdurun muhakeme sürecinde tanık olarak beyanlarının alınması, onu muhakemenin pasif bir süjesi olmaktan alıkoymamaktadır. Zira o mağdur tanık olarak, olayla bağı olmayan üçüncü bir kimse olmayıp, bizzat işlenen suçun neticelerinden etkilenen kimsedir. Bu nedenle işlenen suçun pasif süjesi olarak muhakeme sürecinde yer alır. Ayrıca, bu kimselerin yargılama sürecinden en az zararla etkilenmelerini sağlamak amacıyla, tanıklara özgü koruyucu önlemlerden faydalandırılmaları gerekir.

Mağdur tanık dediğimiz bu kimselerin, muhakeme sürecinde olumsuz olarak etkilenmelerini en aza indirmek için başta çocuklar olmak üzere mağdur kimselerin psikolojilerinin bozulması halinde, ilgili suça dair yürütülecek soruşturma ve kovuşturma evrelerinde tanık olarak beyanları sadece bir kez alınabilir. Ancak maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla zorunlu haller saklı tutulmaktadır (CMK, m.236/f.2). Ayrıca psikolojisi bozulmuş bu kimselerin tanık olarak beyanları alınırken, psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kimsenin bulundurulması da kanuni bir zorunluluktur (CMK, m.236/f.3).

Bu düzenleme, mağdur çocuklar ve işlenen suç neticesinde psikolojisi bozulmuş erginler içindir. Ayrıca bahsettiğimiz bu kimselerin yalnız bir kez dinlenmeleri ve bu beyana sınırlı erişimden ötürü dinleme esnasında görüntü ve ses kaydı yapılması zorunlu bir husustur (CMK m. 52/3-a, 52/4).¹⁷⁶ Bu kayıtlar ise ancak ceza muhakemesinde kullanılabilir. Ayrıca mağdur, muhakemenin her aşamasında beyan verirken yanında vekili bulunabilir (CMK m. 236/1). Maddi gerçeğin ortaya çıkarılması konusunda zorunluluk olmadıkça psikolojisi bozulan mağdur çocuk ve yetişkinlerin yalnızca bir kez dinlenilmesi (CMK m. 236/2) ile amaçlanan, mağdur odaklı adalet anlayışı neticesinde halihazırda yaşanan olay nedeniyle psikolojisi bozulmuş olan çocuk ya da yetişkinlerin olayı defaatle anlatıp, aynı acıyla tekrar tekrar yüzleşmesinin önüne geçmektir.¹⁷⁷

¹⁷⁵ Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 305.

¹⁷⁶ Balo, *Uluslararası İlke ve Uygulamalar Çerçevesinde Ceza Muhakemesinde Tanık Koruma*, 227.

¹⁷⁷ Sokullu-Akıncı ve Dursun, *Viktimoloji*, 280.

1.5.5. Katılan

1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nda “*Suçtan Mağdur Olan Kimselerin Davaya İştiraki*” başlığında, kamu davasına katılma kurumundan bahsedilmiştir. Müdahale, bir kimsenin kamusal iddia makamının yanında yargılama sürecine dahil olması iken bu eylemi gerçekleştiren kimseye ise müdahil denilmiştir.¹⁷⁸ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda ise “*Mağdur, Şikâyetçi, Malen Sorumlu, Katılan*” başlığı altında, “*Kamu Davasına Katılma*” şeklinde düzenlenmiştir. Böylelikle, 1412 sayılı Kanun'da *müdahale* olarak ifade edilen bu kurum, 5271 sayılı Kanun'da *katılma*; eski kanunda *müdahil* olarak anılan kavrama ise *katılan* ifadesi karşılık gelmektedir.

Müdahale sözcüğü, “*karişma, araya girme*” anlamlarına gelirken, müdahil ise “*karişan, davaya müdahale eden kişi*” demektir.¹⁷⁹ Katılma ise katılma eylemini ifade etmektedir. Sözlük anlamı itibariyle katılma, “*iletişim ve ortak davranışta bulunma yoluyla belirli bir toplumsal duruma girme süreci, iştirak*” anlamlarına gelmektedir.¹⁸⁰

Bilindiği gibi ceza muhakemesi süreci, Cumhuriyet savcısının kontrolünde ilerler. Kamu davası açma ve yürütme görevi de Cumhuriyet savcısının uhdesindedir. Cumhuriyet savcısı, tüm bu faaliyetleri kamu adına yürütür. Bunun sebebi ise kamunun, her suçun geniş anlamda mağduru olarak kabul edilmesidir.¹⁸¹ Buna karşın, her olayda kamunun yanı sıra işlenen suçun sonuçlarıyla doğrudan yüzleşen somut bir mağdur daha bulunmaktadır.¹⁸² Toplum dışında mağdur kimselerin olması, işlenen suçun yargılama sürecinde bu kimselerin de yer alması gerekliliğini doğurmaktadır.¹⁸³

İddia makamını kamu adına temsil eden Cumhuriyet savcısının yanında, ceza davasını yürütmek ve yönlendirmek amacıyla bir başkasının davaya müdahil olması istisnai bir durumdur.¹⁸⁴ İstisnai bir durum olmasına karşın, ceza yargılamasında muhakeme sùjeleri olan mağdur ve suçtan zarar görenin katılması ve davayı yönlendirmesi, hukuken kabul

¹⁷⁸ Ali Rıza Çınar, “Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan* 21, sy Özel sayı (2019): 2804.

¹⁷⁹ Parlatır ve Türk Dil Kurumu, *Türkçe sözlük*, 1429.

¹⁸⁰ Parlatır ve Türk Dil Kurumu, 1104.

¹⁸¹ Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2018, 942.

¹⁸² Çınar, “Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma”, 2805.

¹⁸³ Yenisey ve Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2021, 168.

¹⁸⁴ Recep Doğan, “Ceza Muhakemesinde Davaya Katılma ve 6284 Sayılı Kanun'dan Kaynaklanan Sorunlar”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, sy 47 (2021): 146.

edilmiştir (CMK, m.237). Mağdur ve suçtan zarar gören kimseye tanınan bu hak ile tanık sıfatıyla muhakeme objesi olmanın yanı sıra katılan sıfatıyla bu kişilere muhakemede süje olma ve davayı yönlendirebilme imkânı da tanınmıştır.¹⁸⁵

Her ne kadar kamu adına temsil yetkisi Cumhuriyet savcısına ait olsa da bazen suçun mağduru, bazen de kanunda belirtilen diğer kişiler muhakeme sürecine katılmak isteyebilmektedir. Bu kişiler, maddi veya manevi zararlarını hukuk mahkemeleri aracılığıyla gidermiş olsalar da bu çoğu zaman onlar için yeterli olmaz ve ceza muhakemesi sürecinde de rol almak isterler. Bu isteğin sebepsiz yere reddi kişilerin adalete olan güvenini sarsacağı¹⁸⁶ gibi; katılmaları muhakeme sürecinin daha adil ve hakkaniyete uygun yürütülmesine katkı sağlayacaktır.

Kamu davasına katılma, Cumhuriyet savcısı tarafından açılan davaya yine savcının yanında yer alarak ve birtakım hak ve yükümlülükleri üstlenerek muhakeme sürecine etkide bulunmaktadır.¹⁸⁷ Ceza muhakemesi hukukunda bu kurum tafsilatlı olarak açıklanmıştır. İlgili Kanun hükmünde, mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ve malen sorumlu olanların kamu davasına müdahil olma haklarından bahsedilmiştir. Kamu davasından bahsedildiği için henüz davanın açılmadığı soruşturma evresine müdahil olmaktan söz etmek mümkün değildir. Bu kimseler, kovuşturma evresinin tüm aşamalarında hüküm verilinceye dek şikayetçi olduklarını beyan ederek kamu davasına müdahil olabilecektir (CMK, m.237). Bu kimseler hüküm tesisinin akabinde kanun yolu sürecinde davaya katılma taleplerinde bulunamayacaktır. Ancak ilk derece mahkemesinde yargılama sürecinde ileri sürülen katılma talebi mahkemece reddolunmuş yahut karara bağlanmamışsa, kanun yoluna başvurma imkanı bulunmaktadır.

Yukarıda ifade ettiğimiz hususlardan hareketle, kanuni düzenlemede belirtildiği gibi katılan, mağdur, suçtan zarar gören ve malen sorumlu olanları kapsayan geniş bir kavramdır. Mağdur ise kanunda katılma hakkına sahip olan kimselerden biridir. Bir kimse mağdur olmaksızın da katılan sıfatına sahip olabilir. Zira kanun hükmünde, suçtan zarar gören ve malen sorumlu olanların da katılma hakkından bahsedilmektedir.

¹⁸⁵ Çınar, “Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma”, 2806.

¹⁸⁶ Kahveci, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları”, 35.

¹⁸⁷ Akın Boyacı, “Ceza Muhakemesinde Davaya Katılma”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* C. LXXI, sy 1 (2013): 166.

Suçtan zarar gören kavramının tanımına Yargıtay Ceza Genel Kurulu ve ceza dairelerinin kararlarında rastlanmaktadır. Kararlarda yapılan tanımlamalara göre suçtan zarar gören, işlenen suçtan doğrudan zarar gören kimse olup, dolaylı ve muhtemel zararların söz konusu olduğu hallerde ise davaya katılma hakkından bahsedilemeyeceğine yer verilmiştir.¹⁸⁸ Suçtan zarar gören, ekseriyetle ihlal edilen hak yahut menfaatin sahibi¹⁸⁹ olsa dahi esasında aleyhine suç işlenen kimse olmayıp¹⁹⁰, mağdura karşı işlenen suçtan etkilenen kimsedir. Bu nedenle suçtan zarar gören ile mağdur kavramını ayırmak yerinde olacaktır. Bu durumda da katılan sıfatına sahip olan kimse, mağdur olabileceği gibi suçtan zarar gören yahut malen sorumlu olan kimse de olabilir.

1.5.6. Malen Sorumlu

Malen sorumlu olan, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda, "Tanımlar" başlıklı 2. maddesinde, "*Yargılama konusu için hükme bağlanması ve bunun kesinleşmesinden sonra, maddî ve malî sorumluluk taşıyarak hükmün sonuçlarından etkilenecek veya bunlara katlanacak kişi*" şeklinde tanımlanmıştır. Malen sorumlu olan kişi, söz konusu tipik fiili işleyen yahut o fiilin işlenmesine iştirak eden bir kimse olmasa dahi yapılan yargılamanın neticelerinden maddî ve malî olarak etkilenmektedir.¹⁹¹

Başka bir tanıma göre ise işlenen suçun neticesinde meydana gelen olumsuz halden suçun mağduru hem maddî hem de manevî zarar görebilirken; malen sorumlu olan kişi, adından da anlaşılacağı üzere, yalnızca suçun mali sonuçlarından etkilenmektedir.¹⁹²

Malen sorumlu olan kimse ceza muhakemesi sürecinde yüklendiği maddi sorumluluk nedeniyle kamu davasına taraf olmakta ve sanığın yanında yargılamaya katılmaktadır.¹⁹³

¹⁸⁸ Yargıtay, CGK 03.05.2011(155-80), 04.05.2006 (127-180), "*Dolaylı veya muhtemel zarar, davaya katılma hakkı vermez.*" <https://kazanci.com.tr/>

¹⁸⁹ Timur Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 607.

¹⁹⁰ Kunter, *Suçun Maddi Unsurları Nazariyesi*, 119.

¹⁹¹ Özbek, Doğan, ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2021, 551.

¹⁹² Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 341.

¹⁹³ Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2018, 171.

1.6. Mağdur Türleri

1.6.1. Doğrudan ve Dolaylı Mağdur Ayrımı

Mağduriyet daha önce açıklandığı üzere kişiler üzerinde fiziksel, psikolojik, finansal ve duygusal etki doğurur.¹⁹⁴ İşlenen suçun o kimsenin şahsi hakları üzerinde veya yine fiziksel yahut ruhsal yapısı üzerinde bir etki doğurması halinde o kimse, doğrudan bir mağduriyet yaşamış olmaktadır.¹⁹⁵ Mağdur, halihazırda suç sayılan eylem nedeniyle hakkı ihlal edilen bir kimse olduğu için suçtan doğrudan doğruya (dar anlamda) zarar görmektedir.¹⁹⁶ İşlenen suç ile yaşanan bu mağduriyet neticesinde bu kimse birincil/doğrudan mağdur olmaktadır.¹⁹⁷ Örneğin, kasten öldürme ya da yaralama suçlarının mağduru olan, yaşama hakkı elinden alınan veya vücut bütünlüğüne müdahale edilen kimse, ilgili suçun doğrudan mağduru olmaktadır.

Dolaylı mağduriyet, suçun üzerinde işlendiği kişiye (mağdura) yakınlığı nedeniyle, suçun menfi neticelerinden maddi yahut manevi yönden etkilenen kimselerin yaşadığı durumdur.¹⁹⁸ Dolaylı mağdur ise işlenen suçun zararlı neticelerinden ikincil seviyede etkilenmiş kimselerdir. Hatta kimi zaman dolaylı mağdur kavramı kullanılmaksızın, suçun doğrudan mağdurunun birinci derece yakınlarının, bakmakla yükümlü olduğu kişilerin ve ayrıca mağdura yardım etmek isterken müdahale esnasında zarar görenlerin de mağdur olarak kabul edildiği görülmektedir.^{199 200}

Esasında işlenen suça tanık olan yahut mağdurla ailevi ve kişisel yakınlığı bulunan kimseler ve hatta toplumun da dolaylı biçimde mağdur olduğu görüşü de ileri sürülmüştür.²⁰¹ Netice itibariyle doğrudan mağdurlar, suçun etkileri ile doğrudan muhatap olan kimseler iken dolaylı mağdurlar ise ekseriyetle doğrudan mağdurlarla

¹⁹⁴ Sandra Walklate, *Imagining the Victim of crime*. (Manada: Open University Press, McGraw-Hilled. 2007) Appendix A.

¹⁹⁵ J. Bednářová, “The Heart Of The Criminal Justice System: A Critical Analysis Of The Position Of The Victim”, *Undefined*, 2011, 4.

¹⁹⁶ Birtek, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 202.

¹⁹⁷ Sokullu-Akıncı ve Dursun, *Viktimoloji*, 4.

¹⁹⁸ Sokullu-Akıncı ve Dursun, 4.

¹⁹⁹ *Handbook on Justice for Victims* (New York: UN ODCCP, 1999), 116, https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/UNODC_Handbook_on_Justice_for_victims.pdf.

²⁰⁰ Cemil Kaya, “Suç Mağdurlarına Yardım Konusunda Üye Devletlere Bakanlar Komitesinin Tavsiye Kararı Rec (2006)8”, § Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi (2006), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/-m2007-72-366>.

²⁰¹ Sokullu-Akıncı ve Dursun, *Viktimoloji*, 4.

aralarındaki bağ nedeniyle mağduriyet yaşayan kimseler olmaktadır.²⁰² Doğrudan mağdur işlenen suç neticesinde öldürülen, psikolojik veya fiziksel olarak istismara uğrayan, ayrımcılığa maruz kalan kimse iken dolaylı mağdur ise doğrudan mağdurla yakınlığı nedeniyle benzer sıkıntılardan muzdarip olan kimsedir.²⁰³ Örneğin, kasten öldürme suçunda çocuğunu kaybeden ebeveynlerin mağdur kabul edilmemesi düşünülemez.²⁰⁴

1.6.2. Genel ve Özel Mağdur Ayrımı

1.6.2.1. Genel Mağdur (Devlet)

Devlet, insanların bir araya gelmesi ile meydana gelen ve toplumsal hareket edebilmenin neticesinde ortaya çıkan bir örgüt²⁰⁵; insan uygarlığının nihai aşamalarından biri²⁰⁶ ve belirli bir toprak parçası üzerinde egemenlik erkine sahip yerleşik millet birliği²⁰⁷ şeklinde tanımlanabilmektedir. Anılan bu devlet yapısının bir tüzel kişiliğe sahip olduğu hususu ise kuşkusuzdur.

İlkel toplumlarda işlenen suçlar şahsi kabul edilmiş, suçtan sonraki süreç fail ve mağdur arasında süregelmiş ve suça verilecek ceza mağdur ve yakınlarına bırakılmıştır.²⁰⁸ Bu dönemde, işlenen suçların yalnızca suçun tarafları olan bireyleri ilgilendirdiği kanaati hâkim olmuştur.²⁰⁹ Suçun yalnızca fail ile mağdur arasında kalan bir mesele olarak görülmesi, mağdur veya yakınlarının öç alma girişimlerine yol açmış; bu durum ise toplumsal huzuru tehdit etmiştir. Bu nedenle, kamu düzeninin sağlanması amacıyla ceza adaletinin yalnızca bireyler arasında değil aynı zamanda devletin otoritesi eliyle yürütülmesi benimsenmiş ve böylece her suçun mağdurun yanı sıra devlete karşı da

²⁰² Lucien Huyse vd., ed., *Reconciliation after violent conflict: a handbook*, Handbook series (Stockholm: International IDEA, 2003), 54.

²⁰³ Huyse vd., 54.

²⁰⁴ Sokullu-Akinci ve Dursun, *Viktimoloji*, 4.

²⁰⁵ Ömer Özkaya, “Devlet Olgusu Üzerine Bir Değerlendirme”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, sy 16 (2020): 318.

²⁰⁶ H. William Mcneill, *Dünya Tarihi*, çev. Alâeddin Şenel (İstanbul: İmge Kitabevi, 2006), 19.

²⁰⁷ Kemal Gözler, *Devletin Genel Teorisi* (Bursa: Ekin Kitabevi, 2007), 4.

²⁰⁸ Arthur Kaufmann, “*Subsidiaritätsprinzip und Strafrecht*” *Grundfragen der gesamten Strafrechtswissenschaft: Festschrift für Heinrich Henkel zum 70. Akt.* Eylem Baş Bayraktaroğlu (Berlin New York: Festschrift, 1973), 697.

²⁰⁹ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 22. Baskı (Ankara: Savaş Yayınları, 2023), 47.

işlendiği anlayışı kabul edilmiştir.²¹⁰ Ayrıca işlenen suç neticesinde faile verilmesi gereken cezanın mağdur ve yakınlarına bırakılması, hukuk düzenini tehlikeye sokarak sapmalara sebebiyet vermiştir.²¹¹

Devletin ortaya çıkışı ve zamanla güçlenmesi sonucunda cezalandırma gibi eylemlerin şahsileşmesi hususu yani intikam alma anlayışı geride kalmış ve ceza hukuku daha kamusal bir görünüm kazanarak devletin, suçlarla mücadele noktasında üzerine düşen vazifede artış söz konusu olmuştur.²¹² Devletin suçlarla mücadele etme ve suçluları cezalandırmada tek yetkili olması hususu, zamanla gerçekleşmiştir.²¹³ Önceleri devlet yalnızca kendisine karşı işlenen suçlarda cezalandırma yetkisini kullanırken²¹⁴, zamanla bireylere karşı işlenen suçlarda da cezalandırma yetkisini kullanmaya başlamıştır.²¹⁵ Bu vesileyle devlet, cezai uyuşmazlıklar ile mücadele etme görevini ve işlenen suçun failine uygulanacak müeyyideyi belirleme yetkisini kendi uhdesine almıştır. Devletin suçla mücadele noktasında aldığı tedbirlere aykırı davranılması neticesinde, aslında işlenen her suçun devlete karşı da işlendiği ve bu suçla birlikte devletin de mağdur olduğu anlayışı gündeme gelmiştir.

Devletin hukuki varlığı, hak ve menfaatlere mi yoksa görev ve yetkilere mi sahip olduğu hususu tartışmalıdır.²¹⁶ Bu tartışmalı konuda, doktrinde bazı yazarlar devletin cezalandırma hakkından²¹⁷, bazı yazarlar ise devletin cezalandırma yetkisinden²¹⁸ söz etmektedir. Öğretide, devletin cezalandırma yetkisinin bir hak değil, yetki olduğu görüşü yer almaktadır. Zira haklar devredilemez ya da feragat edilemez niteliktedir. Bu nedenle, devletin cezalandırma yetkisi, bir hak değil, kullanımını sınırlı bir yetki olarak kabul edilmektedir. Ancak hak kavramının, yetkiyi de içinde barındırdığı yönünde görüşler de mevcuttur.²¹⁹

²¹⁰ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 698.

²¹¹ David Von Mayenburg, "Geborene Opfer", Akt. Eylem Baş, *Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte*, 2009, 131.

²¹² Özbek, *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, 333.

²¹³ Doğan Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2018), 183.

²¹⁴ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 698.

²¹⁵ Dönmezer ve Sahir, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt I*:52-53.

²¹⁶ Özek, "Suç Mağdurunun Korunması İle İlgili Bazı Sorunlar", 15-16.

²¹⁷ Türkan Yalçın ve Timuçin Köprülü, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Uygulamalı Çalışmaları*, 23; Güngör, *5237 ve 5271 Sayılı Kanunlar Işığında Şikâyet Kurumu*, 18.

²¹⁸ Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 208; Demirbaş, *Ceza Genel Hukuku*, 782/802.

²¹⁹ Dönmezer ve Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, C. II:694.

Ceza hukuku ilişkisinde, özel hukuktan farklı olarak taraflardan biri devlettir.²²⁰ Bu anlayıştan hareketle öğretide işlenen her suçun, bireyin devlete karşı gelişinin eyleme dönüşmüş biçimi olduğu²²¹ ve bu gerekçeyle suçun mağdurdan ziyade devlete karşı işlendiği görüşü benimsenmiştir. Esasında burada, bireyin şahsî varlığının zarar görmesinden ziyade, insan onurunun korunması amacıyla devlet tarafından konulan yaşam, hürriyet, şeref ve saygınlık gibi hak ve değerlerin korunmasına yönelik normların ihlali söz konusudur. Bu normları koyma yetkisine sahip olan otorite, bu yükümlülöklere uyulmasını isteme hakkına ve bu yükümlölöklere uyulmaması hâlinde o kimselere yönelik tedbirler alma yetkisine de haizdir. Zira suç, devletin bireyler üzerindeki kamu otoritesinden kaynaklanan ve niteliği itibarıyla tek ve sürekli olan kamu hakkının, yani bireylerin devlete itaat yükümlölöğünün ihlali olarak tezahür etmektedir.²²²

Devletin, işlenen suçun taraflarından biri olarak kabul edilmesi; bireylere hukuk kurallarına uyma yükümlölöğü getirirken²²³ devlete de bu kuralları ihlal edenleri cezalandırma yetkisi tanımaktadır.²²⁴ Bilindiği gibi ceza muhakemesi süreci, Cumhuriyet savcısının kontrolünde ilerler. Kamu davası açmak ve yürütmek de yine onun uhdesindedir. Cumhuriyet savcısı, tüm bu faaliyetleri kamu adına yürütür. Bu durumun temelinde ise daha önce de belirtildiği gibi kamunun her suçun geniş anlamda mağduru olarak kabul edilmesi anlayışı yatmaktadır.²²⁵ Buna karşın denilebilir ki her suçta, kamunun yanı sıra işlenen suçun neticeleriyle doğrudan yüzleşen somut bir mağdur daha vardır.²²⁶

Toplum dışındaki mağdurların varlığı, işlenen suçun yargılama sürecine bu kişilerin de dâhil edilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.²²⁷ Nitekim davanın açılmasının ardından, mağdur ve suçtan zarar gören kişilere davaya müdahil olma ve Cumhuriyet savcısının yanında iddia makamına katkı sunma hakkı tanınmıştır.²²⁸ Bu hak sayesinde, yalnızca

²²⁰ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 700.

²²¹ Ernst Hafter, *Lehrbuchdes Schweizerischen Strafrechts Allgemeiner Teil*, Akt. Eylem Baş Bayraktaroğlu (Berlin, 1926), 8.

²²² Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, 103.

²²³ Ünver, *Ceza Hukuku ile Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 559.

²²⁴ Giorgio Del Vecchio, *Hukuk Felsefesi Dersleri*, çev. Sahir Erman (İstanbul, 1952), 288-289.

²²⁵ Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2018, 942.

²²⁶ Çınar, “Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma”, 2805.

²²⁷ Yenisey ve Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2021, 168.

²²⁸ Yıldız, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Suçtan Zarar Gören Şikayetçi*, 118.

tanık sıfatıyla muhakemenin objesi olmakla kalmayıp, katılan sıfatıyla da süje olma ve davayı yönlendirme imkânı elde etmişlerdir.²²⁹

Suçun işlenmesinin ardından devlet, bozulan toplum barışını yeniden tesis etmek ve düzeni sağlamak amacıyla harekete geçer. Bu bağlamda, ihdas edilen ceza normlarına karşı tepkide bulunan failin ıslahı ve yine bu eylemden ötürü potansiyel mağdurların korunması amacıyla faille cezai müeyyide uygulamakla mükelleftir.²³⁰ Cezalandırma hakkı ve yetkisi, suçun işlenmesinin hemen akabinde ve henüz ceza mahkûmiyetinden önce doğar. Ancak bu hakkın kullanılabilmesi, yargılama makamının bu konudaki hükmüne ceza davası ile bağlanmaktadır.²³¹ Cezalandırma hakkı ve yetkisi, bir toplumdaki egemen güce ait olup, o güç devlettir. Devlet, cezalandırma yetkisinin tek, hatta zorunlu kullanıcısıdır.²³²

Cezalandırma hakkı ve yetkisi ile devlet, toplumu oluşturan bireyleri saldırılara karşı korumak ve onlara toplum içinde hukukî güvenlik tesis etmekle de mükelleftir.²³³ Sübjektif olarak ortaya çıkan cezalandırma hak ve yetkisi, fail açısından değerlendirildiğinde²³⁴ devlete ait kamusal²³⁵ bir iddia olarak görülecektir. Bu yetkinin kamusalılığı özünde kamu davasının da kamusalılığı ile ilintilidir. Bilindiği üzere 5271 sayılı CMK şahsi davayı kaldırmış ve işlenen suçta zarar gören olsun ya da olmasın, o suçla ilgili gerekli araştırmaları yapmak ve uyuşmazlığı yetkili makamlar önüne taşımak vazifesini Cumhuriyet savcısına yüklemiştir.²³⁶

Mülga CMK'nın ilgili maddesinde tahdidi olarak bazı suçlar için şahsi dava hakkı tanınmıştı. Bu düzenleme ile suçtan zarar gören kişi şikayete bağlı olan bu suçlarda, henüz kamu davası açılmadan evvel yahut Cumhuriyet savcısının dava hakkında takipsizlik kararı vermesi halinde dilerse davasını kendisi açarak süreci yürütebilmekteydi. Bu durumda söz konusu kişi dava süresince Cumhuriyet savcısı gibi

²²⁹ Çınar, "Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma", 2806.

²³⁰ Dönmezer ve Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, C. II, 695.

²³¹ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 34-35.

²³² Metin Yüksel ve Veysel Dinler, *Anayasa Mahkemesinin kuruluşunun 50. yılına armağan*, ed. Altan Alparıslan vd. (Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2012), 3-5.

²³³ Yüksel ve Dinler, 4.

²³⁴ Aksi görüş için bkz. Dönmezer, *Devlet ve Suç Mağduru İlişkisi*, 183.

²³⁵ Erdener Yurtcan, *Şahsi Dava ve Uygulaması* (Ankara, 1989), 1.

²³⁶ Mustafa Özen, "Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi", *Ankara Barosu Dergisi* 17, sy 3 (2009): 19.

yetkilere haiz olmaktadır.²³⁷ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile şahsî dava uygulamasına son verilmiş; tüm kamu davalarının, kamu adına Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülmesi esası benimsenmiştir.²³⁸

Modern hukuk anlayışında, kural olarak soruşturma ve kovuşturma faaliyetini devlet resen yürütür, ayrıca failleri cezalandırma hak ve yetkisi yine devletin uhdesindedir.²³⁹ Bu sebeple, şikâyete bağlı suçlar istisna tutulup, diğer suçlar açısından, suçtan zarar görenin, mağdurun ya da işlenen suçtan yetkili makamları haberdar eden herhangi bir kimsenin, ceza yargılaması sürecini başlatma hususunda aktif bir rolü söz konusu değildir. Yalnızca ceza yargılaması sürecinin yürütülmesi hususunda yardımcı bir unsur olarak kabul edilmektedir.²⁴⁰ Zira onlar ihbar yahut şikâyette bulunsalar da bulunmasalar da bir suçun işlendiği haberini alan yetkili makamlar bu hususu araştırmakla mükelleftir.

5271 sayılı Kanun'un 160/1. hükmünde belirtildiği üzere, “*Cumhuriyet savcısı ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren hali öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.*” denilmiştir. Bu hükümlerle birlikte, bir suçun takibinin yapılabilmesi için Cumhuriyet savcısının kamu adına harekete geçmesi ve kamu yararını gözeterek soruşturmayı başlatma ve sürdürme yükümlülüğü ortaya konmuştur.

Davasız yargılama olmaz ilkesinden hareketle, işlenen suçun soruşturulabilmesi için kamu adına cumhuriyet savcısının dava açması ve bu vesileyle mahkemeleri harekete geçirmesi gerekmektedir. Zira henüz dava açılmadan evvel mahkemeler re'sen harekete geçemeyecektir.²⁴¹ Cumhuriyet savcısı, kamu adına ve kamu yararını gözeterek suçların soruşturma ve kovuşturma faaliyetlerini yürütse de bazı durumlarda muhakeme belli şartlara bağlanmıştır. Örneğin, bazı suçların takibi şikâyet veya talep gibi koşullara bağlı tutulmuştur. Bu düzenlemenin amacı, suçtan zarar gören kimseleri ceza yargılamasının olası sakıncalarından korumaktır.²⁴²

²³⁷ Erdener Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku (1998)* (İstanbul, 1998), 602.

²³⁸ Özen, “Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi”, 19.

²³⁹ Faruk Erem, *Diyaletik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku* (Ankara, 1986), 214-15.

²⁴⁰ Dönmezer, *Devlet ve Suç Mağduru İlişkisi*, 184.

²⁴¹ Erdener Yurtcan, *Ceza Muhakemesi Şerhi* (Ankara, 2019), 827.

²⁴² Kunter ve Yenisey, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 63.

İşlenen her suç, bir yandan toplum barışını tehdit ederken diğer yandan ise başka kimseleri suç işlemeye meyilli hale getirmesi hususunda birden fazla tehlikeyi bünyesinden barındırmaktadır. Öğretide ceza verilmesinin amaçlarından bahsederken nispi teoriler arasında, cezanın *genel önleme* amacından bahsedilir. Bu amaçla kastedilen, birey değil, toplumu suça karşı korumaktır.²⁴³

İşlenen her suçun cezalandırılacağına bilinmesi ve toplum nezdinde suçluların cezalandırıldığına görülmesiyle, genel önleme amacı yerine getirilmeye çalışılır. Esasında genel önleme ile *maliyet/fayda* döngüsüyle, kişilerin ileride suç işlemesinin önüne geçilmesi hedeflenmektedir.²⁴⁴ Zira bir suçlunun cezalandırılmaması, hem o kişinin tekrar suç işlemesinin önünü açacak hem de suç işleme niyetine sahip başkaları için teşvik edici bir unsur olacak; bu durum ise toplumun genel güvenliğini tehdit edecektir.²⁴⁵ Buna karşılık, suçluların cezalandırılması ise hukuk düzeninin varlığı ve nüfuzu, güvenin korunması ve sürdürülmesi hususunda büyük önem taşımaktadır.²⁴⁶

İşlenen bir suç sonucunda, mağdurun özel menfaati zedelenirken, aynı zamanda toplumu oluşturan tüm bireylerin ortak menfaati de ihlal edilmektedir.²⁴⁷ İşlenen her suç esasında mükerrer şekilde devlet otoritesi için de tehdit oluşturmaktadır. Zira bir suç işlendiği anda öncelikli olarak o suçun doğrudan mağduru olan kimselerin hak ve menfaatlerini ihlal etmektedir. Bu ihlal ile devletin, hukuk güvenliği ve nüfuzunu sağlamakla yükümlü olduğu bireyin, zarar gören menfaatinden ötürü sorumluluğu söz konusu olmakta ve bu vazifesini hakkıyla yerine getiremediği tartışmalarının gündeme gelmesiyle devlet otoritesi zarar görmektedir.

Bilindiği üzere, devletin kendi vatandaşlarını suç olarak öngörülen haksız fiillere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır ve bu yükümlülüğün yerine getirilmesi, devletin kendi çıkarına da hizmet eder. Bu görevlerini etkin şekilde yerine getiren devlet,

²⁴³ Nur Centel, “Cezanın Amacı ve Belirlenmesi Turhan Tufan Yüce’ye Armağan”, *İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları*, 2001, 345.

²⁴⁴ Sururi Aktaş, “Cezalandırmanın Amacı Üzerine”, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XIII, sy 1-2 (2009): 2.

²⁴⁵ Jeremy Bentham, *The Rationale of Punishment*, çev. Sururi Aktaş (London: Robert Heward, 1830), 19.

²⁴⁶ Centel, “Cezanın Amacı ve Belirlenmesi Turhan Tufan Yüce’ye Armağan”, 346.

²⁴⁷ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 704.

vatandaşların gözünde otoritesini güçlendirir. Aksi takdirde, görevlerini ihmal eden devlet, vatandaşların nezdinde güven ve itibar kaybına uğrayacaktır.

İşlenen suç, tüm toplumu oluşturan bireyler açısından toplumsal barışın tehdit altına girmesine yol açar. Bu tehdide karşı devletin hukuk güvenliği konusundaki yükümlülüğünü yerine getirememesi durumunda, devletin otoritesi iki yönlü olarak sarsılmış olur. İşlenen her suç, dolaylı da olsa devletin kamusal menfaatine zarar vermekte, devlet varlığının gelişimi ve sürdürülmesine dair menfaatin ihlali olarak değerlendirilmektedir.²⁴⁸ Hukuk düzenine zarar veren ve hukuk güvenliğini tehdit eden bu fiillerin öncelikli olarak tespiti ve akabinde müeyyide altına alınması, kamu düzeninin sağlanması için kaçınılmaz bir gerekliliktir.²⁴⁹ İşlenen her suçun cezalandırılması ile korunan menfaat kamusaldır ve bu menfaatin sahibi de devlettir. Bu nedenle, işlenen her suçta zarar gören ve bu menfaatin taşıyıcısı olan devlet, aynı zamanda suçun mağduru konumuna gelmektedir.²⁵⁰ Zira gerçekleştirilen her suç, kamu düzenini bozar²⁵¹ ve bozulan kamu düzenini yeniden tesis etmekle yükümlü olan devleti de mağdur eder.²⁵²

Ceza hukukunda işlenen suç fail ile mağdur arasında vuku bulsa da sürece devlet müdahalesi söz konusu olmakta ve kişiler arasındaki menfaatlerin denkleştirilmesi değil de devletin suç işleyen kimseyi cezalandırması yoluna gidilmektedir.²⁵³ Zira cezanın amacının kusurun denkleştirilmesine indirgenmesi halinde, irade hürriyetinin söz konusu olmadığı hallerde devletin ceza vermekten imtina etmesi gerekecektir. Burada devletin suç işleyen kimseye yaptırım uygulamasının altında yatan motivasyon, adaleti sağlama düşüncesidir.²⁵⁴ Kant, adalet anlayışını açıklarken, devletin veya toplumun ortadan kalkması söz konusu olsa dahi yok olmadan önce cezaevindeki son katilin dahi asılması

²⁴⁸ Yüksel Ersoy, *Ceza Hukuku Genel Hükmümler* (Ankara, 2002); Özek, *Siyasi İktidar Düzeni ve Fonksiyonları Aleyhine Cürümler*, 38.

²⁴⁹ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 705.

²⁵⁰ Tuğrul Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 61, sy 2 (01 Haziran 2012): 674, <https://doi.org/10.1501/Hukfak-0000001669>.

²⁵¹ Durmuş, “Organize Suçlar ve Bu Suçlarda Mağdurun Hakları ve Tanıkların Korunması”, 73.

²⁵² Bahri Öztürk ve Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara, 2012), 200.

²⁵³ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 698.

²⁵⁴ Centel, “Cezanın Amacı ve Belirlenmesi Turhan Tufan Yüce’ye Armağan”, 338.

gerektiğini belirtmiştir. Buna karşılık Hegel, cezayı “hukukun inkârının inkârı” olarak tanımlamıştır.²⁵⁵

İşlenen her suçun öncelikle toplumun huzurunu tehdit ettiği; bu huzursuzluğu yaratan kişileri cezalandırma yetkisinin ise devlete ait olduğu görüşü geçmişte benimsenmiştir. Bu yaklaşıma göre, her suçun asıl mağduru devlettir. Ayrıca, ceza hukukunun bir kamu hukuku dalı olması nedeniyle cezalandırma yetkisinin devlete ait olması gerektiği savunulmuştur. Ancak bu anlayış günümüzde geride kalmıştır.²⁵⁶ Bu anlayışı savunanlara göre, devlet cezaen yasaklanmış eylemlerin gerçekleştirilmesinden ötürü zarar görecektir. Menfaatin asıl sahibidir. Her ne kadar işlenen suç toplumsal bir huzursuzluk yaratsa da suçun gerçek mağduru o fiile doğrudan maruz kalan kişidir ve ceza hukukunun kamu hukuku dalı olması bu durumu değiştirmez.²⁵⁷

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, devlet tüzel kişiliğinden bahsederken 123. maddesinde merkezden ve yerinden yönetim ilkelerinin bir bütün olduğu, idari yapı içerisinde esas olanın merkezden yönetim olduğu ve yetkilerin merkezdeki idari yapı tarafından kullanılırken alınan kararların devlet tüzel kişiliği adına olduğu hususlarına yer vermiştir.²⁵⁸ Yerine getirilen kamu hizmetleri, kamuya ait mallar, devletin taraf olduğu idari veya özel hukuk sözleşmeleri ile uluslararası anlaşmalar ve ayrıca devletin hak ve borç altına girebilmesi durumu, onun tüzel kişiliğe sahip olduğunun en açık göstergelerindedir.²⁵⁹

Tüm bu anlatılanlar ışığında, devletin kamu tüzel kişiliğine sahip olması hususu açıklık kazanmıştır. Ancak tüzel kişiliğe sahip olan bu yapının, bir suçun mağduru olup olamayacağı hususu ise halen tartışmalara konu olmaktadır. Bu tartışmalara yön veren Özgenç’in görüşüne göre devlet, bireyler gibi hak süjesi olmadığı için²⁶⁰ bir suçun mağduru yahut pasif süjesi olamaz. Devleti mağdur olarak kabul etmek, onun hak süjesi olduğunu kabul etmek anlamına gelir. Oysa hak süjesi yalnızca kişiler olup, devlete hak

²⁵⁵ Centel, 338.

²⁵⁶ Özbek, *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, 141.

²⁵⁷ Özbek, 141.

²⁵⁸ A. Şeref Gözübüyük ve Turgut Tan, *İdare Hukuku Genel Esaslar*, c. 1 (Ankara: Turhan Kitabevi, 1998), 124.

²⁵⁹ Tuğru Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 61, sy 2 (2012): 673.

²⁶⁰ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 228.

ve yararlar izafe etmek, faşizm ve nazizm gibi düşünce akımlarının hukuka aksetmiş bir yansımasıdır.²⁶¹

Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen bazı suçlar için mağdurun doğrudan devlet olduğunu ileri süren görüş²⁶² temelde ise işlenen her suç açısından devletin, o suçun ilk derecedeki pasif süjesi olduğu anlayışına dayanmaktadır.²⁶³ Doktrinde bu görüşü savunanlara göre 765 sayılı eski TCK'da kanun koyucu tarafından düzenlenen, “Devletin Şahsiyetine Karşı Cürümler”, “Devlet İdaresi Aleyhinde İşlenen Cürümler” ve “Adliye Aleyhinde Cürümler” kısımlarındaki suçların mağduru devlettir.²⁶⁴

Soyaslan'a göre, suçun özel pasif süjesi dışında, her suçun bir de genel pasif süjesi bulunmaktadır ve bu genel pasif süje devlettir. Zira işlenen tüm suçlar bir noktada genel menfaati ihlal etmektedir.²⁶⁵ Yine devletin suçun mağduru olabileceği görüşünü benimseyen başka bir görüşe göre ise suçlar, devlet tarafından konulan normları ihlal ettiği için bu normların konulması dolayısıyla asıl menfaat sahibinin devlet olduğu ve bu nedenle işlenen her suçun pasif süjesinin de devlet olduğu anlayışı desteklenmiştir.²⁶⁶ Bazı suçların devlete karşı işlenmiş sayılması ise devletin hem düzenleyici hem de mağdur konumunda olduğu çift yönlü bir süje niteliği taşıdığı anlamına gelmektedir.²⁶⁷

Demirbaş'a göre esasında işlenen her suçun ilk ve zorunlu mağduru devlettir.²⁶⁸ Tüzel kişiler ise ancak tüzel kişiye karşı işlenebilecek suçun mağduru olup²⁶⁹ tüzel kişiliği olmayan hükümet ise suçun mağduru değil, suçun konusu olabilir. TCK m.301'de yer alan “Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini” alenen aşağılama suçunun mağduru devlettir.²⁷⁰ Yine bu görüşlerini, 765 sayılı TCK m. 483/2'de yer alan “Adli veya siyasi veya mülki veya askeri bir heyet” başlıklı hükme dayandırmaktadır. İlgili hükümde tüzel kişiliği olmayan bazı kuruluşların hakaret ve sövme suçunun mağduru olabilecekleri ve bir

²⁶¹ Özgenç, 228.

²⁶² Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 3. Bası (Ankara, 1999), 25.

²⁶³ Soyaslan, 37.

²⁶⁴ Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 4. Bası (Ankara, 2012), 37, Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 228.

²⁶⁵ Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 7. Baskı (Ankara, 2016), 233.

²⁶⁶ Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 394.

²⁶⁷ Erem, Danışman ve Artuk, *Türk Ceza Hukuku*, 242.

²⁶⁸ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 607.

²⁶⁹ Demirbaş, 608.

²⁷⁰ Dönmezer ve Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, II:1178.

topluluğun suç mağduru olabilmesi için de onu kendini meydana getiren kişilerden ayrı bir hukuki varlığa sahip olması gerektiği belirtilmiştir.²⁷¹ Soyaslan, bir hukuki kurumun mağdur olabileceğini ifade etmiş ve devletin güvenliğine ve adliyeye karşı suçlarda devletin işlenen suçun pasif süjesi, yani mağduru olduğunu belirtmiştir.²⁷²

Yukarıda da değindiğimiz gibi devleti işlenen her suçun mağduru kabul eden görüşler, esasında devleti aynı zamanda bireyler gibi bir hak süjesi olarak da gören eski bir anlayışa dayanmaktadır. Zira günümüzde hak süjesi yalnızca bireyler olarak kabul edilmektedir.²⁷³ Elbette toplumun bir parçası olan, o toplumda yaşayan ve yaşama hakkına sahip herkes suçlardan etkilenebilir ve bu yönüyle mağdur konumundadır. Ancak bu anlayışın tersine bir görüş benimsenirse, söz konusu yaklaşım ceza hukukunun amacına uygun düşmeyeceği gibi, hukuk devleti ilkesine ve çağdaş hukuk anlayışına da aykırı olacaktır.²⁷⁴

Koca ve Üzülmüş'e göre, eğer suçun konusu belirli bir kişiye veya kişilere aitse, mağdur da bu kimselerdir. Ancak suçun konusu belirli kişilere değil de toplumu oluşturan bireylerin tümüne aitse, bu durumda mağdur, toplumu oluşturan herkes olacaktır.²⁷⁵ Bu durumu örneklemek gerekirse, TCK'nın Özel Hükümler başlıklı ikinci kitabının, üçüncü ve dördüncü kısımlarında yer alan "*topluma karşı suçlar*" ile "*millete ve devlete karşı suçların*" mağduru, kural olarak toplumu oluşturan herkes olacaktır.²⁷⁶ Akbulut da genel tehlike yaratan veya çevreye karşı işlenen suçlarda, yine toplumu oluşturan herkesin suçun mağduru olacağını savunmuştur.²⁷⁷ Bu görüşü benimseyenlere göre topluma, millete veya devlete karşı işlenen suçlarda kural olarak mağdur, toplumun tüm bireyleridir. Buna karşılık, kişilere karşı işlenen suçlarda ise mağdur, yalnızca fiile maruz kalan belirli kişi ya da kişilerdir.²⁷⁸

Özgenç'e göre, bazı suçlar kanunda kişilere karşı işlenen suçlar arasında yer almasına rağmen, mağduru aslında toplumu oluşturan tüm fertlerdir. Örneğin, TCK'de düzenlenen

²⁷¹ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 608.

²⁷² Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2016, 224.

²⁷³ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 228.

²⁷⁴ Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 394.

²⁷⁵ Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 115.

²⁷⁶ Koca ve Üzülmüş, 115.

²⁷⁷ Berrin Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 5. bs (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018), 383.

²⁷⁸ Akbulut, 284.

ihaleye fesat karıştırma suçunda, hileli yöntemlerle ihaleye katılması engellenen kişi ilk bakışta mağdur gibi görünse de (dar anlamda mağdur), gerçekte mağdur olan, ihalenin adil yürütülmesinden fayda sağlayacak tüm bireylerdir (geniş anlamda mağdur).²⁷⁹ Topluma karşı işlenen suçlarda dar anlamda mağdur (doğrudan doğruya zarar gören kimse) ile geniş anlamda mağdur ayrımı, davaya katılma hususunda önemlidir.²⁸⁰

Tüm bu anlatılanların akabinde, oluşan kanaatimizce suçun mağduru ancak bireyler olabilir. Aile, devlet, toplum, tüzel kişiler, kişi toplulukları, kurumlar, organlar yahut devlet toplulukları gibi yapılar suçun mağduru değil, ancak suçtan zarar gören sıfatına sahip olabilirler.²⁸¹

1.6.2.2. Özel Mağdur

1.6.2.2.1. Gerçek Kişi Mağdur

Kişi kavramı modern hukuk sisteminde hak ve borçlara ehil olabilen; cinsiyet, ırk, renk yahut fiziksel yapısının hak ehliyeti üzerinde bir tesiri olmayan ve sahip olduğu haklar yönünden diğerleri ile eşit olan insan şeklinde ifade edilmektedir.²⁸² Yine bir başka ifade ediş şekliyle kişi, *hukukta hak ehliyetine sahip olan varlıktır*.²⁸³ Tüzel kişi ise gerçek kişilerin aksine maddesel bir mevcudiyeti olmamakla beraber, kendisini meydana getiren

²⁷⁹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 228-229; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 6. Baskı:384.

²⁸⁰ “Bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti suçunda korunan hukuki yarar kamunun sağlığı olup suçun mağduru toplumu oluşturan herkestir. Topluma arzı gerçekleştirilen gıdaların mevzuatta belirtilen koşullara uygunluğu açısından denetlenmesinde, sonradan Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ismini alan ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile bağlı birimlerinin önemli görev ve yetkilere sahip olduğu ve bu denetimlerin yerine getirilmesi açısından topluma karşı yükümlülüklerinin bulunduğu kuşku bulunmasa da; söz konusu denetim yetkisinin, bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti suçu açısından ilgili Bakanlık ve bağlı birimlerine “suçtan doğrudan zarar gören” ve “malen sorumlu” sıfatlarını kazandırmayacağı, tazminat ödenmesi, itibar zedelenmesi ve güven kaybı gibi dolaylı zararlara dayanılarak kamu davasına katılmanın mümkün olmadığı, aynı Bakanlık ve bağlı birimlerinin kamu davasına katılmayı özel olarak düzenleyen bir kanun hükmünün bulunmadığı, yine Devletin tüzel kişi oluşu nedeniyle suçun mağduru da olmadığı göz önüne alındığında; anılan Bakanlık ve bağlı birimlerinin yargılamaya konu suç yönünden kamu davasına katılma hak ve yetkisinin olmadığı, bu nedenle Yerel Mahkemece yanlış biçimde verilen hukuki değerden yoksun olan katılma kararının hükmü temyiz etme hakkı vermeyeceği ve Özel Dairenin temyiz isteminin reddine ilişkin kararının usul ve kanuna uygun olduğu kabul edilmelidir.” CGK, 12.06.2018, E.2015/9-1190, K. 2018/274, www.kazanci.com.tr (E.t. 03.10.2022)

²⁸¹ Ünver, *Ceza Hukuku ile Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 141-142; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 5; Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 394; Koca ve Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 115.

²⁸² Ömer Ergün, “Kişi Kavramı ve Çeşitleri”, *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi* 1, sy 1 (2017): 7.

²⁸³ Mustafa Dural ve Tufan Ögüz, *Kişiler Hukuku*, 14. Baskı (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2013), 5.

kişilerden bağımsız olarak hak ve borçlara ehil olabilen, ortak bir gaye için bir araya gelen ve bu örgütlenmeyi sürdürme hedefi taşıyan kişi veya mal topluluklarıdır.²⁸⁴

Suç mağduru denildiğinde genellikle, işlenen haksız fiil nedeniyle zarar gören kişi veya kişiler anlaşılır.²⁸⁵ CMK’da ise mağdur kavramı bazen *suçtan zarar gören mağdur*²⁸⁶ bazen *suçtan zarar gören veya mağdur*²⁸⁷ kimi zaman da *mağdur, suçtan zarar gören gerçek ya da tüzel kişiler*²⁸⁸ şeklinde kullanılmaktadır. İlgili hükümlere bakıldığında, mağdurun hak ve menfaatleri doğrudan zarar gören kişi; suçtan zarar görenin ise bu hak ve menfaatleri dolaylı şekilde zarar gören kişi olarak tanımlandığı görülmektedir.²⁸⁹

Daha evvel de belirttiğimiz gibi suçtan zarar gören kimse mağdurun bizzat kendisi olabileceği gibi bir başka biri de olabilir. İşlenen suç neticesinde mağdur her daim suçtan zarar görmekte ise de suçtan zarar gören, her vakit mağdur olmamaktadır. İşlenen bir suç nedeniyle o suçun mağdurunun dışında bir kimsenin de hukuken korunan bir menfaatinin zarara uğraması ve bu zararının tazminini umması olası bir durumdur.²⁹⁰ Kanun koyucunun mağdur kavramından sonra suçtan zarar gören *gerçek ya da tüzel kişi* ifadesini kullanarak, mağdurun yalnızca gerçek kişi olabileceğini, tüzel kişinin ise yalnızca suçtan zarar gören sıfatına sahip olabileceğini ifade etmek istediği öğretide ileri sürülmüştür.²⁹¹

Öğretide, hukuken kişi sıfatına sahip olan tüzel kişinin de kendi hukuki varlıklarına uygun suçlarda mağdur sıfatına haiz olabileceği yönünde görüşler mevcuttur.²⁹² Zira bu anlayışın temelinde gerçek kişilerce sahip olunan ve tüzel kişilerin niteliğine uygun düşen haklardan, tüzel kişilerin yararlanabileceği görüşü yatmaktadır.²⁹³ Ancak bu anlayışın

²⁸⁴ Ferit H. Saymen, *Medeni Hukukumuzda Hükmi Şahıslar (Hükmi Şahıslar)* (İstanbul: Üniversite Kitabevi, 1944); Hüseyin Hatemi, *Medeni Hukuk Tüzelkişileri, I: Giriş, Tarihi Gelişim, Eski Vakıflar (Tüzelkişiler)* (İstanbul, 1979), 4-5.

²⁸⁵ Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, 659.

²⁸⁶ Elkoyma Kararını Verme Yetkisi, CMK m.127/5, “Elkoyma işlemi suçtan zarar gören mağdura gecikmeksizin bildirilir.”

²⁸⁷ Kamu Davasını Açma Görevi, CMK m.170/3/c, “Görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenen iddianamede Mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanunî temsilcisi...”

²⁸⁸ Kamu Davasına Katılma, CMK m.237/1, “Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hükmün verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler.”

²⁸⁹ Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2018, 1008.

²⁹⁰ Kafes, *Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi*, 87.

²⁹¹ Mahmut Koca ve İlhan Üzülmüş, “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Korunması ve Mağdura Tanınan Haklar”, *Hukuki Perspektifler Dergisi*, sy 7 (2006): 147.

²⁹² Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, 672.

²⁹³ M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, ve Saibe Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 15. Baskı (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2015), 2.

aksine mağdurun yalnızca gerçek kişi olabileceği, kanun koyucunun bu anlayıştan hareketle hükümleri tesis ettiği ve bu sebeple tüzel kişinin yalnızca suçtan zarar gören olabileceğini benimseyen görüşü daha yaygındır.²⁹⁴ Yargıtay uygulamasında da suçtan doğrudan zarar gören tüzel kişilerin, davaya katılabilmelerinin mümkün olduğundan bahsedilmiştir.²⁹⁵

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun tüzel kişiye bakış açısını değerlendirme hususunda ilgili başka hükümlere baktığımız takdirde kanununun 12. maddesinin ikinci fıkrasında, "...belirtilen suçun bir Türk vatandaşının veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisinin zararına işlenmesi..." ifadesini görmekteyiz. Bu ayırım ile kanun koyucu, kamuyu süje olarak mağdurdan ayırmıştır. Anılan ifadeden hareketle, kanun koyucunun kamuyu mağdur sıfatıyla değil, suç nedeniyle zarar gören süje olarak ele aldığı anlaşılmaktadır.

Yine 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun diğer hükümlerine baktığımız takdirde, mağdur kavramının benzer kullanımlarına denk gelmekteyiz. Zira bir hükümde kanun koyucunun, "mağdurun veya kamunun uğradığı zararı..." ifadesi ile yine benzer bir ayırma gittiği görülmektedir. Burada da kamunun işlenen suç için suçtan zarar gören sıfatına haiz olabileceğine değinilmiş ve mağdur kavramı kamudan ayrı ifade edilmiştir.

Ölüm, kişiliği sona erdiren doğal bir olgudur. Kişiliğin sona ermesi ise hak ve borçlara sahip olabilen canlının mevcudiyetinin son bulması²⁹⁶, hukuken hak sahibi olmaktan çıkıp, kişiliğe bağlı tüm haklarının da ortadan kalkması halidir.²⁹⁷ Ölü beden, suçun konusu olabilse de ölmüş bir insan işlenen bir suçun mağduru olamayacaktır.²⁹⁸

²⁹⁴ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018), 162.

²⁹⁵ Yargıtay 16.CD. 13.11.2020, 2020/6747 E. 2020/5737 K.; "Suçtan zarar gören" kavramı: Kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin karara itiraz edebilmek için suçtan zarar görmek şikâyetçi ile suçtan zarar görenin hakları CMK'nın düzenlenmiştir. Mağdur suçtan bizzat zarar gören kişidir. Bazı doğrudan suçtan zarar görmemekle birlikte dolaylı olarak da zarar söz gereklidir. Suçtan zarar görme kavramı yasada açık olarak tanımlanmamış ise de mağdur ve maddesinde hallerde olabilir. Bu kişiler suçtan zarar gören olarak ifade edilmektedir. Mağdurdan daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Yerleşik uygulamalara göre suçtan ancak doğrudan zarar gören kişiler davaya katılma hakkını haizdirler."

²⁹⁶ Ayşe Arat, "Gerçek Kişilerde Kişiliğin Son Bulması", *Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi* 9, sy 1-2 (2006): 258.

²⁹⁷ Ataay Aytekin, *Şahıslar Hukuku Birinci Yarım Giriş-Hakiki Şahıslar*, 3. Baskı (İstanbul, 1978), 248.

²⁹⁸ Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 250.

Gerçek kişinin mağduriyeti de her zaman için mümkün değildir. Zira suçlar düzenlenirken, kanun koyucu tarafından suçun kimlere karşı işleneceği de düzenlenmiştir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu üçüncü kısım birinci bölümde de görüleceği üzere bazı suçlar topluma karşı işlenmektedir. Bu suçlar genel tehlike oluşturan, kamu sağlığı, güvenliği ya da barışına, genel ahlaka karşı ya da çevreye karşı işlenebilen suçlardır. Bu tür suçlarda mağdur, belirli bir gerçek kişi değil, toplumu oluşturan fertlerdir. Bu nedenle, bu suçların mağduru toplumun tamamı olarak kabul edilmektedir. Ayrıca yine devlete karşı işlenen suçlardan olan kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçlar, adliyeye karşı suçlar, devletin güvenliğine ve yine devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlar için gerçek kişiler mağdur olamayacaktır. Gerçek kişiler bu suçlar için ancak suçtan zarar gören sıfatına sahip olabilecektir.

Daha önce belirtildiği gibi mağdur suçun konusunun ait olduğu, işlenen fiil neticesinde bir haksızlığa maruz kalan, maddi yahut manevi yönden etkilenen kişi anlamına gelmektedir.²⁹⁹ Bir kimsenin mağdur olabilmesi için suçun konusunun sahibi olması gerekir ancak hamil olduğunun bilincinde olması gerekli değildir.³⁰⁰ Sahibi olduğu suçun konusu açısından tazmini mümkün bir zarara uğrayan mağdurun, bu zarardan ötürü zararın tazminini talep edebilmesi elbette mümkündür.³⁰¹

Bazı suçlar açısından ise mağdurun sadece gerçek bir kişi olması yeterli olmayıp, aynı zamanda mağdurun belirli özelliklere sahip olması da gerekmektedir. Örneğin işkence suçu, “*Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi...*” tarafından işlenebilen bir suçtur. Bu suçun, avukata veya diğer kamu görevlisine karşı görevi dolayısıyla işlenmesi ise ceza artırımına neden olan suçun nitelikli halidir. Bu hal için mağdurun yalnızca gerçek kişi olması yeterli olmayıp, avukat veya kamu görevlisi olması şartı aranmıştır. Bu şart, mağdurun sahip olduğu bir nitelikten ileri gelmektedir. Yine bir başka örnek olarak çocuk düşürtme suçundan bahsedebiliriz. Rızası olmaksızın bir kadının çocuğunun düşürtülmesi olarak

²⁹⁹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 226.

³⁰⁰ Yıldız, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Suçtan Zarar Gören Şikayetçi*, 179.

³⁰¹ Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, 662.

tanımlanan bu suç için de mağdurun hem kadın olması hem de bu kadının suç işlenirken hamile olması aranan şartlardandır. Bu husus da mağdurun niteliği ile ilgili bir ayrımdır.

Bir kimse, işlenen bir suçun hem faili hem de mağduru olamaz. Bu durumu kasten yaralama suçu bakımından değerlendirmek mümkündür. Suçun kanuni tanımına göre, kasten yaralama suçunun oluşabilmesi için failin eyleminin bir başkasına yönelmiş olması ve bu eylem sonucunda mağdurun vücudunda acı veren, sağlığını veya algılama yeteneğini etkileyen bir zararın meydana gelmesi gerekmektedir. Dolayısıyla kişinin kendi bedenine yönelttiği eylem, bu suçun unsurlarını karşılamadığından, kasten yaralama suçu olarak değerlendirilemez.³⁰² Kişinin kendini yaralaması, suçun tipiklik unsuru ile uyum sağlamadığından bir kimsenin kendi varlığına karşı işlediği suçlar açısından mağdur sıfatı söz konusu olmayacaktır.

1.6.2.2.2. Tüzel Kişi Mağdur

Yukarıda daha önce değindiğimiz gibi kişi hukuki ilişkilerde taraf sıfatına sahip olabilen, beyan ettiği irade hukuk sahasında sonuç doğuran³⁰³ ve bu sebeple hak sahibi veya yükümlü olabilen, hukukun öznesidir.³⁰⁴ Gerçek kişilerin yanı sıra, somut bir varlığı bulunmaksızın hukuken kişi vasfını taşıyan, kendisini meydana getiren kişilerden bağımsız olarak hak ve borçlara ehil olabilen ve tüm bu özellikleri toplum hayatının gereklerinden doğan bir başka hukuki özne ise tüzel kişilerdir.

Hukuk düzeni esasında belli bir amacın sürekli olarak gerçekleştirilmesine imkan verecek örgütlenmeye sahip olan kişi veya mal topluluklarına, bu amaçla onu bir araya getiren veya malı özgüleyen kimselerden bağımsız olarak hak ve borçlara ehil olabilmesine imkan veren kişi vasfını yüklemiş ve bu yapıları tüzel kişi olarak adlandırmıştır.³⁰⁵ Örgütlenme ifadesi ile kanun koyucu, tüzel kişilerin kendisini meydana getiren yahut

³⁰² Fatih Birtek, “Kasten Öldürmeye Teşebbüs ve Kasten Yaralama Suçlarının Manevi Unsur Bakımından Ayırt Edilmesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 58, sy 2 (2009): 249.

³⁰³ Ramazan Çağlayan, “Hukukumuzda Kamu Tüzel Kişiliği Kavramı ve Kıstasları”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 1, sy 7 (2016): 375; Özay İlhan, *Günüşiğinde Yönetim* (İstanbul, 2002), 121.

³⁰⁴ Çağlayan, “Hukukumuzda Kamu Tüzel Kişiliği Kavramı ve Kıstasları”, 375; Rona Serozan, *Tüzel Kişiler* (İstanbul, 1994), 13.

³⁰⁵ Doruk Gönen, “Tüzel Kişilerde Kişilik Hakkı ve Korunması” (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2011), 2; Hatemi, 4-5; Özsunay, 3.

malı özgüleyen kimselerden bağımsız var olabilmesini ve irade açıklama ve amaçlarını gerçekleştirme konusunda faaliyetlerini sürdürecektir organlar oluşturmasını ifade eder.³⁰⁶

Tüzel kişilerin ceza hukuku içerisindeki konumu uzun yıllardır tartışma konusu edilmiştir. Tüzel kişilerin, işlenen suç açısından fail yahut mağdur olup olamayacakları konusu halen öğretide tartışmalı hususlar arasında yer bulmaktadır. Tüzel kişilerin fail olup olmayacağı tartışması, ceza sorumluluğunun şahsiliğinin düzenlendiği mevzuat hükümleri ile kısmen açıklığa kavuşturulmuştur. Bu hükümde yer alan, “*Tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımı uygulanamaz. Ancak, suç dolayısıyla kanunda öngörülen güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar saklıdır.*” ifadesinden yola çıkılarak, tüzel kişilere, gerçek kişilere uygulandığı gibi cezai yaptırım uygulanamayacağı ancak tüzel kişiler hakkında, ceza yerine geçen güvenlik tedbirine³⁰⁷ başvurulabileceği öngörülmüştür.

Tüzel kişilere uygulanan ve ceza yerine geçen bu güvenlik tedbirleri, esasında tüzel kişilerin de fail olarak değerlendirildiğinin bir yansımasıdır. Zira güvenlik tedbirlerinin tüzel kişilere uygulanma sebebi de işlenmiş bir suçun neticesidir. Güvenlik tedbirleri, suç fiillerine karşılık uygulanmakta olup, bu düzenlemeden hareketle kanun koyucu nezdinde de tüzel kişilerin de fail olabileceği kanaatinin benimsendiği ileri sürülmüştür.³⁰⁸

Güvenlik tedbiri kavramı da ceza hukukuna pozitivist anlayışla girmiştir. Ceza yerine geçen bu tedbirler, cezalar gibi şahsi olmayıp üçüncü kişiler üzerinde de etki doğurabilmektedir. Ayrıca cezalardan farklı olarak derhal uygulanabilen, geçmişe yürüme özelliği olan ve esasında suçluların cezalandırılmasının tek amaç olmadığı ama suç işlenmesinin de önlenmesi ve toplumun savunulması gayeleri ile başvuru, çoğu zaman belirsiz ve nispeten süresiz tedbirlerdir.³⁰⁹

Yine öğretide tüzel kişilerin, gerçek kişiler gibi fiil ehliyeti olmadığı için fail olamayacağı yönünde görüşlere de rastlanmaktadır.³¹⁰ Bu görüşü benimseyenlere göre bir fiilin

³⁰⁶ Gönen, 2; Teoman Akünel, *Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler*, 2. Bası (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 1995), 11.

³⁰⁷ Anayasa, m.38, *Suç ve Cezalara İlişkin Esaslar*; “*Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.*”

³⁰⁸ Katoğlu, “*Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları*”, 667.

³⁰⁹ Doğan Soyaslan, *Kriminoloji (Suç ve Ceza Bilimleri)*, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020), 276.

³¹⁰ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 215 vd.

varlığından bahsederken, mutlaka bu fiilin bir insanla ilişkilendirilmesi gerekmektedir, zira fiil ancak insan tarafından gerçekleştirilebilir³¹¹ ve halihazırda ceza hukuku da yalnızca insan davranışları ile ilgilenir. Ceza hukuku insanlara belli davranışları yapmamayı öğütlemenin yanı sıra toplumsal yapıyı da korumaya çalışır.³¹² Bakıldığı zaman bazı ceza hükümlerinin maksadının asli ve bağımsız özelliklerinden hareketle, kanunda yer verilen insan davranışlarını cezalandırmak olduğu görülür³¹³.

Fiil kavramı, ceza hukukunda belirli bir maksada yönelmiş, ilgili kimsenin amaç ve iradesine uygun biçimde, dış dünyada değişiklik meydana getiren icrai veya ihmali suretle oluşan insan davranışı olarak tanımlanabilir.³¹⁴ Fiil, yönlendirici bir iradenin ürünü olup, bir suçun varlığından bahsedebilmek için mevcudiyeti zorunlu bir unsurdur.³¹⁵ İnsan davranışına fiil vasfı kazandıran husus, onun bir irade ürünü olması iken bahsi edilen irade ise kusurluluk hallerinde aranan iradeden farklıdır.³¹⁶ Tüm bu gerekçelerle, tüzel kişi bir suçun faili olamaz.³¹⁷

Tüzel kişinin fail olması durumu ile bir suçun, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi nedeniyle güvenlik tedbirlerinin uygulanması birbirinden farklıdır.³¹⁸ Tüzel kişiler, suçun faili olamayacakları gibi, azmettiren ya da yardım eden olarak da suçta iştirak edemezler. Bu nedenle tüzel kişilere doğrudan cezaî müeyyide uygulanamaz. Ancak suçun tüzel kişinin yararına, faaliyeti kapsamında ya da tüzel kişinin organ veya temsilcisi tarafından işlenmesi durumunda, ilgili tüzel kişi hakkında güvenlik tedbirlerine başvurulması mümkündür.³¹⁹

Daha evvel de bahsettiğimiz gibi tüzel kişinin fiil ehliyeti olmadığından, kusur ehliyetinin de bulunmadığı kabul edilmektedir.³²⁰ Zira kusur ehliyeti, fiil ehliyetini gerektirmektedir. Haksızlık ihtiva eden bir fiil dolayısıyla failin kınanması gerekliliğinden hareketle tüzel

³¹¹ Özgenç, 215 vd.

³¹² Sokullu-Akıncı ve Dursun, *Viktimoloji*, 22.

³¹³ Hafizoğulları, *Ceza Normu (Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni)*, 278.

³¹⁴ Akkaya, “Suçların İçtimaı Bağlamında Fiil Tekliği”, 1.

³¹⁵ Fatih Yurtlu vd., *Ceza Genel Hukuku*, ed. İzzet Özgenç ve İlhan Üzülmez, 4. bs (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2021), 43.

³¹⁶ Yurtlu vd., 43.

³¹⁷ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 215 vd.

³¹⁸ Özgenç, 215 vd.

³¹⁹ Özgenç, 215 vd.

³²⁰ Özgenç, 215 vd; Bilge Öztan, *Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ve Organın Fiillerinden Doğan Sorumluluk*, Ankara, 135.

kişinin kınanması ve cezanın amaçlarından olan kefaret ve önleme etkisi ancak gerçek kişiler için söz konusu olup, tüzel kişilere uygulanması elbette mümkün olmayacaktır.³²¹

Öğretide tüzel kişilerin mağdur olabilmesi hususunda da farklı görüşlere rastlanılmaktadır. Bu görüşlerden birine göre tüzel kişiler, işlenen suçun mağduru olamaz.³²² Bilindiği gibi mağdur suçun hukuki konusunun ait olduğu kimse, suçun zarar verdiği değer sahibi³²³ olduğundan ve işlenen her suçla yalnızca bireye ait hukuki konu ihlale uğradığından, suçun konusu mal ve kişi toplulukları olan tüzel kişilere ait olamaz ve bu nedenle tüzel kişiler, bir suçun mağduru olamaz.³²⁴ Bu görüşe göre mağdur yalnızca gerçek kişiler olabilir; tüzel kişiler ve devlet gibi kurumlar ise ancak suçtan zarar gören sıfatına sahip olabilir.³²⁵ Yine bu görüşü benimseyenlere göre mağdursuz suç olmadığı gibi tüzel kişiler de işlenen bir suçtan zarar görmüş olabilse de o suçun mağduru olamazlar.³²⁶

Öğretide diğer görüşe göre ise gerçek ya da tüzel kişi olması fark etmeksizin, kişi sıfatına sahip olan herkes suçun mağduru olabilir.³²⁷ Tüzel kişiler, ancak tüzel kişilere karşı işlenebilen suçların mağduru olabilecektir. Yani şayet suçun niteliği el veriyorsa tüzel kişi de suçun mağduru olabilecektir.³²⁸ Ceza ilişkisi yalnızca kişiliği bulunan varlıklar arasında kurulabileceğinden tüzel kişiliği olmayan, aile gibi toplulukların işlenen suç neticesinde mağdur sıfatına sahip olamayacağı ileri sürülmüştür.

Öğretideki bir başka görüşe göre ise tüzel kişiliğe sahip olan devlet gibi yapılar ve tüzel kişiliği olmayan aile gibi topluluklar da işlenen suçun mağduru olabilir.³²⁹ Esasında mevzuatta tüzel kişilerin mağdur olamayacağı hususunda bir düzenlemeye

³²¹ Özgenç, 216 vd.

³²² Koca ve Üzülmöz, 141; Yıldız, 22; Kafes, 88; Birtek, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 203.

³²³ Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 23. Baskı (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 142.

³²⁴ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 741.

³²⁵ Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 143; Ünver, *Ceza Hukuku ile Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 141.

³²⁶ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 227; Ünver, *Ceza Hukuku ile Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 141 vd.

³²⁷ Kunter, *Suçun Maddi Unsurları Nazariyesi*, 118-19; Özbek, *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, 26.

³²⁸ Nur Centel, “Zimmet Suçu (TCK m.247)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan* 21, sy Özel Sayı (2019): 2787.

³²⁹ Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları” 657.

rastlanmamaktadır.³³⁰ Bu sebeple öğretide tüzel kişilerin, kanun koyucunun belirlediği çerçevede mağdur olabileceğine dayanan görüşler de yer bulmaktadır.³³¹ Bu gerekçe ile bazı suçlar için tüzel kişilerin de mağdur olabileceği bir kısım yazarlarca benimsenmiştir.³³² Daha evvel değindiğimiz gibi tüzel kişiler, kendisini meydana getiren kişilerden ve özgülünen mallardan bağımsız bir kişiliğe sahip olup³³³, yine kendine münhasır menfaatlerin de hamilidir.³³⁴

Bu görüşü savunanlar nezdinde, bahsi geçen sebeplerle tüzel kişilere ait olan bir menfaatin yahut hukuki varlığın ihlali neticesinde, tüzel kişilerin de mağdur olabileceği anlayışı benimsenmiştir.³³⁵ Zira üniversitelerin, ticaret ortaklıklarının, kamu kurumlarının, siyasi parti yahut derneklerin, tüzel kişiliğe haiz medya kuruluşlarının bazı kimselerce hedef alınıp, saygınlığını zedeleyecek beyanlarda bulunulması halinde bu kurumların kurumsal kimliği ve dolaylı olarak menfaatleri zarar görmüş sayılacak, bu nedenle de hakaret suçunun mağduru kabul edileceklerdir.³³⁶

Ayrıca Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesinde, “*Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin Kurum ve Organlarını Alenen Aşağılama*” suç olarak düzenlenmiştir. Bu ve benzeri sebeplerle, ticari hayatta önemli bir yer tutan tüzel kişilerin, menfaatlerinin korunabilmesi için kanun koyucu tarafından tüzel kişilere mağdur statüsünün tanınması yerinde bir adım olacaktır.³³⁷ Aksi takdirde tüzel kişilerin mağdur yerine yalnızca suçtan zarar gören sıfatına sahip olması halinde, fail gerçek kişi mağduru hedef almadığı için ilgili hükmün etrafında dolanmış olacaktır.³³⁸

³³⁰ Devrim Aydın, “Türk Ceza Kanunu’nda Hakaret Suçu” MÜHFHAD, Özel Sayı, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, 19, sy 2 (2013): 887.

³³¹ Erem, Danışman ve Artuk, *Türk Ceza Hukuku*, 240.

³³² Aydın, “Türk Ceza Kanunu’nda Hakaret Suçu”, 887.

³³³ Gönen, 2; Akünal, 11.

³³⁴ Zafer, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 158.

³³⁵ Aydın, “Türk Ceza Kanunu’nda Hakaret Suçu”, 887; Veli Özer Özbek, “Şerefe Karşı Suçlar”, *Hukuk ve Adalet Dergisi*, sy 5 (2005): 258.

³³⁶ Aydın, 887.

³³⁷ Yıldız, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Suçtan Zarar Gören Şikayetçi*, 22-23.

³³⁸ Aydın, “Türk Ceza Kanunu’nda Hakaret Suçu”, 887. Esasen burada kastettiğimiz husus, failin eylemini belirli bir gerçek kişiye yöneltmeksizin, doğrudan tüzel kişiye zarar verecek şekilde gerçekleştirmesi durumunda, mağdur sıfatı yalnızca gerçek kişilere tanındığında ceza normunun koruma amacıyla ters düşeceği. Bu durumda fail, mağdur kapsamına girmeyen tüzel kişiye yönelmiş eylemiyle, cezai yaptırımdan kaçınabilecek ve böylelikle eylemi cezalandırılmaz hâle gelebilecektir. Hal böyle olunca tüzel kişiye yöneltilmiş zarar verici eylem, mağdur tanımı dar yorumlandığı için cezasız kalma riski doğuracaktır.

Ancak bilinmelidir ki tüzel kişilerin mağdur olabilmesi için suçun vuku bulduğu anda tüzel kişiliğe haiz olması gerekmektedir.³³⁹ Kendisine kişilik tanınmış, hak ve borçlara ehil olan, kendine has menfaatlerin hamili olan tüzel kişilerin, menfaatlerinin zarar gördüğü yahut hukuki varlığının etkilendiği suçlar açısından mağdur olamayacağını iddia etmek de yerinde bir kanaat olmayacaktır. Ayrıca fail ve mağdurluk iki ayrı hukuki müessesedir. Tüzel kişilerin fail olamayacağı kanaatinden hareketle, mağdur statüsünün de olmayacağını iddia etmek yerinde değildir.³⁴⁰ Zira faillik ve mağdurluk birbiriyle ilintili olsa da iki farklı kavram olup, suç genel teorisinde her birinin kendine has özellikleri, konumları ve koşulları vardır.³⁴¹

Bazı suçların konusu, gerçek bir kişi yahut gerçek kişinin sahibi olduğu bir eşyadır.³⁴² Bir suçun mağdurunun toplum olması, toplumu oluşturan tüm bireylerin, bu suçun yargılama sürecine dahil olabileceği şeklinde yorumlanamaz.³⁴³ Tüzel kişinin de mağdur olabilmesi için daha evvel de bahsini ettiğimiz gibi işlenen suçun tüzel kişinin yapısına uygun olması gerekmektedir. Nitekim bazı suçların mağduru yalnızca gerçek kişiler olacaktır. Hayat hakkının yahut vücut bütünlüğünün korunması amacıyla düzenlenen suçlar, örneğin kasten öldürme, kasten yaralama gibi suçlar yalnızca gerçek kişilere karşı işlenebilir.³⁴⁴ Bazı suçlar ise hem gerçek kişilere hem de tüzel kişilere karşı işlenebilmektedir. Örneğin tüzel kişi tacire karşı malvarlığına yönelik bir suç işlenebileceği³⁴⁵ gibi malı çalınan bir anonim şirket de hırsızlık suçu için mağdur statüsünde olacaktır.³⁴⁶

³³⁹ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 743.

³⁴⁰ Baş, 744.

³⁴¹ Baş, 744; Sahir Erman, *Hakaret ve Sövme Suçları*, İstanbul, 1989, 37.

³⁴² Birtek, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 203; Kafes, “Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi”, 87.

³⁴³ Birtek, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 204.

³⁴⁴ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 228.

³⁴⁵ Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, 180.

³⁴⁶ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 748; Sahir Erman ve Çetin Özek, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, İstanbul, 1994, 259. Bu hususta kanaatimizce tüzel kişiliğe karşı işlenen suçlarda, suçtan doğrudan zarar gören süje tüzel kişi olduğundan, davaya katılma hakkı da tüzel kişiye ait olacaktır. Zira mağdur olan süje tüzel kişiliğin kendisi iken katılma hakkı da tüzel kişiliğe ait olmalıdır. Ortaklar şirkette pay sahibi olsalar dahi bireysel olarak suçtan zarar gören olarak değerlendirilmelerinin mümkün olmadığı kanaatindeyiz. Tüzel kişinin organları görevleri gereği yalnızca temsil yetkisiyle hareket eder. Bu nedenle, suç doğrudan şahıslarına yönelik olmadıkça, organ üyeleri suçtan zarar gören sayılmaz. Aynı şekilde, tüzel kişi ortakları da ancak doğrudan kendilerine yönelmiş bir zarar söz konusuysa bireysel olarak suçtan zarar gören olabilirler. Aksi halde tüzel kişi adına davaya katılma hakları bulunmaz.

1.6.2.2.3. Tüzel Kişiliği Olmayan Topluluklar

Yukarıda gerçek kişi mağdur, tüzel kişi mağdur ve devletin mağdur olup olmaması ile ilgili tartışmalara değindik. Yine tartışmalı bir başka husus ise tüzel kişiliğe haiz olmayan aile, toplum, devletler topluluğu gibi yapıların, işlenen suç sonucunda mağdur olup olmayacağı konusudur. Bu konuda öğretilerde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Toplum, her yaş grubundan bireyleri kapsayan, örgütlenmiş yapıya sahip, ortak inanç ve kurumlara dayanan, bireyler arası etkileşimle gelişen ilişkiler ağıdır. Bu kurumlar, toplumun düzenini sağlayan ve insan birlikteliğini şekillendiren yapılardır.³⁴⁷ Toplum daha sade tanımı ile Türk Dil Kurumu tarafından: “*aynı toprak parçası üzerinde birlikte yaşayan ve temel çıkarlarını sağlamak üzere iş birliği yapan insanların tümü*” şeklinde ifade edilmiştir.³⁴⁸ Ortak amaç ve ihtiyaç temelli olarak bir araya gelen bu bireyler, amaçlarını gerçekleştirmek ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek için birbirleriyle uyumlu hareket ederler.³⁴⁹

İnsanlar, ortak bir gaye etrafında iletişimde oldukları kimselerle bir araya gelebilir³⁵⁰ ancak bir topluluktan bahsedilebilmesi için öncelikle bu birlikteliğin hukuken tanınması ve bu topluluklar için ortak bir iradenin söz konusu olması gerekir.³⁵¹ Aksi takdirde, hukuken tanınmayan ya da ortak bir iradeden yoksun olan yapılar için bir topluluk niteliğinden söz etmek mümkün olmayacaktır.³⁵² Toplumunu oluşturan bireylerin gelişimi için önemli etken olan çevre, ekonomi gibi hukuki menfaat ve varlıkların korunması, haliyle toplulukların da korunmasını gerektirmektedir.³⁵³

Bu ifadelerden hareketle sadece gerçek ya da tüzel kişilerin değil, toplulukların da kendilerine has hukuki varlık ve menfaatlerinin söz konusu olduğu anlaşılmakta olup, tüzel kişiliği olsun olmasın hukuki menfaat yahut varlığın hamili olan bu toplulukların menfaatlerinin zarar görmesi halinde işlenen suç açısından mağdur olabilecekleri

³⁴⁷ A. Faruk Sinanoğlu, “Toplumsal Yapının Oluşumu: Bilim, Din ve Toplum Arasındaki İlişkiler”, *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 4, sy 2 (2015): 214; Hilmi Ziya Ülken, *Sosyoloji Sözlüğü* (İstanbul: M.E.B. Yayınları, 1969), 292.

³⁴⁸ Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr> (E.t. 20.12.2022)

³⁴⁹ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 751

³⁵⁰ Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları” 678.

³⁵¹ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 748

³⁵² Baş, 748

³⁵³ Ünver, *Ceza Hukuku ile Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 482.

gündeme gelmektedir.³⁵⁴ Tüzel kişiliği olmayan bu topluluklardan kasıt ise daha evvel de bahsettiğimiz gibi aile, toplum, ordu yahut devletler topluluğu olup, bu yapılara yönelik işlenmiş suçlarda bunların mağdur olamayacağını ifade etmek toplumsal bir realitenin de reddedilmesi anlamına gelecektir.³⁵⁵

Öğretide bu konudaki görüşlerden birine göre topluma karşı bir suç işlenmesi olanaklı değildir.³⁵⁶ Zira toplumu da kişiler oluşturur. Bu sebeplerle kamu barışına yahut çevreye karşı işlenen suçlar da esasında topluma karşı değil, o toplumu oluşturan ve sayıları belirsiz olan bireylere karşı işlenmektedir. Bu gerekçelerle bu suçlar açısından birden fazla kişinin mağdur olduğunu söylemek de yanlış olamayacaktır.

Yine bu toplulukların, işlenen suç açısından mağdur olamayacağını savunanlarca ifade edilen, hukuken korunan varlık yahut menfaatin *bireye ait* yahut *bireye ait olmayan* şeklinde sınıflandırılması halinde, mağdur ya devlet ya da birey olacaktır denilmektedir.³⁵⁷ Yine bu görüşün taraftarlarına göre hukuken korunan menfaatler yalnızca gerçek yahut tüzel kişilerden oluşan hukuk sükelerine ait olup, aile, toplum, devletler topluluğu gibi tüzel kişiliği olmayan yapılar işlenen suçun mağduru olmayıp, bu yapılara karşı işlenen suçlarda ise onlara ait olduğu iddia edilen ve hukuken korunan menfaatin asıl hamilinin, birey yahut devlet olacağı ileri sürülmektedir.³⁵⁸

Öğretide mağdurun belirlenmesi hususunda yalnızca bireye yahut devlete ait menfaatlerin ya da hukuki varlığın kıstas alınmaması gerektiği yönünde görüşlere de rastlanılmaktadır.³⁵⁹ Bu görüş esasında daha evvel de değindiğimiz gibi bir mağduriyetten bahsedilebilmesi için kişiliğin varlığının gerekliliği anlayışı üzerine inşa edilmiştir. Hukuki varlık yahut menfaatin sahibi gerçek yahut tüzel olarak kişilik sahibi kimseler olması gerekmekte olup, kişilik sahibi olmayan bir grup, toplum gibi yapılara

³⁵⁴ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 749.

³⁵⁵ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 749; Ünver, *Ceza Hukuku ile Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 482.

³⁵⁶ Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, 678.

³⁵⁷ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 749; Ünver, *Ceza Hukuku ile Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 482.

³⁵⁸ Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, 678; Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, 181-83; Dönmezer ve Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, 494.

³⁵⁹ Ünver, *Ceza Hukuku ile Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 484.

karşı işlenen suçlarda ise mağduriyet tüm bu varlık ve menfaatlerin esas sahibi olan ve bunları korumakla mükellef olan devlet olacaktır.³⁶⁰

İşlenen bir suçun mağdurunun toplum olması, toplumu oluşturan her bireyin söz konusu yargılama sürecine müdahil olabileceği anlamına gelmez. Bir kimsenin yürütülen muhakeme sürecine katılabilmesi için, suç oluşturan eylem nedeniyle hukuken güvence altına alınmış şahsi bir hakkının doğrudan ya da dolaylı olarak ihlal edilmiş olması gerekir.³⁶¹

Yine tüzel kişiliği olmayan benzer bir yapı olan *ailenin* mağdur olup olmayacağı hususu üzerinde durmak gerekmektedir. Bilindiği gibi aile diğer toplumsal kurumlar gibi düzenin bir parçası, bir tanıma göre kandaş ve kayınlar topluluğu³⁶² diğer tanıma göre ise içerisinde insan neslinin devamının sağlandığı, topluma uyum sağlamak hususunda ilk ve en etkili hazırlanmanın vuku bulduğu, yaşanan cinsel birlikteliklerin sosyal yönden onay gördüğü, ekonomik iş birliğinin olduğu, üyeler arasında sıcak, samimi bir iletişimin olduğu³⁶³ anne, baba ve çocuklardan oluşan toplum yapısının temelini oluşturan yapıdır.³⁶⁴

Aile kurumu, ekseriyetle özel hukukun alanına girse de ceza hukukunun da güvencesi altındadır. Yürürlükte olan ceza kanununda ailenin tanımına yer verilmemiştir. Ancak Mülga TCK akrabayı, “...*karı koca ile usul ve fûru ve kardeş ve kız kardeş ve amca ve dayı ve hala ve teyzelerle yeğenler ve bunlar derecesindeki sıhri akrabadır.*” şeklinde tanımlamıştır. 5237 sayılı Kanunda açık bir aile tanımına yer verilmemiş olsa da kanunun sekizinci bölümünde aile düzenine karşı bazı suçların ihdası ile aile kurumu güvence altına alınmaya çalışılmıştır.³⁶⁵ Ceza hukuku aileyi, tüzel kişiliğe haiz bir hak süjesi olarak değerlendirmemiş, aile üyelerinin esasından birbirinden ayrı hukuki varlık ve

³⁶⁰ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 750.

³⁶¹ Birtek, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 204.

³⁶² Orhan Hançerlioğlu, *Felsefe Ansiklopedisi: Kavramlar Ve Akımlar*, c. 1 (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1976), 34.

³⁶³ Özer Ozankaya, *Toplumbilime Giriş*, 3. Basım, 431 (Ankara: Ankara Üniversitesi S.B.F. Yayınları, 1976), 233.

³⁶⁴ Deniz Güler ve Nazmi Ulutak, “Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi Ve Türk Toplum Yaşantısında Aile”, *Kurgu Dergisi*, sy 11 (1992): 52.

³⁶⁵ Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören (TCK, m. 230), Çocuğun Soy bağına değiştirme (TCK, m.231), Kötü muamele (TCK, m. 232), Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (TCK, m. 233), Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (TCK, m. 234),

menfaatlere sahip olduğu anlayışını benimsemiştir.³⁶⁶ Yine kanun koyucu aile düzenine karşı suçların ihdasıyla ailevi menfaatlerin güvence altına alınmasını sağlamaya çalışmıştır.³⁶⁷

Aile kurumunun daha evvel de belirttiğimiz gibi tüzel kişiliği söz konusu değildir. Ancak tarih boyunca aile kurumu bağımsız bir yapı olarak değerlendirilmiş, hukuk sistemimizde de hem güvence altına alınması hem de toplumun temelini oluşturan aile yapısının düzenlenmesi amacıyla pek çok hükme konu olmuştur.³⁶⁸ Kendi başına bir tüzel kişiliği olmayan aile kurumunun, sahip olduğu hukuki varlık ve menfaatler esasında aileyi oluşturan üyelere ait olup, yalnızca bu üyelerin birbirlerine karşı ileri sürebileceği hak ve yükümlülükler olarak ifade edilebilecektir.³⁶⁹

Ceza hukukunda aile düzenine karşı bazı suçlar ihdas edilmiştir. Kanun koyucu bu suçların ihdası ile esasında aileyi, üyelerinden ayrı bir hak süjesi olarak görmeyip, ona bir kişilik atfetmemiştir. Bu suçların ihdası ile toplumun temeli olan aile yapısını üçüncü kişilere karşı korumak istemiştir. Ayrıca kanun koyucu, aileyi sahip olduğu hukuki değer ve menfaatlerin hamili olarak görmekte, bu doğrultuda hem aile üyelerinin birbirlerine karşı sorumluluklarını düzenleyerek hem de üçüncü kişilere karşı ailenin hukuki varlığını ve menfaatlerini koruyarak aile kurumunu güvence altına almaya çalışmaktadır.³⁷⁰ Bizim de benimsediğimiz bu anlayışa göre mağdur statüsüne sahip olmayan ailenin, işlenen suç nedeniyle suçtan zarar gören sıfatını kazanmasında herhangi bir engel bulunmamaktadır.

³⁶⁶ Rocco, *L'oggetto Del Reato E Della Tutela Giuridica Penale*, 591; Nevzat Toroslu, *Ailenin Korunması Yönünden Ceza Kanununda Yapılması Gereken Değişiklikler Türkiye'de Ailenin Değişimi Yasal Açıdan İncelemeler* (Ankara, 1984), 154.

³⁶⁷ Şevkiye Berfin Işık, "Türk Ceza Kanunu'nda Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali" (Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Bilim Dalı, Marmara Üniversitesi, 2011), 20.

³⁶⁸ *Aile, Türk Medeni Kanunu'nda tüzel kişiliğe sahip bir yapı olarak tanımlanmamış olmakla birlikte, TMK m. 367-369 hükümlerinden de anlaşılacağı üzere, belirli bir organizasyon yapısına, yönetsel sorumluluğa ve hukuki yükümlülüklerle sahip sosyal bir birliktelik olarak kabul edilmektedir. Özellikle ev başkanının ev halkı üzerindeki gözetim ve düzen kurma yükümlülüğü ile zararın önlenmesine yönelik sorumluluğu, aileyi yalnızca bir arada yaşayan bireyler topluluğu olmaktan çıkarıp, işlevsel bir yapı hâline getirmektedir. Bu çerçevede, suçun doğrudan her bir aile bireyini etkileyen bir sonucu bulunduğunda, bireysel mağduriyetlerin yanında ailenin bütünsel olarak da zarar gördüğü ileri sürülebilir. Her ne kadar aile tüzel kişiliğe sahip olmadığı için doğrudan mağdur sıfatını haiz olmasa da somut olayın özelliklerine göre "suçtan zarar gören" sıfatı kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. Dolayısıyla bu gibi durumlarda, mağduriyetin yalnızca bireysel değil, aile birliği düzeyinde de ele alınması gerektiği ileri sürülebilir.*

³⁶⁹ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 750.

³⁷⁰ Baş, 750.; Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, 331-32.

Son olarak, tüzel kişiliğe haiz olmayan ama mağdur olup olmayacağı tartışmalı olan bir diğer oluşum ise uluslararası toplumdur. Uluslararası toplum yahut diğer ismiyle devletler toplumu, bir grup devletin müşterek menfaat ve değerlere dayalı bilinçle ve iradi bir şekilde, kendilerini kurumlar vasıtasıyla belirli normlar çerçevesinde kısıtlaması halidir.³⁷¹ Nasıl ki bir toplumda yaşayan bireyler bir araya gelebiliyorsa, devletler de uluslararası toplum içinde bir araya gelebilmektedir.³⁷²

Uluslararası toplum, kendisini meydana getiren devletlerin gönüllü olarak bir araya gelmesi ve zamanla kurumsallaşması ile bilinmektedir.³⁷³ Öğretide bazı yazarlarca, uluslararası toplumun işlenen bir suçtan etkilenebileceği ve hatta ilgili suçun mağduru olabileceği görüşü benimsenmiştir.³⁷⁴ 5237 sayılı TCK'da ikinci kitap, birinci kısmında *soykırım, insanlığa karşı suçlar, göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti* şeklinde bazı uluslararası suçlar düzenlenmiştir. Bahsi geçen bu suçlar mahiyetleri itibariyle uluslararası toplumları ilgilendirmektedir. Uluslararası ceza hukukunun konusuna giren bu suçlar, esasında uluslararası toplumun hak ve menfaatlerini ihlal eden eylemlerdir.³⁷⁵

Tezcan-Erdem-Önok uluslararası suçları, uluslararası toplumun huzur ve sükununu bozduğu için uluslararası toplumun kül olarak mağdur olduğu suçlar şeklinde tanımlamıştır.³⁷⁶ Yenedünya da uluslararası suçları, uluslararası kamu düzenini ihlal eden suçlar olarak tanımlamaktadır.³⁷⁷ Uluslararası toplum, işlenen bu suçlar neticesinde uluslararası barış ve ilişkilerin zarar gördüğü anlayışından hareketle³⁷⁸, bu suçlara kayıtsız kalmamaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu da soykırım suçunun, tüm

³⁷¹ Murat Demirel, “Hedley Bull Perspektifinden ‘Uluslararası Toplum’ Kavramsallaştırması ve Kurumları”, *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, sy 3 (2017): 51; Hedley Bull, *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, çev. Murat Demirel, 4th ed. (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2012), 13.

³⁷² Demirel, “Hedley Bull Perspektifinden ‘Uluslararası Toplum’ Kavramsallaştırması ve Kurumları”, 51.

³⁷³ Demirel, 51.

³⁷⁴ Kunter ve Yenisey, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 326.

³⁷⁵ Olgun Değirmenci, “Çeşitli Görünümleriyle Uluslararası Suç Kavramı: Dar ve Geniş Anlamda Uluslararası Suçlar ve Türk Hukuku”, *İÜHFMLXXI*, sy 1 (2013): 233.

³⁷⁶ Değirmenci, “Çeşitli Görünümleriyle Uluslararası Suç Kavramı: Dar ve Geniş Anlamda Uluslararası Suçlar ve Türk Hukuku”, 255; Mustafa Ruhan Erdem, Durmuş Tezcan, ve Rıfat Murat Önok, *Uluslararası Ceza Hukuku*, 6. Baskı (Seçkin Yayıncılık, 2021), vd.

³⁷⁷ Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, 678.

³⁷⁸ Değirmenci, “Çeşitli Görünümleriyle Uluslararası Suç Kavramı: Dar ve Geniş Anlamda Uluslararası Suçlar ve Türk Hukuku”, 256.

insan topluluğunun var olma hakkına bir müdahale olduğu yönünde görüş bildirmiştir.³⁷⁹ Öğretide de soykırım suçunun mağdurunun, üzerinde suçun işlendiği kimseler olmayıp uluslararası toplum olduğu görüşü baskındır.³⁸⁰ Bu görüşten yola çıkılarak mevzuatta yer alan uluslararası suçlar ifadesinin de yetersiz olduğu, bu suçların uluslararası topluma karşı suçlar şeklinde düzenlenmesi gerektiği görüşü benimsenmiştir.³⁸¹

Tüm bu anlatılanlar ışığında topluma, aileye yahut uluslararası topluma ait olduğu iddia edilen hukuki varlık ve menfaatlerin asıl sahibi devlet ve bu toplulukları oluşturan bireylerdir. Bir topluluğun suçun mağduru olabilmesi için kendisini oluşturan kimselerden ayrı bir hukuki varlığa sahip olması gerekmekte olup, kişilerin değişmesi hukuki varlığı etkilememektedir.³⁸² Bu gerekçe ile tüzel kişiliği olmayan hükümet, suçun mağduru değil suçun konusu olacaktır.³⁸³ Dolayısıyla Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesinde "Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini" alenen aşağılama suçunun mağduru devlet olacaktır.³⁸⁴

1.7. Mağdurluk ve Faillik Statüsünün Birleşimi

Mağdur herhangi bir suçtan yahut haksız bir eylemden, olumsuz yönde etkilenen ya da zarar gören kimsedir.³⁸⁵ İşlenen her suçun bir faili ve konusu olduğu gibi mutlaka bir mağduru da vardır.³⁸⁶ Fail ise yine daha önce değindiğimiz gibi cezalandırılabilmesi için kanunla yasaklanmış neticeye hukuka aykırı ve kusurlu fiiliyle sebebiyet veren³⁸⁷ yahut genel anlamda suçun kanuni tanımında yer verilen fiili gerçekleştiren kimsedir. Mevzuatta faile *her kim, bir kimse* şeklinde yer verilmektedir. Bu ifadelerden hareketle suçlar kural olarak herkes tarafından işlenir.

Görüldüğü üzere mağdur ve fail kavramı birbiriyle yakından ilintilidir. Ancak bu iki kavramın birbiriyle ilişkisi, aynı kişi üzerinde hem fail hem de mağdur sıfatının birleşim

³⁷⁹ Olgun Değirmenci, "Uluslararası Ceza Mahkemelerinin Kararları Işığında Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Soykırım Suçu (TCK m.76)", *TBBD*, sy 70 (2007): 80.

³⁸⁰ Koca ve Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 542.

³⁸¹ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 768; Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 73.

³⁸² Demirbaş, "Ceza Genel Hukuku", 608.

³⁸³ Demirbaş, 608.

³⁸⁴ Dönmezer ve Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, II:1178.

³⁸⁵ Dinler, "Mağduriyet Kavramına Çok Yönlü Yaklaşım", 50.

³⁸⁶ Birtek, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* 203; Koca ve Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 146.

³⁸⁷ Yıldız, "Ceza Hukukunda Failin İrade Özgürlüğü Tartışmaları", 1442.

birleşmeyeceği tartışmalarını gündeme getirmiştir. Öğretideki baskın görüşe göre bir kimse işlenen bir suçta hem mağdur hem de fail olamayacaktır.³⁸⁸ Bir başka ifadeyle, faillik ve mağdurluk sıfatı aynı kimse üzerinde birleşmez.³⁸⁹ Bu anlayışa göre mağdur, fail dışında herhangi bir kimsedir.³⁹⁰ Bu sebeple kendini öldüren kimsenin yahut kendisine karşı hakaret veya tehdit eylemlerini gerçekleştiren kişi açısından bir suçun varlığından bahsedilemeyecektir.³⁹¹

Bu görüşü benimseyenler uyuşturucu kullanma suçunda, kişinin doğrudan mağdur olmadığını, bu suçlarda fail ile mağdur sıfatının esasen aynı kişi üzerinde birleştiği ancak asıl mağdurun daima toplum kabul edildiğini, bu anlayışla failin cezalandırıldığını belirtmektedir.³⁹² Yine bu anlayıştan hareketle, kişinin kendisine karşı işlenen ve mağduru olduğu bir suça iştirak etmesi halinde ilgili suçtan sorumlu tutulamayacaktır.³⁹³

Bu anlayışı destekleyen bir başka örnek ise taksirle öldürme veya yaralama suçlarıdır. Bu suçlarda, neticenin vuku bulmasında mağdurun taksirli bir davranışının da etkili olması, onu suçun faili yapmayacağı gibi mağduriyetini de ortadan kaldırmayacaktır.³⁹⁴ Yine benzer bir başka örnek ise intihara yönlendirme suçudur. Bu suç tipinde, intihara yönlendirilen kimse halihazırda kendi yaşamına son veren kişi olmakla birlikte eylemi gerçekleştirmiş olması onu işlenen suçun faili yahut şeriki yapmayacaktır.³⁹⁵ Kişi hem fail hem de mağdur sıfatını taşıyamayacağı için o kimseye ceza verilmez.³⁹⁶ Ancak karşılıklı hakaret suçunda olduğu gibi bir kimsenin, suç teşkil eden bir fiili işlediği esnada suç mağduru olmasına hukuken engel bir durum bulunmamaktadır.

1.8. Mağduru Belli Bir Kişi Olmayan Suç Kavramı

Aile, toplum, hükümet yahut uluslararası toplum gibi tüzel kişiliği olmayan toplulukların mağdur olmayacağını savunan yazarların bir kısmı, bazı suçlar için mağduru belli

³⁸⁸ Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 143.

³⁸⁹ Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 116.

³⁹⁰ Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 395.

³⁹¹ Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 143.

³⁹² Hakeri, 143.

³⁹³ Hakeri, 143.

³⁹⁴ Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 116.

³⁹⁵ Koca ve Üzülmüş, 116.

³⁹⁶ Birtek, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 204.

olmayan suç kavramının kullanılmasını önermiştir.³⁹⁷ Bu anlayışı savunanlara göre, öldürme veya yaralama gibi bazı suçlarda mağdur, belirli kişi ya da kişilerdir. Buna karşılık çevreye, kamu sağlığına, güvenliğine veya barışına karşı işlenen suçlarda mağdur belirli değildir. Bu tür suçlarda, toplumu oluşturan ve barış içinde yaşama hakkına sahip tüm bireyler mağdur kabul edilir.³⁹⁸

Başka bir ifadeyle hırsızlık, yağma ve dolandırıcılık gibi suçlarda, malı çalınan, gasp edilen veya dolandırılan kişi belli olduğu için bu suçlar mağduru belirli suçlar arasında yer alır.³⁹⁹ Buna karşılık aile, toplum veya kamu gibi tüzel kişiliği bulunmayan yapılar doğrudan mağdur olarak kabul edilmediğinden, bu yapılara yönelik işlenen suçlar mağduru belirli olmayan suçlar kapsamında değerlendirilir.⁴⁰⁰ Mağduru belirli bir kişi olmayan suçların bir kısmının, mağduru belli olan çok mağdurlu suç kapsamına girdiği görüşü de ileri sürülmektedir.⁴⁰¹ Bazı suçlarda hem toplumu oluşturan tüm fertlerin hukuki varlık ve menfaatleri zarar görürken hem de muayyen kişi ya da kişilerin mağdur edilmesi söz konusudur.⁴⁰² Örneğin, yalan tanıklık yahut iftira suçlarında hem toplumu oluşturan tüm bireylerin hukuki varlık yahut menfaati zarar görürken hem de aleyhine yalan tanıklık yapılan ya da kendine iftira edilen kimseler de mağdur olacaktır.⁴⁰³

Yine bu görüşü destekleyen bir başka örnek ise hem idareye hem de kişilere ait menfaatin zarar gördüğü irtikap suçudur. Aksi görüşü savunanlara göre ise bu tip suçlarda birden fazla mağdurun kabulü gereksiz olup, esasında bir mağdurun olduğu görüşü savunulmaktadır.⁴⁰⁴ Zira kanun koyucu bu tip suçlarda, ihlale uğrayan birden fazla hukuki varlık veya menfaatler arasından birine ağırlık vermiş ve bu hukuki varlık yahut menfaatin hamilini mağdur kabul ederken, diğerlerini ise suçtan zarar gören olarak kabul etmiş, ilgili suçu kanunda bu anlayışa göre düzenlemiş ve bu anlayışla mağdurun değil ihlalin çokluğunun söz konusunu olduğunu göstermiştir.⁴⁰⁵

³⁹⁷ Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, 679.

³⁹⁸ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 228.

³⁹⁹ Özgenç, 228.

⁴⁰⁰ Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, 679.

⁴⁰¹ Katoğlu, 679.

⁴⁰² Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 229.

⁴⁰³ Erem, Danışman ve Artuk, *Türk ceza hukuku*, 285.

⁴⁰⁴ Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, 680.

⁴⁰⁵ Katoğlu, 680.

TCK'nın m. 43'te yer alan zincirleme suça ilişkin hükmün ilk fıkrasına, 5377 Sayılı Kanun'un 6. Maddesi ile 29.06.2005 tarihinde "*Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır.*" ibaresi eklenmiştir. Bu ibarenin gerekçesi olarak, zincirleme suç halinde ortada tek bir değil, birden fazla suçun bulunması ve bu suçların mağdurunun da aynı kişi olması gerektiği gösterilmektedir. Zincirleme suç için aynı suçun müteaddit defa aynı mağdura karşı işlenmesi şartından bahsedilmiştir. Mağdurun değişiklik göstermesi halinde zincirleme suç hükümlerinin uygulanması ise söz konusu olamayacaktır. 5377 sayılı Kanun ile öngörülen bu ek düzenlemenin gerekçesinde, "*Suçun mağdurunun farklı kişiler olması halinde, zincirleme suç hükümleri uygulanamaz. Rüşvet ve çevrenin kirletilmesi gibi, toplumu oluşturan herkesin mağdur olduğu suçlarda, muayyen bir kişi mağdur olmadığına göre, zincirleme suç hükümlerini öncelikle uygulamak gerekir*" denilmiştir.⁴⁰⁶

Kanun'un gerekçesinde rüşvet ve çevrenin kirletilmesi suçlarında, toplumu oluşturan herkesin mağdur kabul edildiği, bu suçlarda muayyen bir kişinin mağdur olmayacağı bu sebeple de bu suçlarda zincirleme suç hükümlerinin uygulanabileceğinden bahsedilmiştir. Rüşvet TCK m.252'de "*Görevinin ifasıyla ilgili bir işi yapması veya yapmaması için doğrudan veya aracılar vasıtasıyla, bir kamu görevlisine veya göstereceği bir başka kişiye menfaat sağlayan...*" şeklinde tanımlanmıştır. Rüşvet, bir görevle yükümlü kimsenin görevini kötüye kullanıp kişi yahut kişilere belli bir menfaat karşılığında çıkar sağlaması şeklinde de ifade edilebilir.⁴⁰⁷

Rüşvet suçunun mağduru hususunda öğretide farklı görüşlere rastlanılmaktadır. Kimi yazarlarca rüşvet suçunun mağdurunun devlet ve ilgili kamu tüzel kişiliği olduğu görüşü kabul edilirken⁴⁰⁸ iken kimi yazarlara göre ise rüşvet suçunun mağduru, toplumu oluşturan tüm bireylerdir.⁴⁰⁹ Bu yazarlara göre devlet yahut tüzel kişiler suç mağduru olmayıp yalnızca suçtan zarar gören sıfatına sahip olup, rüşvet veren kişi de mağdur değil

⁴⁰⁶ *Türk Ceza Hukuku Mevzuatı*, Güncellenmiş 27. baskı, c. 1 (Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Ceza Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2021), 198.

⁴⁰⁷ Berrin Bozdoğan Akbulut, "Rüşvet Suçları", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8, sy 12 (2000): 633; Katoğlu, "Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları", 687.

⁴⁰⁸ Murat Çakır, "Türk Ceza Hukukunda Rüşvet Suçu" (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Bilim Dalı, İstanbul, 2013), 53; Nevzat Gürelli, *İrtikap ve Rüşvet Cürümleri* (İstanbul, 1954), 76.

⁴⁰⁹ M. Emin Artuk vd., *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 18. Baskı (Ankara: Adalet Yayınevi, 2019), 1061.

fail olmaktadır.⁴¹⁰ Zira rüşvete konu olan menfaati sağlayan kişiyi mağdur kabul etmek doğru olmayacaktır.⁴¹¹ Çünkü halihazırda menfaat taraflar arasındaki rüşvet anlaşmasına dayanmakta olup, bu anlaşma ise hukuka aykırı bir durum doğurmaktadır ancak bu aykırılık tarafları mağdur statüsüne sokmayacaktır.⁴¹²

Öğretide yer alan bir görüşe göre rüşvet ve irtikap gibi suçlar, devlet idaresine karşı işlendiği için bu suçları, mağduru belli olmayan suç yahut çok mağdurlu bir suç olarak nitelendirilmemelidir.⁴¹³ Bu suçun mağduru daha evvel de belirttiğimiz gibi kimi yazarlara göre toplumun tüm bireyleri iken kimi yazarlara göre ise devlettir. Bu sebeple kanunun gerekçesinde ifade edildiği gibi bu suçun mağdurunun belirsiz olduğunu söylemek yerinde bir ifade olmayacaktır. Zira mağduru kimi yazarlara göre toplum kimi yazarlara göre ise devlet olan tüm suçlarda zincirleme suç hükümlerinin uygulanması, toplumu oluşturan her bireyin mağdur statüsü kazanması ve yalnız bir kez işlenen rüşvet, irtikap gibi suçlarda her halükârda zincirleme suç hükümlerinin uygulanması ile cezanın artırılması gibi farklı hususları da gündeme getirecektir.⁴¹⁴

Yine gerekçede yer alan bir başka örnek suç ise *çevrenin kirletilmesi* suçudur. Gerekçede sözü edilen suç, TCK'da *Topluma Karşı Suçlar* arasında sayılan ve *Çevreye Karşı Suçlar* başlığı altında düzenlenen çevrenin kasten veya taksirle kirletilmesi suçlarıdır. TCK m. 181'de düzenlenen çevrenin kasten kirletilmesi "*İlgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkları toprağa, suya veya havaya kasten veren kişi...*" şeklinde tanımlanırken, yine m. 182'de düzenlenen çevrenin taksirle kirletilmesi suçu ise "*Çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya verilmesine taksirle neden olan kişi...*" olarak tanımlanmıştır.

Kanunun gerekçesinde çevrenin kirletilmesi suçunun mağdurunun belli bir kişi olmayan suçlardan olduğu ve toplumun tümünün de mağdur olduğu ve bu sebeple ilgili suçta zincirleme suç hükümlerinin uygulanması gerektiğinden bahsedilmiştir. Çevrenin kirletilmesi suçlarının mağdurunun toplumu oluşturan tüm bireyler olduğu hatta tüm

⁴¹⁰ Artuk vd., 1061.

⁴¹¹ Veli Özer Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Genişletilmiş ve güncellenmiş 13. baskı, Seçkin Hukuk, no: 1050 (Ankara: Seçkin, 2018), 1104.

⁴¹² Özbek vd., 1104.

⁴¹³ Katoğlu, 687.

⁴¹⁴ Katoğlu, 688.

insanlığın bu suçun mağduru olduğu yönündeki görüş öğretide yaygındır.⁴¹⁵ Suçun mağdurunun tüm insanlık olarak kabul edilmesinin gerekçesi ise çevrenin kirletilmesinin neticelerinden yalnızca belli bir zaman ve mekânda yaşamlarını sürdüren insanların zarar görmeye kalmayıp, nesiller boyu mağduriyetin devam etmesidir.⁴¹⁶ Bu sebeplerle de çevrenin kirletilmesi hadiselerinde çevreyi korumayı gaye edinmiş dernek ve örgütlere, ilgili suçun doğrudan mağduru olmamalarına karşın çevre ve insanlık adına muhakeme sürecini başlatma ve devam eden muhakeme süreçlerine ise katılma hakları (*dava açma/müdahil olma*) tanınmıştır.⁴¹⁷

Yine öğretide, çevrenin kirletilmesi suçları için belirli yahut belirlenebilir bir mağdurun söz konusu olmayacağı da ifade edilmektedir.⁴¹⁸ Ancak bu hususta öğretide oluşan kirlilikten bir kimsenin somut bir şekilde zarar gördüğü tespit ve teşhis edilirse, tek bir kişinin mağduriyetinin de söz konusu olabileceği yönünde görüşe de rastlanılmaktadır.⁴¹⁹

1.9. Hayvanların Mağdur Statüsü Tartışması

Hayvan kelimesi sözlük anlamı itibarıyla, “*insan olmayan, duyu ve hareket kabiliyeti olan, idraksiz, yük kaldırmak, araba çekmek, binek için kullanılan, içgüdüleriyle hareket eden, canlı varlık*” ifadesine karşılık gelmektedir.⁴²⁰ 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nda (HKK), doğrudan bir hayvan tanımına yer verilmemiş olsa bile evcil, sahipsiz, güçten düşmüş, yabani veya ev ve süs hayvanlarının tanımına yer verilmiştir.

Hayvan kavramının tanımının yapılmasının akabinde tartışmalı bir husus olan, hayvanların mağdur olup olmayacağı sorununu incelenmelidir. Mağdur kavramı bilindiği üzere işlenen herhangi bir suçtan yahut haksız bir eylemden, olumsuz yönde etkilenen veya zarar gören kimse⁴²¹, suçun konusunun ait olduğu kişi veya kişileri ifade etmek için

⁴¹⁵ M. Emin Artuk, “Çevrenin Kasten Kirletilmesi Suçu (TCK. M.181)”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1, sy 1 (2014): 44; Artuk vd., *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 691.

⁴¹⁶ Artuk, 44.

⁴¹⁷ Artuk, 44; Yaşar, Gökcan ve Artuç, *Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, IV:5033.

⁴¹⁸ Nebahat Kayaer, “Atık ve Artıklarla Çevrenin Kasten Kirletilmesi Suçu (TCK m. 181/1)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 28 Haziran 2019, 158.

⁴¹⁹ Artuk, “Çevrenin Kasten Kirletilmesi Suçu (TCK. M.181)”, 44; Artuk vd., *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 691; Oluşan kirlilikten bir kimsenin somut bir şekilde zarar görmesinin tespit ve teşhisi mümkün olmadığı için müşahhas bir mağdurdan söz edilmeyeceği yönündeki aksi görüş için bkz; Serdar Talas, “Türk Ceza Kanunu’nda Çevrenin Kasten ve Taksirle Kirletilmesi Suçları” 71, sy 1 (2013): 1152.

⁴²⁰ Şevket Rado, “Hayat Büyük Türk Sözlüğü”, içinde *Hayvan* (İstanbul: Hayat Yayınları, 1970), 508-9.

⁴²¹ Dinler, “Mağduriyet Kavramına Çok Yönlü Yaklaşım”, 50.

kullanılmaktadır.⁴²² Tanımda da görülebileceği üzere mağdurdan bahsederken, haksız bir eylemden zarar gören *kimse*, suç konusunun ait olduğu *kişi* ifadeleri kullanılmıştır. Hayvanın hukuki statüsünün anlaşılabilmesi için mağdurun tanımında da yer verilen kişi ve kimse kavramlarına değinmekte fayda vardır.

Kişi kavramı, modern hukuk sisteminde hak ve borçlara ehil olabilen, cinsiyet, ırk, renk yahut fiziksel yapılarının hak ehliyetleri üzerinde bir tesiri olmayan ve sahip olduğu haklar yönünden diğerleri ile eşit olan insan şeklinde ifade edilmektedir.⁴²³ Başka bir ifadeyle kişi, *hukukta hak ehliyetine sahip olan varlık* manasına gelmektedir.⁴²⁴ Hukuk sistemlerinde kişi, gerçek ve tüzel kişi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Gerçek kişi, yukarıda tanımını verdiğimiz gibi yalnızca insandır. Tüzel kişi ise gerçek kişilerin aksine maddesel bir mevcudiyeti olmamakla beraber, kendisini meydana getiren kişilerden bağımsız olarak hak ve borçlara ehil olabilen, ortak bir gaye için bir araya gelen ve bu örgütlenmeyi sürdürme hedefi taşıyan kişi veya mal topluluklarıdır.⁴²⁵

Dünyada hemen hemen tüm hukuk sistemleri kural olarak gerçek kişi (insan) ve tüzel kişiler haricinde herhangi bir varlığa hak ehliyeti tanımamıştır. Hayvanların ise yaşama hakkına sahip olan ancak esasında haklara konu olan, hukuken eşya statüsünde görülen ve hukukun süjesi değil objesi olarak kabul edilen, varlık olduğu anlayışı benimsenmiştir.⁴²⁶ 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 4. maddesinde yer alan ilkeye göre, "*Bütün hayvanlar eşit doğar ve bu kanun hükümleri çerçevesinde yaşama hakkına sahiptir.*" Bu ilkedен hareketle, hayvanların eşit olması ve yaşama hakkına sahip olmasından ötürü hayvanlara artık eşya muamelesi yapılamayacağı ileri sürülmektedir.⁴²⁷ Ayrıca, özellikle Batılı toplumlarda, nasıl ki tüzel kişiler için kanun koyucunun faraziyesi sonucu maddesel mevcudiyeti olmadığı hâlde onu meydana getiren kişilerden bağımsız

⁴²² Birtek, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 203. Artuk, vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 392 vd.

⁴²³ Ergün, "Kişi Kavramı ve Çeşitleri", 7.

⁴²⁴ Dural ve Ögüz, *Kişiler Hukuku*, 5.

⁴²⁵ Saymen, *Medeni Hukukumuzda Hükmi Şahıslar (Hükmi Şahıslar)* 4; Hatemi, *Medeni Hukuk Tüzelkişileri, I: Giriş, Tarihi Gelişim, Eski Vakıflar (Tüzelkişiler)*, 4-5.

⁴²⁶ Burcu Dönmez, "Hayvanlara Yönelik İşlenen Suçlar", *Yaşar Üniversitesi E - Dergisi* 8, sy Özel (2013): 904.

⁴²⁷ M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2017), 10.

bir kişilik tanınabiliyorsa, hayvanlar için de eşya ile kişi arasında uyumlu, farazi bir kişilik tanınabileceği yönünde görüşlere de rastlanılmaktadır.⁴²⁸

Hayvanların hak sahibi olduğu yahut olması gerektiği hususundaki tartışmalar, henüz yeni sayılabilecek düzeydedir.⁴²⁹ Esasında hayvanı eşya olarak gören görüş, Roma hukukuna değin uzanmaktadır.⁴³⁰ Hayvanlar uzun yıllar boyu hukuk sistemlerince eşya olarak kabul edilmiş olsa dahi görülebileceği gibi her daim kötü muamelelere karşı korunmak, eziyet çektirilmesi önlenmek için hukuk sistemlerinde de yer bulmuştur. Esasında hayvanların, ahlaki zeminde tüm insanlarla eşit muameleyi hak ettiğini, bu vesile ile bu anlayışın devamı olarak hayvanların korunma çabasının birey menfaati ile çatışsa dahi menfaatin feda edilebileceğini savunan ve ulaşılmak istenen amacın daha üstün olduğunu kabul eden görüşler de öğretilerde yaygınlık kazanmıştır.⁴³¹

Öğretilerde baskın görüş, hayvanların bitki ve eşya gibi, hukukun süjesi değil; objesi olduğu yönündedir.⁴³² Ancak obje olarak kabul edilse dahi yine de hayvanların hukuk düzeni tarafından korunan, kıymetli bir obje olduğu ifade edilir.⁴³³ Nitekim hukuk sistemimizde de son dönemde hayvan hakları konusunda yeni düzenlemelere gidilmiştir. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 4. maddesinde 2021 yılında yapılan değişiklikle, evcil hayvanlara karşı işlenen fiiller artık TCK'nın mülga 151/2. maddesi uyarınca değil⁴³⁴ artık *bir ev hayvanına veya evcil hayvana zarar verildiği* takdirde yukarıda bahsi edilen düzenlemeye başvurulacak ve kişiler altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır. Ayrıca hayvanlara yönelik cinsel saldırılarda ise *bir ev hayvanı veya evcil hayvan* ayrımı yapılmaksızın tüm hayvanlar bu kapsama alınmıştır. Bu düzenleme

⁴²⁸ Özgün Çelebi, "Kişi ve Eşya Ayrımı Bağlamında Hayvanların Hukuki Statüsü", *İstanbul Hukuk Mecmuası* 76, sy 2 (19 Şubat 2020): 562-63.

⁴²⁹ Cengiz Koçhisarlıoğlu ve Özlem Söğütlü Erişgin, "Hayvanın Hukukî Konumu", *Yaşar Üniversitesi E - Dergisi* 8, sy Özel (2013): 1692.

⁴³⁰ Koçhisarlıoğlu ve Söğütlü Erişgin, 1692.

⁴³¹ Luis E. Chiesa, "Animal Rights Unraveled: Why Abolitionism Collapses into Welfarism and What It Means for Animal Ethics", *Georgetown Environmental Law Review* 28 (2016): 559.

⁴³² Dönmez, "Hayvanlara Yönelik İşlenen Suçlar Crimes Against Animals", 594.

⁴³³ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 795.

⁴³⁴ "Sanığın, hayvanlarını otlattığı sırada, kendi adına kayıtlı olan av tüfeği ile katılana ait büyükbaş hayvanı vurmak suretiyle öldürdüğü, böylece mala zarar verme suçunu işlediğinin iddia edildiği olayda..." Yargıtay, 09.12.2013 Tarih, 15. CD, E 2013/17666, K. 2013/19360, (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (E.t. 05.01.2023))

ile artık hayvanlara yönelik gerçekleştirilen fiiller nedeniyle hayvanların *şey* ya da *eşya* olarak kabul edilmekten çıkarılarak, *can* olarak kabul edilmeye başlandığı söylenebilir.

Esasında toplum tarafından hayvanların bazı temel haklara sahip olması desteklenirken, yine bu hayvanların insanların ihtiyaçları için kullanılması dolayısıyla onlara ihlal edilmez, mutlak surette korunması gereken bazı hakların tanınması da yine aynı toplum tarafından benimsenmemekte, bu da hayvanlarla insanlar arasındaki ilişkide çelişkileri gün yüzüne çıkarmaktadır.⁴³⁵ Bu sebeple de hayvanların, toplumun nazarında *kişi* kabul edilmeyen ancak *şey* de olmayan, kendine özgü bir yapısı olan ancak yine hukuk nazarında haklara konu olan ve bu sebeple de obje olmaya devam eden *üçüncü bir kategori* olduğu ileri sürülmektedir.⁴³⁶

Kimi yazarlarca ise hayvanların hukuki durumunu ifade etmek için “*kişi benzeri*”, “*atipik eşya*” gibi kavramlara başvurulmaktadır.⁴³⁷ Kişi kavramını esas alan görüşler, hayvanların hak süjesi olması gerektiğini savunurken; eşya kavramından hareket edenler ise hayvanları hakların objesi olarak görmektedir. Ancak tüm hayvanlara tek bir nitelime getirmek mümkün değildir. Bu nedenle daha gerçekçi bir yaklaşımla, sağlıklı bir çevre anlayışı içerisinde hukukun belirlediği hayvan sınıfları hakkında özel bir nitelime yapılması gerekli görülmektedir.⁴³⁸ Bu sebeple kimi yazarlarca hayvanların yaşama hakkının korunabilmesi için dahi olsa hayvanlara sınırlı bir koruma sağlanabileceği savunulmaktadır. Bu anlayışı benimseyenlere göre hayvanlara cenine tanındığı gibi sınırlı bir hak ehliyeti tanınabilir ve yaşama hakları güvence altına alınabilir.⁴³⁹

Temelde hayvanlara bazı hakların tanınması elbette onların başta yaşam hakkı olmak üzere pek çok konuda güvende olmalarına vesile olacaktır. Ancak bu konu pek çok tartışmayı da beraberinde getirecektir. Zira hayvanlara tanınacak sınırlı hak ehliyeti hususunda, hangi hayvanların olacağı, yalnızca nesli tükenmekte olan hayvanlara yönelik bir koruma mı olacağı yoksa insanlara fayda sağlayan hayvanlara mı olacağı ayrımı gündeme gelecektir. Böyle bir durumda belki hayvanlar arasında da bir hiyerarşi söz

⁴³⁵ Çelebi, “Kişi ve Eşya Ayrımı Bağlamında Hayvanların Hukuki Statüsü”, 562.

⁴³⁶ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 795.

⁴³⁷ Emre Cumalıoğlu, “Medeni Hukukta Hayvan Hakları ve Hayvanlar Üzerindeki Hak”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 19, sy 3 (2017): 573-74.

⁴³⁸ Cumalıoğlu, 575.

⁴³⁹ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 797.

konusu olacaktır. Zira teoride mümkün görünse de pratikte son derece geniş bir çeşitliliğe sahip olan hayvanlar âleminin tamamına bu tür hakların tanınması gerçekçi değildir. Ayrıca, böyle bir hak tanımının ardından hayvanların etinden ya da rızaları olmaksızın sütü ve yumurtasından faydalanılmasının sömürü sayılıp sayılmayacağı konusunda kesin bir yargıya varmak da mümkün olmayacaktır. Bu konunun çerçevesini çizmek çok uzun bir zaman gerektirmektedir. Bu sebeple öyle görünmektedir ki bu konu daha çok uzun yıllar tartışılacaktır.

Hayvanların hukuki durumuna ilişkin yukarıda aktarılanlar ışığında, onların her ne kadar işlenen bir suçun mağduru olamayacakları kabul edilse de, suçun maddi konusunu oluşturabilecekleri söylenebilir.⁴⁴⁰ Zira maddi konu, failin suç teşkil eden fiilini gerçekleştirdiği kişi veya nesne olarak tanımlanmakta; suçun maddi konusunun ise genellikle insan ya da cismani varlığa sahip tabii bir varlık olması gerektiği ileri sürülmektedir.⁴⁴¹ Öğretide de cismani varlığı olan her şeyin suçun maddi konusunu oluşturabileceği savunulmaktadır.⁴⁴²

Hayvanların, suçun maddi konusunu oluşturduğu suçlardan biri hırsızlıktır. TCK madde 142'deki hırsızlık suçu ile ilgili hükmün 2. fıkrasının g bendinde *Nitelikli hırsızlık* suçunun *büyük veya küçük baş hayvan hakkında* işlenmesi halinde, büyük veya küçük baş hayvan suçun maddi konusunu oluşturacaktır.⁴⁴³ Elbette herhangi bir kimsenin tasarrufunda olmayan, doğada yer alan hayvanlar hırsızlık suçuna konu olmaz. Zira bu hayvanlar tüm canlıların yararına sunulmuştur.⁴⁴⁴ Bu sebeple *büyük veya küçük baş hayvan hakkında* işlenen hırsızlık suçunun konusunu bir kimsenin tasarrufunda bulunan hayvanlar oluşturmaktadır.⁴⁴⁵ Yine TCK m.151'de yer alan mala zarar verme suçunun,

⁴⁴⁰ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 608.

⁴⁴¹ Demirbaş, 605.

⁴⁴² Erem, "Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin", 17.

⁴⁴³ "...Katılanın beyanına göre suç yerinin bulunduğu yörede atlar zaman zaman kendi başına beslenebilmesi için doğaya salınmaktadır. Suça konu hayvanın işaretli ve bir gözü de görmeyen, yörede atların zaman zaman kendi başına beslenebilmesi için doğaya salınan sahipli at (yılık atı) olduğu, terk veya kaybedilmiş bir eşya (hayvan) olmadığı, sanığın bu durumu bilerek hayvanı yakalayıp sahiplendiği ve aynı atı 1.500 TL karşılığı katılana geri vermeye çalışması belirli olduğundan "kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf" yerine "hırsızlık" suçundan hüküm kurulması gerekir." Yargıtay, 24.02.2021 Tarih, 6. CD, E 2020/5987, K. 2021/3163, (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (E.t. 07.01.2023)

⁴⁴⁴ Zeki Hafizoğulları ve Muharrem Özen, "Hırsızlık", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XII, sy 1-2 (2008): 778.

⁴⁴⁵ Hafizoğulları ve Özen, 778.

mülga olan 2. fıkrasında *sahipli hayvan*, mala zarar verme suçunun maddi konusunu oluşturmaktaydı. Ancak bu hüküm Temmuz 2021 tarihinde mülga edilip yerine yukarıda da yer verdiğimiz 7332 sayılı kanun ile 5199 sayılı HKK'daki düzenleme getirilmiştir.

Yukarıda aktarılan örneklerden de görülebileceği üzere, hayvanlar bazı suç tiplerinde suçun konusunu oluşturabilmektedir. Ayrıca 5199 sayılı HKK'da yapılan son düzenlemelerle, hayvanlara karşı işlenen fiiller bazı suç kategorileri kapsamında değerlendirilmekte ve bu eylemlere yaptırımlar öngörülmektedir. Ancak bu durum, hayvanların “mağdur” statüsüne sahip olduğu anlamına gelmez. Çünkü mağdur, hukuken korunan menfaatin doğrudan sahibi olan kimsedir. Hayvanların korunmasına yönelik düzenlemeler, esasen onların ahlaki düzlemde eşit muameleyi hak ettiği inancına dayanmaktadır. Bu bağlamda, hayvanların korunması yönündeki hukuki düzenlemeler bireysel menfaatlerle çatışsa bile, bu menfaatlerin feda edilebileceği kabul edilmekte; böylece birey ile hayvan arasındaki ahlaki ilişkinin sağlıklı şekilde sürdürülebilmesi hedeflenmektedir.

1.10. Diğer Hukuk Dallarında Mağdur Kavramı

1.10.1. Medeni Hukukta Mağdur

Medeni hukuk kapsamında mağdur kavramına, haksız fiillerin yanı sıra sözleşmelerden veya diğer hukuki işlemlerden kaynaklı olarak da rastlamak mümkündür.⁴⁴⁶ İki taraflı olan bu hukuki işlemlerde, taraflar alacaklı ve borçlu olarak nitelendirilmekte ve bu taraflar için alacak bir hakkı ifade ederken, borç ise yükümlülüğü bildirmektedir. Ceza hukukundaki fail ve mağdur kavramlarına karşılık olarak, medeni hukukta hakkı talep etme yetkisine sahip kişiye 'hak sahibi', bu hakkı yerine getirmekle yükümlü kişiye ise borçlu ya da yükümlü denilmektedir.⁴⁴⁷

Medeni hukukta, ceza hukukundan farklı olarak, asli edime aykırı davranılması ve sözleşmeden doğan yükümlülüklerin ihlali hâlinde, taraflar arasında alacaklı/borçlu ilişkisi doğar. Ceza hukukunda mağdur konumunda olan kişi, burada alacaklı

⁴⁴⁶ Süleyman Akdemir, “Ceza Hukukunda Mağdurun Korunması” (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku Bölümü, Ceza ve Ceza Usul Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, 1984), 10.

⁴⁴⁷ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 13. Baskı (İstanbul: Beta Yayınevi, 2011), 28.

konumundadır. Bu nedenle alacaklıya, borçluya karşı belirli bir edimin yerine getirilmesini talep etme yetkisi verilir.⁴⁴⁸

Eğer ortada kurulmuş bir sözleşme varsa, mağdur; bu sözleşmeye güvenerek hareket eden ve bu güveni nedeniyle zarar gören kişidir. Buna karşılık, haksız fiil söz konusu olduğunda mağdur; hukuka aykırı fiile maruz kalan, bu nedenle maddi veya manevi zarar gören ve bu zararını tazmin etmek amacıyla hukuki yollara başvurma hakkına sahip kişidir.⁴⁴⁹

1.10.2. İdare Hukukunda Mağdur

İdare hukukunda, idarenin eylem veya işlemleri sonucunda bir kimsenin zarar görmesi durumunda, bu kişi mağdur sayılır ve iptal ya da tam yargı davası açabilir. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'na göre, menfaati ihlal edilen kişiler iptal davası açabilirken; kişisel hakkı zarara uğrayanlar ise tam yargı yoluna başvurabilir. Bu kapsamda, ceza hukuku anlamında olmasa da, idarenin işlem veya eylemleri sonucunda bir zarara uğrayan kişiler idare hukukuna göre mağdur sayılmakta ve zararlarının tazminini talep edebilmektedir. Hatta idarenin kusuru bulunmasa bile, sosyal risk ve fedakârlığın denkleştirilmesi ilkeleri doğrultusunda tazmin yükümlülüğü doğabilir.⁴⁵⁰

Bu halde, idarenin eylem ve işlemlerinden ötürü menfaati ihlal olan yahut kişisel bir hakkı zarara uğrayan dolayısıyla ceza hukuku anlamında olmasa da idare hukuku anlamında, bir hakkı zarar gören ve mağdur statüsü edinen kimse idareden gördüğü bu zararın tazminini talep edebilmektedir. Hatta idarenin, meydana gelen zararda bir kusuru olmasa dahi sosyal risk ve fedakarlığın denkleştirilmesi ilkeleri nedeniyle zarar görenin zararını tazmin etmek yükümlülüğü gündeme gelmektedir.⁴⁵¹

⁴⁴⁸ Asiye Merve Turanlı, “Ceza Hukukunda Mağdur ve Mağdurun Korunması” (Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi, 2012), 18; Kemal Oğuzman ve Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 6098 Sayılı Yeni Türk Borçlar Kanunu'na göre Güncellenip, Genişletilmiş 9.Bası (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2011), 15.

⁴⁴⁹ Safa Reisoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 22. Baskı (İstanbul: Beta Yayınevi, 2011), 160.

⁴⁵⁰ “...idari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları, idari dava türleri arasında sayılmıştır.” Danıştay 10. D., 22.06.2022 Tarih, E 2017/2931, K. 2022/3448, (<https://karararama.danistay.gov.tr/>) (E.t. 13.01.2023)

⁴⁵¹ Kürşat Akça, “Toplumsal Olaylar Nedeniyle Oluşan Zararlardan İdarenin Sorumsuzluğu”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, sy 2, (2015): 992 vd.

İdarenin verdiği zararların tazmini, mali anlamda gerçekleştirilir. İdare, bu zararı ya kendi rızasıyla ya da idari yargı kararları doğrultusunda, kendi malvarlığı değerlerinden zarar görenin malvarlığına aktarma suretiyle karşılar.⁴⁵² Ancak burada söz konusu olan, idare hukukuna tabi faaliyetlerden kaynaklanan mağduriyetlerdir. Zira idarenin özel hukuka tabi olan faaliyetlerinden ötürü bir kimse zarar görürse, bu mağduriyet özel hukuka ve sıklıkla da haksız fiil hükümlerine göre tazmin edilecek olup adli yargıda çözüme kavuşturulacaktır.⁴⁵³

1.10.3. Kriminoloji’de Mağdur

Kriminolojide mağdur kavramına değinmek gerekmektedir. Kriminolojide mağdur yahut suç kurbanı, başka bir kişinin eyleminden dolayı zarar görmüş, acı çekmiş yahut ölmüş olan kimse demektir.⁴⁵⁴ Fail, mağdur ve suç ilişkisi tüm yönleriyle incelenmeye başlanmış; failin kimliği kadar mağdurun kimliği, fail ile mağdur arasındaki ilişki, suçun niteliği ve faile verilecek cezanın ölçülülüğü gibi hususlar kriminolojinin inceleme alanına dâhil olmuştur. Bu gelişmeler kriminoloji biliminin doğmasına vesile olmuştur.⁴⁵⁵

Kriminolojinin mağdura olan ilgisi son kırk yılda daha da belirginleşmiş ve bu yön, zamanla kriminolojiden bağımsız bir disiplin hâline gelmiştir. Mağdurun haklarına ve bazı durumlarda suçun oluşumuna etkisine odaklanan bu yaklaşım, “mağdur bilimi” olarak da bilinen viktimolojinin doğmasına zemin hazırlamıştır.⁴⁵⁶ Viktimoloji, kriminolojinin mağdur odaklı alt disiplini olarak gelişmiş; ancak zamanla bağımsız bir bilim dalı hâline gelmiştir.

Uzun yıllar boyunca kriminoloji, suç ve suçluyu merkeze alarak çalışmalarını sürdürmüştür.⁴⁵⁷ Faili suça iten sebepleri, bu sebeplerin ortadan kaldırılmasını, failin mağdura kıyasen statüsünü, fail ile mağdur arasındaki ilişkiyi, failin kişilik yapısını,

⁴⁵² Buket Deniz, “İdarenin Sorumluluğunu Doğuran Hizmet Kusuru ve Hizmet Kusuru- Kişisel Kusur Ayrımı”, *TBB Dergisi*, sy 153 (2021): 190; Kemal Gözler, *İdare Hukuku*, Güncellenmiş 3. Baskı, c. II (Bursa: Ekin Yayınevi, 2019), 1041.

⁴⁵³ Deniz, “İdarenin Sorumluluğunu Doğuran Hizmet Kusuru ve Hizmet Kusuru- Kişisel Kusur Ayrımı”, 190; Oğuz Sancakdar vd., *İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı*, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 6. Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017), 743.

⁴⁵⁴ Sokullu-Akıncı ve Dursun, *Viktimoloji*, 3.

⁴⁵⁵ Sokullu Akıncı, *Kriminoloji*, 33.

⁴⁵⁶ Sokullu Akıncı, 33.

⁴⁵⁷ Sokullu-Akıncı ve Dursun, *Viktimoloji*, 3.

eğitim düzeyini, ekseriyetle fail yönünden ele almıştır. Mağdur ise çoğunlukla ihmal edilmiştir. Kriminoloji mağduru sıklıkla suçta siyah sayılar (karanlık alan) olarak nitelendirilen, kanunen tespit edilen suçluluk ile karanlık alan denilen gerçek suçluluk arasında kalan kısmı açıklarken ele almaktadır. Gerçek suçluluk, bir ülkede işlenen suçların tamamı iken kanuni suçluluk ise bu suçlardan mahkemeler tarafından cezalandırılan kısmıdır.⁴⁵⁸

Kriminoloji, suçta karanlık alanın nedenlerini incelerken mağdurun etkisini de göz önünde bulundurur. Mağdurun suçu bildirmemesi, faili tanıyamaması, polise güvenmemesi, durumu önemsememesi, korkması ya da çekinmesi bu kapsamda değerlendirilir. Öte yandan mağdurun etkisinin bulunmadığı karanlık alanlarda ise mağdursuz suçlar incelenmektedir.

Kriminoloji karanlık alanı incelerken bu araştırmaları mağdura sormak üzere anketlerle yapmaktadır. Ayrıca yine kriminoloji, mağdur hususundan viktimizasyon araştırmaları yapıp, mağdurun suçun kurbanı olduğunun farkında olup olmadığı, örnekleme hatasını, mağdurun ekinip çekinmediği ya da olayı çarpıtıp arpıtmadığı da incelenir. Faili suça iten nedenleri ve bunların ortadan kaldırılması için alınması gereken tedbirleri de araştırarak suç siyasetine hizmet etmektedir.⁴⁵⁹

1.10.4. Viktimoloji'de Mağdur

Viktimoloji kelimesi, Latince “*victima*” ve Yunanca “*logos*” sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur.⁴⁶⁰ Türkçe karşılığı mağdur bilimi olan viktimoloji ilk kez 1949 yılında Amerikalı psikiyatrist Frederick Wertham tarafından kullanılmış ve genel olarak suç mağdurlarının, failer ve ceza adaleti ile ilişkilerini inceleyen bir bilim dalı olarak tanımlanmıştır.⁴⁶¹ Mağdur kavramı ise ilk kez 15. yüzyılın sonlarına doğru kullanılmaya başlanmıştır.⁴⁶² Bu kavram, Latince'de *victima*, İngilizce'de ise *victim*⁴⁶³ sözcükleri ile ifade edilmektedir.⁴⁶⁴

⁴⁵⁸ Artuk ve Alşahin, 138.

⁴⁵⁹ Artuk ve Alşahin, 138-150; Sokullu Akıncı, *Kriminoloji*, 88-101.

⁴⁶⁰ Polat, *Viktimoloji (mağdurbilim)*, 13.

⁴⁶¹ Polat, 13.

⁴⁶² Wallace ve Roberson, *Victimology: legal, psychological, and social perspectives*, 8.

⁴⁶³ Dussich, “Victimology- Past, Present and Future”, 116.

⁴⁶⁴ Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lgati*, 213.

Viktimolojinin babası olarak anılan Benjamin Mendelsohn (1963)⁴⁶⁵ mağdur kavramının geniş bir tanımını yapmıştır. Mendelsohn, mağduru “fiziki, psikolojik, ekonomik, politik ve sosyal, aynı zamanda ise doğal (felaketler) nedenlere bağlı olarak zarara uğrayan bir birey veya bir topluluğun üyesi” olarak tanımlamış ve Viktimolojinin kriminolojinin bir araştırma alanı olduğunu ileri sürmüştür.⁴⁶⁶ Yukarıda da yer verdiğimiz gibi İngilizce karşılığı *victim* olan bu kavram, aslında kurban anlamına gelmekte olup, temeli eski medeniyetlere kadar uzanmaktadır. Kurban (*victim*), tanrılara hediye olarak sunulan veya tanrılarını sakinleştirme amacı taşıyan, en nihayetinde doğüstü bir güce karşılık gerçekleştirilen dini bir tören esnasında kanı dökülen kimseyi temsil etmektedir.⁴⁶⁷

Suç ile mücadele anlamında yapılan çalışmalar uzun yıllar yalnızca *suçlu* üzerine yoğunlaşmış, suçun altında yatan sebeplerin belirlenmesi hususunda ekseriyetle failin anormal tavırları, akıl hastalığı, zekâ yapısı ve kişiliği ölçü alınmıştır.⁴⁶⁸ Uzun bir müddet mağdur, suçla mücadele alanında yapılan çalışmalarda ön plana çıkamamış, son 50 yıl denecek bir zaman diliminde kriminoloji alanında yapılan çalışmalar neticesinde suç mağduruna da yoğunlaşmış ve bu yoğunlaşma kriminolojiden ayrı bir bilim dalı olan Viktimolojinin doğumuna ve gelişmesine vesile olmuştur.⁴⁶⁹

Kriminolojinin bir uzantısı olarak doğan Viktimoloji, zamanla Kriminolojiden ayrı bir hüviyet edinmiş, suç mağdurlarının suçu işleyen fail ve ceza sistemi ile ilişkilerini inceleyerek ve yine mağduru hukuki, sosyal ve psikolojik açıdan ele alarak, Kriminoloji gibi suçla mücadeleyi gaye edinmiştir.⁴⁷⁰ Viktimoloji mağduru, psikolojik, sosyal ve hukuksal boyutlarıyla ele alan, tıpkı kriminoloji bilimi gibi mağdurdaki olası anormallikleri, akıl hastalığını, zeka düzeyini ve kişilik yapısını inceleyerek mağdur tipolojisini ortaya koymaya çalışan bir bilim dalıdır. Ayrıca, mağdur tipolojisi ile suç arasındaki ilişkiyi analiz eder; suç korkusunu, suçun mağdurlar üzerindeki etkilerini ve

⁴⁶⁵ Dussich, “Victimology- Past, Present and Future”, 116.

⁴⁶⁶ Polat, *Viktimoloji (mağdurbilim)*, 13.

⁴⁶⁷ Polat, 7.

⁴⁶⁸ Selman Dursun, “Mağdurun Suça Yol Açması”, *Journal of Istanbul University Law Faculty* 61, sy 1-2 (11 Temmuz 2011): 3-4.

⁴⁶⁹ Selman Dursun, “Mağdurun Suça Yol Açması”, *İÜHFMLXI*, sy 1-2 (2003): 4.

⁴⁷⁰ Sokullu-Akıncı ve Dursun, *Viktimoloji*, 38-202.

suçu önlemeye yönelik çabaları da araştırır. Bu yönüyle viktimoloji, suçun önlenmesi konusunda kriminolojiye benzer şekilde önemli katkılar sağlayan bir disiplindir.⁴⁷¹

Viktimolojinin temelini; suça maruz kalan, suçtan zarar gören ve bu zararın fiziksel veya ruhsal etkilerini kısa ya da uzun vadede yaşayan bireyler oluşturur.⁴⁷² Viktimolojinin varoluşu, esasında mağdurun zamanla önem kazanması ve suçla yalnızca fiziksel zararın meydana gelmediğinin, ayrıca uzun yıllar ağır ruhsal travmaların da yaşandığının farkına varılması ile olmuştur.⁴⁷³ Mağdurun, toplum yapısında fail kadar önem kazanması uzun vakitler almıştır. Asırlar boyu mağdurun yaşadığı acı ve ıstırap göz ardı edilmiş, mağdurun çektiği acının iyileştirilmesi gündeme gelmemiş, en büyük öncelik işlenen suçla karşılık bir ceza verilmesi olmuştur.⁴⁷⁴ Günümüzde mağdurun yaşadığı fiziksel acıların yanı sıra vuku bulan hadisenin, mağdurun ruh dünyasında oluşturduğu ağır travmalar için de rehabilite faaliyetleri de söz konusu olmaktadır.

Viktimoloji, “*ne kadar suç varsa o kadar mağdur tipi vardır*” anlayışıyla hareket eder. Bu yaklaşıma dayanarak bazı yazarlar, mağdurları; şiddet suçları mağdurları, cinsel suç mağdurları, doğal afet mağdurları, insanlığa karşı suç mağdurları, trafik kazası mağdurları, hırsızlık mağdurları, savaş mağdurları ve yaş, cinsiyet veya milliyet gibi sebeplerle ayrımcılığa uğrayan mağdurlar şeklinde sınıflandırmaktadır. Ayrıca, mağdurun mutlaka bireysel bir insan olması gerekmediği; azınlıklar gibi toplulukların da mağdur olabileceği kabul edilmektedir.⁴⁷⁵ Ancak mağduriyetin en çok ön plana çıktığı durumlar bireysel şiddet olaylarıdır. Özellikle cinsel suç mağdurları, mağduriyetin gizli kalması, travmaya dayalı delillerin niteliği, zarar tespiti ve tedavi süreci gibi yönleriyle diğer mağduriyet türlerinden ayrılmaktadır.⁴⁷⁶

Yine viktimolojide mağdurun tasnifi noktasında başka görüşlere de rastlanmaktadır. Separovic’in tasnifine göre mağdur, kaza mağduru, suç mağduru, gerçek mağdur, potansiyel mağdur, bilinen ve bilinmeyen mağdur ve sahte mağdur, tamamlanmış suç mağduru, teşebbüs aşamasında kalmış suç mağduru şeklinde sınıflandırmaya tabi

⁴⁷¹ Sokullu-Akıncı ve Dursun, 4.

⁴⁷² Polat, *Viktimoloji*, 49.

⁴⁷³ Polat, 49.

⁴⁷⁴ Polat, *Viktimoloji*, 98.

⁴⁷⁵ Demirbaş, *Kriminoloji*, 299.

⁴⁷⁶ Polat, *Viktimoloji*, 49.

tutulabilir.⁴⁷⁷ Yine bir başka tasnife göre mağdurlar üç sınıfa ayrılmaktadır. Bu sınıflandırmada geleneksel fail mağduru ilişkisinde, mağdur henüz suç işlenmeden evvel böyle bir olayın vuku bulacağını öngörmeyip, mağdur olma fikrinden memnuniyetsiz olur ve mağdur olur olmaz yakaladığı ilk fırsatta polise başvurur.⁴⁷⁸ İkinci grup mağdurlar ise suç mağduru olmaktan memnuniyetsiz olsa dahi polise başvurmaz yahut yaşanan bu duruma rıza gösterirken, üçüncü grup suçtan evvel bir suç işlenebileceğini öngörür, bu bilgiyi ya failden ya da ara bir bilgi kaynağından temin eder.⁴⁷⁹

1.10.5. İnsan Hakları Hukuku Bakımından Mağdur

İnsan hakları konusunda öğretide yazarlar arasında üzerinde uzlaşılan tek bir tanım bulunmamaktadır. Geniş anlamıyla insan hakları, insanın sırf insan olmasından kaynaklanan tüm haklarını; daha dar anlamda ise, insanın vazgeçilmez ve temel haklarını ifade eder.⁴⁸⁰ İnsan hakları, kendisini meydana getiren *insan* ve *hak* kavramlarına dayalı, gerçek kişi olan insanın tam ve sağ doğmasını esas alan ve insanın doğasından kaynaklanan temel haklarla örtüşen bir kavramdır.⁴⁸¹

İnsan hakları; dil, din, ırk, renk, etnik köken ve felsefi farklılıklara rağmen, tüm bireylerin yalnızca insan olmaları sebebiyle değerli kabul edilmesi ve bu nedenle bir başkasının müdahalesine karşı korunması gereken hakların bütünüdür.⁴⁸² Bir başka ifadeyle doğal hukuktan kaynaklanan, insanların doğuştan sahip olduğu, devredilmez, vazgeçilmez ve devlet nezdinde tanınan; gelişimi ve iyileştirilmesi hususunda faaliyet gösterilen haklar bütününe insan hakları denmektedir.⁴⁸³

Temelinin doğal haklar öğretisine dayandığı kabul edilen insan hakları, bireylerin varoluşundan itibaren toplum tarafından belirlenmeden ve toplumdaki bağımsız şekilde

⁴⁷⁷ Z. Separovic, "Victimology: A New Focus", içinde *Victimology: A new Approach in the Social Sciences*, ed. Drapkin/Viano, çev. Füsün Sokullu Akıncı ve Selman Dursun (Mass-London-Toronto, 1974), 16.

⁴⁷⁸ Sokullu-Akıncı ve Dursun, *Viktimoloji*, 39.

⁴⁷⁹ Sokullu-Akıncı ve Dursun, 40.

⁴⁸⁰ Durmuş Tezcan vd., *İnsan Hakları El Kitabı*, Güncellenmiş 8. Baskı (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2019), 27.

⁴⁸¹ Tezcan vd., 27.

⁴⁸² Yıldırım Torun, "İnsan Hakları", *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, sy 16 (2007): 417.

⁴⁸³ Mehmet Akif Poroy, "İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Başvurucu ve Mağdurluk Statüsü", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 19, sy 66 (2006): 121.

varlığını sürdürür. Evrensel nitelikte oldukları için zaman ve mekânla sınırlandırılmaz; mutlak yapıları gereği engellenmeleri veya geçersiz kılınmaları mümkün değildir.⁴⁸⁴ İnsan hakları, insan onurunu korumayı gaye edinen, insanın maddi ve manevi yönden gelişmesini sağlayan haklar olup, eşitlikçi, özgürlükçü, barışçı, evrensel ve etik değerlere dayanan haklar bütünüdür.⁴⁸⁵

İnsan hakları hukukunda mağdur konusu ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne kimlerin başvuru yapabileceği hususunda önem arz etmektedir.⁴⁸⁶ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına göre mağdur, “*dava açma hususunda menfaati olmak veya hukuki işlem yapmaya ehil olmak*” gibi iç hukuk kurallarından bağımsız olarak ve özerk bir şekilde yorumlanmaktadır.⁴⁸⁷ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne göre mağdur, vuku bulan haksızlıktan doğrudan yahut dolaylı olarak etkilenen kişi veya kişilerden oluşmaktadır.⁴⁸⁸

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, mağdur kavramı ile ihlalden doğrudan ya da dolaylı olarak zarar gören kimseleri kastetmiştir.⁴⁸⁹ Ayrıca mahkeme sadece ihlalden zarar gören kimselerin değil, aynı zamanda ihlalin sona ermesinde geçerli ve kişisel bir menfaati olan kişilerin de mağdur sıfatına sahip olacağı yönünde içtihatlarda bulunmuştur.⁴⁹⁰ Avrupa İnsan Hakları mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yahut ek protokollerde yer alan haklardan birinin ihlal edildiğini düşünen bireylerin başvuru yapabileceği ancak bu ihlalin soyut nitelikte olmaması gerektiği, söz konusu eylem yahut ihlalden başvurucunun doğrudan etkilenmesinin icap ettiği yönünde karar vermiştir.⁴⁹¹ Bu ihlal yahut eylemden ötürü başvurucunun kişisel bir menfaatinin etkilenmesi gerektiği yönünde içtihatla bulunmuştur.⁴⁹²

AİHM içtihatlarında mağdur, haksızlık nedeniyle doğrudan yahut dolaylı olarak etkilenen kişi olup, mağdur sıfatını almak için ise muhakkak bir zarara uğramış olma şartı

⁴⁸⁴ İsmet Giritli ve Hasan Atilla, *Günümüzde İnsan Hakları* (İstanbul: Der Yayınları, 2002), 9-13.

⁴⁸⁵ Tezcan vd., *İnsan Hakları El Kitabı*, 29.

⁴⁸⁶ Tezcan vd., 869.

⁴⁸⁷ Gorraiz Lizarraga ve Diğerleri, İspanya Kararı, 2004-III, 62543/00, § 35,

⁴⁸⁸ Sarl du Parc d'Activités de Blotzheim v. Fransa Kararı, 11 Temmuz 2006, 72377/01, § 20.

⁴⁸⁹ Sarl du Parc d'Activités de Blotzheim, Fransa Kararı, 72377/01, § 20, 11 Temmuz 2006.

⁴⁹⁰ Defalque, Belçika Kararı, 37330/02, § 46, 20 Nisan 2006 ve Tourkiki Enosi Xanthis ve Diğerleri, Yunanistan Kararı, 26698/05, § 38, 27 Mart 2008.

⁴⁹¹ Amuur/Fransa, 25.06.1996, Par. 36

⁴⁹² Tezcan vd., *İnsan Hakları El Kitabı*, 869.

aranmamıştır.⁴⁹³ Ancak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek 14 No'lu Protokolde “başvuranın önemli mağduriyetinin bulunmaması”nın ret gerekçesi olarak kabul edilmesi nedeniyle bu durumun yukarıda yer verilen hususu anlamsız kıldığı yönünde eleştirilere yol açmıştır.⁴⁹⁴ Mağdur sıfatına sahip olmanın önemi, mağdurun yaşamış olduğu zararın giderilmesini sağlaması ve bu vesileyle başvuranın uluslararası hukuk açısından süje olarak kabul edilmesine vesile olmasıdır.⁴⁹⁵ Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) anlamında mağdur kavramı yalnızca doğrudan mağdur olan kişileri değil; doğrudan mağdurun bakmakla yükümlü olduğu kişileri, yakın aile fertlerini ve tehlike ile karşı karşıya kalan, bu nedenle yardım etmek veya oluşan mağduriyeti gidermek isterken zarar gören kişileri de kapsamaktadır.⁴⁹⁶

İnsan hakları yönünden mağdur statüsünü kazanmak, ceza hukukundaki mağdurdan bazı yönleriyle farklılık arz etmektedir. Öncelikle ceza sistemimizde baskın olan görüşe göre, mağdur olmak için gerçek kişi olmak zorunlu iken insan hakları yönünden mağdur statüsünü edinmek için gerçek kişi olmaya lüzum olmayıp, hükümet dışı topluluklar ve yine kişi toplulukları gibi yapılar da mağdur olabilmektedir.⁴⁹⁷

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 34. maddesinde, “*Bu sözleşme veya protokollerinde tanınan haklarının yüksek sözleşmeciler tarafından biri tarafından ihlal edilmesinden dolayı mağdur olduğunu öne süren her gerçek kişi, hükümet dışı kuruluş veya kişi grupları Mahkeme'ye başvurabilir.*” denilmektedir. Bu hükümden hareketle, her gerçek kişi, hükümet dışı kuruluşlar ile kişi toplulukları Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve ek protokoller tarafından korunan haklarından birinin, sözleşmenin tarafı olan devletler tarafından ihlali durumunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunma hakkına sahip olacaktır. Sözleşmeye taraf olan devletlerin, sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerine rağmen iç hukuklarında vuku bulan bir hak

⁴⁹³ Marckx/Belçika, 13 Haziran 1979, Seri A, no.31, § 27.

⁴⁹⁴ Protokol metni için bkz, https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/07/29/-AIHS_14.protokol.pdf (E.t. 21.01.2023)

⁴⁹⁵ A. Şeref Gözübüyük ve Feyyaz Gölcüklü, *İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulanması*, 5. Bası (Ankara: Turhan Yayınevi, 2004), 33.

⁴⁹⁶ “İnsan Hakları Hukuku İhlallerinin Mağdurlarının Başvuru ve Onarım Hakkına Dair Temel İlke ve Esaslar”, Hukuk Ansiklopedisi, 31 Mart 2022, <https://hukukbook.com/insan-haklari-hukuku-ihlallerinin-magdurlarinin-basvuru-ve-onarim-hakkina-dair-temel-ilke-ve-esaslar/> (E.t.23.03.2023).

⁴⁹⁷ Gözübüyük ve Gölcüklü, *İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulanması*, 37.

ihlali sebepli mağduriyetlerin ortadan kaldırılmaması halinde, bu mağduriyetin giderilmesi vazifesi ikincil yetkili olan bireysel başvuru merciine geçmektedir.⁴⁹⁸

Bu açıklama doğrultusunda, her gerçek veya tüzel kişi (örneğin şirket, sendika, siyasi parti) bireysel başvuru hakkına sahiptir. Bu aşamada, başvurucunun uyuşu, yerleşim yeri, medeni durumu ya da fiil ehliyetine sahip olup olmadığı önem taşımamaktadır.⁴⁹⁹ Ayrıca bireysel başvuruda bulunan kimsenin yaşı, hak ehliyetine haiz olup olmadığı da başvuru esnasında önemli olmayacaktır.⁵⁰⁰ Ticari bir şirketin bireysel başvurusu, kendini temsile yetkili yasal organları vasıtasıyla mümkün olurken; şirketin tasfiyesi yahut iflası halinde ise ancak şirkette pay sahibi olanlar kendi adlarına belirli koşulları sağladığı takdirde bireysel başvuru yapılabilir.⁵⁰¹

Bahsi geçen bireysel başvuru yolu ile bireysel mağduriyetler giderilmeye çalışılmakta ve ayrıca bu vesile ile temel hak ve hürriyetler muhafaza edilip geliştirilmektedir.⁵⁰² Bireysel başvuru, temel hakları ihlale uğrayan kimselerce başvurulabilecek, anayasal denetim aracı olan usuli ve istisnai bir dava yolu yahut hukuki bir çare⁵⁰³, yargısal yönden geçerli kılınması amacıyla temel haklar için tanınmış, istisnai bir hukuksal koruma yolu⁵⁰⁴ iken iç hukukta tanınan esasa dair davalardan, davaların denetimi gayesiyle ihdas edilen olağan ve olağanüstü kanun yollarından farklılık arz etmekte ve bağımsızlık taşımaktadır.⁵⁰⁵ Bireysel başvuru yoluna başvurabilmek için hak ihlalinin meydana geldiği ülkenin hukuk sistemindeki tüm başvuru yollarının tüketilmesi yahut hak ihlalinin giderecek bir iç hukuk yolunun yokluğunun veya etkisizliğinin söz konusu olması gerekmektedir.⁵⁰⁶

⁴⁹⁸ Hasan Tahsin Gökcan, “Bireysel Başvuruda İkincillik İlkesi ve Denetim Yetkisinin Sınırları Sorunu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sy 135 (Nisan 2018): 16.

⁴⁹⁹ Tezcan vd., *İnsan Hakları El Kitabı*, 870.

⁵⁰⁰ Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve Oğuz Sancakdar, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması* (Ankara: Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, 2004), 58-59.

⁵⁰¹ Mustafa Baysal, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne Bireysel Başvuruda Mağdur Kavramı”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, sy 5 (2015): 197.

⁵⁰² Ece Göztepe, *Anayasa Şikâyeti*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları; AÜHF Döner Sermaye Yayınları, no. 530. no. 45 (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1998), 17.

⁵⁰³ Gökcan, “Bireysel Başvuruda İkincillik İlkesi ve Denetim Yetkisinin Sınırları Sorunu”, 10; Göztepe, *Anayasa Şikâyeti*, 20; Ergin Ergül, *Anayasa Mahkemesine ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Bireysel Başvuru ve Uygulaması* (Ankara: Yargı Yayınevi, 2012), 6.

⁵⁰⁴ Zafer Gören, “Bireysel Başvuru Türk Anayasa Yargısında”, içinde *Anayasa Mahkemesinin kuruluşunun 50. yılına armağan* (Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2012), 646.

⁵⁰⁵ Gökcan, “Bireysel Başvuruda İkincillik İlkesi ve Denetim Yetkisinin Sınırları Sorunu”, 10.

⁵⁰⁶ Gökcan, 16.

AİHS m. 34 gereğince, bir kimsenin sözleşme ve ek protokoller ile korunan bir hakkının ihlali neticesinde kişi ancak mağdur statüsünü elde etmekte, sözleşmenin soyut bir şekilde ihlali söz konusu olduğu (bir düzenlemenin sözleşmeye aykırılığı vs.) *actio popularis* şeklindeki başvurular ise reddedilip, kişi mağdur statüsü kazanamamaktadır.⁵⁰⁷ Yukarıda bahsi edilen esasında kişinin, bir normun soyut olarak sözleşme ve ek protokollere aykırılığı iddiası ile AİHM'e başvurusunun mümkün olmadığı, kişinin ancak başvuruda bulunduğu ilgili normun kendisine uygulanıp, bundan ötürü bir zararın söz konusu olması ve bu sebeple bir mağduriyetin hasıl olması halinde başvurabileceği, ilgili normun salt sözleşmeye ve ek protokollere soyut ihlali iddiasının ise bireysel başvuru için yeterli olmadığı hususudur. Başvuru yapan kimse, kendisini şahsi olarak etkilemeyen ancak yine de sözleşmeye aykırı olduğu kanaatiyle bir yasadan ötürü şikayet yoluna başvurmak isterse, o normun mevcudiyetinin dahi sözleşme ile korunan temel haklarının kullanılması hususunda doğrudan etkili olduğunu ispat etmek zorundadır.

Başvurucular nasıl ki sözleşme ve ek protokollere aykırılık nedeniyle başvuramıyorsa, kendi iç hukuklarındaki bir hükme aykırılık yahut bir uygulamanın haksızlığı gerekçesi ile de AİHM'e şikâyet yolunu kullanamayacaklardır.⁵⁰⁸ Ayrıca başvuru, AİHM'e mağduriyetlerini akla ve mantığa uygun bilgi ve belgelerle delillendirmeli, salt şüpheye yahut ihtimallere dayandırmadan, somut ve ikna edici delillerle AİHM'e başvurmalıdır.⁵⁰⁹ Başvurucunun mağdur olduğu kanaati yahut ihtimali ile AİHM'e yapacağı başvurular, başvuru şartını yerine getirmediği için kabul edilemeyecektir. Ayrıca meydana gelen ihlalden, başvuru kısmen yahut tamamen bir sorumluluğu söz konusu ise bu halde de başvurusu reddedilecektir.⁵¹⁰

- *Doğrudan Mağdur*

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yerleşik içtihadına göre mağdur kavramı, menfaat gibi kavramlardan bağımsız olarak yorumlanmalıdır.⁵¹¹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 34. maddesine baktığımızda mağdur kavramı ile bahsi edilen haksızlık

⁵⁰⁷ Tezcan vd., *İnsan Hakları El Kitabı*, 869.

⁵⁰⁸ Baysal, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Bireysel Başvuruda Mağdur Kavramı", 208.

⁵⁰⁹ AİHM, Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania [GC], no. 47848/08, 17 Temmuz 2014, § 101.

⁵¹⁰ Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberi, 13.

⁵¹¹ AİHM, Gorraiz Lizarraga ve Diğerleri, İspanya Kararı, 2004-III, 62543/00, § 35,

nedeniyle doğrudan yahut dolaylı olarak etkilenen kişi veya kişilerden bahsedildiği görülecektir.⁵¹² Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, yukarıda da vurguladığımız gibi bireysel başvuru yolunun kullanılabilmesi için başvurucunun vuku bulan eylem yahut ihmâl neticesinde doğrudan doğruya zarar görmüş olması şartını aramaktadır.⁵¹³

AİHM'e bireysel başvuru yapılabilmesi için başvurucunun ihlale sebebiyet veren eylem yahut ihmalden *doğrudan doğruya* etkilenmiş olması yani meydana gelen haksızlık nedeniyle doğrudan mağdur olmasının arandığını ifade etmiştik.⁵¹⁴ Esasında bu kriterin, yargılamalar esnasında çok katı ve mekanik bir halde uygulanmasına lüzum olmasa da sözleşmenin koruma mekanizmasının devreye girebilmesi için de tamamen feda edilmesi de mümkün olmayacaktır.⁵¹⁵ Başvurucu, kural olarak bahsi geçen eylem ya da ihmalden doğrudan etkilenmedikçe veya böyle bir risk söz konusu olmadıkça, sözleşme kapsamında mağdur sayılmazken⁵¹⁶, başvuru yapmış olsa dahi başvurusu bu gerekçe ile reddedilecektir.⁵¹⁷ Zira sözleşme ve ek protokoller kapsamında bir hakkı doğrudan zarar görmeyen kimse, bireysel başvuru için dava ehliyetine sahip olamaz.⁵¹⁸

Bunun yanı sıra bir kimse, kural olarak tarafı olmadığı bir olayda doğrudan bir mağduriyet yaşadığı iddiasıyla da AİHM'e başvuramamaktadır. Ancak istisnai kimi hallerde AİHM, başvurucunun davaya müdahil olmadığını bir dosyada "*kararın, davacı veya davalı karşısında müdahil tarafın hak ve yükümlülükleri üzerinde yansımaları olması muhtemel olduğu*" gerekçesiyle, bir hakaret davasının doğrudan mağduru olduğuna kanaat ederek başvurusunu da kabul etmiştir.⁵¹⁹ Yine bir başka davada mahkeme, başvurucunun kendi iç hukukunda devam eden yargılamaya katılmayan yahut katılma talebi mahkeme tarafından olumlu karşılanmayan başvurucuların da bireysel başvurularını mağdur kavramının sözleşme sistemi kapsamında bağımsız bir şekilde

⁵¹² AİHM, SARL du Parc d'Activités de Blotzheim v. Fransa Kararı, 11 Temmuz 2006, 72377/01, § 20.

⁵¹³ Kabul edilebilirlik Kriterlerini Uygulama Rehberi, Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2011, s.12.

⁵¹⁴ Kabul Edilebilirlik Kriterlerini Uygulama Rehberi, 30 Nisan 2022, 12. AİHM, Burden / Birleşik Krallık [BD], no. 13378/05, 2008, § 33.

⁵¹⁵ Kabul Edilebilirlik Kriterlerini Uygulama Rehberi, 13. AİHM, Hristozov ve diğerleri / Bulgaristan, no. 47039/11 ve 358/12, 2012, §73.

⁵¹⁶ AİHM, Otto-Preminger-Institut v. Austria, 20 Eylül 1994, § 39

⁵¹⁷ Baysal, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Bireysel Başvuruda Mağdur Kavramı", 204.

⁵¹⁸ Uğur Erdal ve Hasan Bakırcı, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 3. Maddesi – Uygulama El Kitabı* (OMCT El Kitapları Dizisi Cilt: 1, 2006), 69.

⁵¹⁹ AİHM, Margulev / Rusya, no. 15449/09, 8 Ekim 2019.

yorumlanması gerektiği anlayışından hareketle kabul etmiş⁵²⁰ ve yine ulusal makamlarca mağdur kabul edilen ancak mahkeme nezdinde mağdur görülmeyen kimselerin de başvurularını geri çevirmemiştir.⁵²¹

AİHM'e bireysel başvurular, sözleşmenin 34. maddesi ve mahkemenin mevcut uygulamasına istinaden ancak halihazırda hayatta olan kişiler tarafından yahut yine yalnız hayatta olan kimseler adına mümkün olmaktadır.⁵²² Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin *Yaşam Hakkı* başlıklı ikinci maddesi⁵²³, *İşkence Yasağı* başlıklı üçüncü maddesi⁵²⁴ ve *Özel ve Aile Hayatına Saygı hakkı* başlıklı sekizinci maddesi⁵²⁵ hakkında ihlal iddiası ile başvuru yapıldığı takdirde, mağdur olduğunu ifade eden kimselerin mağduriyetleri özel değerlendirmeye tabi tutulup, bu kimseler adına bir başka şahıs yahut derneğin başvuruda bulunması halinde ise geçerli bir yetki belgesi aranmaksızın, böyle başvurular kabul edilir.⁵²⁶

Doğrudan mağduriyet sebebiyle AİHM'e yapılacak başvurularda şikayet, mağduriyeti yaşayan kimseler tarafından bizzat yahut mağdur olduğunu iddia eden kişilerce açık ve

⁵²⁰ AİHM, Beizaras ve Levickas / Litvanya, no. 41288/15, 14 Ocak 2020, §§ 78-81.

⁵²¹ AİHM, Kalfagiannis ve Pospert / Yunanistan (k.k.), no. 74435/14, 9 Haziran 2020, §§ 44-48.

⁵²² AİHM, Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu / Romanya [BD], no. 47848/08, 2014, § 96.

⁵²³ "1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez.

2. Ölüm, aşağıdaki durumlardan birinde mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güç kullanımı sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlaline neden olmuş sayılmaz:

a) Bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunmasının sağlanması;

b) Bir kimsenin usulüne uygun olarak yakalanmasını gerçekleştirme veya usulüne uygun olarak tutulu bulunan bir kişinin kaçmasını önleme;

c) Bir ayaklanma veya isyanın yasaya uygun olarak bastırılması." (https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf)

⁵²⁴ "Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz." (https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf)

⁵²⁵ "1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.
2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir." (https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf)

⁵²⁶ Kabul Edilebilirlik Kriterlerini Uygulama Rehberi, 13 (Centre de ressources juridiques au nom de Valentin Câmpeanu/Romanya [BD], no. 47848/08, 2014, § 103;

net bir şekilde yetkilendirildiğini gösteren belge⁵²⁷ ile birlikte bir temsilci tarafından da yapılabilecektir.⁵²⁸

- *Dolaylı Mağdur*

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne şikayet yolunu her ne kadar yalnızca sözleşme ve protokollerle korunan hak ve menfaatleri ihlal edilen gerçek kişiler kullanabiliyorsa da Mahkeme kimi hallerde hak veya özgürlüğü zarar gören başvuru ile arasında özel bir ilişki olan kimselerin de şikayet başvurularını kabul etmiştir.⁵²⁹ Doğrudan mağdur ile başvuru arasında özel ve kişisel bir bağ olması halinde, meydana gelen ihlalden kişisel olarak etkilenmeleri halinde bu kimselerin dolaylı mağdur olarak kabul edilebileceği, dolaylı mağdur kavramı ile ise meydana gelen ihlalden olumsuz etkilenen yahut ihlalin ortadan kaldırılmasından kişisel bir menfaati olan kimselerin kastedildiği ifade edilmiştir.⁵³⁰ Doğrudan mağdur olan kimsenin kaybolması ya da sınır dışı edilmesi hallerinde, bu durumdan etkilenen kişiler kendi adlarına mağdur oldukları gerekçesi ile şikayet yoluna başvurabilmektedir.⁵³¹

Meydana gelen bir hak ihlalinden ötürü ihlalden mağduriyet yaşayan kimsenin henüz başvuru yapmadan evvel ölümü halinde, ölen kimse ile özel ve kişisel bir yakınlığı olan ve bu başvurudan meşru bir menfaati olan kimseler, ölüm ve kayba bağlı olarak dolaylı bir mağduriyet yaşadığı gerekçesi ve mağdur kavramının davanın kabul edilebilir olarak değerlendirilmesi esnasında iç hukuktan bağımsız olarak yorumlanması gerektiği anlayışıyla⁵³² başvuruda bulunabilir.⁵³³

Bir diğer önemli husus ise doğrudan mağdurun yakınlarının, dolaylı mağdur oldukları gerekçesiyle AİHM'e başvurabilmesi için şikayet öncesi süreçte asıl mağdurun iç hukuk

⁵²⁷ AİHM, *Post v. the Netherlands* (dec.), no. 21727/08, 20 Ocak 2009.

⁵²⁸ Baysal, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Bireysel Başvuruda Mağdur Kavramı", 208. Varnava and Others v. Turkey [GC], nos. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 ve 16073/90, § 111.

⁵²⁹ Poroy, "İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Başvuru ve Mağdurluk Statüsü", 125.

⁵³⁰ Tezcan vd., *İnsan Hakları El Kitabı*, 872; Ömer Anayurt, *Avrupa İnsan Hakları Hukukunda Kişisel Başvuru Yolu* (Ankara, 2004), 187.

⁵³¹ İbrahim Çınar, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Yargı Yetkisi ve Mağdurluk Statüsü", içinde *Bireysel Başvuru, İnceleme Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi)*, ed. Mustafa Sağlam, 2. Baskı (Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2013), 211.

⁵³² AİHM, *Sanles Sables/İspanya* Kararı, no: 48335/99, 2000-XI

⁵³³ AİHM, *Varnava ve diğerleri / Türkiye* [BD], no. 16064/90 et al., 2009, §112.

yollarına başvurması ve iç hukukta süren yargılamada müdahil olması gerekliliğidir. Eğer bahsi geçen şikayet sürecinde, şikayet yoluna başvurmadan evvel doğrudan mağdur hayatını kaybetmişse, mağdurun yakınları da dolaylı mağdur oldukları gerekçesi ile bu yolu kullanacaksa, asıl mağdurun ölümünden evvel iç hukukta açılmış olan davaya taraf olması gerekmektedir.⁵³⁴

Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, dolaylı mağdur kavramının dar bir şekilde yorumlanması gerektiği, bir kimsenin dolaylı mağdur olarak AİHM'e başvurabilmesi için ise ciddi bir insan hakkı ihlalinin (AİHS 3. ve 4. Maddesinde) söz konusu olması gerektiği yönünde içtihatla bulunmuştur.⁵³⁵ Ancak mahkemenin farklı yönde içtihatları da söz konusu olup, başvuru yakınlarının da verilen ihtilafli kararlar nedeniyle dolaylı mağdur olabileceği yönünde kararları da mevcuttur.⁵³⁶ Mahkeme, mağdur kimsenin ölümü yahut kaybolmasında devletin ihmali olduğu iddiasının olduğu bir olayda, ölen yahut kaybolan kimsenin anne/babası gibi kan bağı olan yakın aile fertlerinin, doğrudan mağdur olan kişinin yasal varisi olup olmadığına bakılmaksızın, AİHS 2. maddesinin ihlalden ötürü dolaylı mağdur oldukları gerekçesiyle yaptıkları başvuruyu kabul etmiştir.⁵³⁷

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi dolaylı mağdurun mahkemeye başvuru hakkını, ihlalin doğrudan mağdur olan kişinin ölümü yahut kaybolması ile ilgili olmadığı hallerde daha katı koşullara bağlamış⁵³⁸ ve kişinin kendi menfaatinin tam olarak söz konusu olduğu haller saklı kalmak kaydıyla mağdurdan başka kimselere dava açma hakkı tanımamıştır.⁵³⁹ Örneğin AİHS'nin 3. maddesi kapsamındaki işkence veya insanlık dışı

⁵³⁴ Baysal, 215.

⁵³⁵ AİHM, Akbay ve Diğerleri, Almanya Kararı, 15 Ekim 2010, 40495/15, parag: 59-60; “Davada başvuru kışkırtıcı ajan polis teşvikiyle uyuşturucu ticareti suçunu işleyen eşinin adil yargılanma hakkının ihlal edildiği, ancak mahkemeye başvurmadan evvel ölümü nedeniyle hakkını arayamadığı, kendisinin ise dolaylı mağdur olduğu, bu nedenle eşi adına mahkemeye başvurduğu görülmektedir. Mahkeme, eşi adına başvuru başvuru dolaylı mağdur olmadığını, dolaylı bir mağduriyetten bahsedilebilmesi için İHAS 3 ve 4. Maddeleriyle korunan hakların ihlalinin gerektiğini, 34. Maddenin konulma amacının ise actio popularis olduğunu belirtmiştir. Ve başvuru dolaylı mağdur olmadığına hükmetmiştir.”

⁵³⁶ AİHM, 22 Şubat 1994, Burghartz –İsviçre Kararı, 16213/90, §18. “Davada bir kocanın kendi ve karısının soyadını birlikte kullanılmasının engellenmesinin cinsiyet ayrımcılığı olduğu, ancak kadın için bu durumun farklı değerlendirildiği şikayetiyle başvuruda bulunulmuştur.”

⁵³⁷ “Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberi”, 14. AİHM, Van Colle/Birleşik Krallık, § 86; Tsalikidis ve diğerleri/Yunanistan, § 64; Kotilainen ve diğerleri/Finlandiya, §§ 51-52.

⁵³⁸ AİHM, Karpynenko / Ukrayna, no. 15509/12, 11 Şubat 2016, § 104, A ve B/Hırvatistan, no. 7144/15, 20 Haziran 2019, §§ 88-91.

⁵³⁹ AİHM, Nassau Verzekering Maatschappij N./ / Hollanda (k.k.), no. 57602/09, 4 Ekim 2011, § 20.

ya da aşağılayıcı muameleyle ilgili başvurularda, yalnızca bahsi edilen kötü muamelenin başvuru yapanın yakınını olan kimsenin ölümü yahut kaybolması halinde, başvuru yapanın mağdur sıfatını elde edebileceği kabul edilmiştir.⁵⁴⁰

Kaybolma yahut ölümün olmadığı hallerde başvuru yapanın yakınlarına böyle bir hak tanınmamıştır. Bu şekilde yapılan başvurularda, AİHM öncelikle hangi hakkın ihlali iddiasıyla başvuru yapıldığını incelemekte ve hakkın devredilebilir olup olmadığına göre karar vermektedir. Örnek bir kararda Mahkeme, ölen kişinin yakınını olan eş ve çocuklarının ölen kimse adına yaptıkları uzun tutukluluk başvurusunu, bu durumundan doğrudan etkilenmedikleri ve AİHS 5. madde kapsamına giren hak ihlallerinde hakların devredilemez nitelikte olması nedeniyle başvuruyu reddetmiştir.⁵⁴¹

Her ne kadar sözleşmenin 34. maddesi ile mağdur kavramından, ihlalden doğrudan ya da dolaylı olarak zarar gören kişiler kast edilmiş olsa⁵⁴² da Mahkeme dolaylı mağduru ifade ederken sadece ihlalden zarar gören kişilerin değil, aynı zamanda ihlalin sona ermesinde geçerli ve kişisel bir menfaati olan kişilerin de kastedildiğini ifade eden içtihatlarında bulunmuştur.⁵⁴³ Ancak Mahkeme, doğrudan ya da dolaylı mağdur olsun bu kişilerin ancak gerçek kişi olabileceğini, tüzel kişilerin ise mahkemeye başvurma hususunda doğrudan ya da dolaylı mağdur sıfatına sahip olmayacağını ifade etmiştir.⁵⁴⁴

- *Potansiyel Mağdur*

Potansiyel mağdur kavramı, başvuru yapanın mevcut bir mağduriyeti olmasa da, bir düzenleme veya uygulama nedeniyle ileride mağduriyet yaşama ihtimalinin yüksek olması hâlini ifade eder. Bu durumlarda başvuru, ihlal gerçekleşmeden önce koruma talep edebilir. Özellikle telafisi güç sonuçların doğabileceği risklerin varlığı hâlinde, bireysel başvuru yolu önleyici işlev görebilir.⁵⁴⁵ AİHS'nin 34. maddesindeki mağdur

⁵⁴⁰ AİHM, Karpynenko / Ukrayna, no. 15509/12, 11 Şubat 2016, § 105; Dzidzava / Rusya, no. 16363/07, 20 Aralık 2016, § 46.

⁵⁴¹ Baysal, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Bireysel Başvuruda Mağdur Kavramı", 214. AİHM, Biç and Others v. Turkey, no. 55955/00, 2 Şubat 2006, § 22.

⁵⁴² AİHM, SARL du Parc d'Activités de Blotzheim, Fransa Kararı, 72377/01, 11 Temmuz 2006, § 20.

⁵⁴³ AİHM, Defalque, Belçika Kararı, 37330/02, § 46, 20 Nisan 2006 ve Tourkiki Enosi Xanthis ve Diğerleri, Yunanistan Kararı, 26698/05, § 38, 27 Mart 2008.

⁵⁴⁴ AİHM, Vallianatos ve Diğerleri, Yunanistan Kararı, 29381/09, §48, 07 Kasım 2013.

⁵⁴⁵ Baysal, 217.

kavramı yalnızca hâlihazırda mağdur olanları değil, aynı zamanda mağdur olma riski yüksek olan bireyleri de kapsayacak biçimde yorumlanmıştır.⁵⁴⁶

Meydana gelen ihlalden “gelecekte etkilenmeleri mutlak olan önleme” karşı şikâyet yoluna başvuran kişileri, idari işlem ve eylemin etkileri henüz kendilerinde görülmemiş diye reddetmek, ilerde daha güç durumları beraberinde getirecektir. Potansiyel mağdur kavramı ile mahkeme ilerde mağduriyet yaşaması neredeyse muhakkak olan insanların hak ihlallerinin giderilmesi ve varsa zararlarının tazminine hükmetmektedir. Ayrıca potansiyel mağdur olduğunu iddia eden kimse AİHM’e mağduriyetini akla ve mantığa uygun bilgi ve belgelerle delillendirmeli, salt şüpheye yahut ihtimallere dayandırmadan, somut ve ikna edici delillerle AİHM’e başvuruda bulunmalıdır.⁵⁴⁷

Bu hususta mahkeme vermiş olduğu bir kararda, “*Davada, mahkeme ilgiler aleyhine henüz bir mahkûmiyet hükmü söz konusu olmasa dahi ifade özgürlüğü üzerinde yapılan ve caydırıcı bir etkiye sahip olan müdahale nedeniyle, başvurunun potansiyel mağdur durumunda olduğu ve bu kimselere mağdur statüsü verilmesi gerektiği yönünde hükümde bulunmuştur.*” şeklinde karar vererek, başvuru sahiplerinin ileride mağdur olma potansiyelleri nedeniyle başvurularını kabul etmiştir.⁵⁴⁸ Mahkeme yine benzer yönde verdiği bir kararda, gazeteci olan başvuru sahiplerinin haklarında açılan ciddi ve çok sayıda ceza davasından ötürü, tutuklu kaldıkları süreler de göz önünde bulundurularak potansiyel mağdur olduklarını kabul etmiştir.⁵⁴⁹

Yine Mahkeme bir başka kararında, İngiliz uyruklu bekar ve hayatları boyunca birlikte yaşamış iki kız kardeşin, kardeşlerden birinin diğerinden evvel ölümü halinde, evli çiftlere uygulanan miras vergisine tabi olacağı, hayatta kalan kardeşin ortak yaşadıkları evde hayatını sürdürebilmesi için %40 miras vergisi ödemesi gerekeceği ve bunun da ayrımcılığa uğramama hakkının ihlali olduğu iddiasıyla yapılan başvuruyu, başvuru sahiplerinin ileri yaşı, kardeşlerden birinin ölümü halinde diğer kardeşin miras vergisini ödeme konusundaki yüksek ihtimali ve dava konusu olan düzenlemeden

⁵⁴⁶ AİHM, Dilipak, Türkiye Kararı, 29680/05, 15 Eylül 2015.

⁵⁴⁷ Begüm Dilemre Öden, “Potansiyel Mağdur ve İnsan Hakkı İhlali (AİHM ve AYM Uygulaması)”, *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, sy 2 (Ekim 2017): 98-99. AİHM, Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania [GC], no. 47848/08, 17 Temmuz 2014, § 101.

⁵⁴⁸ AİHM, Dilipak, Türkiye Kararı, 29680/05, 15 Eylül 2015, §§ 44-47

⁵⁴⁹ AİHM, Nedim Şener §§ 94-96 ve Şık §§ 83- 85, Türkiye Kararları.

doğrudan etkilenilmesi nedeniyle potansiyel mağduriyet gerekçesiyle oybirliği ile kabul etmiştir.⁵⁵⁰

Potansiyel mağdur kavramı benzer bir başka vakada ise 2008 yılında geçirdiği trafik kazası nedeniyle bitkisel hayata giren Vincent Lambert'in, ciddi beyin hasarı, fizyoterapiye yanıt vermemesi, uygulanan tedavinin yararsız, orantısız ve gereksiz olduğu, hayatının yapay olarak sürdürülmesinin anlamsız olduğu, bu sebeple hastane tarafından 2014 yılı itibariyle suni beslenme ve hidrasyon tedavisine son verilmesi kararının, aile üyeleri tarafından Mahkemeye taşınması ile gündeme gelmiştir. Mahkeme, tedaviye son verilmesi halinde Lambert'in ölümünün kaçınılmaz olduğu gerekçesiyle başvurucu olan Lambert'in aile üyelerinin AİHS madde 2 kapsamında potansiyel mağdur olduklarına hükmetmiştir.⁵⁵¹

1.11. Ceza Adalet Sistemlerinde Modeller ve Mağdurun Konumu

Ceza adalet sistemleri için önemli olan husus, dış dünyada bir değişiklik meydana getiren insan davranışının özel yahut genel bir ceza hukuku normunu ihlal etmesi olarak kabul edilir.⁵⁵² Ceza adalet sistemlerinde, böyle bir norm ihlaliyle ortaya çıkan fiillerin esasen devlete karşı işlendiği, bu fiillerin tespiti ve failin cezalandırılmasının yalnızca devletin yetki alanında olduğu, mağdura değil faile odaklanıldığı ve mağdurun uğradığı zararın giderilmesinden önce failin cezalandırılmasının esas alındığı anlayış, geleneksel ceza adalet modeli olarak adlandırılmaktadır.⁵⁵³

Önceleri işlenen suçun mağdurları ceza adalet sürecinde nispeten aktif bir rol edinirken, yakın geçmişte ise mağdurlar yargılama sürecinin pasif bir süjesi haline getirilip, muhakemenin dışında bırakılmış ve neredeyse sadece işlenen suçun tanığı haline gelmiştir.⁵⁵⁴ Bu durum muhakemede daha etkili olmak isteyen mağdurların, geleneksel ceza anlayışının yerine mağdurun yargılama sürecinde daha aktif rol aldığı, haklarının

⁵⁵⁰ Dilemre Öden, "Potansiyel Mağdur ve İnsan Hakkı İhlali (AİHM ve AYM Uygulaması)", 100.

⁵⁵¹ AİHM, Lambert ve Diğerleri, Fransa Kararı, no: 46043/14, 5 Haziran 2015, §115-183. Tauira ve diğer 18 kişi– Fransa Kararı, no. 28204/95, 4 Aralık 1995, §112, 131.

⁵⁵² Sercan Tokdemir, "Ceza Adaleti Sistemine Yeni Bir Yaklaşım: Tamamlayıcı Bir Sistem Olarak 'Onarıcı Adalet' Mekanizması", *EÜHFD XXI*, sy 1-2 (2017): 76.

⁵⁵³ Tokdemir, 76.

⁵⁵⁴ Wemmers, "Where Do They Belong? Giving Victims a Place in the Criminal Justice Process", 395.

korunduğu sistem olan onarıcı ceza adaleti anlayışının benimsenmesi için çaba göstermelerinin tohumlarını ekmıştır.⁵⁵⁵

Bu çabalar neticesinde zamanla ceza adalet anlayışında değişiklikler söz konusu olmuştur. Fail ve ona verilecek ceza anlayışının ön planda tutulduğu, mağdurun ise arka planda bırakıldığı ve adaletin esasının yalnızca failin cezalandırılmasına dayandığı yaklaşım zamanla terk edilmiştir. Günümüzde, ceza hukukunun toplumu koruma ve düzeni sağlama amacı doğrultusunda, öncelikle suç mağdurunun uğradığı mağduriyetin giderilmesine yönelik yöntemler üzerinde durulmaya başlanmıştır.⁵⁵⁶ Bu yeni yaklaşım ise onarıcı adalet modelinin doğmasına vesile olmuştur.

Onarıcı adalet modeli, geleneksel ceza adalet modelinde var olan eksiklikleri gidermeyi amaçlayan bir yaklaşımdır. Bu model, suçun devlet ile birey arasında vuku bulan bir uyuşmazlık olduğu anlayışını reddeder; suçun esasen bireyler arasında ortaya çıkan bir uyuşmazlık olduğunu kabul eder. Ayrıca, bu uyuşmazlığın çözümünün yine bireylerin katılımıyla yürütölen yöntemlerle sağlanması gerektiğini savunur. Modelin odak noktasında başta mağdur olmak üzere fail ve toplum olmak üzere üç temel süje yer almaktadır.⁵⁵⁷

Geleneksel ceza adalet anlayışı, hangi suçun kim tarafından işlendiği ve bu suçun karşılığında faile verilmesi gereken cezanın ne olması gerektiği gibi temel sorulara odaklanır. Onarıcı adalet anlayışı ise suçtan kimin etkilendiği, etkilenen kişinin neye ihtiyaç duyduğu ve bu ihtiyaçları karşılamakla kimin yükümlü olduğu sorularına yanıt arar. Bu sorular temel alındığında, geleneksel adalet anlayışının odağında fail, fiil ve ceza yer alırken; onarıcı adalet anlayışının merkezinde mağdur, mağdurun ihtiyaçları ve bu ihtiyaçları karşılamakla yükümlü olan kişiler yer almaktadır. Yalnızca bu sorulara bakıldığında bile her iki modelde mağdurun konumunun ne derece farklılaştığı anlaşılacaktır.

⁵⁵⁵ Wemmers, 395.

⁵⁵⁶ Esra Alan, “Bir Onarıcı Adalet Modeli Olarak Uzlaştırma ve Bu Kapsamda Taksirle Yaralama Suçunun Değerlendirilmesi”, *Terazi Hukuk Dergisi* 18, sy 197 (Ocak 2023): 22.

⁵⁵⁷ Tokdemir, “Ceza Adaleti Sistemine Yeni Bir Yaklaşım: Tamamlayıcı Bir Sistem Olarak ‘Onarıcı Adalet’ Mekanizması”, 76.

1.11.1. Geleneksel Ceza Modelinde Mağdurun Konumu

Cezalandırıcı adalet sistemi olarak adlandırılan geleneksel ceza adalet sistemi, suç olgusunun ön planda olduğu, suçu önlemek, faile verilecek ceza ile suç işlemekten caydırma amacı taşıyan, suçla ilgili Klasik Okul'un görüşlerini temel alan yaklaşımdır.⁵⁵⁸ Cezalandırıcı adalet anlayışı faile, işlediği fiilin karşılığı olarak ceza verilmesini esas alır. Bu anlayış suçluların cezalandırılması yoluyla sosyal adaleti sağlamayı hedeflemektedir.⁵⁵⁹ Failin cezalandırılmasının altında yatan sebep ise faile verilecek ceza ile onu suç işlemekten alıkoymak, caydırmaktır.⁵⁶⁰

Geleneksel ceza adalet modeli failerin cezalandırılmasını, adaletin tecellisi ve işlenen suç ile bozulan düzenin yeniden tesisi için elzem görmektedir.⁵⁶¹ Zira bu yaklaşımdan hareketle, toplumda bireyler arasında hukuk düzenince tesis edilen adalet dengesi işlenen her suçla bozulmakta, faile verilecek ceza neticesinde ise bu denge yeniden tesis edilmektedir.⁵⁶² Geleneksel ceza adalet sistemine göre ceza, toplumun bir savunma aracıdır. Bozulan düzen ve güven ortamının yeniden tesisi için ihlal edilen normlar nedeniyle bu ihlali yapan kimselere bir yaptırım uygulanması toplumsal yaşamın devamı için gereklidir.⁵⁶³ Yine geleneksel adalet modelini savunan bazı düşünürlere göre suç işleyen failin cezalandırılmasının sebebi, kötü fiil işleyen kimsenin ceza ve ıstırap çekmesi, o kimsenin kusurlu davranışının kefareti ödemesi şeklinde de ifade edilebilir.⁵⁶⁴

Geleneksel ceza adalet modelinde mağdurların, faille kıyasla daha az söz hakkına sahip olduğu görülmektedir. Fail ile mağdur arasında ortaya çıkan uyuşmazlıkların yoğun bürokratik işlemlere tabi tutulduğu, bu işlemlerin mesleki ve teknik uzmanlık gerektirmesi nedeniyle sürecin çoğunlukla profesyonel hukukçuların tekelinde

⁵⁵⁸ Seçkin, *Mağdur Hakları*, 58.

⁵⁵⁹ Ekrem Çetintürk, "Onarıcı Adalet Anlayışı ve Uzlaştırma Kurumunun Türk Ceza Adalet Sisteminde Algılanışı (Geleneksel Ceza Adalet Anlayışına Eleştirel Bir Bakış)", *Ceza Hukuku Dergisi* 4, sy 9 (Nisan 2009): 194.

⁵⁶⁰ Seçkin, *Mağdur Hakları*, 58.

⁵⁶¹ Çetintürk, "Onarıcı Adalet Anlayışı ve Uzlaştırma Kurumunun Türk Ceza Adalet Sisteminde Algılanışı (Geleneksel Ceza Adalet Anlayışına Eleştirel Bir Bakış)", 194.

⁵⁶² Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 36.

⁵⁶³ Çetintürk, "Onarıcı Adalet Anlayışı ve Uzlaştırma Kurumunun Türk Ceza Adalet Sisteminde Algılanışı (Geleneksel Ceza Adalet Anlayışına Eleştirel Bir Bakış)", 195.

⁵⁶⁴ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 100.

yürütüldüğü, mağdurların yargılamaya yeterince katılmadığı ve haklarının oldukça sınırlı kaldığı bir yapı ortaya çıkmıştır.⁵⁶⁵ Öyle ki geleneksel ceza adalet modeli, neredeyse tüm yaklaşımı ceza üzerine inşa etmiş ve faillerin yeniden suç işlemesine mani olmak maksadıyla da en çok hürriyeti bağlayıcı cezalara başvurmuştur.⁵⁶⁶

Geleneksel ceza modelinde, devlet suçun asıl mağdurunun kendisi olduğu kanısındadır. Fail cezalandırıldığında, adaletin tesis edildiğini kabul eder.⁵⁶⁷ Devlet, faili cezalandırmakla yükümlü olduğu için mağdurun doğmuş ve doğabilecek zararlarını ise fail ile kendi arasında hukuki bir ilişki olarak kabul eder ve failin mükellefiyetinin de yapmış olduğu eylem nedeniyle hükmedilen yaptırıma katlanmak olduğu anlayışıyla hareket eder.⁵⁶⁸

Bu modelde, suç nedeniyle kurulan ilişki, yalnızca devlet ile fail arasında görülür. Bu nedenle, suçun doğrudan mağdurları arka planda kalır; odak, suçlular üzerinde yoğunlaşır.⁵⁶⁹ Bu adalet modeline göre devlet ceza verme konusunda tekeldir, ceza yargılamasının amacı maddi gerçeğe erişmek ve suç işleyen kimseye işlediği suç ile orantılı ceza vermek olup, mağdur bu süreçte esasında bir vasıta konumundadır.⁵⁷⁰ Cezalandırıcı adalet modelinde, devletin yükümlülüğü faili cezalandırmak iken mağdurun yükümlülüğü ise muhakemede yalnızca haberci gibi devleti suçtan haberdar etmekten ibarettir.⁵⁷¹ Bu modelde ceza muhakemesinin suça neden olan uyuşmazlığın çözümü yahut mağdurun zararının telafisine dair öncelikli bir gayesi de söz konusu değildir. Buradan hareketle devlet, mağdura zararının giderilmesi hususunu fail ile

⁵⁶⁵ Sokullu-Akıncı ve Dursun, *Viktimoloji*, 301.

⁵⁶⁶ Çetintürk, “Onarıcı Adalet Anlayışı ve Uzlaştırma Kurumunun Türk Ceza Adalet Sisteminde Algılanışı (Geleneksel Ceza Adalet Anlayışına Eleştirel Bir Bakış)”, 195; Veli Özer Özbek, *Yeni Türk Ceza Kanunu’nun Anlamı TCK İzmir Şerhi Genel Hükümler*, c.1 (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005), 475.

⁵⁶⁷ Karakaş Doğan, “Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi Ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı”, 206.

⁵⁶⁸ Akdemir, “Ceza Hukukunda Mağdurun Korunması”, 10.

⁵⁶⁹ Halil İbrahim Bahar, *Mağdur Bilimi Mağduriyetin Etkisi ve Mağduriyete Yönelik Çalışmalar, Suç Mağdurları* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2006), 8.

⁵⁷⁰ Hakan A. Yavuz, “Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Konumu”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, sy 23 (Ekim 2015): 90.

⁵⁷¹ M. Bedri Eryılmaz, “Bir İnsan Hakkı Olarak Türkiye ve Diğer Avrupa Konseyi Üyesi Ülkelerinde Mağdurun Bilgilendirilme Hakkı”, *Polis Dergisi*, sy 15 (1998): 45.

aralarında halletmeleri gerektiğini, bunun özel hukuk hükümlerine tabi olduğunu ve devletin buna müdahil olmayacağına ifade etmektedir.⁵⁷²

Bu modelde devlet faili cezalandırıp mağdurun intikamını almakta ve bu şekilde mağdura karşı olan yükümlülüğünü yerine getirmekte ve adaleti *denkleştirme* yoluyla tesis etmektedir. Fail, işlediği suç ile devletin hukuk düzenine karşı gelmekte, bahsi geçen eylemle kamu düzenini bozmakta ve suç olgusu devletin yetkili kurumları ile fail arasında sınırlı kalmakta iken fail ve mağdur arasındaki ilişki ise önem arz etmemektedir.⁵⁷³

Cezalandırıcı adalet modelinde işlenen suç nedeniyle mağdurun yahut toplumun zararının telafisi, faile ceza verilmesi kadar önemli olmamıştır. Zararın telafisi hususunun ceza vermek kadar önemsizmemesi nedeniyle mağdur muhakemede geri planda bırakılmıştır. İşlenen suç halihazırda bir hukuki normun ihlali olduğu ve muhakemenin esas amacının da maddi gerçeğe erişmek olduğu gerekçesiyle mağdur ve fail bu amacı gerçekleştirmek için birer vasıta konumundadır.⁵⁷⁴

Anlatılanlardan hareketle, cezalandırıcı adalet modelinde işlenen suç mağdura bir haksızlık şeklinde anlaşılmadığı için suç ile doğan yahut suça sebebiyet veren uyuşmazlıkların giderilmesi bir ihtiyaç olarak kabul görmez. Tarafların arasındaki anlaşmazlığın giderilmesi ise ceza adaletinin konusu olarak kabul edilmeyip, failin cezalandırılması ile yetinilir.⁵⁷⁵

1.11.2. Onarıcı Ceza Adalet Modelinde Mağdurun Konumu

Yirminci yüzyıla gelindiğinde, adalet anlayışındaki değişim, hukuk devleti ilkesinin gerekleri ve devletlerin insan haklarına bağlılığının artmasıyla birlikte mağdur, zamanla üzerinde özenle durulan bir muhakeme süjesi hâline gelmiştir. Devletler, huzur içinde yaşamanın yalnızca mağduriyetlerin giderilmesine ve suçların cezalandırılmasına bağlı

⁵⁷² Dönmezer, *Devlet ve Suç Mağduru İlişkisi*, 184.

⁵⁷³ Turgut Tarhanlı, “Onarıcı Adalet”, içinde *Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı*, t.y., 10-11.

⁵⁷⁴ Yavuz, “Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Konumu”, 92.

⁵⁷⁵ Yavuz, 93.

olmadığını; bu huzurun sağlanabilmesi için mağdurun fiziksel ve ruhsal yönden iyileştirilmesinin de gerektiğini fark etmiştir.

Bir ceza adalet anlayışının onarıcı adalet modeli olarak nitelendirilebilmesi için bazı ilkelere dayanması gerekmektedir. Bu ilkelere ilki, ihlal edilen normlardan ziyade, ihlal sonucu doğan zarara odaklanılmasıdır. Ayrıca, muhakeme sürecine fail kadar mağdurun da katılım gösterebilmesi ve söz hakkı sahibi olması önemlidir. Mağdurların maddi ve manevi zararlarının giderilmesi için gerekli girişimlerde bulunulmalı, ihtiyaç duyulması halinde mağdura psikolojik destek sağlanmalıdır. Uyuşmazlığın mağdur ile fail arasında çözümünü esas alan bir yaklaşım benimsenmeli ve bürokratik işlemler en aza indirilmelidir. Bu unsurların bir araya gelmesi halinde, söz konusu adalet anlayışının onarıcı adalet modeli olduğu söylenebilir.

Onarıcı adalet modelinde, yargılamanın tüm süjelerine saygı gösterilmesi, geleneksel ceza adalet modelinin bel bağladığı hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine failin daha sonra resosyalizasyonuna engel olmayacak iş birliği içeren yöntemlere başvurulması öngörülür. Ayrıca işlenen her suçtan toplumun da zarar görebileceği ihtimalinin göz ardı edilmemesi, fail ve mağdurun güvenli ve denetimli ortamlarda yan yana getirilmesi ve alanında eğitimli uzman kimseler aracılığıyla iki tarafın uzlaştırılması hususunda çaba gösterilmelidir.

Onarıcı adalet modeli ile amaçlanan ise işlenen suçtan maddi ve manevi olarak zarar gören mağdurun ve mağdura destek olacak kimselerin sürece dahil edilmesi, mağdur ve failin süreç içerisinde duygu ve düşüncelerini ifade edebilmesi, mağdurun maddi ve manevi zararının giderilmesi için mağdur ile fail arasında karşılıklı bir iletişim kurulması ve mümkünse anlaşma yoluna gidilmesidir. Ayrıca çatışmanın taraflarının sürece dahil edilmesi ile adaletin devlet eliyle sağlanmasından ziyade mağdurun zararını giderirken, failin ifa etmiş olduğu haksız eylemi anlayabilmesi, sonuçlarını tahlil edebilmesi ve böylelikle failin yeniden suç işlemesinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.⁵⁷⁶

Onarıcı adalet modelinde, işlenen her suçun toplum nezdinde bir yıkıma ve zarara yol açtığı kabul edilir. Bu model, suçluyu cezalandırmaktan ziyade, suç nedeniyle meydana

⁵⁷⁶ Zeynep Deniz Altınsoy, “Onarıcı Adalet Sistemi ve Dominic Ongwen Davası Üzerine Bir İnceleme”, *Toplum, Ekonomi ve Yönetim Dergisi* 2, sy 2 (2021): 24.

gelen zararın giderilmesini amaçlar. Onarıcı adalet anlayışına göre adaleti tesis etme yetkisi devlete değil, esas olarak anlaşmazlığın tarafları olan kişi ya da topluluklara aittir.⁵⁷⁷ Tarafların katılımı ile adaletin tesisi, mağdurun da failin de süreçte daha etkin rol oynaması demektir. Onarıcı adalet modelinde, devlet cezalandırmadan ziyade suçtan ötürü doğan zararın giderilmesi için çabalar.⁵⁷⁸ Onarıcı adalet modeli ile mağdurun zararı öncelenmiş ve bu vesile ile de mağdur haklarında gelişimler ivme kazanmıştır.⁵⁷⁹

Onarıcı adalet modelinde, ceza sisteminin kurucu ayaklarından biri mağdur olmuştur. Bu doğrultuda geliştirilen Mağdur Hakları Modeli, ceza adalet sisteminin merkezine mağduru yerleştirerek, mağdurun menfaatlerinin korunmasını ve uğradığı zararların giderilmesini devletin temel yükümlülüklerinden biri olarak kabul etmektedir.⁵⁸⁰ Ceza adaleti içerisinde bu denli önemli rol üstlenen mağdur, söz konusu uyuşmazlığın çözümünde de yine aynı şekilde etkin bir role sahiptir. Bu adalet modelinin benimsediği anlayışa göre mağdur ve mağdur yakınları yahut bu kimseleri temsil eden kişiler ile fail/failler, belirlenen zaman ve mekânda, uyuşmazlığın çözümü hususunda bir moderatörün aracılığıyla bir araya gelecek ve diyalog neticesinde bir uzlaşmaya varacaklardır.⁵⁸¹

Bu adalet modelinin temelinde mağdur odaklı bir yaklaşım söz konusudur. Mağdur için adalet şeklinde de ifade edebileceğimiz bu anlayışa göre mağdur için ne yapılabileceği, meydana gelen zararının nasıl tazmin edilebileceği, asıl zarar görenin devletten ziyade suçun mağdurunun olduğu, mağdurun zararının telafisi için müzakereler yapıldığı, intikam duyguları taşıma ihtimali olan mağdurun duygularını kontrol edebilmesinin

⁵⁷⁷ Altınsoy, 24.

⁵⁷⁸ Seçkin, *Mağdur Hakları*, 57.

⁵⁷⁹ Nusret Alper Pazarcıklı, “Türk Ceza Yargısında Soruşturma ve Kovuşturma Evresindeki Mağdur Hakları”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, sy 14 (2013): 975.

⁵⁸⁰ “Geleneksel ceza adaleti modelleri olan Suçla Mücadele ve Usulî Haklar modellerinin, mağduru büyük ölçüde görmezden geldiği yönündeki eleştirilerden hareketle geliştirilen Mağdur Hakları Modeli, ceza adalet sisteminin merkezine mağduru yerleştirmektedir. Bu modele göre mağdurun menfaatlerinin gözetilmesi ceza adaletinin temel amaçlarından biri olarak kabul edilmekte; mağdurun uğradığı zararların giderilmesi ise devletin yükümlülük alanına dâhil edilmektedir. Devlet, yalnızca failin cezalandırılmasıyla yetinmeyip, mağdurun yaşadığı mağduriyetin telafisine yönelik olarak da aktif bir sorumluluk üstlenmelidir. Bu yönüyle mağdur odaklı yaklaşım, suç nedeniyle zarar gören bireylerin yalnızca maddi değil; aynı zamanda psikolojik destek, sosyal yardım ve toplumsal rehabilitasyon gibi ihtiyaçlarının da karşılanmasını hedeflemektedir.” Ayrıntılı Bilgi için bkz. Mehmet Arıcan, *Ceza Adaleti*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2009), 33-42.

⁵⁸¹ Tokdemir, “Ceza Adaleti Sistemine Yeni Bir Yaklaşım: Tamamlayıcı Bir Sistem Olarak ‘Onarıcı Adalet’ Mekanizması”, 76.

sağlandığı ve bu şekilde hem mağdur hem de toplum için gerçek anlamda adaletin tesis edildiğini ifade etmek mümkün olacaktır.⁵⁸²

Tüm bu anlatılanlar ışığında, onarıcı adalet -ya da bazı yazarlarca *memnun edici adalet* olarak da anılan- model, mağdur merkezli yaklaşımıyla geçmişten çok geleceğe odaklanmaktadır. Bu modelde mağdur, yaşadığı haksızlığı açıkça dile getirme imkânına sahip olur; yeniden mağdur olma endişesi taşımaz. Yalnızca bir tanık değil, muhakemede aktif bir özne hâline gelir. Önceki anlayışlara kıyasla daha güçlü bir konuma ulaşır ve uğradığı zararın giderilmesi için makul ve ikna edici yollarla desteklenir.⁵⁸³

1.12. Mağdur Hakları

1.12.1. Soruşturma Evresinde Mağdur Hakları

Mağdurun⁵⁸⁴ soruşturma evresindeki haklarına değinmeden önce, bu evrenin kapsam ve sınırlarını kısaca ortaya koymak yerinde olacaktır. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "*Tanımlar*" başlıklı 2. maddesinde, soruşturma evresi, "*kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre*" olarak tanımlanmıştır. Bu tanım uyarınca, soruşturma evresi; şüpheli bir fiilin işlendiğine dair emarelerin yetkili makamlarca öğrenilmesiyle başlayıp, Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen iddianamenin mahkemece kabul edilmesine kadar devam eden süreci ifade eder. Bu süreçte ceza muhakemesinin temel amacı, suçun işlenip işlenmediğini, işlendiyse failinin kim olduğunu ve hakkında kamu davası açılmasına yeterli şüphe oluşturacak delillerin mevcut olup olmadığını belirlemektir. Dolayısıyla bu evre hem delil toplama hem de muhakemenin ilerleyen safhalarına yön verecek temel kararların alındığı kritik bir aşamadır.

Soruşturma evresi, kural olarak iddianamenin mahkemece kabulüyle sona erer. Ancak, Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen iddianamenin Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 174. maddesi uyarınca mahkeme tarafından iade edilmesi durumunda, soruşturma evresi

⁵⁸² Tokdemir, 80-88.

⁵⁸³ Yavuz, "Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Konumu", 93-100.

⁵⁸⁴ "Kanunda mağdur, suçtan zarar gören ve şikâyetçi kavramları ayrı ayrı ifade edilmiş olmakla birlikte, çalışmada konu bütünlüğü ve anlatım kolaylığı açısından bu terimlerin tümü 'mağdur' kavramı altında ele alınmıştır."

sona ermiş sayılmaz. Bu hâlde, iade kararının kesinleşmesinin ardından savcılıkça yeniden iddianame düzenlenmesi gerekir. Yeni iddianamenin mahkemece kabulüne kadar geçen süre boyunca soruşturma evresi devam eder. Nihayetinde, iddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesiyle birlikte, CMK'nın 175. maddesi gereğince soruşturma evresi sona erer ve kovuşturma evresine geçilmiş olur.⁵⁸⁵

Özellikle dikkat edilmesi gereken hususlardan biri, soruşturma evresinde mağdura tanınan bazı hakların, mağdur tarafından Cumhuriyet savcısından bağımsız olarak kullanılabilmesine karşın, kovuşturma evresine geçilmesinden itibaren, bu hakların kullanılabilmesi için mağdurun davaya katılmış olması gerekliliğidir. Zira davaya katılma, yalnızca kovuşturma aşamasında mümkün olabilen bir müessesedir.⁵⁸⁶

- *Bilgilendirilme (Aydınlanma) Hakkı*

Suçun işlenmesini takiben, mağdura ceza muhakemesi sürecinin işleyişi, bu süreçte sahip olduğu haklar ve başvuru mekanizmaları hakkında bilgi verilmesi büyük önem taşımaktadır. Mağdurun bu süreçte bilinçli hareket edebilmesi ve haklarını etkin bir şekilde kullanabilmesi için bilgilendirilmesi zorunludur. Bu doğrultuda, mağdurla ilk kez temas kuracak olan kolluk görevlileri, savcı veya ilgili diğer kamu görevlileri, mağdura ceza muhakemesi sürecine ilişkin haklarını açık, anlaşılır ve eksiksiz bir biçimde aktarmakla yükümlüdür.⁵⁸⁷

CMK, m.234/1'de öğretilecek hakların neler olduğu tek tek sıralanmıştır. Bu hükme göre mağdurun soruşturma evresindeki hakları; *“Delillerin toplanmasını isteme, Soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla Cumhuriyet savcısından belge örneği isteme, vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı veya ısrarlı takip suçları ile kadına karşı işlenen kasten yaralama, işkence veya eziyet suçlarında ve alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme, 153 üncü maddeye uygun olmak*

⁵⁸⁵ Mehmet Beyhan Seçkin, “Ceza Muhakemesinde Mağdur ve Şikâyetçinin Hakları”. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, sy. 15 (Haziran 2020): 625-26.

⁵⁸⁶ Murat Volkan Dülger ve Şaban Cankat Taşkın, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 258.

⁵⁸⁷ Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk, “Ceza Muhakemesi Hukuku”, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 91; Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, “Ceza Muhakemesi Hukuku” 17. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 214.

koşuluyla vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve elkonulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme, Cumhuriyet savcısının, kovuşturmayaya yer olmadığı yönündeki kararına kanunda yazılı usule göre itiraz hakkını kullanma” şeklinde sıralanmıştır.

Sayılan haklar incelendiğinde, mağdura ceza muhakemesi sürecinde delil toplama, belge örneği isteme, avukat talep etme, soruşturmaya konu belge ve eşyanın incelenmesini sağlama ile Cumhuriyet savcısının kararlarına karşı itiraz etme gibi birtakım usule ilişkin yetkilerin tanındığı görülmektedir. Ancak bu düzenlemelere bakıldığında, mağdurun uğradığı zararın ne şekilde giderileceği ya da hangi hukuki yollara başvurabileceği hususlarına yer verilmediği anlaşılmaktadır. Bu eksiklik, öğretilerde haklı olarak eleştiri konusu yapılmaktadır.⁵⁸⁸

Bununla beraber, CMK m. 234/3'te yer alan “*Bu haklar, suçun mağdurları ile şikâyetçiye anlatılıp açıklanır ve bu husus tutanağa yazılır.*” şeklindeki düzenleme, mağdurun ilgili makamlara herhangi bir müracaatta bulunmaması, soruşturma ya da kovuşturma mercileriyle temas kurmaması ve bu merciler tarafından mağdurun dinlenmesine ihtiyaç duyulmaması hâlinde, mağdura yazılı bilgilendirme yapılmasının gerekip gerekmediği konusunda bir açıklık getirmemektedir. Ancak aksi bir hüküm de söz konusu değildir.⁵⁸⁹

Mağdurun bilgilendirilmesi, esasen sözlü olarak yapılabileceği gibi mağdurun sahip olduğu hakları ve kendisine bu süreçte yardımcı olabilecek kişi ve kuruluşları açıklayan bir bilgilendirme broşürünün verilmesi yoluyla da gerçekleştirilebilir. Öğretilerde de bu yöntemin benimsenmesi gerektiği savunulmaktadır.⁵⁹⁰ Bu sayede, mağdurun bilgilendirmeyi anlayıp anlamadığı hususu daha kolay tespit edilebilecek; ayrıca mağdurun yabancı uyruklu olması hâlinde, farklı dillerde hazırlanmış broşürler aracılığıyla sürece ilişkin daha sağlıklı bilgi edinmesi mümkün olabilecektir.

Ayrıca mağdurun talep etmesi hâlinde, ceza muhakemesinin ilerleyişi hakkında kendisine bilgilendirme yapılabilecektir. Bu sayede mağdur, yargılama sürecinin dışında bırakılmamış olacak, dosyanın seyrini yakından takip edebilecek ve gerekirse bu yolla

⁵⁸⁸ Ferhat Uslu, “Çağdaş Ceza Adaleti İçinde Mağdur”, *Ankara Barosu Dergisi*, sy 4, (2013): 257.

⁵⁸⁹ Enes Yılmaz, “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur”, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2024), s.414.

⁵⁹⁰ Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 214.

sanıktan uzak durma imkanından da faydalanabilecektir. Mağdur bu hakkını bizzat kullanabileceği gibi, vekili aracılığıyla da kullanabilecektir.⁵⁹¹

- *Delillerin Toplanması İsteme*

İspat, bir konunun gerçekliğini ya da doğruluğunu delillerle ortaya koyma; bir hususun doğruluğunu veya yanlışlığını kanıtlama süreci olarak tanımlanabilir. Ceza yargılaması bağlamında ise ispat, yargılama hukukunda, talep edilen sonucun dayandığı maddi vakıaların gerçekten meydana gelip gelmediği hususunda hâkimde kanaat oluşturmak amacıyla yürütülen inandırma (ikna) faaliyetidir.⁵⁹²

Delil ise geçmişte meydana gelmiş bir olayın -bilhassa da bir suçun- ceza muhakemesi sürecinde gerçekten gerçekleşip gerçekleşmediğini ortaya koymak amacıyla başvuru ispat aracıdır. Tosun'un da ifade ettiği üzere, ceza muhakemesi suçun işlenmesinden sonra yürütüldüğü için muhakemeyi gerçekleştiren kişiler ile tarihçilerin çalışmaları arasında benzerlik bulunmaktadır. Her iki durumda da geçmişte meydana gelen bir olgunun doğruluğu araştırılmakta; işte hâkimin bu gerçeği arama sürecinde kullandığı araçlara "delil" denilmektedir.⁵⁹³ Ceza muhakemesi, maddi gerçeğe ulaşma amacı doğrultusunda delil ve ispat esasları sütunları üzerine inşa edilmiştir.⁵⁹⁴

Tarafımızca kaleme alınan çalışmada da ayrıntılı şekilde açıklandığı üzere, ceza muhakemesinde delil sunma ve delil ikamesini talep etme yetkisi, yalnızca iddia veya savunma makamlarına özgülenmiş ya da bu sùjelerin takdirine bırakılmış bir hak değildir. Bu nedenle, mağdurun da bu kapsamda delil sunma ve delil toplanmasını talep etme hakkına sahip olduğu; müşteki veya katılan sıfatıyla hareket eden mağdurun, ceza muhakemesi sùjesi olmanın doğal bir sonucu olarak bu usulî haklardan yararlanabileceği kabul edilmelidir.⁵⁹⁵

⁵⁹¹ Özbek, Doğan ve Bacaksız, 214.

⁵⁹² Yılmaz, "Hukuk Sözlüğü", 362.

⁵⁹³ Tosun, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri*, 475.

⁵⁹⁴ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 12, 372.

⁵⁹⁵ Fatih Birtek ve Cavidan Yemez, "Mağdur Tarafından Suç İşlendikten Sonra (Delil Elde Etmek Amacıyla) Yapılan Görüntü ve Ses Kayıtlarının Hukuki Mahiyeti ve İspat İşlevi (Güncel Yargıtay Kararları Bağlamında Bir Değerlendirme)", *ABÜHFD*, 13, S 26, 2025.

Ceza muhakemesi sürecinde mağdura tanınan önemli haklardan biri olan delil toplanmasını talep etme hakkı kapsamında mağdur, şikâyetine konu olan olayla ilgili olarak, Cumhuriyet savcısı ya da kolluk makamlarına başvurarak delillerin toplanmasını isteyebilir. Ancak ceza muhakemesi sisteminde soruşturma evresinin yürütücüsü Cumhuriyet savcısı olduğundan, mağdurun bu talebini doğrudan savcıya iletmesi gerekir. Ancak mağdur böyle bir talepte bulursa da Cumhuriyet savcısı bu talebi kabul etmek zorunda değildir. Zira delillerin toplanmasının gerekip gerekmediğine, toplanacak delilin soruşturma bakımından taşıdığı öneme karar verme yetkisi münhasıran Cumhuriyet savcısına aittir.

Delil toplanması talebinin Cumhuriyet savcısı tarafından reddedilmesi hâlinde, CMK m. 206/2 hükmünün uygulama alanı bulması mümkün olabilir. Anılan hükme göre, bir delil *“kanuna aykırı olarak elde edilmişse, delil ile ispat edilmek istenilen olayın karara etkisi yoksa, istem sadece davayı uzatmak maksadıyla yapılmışsa”* reddedilecektir. Elbette, bu sürecin yürütücüsü olan Cumhuriyet savcısının, vereceği kararları hukuka uygun, makul ve ikna edici gerekçelere dayandırması zorunludur.⁵⁹⁶

Öte yandan mağdur, delil toplama talebini Cumhuriyet savcısına iletmeden doğrudan Sulh Ceza Hakimliğine başvuruda bulunamaz. Ancak istisnai olarak, şüphelinin beden muayenesi veya vücudundan örnek alınması gibi müdahale niteliğindeki işlemler söz konusu olduğunda, bu işlemlerin hâkim kararıyla yapılması gerektiğinden, mağdur bu özel durumda doğrudan Sulh Ceza Hakimliğine başvurarak ilgili talepte bulunabilir.⁵⁹⁷

- *Soruşturmanın Gizlilik ve Amacını Bozmamak Koşuluyla Cumhuriyet Savcısından Belge Örneği İsteme*

Mağdur, soruşturmanın amacını ve gizliliğini ihlal etmemek kaydıyla Cumhuriyet savcısından belge talebinde bulunabilecektir. Öğretide, bu talep hakkının esasen dosyayı inceleme ve inceletme yetkisini de kapsadığı yönünde görüşler bulunmaktadır.⁵⁹⁸ Bununla birlikte, soruşturmanın gizliliği ilkesine azami derecede hassasiyet gösterilmesi gerektiği de vurgulanmıştır. Mağdura tanınan bilgi edinme hakkının, bir yandan

⁵⁹⁶ Kahveci, Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları, 78-79.

⁵⁹⁷ Dülger ve Taşkın, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 258-59.

⁵⁹⁸ Dülger ve Taşkın, 260; Yılmaz, *Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur*, 421.

şüphelinin savunma hakkı aleyhine sonuçlar doğurabileceği, diğer yandan mağdurun sürece etkin katılımını ve ihtiyaçlarını gözeten lehe bir düzenleme niteliği taşıdığı öğretide ileri sürülmüştür.⁵⁹⁹

Bu hakkın, soruşturmanın gizliliğini ve amacını zedelememek koşuluyla tanındığı dikkate alındığında, mutlak ve sınırsız bir yetki niteliği taşımadığı anlaşılacaktır. Bu çerçevede, soruşturmaya konu belgelerin ve içeriklerinin, yargılamanın tarafı olmayan üçüncü kişiler tarafından bilinip bilinmediği önem arz eder. Şayet söz konusu belge ve içeriği üçüncü kişilerce zaten bilinebilecek nitelikteyse, bu durumda soruşturmanın gizliliği ve amacı zarar görmeyeceğinden, mağdurun anılan haktan yararlanması engellenemez.⁶⁰⁰

Öğretide, CMK m. 153/5'te madde içeriğindeki haklardan suçtan zarar gören (mağdur) vekilinin de yararlanabileceği ifade edildiğine göre müdafiyeye tanınan dosyayı inceleme yetkisinin mağdur vekili bakımından da geçerli olması gerektiği; bu kapsamda mağdur vekilinin de soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleme ve talep ettiği belgelerin örneğini harçsız olarak alma hakkına sahip olduğu savunulmuştur. Ancak CMK m. 153/2 hükmünde, şüpheli yönünden düzenlenen "*Müdafinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim kararıyla kısıtlanabilir.*" şeklindeki uygulamanın, mağdur vekili açısından da aynı şekilde geçerli olacağı ifade edilmiştir.⁶⁰¹

Öğretide, mağdur vekilinin dosya içeriğini inceleme ve belgelerden örnek alma yetkisinin kısıtlanmasının da tıpkı müdafiyeye yönelik düzenlemede olduğu gibi yalnızca soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek hâllerde ve sınırlı bir şekilde mümkün olabileceği ifade edilmiştir. Bu kapsamda, bizim de benimsediğimiz gibi Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim kararıyla ve yalnızca CMK m. 153/2'de sayılan suçlarla sınırlı olmak üzere, mağdur vekilinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanabileceği savunulmaktadır.⁶⁰²

⁵⁹⁹ Turanlı, Ceza Hukukunda Mağdur ve Mağdurun Korunması, 137-138.

⁶⁰⁰ Değirmenci, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları, 58.

⁶⁰¹ Dülger ve Taşkın, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 260-61.

⁶⁰² Dülger ve Taşkın, 261.

Aynı hükmün devamında, CMK m. 234/1-a-4'te “153'üncü maddeye uygun olmak koşuluyla vekili aracılığıyla soruşturma belgelerini ve elkonulan ile muhafaza altına alınan eşyayı inceletme” hakkı düzenlenmiştir. Bu ifadeden, mağdurun söz konusu hakkı doğrudan değil, hukuki ve mesleki bilgiye sahip vekili aracılığıyla kullanacağı anlaşılmaktadır. Ayrıca, bu yetkinin de CMK m.153/2'de öngörülen koşullara tabi olduğu ve yalnızca ilgili maddede sayılan suçlarla sınırlı olarak kısıtlanabileceği değerlendirilmektedir.

- *Avukat Yardımından Yararlanma Hakkı*

Mağdur, ceza muhakemesinin her aşamasında avukat yardımından yararlanabilmelidir. Zira bu durum, mağdurun hem muhakeme sürecine daha etkin katılımını sağlamakta hem de maddi gerçeğe ulaşılması bakımından önemli bir katkı sunmaktadır. Bu bağlamda mağdura tanınan en temel haklardan biri, avukat yardımından yararlanma ve gerektiğinde baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini talep etme hakkıdır. Mağdur gerek soruşturma gerekse kovuşturma evresinde kendisine bir avukat atanmasını talep edebilir. Şayet mağdurun kendi adına bir avukat tutacak mali gücü bulunmuyorsa, bu talep adli yardım kapsamında karşılanmalıdır. Bu vesileyle mağdur muhakemede kendisine tanınan haklardan azami ölçüde faydalanmış olacaktır.⁶⁰³

Esasen ceza muhakemesi sistemimizde, bazı istisnai durumlar dışında zorunlu vekillik uygulaması öngörülmemiştir. Mağdur veya şikâyetçi kendisini bir avukatla temsil ettirmiyorsa, kural olarak kendisine resen avukat atanmaz; ancak bu durum, maddi imkânsızlık hâlleri bakımından istisna teşkil eder. Elbette bu durum gerek adaletin tecellisi gerekse adil yargılanmanın gerektirdiği istisnai hallerde soruşturma evresi CMK, m.234/2 ve kovuşturma evresi için CMK, m239/2 zorunlu bir özellik arz eder.⁶⁰⁴

CMK m.234/1-a-3'te, “*vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı veya ısrarlı takip suçları ile kadına karşı işlenen kasten yaralama, işkence veya eziyet suçlarında ve alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme*” hakkından bahsedilmiştir.

⁶⁰³ Özbeke, Doğan ve Bacaksız, Ceza Muhakemesi Hukuku, 214.

⁶⁰⁴ Mustafa Özen, “Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Muhakemesi Hukuku”, 6. Baskı, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 422.

Mağdurun vekilinin bulunmaması hâlinde; cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı, ısrarlı takip, kadına karşı kasten yaralama, işkence veya eziyet suçları ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren diğer suçlarda, barodan kendisine avukat görevlendirilmesini isteme hakkı bulunmaktadır. Burada sözü edilen, baro tarafından atanan zorunlu vekildir.

CMK m.234/1 kapsamında vekil, kural olarak mağdurun istemi üzerine görevlendirilirken; m.234/2 hükmünde ise “*Mağdur, onsekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malûl olur ve bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir.*” hükmü yer almaktadır. Bu durumlarda avukat atanması mağdurun istemine bağlı olmaksızın zorunlu hâle getirilmiştir.

Öğretide, söz konusu uygulamanın ceza adaletinin sağlıklı işlemesi ve mağduru koruyan düzenlemelerin genişletilmesi bakımından oldukça kıymetli olduğu ifade edilmektedir. Muhakeme sürecinde, sınırlı da olsa şüpheli veya sanığa tanınan bu hakkın mağdura da tanınması, silahların eşitliği ilkesinin somut olarak uygulama alanı bulmasına hizmet etmektedir. Ayrıca, teknik ya da hukuki bilgiye sahip olmayabilecek mağdurun, ceza muhakemesinde iddia makamına karşı avukat aracılığıyla temsil edilmesi, eşitlik ilkesinin hayata geçirilmesine de önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.⁶⁰⁵

- *İtiraz Hakkını Kullanma – Kovuşturma Davası Açma Hakkı*

CMK m.234/1-a-5’te mağdurun soruşturma evresinde, “*Cumhuriyet savcısının, kovuşturmayaya yer olmadığı yönündeki kararına kanunda yazılı usule göre itiraz hakkını kullanma*” hakkından bahsedilmiştir. Öğretide, bu uygulamanın hem mağdurun Cumhuriyet savcısının verdiği kovuşturmayaya yer olmadığı kararına yönelik bir itiraz niteliği taşıdığı, hem de mağdurun yeniden bir kamu davası açmasının farklı bir yansıması olduğu belirtilmiştir. Bu çerçevede, söz konusu yetkinin esasen “*kovuşturma davası açma hakkı*” kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür.⁶⁰⁶

⁶⁰⁵ Yılmaz, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur, 426-27.

⁶⁰⁶ Yılmaz, 434; Özen, Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Muhakemesi Hukuku, 1219; Kahveci, Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları, 93 ve 96; Turanlı, Ceza Hukukunda Mağdur ve Mağdurun Korunması, 142.

Bilindiği üzere, Cumhuriyet savcısı soruşturma evresinin sonunda kamu davasının açılması için yeterli şüphenin bulunmaması veya kovuşturma olanağının mevcut olmaması hâlinde, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verir. Bu karar hem mağdura hem de ifadesi alınan ya da sorguya çekilmiş olan şüpheliye bildirilir. Kararda, CMK m.172/1 uyarınca itiraz hakkı, itiraz süresi ve başvurulacak merci gibi hususlara yer verilir. Mağdur ise bu karara karşı CMK m.173'te düzenlenen usule göre itiraz edebilir.⁶⁰⁷

CMK m.173/1'de “*Suçtan zarar gören, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren iki hafta içinde, bu kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine itiraz edebilir.*” yer alan düzenleme ile bu karara ne kadar sürede, hangi merciye başvurarak itiraz edileceği düzenlenmiştir.⁶⁰⁸ Mağdur, itiraz başvurusunda bulunurken, CMK m. 173/2'de yer alan “*İtiraz dilekçesinde, kamu davasının açılmasını gerektirebilecek olaylar ve deliller belirtilir.*” hükmü doğrultusunda, neden bu hususta dava açılması gerektiğini hem mantıklı ve tutarlı bir şekilde açıklamalı hem de mevcut delillerle somutlaştırmalıdır. Aksi takdirde, itirazı reddedilir (CMK m. 173/3).

İtirazın kabulü hâlinde, Cumhuriyet savcısı, CMK m. 173/4 uyarınca iddianame düzenleyerek yetkili mahkemeye sunmakla yükümlüdür. Bu aşamadan sonra, savcının aynı soruşturma konusu hakkında ikinci kez kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verme yetkisi bulunmamaktadır. Zira sulh ceza hâkiminin itirazı haklı bulmasıyla birlikte, kamu davası açılması yönünde bağlayıcı bir değerlendirme yapılmış olur. Ancak bu durum, iddianame düzenleyen savcının, kovuşturma evresinde beraat talep etmesi önünde bir engel oluşturmaz.⁶⁰⁹

1.12.2. Kovuşturma Evresinde Mağdur Hakları

- *Duruşmadan Haberdar Edilme Hakkı*

Ceza muhakemesi sürecinde mağdurun etkin bir şekilde yargılamaya katılım sağlayabilmesi, haklarını koruyabilmesi ve süreci sağlıklı biçimde takip edebilmesi

⁶⁰⁷ Dülger ve Taşkın, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 268-9.

⁶⁰⁸ Kanunun önceki halinde yer alan “on beş gün” ibaresi, 01.06.2024 tarihinden itibaren “iki hafta” olarak değiştirilmiştir.

⁶⁰⁹ Dülger ve Taşkın, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 270.

açısından duruşmalardan haberdar edilmesi büyük önem taşımaktadır. Zira duruşmalarda, ceza muhakemesine ilişkin işlemler ile yargılamanın seyri ve esasına dair hususlar ele alınmakta olup, ilgili suçun doğrudan muhatabı olan mağdurun bu sürece katkı sunabilmesi için zamanında ve yeterli şekilde bilgilendirilmesi gereklidir.⁶¹⁰

Bu bağlamda, CMK m. 175/2 hükmünde, “*Mahkeme, iddianamenin kabulünden sonra duruşma gününü belirler ve duruşmada hazır bulunması gereken kişileri çağırır.*” ifadesine yer verilmiş; ayrıca CMK m. 234/1-b-1 kapsamında mağdura duruşmadan haberdar edilme hakkı tanınmıştır. Anılan düzenlemeler doğrultusunda, duruşmadan haberdar edilen mağdur, katılan sıfatını kazanarak ceza muhakemesine aktif şekilde katılma ve yargılamaya yön verme imkânına kavuşmaktadır.⁶¹¹

Esasen, ceza muhakemesinde kovuşturma aşamasına geçildiğinde mağdura yapılacak tebligatlar, CMK m. 37’de düzenlenen usule uygun olarak gerçekleştirilir. Bu kapsamda, CMK m. 235/1 uyarınca, mağdurun dilekçelerinde veya tutanağa geçirilmiş beyanlarında belirtilen adres tebligata esas alınır ve bu adrese tebligat yapılır. Aynı maddenin ikinci fıkrasında, bu adrese çıkarılan çağrıya rağmen duruşmaya gelmeyen kimseye yeniden tebligat yapılmayacağı düzenlenmiştir. Öte yandan, üçüncü fıkraya göre adresin yanlış ya da eksik olması veya adres değişikliğinin bildirilmemesi nedeniyle tebligat yapılamazsa, mahkemece ayrıca adres araştırması yapılması zorunlu değildir. Ancak beyanının alınması zorunlu görülen hâllerde, bu istisna uygulanmaz ve adres araştırması yapılır (CMK m. 235/4).

Öğretide, mağdurun muhakeme sürecinde duruşmaya veya ifadeye çağrılmasının zorunlu olduğu; eğer soruşturma aşamasında mağdurun ifadesi alınmadan iddianame düzenlenmişse, bu durumda CMK m. 147/1-b hükmünün kıyasen uygulanarak iddianamenin iadesi sebebi sayılması gerektiği görüşü ileri sürülmektedir.⁶¹² Mağdurun duruşmaya çağrılmasının ve ifadesinin alınmasının, ceza muhakemesinde maddi gerçeğe ulaşma bakımından önemli olduğu kanaatindeyiz. Muhakeme sürecine yön verebilme potansiyeline sahip olan mağdurun, duruşmalardan haberdar edilme hakkının ihlal

⁶¹⁰ Özbek, *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, 302.

⁶¹¹ Alan Akcan, *Ceza Hukukunda Mağdurun Korunmasına Yönelik Düzenlemeler*, 118.

⁶¹² Dülger ve Taşkın, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 274-75; Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu, “Ceza Muhakemesi Hukuku”, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 180.

edilmesi, bu hakka aykırılık teşkil eder⁶¹³ ve bu durum, usule aykırılık dolayısıyla hukuka aykırı bir muhakeme sonucunu doğurarak bozma sebebi oluşturacaktır.⁶¹⁴

Mağdurun duruşmadan haberdar edilmesi, özellikle davaya katılma hakkını kullanabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Usulüne uygun şekilde duruşmadan haberdar edilmeyen mağdurun bu hakkını kullanamaması durumunda, Yargıtay şu gerekçeyle bozma kararı vermiştir: “*CMK'nın 233. ve 234. maddeleri gereğince kovuşturma evresinde sahip olduğu davaya katılma ve diğer haklarını kullanabilmesi için duruşmadan haberdar edilmesi gerektiği hâlde, usulen dava ve duruşmalar bildirilmeden, davaya katılma ve CMK'nın mağdur ... katılanlar için öngördüğü haklardan yararlanma olanağı sağlanmadan yargılamaya devam edilerek yazılı şekilde hüküm kurulması,*” isabetsizliğinden, diğer yönleri incelenmeksizin bozulmasına karar verilmiştir.”⁶¹⁵

- *Kamu Davasına Katılma Hakkı*

CMK, m. 237/1’de “*Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler.*” hükmüyle muhakemede katılma müessesesi düzenlenmiştir. Kamu davasına katılma, mağdurun ceza yargılamasında Cumhuriyet savcısının yanında fakat ondan bağımsız şekilde, kendisine tanınan hak ve yetkiler doğrultusunda yargılamanın seyrine ve verilecek hükme etki edebilmesidir.⁶¹⁶ Davaya katılma kurumunun mağdur açısından temel amacı, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ve sanığın cezalandırılması suretiyle şahsi intikam duygularının önüne geçilmesini sağlamaktır.⁶¹⁷

CMK m. 237/1’de de ifade edildiği üzere, katılma kovuşturma evresinin her aşamasında, hüküm verilinceye kadar mümkündür. Bu doğrultuda mağdur, duruşma hazırlığı aşamasında da katılma hakkını kullanabilir. Buna karşılık soruşturma evresinde bu hak

⁶¹³ Yargıtay CGK, E.2012/5-1276, K.2013/43, T.05.02.2013, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.13.07.2025)

⁶¹⁴ Yargıtay, 9. CD., E.2025/322, K.2025/1461, T.25.02.2025, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.13.07.2025)

⁶¹⁵ Yargıtay CGK, E.2022/1-27, K.2024/260, T.25.09.2024, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.13.07.2025)

⁶¹⁶ Yılmaz, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur, 438; Gülfem Pamuk, “Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukuku’nda Mağdurun Makam Olarak Yeri” (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2012), 141.

⁶¹⁷ Doğan, “Ceza Muhakemesinde Davaya Katılma ve 6284 Sayılı Kanun’dan Kaynaklanan Sorunlar”, 147.

söz konusu olmayıp, mağdur bu aşamada yalnızca yukarıda belirtilen diğer haklardan yararlanabilecektir. Ancak kovuşturma evresinde katılma hakkından yararlanabilmek için ilgili kişinin soruşturma evresinde şikâyet hakkını kullanmış olması gerekmektedir.⁶¹⁸

CMK m. 237/2 hükmüyle, “*Kanun yolu muhakemesinde davaya katılma isteğinde bulunulamaz. Ancak, ilk derece mahkemesinde ileri sürülüp reddolunan veya karara bağlanmayan katılma istekleri, kanun yolu başvurusunda açıkça belirtilmişse incelenip karara bağlanır.*” denilmek suretiyle, kanun yolu aşamasında yeni bir katılma talebinde bulunulamayacağı belirtilmiş, ancak bu duruma ilişkin bir istisna da öngörülmüştür. Öte yandan, CMK m. 238/1’de yer alan “*Katılma, kamu davasının açılmasından sonra mahkemeye dilekçe verilmesi veya katılma istemini içeren sözlü başvurunun duruşma tutanağına geçirilmesi suretiyle olur.*” düzenlemesi ile, katılmanın ne şekilde gerçekleştirileceği açıklığa kavuşturulmuştur.

Kanun metnine bakıldığında, kamu davasına katılma müessesesi bakımından herhangi bir şekil şartının öngörülmediği görülmektedir. Bu doğrultuda, katılma talebinin yazılı olarak sunulabileceği gibi duruşma sırasında tutanağa geçirilmek suretiyle sözlü olarak da ileri sürülebileceği öğretide ifade edilmektedir.⁶¹⁹ Mağdurun davaya katılma iradesinin açıkça anlaşılması, bu müessesenin işletilebilmesi için yeterlidir. Belirli kalıplarda ifadeler kullanılması veya katılma talebinin belli bir usule göre yapılması zorunlu değildir.⁶²⁰

CMK m. 238/2’de, “*Duruşma sırasında şikâyeti belirten ifade üzerine, suçtan zarar görenden davaya katılmak isteyip istemediği sorulur.*” Bu husus bir zorunluluk ihtiva eder; gerekli usule uygun davranılmaması hâlinde bu durum Yargıtay içtihatlarında da belirtildiği üzere, bozma sebebi olarak değerlendirilmektedir.⁶²¹ Nitekim Yargıtay’ın uygulamaya ilişkin değerlendirmelerinde, şikâyetçilere “*kamu davasına katılmak isteyip istemedikleri*” yönünde yöneltilen sorunun, çoğu zaman yalnızca “*duruşmalara katılmak*” şeklinde algılandığı tespit edilmiştir. Oysa kamu davasına katılma, yokluğunda verilen karardan haberdar olma, kararı istinaf veya temyiz etme gibi kanun yollarına

⁶¹⁸ Boyacı, “Ceza Muhakemesinde Davaya Katılma”, 166.

⁶¹⁹ Değirmenci, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları, 63.

⁶²⁰ “...hükmü temyiz ederek katılma iradesi gösterdiği anlaşılma” Yargıtay, 11. CD., E.2019/6376, K.2023/9002, T.29.11.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.13.07.2025)

⁶²¹ “Duruşma sırasında şikâyeti belirten ifade üzerine, suçtan zarar görenden davaya katılmak isteyip istemediği sorulur” şeklindeki emredici hükmü” İzmir BAM 15. CD., E.2017/4141, K.2018/65, T.10.01.2018, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.13.07.2025)

başvurma imkânı da dahil olmak üzere, iddia makamına tanınan bazı hak ve yetkilerden yararlanma imkânı sağlayan bir statüdür. Bu durum açıklandığında, uygulamada şikâyetçilerin büyük çoğunluğunun kamu davasına katılmak istediklerini beyan ettikleri gözlemlenmektedir.⁶²²

CMK m. 238/3'te, "*Cumhuriyet savcısının, sanık ve varsa müdafinin dinlenmesinden sonra davaya katılma isteminin uygun olup olmadığına karar verilir.*" hükmüne yer verilerek, katılma talebinin değerlendirilmesine ilişkin usule işaret edilmiştir. Yargıtay, katılma talebinin değerlendirilmesinde, ilgili kişinin soruşturma evresinde şikâyetçi olmasını bir koşul olarak aramakta; resen soruşturulan suçlarda dahi şikâyet iradesinin açıkça ortaya konulmuş olmasını gerekli görmektedir.⁶²³ Ancak, şikâyet veya ihbar imkânı bulunmayan hâllerde ve kişinin davanın açılmasından sonra durumdan haberdar olması durumunda, katılma talebinde bulunabilmesi mümkündür. Buna ek olarak, suçtan doğrudan zarar gördüğü anlaşılan kişinin kamu davasına katılma talebinin reddedilmesi de hukuka aykırıdır.⁶²⁴

Katılanın, belirli koşullar altında avukat talep etme hakkı bulunmaktadır. Nitekim CMK m. 239/1 hükmünde, "*Mağdur veya suçtan zarar gören davaya katıldığında, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı veya ısrarlı takip suçları ile kadına karşı işlenen kasten yaralama, işkence veya eziyet suçlarında ve alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteyebilir.*" denilerek, bu hak açıkça düzenlenmiştir.

CMK m. 239/2 hükmüyle, "*Mağdur veya suçtan zarar görenin çocuk, sağır ve dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede akıl hastası olması hâlinde, avukat görevlendirilmesi için istem aranmaz.*" denilmek suretiyle, bu kişilere istemleri olmaksızın vekil atanacağı düzenlenmiştir. Bu kapsamda, katılma müessesesinde çocuk, sağır ve dilsiz ya da kendisini savunamayacak ölçüde akıl hastalığı bulunan kişilerin iradesi, vekilin iradesiyle çelişse dahi (örneğin vekil katılma talebinde bulunmuş ancak mağdur bu yönde bir irade

⁶²² Yargıtay, 11. CD., E.2021/14689, K.2021/7135, T.23.09.2021, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.13.07.2025)

⁶²³ "...duruşma sırasında şikâyetini belirten beyanı üzerine davaya katılmak isteyip istemediğinin sorulması gerektiği" Yargıtay, 8. CD., E.2020/2554, K.2020/15609, T.16.09.2020, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.13.07.2025)

⁶²⁴ Boyacı, "Ceza Muhakemesinde Davaya Katılma", 167.

ortaya koymamışsa), vekilin beyanına üstünlük tanınması yerinde olacaktır. Ancak aksi durumda, Yargıtay ayırt etme gücüne sahip mağdurun davaya katılma yönünde bir irade beyanının bulunmaması hâlinde, vekilin mağdur adına davaya katılma veya hükmü istinaf etme yetkisinin bulunmadığını kabul etmektedir.⁶²⁵

CMK m. 240/1 hükmünde yer alan “Katılma davayı durdurmaz.” ifadesiyle, katılma kararının yargılamanın devamını engellemeyeceği açıkça belirtilmiştir. Bu doğrultuda, mağdur katılma kararı ile devam etmekte olan yargılamaya taraf sıfatıyla dâhil olur. Öte yandan, CMK m. 241/1’de “Katılmadan önce verilmiş olan kararlar katılana tebliğ edilmez.” hükmü yer almakta olup, bu düzenlemeyle katılanın yargılamaya sonradan dâhil olması nedeniyle önceki kararlara yönelik tebligat yapılmayacağı belirtilmiştir. Ancak CMK m. 241/2 uyarınca, katılanın bu kararlara karşı kanun yoluna başvurabilmesi için Cumhuriyet savcısına tanınan sürenin geçmemiş olması gerekmektedir; aksi takdirde, katılan da başvuru hakkını kaybeder.

⁶²⁵ Yargıtay CGK, E. 2021/14-175, K.2023/624, T.29.11.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.13.07.2025)

- *Tutanak ve Belgelerden Örnek İsteme*

CMK, m. 234/1-b-3'te, "*Tutanak ve belgelerden örnek isteme*" hükmüyle mağdurun tutanak ve belgelere ilişkin örnek alma talebini vekili aracılığıyla iletebileceği açıkça düzenlenmiştir. Bu durum, vekille temsil edilmeyen ve vekil talebinde bulunmayan mağdurlar açısından doğrudan örnek alma hakkının mevcut olmadığı şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca, mağdurun ya da şikâyetçinin dosya içeriğinden doğrudan kendisinin örnek almasına yönelik herhangi bir yetkisi bulunmamaktadır.⁶²⁶

Bu konuda Kalem Yönetmeliği'nde⁶²⁷ dosya inceleme ve örnek alma usulüne ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Yönetmeliğin 165/4. maddesinde, "Mağdur, şikâyetçi, suçtan zarar gören ve katılanın vekilleri ile müdafî, vekâletname veya görevlendirme yazısı ile başvurmaları hâlinde kovuşturma dosyasındaki bütün tutanak ve belgelerin örneğini harçsız olarak alabilir." hükmü yer almaktadır. Ayrıca 165/7. maddede, "Mağdur, şikâyetçi, suçtan zarar gören, katılan ve sanık, güvenli elektronik imza sahibi olmak koşuluyla Vatandaş ve Kurum Bilgi Sistemi vasıtasıyla UYAP üzerinden tarafı olduğu kovuşturma dosyasına ait evrakı inceleyebilir ve örnek alabilir. Güvenli elektronik imza sahibi olmayan mağdur, şikâyetçi, suçtan zarar gören, katılan ve sanık ise sadece dava ve işlerin kapak bilgilerine ulaşabilir." denilmek suretiyle UYAP üzerinden erişim imkânı da düzenlenmiştir.

- *Tanıkların Davetini İsteme*

CMK m. 234/1-b-4 hükmü uyarınca, mağdurun duruşmada tanıkların çağrılmasını talep etme hakkı bulunmaktadır. Bu hak, adil yargılanma ilkesinin bir yansıması olarak değerlendirilmelidir.⁶²⁸ Öğretide, mağdurun kovuşturma evresinde tanık dinletme talebinde bulunma hakkının, esasen soruşturma aşamasında delil toplanmasını isteme hakkının bir uzantısı olduğu görüşü ileri sürülmüştür.⁶²⁹

⁶²⁶ Boyacı, "Ceza Muhakemesinde Davaya Katılma", 171.

⁶²⁷ Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik (kısaca "Kalem Yönetmeliği").

⁶²⁸ Dülger ve Taşkın, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 281.

⁶²⁹ Yılmaz, *Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur*, 443; Kahveci, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları*, 114.

Söz konusu düzenlemede yalnızca tanık dinletme hakkına yer verilmiş olması, kovuşturma evresinde başka delillerin (örneğin bir belgenin getirilmesi veya bilirkişi incelemesi yapılması gibi) toplanmasının talep edilebilmesine ilişkin açık bir hükmün bulunmaması bakımından öğretide eksiklik olarak değerlendirilmektedir.⁶³⁰

- *Vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı veya ısrarlı takip suçları ile kadına karşı işlenen kasten yaralama, işkence veya eziyet suçlarında ve alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme*

CMK m. 234/1-b-5 hükmü uyarınca yukarıda da değinildiği üzere, mağdurun bir vekilinin bulunmaması hâlinde, bazı suç tiplerine özgü olarak mağdura baro tarafından avukat görevlendirilmesi talebinde bulunma hakkı tanınmıştır. Özellikle cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı, ısrarlı takip, kadına karşı kasten yaralama, işkence ve eziyet suçları ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren diğer suçlarda, mağdurun talebi üzerine baro tarafından ücretsiz bir avukat görevlendirilmesi mümkündür. Bu kapsamda görevlendirilen avukat, zorunlu vekil statüsündeki bir vekil gibi hareket eder ve mağduru temsil etmekle yükümlüdür. Söz konusu düzenleme, mağdurun savunmasını kalmaması ve etkin biçimde yargılamaya katılımının sağlanması amacını taşımaktadır.

Ayrıca hükmün devamında, “*Mağdur, on sekiz yaşını doldurmamışsa, sağır veya dilsiz ya da kendisini ifade edemeyecek derecede malûl durumda bulunur ve bir vekili de yoksa, istemi aranmaksızın kendisine bir vekil görevlendirilir.*” şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiş olup, bu hâllerde mağdurun talebi aranmaksızın baro tarafından resen avukat atanacağı öngörülmüştür.

- *Davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma*

CMK m. 234/1-b-6 hükmü uyarınca, davaya katılma talebinde bulunan mağdura, davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yoluna başvurma hakkı tanınmıştır. Bu düzenleme, CMK m. 260/1’de yer alan “*Hâkim ve mahkeme kararlarına karşı Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve bu Kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara*

⁶³⁰ Yılmaz, 443.

bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar için kanun yolları açıktır.” hükmüyle de pekiştirilmekte; böylece mağdurun yargılamaya etkili katılımı ve kararları denetleyebilme imkânı güvence altına alınmaktadır.

Davayı sonuçlandıran kararlar, CMK m. 223/1’de şu şekilde tanımlanmıştır: *“Duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hüküm verilir. Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı, hükümdür.”* Bu hüküm uyarınca, yargılamanın sonunda verilen ve davayı sona erdiren kararlar, "hüküm" niteliğindedir. Ayrıca CMK m. 237/2’de, *“Kanun yolu muhakemesinde davaya katılma isteğinde bulunulamaz. Ancak, ilk derece mahkemesinde ileri sürülüp reddolunan veya karara bağlanmayan katılma istekleri, kanun yolu başvurusunda açıkça belirtilmişse incelenip karara bağlanır.”* denilmiştir.

Bu çerçevede, kanun yolu aşamasında yeni bir katılma talebinde bulunulması mümkün olmamakla birlikte, ilk derece mahkemesinde ileri sürülmüş ancak reddedilmiş ya da karara bağlanmamış olan katılma talepleri, kanun yolu başvurusunda açıkça belirtilmiş olmak kaydıyla incelenerek karara bağlanabilir. Bu düzenleme, mağdurun usulî haklarının korunması ve yargılamaya katılımının mümkün olduğunca geniş tutulması amacıyla hizmet etmektedir. Böylelikle, yargılamaya sonradan dâhil olma imkânı kaçırılmış olsa bile belirli şartların varlığı hâlinde mağdurun sürece dâhil olabilmesinin önü açılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

CEZA MUHAKEMESİNDE İSPAT VE MAĞDURUN BEYANI

2. Ceza Muhakemesinin Amacı ve İspat

Devletlerin anayasalarında, vatandaşlarının sahip olduğu temel hak ve hürriyetlerin yanı sıra o devletlerin yönetim sistemleri hakkında da bilgiler yer alır. Anayasalarında yer bulan temel hak ve hürriyetlerine yönelik ihlal niteliğindeki davranışlar ile yine devletin birliği ve bütünlüğünü bozucu eylemler, o devletin ceza kanunlarında yer bulmakta ve bu eylemler karşılığında kişilere cezai yaptırımlar uygulanmaktadır.⁶³¹

Henüz suç işlenmeden evvel devlet, alınacak tedbirler ile suç işlenilmesini önlemeye çalışır. Ancak tüm tedbirlere rağmen yeniden suç işlenmesini engellemek elbette mümkün olmayacaktır.⁶³² Suçun işlenmesini takiben devlet, bozulan toplumsal barışın yeniden tesisi, kamu düzeninin sağlanması, faile karşılık ceza normlarının uygulanması, failin ıslahı ve benzer eylemlerden doğabilecek mağduriyetlerin önlenmesi amacıyla cezai yaptırımları devreye sokmakla yükümlüdür.⁶³³ Cezalandırma hak ve yetkisi, ceza davasının esasını oluşturmakla birlikte, devlete ait olup, somut olarak suçun işlenmesi ile ortaya çıkmaktadır.⁶³⁴ Cezalandırma hak ve yetkisi, bir toplumdaki egemen güce ait olup, o güç devlettir. Devlet, cezalandırma yetkisinin tek hatta zorunlu kullanıcısıdır.⁶³⁵

Kamu hukuku kavramı, geniş manasıyla devlet yahut siyasetle ilgili olan, devlet, hukuk ve siyaset gibi kavramların nasıl tanımlandığı ile ilgilenen ve bu kavramlarla ilgili tüm hukuki olguları, kuram ya da kuralları inceleyen, devletin kuruluşu, görevleri ve

⁶³¹ Ahmet Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku (2020)* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 27.

⁶³² Gökçen vd., 27.

⁶³³ Dönmezer ve Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, C. II, 695.

⁶³⁴ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 34-35.

⁶³⁵ Yüksel ve Dinler, *Anayasa Mahkemesinin kuruluşunun 50. yılına armağan*, 3-5.

korunması gibi hususlar üzerinde duran pozitif hukukun bir dalıdır.⁶³⁶ Kamu hukuku dallarından biri olan ve muhakeme hukukunun bir ögesi olan ceza muhakemesi hukuku, bir suçun işlenip işlenmediği hususunda vuku bulan bir ceza hukuku uyuşmazlığını, devlet adına ve devleti temsile yetkili olan yargı organları vasıtasıyla çözmeyi, çözüm sürecinde kimlerin nasıl bir rol alacağı, bu kimselerin muhakemedeki yetki ve yükümlülüklerinin neler olacağı şeklindeki konuları inceler.⁶³⁷ Bu inceleme neticesinde ise ceza muhakemesi, birey ile devleti karşı karşıya getirmesinden mütevellit kamu hukukunun alt dalında yer bulur.⁶³⁸

Tüm bu hususları, istisnalar dışında ceza muhakemesi kanununa göre yürüten iddia, savunma ve yargılama süreçlerinin tamamına ceza muhakemesi denilirken, bu alanın hukuk dalına ise ceza muhakemesi hukuku denmektedir.⁶³⁹ Esasında muhakeme, vuku bulan bir hukuki uyuşmazlık neticesinde bu uyuşmazlığı çözmek gayesiyle yargı mercilerinin yürüttüğü faaliyetten ötürü söz konusu olan ve hukuki ilişkinin süjelerince yürütülen işlemlerin tamamına verilen isimdir.⁶⁴⁰ Muhakemenin hukuku ise bahsini ettiğimiz muhakeme vazifesinin yürütülmesi ile ilgili söz konusu olan ilişkileri düzenleyen hukuk dalıdır.⁶⁴¹

Ceza muhakemesi hukuku en yalın haliyle maddi gerçeğe ulaşmak yoluyla işlenen suçun fail/faillerine hak ettiği şekilde bir yaptırım uygulanmasını⁶⁴², hem muhakeme için hem de maddi hukuk anlamında sürecin adil bir şekilde yürütülmesini ve yargılama neticesinde hakkaniyetli bir karar verilebilmesini amaçlar.⁶⁴³ Ayrıca devletin suçluları cezalandırma yetkisine rağmen, bir suç işlemiş olmakla itham edilen kimselerin de makul

⁶³⁶ Danelski David J., “Kamu Hukuku Alanı”, çev. Mehmet Turhan, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 34, sy 1 (1977): 147.

⁶³⁷ Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2019, 3.

⁶³⁸ Öztekin Tosun, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri- Genel Kısım*, Üçüncü Bası, c. I (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1981), 1-2.

⁶³⁹ Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 27; Yener Ünver ve Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 13. Baskı, (Ankara, 2017), 2.

⁶⁴⁰ Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 7.

⁶⁴¹ Kunter vd., 13.

⁶⁴² Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 41.

⁶⁴³ Hakan Karakehya, “Ceza Muhakemesinin Amacı”, *Journal of Istanbul University Law Faculty* 65, sy 2 (05 Temmuz 2011): 123.

sürede, kanunla kurulmuş tarafsız ve bağımsız bir mahkemede, hakkaniyete uygun şekilde ve aleni olarak yargılanma hakkı da söz konusudur.⁶⁴⁴

Ceza hukuku uyuşmazlıklarına konu olan vakıanın maddi yönü, uyuşmazlığa konu olan eylemin bir kişi tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini bu husustaki delillerin yardımı ile ispatı amaç edinir.⁶⁴⁵ Ceza yargılaması ile ilgili vakıada söz konusu olan delillerin ileri sürülmesi, toplanması ve yargı makamlarınca değerlendirilmesi vasıtasıyla maddi gerçeğe erişmek⁶⁴⁶ ilgili suçun işlenip işlenmediği, işlendiği takdirde failinin kim olduğunun araştırılması⁶⁴⁷ ve tüm bu faaliyetler neticesinde ceza hukuku uyuşmazlığının çözüme kavuşturulması amaçlanır.⁶⁴⁸

Ceza yargılaması ile adil ve hakkaniyete uygun bir hüküm kurulabilmesi için öncelikle yargılamaya konu olan vakıanın gerçeğe uygun şekilde ortaya konulması elzemdir.⁶⁴⁹ Bahsini ettiğimiz bu husus ceza yargılamasının amacının hasıl olmasına vesile olacaktır. Ancak Erol Cihan'a göre ceza yargılaması ile esasında amaçlanan iki ayrı husus söz konusudur. Bu hususlardan ilki ceza yargılaması ile ceza hukukunun gerçekleştirilmesi iken bir diğer amaç ise hakikati araştırmaktır. Cihan, ceza muhakemesinin gayesini vasıta ve hedef gayeler olarak ikiye ayırmış. Vasıta gayelerin, insan hayatından doğan ampirik/tecrübi/görgül gayeler olduğunu ve sosyal ve beşerî hayatın menfaatinden vuku bulduğunu belirtirken, hedef gayenin ise hakikate erişmek ve adaleti tesis etmek olduğunu ifade etmiştir.⁶⁵⁰

Ceza muhakemesinin amaçları tarih içerisinde değişim göstermiştir. Merhaleler halinde devam eden bu sürecin en başında ceza muhakemesinin amacı, suçluların cezalandırılması olmuş, bu amaca hizmet eden her yol mübah görülmüş, muhakemede netice elde edebilmek için sanık ikrara zorlanmış ve maddi gerçeğe erişmek için *sanığın*

⁶⁴⁴ Mehmet Yayla, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüpheler*, 2. Baskı (Seçkin Yayıncılık, 2021), 27.

⁶⁴⁵ Erdener Yurtcan, *Yargıtay Kararları Işığında Ceza Davalarında İspat*, 1. Bası (İstanbul: Aristo Yayınevi, 2020), 41.

⁶⁴⁶ Cumhur Şahin, *Ceza Muhakemesinde İspat (Delillerin Doğrudan Doğruluğu İlkesi)* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2001), 19.

⁶⁴⁷ Gedik Doğan, *Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması*, 5. Baskı, 1648 (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 21.

⁶⁴⁸ Hakan Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku (2015)*, 1. Bası (Ankara, 2015), 8.

⁶⁴⁹ Can Canpolat, "Ceza Muhakemesi Hukukunun Amacı", *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 15, sy 2 (27 Ekim 2020): 455.

⁶⁵⁰ Erol Cihan, "Ceza Muhakemesi Hukukunun Görevleri", *Journal of Istanbul University Law Faculty* 28, sy 3-4 (25 Ağustos 2011): 711.

ikrarda bulunmasına değil, sanıktan ikrar elde edilmesine odaklanılmıştır.⁶⁵¹ Bu anlayışta failin suçlu olduğu kanaatiyle hareket edilir ve onu cezalandırmaya odaklanılır. Burada ceza muhakemesinin amacı, faili işlediği suçtan ötürü cezalandırmaktır.⁶⁵²

Esasında tarihe bakıldığında ceza muhakemesinin amacının zamana ve dönemin koşullarına bağlı olarak değişkenlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Aydınlanma devrinden evvel ceza muhakemesinin amacının ekseriyetle suçluları cezalandırmak olduğu ve bu amaç için her yöntemin meşru kabul edildiği görülmektedir.⁶⁵³ 18. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde ise faillerin, yine yalın bir suç şüphesi altında olan kimselerin korunması hususu gündeme gelmiş olup, kamu gücünün kötüye kullanılmasını engelleyen, bireyleri koruyan bir yaklaşım benimsenmiştir.⁶⁵⁴

Bu dönemde klasik okul ve pozitivist okulun da etkisiyle suçsuzluk karinesi, kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi, işkence veya zalimane, gayri insani ve haysiyet kırıcı muamele ve ceza yasağı şeklindeki ilkeler benimsenmiş, sanığın itirafa zorlanamayacağı, sanığın suçlu olduğu görüşünün peşinen kabul edilemeyeceği anlayışı benimsenmiş; bu şekilde sanığın hakları korunmaya çalışılmış ve ceza muhakemesinin asıl amacının sanığı cezalandırmak olmadığı, istenenin hakikate erişmek ve maddi gerçeği bulmak olduğu kabul edilmiştir.⁶⁵⁵

Ceza muhakemesinde yukarıda bahsini ettiğimiz maddi gerçekliğe erişilmesinin yolu ise ispata dayanmaktadır. İspat kavramı kelime anlamı itibariyle Türk Dil Kurumu tarafından, “*Tanıt ve kanıt göstererek bir şeyin gerçek yönünü ortaya çıkarma, kanıtlama, tanıtlama...*” şeklinde ifade edilmiştir. Hukuk metinlerinde ise ispat, “*bir konunun gerçekliğini /doğruluğunu, delillerle ortaya koyma; bir hususun doğruluğunu ve yanlışlığını kanıtlama*” yahut “*yargılama hukukunda istemin konusu ve ilgili hukuksal sonucu öngören hukuk normundaki öge olayların gerçekleştiği hakkında, yargıçta kanaat*

⁶⁵¹ Eralp Özgen, “İşkence ve İnsanlık Dışı Davranışlara Karşı Birleşmiş Milletler Andlaşması”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sy 2 (1988): 208.

⁶⁵² Yayla, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüphe*, 31.

⁶⁵³ Yayla, 31; Devrim Aydın, *Ceza Muhakemesinde Deliller* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2014), 15; Antonio Padoa Schioppa, *Storia Del Diritto In Europa* (Bologna: Il Mulino, 2007), 139.

⁶⁵⁴ Friedrich- Christian Schroeder (Çev. Cumhur Şahin), “Ceza Muhakemesinde ‘Dürüst Yargılama’ İlkesi”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, sy 1-2 (Prof. Dr. M. Şakir Berki’ye Armağan) (13 Haziran 1996): 269 vd.

⁶⁵⁵ Şahin, 169.

oluşturmak için girililen inandırma (ikna) eylem, asıl ispat” şeklinde tanımlanmıştır.⁶⁵⁶ Daha sonra ayrıntılı biçimde ele alınacak olan ispat kavramı, maddi gerçeğe ulaşmak için kullanılan temel araçtır.

Ceza muhakemesinin maddi gerçeğe erişmek gayesi günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Bugün ceza muhakemesi ile amaçlanan maddi gerçeğe erişmek ve asıl suçlu olanları yargı önüne çıkarıp, onlara yaptırım uygulamaktır. Elbette bu amaç gerçekleştirilirken hukuk devleti olmanın gerekleri de göz ardı edilmemekte ve sanığın susma, savunma hakkı, lekelenmeme hakkı, masumiyet karinesi de ihmal edilmemektedir.⁶⁵⁷ Bugün ceza muhakemesi suç şüphesini tam olarak araştırmak, hukuksal barışı sağlamak ve sürdürmek, kişilerin temel hak ve hürriyetlerini devlet müdahalelerine karşı güvence altına almak ve bunun yanı sıra sanık için de muhakeme sürecinin hukuka uygun şekilde yürütülmesini sağlamak ve infazı ise teminat altına almak gibi hususları hedeflemektedir.⁶⁵⁸

Bugün ceza muhakemesi ile amaçlanan, bir yandan sosyal düzeni korurken, diğer taraftan bireyin sahip olduğu temel hak ve hürriyetleri müdahalelere karşı korumak ve bu yolla temel hak ve hürriyetlere saygı duyulmasını tesis edip, bu iki unsur arasında ise hem dengeyi sağlayıp hem de bu vesile ile adil yargılanma hakkı çerçevesinde maddi gerçeğe hukuka uygun vasıtalarla erişmektir.⁶⁵⁹

Ceza muhakemesinin asıl gayesi, hukuk devleti olmanın sağladığı güvence ile insan hakları ihlallerine göz yummadan, mağdur haklarını hukuka uygun vasıtalarla güvence altına almak olup⁶⁶⁰ ayrıca sanık için de mahkûmiyet hükmü kurulabilmesinin yine sanığın temel haklarının gözetilmesi, hukuka uygun delillerle şüphenin giderilmeye çalışılması, bu yolda hâkimde vicdani kanaatin uyandırılması ve en nihayetinde muhakeme tamamlandığı takdirde maddi gerçeğe ulaşılması olacaktır.⁶⁶¹

⁶⁵⁶ Yılmaz, “Hukuk Sözlüğü”, 362.

⁶⁵⁷ Yayla, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüphe*, 33.

⁶⁵⁸ Yener Ünver, “Ceza Muhakemesinde İspat, CMK ve Uygulamamız”, ed. Veli Özer Özbek, *Ceza Hukuku Dergisi*, c 1, sy 2 (Aralık 2006): 105.

⁶⁵⁹ Yayla, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüphe*, 34.

⁶⁶⁰ Cengiz Apaydın, “Ceza Muhakemesi Hukukunun Temel İlkeleri”, *Terazi Hukuk Dergisi* 15, sy 166 (2020): 1213.

⁶⁶¹ Yusuf Başlar, “Ceza Muhakemesinde İspat”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 05 Aralık 2022, 1383.

2.1. Ceza Muhakemesinin Amacı ve Şüphe İlişkisi

Ceza muhakemesi, kişilerin özgürlükleri ile yakından ilintilidir. Kişilerin, muhakeme sürecinin neticesinde verilecek hüküm doğrultusunda, uzun yahut kısa süreli olarak özgürlüğünü yitirme ihtimaliyle karşı karşıya kalabilmeleri söz konusudur. Bu tür bir ihtimalin varlığı karşısında, ceza muhakemesinde maddi gerçeğe ulaşmak amacıyla yalnızca biçimsel gerçeklikle yetinilmez; olayın özüne inilmeye, gerçeğin tüm yönleriyle ortaya konulmasına ve mevcutsa şüphenin giderilmesine çalışılır. Şüphenin giderilemediği durumlarda ise, bu şüphenin sanık lehine yorumlanması ve muhakeme sonucunda sanığın beraatine karar verilmesi gerekliliği ortaya çıkar.⁶⁶²

Ceza muhakemesi hukuku, maddi gerçeğe erişmeyi gaye edinmiş olsa da yapılan ithamın doğru olup olmadığını araştıran, itham şayet doğruysa bu doğruluğu hukuka uygun delillerle inceleyen ve sanığın adil yargılanma hakkını temel ilke edinen⁶⁶³, yargılama neticesinde sanığın bir suçtan cezalandırılabilmesi için de o suçun şüpheye mahal bırakmayacak ölçüde ispatlanmasını şart koşan bir sistemdir. Ceza yargılaması, “*gerçeği bulma yeterliliği*” yahut “*gerçeği garanti etme yeterliliği*” anlayışı üzerine kurulu, sanığa yapılmış olan ithamın doğrulunu inceleyen, bu incelemeyi dönemin en hassas yöntemleri ile yerine getirmeye çalışan, masumiyet karinesi ve adil yargılanma hakkı ilkelerini daima göz önünde bulunduran, muhakeme sonucunda verilecek hükmün şüpheden beri olması gerekliliği üzerinde duran, iddia, savunma ve hükümden oluşan bir sistemdir.⁶⁶⁴

Bilinmelidir ki maddi gerçek ile mutlak gerçek her vakit aynı olmayabilir.⁶⁶⁵ Maddi gerçeğe ulaşmaya çalışılırken tüm şüpheler bertaraf edilmek istense de kimi zaman bu durum söz konusu olmaz ve şüphe kısmen de olsa varlığını sürdürür. Esasında ispat ile hedeflenen şey, bir gerekçeye bina edilmiş şüpheyi, tamamen yok edip maddi gerçeğe erişmektir.⁶⁶⁶ Bu yolla başvurulmuş ispat vasıtaları ile şüphenin ortadan kaldırılması

⁶⁶² Yurtcan, 7.

⁶⁶³ Yayla, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüphe*, 35.

⁶⁶⁴ Mustafa T. Yücel, “Ceza Adaletinde Sapmalar”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sy 105 (2013): 12.

⁶⁶⁵ Merve Duysak, “Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat Yasakları” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Bilim Dalı, 2013), 6.

⁶⁶⁶ Metin Feyzioğlu ve Fahri Gökçen Taner, *Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçütü Olarak Vicdani Kanaat*, 2. Baskı (İstanbul: Işık Yayınları, 2015), 72.

amaçlanır, tüm bu gayrete rağmen şüphe yenilmezse hukuk devleti olmanın gereği yerine getirilerek, şüpheden sanık faydalandırılır ve yargı makamlarınca beraat hükmü verilir.⁶⁶⁷

Ceza muhakemesi hukuku daha önce de ifade ettiğimiz gibi bir olayın nasıl yansıtıldığı yahut nasıl anlaşıldığı gibi dış görünüş ile ilgili bilgilerle yetinmeyip, olayın gerçekte nasıl vuku bulduğu, asıl gerçekliğin ne olduğu ile ilgilenir.⁶⁶⁸ Yargı mercileri, ellerinde var olan ve gerçeğe erişme konusunda vasıta olan delillerle şüpheyi yenmek, belirsizliği ortadan kaldırmak, dün de meydana gelen olayları öğrenmek ve olayın akıbetini *belliliğe* bırakıp bugüne taşıyarak⁶⁶⁹ *gerçek adalete* erişmeyi amaçlamaktadır.⁶⁷⁰ Olayın aslına muktedir olmak için başvuru delilleri arasında yalnızca bir olasılıktan bahseder. Bu olasılık ise belli bir seviyeye ulaştığı takdirde artık şüphe yenilmiş ve bir kanaat hâkim olmuş olur.⁶⁷¹

Ceza muhakeme süreci başından sonuna kadar incelendiği vakit, şüphe kavramının muhakemenin merkezinde olduğu ve bu şüphenin de *basit şüphe*, *makul şüphe*, *yeterli şüphe*, *kuvvetli şüphe*, *şüphesiz* ve *şüpheden uzak şekilde* aşamalar kat ettiği görülebilecektir.⁶⁷² Ceza muhakemesi süreci arasında şüpheli hali gösteren bir delil ile başlayıp, daha sonra ele geçirilen başka delillerle devam eder.⁶⁷³ Muhakeme sürecinin başlaması için basit bir şüphenin varlığı kafi iken kamu davası açılabilmesi için şüphenin yeterli şüphe boyutuna gelmesi elzemdir.⁶⁷⁴ Kovuşturma aşamasında bu şüpheler yenilmeye çabalanır, süreç maddi gerçeğe ulaşma amacı üzerine bina edildiği için kimi zaman şüpheler yersiz olur kimi zaman ise şüpheler haklı olur. Sözün özü ceza

⁶⁶⁷ Yayla, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüphe*, 36.

⁶⁶⁸ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 6.

⁶⁶⁹ Duysak, “Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat Yasakları”, 6.

⁶⁷⁰ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 8; Yargıtay 1. CD. 08.12.1999 Tarih, E. 1999/3547 Ve K. 1999/4139.

⁶⁷¹ Nurullah Kunter, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (İstanbul, 1989), 592.

⁶⁷² Yayla, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüphe*, 36.

⁶⁷³ Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku- II*, 10. Basım (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 25.

⁶⁷⁴ Başlar, “Ceza Muhakemesinde İspat”, 1385. Bu yönde Yargıtay Kararı için bkz; “Çocukların cinsel istismarı suçuna ilişkin yargılamalarda soruşturma ve kovuşturma evreleri süresince mağduru örelemek amacıyla mağdur beyanının bir kez alınmasının esas olduğu, maddi gerçeğin ortaya çıkmasına katkı sağlamadığı sürece mağdur beyanının tekrar alınamayacağı anlaşılmalı, somut olayda mağdur beyanının soruşturma aşamasında kolluk marifetiyle alındığı, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasını gerektirir yeterli şüphe bulunduğu ve delillerin mahkemesince takdir ve değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden itirazın kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmemiştir.” Yargıtay 9. CD E. 2023/12581, K. 2023/9044, T. 28.12.2023, <https://kazanci.com.tr/>.

muhakemesi basit bir şüphenin varlığı ile başlarken maddi gerçeğe ulaşılması ile sona erer.⁶⁷⁵

Ceza muhakemesi sürecinin başlaması, devam etmesi ve hatta sürecin sona ermesinde etkin rol oynayan şüphe, koruma tedbirlerinin uygulanması hususunda da pay sahibidir. Görülmektedir ki şüphe ceza muhakemesi için vazgeçilmez bir unsurdur.⁶⁷⁶ Muhakeme sürecinin başlamasından, sürecin devam edip etmeyeceğine, sürecin nasıl son bulacağına şüphe ve şüphenin boyutu yön vermektedir. Şüphenin ceza muhakemesi hukuku içindeki yerini iyi kavramak, adaletin tecellisi, toplumsal barış ve güven ortamının tesisi ve daha adaletli bir hukuk sisteminin varlığının devamı için büyük önem arz etmektedir.

2.2. İspat Kavramı, Konusu, Türleri ve Vicdani İspat Sistemi

2.2.1. İspat Kavramı ve İspatın Konusu (Kapsamı)

Ceza muhakemesi hukukunun konusu uyuşmazlıklar olup, her uyuşmazlık olgusal dünyaya yönelik maddi problem ve normatif dünyaya yönelik hukuki problem olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.⁶⁷⁷ Ceza muhakemesi süreci ile uyuşmazlıkta önce olgusal dünyaya yönelik var olan maddi sorun çözümlenmeye çalışılır, daha sonra ise hukuki sorun üzerinde yoğunlaşılır. Muhakeme ile esasında önce maddi sorun ortaya çıkarılıp çözüme kavuşturulur ve bu vasıta ile maddi gerçeğe erişilir akabinde ise hukuki sorun çözüme kavuşturulmaya çalışılır.⁶⁷⁸

Ceza muhakemesi sürecinde hâkimin çözüme kavuşturmakla yükümlü olduğu iki sorundan ilki, vuku bulduğu ileri sürülen fiilin gerçekte işlenip işlenmediği ve fiil işlendi ise kimler tarafından, nasıl işlendiği hususlarını aydınlatmak olup; bu aydınlatma eylemi, uyuşmazlığın maddi sorununu teşkil edecektir.⁶⁷⁹

⁶⁷⁵ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat: AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında*, 375.

⁶⁷⁶ Yayla, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüphe*, 36.

⁶⁷⁷ Doğan Gedik, “Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi Üzerine Bir İnceleme”, *Yargıtay Kararları Dergisi*, sy 3 (Temmuz 2004): 298.

⁶⁷⁸ Erdener Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku* (İstanbul, 1987), 212.

⁶⁷⁹ Ali Parlar, Muzaffer Hatipoğlu ve Erol Güngör Yüksel, *Açıklamalı ve İçtihatlı, Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat* (Ankara, 2008), 2.

Bu noktaya kadar defalarca atıf yaptığımız ‘maddi gerçek’ kavramı; geçmişte meydana gelmiş, artık tarihe mal olmuş bir olayın, onu temsil eden araçlar -bir diğer ifadeyle deliller- aracılığıyla günümüzde yeniden ortaya konulması ve değerlendirilmesi suretiyle ulaşılan gerçekliktir.⁶⁸⁰ Maddi gerçeğe ulaşmaya çalışılırken, maddi vakıanın bütününe vakıf olunması, vakıanın meydana geliş biçimi hakkında yetkili mercilerin kanaate varması gerekmektedir.

Ceza muhakemesinde yürütülen bir kısım yargılamalarda bazı hususlar, olayın tümüyle ortaya konulamamasından ötürü aydınlığa kavuşturulamaz ve bu noktada vuku bulan boşluklar, hakimler tarafından deneyim ve akıl yürütme yöntemleri ile tamamlanmaya çalışılır.⁶⁸¹ Bu doğrultuda verilen kararların gerekçeleri incelediğinde *oluşa göre* yahut *kabule göre* gibi ifadelerin kullanımından akıl yürütme ve mantık ile eksik hususların tamamlanması suretiyle maddi gerçeğe ulaşma gayreti görülecektir.⁶⁸² Esasında vakıayı temsil eden ve delil olarak isimlendirdiğimiz vasıtalar olmaksızın, yalnızca akıl yürütme yahut mantıkla maddi gerçeğe ulaşmak da mümkün olmayacaktır. İşte bahsi geçen suçun işlenip işlenmediği yahut işlendiği takdirde kim tarafından ve hangi şekilde işlendiği hususlarını ortaya koyan, yargı makamlarını bahsi geçen fiilin kim tarafından nasıl işlendiği konularında tam bir kanaate vardırın kavrama, ispat denilmektedir.⁶⁸³

İspat, esasında Arapça kökenli olup, tanık yahut delil göstererek bir hususun aslını ortaya koyma⁶⁸⁴, kanıt ve tanık eşliğinde bir konunun gerçek yönünü meydana çıkarma gibi anlamları bünyesinde barındırmaktadır. Bilindiği gibi yargı makamları, vuku bulan hadiselerden geriye kalan emareleri bir araya getirip, vakıanın nasıl meydana geldiğini ortaya çıkarmak ve bu vasıta ile maddi gerçeğe erişmek amacını gütmektedir.⁶⁸⁵ Bu amaçla ispatı, ihtilafı bir halin söz konusu olduğu hallerde maddi yahut hukuki vakıanın gerçekleşip gerçekleşmediği hususunda yargı makamlarına kanaat edindirecek delil ve

⁶⁸⁰ Doğan, “Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi Üzerine Bir İnceleme”, 298.

⁶⁸¹ Yayla, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüphe*, 91.

⁶⁸² Yayla, 91.

⁶⁸³ Metin Feyzioğlu, *Tanıklık ve Dürüst Muhakeme* (Ankara, 1998), 9.

⁶⁸⁴ Yayla, 37; Ferit Develioğlu, “Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat”, 2007, 450.

⁶⁸⁵ Mahmut Koca, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller*, *Ceza Hukuku Dergisi*, ed. Veli Özer Özbek, c. 1, sy. 2, (Aralık 2006), 207.

karineleri sağlamak ve yargı makamlarının kararını o noktaya getirmek şeklinde de tanımlamak mümkündür.⁶⁸⁶

Ceza muhakemesi sürecinde yargı makamlarınca, maddi gerçeğe ulaşabilmek gayesiyle maddi sorunu çözüme yönelik gerçekleştirilen tüm faaliyetler esasında ispat faaliyeti olarak isimlendirilip⁶⁸⁷ bu faaliyetlerin neticesinde maddi gerçeğe vakıf olunması olayı ise muhakemenin tarafları için ispat, yargı merciler için sabit görme, maddi vakıa için ise sübut bulma olarak ifade edilmektedir.⁶⁸⁸ Esasında söz konusu ispatın, nasıl gerçekleştiği konusu, daha açık ifade ile bir olgunun hangi şekilde ispatının mümkün olduğu hususunda düzenlenmiş kuralların tamamı ise ispat hukukuna vücut verir.⁶⁸⁹

Ceza muhakemesinin soruşturma aşamasında, süreci yürüten Cumhuriyet savcısının, söz konusu eylem nedeniyle kamu adına dava açıp açmama konusunda ikna olmasını sağlayacak düzeyde bir ispata ihtiyaç duyulurken⁶⁹⁰, kovuşturma aşamasında ise mahkemenin, sanığın ilgili suçu işlediği hususunda tam bir ispata ulaşması hâlinde mahkûmiyet kararı verebilmesi mümkündür.⁶⁹¹

Ceza muhakemesi sürecinde, cumhuriyet savcısı tarafından hazırlanan iddianamede yer verilen suç iddiaları ile hukuki değerlendirmeye esas alınan vakıaların ispatının lüzumu mutlaktır.⁶⁹² Yine muhakeme neticesinde bir hükme varılabilmesi için de soyut vicdani kanaat yahut sade bir inanç yeterli olmayıp, hukuksal değerlendirmeye tabi olan tüm vakıaların ispatı elzemdir.⁶⁹³ Elbette vicdani kanıya dayalı hükümlerde de bu prensip geçerli olup, bu tür vakıalarda duruşmada tartışılmış delillerle hakim in serbestçe varmış olduğu kişisel kanaati söz konusu olacaktır.⁶⁹⁴ Esasında tüm ispat faaliyeti esasında,

⁶⁸⁶ Şahin, *Ceza Muhakemesinde İspat (Delillerin Doğrudan Doğruyalığı İlkesi)*, 19.

⁶⁸⁷ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat: AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında*, 374.

⁶⁸⁸ Feridun Yenisey, “Ceza Muhakemesi Hukukunda (Hukuka Uygun Bir Şekilde Elde Edilmiş Delil)”, *Ceza Hukuku Dergisi* 2, sy 4 (2007): 10.

⁶⁸⁹ Bekir Boğa, “Ceza Muhakemesinde Delillerin Tartışılması” (Yüksek Lisans Tezi, Konya, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı, 2019), 4.

⁶⁹⁰ Eksik ispat kavramı için bkz, Ramazan Cengiz Derdiman, “Ceza Muhakemesinde İspat Kavramı ve Kapsamı”, *Bursa Barosu Dergisi*, sy 109 (2019): 75.

⁶⁹¹ Başlar, “Ceza Muhakemesinde İspat”, 1387.

⁶⁹² Ünver, “Ceza Muhakemesinde İspat, CMK ve Uygulamamız”, 103.

⁶⁹³ Ünver, 103.

⁶⁹⁴ Feyzioğlu ve Taner, *Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçütü Olarak Vicdani Kanaat*, 56.

hüküm vericinin bir yargıya varmadan evvel vicdani kanıya ulaşma gayretinin aşamalarından oluşur.⁶⁹⁵

Ceza muhakemesinin varlığının esbabı mucibesi suç şüphesi olup, şüphenin mevcudiyeti ve şüphe var ise onun kuvvet derecesi muhakemede büyük önem arz etmektedir.⁶⁹⁶ Bilindiği gibi ceza muhakemesinin soruşturma evresi, failin iddia konusu suçu işleyip işlemediği şüphesi ile başlar, şüphe belirli bir olgunluğa erişince kovuşturma evresine geçilir ve son olarak şüphe yerini kesinliğe bıraktığı vakit ise muhakeme sona erer.⁶⁹⁷ İspat ise maddi vakıa için sübut bulma anlamına geldiğinden⁶⁹⁸ ve ceza muhakemesinin soruşturma evresinde şüphenin yoğunlaşması mevzubahis olduğundan, bu aşama için tam bir ispat faaliyetinden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Zira soruşturma evresinin nihayetinde verilen karar, toplanan deliller henüz tartışılmadan ve bu hususta sanık ve müdafine savunma hakkı tanınmadan vaki olduğundan, bu karar maddi vakıa hakkında tam ve kesin bir vicdani kanaatin oluşmasına imkan vermez.⁶⁹⁹

Anlatılan bu gerekçelerden ötürü ispatın bir muhakeme ameliyesi olduğu⁷⁰⁰ ancak bu durumun muhakemenin iddia, savunma ve hüküm unsurlarını içeren kovuşturma aşaması için mi söz konusu olduğu yoksa soruşturma evresinin amiri olan savcılık makamının da toplanan delilleri değerlendirme, soruşturmayı sonlandırabilme yahut bu hususta kamu davası açılması yönünde kanaatini ifade edebilme gibi hallerin de ispat faaliyeti olup olmadığı ve tüm bu süreçlerin de muhakeme anlamına gelip gelmediği hususundaki tartışmalar da devam etmektedir.

Yine bu gerekçelerden yola çıkılarak ispatın muhakeme ameliyesi olduğu ancak tartışmalı olan hususun ispatın hangi merci tarafından yapılacağı konusunda olduğu ileri sürülmektedir. Kimilerine göre ispat tez (iddia) – antitez(savunma) ve sentez(hüküm)

⁶⁹⁵ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat: AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında*, 375.

⁶⁹⁶ Özkan Gültekin, “Ceza Muhakemesi Hukukunda ‘Şüphe’ Kavramı”, *Terazi Hukuk Dergisi* 5, sy 46 (Haziran 2010): 121.

⁶⁹⁷ Ahmet Gökçen, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Elkoyma ve Postada Elkoyma (Özellikle Telefonların Gizlice Denetlenmesi)* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1994), 66.

⁶⁹⁸ Yenisey, “Ceza Muhakemesi Hukukunda (Hukuka Uygun Bir Şekilde Elde Edilmiş Delil)”, 10.

⁶⁹⁹ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat: AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında*, 378.

⁷⁰⁰ Birtek, 379.

unsurlarını gerektirdiğinden kovuşturma evresi için söz konusu iken benimsenen aksi kanaate göre ise soruşturma evresinde hâkimin hükmü olmasa dahi ispat araçları ve ispat faaliyetleri de söz konusudur.⁷⁰¹

İspatın konusu açısından ise kimi zaman ceza muhakemesine dair herhangi bir işlem, kimi zaman ise ceza muhakemesine konu olan bir suçun sübutu ve bu suç için öngörülen müeyyideyi doğrudan ilgilendiren olguların tümü ispata konu olabilirken, tarihi olaylar ile doğa olayları gibi konularda ise ispata lüzum yoktur.⁷⁰² İspat ile yukarıda da ifade ettiğimiz gibi bir suçun maddi kısmının açığa çıkarılması gayesi güdüldüğü için maddi kısma yönelik iddiaların ispatı söz konusudur. İspatın gerçekleşebilmesi için karar mercilerinin olgu ya da olguların ispatı yönünden ikna edilmesi elzemdir.⁷⁰³ Bu durum ceza yargılamasının aşamaları arasında farklılık arz eder.

Esasında ispatın konusu, ceza muhakemesi hukuku bakımından hükme etki eden, hüküm için önemli olan tüm hususları kapsar. Bu açıdan ispata vücut verecek hususlar bakımından taraflar arasında bir anlaşmanın mevcudiyeti önem arz etmez.⁷⁰⁴ Bahsi edilen suçun sübutuna ve suçtan ötürü verilecek yaptırıma etki edecek maddi olgular ile yine bunların sübutu bakımından yardımcı olabilecek hususlar da ispatın konusunu oluşturmaktadır.⁷⁰⁵

Ceza muhakemesi hukuku açısından ispat, suça vücut veren ve geçmişte yaşanmış olaylara ilişkin olup⁷⁰⁶, vuku bulan eylemin yüklenen kişi tarafından işlenip işlenmediği hususunda neticeye varmak için mevcut delillerden yardım almak olarak da ifade edilebilir.⁷⁰⁷ Ezcümle, ispat geçmişte yaşanmış ve bugün hukuki neticeleri olacak bir uyumsuzluğu açıklığa kavuşturmak ve o eylemin cezalandırılıp cezalandırılmayacağı hususunda bir kanaate varmak için önemli bir işleve sahiptir.⁷⁰⁸

⁷⁰¹ Birtek, 379; Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık*, 9-10.

⁷⁰² Başlar, “Ceza Muhakemesinde İspat”, 1386; Bozdağ ve Sariusta, “Ceza Yargılamasında Mağdurun Beyanı ve Delil Değeri”, 573.

⁷⁰³ Başlar, “Ceza Muhakemesinde İspat”, 1386.

⁷⁰⁴ Claus Roxin, “İspat Hukukunun Esasları”, çev. Yener Ünver, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* y 4, sy 8 (2005): 267.

⁷⁰⁵ Başlar, “Ceza Muhakemesinde İspat”, 1386.

⁷⁰⁶ Berrin Akbulut, “Delil Değerlendirme Yasakları”, *Fasikül Hukuk Dergisi*, sy 13 (Aralık 2010): 6.

⁷⁰⁷ Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 1998, 258.

⁷⁰⁸ Mehmet Yavuz, “Ceza Muhakemesinde İspat sorunu”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* y 3, sy 9 (2012): 155.

İspat, suça vücut veren eylemin uyuşmazlığın maddi sorunu olan kısmı ve bu maddi kısma ilişkin tüm maddi olguları aydınlatma amacı üzerine bir ameliyedir.⁷⁰⁹ Ceza muhakemesinde, esas amaç maddi gerçeğe erişmek olduğundan hakim, şekli yani görünen gerçekle yetinmez ve belli olguların yalnızca belli deliller ile ispatını zorunlu tutan anlayış ise ceza muhakemesi ile bağdaşmaz.⁷¹⁰ Bu sebeple hakim delilleri değerlendirirken delil serbestisi ilkesinin sınırları çerçevesinde hareket eder.⁷¹¹ Ceza muhakemesinde, ilkesel olarak muhakemeye dahil olan tüm iç/dış olguların ispatı elzemdir.⁷¹² Burada bahsi edilen ve ispatı gereken dış olgu, suçun maddi unsuru olan *fiil* iken iç olgu ise suçun *manevi unsuru* şeklinde örneklendirilebilir.⁷¹³

Ceza muhakemesini medeni muhakemeden ayıran en önemli husus, ceza muhakemesinde hükme etki eden tüm vakıaların ispatı zorunlu iken medeni muhakemede ise yalnızca *çekişmeli vakıaların* ispatı ile yetinilmesidir.⁷¹⁴ Ceza muhakemesinde, hükme esas olan ve yargılama neticesinde failin cezalandırılmasının gerekçesi olan tüm vakıaların ispatı elzemdir.⁷¹⁵ Yine ceza muhakemesinde, daha evvel de değindiğimiz gibi maddi gerçeğe ulaşmak için delil serbestisi prensibi ile hareket edilip, deliller bakımından görecelilikten söz edilirken⁷¹⁶ medeni muhakemede ise delillerin takdirinde sınırlamanın söz konusu olduğu delil disiplini anlayışı hakimdir.⁷¹⁷

Ceza muhakemesinde hakim, muhakeme sürecini yürütürken kendiliğinden delil araştırabilip, vereceği hükme etkili olduğunu düşündüğü tüm hususların ispatını isteyebilirken⁷¹⁸ medeni muhakemede ise ceza muhakemesinin aksine hakimden ziyade tarafların süreçte etkin olduğu ve ispatlanacak hususların taraflarca belirlendiği ve onların talepleriyle sınırlı olduğu bir muhakeme süreci söz konusu olmaktadır.⁷¹⁹ Yine medeni muhakemede uyuşmazlık ve ispata konu olan hususlar tarafların üzerinde uzlaşmadığı ve çekişmeli hususlar olurken, ceza muhakemesinde ise tarafların uzlaştıkları olayların

⁷⁰⁹ Başlar, “Ceza Muhakemesinde İspat”, 1386.

⁷¹⁰ Duysak, “Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat Yasakları”, 21.

⁷¹¹ Tosun, *Suç Muhakemesi*, 724.

⁷¹² Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (2019), 1:83.

⁷¹³ Ünver, “Ceza Muhakemesinde İspat, CMK ve Uygulamamız”, 104.

⁷¹⁴ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 384, Roxin, “İspat Hukukunun Esasları” s.267.

⁷¹⁵ Birtek, 384-85.

⁷¹⁶ Faruk Erem, *Ceza Usulü Hukuku* (Ankara, 1973), 335 vd.

⁷¹⁷ Duysak, “Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat Yasakları”, 9.

⁷¹⁸ Kunter, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1989, 585.

⁷¹⁹ Duysak, “Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat Yasakları”, 9.

dahi ispatı gerekir.⁷²⁰ Zira ceza muhakemesiyle amaçlanan olayın taraflarını bu hususta ikna etmekten ziyade maddi gerçeğe erişmektir.⁷²¹ Ayrıca yargılamaya konu olan uyuşmazlık yahut ona dair bir delil hakkında, iddia ve savunma makamı ortak bir kanaate varmış olsa dahi bu hususun gerçekliği ile ilgili yargılama makamında da bir kanaatin edindirilmesi gerekir.⁷²²

Ceza muhakemesinde uyuşmazlığa dahil olup, bu uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek, akla ve mantığa uygun olguların ispatı elzemdir. Herkes tarafından ayan olan olguların ispatına lüzum olmazken, yalnızca şüphe barındıran olguların ispatı ile yetinilecektir.⁷²³ Bu ispat faaliyeti ile maddi gerçeğe varma amacı, esasında daha sonra ayrıntıları ile ele alacağımız kanuni delil sistemi ile çelişmekte olup⁷²⁴, kanuni delil ile hakimin delil kaynağı⁷²⁵ üzerindeki kanaatinin devre dışı bırakılması ve bu dar halka içinde hakimin karar vermeye zorlanmasının önüne geçilmesi amacıyla delil serbestisi ve serbest delil değerlendirme ilkeleri ortaya atılmıştır.⁷²⁶

Daha evvel de değindiğimiz gibi maddi gerçeğe ulaşmak için önce olgusal dünyaya yönelik var olan maddi sorun çözümlenmeye çalışılır. Yürütülecek yargılama ile esasında önce maddi sorun ortaya çıkarılıp çözüme kavuşturulur ve bu vasıta ile maddi gerçeğe erişilir akabinde ise hukuki sorun çözüme kavuşturulmaya çalışılır.⁷²⁷ Hukuki sorunun çözümü için de hakimin çözümünü elzem gördüğü hususların ispatı gerekir.

2.2.1.1. İspatı Gerekmeyen Konular

İspat, muhakeme esnasında üzerinde uzlaşmaya varılamayan hususların aydınlatılması, bu minvalde şüphenin bertaraf edilmesi şeklinde vuku bulan bir muhakeme ameliyesidir.

⁷²⁰ İspat hususunda Hukuk Muhakemeleri Kanunu, m. 187: hükmüne göre: “İspatın konusunu tarafların üzerinde anlaşamadıkları ve uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek çekişmeli vakıalar oluşturur ve bu vakıaların ispatı için delil gösterilir. Herkesçe bilinen vakıalarla, ikrar edilmiş vakıalar çekişmeli sayılmaz”.

⁷²¹ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 204.

⁷²² Feyzioğlu ve Taner, *Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçütü Olarak Vicdani Kanaat*, 72.

⁷²³ Başlar, “Ceza Muhakemesinde İspat”, 1387.

⁷²⁴ Duysak, “Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat Yasakları”, 9.

⁷²⁵ “Delil kaynağı ve delil birbirinden farklı kavramlardır. *Delil kaynağında* statik ve bünyevi özellik bulunurken, örneğin *tanık*; delilde ise görevsel bir nitelik bulunur. Aynı örnekten yol çıkılırsa *tanık beyanı* söylenebilir.” (Kunter, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1989, s. 585)

⁷²⁶ Serap Keskin, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Serbest Delil Değerlendirmesi”, Prof. Dr. Vecdi Aral’a Armağan, *Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi*, 2001, 165.

⁷²⁷ Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 212.

Bu tanım ve evvelki açıklamalardan hareketle, ispatın şüpheli hususlara ilişkin olduğu, ihtilafli hallere yönelik bir ameliye olduğu aşıkardır. Bu halde herhangi bir şüphenin sözü konusu olmadığı, ihtilafsız hallerde bir hususun akıbeti aksi savunulamayacak ölçüde açık ve kesin ise bu hususta ispata lüzum yoktur.

Bilindiği gibi medeni muhakemede uyuşmazlığın tarafları, netice üzerinde etkin olduklarından bu muhakeme dalında yalnızca tarafların talep ettiği hususların ispatı ile yetinilirken⁷²⁸; ceza yargılamasında ise muhakemenin yürütücüsü olan hakimin bizzat delil araştırabilmesi ve uyuşmazlığın çözümü hususunda önemli gördüğü tüm olguların ispatlanması, tarafların uyuştığı hususların dahi ispatın konusunu oluşturabilmesi mümkündür.⁷²⁹ Ancak bu yargılamaya dahil olan her hususun ispata konu olacağı şeklinde anlaşılmalıdır. İspatı gerekmeyen konuları üçe ayırabiliriz. Bunlardan ilki *herkesçe bilinen olaylar ve genel doğrulardır*. Herkesçe bilinen ifadesiyle kastedilen meşhur ve maruf olandır.⁷³⁰ Herkesin nazarında kabul gören bilgilerdir. Bu hususlar, özel bir ihtisas gerektirmeyen, kitle iletişim araçlarıyla kolaylıkla edinilebilen, kimsenin doğruluğundan şüphe etmediği, kimi zaman toplum hafızasında önemli bir yer tutan büyük bir tarihi yahut politik bir olay yahut biyografik veya coğrafi bilgilerden oluşur.⁷³¹ Bedihi olaylar olarak da adlandırılan bu vakıalar, hiçbir bilim dalında ispata konu olmadığı gibi adli ispata da konu olmaz.⁷³²

İspatı gerekmeyen konuların ikincisi ise *hâkimin mesleki bilgisine ilişkin olgulardır*. Jura novit curia olarak isimlendirilen bu ilkeye göre, hakim, ilgili vakıaya hangi hukuk normunun uygulanması gerektiğini bilmekle, bilmiyorsa öğrenmekle ve bunun neticesinde olaya uygulamakla mükelleftir.⁷³³ Bu aşamada hakimin, ispat faaliyeti yürütmese de akıl yürütme faaliyeti gerçekleştirdiğinden şüphe yoktur.⁷³⁴

⁷²⁸ HMK, md.187: “(1) İspatın konusunu tarafların üzerinde anlayamadıkları ve uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek çekişmeli vakıalar oluşturur ve bu vakıaların ispatı için delil gösterilir.”

⁷²⁹ Yurtcan, *Yargıtay Kararları Işığında Ceza Davalarında İspat*, 45.

⁷³⁰ Tosun, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri- Genel Kısım*, 1:471 vd.

⁷³¹ Bilge Umar, “İsbat Yükü Kavramı ve Bununla İlgili Diğer Bazı Kavramlar (Bilhassa Bunların İncelenmesiyle Ortaya Çıkan Pratik Sonuçlar Bakımından)”, *Journal of Istanbul University Law Faculty* 28, sy 3-4 (25 Ağustos 2011): 27, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9121/114172>.

⁷³² Yasin Çevik, “Ceza Muhakemesi Hukukunda İspatın Mahiyeti” (Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, 2017), 12.

⁷³³ Doğan, *Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması*, 32.

⁷³⁴ Sami Selçuk, *Hukukî Tamda Yanılgı: “Onanan Balyoz Kararları”*, 1. baskı (Kızılay, Ankara: İmge Kitabevi, 2013), 31 vd.

Hakimin yürütmüş olduğu kamu görevi vasıtasıyla edindiği bilgilerin de aşikar bilgilerdir. Hakimin yürüttüğü kamu faaliyeti neticesinde edindiği güvenilir tecrübelerine dayalı hususların da ispatına lüzum yoktur. Burada bahsi edilen husus, hakimin ilgili vakıada sahip olduğu şahsi malumatı değildir. Burada kastedilen ise hakimin vakıaya ait bilgisi ile diğer muhakeme sùjelerini ikna edebilmesi halidir.⁷³⁵ şahsi olmayan, mesleki bilgiler muhakeme sürecinde belirli bir duruma işaret etmiş ve hükme esas teşkil etmiş ise bu bilgilerin de ispata ihtiyacı yoktur.⁷³⁶

İspatı gerekmeyen konuların üçüncüsü ise *kesin hükümdür*. Bir yargı kararı usulüne uygun şekilde verildiyse şayet bu hususta kanun tarafından tanınan itiraz ile diğer kanun yolları da tüketilip, bu yollara başvuru için tanınan süreler de dolmuşsa, artık hüküm kesinleşmiş olup ilgili kararın, karara hükmeden makam da dahil olmak üzere değiştirilmesi mümkün olmaz.⁷³⁷ Kesin hüküm, açılacak davalarda da kesin delil niteliğindedir.⁷³⁸ Ayrıca verilen bir mahkeme kararına karşı başvurulacak bir kanun yolunun olmaması yahut süresi içinde bu kanun yoluna başvurulmaması ve son olarak yapılan kanun yolu başvurularının tamamlanması halinde de kesin hüküm söz konusu olur.⁷³⁹

Öğretide kesin hükmün, hakimin vermiş olduğu kararın dokunulmazlığı ve değiştirilmezliği anlamını ihtiva ettiği, bunun da hukukta belirlilik ilkesine dayandığı, hukukun kesin hükümle birlikte gerçekleştiği ve yine kesin hükmün hukukun varış noktası olduğu ileri sürülmektedir.⁷⁴⁰ Bir vakıa hakkında daha önce ispat faaliyeti yürütülmüş, bu faaliyet neticesinde vicdani bir kanaate varılmış ve bu hususta hüküm tesis edilip gidilecek diğer kanun yolları da tüketilmiş ise artık o vakıanın yeniden ispatına lüzum yoktur.⁷⁴¹

⁷³⁵ Roxin, “İspat Hukukunun Esasları”, 268-9.

⁷³⁶ Erdener Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 8. Baskı (İstanbul, 2002), 276.

⁷³⁷ Ramazan Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, 14. Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 416.

⁷³⁸ HMK, M.204, “(1) İlamlar ile düzenleme şeklindeki noter senetleri, sahteliği ispat olunmadıkça kesin delil sayılırlar.”

⁷³⁹ Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 8. Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 817.

⁷⁴⁰ Erem Faruk, “Ceza Usulünde Kesin Hüküm”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 20, sy 1 (1963): 37.

⁷⁴¹ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat: AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında*, 393; Erdener Yurtcan, *Ceza Yargılamasında Kesin Hüküm*, 2. Baskı (İstanbul, 1987), 6 vd.; Erem, *Ceza Usulü Hukuku (1973)*, 643 vd.

2.2.2. İspat Sistemleri

Ceza muhakemesinde ispat sistemi kavramı ile kastedilen, yargılamaya konu olan maddi uyuşmazlığın giderilmesi sürecinde ve bu uyuşmazlığın ispatında hangi delillere başvurulacağı, bu delillerin ispat kuvvetinin ne olacağı, hangi delilin diğerlerine nazaran ispat kuvveti bakımından üstün olacağı hususlarıdır.⁷⁴² Uyuşmazlığa konu olan maddi vakianın, hangi delillerle nasıl ispat edileceği hususu zamana ve topluma bağlı olarak uzun yıllar tartışma konusu olmuş⁷⁴³ ve toplumların gelişimine bağlı olarak farklı ispat sistemleri ileri sürülmüştür.⁷⁴⁴ İspat sistemi, dönemin politik, toplumsal ve dini yapısına ve ayrıca ceza muhakemesinin amacı ve görevine bağlı olarak değişkenlik göstermiştir.⁷⁴⁵

Ceza yargılamasını yürütme görevinin yalnızca muhakemenin taraflarının uhdesinde olduğu dönemlerde şekli bir ispat faaliyeti öncelenmiş iken zamanla ceza yargılamasını yürütme faaliyetinin, güçlenen devletin görevi olduğu ve bunun devletin sorunu olduğu anlayışı yerleşmiş ve buna paralel olarak ispat sistemi de değişmiştir.⁷⁴⁶

Esasında ispat ameliyesi hukukta önemli olduğu nispette diğer alanlarda da önem arz etmektedir.⁷⁴⁷ İlk zamanlarda, bir hususun ispat yöntemi olarak dine dayalı dogmalara başvurulurken, daha sonraları bilime dayalı gerçeklerle ispat faaliyeti yürütülmeye çalışılmıştır. İspat ameliyesini birbirinden farklı disiplinler içerisinde ayırma tabi tutmak gerekse de hukuk içinde de medeni muhakeme ve ceza muhakemesinde ispat faaliyeti diye iki ayrı ana dal içerisinde incelemek gerekmektedir.⁷⁴⁸

Daha önce değindiğimiz gibi medeni muhakemede uyuşmazlığın tarafları, netice üzerinde etkin olduklarından bu muhakeme dalında yalnızca tarafların talep ettiği hususların ispatı ile yetinilirken; ceza yargılamasında muhakemenin yürütücüsü olan

⁷⁴² Cem Şenol, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Yasağı” (Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı, Marmara Üniversitesi, 2015), 25.

⁷⁴³ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1327.

⁷⁴⁴ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat: AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında*, 405.

⁷⁴⁵ Ali Kemal Yıldız, “Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi” (Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi, 2002), 8.

⁷⁴⁶ Yıldız, 8.

⁷⁴⁷ Yayla, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüphe*, 38.

⁷⁴⁸ Yayla, 38.

hakimin bizzat delil araştırabilmesi ve uyuşmazlığın çözümü hususunda önemli gördüğü tüm olguların ispatlanması iki muhakeme arasındaki farkı gözler önüne sermektedir.⁷⁴⁹ Ayrıca ceza muhakemesinde ispat faaliyeti doğrudan doğruya ve önemli olgularla söz konusu olabileceği gibi yalnızca belirtilerle de mümkün olabilmektedir.⁷⁵⁰

Ceza muhakemesinde maddi gerçeğe erişmek için başvuru ispat faaliyetinin, ispat yöntem ve araçlarının evvelden belirlenip belirlenmemiş olmasına göre ayrıma tabi tutulduğunda kanuni - vicdani ispat sistemi, yine ispat araçlarının maddi gerçeği ortaya çıkarmak bakımından etkisini gösteren ve ispatı elzem olan maddi vakianın ispatına ilişkin zorunluluk bakımından sıkı - serbest ispat⁷⁵¹ ve son olarak ispat yöntemi için kullanılan yöntem ve devletin cezalandırma gücü açısından bilimsel – adli ispat şeklinde ayırmak mümkündür.

İspat sistemleri öğretide de “*kanuni ispat – vicdani ispat*”, “*doğrudan doğruya ve önemli olgularla ispat – dolaylı olgularla (belirtilerle) ispat*”, “*katı ve serbest ispat*” şeklinde üç temel başlık altında incelenmiştir. Bazı yazarlar ise bu başlıklara ek olarak, ispatı *bilimsel ispat* ve *adli ispat* şeklinde bir ayrıma daha tabi tutmuştur.⁷⁵²

- *Kanuni İspat*

Kanuni ispat sisteminde, hakimlerin uyuşmazlığı çözerken keyfi davranması önlenmek istenmiştir.⁷⁵³ Dönemin koşulları içerisinde değerlendirdiğimiz takdirde, kanuni ispat sisteminin uygulanması anlaşılabilir bir durumdur.⁷⁵⁴ Zira o dönemin koşulları içerisinde maddi gerçeğe ulaşmak için yararlanılacak delillerin kısıtlı olması, ekseriyetle beyan delili ile hüküm tesis edilmesi, başka türlü delil elde etmenin günümüz koşullarına nispeten zor olması sebebiyle, ispatın ne şekilde gerçekleşeceği hususunda belli kuralların tayin edilmesi makul kabul edilebilir.⁷⁵⁵ Günümüzde ise delil elde etme hususunda pek

⁷⁴⁹ Yurtcan, *Yargıtay Kararları Işığında Ceza Davalarında İspat*, 45.

⁷⁵⁰ Yurtcan, 45.

⁷⁵¹ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat: AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında*, 405.

⁷⁵² Yıldız, “Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi”, 11; Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat: AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında*, 405; Yurtcan, *Yargıtay Kararları Işığında Ceza Davalarında İspat*, 45; Yayla, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüpheler*, 38-40.

⁷⁵³ Öztekin Tosun, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri* (İstanbul, 1971), 480.

⁷⁵⁴ Boğa, “Ceza Muhakemesinde Delillerin Tartışılması”, 6.

⁷⁵⁵ Tosun, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri*, 1971, 481.

çok yöntemin olması, maddi hakikate ulaşmanın kolaylaşması, hakimlere güven duyulması, hakimlerin hüküm hakkında serbest kanaat sahibi olmalarını sağlamıştır.⁷⁵⁶

Kanuni ispat, kanun koyucunun evvelden bir maddi olaya ilişkin ispatın hangi delillerle mümkün olduğu, bu delillerin ispat kuvvetinin ne ölçüde olduğu ve ispatın hangi koşullarda gerçekleştiğinin kabul edileceği hususlarını belirlemesidir.⁷⁵⁷ Hukuk düzeni tarafından belirlenen delillerin varlığı halinde hakimin kanaatinin bir önemi olmayıp, hakimin sanığın suçsuz olduğunu düşünmesine rağmen mahkûmiyete hükmetmesi gerekse de yine bahsi geçen delillerin yokluğu halinde hakimin sanığın suçlu olduğuna kanaat ettiği halde onu mahkum edememesi de söz konusu olmaktadır.⁷⁵⁸

Kanuni ispat yöntemi ile hakimlerin maddi uyuşmazlığı çözerken keyfi davranmalarına engel olup, ispata dair kuralları evvelden belirleyerek hakimlerin bu hususta kişisel kanaatlerini sınırlandırmak hedeflenmiştir.⁷⁵⁹ Bu sebeple diyebiliriz ki kanuni ispat yöntemi kanuni delil ilkesini de beraberinde getirmektedir.⁷⁶⁰ Kanuni ispat, akıl dışı delillerin ispatta kullanılması aşamasından sonra başvurulmuş bir ispat yöntemi haline almıştır.⁷⁶¹ Kanuni ispat, toplumun bilgi düzeyinin artması, olayların neden-sonuç ilişkisi içerisinde ele alınması neticesinde⁷⁶², ispatın bilimsel metotlarla yapılmak istenmesi ve meslekten olmayan hakimlere güven duyulmaması nedeniyle başvurulmuş bir yöntem olmuştur.⁷⁶³

Öğretide katı bir ispat sistemi olarak kabul edilen kanuni ispat, sanığı mutlak surette suçlu kabul ettiği, muhakeme sürecinde sanığa uygulanan işkenceyi olağan hale getirdiği, bu sebeplerle özgürlükçü felsefeye aykırı olduğu yönünde eleştirilmektedir.⁷⁶⁴ Bu anlayışı benimseyen yazarlara göre kanuni ispat, *sükutun ikrardan geldiği* anlayışının temeli olan,

⁷⁵⁶ Tosun, 481.

⁷⁵⁷ Tosun, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri*, 717.

⁷⁵⁸ Yıldız, “Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi”, 11; Gülseren Berki, “Ceza Muhakemesinde Delil Temel İlkeleri ve Çeşitleri” (Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi, 1985), 25.

⁷⁵⁹ Şenol, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Yasağı”, 26; Fezyioğlu ve Taner, 48.

⁷⁶⁰ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat: AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında*, 405.

⁷⁶¹ Birtek, 406; Fezyioğlu ve Taner, *Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçütü Olarak Vicdani Kanaat*, 44 vd.

⁷⁶² Öztekin Tosun, *Ceza ve Medeni Muhakeme Hukuku Açısından Hukuka Aykırı Yollarla Elde Edilmiş Delillerin İspat Kuvveti* (İstanbul, 1976), 4.

⁷⁶³ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil Ve İspat*, 406.

⁷⁶⁴ Fezyioğlu ve Taner, *Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçütü Olarak Vicdani Kanaat*, 48.

sanığı ikrara zorlayan ve ikrarı elde etmek amacıyla sanığa işkence uygulanmasını meşru gören bir yöntemdir.⁷⁶⁵

Tüm bu anlatılanlardan hareketle ve yapılan tüm eleştiriler nedeniyle, ceza muhakemesi hukukumuzda kanuni ispat sistemi değil aşağıda ayrıntıları ile değineceğimiz vicdani ispat sistemi benimsenmiş olup, bu sistemde uyumsuzluğa dair bir hususun kural olarak her türlü delil ile ispatının mümkün olduğu ve hatta ilgili delilin güvenilir olup olmadığına takdirinin de yine hakime bırakıldığı, bunun için herhangi bir kurala yer verilmediği söylenebilir.⁷⁶⁶

Yine ceza muhakemesi hukukumuzda, istisnai olarak kanuni ispat sisteminin uygulandığı haller de söz konusudur. Bu haller kanundan ve Yargıtay içtihadı birleştirme kararlarından (İBK) doğan hallerdir.⁷⁶⁷ Ayrıca bilinmelidir ki hukuka aykırı delillerin kullanılması yasağı her iki sistemde de benzer olup, delil elde etme ve bu delillerin değerlendirilmesi hususundaki yasaklar hem serbest delil sisteminde hem de kanuni delil sisteminde uygulama alanı bulmaktadır. Bu iki sistem arasındaki en temel farklılık, kanuni delil sisteminde, kanunda yer almayan delillerden suçun ispatında faydalanılmadığı için bu delillerin geçersiz olması ve bu sebeple bunların hukuka aykırı delil kategorisinde değerlendirilmesidir.⁷⁶⁸

- *Vicdani İspat*

Vicdani ispat sistemi, bir uyumsuzluğa ilişkin bulgunun delil niteliği taşıyıp taşımadığı ya da delil olarak kabul edilmesi hâlinde ispata elverişli olup olmadığı hususunun, kanun tarafından önceden ve soyut biçimde değil; hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından, somut olayın çözümü sırasında ve olayın özellikleri çerçevesinde değerlendirilmesini esas alır.⁷⁶⁹ Kanuni delil sisteminde, ispatın görünüşte ve soyut olduğu ancak vicdani delil sisteminde ise ispatın maddi ve somut bir hal aldığı söylenebilecektir. Ayrıca Birtek 'in

⁷⁶⁵ Feyzioğlu ve Taner 42.

⁷⁶⁶ Boğa, "Ceza Muhakemesinde Delillerin Tartışılması", 7; Yenisey ve Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2018, 483; Öztürk vd., *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 204.

⁷⁶⁷ Şenol, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Yasağı", 26.

⁷⁶⁸ Tosun, *Ceza ve Medeni Muhakeme Hukuku Açısından*, 17.

⁷⁶⁹ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat: AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında*, 408.

ifadesiyle vicdani ispat sistemini, kanuni ispat sistemine nazaran somutlaştıran şey ise ilgili dosyaya tesir eden/edecek olan *insan kokusudur*.⁷⁷⁰

Vicdani ispat sistemi, esasında maddi gerçeğe ulaşmak için hâkime kanaat serbestisi tanımak ve kural olarak uyuşmazlığın her türlü delille ispatı mümkün olduğundan bu delillerin güvenilirliği konusunda dahi bir kural getirmeyip⁷⁷¹, hakimi bu hususta hür bırakmak olarak anlaşılmalıdır. Zira sanık suçu ikrar dahi etse hakim bununla bağlı olmayıp, keyfi bir hale ulaşmaksızın, akıl ve mantıkla ters düşmeyen ve elbette hukuka aykırı delillere de başvurmaksızın maddi vakıaya ilişkin deliller arasında değerlendirme yapmak ve bir delili diğerine üstün kılmak hususunda dahi bir serbestiye sahip olacaktır.⁷⁷² Ancak elbette bu serbesti sınırsız değildir. Hakimler de verdikleri bu kararların gerekçelerinde, delillerle ilgili değerlendirmelerine yer vermekle yükümlü olup, bu gerekçeler neticesinde kanun yolu denetimi ile serbest kanaatleri de sınırlandırılmış olacaktır.⁷⁷³

Vicdani ispat sistemi, yukarıda da bahsettiğimiz gibi ceza muhakemesinde maddi gerçeğe ulaşma gayesiyle yakından ilgilidir. Zira ceza muhakemesinde asıl amaçlanan hakikatin ta kendisi yahut herkesin üzerinde mutlak surette uzlaştığı bir kanaat olmayıp, hakim var olan delillerden hareket ederek edindiği sübjektif bir kanaat olacaktır. Bu durum ekseriyetle Yargıtay uygulamalarında muhakeme konusu eyleme ilişkin olarak kullanılan *oluş* veya *kabul* gibi ifadeler, verilen hükmün temelinde hâkimin sübjektif kanaatine dayanan maddi gerçeğin yattığını göstermektedir.⁷⁷⁴

Hâkimin sübjektif kanaat neticesinde ulaştığı vicdani kanı, elbette gerekçesiz olamaz. Hâkim, verdiği hükmü mutlaka delile dayandırmalı, ancak bu delillerin önceden kanunla

⁷⁷⁰ Birtek, 408.

⁷⁷¹ Boğa, “Ceza Muhakemesinde Delillerin Tartışılması”, 7; Yenisey ve Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2018, 483; Öztürk vd., *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 203; Yıldız, “Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi”, 9.

⁷⁷² Öztürk vd., *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 204; Yıldız, “Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi”, 9; Erem, *Ceza Usulü Hukuku*, 1978, 375; Akbulut, “Delil Değerlendirme Yasakları”, 9.

⁷⁷³ Erdal Yerdelen, *Ceza Muhakemesinde Hükmün Gerekçesi* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2015), 200; Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat: AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında*, 572.

⁷⁷⁴ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil Ve İspat*, 13.

belirlenmiş nitelikte olması gerektiği düşünülmemelidir.⁷⁷⁵ Bu sistemde hem delil serbestisi hem de delillerin değerlendirilmesi bakımından hâkime takdir yetkisi tanınır. Ancak bu yetkinin de sınırsız olduğu söylenemez. Zira hâkimin hükmünü dayandırdığı delillerin, yargılamaya konu hususu temsil etmesi; akla ve mantığa uygun olması, hukuka uygun biçimde elde edilmesi ve kovuşturma evresinde kolektif bir nitelik taşıması gerekir.⁷⁷⁶

Bu ispat sisteminde, ileri sürülen delillere göre hükmü verecek hakimin vicdanında bir kanaat oluşturma ve bu kanaatin akla, mantığa, bilime ve hukuka uygun olmasını sağlama gayesi yer almaktadır.⁷⁷⁷ Muhakemede olgu yargılaması yapan hakimin, sürecin sonunda her türlü şüpheden uzak ve gerekçeli bir kanaate varmış olması ancak ispat ile mümkündür.⁷⁷⁸ Modern ceza sistemlerinde benimsenen vicdani ispat sistemi, her şeyin delil olarak kullanılabilirdiği, hakimin dosyada sunulan veya kanunun araştırmakla mükellef kıldığı yahut makamlarca ileri sürülen hiçbir delil ile bağlı olmadığı, kendi vicdani kanaatini özgürce tayin edebildiği, ancak bu kanaatin ise tam bir kanaat olması gerektiği bir sistemdir.⁷⁷⁹

Vicdani ispat sistemi bahsi edildiği gibi keyfi bir sistem değildir. Bu sistemde hakim ve tesis edeceği hükmü çeşitli yönlerden sınırlandırılmıştır. Öncelikli olarak verilecek hüküm insan bilgisi ile sınırlıdır. Geçmişte yaşanmış bir olaya dair başvuru bilgisi eksik, sınırlı ve özellikle hatalı olmaya müsait bir bilgidir. Bu sebeple delillerde yetersizlik olması halinde, bu durum ilgili delillere dayalı hükmün tesisine mani olabilir.⁷⁸⁰ Yine hakim elde edilen delilleri değerlendirirken akla, mantığa, tecrübeye, bilimsel verilere ve

⁷⁷⁵ Birtek, 259; Fatih Birtek, “Cumhuriyet Savcısı’nın Delilleri ve Fiili Takdir Yetkisi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 19, sy 2 (01 Aralık 2013): 953; Öztürk vd., *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 299 vd.

⁷⁷⁶ Birtek, “Cumhuriyet Savcısı’nın Delilleri ve Fiili Takdir Yetkisi”, 955; Yener Ünver ve Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, c. I-II (Ankara, 2013), 638.

⁷⁷⁷ Başlar, “Ceza Muhakemesinde İspat”, 1386.

⁷⁷⁸ Hasan Tahsin Gökcan, “İstinaf Yasa Yolunda İspat ve Delilleri Değerlendirme Esasları”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 0, sy 10 (2012): 429; Bozdağ ve Sarıusta, “Ceza Yargılamasında Mağdurun Beyanı ve Delil Değeri”, 573.

⁷⁷⁹ Erem, *Ceza Usulü Hukuku* (1973), 334.

⁷⁸⁰ M. Kamil Yıldırım, *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi* (İstanbul: Kazancı Yayınları, 1990), 249

tabiat kurallarına bağılı kalarak ve yetersiz kaldığı hususlarda bilirkişilerden yardım alarak, bu husustaki soru işaretlerini ortadan kaldırabilir.⁷⁸¹

Ayrıca hakim, muhakeme esnasında tarafsız ve önyargısız bir şekilde delilleri değerlendirmeli, gözlem ve algısının her insan gibi yanılığa müsait olduğunu unutmamalıdır. Bu sebeple hakim muhakeme esnasında kendi özel/şahsi bilgisini kullanmamalı, zira hakimin olaya dair kendi bilgi, gözlem, algı ve tüm bunlara dayalı beyanını objektif olarak değerlendirebilme ve bu doğrultuda hüküm tesis edebilme imkanı yoktur.⁷⁸²

Esasında vicdani delil sisteminde hakimin vicdani kanaatini dayandırdığı delillerin duruşmaya getirilmesi ve üzerinde tartışılması zorunlu olduğu, bu sebeple hakimin keyfi davranmasının da önüne geçilmeye çalışıldığı, bu gerekliliğin delil serbestisini de sınırladığı öğretiler ileri sürülmektedir.⁷⁸³ Bu yolla hakim, maddi gerçeğe ulaşırken sübuta etki edecek delilleri kül halinde duruşmaya getirip, huzurda tartışmalı ve muhakemenin taraflarını da delilleri değerlendirme sürecine dahil edip, onların da bilgisi dahilindeki delillerden yola çıkarak bir hükme varmalıdır.⁷⁸⁴ Böylelikle hem deliller tarafların bilgisi dahilinde olacak hem de hakimin vardığı hükme tarafların itiraz imkanı olacaktır ve bu yolla da hakimin keyfi davranmasının önüne geçilecektir.⁷⁸⁵ Ayrıca bu şekilde hareket edilmesi ile hem muhakemenin taraflarının kanaati alındığı için varılan hüküm daha doğru bir zemine oturtulacak⁷⁸⁶ hem de daha sonra muhakeme sürecine dahil edilecek yeni delillerin değerlendirilmesi hususunda taraflar da hakime yön verecektir.

- *Sıkı İspat/Serbest İspat*

Sıkı ispat yöntemi, yalnızca mevzuatta yer verilen delil ve yöntemlerden faydalanarak sanığın muhtemel hukuki durumunun ve yine mevcut suçun unsurlarının ispat edilmesi

⁷⁸¹ Yıldız, “Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi”,150-151.

⁷⁸² Murat Atalı, “Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Halûk Konuralp Anısına Armağan”, içinde *Medenî Usûl Hukukunda Hâkimin Vakıalar Hakkında Dava Dışında Edindiği (Şahsî) Bilgisini Kullanması*, ed. Osman Berat Gürzumar (Ankara: Yetkin Basım, Yayım ve Dağıtım, 2009), 151.

⁷⁸³ Ahmet Gökçen vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 3. Baskı (Ankara, 2018), 264.

⁷⁸⁴ Boğa, “Ceza Muhakemesinde Delillerin Tartışılması”, 8; Yenisey ve Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2018, 485; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku I*, 2016, 27-28.

⁷⁸⁵ Boğa, 8

⁷⁸⁶ Şahin, *Ceza Muhakemesinde İspat (Delillerin Doğrudan Doğruları İlkesi)*, 44.

anlamına gelir.⁷⁸⁷ Sıkı ispat sisteminde delil ikamesi, delillerin duruşmaya getirilip huzurda tartışılması, yine hükme etki edecek tanık ve bilirkişi beyanlarının duruşmada ileri sürülmesi ve dosyanın taraflarınca üzerinde tartışılması, elzem olan hususlardır. Bu sebeple mahkemeye getirilmeyen, duruşmada dinlenmeyen, üzerinde tartışılmayan tanık beyanları yahut bilirkişi görüşlerinin hükme dayanak olması mümkün değildir. Aksi bir durumda duruşmaya getirilmeyen bir tanığın beyanının hakim tarafından harici olarak duruşma dışında alınması yahut iddianamede adı geçmeyen bir fail hakkında mahkemenin ayrı bir suç duyurusu olmaksızın hüküm kurması mümkün olmayacaktır.⁷⁸⁸ Sözün özü hangi hususların hangi delillerle ve yine hangi yöntemler kullanılarak ispat edileceği, bu ispat sisteminde önem arz etmektedir.

Ceza muhakemesi hukukunda delillerin öne sürülmesi hususunda sıkı ispat sistemi uygulanmaktadır. Delillerin ortaya konulması konusunda belli başlı kaidelerin olması esasında tüm hukuk sistemlerinde kabul gören bir uygulamadır.⁷⁸⁹ Bu anlayışa göre deliller duruşmaya getirilecek ve huzurda üzerinde tartışılacaktır. Delillerin duruşmada öne sürülme şekillerini de kural olarak öncelikle yargılamaya taraf olan kimselerin dinlenmesi, tanığın, bilirkişinin yahut uzman kimsenin görüşlerinin duruşmada dinlenmesi, yazılı belgelerin duruşmada herkesin huzurunda okunması ve son olarak ispata etki edebilecek bir eşyanın duruşmaya getirilerek incelenmesini sağlamak için gösterilmesi şeklinde üçe ayırmak mümkündür.^{790 791}

Delillerin katalog şeklinde değerlendirilmesi ve muhakemede verilecek hükmün yalnızca kanunda yer verilen delillere temellendirilmesi kanuni ispat sistemi olarak algılanmamalıdır. Zira burada bahsi edilen husus delillerin doğrudan kendisiyle ilgili

⁷⁸⁷ Yalçın Şahinkaya, *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında ve Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2008), 206.

⁷⁸⁸ Yavuz, "Ceza Muhakemesinde İspat sorunu", 156.

⁷⁸⁹ Yıldız, "Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi", 130

⁷⁹⁰ Ali Kemal Yıldız, "Ses ve/veya Görüntü Kayıtlarının İspat Fonksiyonu", *Ceza Hukuku Dergisi* 1, sy 2 (Aralık 2006): 254; Kunter ve Yenisey, *Ceza muhakemesi hukuku*, 1207-19; Tosun, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri*, 1981:640.

⁷⁹¹ "...5271 sayılı CMK'nın 147 ve 191/3. maddelere aykırı olarak kimlik tespit yapılmadan, iddianame okunmadan, yasal hakları hatırlamadan veya tutanağa geçirilmeden, usulünce dinlenip ifadesi alınmadan, savunma hakkını kısıtlayacak şekilde hüküm kurulması, Bozmayı gerektirmiş..." 17. Ceza Dairesi, 2016/13564 E., 2017/7744 K. (Karşılıksız Yararlanma, Mühür Bozma) "...Kovuşturma aşamasında mahkemece sanığın ifadesi alınmadan soruşturma aşamasında ki ifadesinin okunmasıyla yetinilip CMK'nın 235/4.maddesine aykırı olarak eksik inceleme ile yetinilerek karar verilmesi, bozmayı gerektirmiş..." Yargıtay 13. Ceza Dairesi, 2012/12097 E., 2013/18607 K. (Hırsızlık)

olmayıp, muhakemede öne sürülmesi ile ilgili usulle bağlantılıdır. Bu anlayıştan hareketle muhakemede ileri sürülecek bir delil kanunda belirtilen usule göre getirilecek ama o delilin değerlendirilmesi hususunda serbestlik de söz konusu olacaktır. Örneğin belge delili niteliğine haiz olmayan bir olgu keşfe konu olup, yargılamaya dahil edilebilecektir.⁷⁹²

Feridun Yenisey, doktrinde hem ceza hukuku hem de başka bir hukuk dalında netice doğuran bir olay vuku bulmuşsa bu olaya *çifte karakterli olay* denileceğini, bahsi geçen olaydaki eylemin ispatı hususunda ise ceza davalarında şekle sıkı sıkıya bağlı ispat kurallarının uygulanması gerekliliğini ve bunun da yalnızca kanunda yer verilen deliller vasıtasıyla gerçekleşebileceğini belirtmiştir.⁷⁹³ Çifte karakterli olaylar hem maddi vakianın çözümüne bağlı olup hem de muhakemeyi yakından ilgilendirdiğinden bahisle faile verilecek olan ceza miktarını doğrudan doğruya etkileyebilmesinden ötürü sıkı ispat kuralına bağlıdır.⁷⁹⁴ Zira suça konu olan olayın işleme vakti hem faile verilecek ceza miktarını artırabilirken⁷⁹⁵ hem de şikayet süresi, zamanaşımı ve kusur hususlarında önem arz etmektedir.⁷⁹⁶ Bu sebeple çifte karakterli bir olayın varlığı durumunda, mutlaka katı ispat sistemi uygulanacaktır.⁷⁹⁷

Delillerin serbestisi ifadesinden, ulaşılabilen ve hükme etki edebilecek her delilin muhakemede ileri sürülebileceği yahut hükme dayanak alınacağı düşüncesi oluşmamalıdır. Hakimin, hükmünü dayandırdığı delilin de yargılamaya konu olan hususu temsil etmesi gerekliliğinin yanı sıra ilgili deliller akla ve mantığa uygun olmalı, hukuka uygun olarak elde edilmeli ve kovuşturma evresinde kolektif bir vafa haiz olmalıdır.⁷⁹⁸ Bahsi edilen delillerin ispata da elverişli bir niteliği olmalıdır.⁷⁹⁹ Maddi gerçeğe ulaşmak

⁷⁹² Yıldız, “Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi”, 134.

⁷⁹³ M. Hakan Hakeri, Yargıtay Ceza Genel Kurulunun E.1985/9-464 K.1986/126 Sayılı ve 17.03.1986 Tarihli Karar İncelemesi, (E.t. 15.10.2023).

⁷⁹⁴ Yıldız, “Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi”, 133-34; Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat: AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında*, 411.

⁷⁹⁵ TCK m.143 Hırsızlık suçunun gece vakti işlenmesi; “Hırsızlık suçunun gece vakti işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.”

⁷⁹⁶ Yıldız, “Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi”, 133-34; Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat: AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında*, 411.

⁷⁹⁷ Feridun Yenisey, *Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku- Duruşma ve Kanun Yolları* (İstanbul, 1988), 156.

⁷⁹⁸ Birtek, “Cumhuriyet Savcısı’nın Delilleri ve Fiili Takdir Yetkisi”, 955; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2013, I-II:638.

⁷⁹⁹ Yıldız, “Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi”, 133-34

için delil elde etmek mazeret gösterilerek bireylerin temel hak ve hürriyetlerine müdahale edilmesi, bu müdahalenin daha önceden açıkça ve mutlak surette kanunda düzenlenmiş olmaması, toplum menfaatinin göz ardı edilmesi, işlenen suçta ispat edebilecek niteliğe haiz olduğu için kanuna aykırı yöntemlerle ele geçirilmiş delillere başvurulması ve *her ne pahasına olursa olsun* maddi gerçeğe ulaşılmaya çalışılması asla ve kat'a kabul edilemez.⁸⁰⁰

- *Doğrudan İspat/Dolaylı İspat*

Bir maddi vakianın tespitinde, hüküm üzerinde doğrudan etki doğurabilecek ve tek başına ispat faaliyetini yerine getirebilecek güce sahip olan delillere öncelikle başvurulur. Bu delillere en önemli örnek, tanık beyanıdır. Tanık beyanları, işlenen suçun ispatında yadsınamaz bir öneme ve yere sahiptir.⁸⁰¹ Bu durumun aksi ise dolaylı yani belirtilerle yapılan ispattır. Mahiyeti gereği yalnız başına ispat gücüne sahip olmayan, ancak diğer delillerle bir araya geldiği takdirde sübut bulan, ceza muhakemesinde önemli bir yere sahip olan ispat araçları dolaylı ispata vücut vermektedir. Dolaylı ispat araçları, doğrudan ispat araçlarını desteklediği gibi sağlıklı bir ispat ameliyesi için de önem arz eder.⁸⁰²

Bu ispat sistemi, ispatın doğrudan yahut dolaylı delillerle yapılmasına göre yapılan ayrıma dayanır. Doğrudan ispat, tek başına ispat faaliyetini yerine getirebilecek ispat gücüne sahip delillerle yapılan ispat iken⁸⁰³ dolaylı ispat ise yalnız başına ispat gücüne sahip olmayan deliller vasıtasıyla yürütülen ispat faaliyetidir. Doğrudan ispat sisteminde, ekseriyetle olay esnasında yaşananları beş duyu organı ile algılayan kimselerin beyanları örnek gösterilir.⁸⁰⁴ Dolaylı delile ise olay yerinde bulunan parmak izleri, kan, saç, tükürük gibi DNA kalıntıları örnek gösterilebilir. Bahsi geçen deliller, ilgili kimsenin olay yerinde

⁸⁰⁰ Metin Köse, “Ceza Kovuşturmasında Delillerin Ortaya Konulması ve Değerlendirilmesi” (Doktora Tezi, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016), 36; Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 202; Nur Centel ve Hamide Zafer, *Ceza muhakemesi hukuku* (İstanbul: Beta Yayınevi, 2005), 183.

⁸⁰¹ Yavuz, “Ceza Muhakemesinde İspat sorunu”, 162-63.

⁸⁰² Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 2002, 276.

⁸⁰³ Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 1998, 261.

⁸⁰⁴ Yıldız, “Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi”, 135, Tosun, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri*, 739.

olduğu yahut mağdurla temas ettiği anlamını ihtiva etse de o kişilerin doğrudan suçun faili olduğuna delalet etmez.⁸⁰⁵

Doğrudan ispat, ispatlanması gereken bir vakıanın yalnızca o vakıayı doğrudan temsil eden delillerle ortaya konulması durumunu ifade eder. Dolaylı ispat ise, ispatı gereken olayın yanında, genel nitelikte başka vakıaların da ispatlanması ve bu süreçte kullanılan delillerin daha genel nitelikte olup, sonuca çıkarımlar yoluyla ulaşılması esasına dayanan bir ispat türüdür.⁸⁰⁶ Doğrudan delil, maddi vakıayı doğrudan temsil yeteneğiyle ilgiliyken; dolaylı delil ise daha genel nitelikteki emareleri ifade eder.⁸⁰⁷ Dolaylı ispat, dolaylı delillere dayanmakta iken doğrudan ispat ise doğrudan delillere dayanmaktadır.

Dolaylı ispat kavramı içerisinde yer alan ve emare yahut belirti delili şeklinde ifade edilen dolaylı deliller, ekseriyetle suçun işlenmesinin akabinde ortaya çıkıp, maddi vakıayı doğrudan temsil yeteneğine haiz olmayan, akıl ve mantık yürüterek ve başkaca delillerin yardımı ile ispat kudretine sahip olan delillerdir.⁸⁰⁸ Dolaylı deliller, suça ilişkin olay anında ortaya çıkan ve olayı dolaylı şekilde yansıtan emarelerdir. Bu ifadelerden, dolaylı delillerin kıymetsiz olduğu anlaşılmalıdır. Dolaylı deliller, çoğunlukla nesnel verilere dayalı bilimsel nitelikte olmaları ve doğrudan delillerin elde edilmesinde önemli bir rol üstlenmeleri nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Bu duruma örnek olarak, suç mahallinde parmak izi tespit edilen bir kişinin, daha önce orada bulunmadığını inandırıcı şekilde inkâr edememesi gösterilebilir.⁸⁰⁹

2.2.3. İspatın Nispiliği

Hukuk sözlüğünde *nispi* kavramı, “*oranlı, oransal veya orana göre*” şeklinde tanımlanmaktadır.⁸¹⁰ Ceza muhakemesinin temel amacı, hukuka uygun yöntemlerle elde edilen deliller aracılığıyla maddi gerçeğe ulaşmak ve bu suretle şüpheyi ortadan kaldırarak hâkimde *tam bir vicdani kanaat* oluşturmaktır. Ceza muhakemesinin sonunda vuku bulan ispat, mutlak olmayıp, nispi niteliktedir. Daha evvel de ifade ettiğimiz gibi muhakemenin sonunda hakimde tam bir vicdani kanı oluşması ceza muhakemesinde

⁸⁰⁵ Yıldız, 135.

⁸⁰⁶ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil Ve İspat*, 414.

⁸⁰⁷ Birtek, 414.

⁸⁰⁸ Birtek, 192-193.

⁸⁰⁹ Doğan, *Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması*, 97-98.

⁸¹⁰ Yılmaz, “Hukuk Sözlüğü”, 556.

amaçlanan bir husustur. Ama vicdani kanı hususu, kişiden kişiye değişebilecek bir olgudur.

Vicdan kavramı sözlük anlamı itibariyle “*insanın (kendi) içinde bulunan, iyiyi kötüden ayırabilme duygusu; din, inanç; bir şeyi iyi halde görme*”⁸¹¹ ve bireyde yahut failde var olan doğru yanlış duygusu iken kanaat ise Türk Dil Kurumu tanımına göre “*kanı, düşünce, inanç*” anlamlarına gelmektedir.⁸¹² Vicdani kanaat de ceza muhakemesinde delilleri takdir yeteneği ile ilgili olduğundan⁸¹³ değişkenlik gösterebilmektedir. Zira bir beden ve ruhtan meydana gelen insanın, temel ihtiyaçları olan yeme içme yahut nefes alma gibi eylemleri bedeniyle ilgiliyken, inanmak, ikna olma, sevmek gibi eylemleri ise ruhla ilintilidir.⁸¹⁴ Ruhla ilintili olan şeyler ise kişiden kişiye değişebilmektedir. Bu sebeple bireylerin vicdani kanaatleri de onların edindiği subjektif bir kanı olacaktır.

Öğretide bir görüşe göre ise soruşturma evresi suç şüphesinin yetkili mercilerce öğrenilmesi ile değil; ilgili mercilerin suçu öğrenip harekete geçmesi ve bu amaçla işlem yapmasıyla başlayan bir evredir.⁸¹⁵ Her iki durumda da soruşturma evresi başlarken ve bu evre bitip kovuşturma evresine geçilirken Cumhuriyet savcısının kontrolü söz konusudur.⁸¹⁶ Ta ki iddianame mahkemeye teslim edilene değin bu kontrol devam etmektedir.

Soruşturma evresinin beyni⁸¹⁷ olan, bir başka görüşe göre ise imparatoru⁸¹⁸ olan Cumhuriyet savcısı, gerekli incelemeleri yaptıktan sonra kamu davası açıp açmamaya karar verecek olan kişidir. İşte bu kontrol ve karar verme süreci başta olmak üzere ceza muhakemesi evrelerine hakim olan subjektif bir kanaat söz konusudur. Zira soruşturma

⁸¹¹ Yılmaz, “Hukuk Sözlüğü”, 807.

⁸¹² Çevrimiçi Güncel Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/> (E.t. 20.10.2023)

⁸¹³ Veli Özer Özbek, “Ceza Muhakemesinde Hakimın Vicdani Kanaati”, *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi*, No:16, 2007, 283.

⁸¹⁴ Ali Rıza Aydın, “İnanma İhtiyacı ve Dinî Ritüellerin Psikolojik Değeri”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi IX*, sy 3 (2009): 88.

⁸¹⁵ Recep Gülşen, “Adli Soruşturmanın Başlaması”, *Fasikül Hukuk Dergisi 3*, sy 21 (Ağustos 2011): 30-31; Erdener Yurtcan, *Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu ve yorumu* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2005), 681.

⁸¹⁶ Yakup Duranoğlu, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukundaki Soruşturma Evresinin Tarihsel Gelişimi”, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 8*, sy 1 (28 Ocak 2022): 184.

⁸¹⁷ Ahu Karakurt, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi”, *TBB Dergisi*, sy 82 (2009): 2.

⁸¹⁸ Kayıhan İçel, “Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları ‘Budapeşte İlkeleri’ Işığında ‘Savcıyı Ret Sorunu’”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:7*, sy 14 (2008): 33.

evresi başlarken de “*bir suçun işlendiği izlenimini veren hal*” yahut basit ya da başlangıç şüphesi ile yetinilmektedir. Yine bu husus burada edinilen izlenimin suç işlendiği yönünde olmasıdır. Bu izlenimin nasıl ve ne zaman edinileceği hususu da kişiden kişiye değişebilmektedir. Zira bu izlenim de bir kanaate dayanmaktadır. Yine kovuşturma evresinde, soruşturma evresinde ve sonraki süreçte toplanan delillerin tartışılması ve muhakemenin sonucunda bir karara varılması da insani bir eylem olup, sübjektif bir kanaate dayanmaktadır.⁸¹⁹

Türk ceza muhakemesinde yargılamaya konu olan olaya ilişkin gerçeklik, öğretide maddi gerçek ve mutlak gerçek ayırımına bağlı olarak incelenmiştir.⁸²⁰ Vuku bulan olayın aslı ve esası, mutlak gerçeklik iken elde edilen deliller neticesinde varılan gerçeklik ise maddi gerçek olarak isimlendirilmektedir. Öğretide muhakemeye konu olayın aslının geçmişte yaşandığı, tam olarak ne yaşandığı hususunun aydınlatılamayacağı ve karanlık kısımların mutlaka var olacağı⁸²¹ ancak maddi gerçeğe ise halihazırda mevcut olan delillerden yola çıkılarak varılacağı ve bu sebeple sürecin yürütücüsü olan hakimden hakime maddi gerçekliğin de değişebileceği ileri sürülmüştür.⁸²² Öğretide, hâkimin olayın ‘oluş’una ilişkin tam bir vicdani kanaate ulaşmasından da söz edilmektedir. Ancak, olayın özüne mutlak biçimde ulaşmanın imkânsızlığı ile hâkimin tam bir vicdani kanaate varması gerekliliği, esasen birbiriyle çelişen iki kavram olarak değerlendirilmektedir.⁸²³

Yine bu anlayıştan hareketle, öğretide muhakemede toplanan delillerden hareket edilerek mutlak belliliğe varılamayacağı, ulaşılan neticenin yalnızca objektif bakımdan bir ihtimali göstereceği ve bu ihtimalin ancak belli bir yoğunluğa ulaştığı takdirde bir kanaate yol açacağı savunulmaktadır.⁸²⁴ Bu hususu aydınlatmak için Carnelutti’den, “*mağaraya girip sırtına kapıya veren bir hakimin, mağara kapısından girenleri yalnızca akis yahut gölgelerinden tanımaya çalışması değerlendirmesi*” örnek olarak verilmektedir.⁸²⁵ Zira gölgelerin dışında başkaca delil olmadığı bu hikayede, hakimin mutlak gerçekliğe

⁸¹⁹ Başlar, “Ceza Muhakemesinde İspat”, 1391.

⁸²⁰ Kunter ve Yenisey, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 598-99; Feyzioğlu ve Taner, *Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçütü Olarak Vicdani Kanaat*, 68 vd.

⁸²¹ Mahir Topaloğlu, “Ceza Yargılamasında İspatta Diyalektik Yaklaşım”, *İstanbul Barosu Dergisi* 88, sy 3 (2014): 83.

⁸²² Feyzioğlu ve Taner, *Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçütü Olarak Vicdani Kanaat*, 68 vd.

⁸²³ Topaloğlu, “Ceza Yargılamasında İspatta Diyalektik Yaklaşım”, 84.

⁸²⁴ Kunter ve Yenisey, *Ceza muhakemesi hukuku*, 598-99.

⁸²⁵ Topaloğlu, “Ceza Yargılamasında İspatta Diyalektik Yaklaşım”, 84.

ulaşması maddi gerçekliğe nispeten çok daha uzak bir ihtimal olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu olanın, belli olgunluğa varmış ihtimale dayalı bir sübjektif kanaat olduğu ileri sürülmektedir.

Bu anlayışla muhakemede başvuru delillerin ekseriyetle sübjektif bir özelliğe sahip olması, tüm bu delillerin muhakeme süresince hakimin kişisel yorumu ve nihayetinde sübjektif kanaatine dayanacağı, bu sebeple yukarıda da ifade ettiğimiz gibi varılan gerçekliğin mutlak değil maddi gerçek olacağı, onun da hakimin maddi gerçekliği olacağı ileri sürülmektedir.⁸²⁶ Bu konudaki aksi görüş ise hakimin tam bir vicdani kanaat neticesinde kabul ettiği oluşum toplum nezdinde de kabul görmesi halinde bu gerçekliğin yalnızca hakimin değil, toplumun gerçekliği olacağı yönündedir.⁸²⁷

Tüm bu anlatılanlar ışığında, ceza muhakemesinde maddi gerçeğe ulaşmak için yürütülen ispatın esasında nispi bir vasfının olduğunu, ispat ile tam bir vicdani kanaat amaçlansa dahi söz konusu olanın sübjektif bir kanaat olduğu, bu kanaatin ise kişiden kişiye, hatta zamana ve koşullara bağlı olarak dahi değişiklik gösterebileceği ve bu sebeple mutlak bir ispatın mümkün olmadığı söylenebilir. Varılan netice bakımında hiçbir kuşkuya yer vermeksizin bir kanaat oluşsa dahi bahsi geçen olayın bir başkası nezdinde değerlendirilmesi halinde bu kanaatin değişebileceği, yine bu kanaatin dayandığı deliller arasında ispat kuvveti açısından değerlendirmenin hakimin vicdani kanaatine kalması sebebiyle esasında objektif olarak önemsiz olabilecek bir delile hakimin hak ettiğiinden fazlaca itibar etmesinin mümkün olabileceği, yahut birinin önem atfettiği delile diğerinin kayıtsız kalması da ihtimaller arasındadır. Tüm bunlar, varılan neticeyi etkileyebilecek hususlardır. Bundan ötürü hakimin akla mantığa uygun, içerisinde çelişki barındırmayan yahut boşluk bulunmayan bir hüküm kurması varılan vicdani kanaatin başkaları için farklılık göstermemesi bakımından önem arz etmektedir.⁸²⁸

Tüm bu anlatılanlarla birlikte ispatın, maddi olgular hakkında kesin bir kanaat edinme hali olduğu fakat bu kanaatin de kişiden kişiye değişebildiği, delillerin değerlendirilmesi ve tartışmalı hususların akıl ve mantık süzgecinden geçirilmesi ile kanaatin oluştuğu ve

⁸²⁶ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil Ve İspat*, 402

⁸²⁷ Topaloğlu, “Ceza Yargılamasında İspatta Diyalektik Yaklaşım”, 84.

⁸²⁸ Koray Doğan, *Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkudan Sanık Yararlanır İlkesi “in dubio pro reo”*, 2. Basım (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018), 342.

aslında bunun bir inanç sorunu olduğu söylenebilir.⁸²⁹ Zira hâkimin, sübut konusunda vicdani kanaat oluşturamaması, yani kendi iç dünyasında şüpheyi giderememesi hâlinde mahkûmiyet yerine beraat kararı vermesi gerekir. Masum bir kimsenin cezalandırılmasındansa, suçlu bir kişinin serbest kalmasının tercih edilmesi gerektiği ve bu yaklaşımın makul ve adil olduğu öğretilerde ifade edilmektedir.⁸³⁰ Bilindiği gibi ceza muhakemesi neticesinde verilecek hükmün merkezinde yer alması gereken vicdani kanaatin, somut olgularla temellendirilmiş maddi gerçeğe yaslanması elzemdir.⁸³¹

2.3. İspat Aracı (Delil) Kavramı ve Özellikleri

Geçmişte meydana geldiği iddia edilen bir vakıa, bir yapboz resmi olarak tasavvur edildiğinde; deliller, bu yapbozun tamamlayıcı parçaları olarak değerlendirilecektir. Bu parçalar olmaksızın resmin tamamını görmek ise mümkün olmayacaktır. İşte ceza muhakemesi içerisinde yürütülen ispat faaliyeti, resmin parçalarını toplayarak resmi yeniden bir araya getirme faaliyetidir.⁸³² Ceza yargılamasına konu olan olayı temsil eden, o vakıanın nasıl vuku bulduğunu kimi zaman doğrudan kimi zaman ise dolaylı olarak işaret eden bu yapboz parçalarına ise delil denir.

Esasında geçmişte vuku bulmuş bir olayı günümüzde aynı şekilde yaşatmak ve yaşanan bu durumla ilgili çıkarımlarda bulunmak mümkün değildir.⁸³³ Yalnız geçmişte vuku bulan hadisenin üzerinden çok zaman geçmediyse şayet, akıl ve mantık değerlendirmesinden geçirilen belli bazı araçların yardımıyla yargı makamının vicdani kanaatinde o olayın yeniden canlandırılması mümkün olacaktır.⁸³⁴ Tosun'un ifadesiyle, suçun muhakemesi suç işlenmesinin akabinde yapıldığından muhakemeyi yapan kimselerle tarihçilerin işleri birbirine benzemektedir. Zira her ikisi de geçmişte vuku bulmuş bir olayın gerçek olup

⁸²⁹ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 205.

⁸³⁰ Yavuz, "Ceza Muhakemesinde İspat sorunu", 162.

⁸³¹ M. Balkan Demirdal, "Ceza Hakiminin Vicdani Kanaati Üzerine Bir Değerlendirme", *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, sy 1 (2020): 1021.

⁸³² Nur Centel ve Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 10. Baskı (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2013), 201.

⁸³³ Hakan Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2. baskı (Ankara: Savaş Kitap ve Yayınevi, 2016), 197; Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil Ve İspat*, 15.

⁸³⁴ Akbulut, "Delil Değerlendirme Yasakları", 6.

olmadığını araştırmaktadır. İşte bu gerçeği ararken hakimin başvurduğu araçlara ispat aracı yahut delil denmektedir.⁸³⁵

Yine delil, uyuşmazlığın kaynağı olan fiilin yahut olgunun suç olup olmadığı hususunda başta hakim ile savcıda olmak üzere ve tabii olarak kolluk kuvvetlerinde de bir kanaat uyandırma, bu vasıta ile söz konusu ihtilafı çözmeye çalışma, muhakeme hukukunun çizdiği çerçevede ikamesi kanunla yasaklanmamış olan, bunun kapsamına canlı, cansız, sözlü yahut yazılı tüm hususların girdiği her türlü ispat vasıtası olarak tanımlanmaktadır.⁸³⁶ Bu tanımdan hareketle delil, bir suçun işlenmesinin akabinde o suçun şüphelisi ile maddi vakıa arasında bağ kurmamızı sağlayan her türlü iz, bilgi, belge, ifade, beyanlardan oluşur.⁸³⁷

Delil, Arapça bir kelime olup Türk Dil Kurumu tarafından “*insanı aradığı gerçeğe ulaştırabilecek iz, kanıt*” şeklinde ifade edilirken kanıt ise “*Bir şeyin doğruluğunu, gerçekliğini kanıtlamaya yarayan belge; anlaşmazlık konusu hakkında öneri sürülen iddianın veya buna karşı yapılan savunmanın doğruluğunu göstermek için öne sürülen belge veya bilgi; delil.*” şeklinde tanımlanmıştır.⁸³⁸ Etimolojik olarak ise delil, “*yol gösteren, kılavuz*” şeklinde tanımlanmıştır.⁸³⁹ Hukuken delil ise “*uyuşmazlığa neden olan fiili veya hukuki olgunun olduğuna veya olmadığına yargıcı inandırmak için yargılama hukukunun gösterilmesine izin verdiği ispat araçları, davada tarafların iddialarını ispat için dayandırdıkları ispat araçları*” şeklinde tanımlanmıştır.^{840 841}

Öğretide yer bulan ve tüm tanımları kapsayan Birtek’in ifadesiyle delil, ceza muhakemesinin hem soruşturma hem de kovuşturma evresinde yargı makamlarınca yargılama konusu ile ilgili bir kanaat edinebilmek ve bu vasıta ile maddi gerçeğe

⁸³⁵ Tosun, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri*, 475.

⁸³⁶ Cengiz Şenocak, *Maddi Suç Delilleri ve Ateşli Silahlar*, 3. Baskı (Ankara, 1997), 27; Ahmet Karagöz, *Suç Önleme Hizmetleri* (Ankara: Özel Güvenlik ve Emniyet Teşkilatı, 2002), 256; Vural Demirkaya, “Delil Güvenliği” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Suç Araştırmaları Anabilim Dalı, Ankara, Polis Akademisi, 2009), 6.

⁸³⁷ Yılmaz Şimşek, Muharrem Durmaz ve Nurullah Karataş, *Dijital Delil Yönetimi*, 1. Baskı (Ankara: Polis Akademisi Yayınları, 2012), 11.

⁸³⁸ Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr> (E.t. 05.11.2023).

⁸³⁹ Türkçe Etimoloji Sözcüğü, <https://www.etimolojiturkce.com/arama/delil> (E.t. 05.11.2023).

⁸⁴⁰ Yılmaz, “Hukuk Sözlüğü”, 175.

⁸⁴¹ 17962 sayılı Polisin Adli Görevlerinin Yerine Getirilmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelik’te ise delil, “Meydana gelen bir suçun aydınlatılması ve suç sanıklarının tespitine yarayan her türlü ispat vasıtaları.” şeklinde tanımlanmıştır.

erişebilmek için insan yahut eşyadan elde edilen her türlü ispat aracıdır.⁸⁴² Yukarıda da değindiğimiz gibi delil olmadan ceza yargılamasının başlayabilmesi mümkün olmamakla beraber başka delillerin yardımı olmadan da muhakeme süreci nihayete erdirilemez.⁸⁴³ Ancak tüm ispat araçları delil olsa dahi tüm deliller ispat aracı vasfına haiz olmayabilir, zira muhakemede değerlendirmeden geçirilen kimi deliller ispat aracı olarak kabul edilmezler.⁸⁴⁴

Bir delile ispat aracı diyebilmemiz için öncelikle o delilin olayın bir parçası olup, vakıayı temsil edebilmesi gerekir. Ancak delilin olayı temsil etmesi ispat aracı olarak kabul edilmesi için yeterli değildir. Bu temsilin akla mantığa, bilime, hukuka ve nihayetinde maddi gerçeğe uygun olması da elzemdir. Aksi özelliklere sahip olan olgulara delil desek de bunları temel alarak maddi gerçeğe ulaşamaz, ulaşıldığına kanaat edilse dahi Yargıtay tarafından ilgili karar gerekli koşulları taşımadığı için bozulmalıdır.^{845 846}

⁸⁴² Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 25.

⁸⁴³ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku- II*, 2022, 19.

⁸⁴⁴ "5271 sayılı CMK'nın "Delilleri takdir yetkisi" başlıklı 217. maddesinin 2. fıkrasındaki; "Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir." şeklindeki hüküm ile ceza muhakemesinde kullanılacak delillerin hukuka uygun bir şekilde elde edilmesi gerektiği açıkça belirtilmiş ve "delillerin serbestliği" ilkesine de vurgu yapılmıştır. Buna göre bütün deliller hukuka uygun olarak elde edilmeli ve değerlendirilmelidir. 5271 sayılı CMK'nın 206. maddesinin 2. fıkrasının (a) bendinde, ortaya konulmak istenen delilin kanuna aykırı olarak elde edilmesi halinde reddolunacağı belirtilmiş, 217. maddesinin 2. fıkrasında ise "yüklenen suçun, hukuka uygun olarak elde edilmiş her türlü delille ispat edilebileceği" hüküm altına alınmıştır. Madde metninden anlaşılacağı üzere, hukuka uygun olarak elde edilmeyen deliller, ceza yargılama sistemimizde ispat aracı olarak kullanılmayacaktır. 5271 sayılı CMK'nın 230/1. maddesi uyarınca, hükmünün gerekçesinde delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi, hükme esas alınan veya reddedilen delillerin belirtilmesi, bu kapsamda dosya içerisinde bulunan ve hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin ayrıca ve açıkça gösterilmesi zorunludur. Ceza muhakemesinin amacı olan maddi gerçeğe ulaşabilmek için, delil elde edilmesi aşamasında şahsi ve toplumsal değerlerin korunması da gereklidir. Kanun koyucu bu amaçla, delil serbestliği ilkesine, öğreti ve uygulamada "delil yasakları" olarak adlandırılan birtakım sınırlamalar getirmiştir. Delil yasakları; "delil elde etme yasağı" ve "değerlendirme yasağı" olarak ikiye ayrılmaktadır. Delillerin elde edilme şekline ilişkin yasaklara "delil elde etme yasakları"; hukuka uygun olarak elde edilmiş bulunsu bile bir delilin yargı mercilerince ortaya konulup değerlendirilebilmesine ilişkin yasaklara ise "delil değerlendirme yasakları" denilmektedir. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 21/10/2014 tarih, 2012/1283 Esas- 2014/430 Karar sayılı kararında belirtildiği üzere; iletişimin denetlenmesi sırasında tesadüfen elde edilen delillerin 5271 sayılı CMK'nın 135/6. maddesinde sayılanlar dışındaki bir suçun soruşturma ve kovuşturulmasında kullanılmaması "delil değerlendirilmesi yasakları" kapsamındadır." Yargıtay 2. CD., E: 2021/9131, K: 2022/1686, <https://kazanci.com.tr>.

⁸⁴⁵ Öztürk vd., *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 204 vd.

⁸⁴⁶ "Ceza yargılamasının amacı, hiçbir duraksamaya yer vermeden maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. Bu araştırmada, yani gerçeğe ulaşmada mantık yolunun izlenmesi gerekir. Gerçek; akla uygun ve realist, olayın bütünü veya bir parçasını temsil eden kanıtlardan veya kanıtların bütün olarak değerlendirilmesinden ortaya çıkarılmalıdır, yoksa birtakım varsayımlara dayanılarak sonuca ulaşılması, ceza yargılamasının amacına aykırıdır." Yargıtay, 16. CD., E. 2015/6589, K.2016/338, T. 22.01.2016, <https://kazanci.com.tr>.

Öğretide yer alan kimi görüşlere göre delil kavramının ceza muhakemesinin her aşamasında geçerli olup olmadığı tartışmalı bir husustur.⁸⁴⁷ Bu anlayışı benimseyenlere göre soruşturma aşamasında delilden ziyade şüphe sebebinden bahsedilir.⁸⁴⁸ Oysaki öğretilerde yer bulan ve baskın olan görüş ise aksini savunur ve delilin ceza muhakemesinin her aşamasında geçerli olduğunu, zira aksi durumun ceza muhakemesinin amacıyla bağdaşmayacağını ifade eder. Bu görüşü destekleyenlerce kanunda böyle bir ayırım olmayıp, maddi gerçeğe ancak deliller vasıtasıyla ulaşılabileceği, maddi gerçeğe ulaşma gayretinin ilk adımlarının soruşturma evresinde atıldığı, aksi durumun delil kavramının muhtevasıyla çelişeceği zira muhakemenin delille başlayıp delille devam eden bir süreç olduğu bu sebeple soruşturma makamlarının da delillere başvurmakla yükümlü olduğu ifade edilmektedir.⁸⁴⁹

Öğretilerde ispat araçlarından bahsedilirken eş zamanlı olarak *delil kaynağı*, *delil aracı* ve *delil* gibi ifadelerin de kullanıldığı görülmektedir. Esasında delil ve delil kaynağı kavramları mana itibarıyla birbirinden farklıdır.⁸⁵⁰ Kunter'in ifadesiyle *delil kaynağında* statik ve bünyevi bir özellik bulunurken, örneğin *tanık* gibi; delilde ise görevsel bir nitelik bulunur örneğin, *tanık beyanı* gibi.⁸⁵¹ Bir başka tanıma göre ise delil kaynağı, yargı makamlarına muhakemede araştırılacak bilgi sunan, ancak sunduğu bu bilgi işlenmemiş/ham bir bilgi kaynağı olan, uyuşmazlık konusu olaya dair temsil kuvveti ise muhtemel olan ve dış dünyaya ait bir varlıktır.⁸⁵² Bu kaynak, yargı makamlarına takdim edilmesinin akabinde incelenip algılanması ile delil aracı haline gelecektir.⁸⁵³ Delil aracının ise muhakemede incelemeyen ve diğer birtakım işlemlerden geçmesi ve doğru olduğu hususunda yargı makamında bir kanaatin oluşması ile delil halini alması mümkün olacaktır.⁸⁵⁴

⁸⁴⁷ Boğa, "Ceza Muhakemesinde Delillerin Tartışılması", 14.

⁸⁴⁸ Yenisey ve Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2014, 483.

⁸⁴⁹ Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 6. Baskı (Ankara, 2017), 23-26; Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 12-20; Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2018, 237-38.

⁸⁵⁰ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 22.

⁸⁵¹ Kunter, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1989, s. 585.

⁸⁵² Yayla, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüphe*, 98; Feyzioğlu ve Taner, *Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçütü Olarak Vicdani Kanaat*, 139-40.

⁸⁵³ Yayla, 98.

⁸⁵⁴ Yayla, 98

Bu anlatılanlardan hareketle delil kaynağının bahsi geçen olayla ilgisi olsa dahi henüz yargılama makamı önüne getirilmeyen bir varlık olduğu, o varlığın yargı makamı önüne getirilip, onun algısına dahil edildiği takdirde delil aracı vasfına bürüneceği ve en nihayetinde bahsi geçen bu delil aracının muhakemede maddi gerçeğe ulaşmak amacıyla kullanılması halinde ise delil vasfı kazanacağı ifade edilmektedir.⁸⁵⁵ Kunter'in ifadesiyle delil kaynağında statik ve bünyevi özelliği nedeniyle tanık örnek olarak verilebilirken, delile ise görevsel bir fonksiyonu bulunduğu için tanık beyanı örnek olarak verilebilir.⁸⁵⁶ Delil kaynağı ortadan kalktığı takdirde örneğin tanığın ölümü halinde, delil de geçersiz bir hal alacaktır.⁸⁵⁷ Delilin muhtevası yargılamada incelenen husus iken delil kaynağının konusu ise bizzat delilin kendisidir.⁸⁵⁸

Yukarıda verdiğimiz tanık örneğinde delil kaynağı tanık olup, tanığın belirlenmesinin akabinde yargı makamı huzuruna getirilip beyanının alınması halinde beyanı ise delil aracı vasfı kazanacaktır. Bu beyan yargı makamları nezdinde tartışılıp, beyanın yargılamaya konu olayla ilgisi olduğuna kanaat edinilir ve bu delilin maddi gerçeği ortaya çıkarmaya da katkısı olduğu kabul edilirse ve nihayetinde verilecek hükümde de temel alınır, bu halde o beyanın delil olarak kabulü mümkün olacaktır.⁸⁵⁹ Tanığın tespiti akabinde yargı mercilerinin önüne getirilmesi, hukuka uygun yollarla beyanına başvurulması, beyanının yargılamaya konu olayla ilgisinin bulunması ve yine uyumsuzluğun çözümü hususunda önem arz etmesi, delil aracı olan tanık beyanının bu vasıta ile delil vasfı kazanmasına vesile olacaktır.⁸⁶⁰ Aksi halde beyan, delil vasfını kazanamaz.

Tüm bu anlatılanlar ışığında, yukarıda da bahsettiğimiz gibi Kunter'in ifadesiyle delil kaynağına tanık, delile ise tanık beyanı örnek olarak verilebilir.⁸⁶¹ Ancak tanığın ölmesi yahut akıl hastalığına tutulması halinde bu kişinin beyanlarına başvurma imkanı ortadan kalkacaktır. Ancak ilgili kişinin henüz ölmeden yahut akıl hastalığına tutulmadan evvel

⁸⁵⁵ Pervin Aksoy İpekçioğlu, "Gözaltında Alınan İfadenin Önemi Ve Delil Değeri", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 57, sy 3 (2008): 55; Feyzioğlu ve Taner, *Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçütü Olarak Vicdani Kanaat*, 139-41.

⁸⁵⁶ Kunter, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1989, s. 585.

⁸⁵⁷ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 23; Aydın, *Ceza Muhakemesinde Deliller*, 41.

⁸⁵⁸ Birtek, 23.

⁸⁵⁹ Yayla, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüphe*, 99.

⁸⁶⁰ Yayla, 99.

⁸⁶¹ Kunter, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1989, s. 585.

beyanları alınmış ve tutanağa geçirilmişse şayet, artık muhakemede o beyanların okunulması ile yetinilebilecektir.⁸⁶²

Bu hususta delil kaynağı delil aracı vasfını kazanmışsa, tanığın muhakemede söz konusu olan durumlarda ayrıntılı ifadesine başvurulmasını gerektiren durumlar dışında, artık delilin kaynağına ulaşılabilmesi problem teşkil etmeyecektir.⁸⁶³ Hakkında ayrıntılı bilgi vermeye çalıştığımız delil, ceza yargılaması için vazgeçilmez bir öneme sahiptir.⁸⁶⁴ Ayrıca deliller hakimin hüküm tesis edebilmesinin ve yine bu hususta şüphenin bertaraf edilmesinin yanı sıra ceza hukuku uyumsuzluğunun çözümü esnasında hakimin verebileceği diğer kararlar için de (örneğin, tutuklama kararının verilmesi) önem arz etmektedir.⁸⁶⁵

2.3.1. Delil Çeşitleri

Ceza muhakemesinde delil serbestisi ilkesi geçerli olup, her şey delil olarak değerlendirilebilmektedir. Delil serbestisi sebebiyle de deliller konusunda normatif bir tasnife de rastlanmamaktadır. Ayrıca yine deliller hakim tarafından serbestçe değerlendirileceği için delillerin türü de fazladır.⁸⁶⁶ Mevzuatta delillerin tasnifi hususunda bir düzenlemeye rastlanmasa da öğretilerde bu konuda görüşler mevcuttur. Delillerin genel tasnif şekli aşağıda daha ayrıntılı bahsedeceğimiz beyan, belge ve belirti delili iken delillerin ispat işlevi, kaynağı ve konusuna göre ayrımlar da mevcuttur.⁸⁶⁷ Bu hususta en

⁸⁶² CMK, m.211, “(1) a) Tanık veya sanığın suç ortağı ölmüş veya akıl hastalığına tutulmuş olur veya bulunduğu yer öğrenilemezse,
b) Tanık veya sanığın suç ortağının duruşmada hazır bulunması, hastalık, malullük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle belli olmayan bir süre için olanaklı değilse,
c) İfadesinin önem derecesi itibarıyla tanığın duruşmada hazır bulunması gerekli sayılmıyorsa,
Bu kişilerin dinlenmesi yerine, daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanaklar ile kendilerinin yazmış olduğu belgeler okunabilir.
(2) Cumhuriyet savcısı, katılan veya vekili, sanık veya müdafî birinci fıkrada belirtilenlerin dışında kalan tutanakların okunmasına birlikte rıza gösterebilirler.”

⁸⁶³ Aydın, *Ceza Muhakemesinde Deliller*, 41; Yayla, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüphe*, 99-100.

⁸⁶⁴ Olgun Değirmenci, *Ceza Muhakemesinde Sayısal (Dijital) Delil*, 1. Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014), 111.

⁸⁶⁵ Timur Demirbaş, *Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması*, 2. Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013), 68-69; Ali Eryılmaz, *Ceza ve Disiplin Hukukunda Hukuka Aykırı Delil* (Ankara: Hukab Yayınları, 2013), 23.

⁸⁶⁶ Mahmut Koca, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller”, ed. Veli Özer Özbek, *Ceza Hukuku Dergisi* 1, sy 2 (Aralık 2006): 214.

⁸⁶⁷ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 24; Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2013, 213; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku- II*, 2022, 28; Öztürk vd., *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 205 vd.

kadim ve klasik tasnif şekli delilleri *özel delil* ve *genel delil* şeklinde ayıran anlayıştır. Bu ayrıma göre genel delil suçun maddi varlığıyla ilgiliyken, özel delil ise bahsi geçen suçun hangi araçlarla, kim tarafından işlendiğini hususunu aydınlatan delillerdir.⁸⁶⁸

Yine delillerin tasnifi bakımından öğretilerde yer bulan bir başka görüş ise delilleri, *doğrudan deliller* ve *dolaylı deliller* olarak ayıran yaklaşımdır. Doğrudan ve dolaylı delillerin tanımı konusunda bir uzlaşma olmasa da baskın olan görüşe göre doğrudan deliller mahkemenin aydınlatması gereken asıl vakıayı ispatlayan deliller iken dolaylı delil ise asıl vakıaya bağlı yan vakıaları aydınlatan delillerdir.⁸⁶⁹ Yine Centel ve Zafer'den aktarılanlara göre dolaylı deliller asıl vakıayı tek başına ispat edemeyip, bu hususta doğrudan delillerden elde edilen bulguları desteklemektedir. Tosun ise doğrudan ve dolaylı delili şöyle ayırmıştır. Baskı ve zorlama neticesinde verilen beyanlar doğrudan doğruya delile vücut verirken, ikrar neticesinde elde edilen deliller ise dolayısıyla delile vücut vermektedir.⁸⁷⁰ Ayrıca Tosun delilleri, *yasal delil*, *vicdani delil* ve *bilimsel delil* olarak da sınıflandırmaktadır.⁸⁷¹

Delillerin bir diğer tasnif şekli ise *şahsi deliller* ve *maddi deliller* ayrımıdır. Şahsi delil ifadesiyle kastedilen membaı şüpheli, sanık, tanık yahut bunların dışında bir kimse yani insan olan delillerdir. Maddi delil ifadesiyle kastedilen ise membaı belge ve belirti olan yani kaynağı nesne olan delillerdir. Yani şahsi delillerle kastedilen, beyana dayalı delil iken maddi delil ile kastedilen ise belge ve belirti gibi nesnelere dayalı delillerdir

Delillerin bir diğer tasnif şekli ise *tarihi* ve *tenkidi deliller* şeklinde yapılan halidir. Bu sınıflandırmada tüm delillerin temsili bir vasfı olduğu anlayışıyla hareket edilir. Ayrıca somut vakıaya mahsus temsili delillerin tarihi delil vasfı var iken genel nitelikte olan delillerin ise tenkidi delil kategorisinde olduğu ifade edilmektedir. Tarihi niteliği olan bu deliller somut vakıayı doğrudan temsil niteliği olan beyan yahut belge delili iken tenkidi delil ise somut vakıa dışında başka hususları ispatı mümkün olmayan delillerdir. Bu da belirti delili olup, inceleme ve denetleme gerektiren delillerdir.⁸⁷²

⁸⁶⁸ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 206.

⁸⁶⁹ Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2013, 204.

⁸⁷⁰ Tosun, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri- Genel Kısım*, 1:609.

⁸⁷¹ Tosun, 590.

⁸⁷² Kunter, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 628.

Öğretiden birbirinden farklı olan bahsettiğimiz bu görüşlerin en baskın ve yine en geniş kapsama sahip olan tasnif şekli, *beyan delili*, *belge delili* ve *belirti delili* şeklindedir. Bir suçun faili tarafından gerçekleştirilen eylem, dış dünyada birtakım izler bırakan insan davranışı olarak ifade edilebilir. Geçmişte vuku bulan bir hadisenin, olayı müşahede eden kimseler tarafından aksettirildiği takdirde insan belleğinde bırakılan birtakım *iz* 'den söz edilebilir. İlgili vakıadan geriye kalan eşyalar ise *belirti* vasfındadır. Mevzuat gereği duruşmada okunması gereken ve ilgili vakıa hakkında bilgi barındıran dokümanlar ise *belge* vasfındadır.⁸⁷³ İşte tüm bu bahsi geçen iz, belirti, belge vs. hususlar aracılığı ile vuku bulmuş olay hakkında bir kanaat edinme vazifesi ise yargı görevini yürüten makamdadır.

Delillerin tasnifi mevzusu ceza muhakemesi sistemlerine bağlı olarak değişiklik gösterebildiği için öğretilerde yazarlarca bu tasnif farklı şekillerde yapılmıştır.⁸⁷⁴ Bunlardan ilki yukarıda bahsettiğimiz *beyan*, *belge* ve *belirti* şeklinde olan sınıflandırmadır. Burada bahsi edilen beyan delilinin kapsamına şüpheli/ sanık beyanı, tanık beyanı ve tanık dışındaki kimselerin beyanı girmektedir. Belge delilinde ise yazılı belgeler, içerisinde şekil barındıran belgeler ve son olarak ses tespit eden belgeler bu kapsamdadır.⁸⁷⁵ Yine bu görüşe göre belirti delili de yapay belirtiler ve doğal belirtiler olarak ayrılmaktadır.⁸⁷⁶

Somut vakıaya mahsus delillerden olan beyan ve belge delili, geçmişte yaşanmış vakıayı doğrudan doğruya ispat kabiliyetine haizdir. Zira bir kimsenin bir başkasını öldürdüğüne tanık olduğunu söyleyen kişinin beyanı, doğrudan somut vakıanın ispatına yöneliktir.⁸⁷⁷ Ancak belirti delili için aynı şeyi söyleyemeyiz. Zira belirtiler daha evvel de değindiğimiz gibi doğrudan somut vakıanın ispatına kabil olmayıp, yapılacak inceleme neticesinde olayı temsil edip etmediğinin tespitini gerektiren genel nitelikteki temsili delillerdendir. Olayı temsil eden bu deliller, doğrudan ve tek başına maddi vakıayı ispata muktedir değildir. Örneğin, olay yerinde bulunan parmak izleri, kan, saç, tükürük gibi DNA kalıntıları olayı temsil eden belirti delillerine örnek olarak gösterilebilir. Bahsi geçen deliller, ilgili kimsenin olay yerinde olduğu yahut mağdurla temas ettiği anlamını ihtiva etse de doğrudan o kimselerin suçun faili olduğuna delalet etmez.⁸⁷⁸ Maddi gerçeğe

⁸⁷³ Dülger, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Dışlama Kuralı Ve Hukuka Aykırı Delillerin Uzak Etkisi*, 45.

⁸⁷⁴ Yayla, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüphe*, 101.

⁸⁷⁵ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku- II*, 2022, 26.

⁸⁷⁶ Şahin ve Göktürk, 26.

⁸⁷⁷ Koca, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller", 215.

⁸⁷⁸ Yıldız, "Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi", 135.

erişebilmek için belirtilerin, diğer delillerle desteklenmesi elzemdir. Bu hususlara aşağıda ayrıntıları ile değinmeye çalışacağız.

2.3.1.1. Beyan Delili

Beyan kelimesi Arapça kökenli olup, etimolojik sözlüğe göre “açma, ayırma, aydınlanma, açıklama, açıkça söyleme” anlamlarını ihtiva etmektedir.⁸⁷⁹ Beyan kavramı hukuk metinlerinde, “açıklama, bildirim, bildirme; ilgililerin resmi kuruluşlara herhangi bir durumu belirlemek veya açıklamak amacıyla vermiş oldukları yazılı veya sözlü bildirim” olarak tanımlanmıştır.⁸⁸⁰

Beyan delili ise geçmişte vuku bulmuş bir vakıa hakkında doğrudan malumat veren ve bu yolla vakıayı temsil eden bir delil türüdür.⁸⁸¹ Basit bir tanımla beyan delili, ceza muhakemesine konu olan olay hakkında herhangi bir bilgiye sahip olan kimsenin, bu bilgisini sözlü yahut yazılı olarak yetkili makamlarla paylaşmasıdır.⁸⁸²

Somut vakıanın ispatı sırasında şüpheli, sanık, tanık, mağdur ve müşteki kimselerin mahkeme huzurunda ve usulüne uygun bir şekilde bilgilerine başvurulması beyan deliline vücut verir. Ancak somut olaya ilişkin olarak, olayla bağlantısı bulunan kişilerce verilen beyanların *beyan delili* olarak yetkili mercilerce kabul edilebilmesi, kural olarak bu beyanların kovuşturma aşamasında mahkeme huzurunda verilmiş olması veya soruşturma aşamasında alınan ifadelerin mahkeme önünde doğrulanarak yinelenmesi şartına bağlıdır.⁸⁸³

Ceza muhakemesi hukukunda beyan delili, tanık beyanı, sanık beyanı ve sanık dışındaki kimselerin beyanı olarak üç sınıfa ayrılmıştır.⁸⁸⁴ Mağdur beyanı ise burada bahsi edilen sanık dışındaki kimselerin beyanına girmektedir. Mağdur beyanı alınırken tanıklara

⁸⁷⁹ Türkçe Etimoloji Sözlüğü, <https://www.etimolojiturkce.com/arama/beyan>, (E.t. 16.11.2023)

⁸⁸⁰ Yılmaz, “Hukuk Sözlüğü”, 107.

⁸⁸¹ Friedrich Christian Schroeder, Feridun Yenisey, ve Wolfgang Peukert, *Ceza Muhakemesinde ‘Fair Trial’ İlkesi* (İstanbul: İstanbul Barosu, 1999), 67.

⁸⁸² Köse, “Ceza Kovuşturmasında Delillerin Ortaya Konulması ve Değerlendirilmesi”, 168.

⁸⁸³ Karabulut, Karapazarlıoğlu ve Tosun, “Ceza Muhakemesinde Delil Kavramı ve Kovuşturma Sürecinde Hâkimlerin Delil Algısı”, 13; Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku, 2013*, 205; Nurullah Kunter, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 7. Bası (İstanbul: Kazancı Matbaası, 1981), 493; Aydoğdu vd., “Polis akademisi güvenlik bilimleri fakültesi öğrencilerinin delil algısı”, 52.

⁸⁸⁴ Koca, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller”, 215.

uygulanan usullere başvurulsa dahi mağdur beyanını tanık beyanı olarak değerlendirmek mümkün olmayacaktır.⁸⁸⁵ Esasında beyan delillerinin ortak özelliği beyanların insan kaynaklı olması, konuşma suretiyle yerine getirilmesi ve mahkemede sunulmasıdır. Duruşma esnasında beyanlar beyan sahibinin dinlenmesi vasıtasıyla alınırken, sanık ise sorgu yoluyla beyanını ortaya koyar.⁸⁸⁶

Muhakemeye konu olan vakianın maddi yönüne dair açıklamalar, beyan deliline vücut vermektedir. Bahsi geçen açıklamalar tanık, sanık yahut suçtan zarar gören kimselerce yapılmış olabilir. Ancak bu kimseler tarafından yapılan bu açıklamalar, muhakemede maddi gerçeğin ortaya çıkarılması hususunda büyük önem arz eder.⁸⁸⁷ Özellikle sanık ve tanık beyanı gibi şahsi delillerin yardımı ile suçun manevi unsurunun tespiti ve bu vasıta ile maddi gerçeğe ulaşılması mümkün olabilecektir.⁸⁸⁸

Yukarıda da belirtildiği üzere, beyan delili her ne kadar maddi gerçeğe ulaşmada en sık başvuru delil türü olsa da özellikle şüpheli ve sanık gibi beyan sahiplerinin ifadelerini kendi menfaatleri doğrultusunda şekillendirme ihtimali bulunduğundan, bu delil türüne temkinli ve dikkatli yaklaşmak gerekmektedir. İster şüpheli veya sanık, isterse olayla doğrudan bağlantısı olmayan bir tanık tarafından verilmiş olsun, beyanların yanlış, eksik ya da yalan olma ihtimali her zaman göz önünde bulundurulmalı; bu beyanlar, hâkim tarafından olayın bütünselliği içinde ve vicdani kanaat çerçevesinde değerlendirilmelidir.⁸⁸⁹

Beyan delili, geçmişte vuku bulan olayın akıl ve mantık değerlendirmesinden geçirilmesine ve yargı makamının vicdani kanaatinden o olayın yeniden canlandırılmasına yardımcı olan önemli bir ispat aracıdır.⁸⁹⁰ Bir vakiya ilişkin beyan delilinin söz konusu olması hâlinde, geçmişte meydana gelen olayın hâkimin zihninde

⁸⁸⁵ Yenisey ve Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2015, 510; Tosun, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri*, 742; Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 172.

⁸⁸⁶ Serdar Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 78.

⁸⁸⁷ Koca, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller”, 215-16.

⁸⁸⁸ Cumhur Şahin, *Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması* (Ankara, 1994), 20.

⁸⁸⁹ Koca, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller”, 216.

⁸⁹⁰ Akbulut, “Delil Değerlendirme Yasakları”, 6.

yeniden canlandırılması mümkün hâle gelir. Bu beyan, doğrudan delil işlevi görerek hâkimin vicdani kanaatini şekillendirmede belirleyici bir rol üstlenir.⁸⁹¹

Şüpheli yahut sanığın, bilgisine başvurulduğu konu, esasında onun hakkındaki isnatlara yöneliktir. Bu kimselerin bu hususta vermiş olduğu beyanatlar, savunma hakkıyla doğrudan irtibatlı olsa da yine de yargı mercilerince delil niteliği göz ardı edilmeyecektir.⁸⁹² Savunma hakkı yalnızca kovuşturma evresiyle sınırlı olmayıp, daha erken safhalarda örneğin Cumhuriyet savcısı veya kolluk tarafından ilk ifadenin alındığı aşamada da geçerlidir. Bu nedenle hem delil elde etme hem de şüphelinin kendisini savunma imkânının sağlandığı bu süreçte, şüphelinin müdafii yardımından yararlandırılması gündeme gelir.⁸⁹³

2.3.1.1.1. Şüpheli ve Sanık Beyanları

İşlenen bir suçun doğrudan ve çoğu zaman tek tanığı, yargılama sonucunda verilecek hükmün muhatabı olan kişi, önce şüpheli ardından sanık sıfatını taşıyan kimsedir. Bu nedenle, bu kişilerin muhakeme sürecinde verdikleri beyanlar hem maddi gerçeğin ortaya çıkarılması hem de bu amaca ulaşılmasını sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Bundan ötürü ikrar muhakemede uzun zaman önemli bir delil kabul edilmiş ve halen daha önemini korumaktadır.⁸⁹⁴

Şüpheli yahut sanık beyanı, maddi vakıayı müşahede eden, kimi zaman vakıanın tek tanığı durumunda olan, bu sebeple vakıa hakkındaki beyanları bizzat yapması gereken kişilere yani olayın faillerine ait beyanlardır.⁸⁹⁵ Bu nedenle, şüpheli veya sanığın ifadesi ya da sorgusu sırasında, yalnızca kendisinin bizzat konuşması gerekir; müdafii onun yerine konuşamaz veya onun adına beyanlarda bulunamaz.⁸⁹⁶ Ancak bir ceza tehdidiyle

⁸⁹¹ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 76; Yenisey, “Ceza Muhakemesi Hukukunda (Hukuka Uygun Bir Şekilde Elde Edilmiş) Delil”, 9-10.

⁸⁹² Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 77.

⁸⁹³ Demirbaş, *Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması*, 124.

⁸⁹⁴ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku- II, 2022*, 27.

⁸⁹⁵ Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği, m.23-d, İfade Almanın Esasları; “Müdafii sadece hukukî yardımda bulunabilir, şüphelinin ifadesi alınırken şüpheliye sorulan soruya doğrudan cevap veremez, onun yerini aldığı izlenimi veren herhangi bir müdahalede bulunamaz. Hukukî yardım maddî olayı karartabilecek müdahalelerin yapılması anlamına gelmez. Müdafii şüpheliye bütün kanunî haklarını hatırlatabilir. Müdafii beyanı ve her türlü müdahalesi tutanağa geçirilir.”

⁸⁹⁶ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil Ve İspat*, 77; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2015, 111.

karşı karşıya bulunan şüpheli veya sanığın ifade ya da sorgusu, esasen ceza muhakemesinden ziyade, bu kişilerin savunma hakkını kullanmalarıyla doğrudan ilgilidir.⁸⁹⁷ Bu sebeple şüpheli ve sanığın beyanları alınırken savunma hakkı gözetilmeli⁸⁹⁸ ve aksi bir halde alınacak beyanların hukuka aykırı delil halini alacağı göz ardı edilmemelidir.

Şüpheli yahut sanığın beyanlarına başvurulması yalnızca maddi gerçeğe ulaşma ameliyesi olmayıp, buna ek olarak savunma hakkının da kullanıldığı bir muhakeme işlemidir. Şüpheli soruşturma evresine yaptığı açıklamalarla ve işaret ettiği delillerle yön verirken diğer yandan da delillerin toplanması hususunda katkıda bulunmaktadır.⁸⁹⁹ Yine sanığın kovuşturma evresindeki beyanları da yargılama süreci ve delillerin değerlendirilmesi hususunda katkıda bulunmaktadır. İfade⁹⁰⁰ ve sorgu⁹⁰¹ olarak isimlendirilen bu beyanlar ceza muhakemesi içinde önemli bir yere sahiptir.

Şüpheli yahut sanık beyanı dediğimiz bu delil, evvelce değindiğimiz gibi şahsi bir delil niteliğinde olup tutanağa geçirildiği anda belge delili (maddi delil) vasfını kazanır.⁹⁰² Zira bir delilin beyan delili olarak kabulü için daha evvel de değindiğimiz gibi ilgili beyanın mahkeme huzurunda sunulmuş olması gerekmektedir. Oysa ifade dediğimiz bu açıklamalar savcı ya da kolluk huzurunda alınıp tutanağa geçirilen, şayet kollukta alınırken müdafisiz alınmış ve mahkeme yahut hakim huzurunda şüpheli/sanık tarafından onanmamışsa hükme esas alınamayacak delillerdir.⁹⁰³ Bu normun mefhumu muhalifinden, kollukça alınan ifade esnasında şüpheli ile müdafisi hazır bulunuyorsa, verilecek beyanlar duruşmada delil değeri kazanacaktır.⁹⁰⁴

⁸⁹⁷ Erem, *Ceza Usulü Hukuku*, 1978, 164.

⁸⁹⁸ Boğa, “Ceza Muhakemesinde Delillerin Tartışılması”, 26.

⁸⁹⁹ Özge Apiş, “Güncel Yargı Kararları ve Yasa Değişiklikleri Işığında İfade Alma ve Sorgu Sırasında Şüpheli/Sanığın Hakları”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 25, sy 1 (28 Haziran 2019): 52-53.

⁹⁰⁰ CMK, m.2-g; “İfade alma: Şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini” ifade eder.

⁹⁰¹ CMK, m.2-g; “Sorgu: Şüpheli veya sanığın hâkim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini” ifade eder.

⁹⁰² Taha Yılmaz, *Çağdaş Türk Hukukundaki İspat Vasıtalarının İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*, Birinci Baskı (İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2023), 117.

⁹⁰³ CMK, m.148/4; “Müdafî hazır bulunmaksızın kollukça alınan ifade, hâkim veya mahkeme huzurunda şüpheli veya sanık tarafından doğrulanmadıkça hükme esas alınamaz.”

⁹⁰⁴ Metin Feyzioğlu, “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 19, sy 62 (Şubat 2006): 36.

2.3.1.1.2. Tanık Beyanı

Tanık, “yargılamada bir olay hakkında görgüsüne veya bilgisine başvuru, bir olayın vuku bulduğunu (olduğunu) gören; olay ve işlem sırasında hazır bulunan” kimse şeklinde tanımlanmıştır.⁹⁰⁵ Başka bir tanıma göre ise tanık, muhakemeye konu olay hususunda beş duyu organı vasıtası ile edindiği bilgileri cumhuriyet savcısı, hakim veya mahkeme huzurunda açıklayan üçüncü kişilerdir.⁹⁰⁶ Öğretide yer bulan bir başka tanıma göre ise tanık, “kendisi hakkında yürütülmeyen muhakemede bildiklerini anlatan herhangi biri”dir.⁹⁰⁷ Tanık, kimi zaman olayı doğrudan gözlemleyerek, kimi zaman ise dolaylı yollardan edinilen bilgiler aracılığıyla vuku bulan hadiseye ilişkin bilgi sahibi olur. Tanık olayı bizzat müşahede eden kişi olabileceği gibi olayı gören başkalarından da bilgi edinmiş olabilir.⁹⁰⁸

Tanık, kendisine yapılan usule uygun çağrıya icabet etmek ve bildirilen yer ve saatte orada olmakla yükümlüdür. Gerek tanıklıktan çekinme hakkına sahip olanlar olsun gerekse tanıklıkta yeminden muaf olan kimseler olsun, tanık kendisine yapılan çağrıya uymak ve belirtilen yer ve saatte hazır olmakla yükümlüdür. Akabinde tanıklıktan çekinme hakkını yahut yeminden muaf olduğunu mahkeme huzurunda ifade edecek ve mahkeme de gerekli tespitleri yapacaktır. Ancak bunun için de yapılan çağrıya uyması gerekmektedir. Ayrıca davete icabet eden tanık kural olarak beyanda bulunmakla mükelleftir.⁹⁰⁹

Tanıklık bir kamu görevi olarak kabul edildiğinden, olaya tanık olan kimselerin bu görevi yerine getirmekle yükümlü olduğunu dile getirebiliriz. Kural olarak herkes tanık sıfatına sahip olabilir. Bu kapsamda, çocuk, yaşlı ve akıl hastalarının da tanıklık yapabileceği öğretide savunulmuştur.⁹¹⁰ Ayrıca tanığın şüpheli ya da sanık ile kan bağıının olması

⁹⁰⁵ Yılmaz, “Hukuk Sözlüğü”, 726.

⁹⁰⁶ Gedik, *Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması*, 79; Parlar, Hatipoğlu ve Yüksel, *Açıklamalı ve İçtihatlı, Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat*, 140; Yener Ünver ve Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2012), 302 vd.

⁹⁰⁷ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku- II*, 2022, 29.

⁹⁰⁸ Eryılmaz, *Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri*, 641.

⁹⁰⁹ Ayhan Önder, “Ceza Muhakemeleri Hukukunda Şahitlikten Çekinme Hakkı”, *Journal of Istanbul University Law Faculty* 29, sy 4 (24 Ağustos 2011): 876-7, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm-/issue/9113/114012>.

⁹¹⁰ Fatih Selami Mahmutoğlu, “Ceza Yargılamasında Katılanın, Aynı Zamanda CMK 45. Maddede Öngörülen Kişilerden Biri Olması Halinde, Tanıklıktan Çekilme Hakkını Kullanıp Kullanamayacağı

yahut aralarında husumetin bulunması, tanık olacak kimsenin kötü bir ününün olması, daha evvel yalan tanıklık suçunu işlemiş olması, mali yönden sanığa bağlı olması bile kişinin tanıklığına engel değildir.⁹¹¹

Yine çocukların tanıklığının mümkün olduğu ama çocuğu psikolojik olarak korumak için bir defa dinlenilmesi ile yetinilmesi gerektiği savunulmuştur.⁹¹² Zira yapılan araştırmalarda çocuk tanıkların, duruşma günü öncesi ve sonrasında stres yaşadıkları yine duruşmada, mahkeme düzeninin, duruşma salonunda bekleme süresinin, duruşmadaki rolünün, beyanlarının tekrar tekrar alınmasının, psikolojik destek eksikliğinin, sanıkla duruşmada karşılaşmanın, yasal prosedürlerin karışıklığının stres seviyesini artırdığı ve bu sebeple stresin beyan delillerinin güvenilirliğini etkilediği anlaşılmıştır. Stresin artması neticesinde çocuk tanıkların, bilgileri tam ve doğru hatırlayamamak, soruları anlayıp doğru cevaplayamamak ve yönlendirici soruların etkisinde kalmak gibi durumlarla karşı karşıya kaldıkları belirtilmiştir.⁹¹³ Çocukların tanıklık yapmasına hukuken bir engel bulunmamakla birlikte, tanıklıktan çekinme hakkının önemini kavrayabilecek yeterlilikte olmayan çocuklar, ancak kanuni temsilcilerinin rızasıyla tanık olarak dinlenebilir.⁹¹⁴ Yine kanuna göre tanık henüz 15 yaşını doldurmamışsa yeminsiz dinlenir. Zira çocukların yeminin mahiyetini kavrayamayacağı karinesi söz konusudur.

Tanığın, uyuşmazlığa konu olan olay hakkında, duyu organları aracılığıyla edindiği görgüsü ve bilgisini hakim yahut mahkeme huzurunda sözlü olarak anlatmasına ise tanık beyanı denir.⁹¹⁵ Tanık beyanı, ceza muhakemesinde en kadim ispat vasıtalarından biri olup, kaynağı insandır ve güvenilirliği konusunda tarih boyunca her daim şüphe söz konusu olmuştur.⁹¹⁶ Tanık, çoğunlukla meydana gelen olayla doğrudan bir ilgisi bulunmayan;

Sorunu”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 19, sy 2 (01 Aralık 2013): 194.

⁹¹¹ Bahri Öztürk vd., *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 207.

⁹¹² Mahmutoğlu, “Ceza Yargılamasında Katılanın, Aynı Zamanda CMK 45. Maddede Öngörülen Kişilerden Biri Olması Halinde, Tanıklıktan Çekilme Hakkını Kullanıp Kullanamayacağı Sorunu”, 198.

⁹¹³ Rhona Flin ve J. R. Spencer, “Annotation: Children as Witnesses—Legal and Psychological Perspectives”, *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 36, sy 2 (01 Şubat 1995): 171-77.

⁹¹⁴ CMK m.45/2, Tanıklıktan Çekinme; “Yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle tanıklıktan çekinmenin önemini anlayabilecek durumda olmayanlar, kanunî temsilcilerinin rızalarıyla tanık olarak dinlenebilirler. Kanunî temsilci şüpheli veya sanık ise, bu kişilerin çekinmeleri konusunda karar veremez.”

⁹¹⁵ Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık*, 30.

⁹¹⁶ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 111.

ancak aniden gerçekleşen bu olaya tesadüfen tanıklık eden ve bu nedenle bilgi sahibi olan kişidir.⁹¹⁷ Tanık beyanı, uyuşmazlık konusu olayla doğrudan ilgisi bulunmayan; ancak bir şekilde olaya ilişkin bilgi ve görgü sahibi olan kişinin, bu bilgisini savcıya veya hâkime sözlü olarak aktarmasıyla oluşan ve doğrudan delil niteliği taşıyan beyandır.⁹¹⁸ Tanık olan bir kimse muhakemede delil kaynağı olarak kabul edilirken, buradaki delil ise tanığın beyanıdır.⁹¹⁹ Tanık beyanının dinlenilmesinden⁹²⁰ bahseden, kanunun ifadesinden beyanın sözlü olduğu, vasıtasızlık ve sözlülük ilkelerinden ötürü metnin okunmasının değil tanığın o hususta konuşmasının dinlenilmesinden bahsedildiği, bu sebeple de tanığın beyanlarını bir metinden okuyamayacağı savunulmuştur.⁹²¹

Hakim yahut savcı dışındaki mercilerin üçüncü bir kişinin bilgisine başvurması halinde o kimse teknik manada tanık sıfatını edinemediği gibi beyanı da tanık beyanı olarak kabul edilemeyecektir. Tanığın, olay hakkında karar vermeye yetkisi olmayan makamlar nezdinde yapmış olduğu açıklama esasında bilgi alma mahiyetindedir.⁹²² Zira CMK, tanığın dinlenmesi usulünden bahsederken yemin verdirerek hakim, savcı ve mahkeme huzurunda tanığın dinlenebileceğini hükme bağlamıştır.⁹²³ Bu ifadelerden yola çıkılarak dolaylı şekilde kolluğun tanık dinleyemeyeceği anlaşılmaktadır.⁹²⁴ Zira CMK m. 43'te yer verilen tanıkların çağrılması usulünün tanıkların yalnızca hakim, savcı ve mahkeme huzurunda dinlenmesi halinde mümkün olacağı, kolluğun bu usulü uygulayamayacağı, şayet dinlerse kişinin tanık sıfatını alamayacağı ayrıca tanıkların çağrıya uymaması

⁹¹⁷ Erem, *Ceza Usulü Hukuku*, 1978, 406.

⁹¹⁸ Nurullah Kunter, Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhuğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 18. Baskı (İstanbul, 2010), 1346.

⁹¹⁹ Gedik, *Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması*, 79

⁹²⁰ CMK, m.52, "(1) Her tanık, ayrı ayrı ve sonraki tanıklar yanında bulunmaksızın dinlenir."

⁹²¹ Semiyet Badem, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanık", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, sy 45 (07 Ocak 2021): 292.

⁹²² Mahmutoğlu, "Ceza Yargılamasında Katılanın, Aynı Zamanda CMK 45. Maddede Öngörülen Kişilerden Biri Olması Halinde, Tanıklıktan Çekilme Hakkını Kullanıp Kullanamayacağı Sorunu", 196.

⁹²³ CMK m.43/5: "Bu madde hükümleri, kişinin ancak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme önünde tanık olarak dinlenmesi halinde uygulanabilir." CMK, m.49/1: "Mahkeme başkanı veya hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından gerekli görüldüğünde ... tanık, tanıklıktan çekinmesinin dayanağını oluşturan olguları bildirir..."

⁹²⁴ Doğan, *Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması*, 79.

halinde, kolluğun tanıkları zorla getiremeyeceği ileri sürülmüştür.⁹²⁵ Son olarak, kollukta ifade alınırken tanığa yemin etmesinin teklif edilemeyeceği de öğretide savunulmuştur.⁹²⁶

Ayrıca soruşturma evresinde ifadesine başvurulanan kimsenin, açıklamalarının kovuşturma evresinde tanık beyanı olarak kabulü için ifadesini mahkeme huzurunda yinelemesi gerektiği, şayet henüz mahkemeye çıkmadan evvel tanığın vefatı söz konusu olmuşsa, soruşturma evresindeki ifadesinin okunacağı ancak bu halde bu delilin, belge delili halini alacağı ifade edilmiştir.⁹²⁷ Tanık beyanının belge deliline dönüşmesinin sebebi ise soruşturma aşamasında ifade alan makamın kolluk ya da savcılık iken kovuşturma aşamasında ise hakim yahut mahkeme olmasıdır.⁹²⁸ Bir delilin beyan delili kategorisinde kabulü için sübut konusunda hükmedecek olan makamın kişinin beyanlarını vasıtasız olarak dinlemesi ve değerlendirmesi gerekmektedir. Bu halden ötürü sübut konusunda karar vermeye yetkili olmayan kolluk yahut savcılık tarafından alınan ifade de yalnızca belge deliline vücut verecektir.⁹²⁹

Tanık, muhakemede beyanına başvurulurken yalnızca gördüğü, işittiği, tattığı yani beş duyusu aracılığıyla edindiği bilgileri aktarmakla yükümlü olup, tanığın beyanına kendi kişisel kanaatini dahil etmeden anlatması elzemdir.⁹³⁰ Sözün özü tanık, yalnızca maddi vakıya ilişkin bilgisi ve görgüsünü yetkili mercilerle paylaşmakla yükümlüdür.⁹³¹ Tanık vasıtasıyla ispata konu olan hususlar, yaşanmış vakıalar ve koşullardır.⁹³² Hakim yahut mahkeme, tanık beyanlarını vasıtasız dinleyip, hadisenin nerede, ne zaman ve nasıl vuku bulunduğunu anlamaya çalışacak ve tüm bunları serbestçe değerlendirecektir. Bu hal ile

⁹²⁵ Mahmutoğlu, “Ceza Yargılamasında Katılanın, Aynı Zamanda CMK 45. Maddede Öngörülen Kişilerden Biri Olması Halinde, Tanıklıktan Çekilme Hakkını Kullanıp Kullanamayacağı Sorunu”, 196.

⁹²⁶ Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2008, 243.

⁹²⁷ Ali Osman Onar, *Ceza Muhakemesinde Gizli Tanıklık*, Birinci Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 41; Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2010, 1348; Feyzioğlu, *Tanıklık*, 31.

⁹²⁸ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2010, 1348; Feridun Yenisey, *Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku Hazırlık Soruşturması ve Polis*, 1. Baskı (İstanbul, 1987), 92; Feyzioğlu, *Tanıklık*, 31.

⁹²⁹ Onar, *Ceza Muhakemesinde Gizli Tanıklık*, 41.

⁹³⁰ Onar, 41.

⁹³¹ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 109.

⁹³² Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2013, I:332.

maddi hakikati aramak ve bu amaçla delilleri değerlendirmek birbiriyle yakından ilintilidir.⁹³³

Tanık beyanının usulüne uygun şekilde alınmasının akabinde, önce beyanların gerçeğe uygun olup olmadığı akabinde ise diğer delillerle bir bütünlük arz edip etmediği değerlendirilir. Gerçeğe uygunluk ifadesiyle kastedilen delil güvenilir mi vakıanın bir kısmını yahut tamamını temsil edebiliyor mu hususunun araştırılmasıdır. Hakim kendi vicdani kanaatine göre gerçekliğine ve diğer deliller uyum içinde olduğuna kanaat ettiği tanık beyanını, delil olarak kabul edebilir ve hükme esas alabilir. Gerçeğe uygunluk hususunda ise pek çok değişkenin söz konusu olduğu ileri sürülmektedir.⁹³⁴ Bu konuda yapılan bir çalışmada, tanık beyanına yönelik gerçekleştirilen gerçeklik testlerinin tanığın faili görme imkanı olup olmadığı, tanığın konsantrasyon derecesi, tanığın vuku bulan hadise hakkında söylediklerinin doğruluğu, tanığın beyanları hakkında emin olup olmadığı, yine tanığın beyanının alınma zamanı ile vakıanın gerçekleşme vakti arasında geçen sürenin miktarının etkili olacağı savunulmuştur.⁹³⁵ Öğretide yer bulan bir başka görüşe göre ise gerçeğe uygunluk için parametreler, “algılama, hafıza, önyargı, öyküleme ve tanığın görüşü ile davranışı” şeklinde beş kısma ayrılmaktadır.⁹³⁶

Bazı durumlarda tanıklar; kendileri veya yakınları için çıkar sağlama, muhtemel bir tehlikeyi önleme, sanıkla dostluk veya meslektaşlık ilişkisi içinde olma, sanığa duygusal yakınlık besleme ya da sanığın mahkûmiyeti hâlinde kendisinin veya yakınlarının geçim sıkıntısına düşeceğini öngörme gibi nedenlerle, zaman zaman gerçeği gizleyerek ya da kasıtlı olarak yalan söyleyerek beyanda bulunabilirler.⁹³⁷ Ayrıca hakim, tanığın zaman zaman öfke, intikam yahut utanma şeklindeki hislerle hareket edip ifade verebileceği ihtimalini de gözetmelidir.⁹³⁸ Ayrıca yukarıda değindiğimiz hısımlık her zaman ortak

⁹³³ Murat Şen, “Eski Yargılama Hukukumuzda Şahidin Yükümlülükleri ve Başkasından Naklen Şahitlikte Bulunma”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi* IV, sy 1-2 (2000): 182.

⁹³⁴ Kerri L. Pickel, “Evaluation and Integration of Eyewitness Reports.”, *Law and Human Behavior* 17, sy 5 (1993): 570-71.

⁹³⁵ Thomas J. Gardner ve Terry M. Anderson, *Criminal Evidence: Principles and Cases*, akt. Metin Köse, 4th ed (Australia: Wadsworth/Thomson Learning, 2010), 100.

⁹³⁶ Metin Köse, “Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Olarak Değerlendirilmesi”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XIV, sy 1 (2019): 195-97.

⁹³⁷ Köse, 199; Erem, *Adalet Psikoloji*, 296; Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık*, 389.

⁹³⁸ Av. Dr. Matthias Jahn: “Ceza Yargılaması Hukukunda Delil Değerlendirilmesi ve İnandırıcılık Muhakemesinin Temelleri”, içinde *Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat*, çev. Gülsün Ayhan Aygörmez Uğurlubay (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014), 597.

çıkar olarak algılanmamalı, hısımlar arasında mirastan, aile içi sorunlardan kimi zaman ise boşanma sonrası sorunlardan ötürü çatışmalar söz konusu olup, bu durum da yalan tanıklığa yol açabilir.⁹³⁹

Tanık beyanı gelişen teknolojiye ve bilimsel verilerin artışına bağlı olarak, başvuru alanının daralmasına, güvenilirliğin sorgulanmasına ve bu sebeple eleştirilere maruz kalmasına⁹⁴⁰ karşın muhakemede en sık başvurulan delil olmaya devam etmiştir.⁹⁴¹ Kimi yazarlara göre tanık beyanı, muhakemede ispat vasıtası olarak zayıf ve aldatıcıdır. Bu sebeple adaleti hataya düşürmesi muhtemeldir. Bu anlayışı savunanlara göre tanık, yalnızca müşahede ettiği hadiseyi nakletmekle kalmayıp kendi tecrübelerini, teamülünü ve son olarak şahsi kanaatini de anlatılarına dahil eder. Tanığın yaşanan hadiseye hissettiği sempati/antipati, hadisenin akabinde hissettiği kin, öfke, kıskançlık duygularının ve yine içinde yaşadığı toplumun olaylara bakış açısının, beyanı üzerinde etkisi söz konusudur.⁹⁴²

Yine tanığın modern ceza adalet sistemi içerisinde bu kadar önemli bir yer tutmasının sebebi olarak, tanığın çoğunlukla suçtan adli makamların haberdar edilmesinden, o suçun yargılamaya konu edilmesine ve bu hususta hükmün tesisine kadar her aşamada yer alıp, adli makamlarla iş birliği içinde olması gösterilir.⁹⁴³ Geçmişte vuku bulmuş bir hadisenin, hakikate uygun bir şekilde temsili, tanığın beyanının gerçeğe uygun olup olmadığının özenle tespitini gerektirir.⁹⁴⁴ Tanığın olay hakkında vereceği bilgiler, en az şüpheli ve sanığın aktaracağı bilgiler kadar kıymetlidir. Zira şüpheli ve sanığın, muhakemenin neticesinden bir menfaati söz konusu olduğu için kendini koruma içgüdüsüyle yaşananları olduğundan farklı aksettirme ihtimali söz konusudur. Ancak tanığın, verilecek karar her ne olursa olsun muhakemenin sonucundan bir menfaati olmadığı için doğruyu söylemesi, şüpheli ve sanığa göre daha muhtemeledir.⁹⁴⁵ Ayrıca tanığın doğru söyleyeceğine olan inancın diğer sebebi tanığın beyanının alınırken öncesi

⁹³⁹ Erem, *Adalet Psikoloji*, 296.

⁹⁴⁰ Erem, 274.

⁹⁴¹ Abdullah Pulat Gözübüyük, “Adli Psikoloji Yönünden Tanık”, *Adalet Dergisi*, sy 5 (Mayıs 1948): 545.

⁹⁴² Gözübüyük, 546.

⁹⁴³ Mackarel ve Raitt, “Briefing Paper On Legal Issues And Witness Protection In Criminal Cases”, 1.

⁹⁴⁴ Köse, “Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Olarak Değerlendirilmesi”, 178.

⁹⁴⁵ Eryılmaz, *Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri*, 2023, 642.

ve sonrasında yeminine başvurulması⁹⁴⁶, yine şüpheli veya sanığın aksine yalan tanıklığın TCK m.272’de suç olarak düzenlenmesi gösterilebilir.

Yücel, tanık beyanlarının muhtemel ki yarısına yakınının hakikate uygun olduğu, kalan kısmının ise kimi zaman yanılarak kimi zaman ise gerçeğin çarpıtılması nedeniyle yanlış olduğunun psikolojik yönden ispat edildiğini ileri sürmektedir.⁹⁴⁷ Zira önemsiz vakalarda bile tanıkların, mahkeme salonunun heybeti, kimilerine göre korkutucu şekilde dizaynı ve yine çoğunlukla tanıkların yabancı olduğu yargılama süreçlerinin karmaşıklığı tanıklarda korku ve stresi artırmaktadır. Kendini güvende hisseden ve rahat olan tanıkların, vuku bulan hadiseyi daha doğru hatırladıkları ve beyanlarının daha tutarlı olduğu ortaya konulmuştur.⁹⁴⁸

Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi, Furundzija davasında tanığın psikolojik baskı altında olması, bastırılmış hafıza nedeniyle tedavi görmesi, bu durumun zihinsel ve ruhsal yapısını etkilemesi ve tüm bunların ise tanık beyanının güvenilirliğini şüpheye düşürmesi nedeniyle davanın yeniden görülmesine hükmetmiştir.⁹⁴⁹ Öğretide yer bulan kimi görüşlere göre tanık beyanının güvenilirliğini sağlamak için çapraz sorgulama tekniği uygulanmalı ve bu vesile ile yalan beyanın önüne geçilmelidir.⁹⁵⁰ Ancak elbette çapraz sorgu yöntemi bir tanığı aşağılamak ve yalan beyan vereceği peşin hükmü ile hareket etmek için kullanılmamalıdır.⁹⁵¹ Ayrıca yargılamada eleştirilen bir diğer husus ise adli makamların tanıkların beyanlarını alırken maddi gerçeği bulmaktan ziyade mahkumiyet kararına dayanak oluşturmaya çalıştıkları yönünde eleştiriler yapılmaktadır.⁹⁵²

⁹⁴⁶ CMK, m.55, “Tanığa verilecek yemin, tanıklıktan önce "Bildiğimi dosdoğru söyleyeceğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim." ve 54. maddeye göre tanıklıktan sonra verilmesi hâlinde "Bildiğimi dosdoğru söylediğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim." biçiminde olur.”

⁹⁴⁷ Mustafa Tören Yücel, “Ceza Adaletinde Tanık Üzerine”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sy 2 (1994): 100.

⁹⁴⁸ Mark Mackarel ve Fiona Raitt, “Briefing Paper On Legal Issues And Witness Protection In Criminal Cases”, *The Scottish Executive Central Research*, 2001, 1, <https://docs.scie-socialcareonline.org.uk/fulltext/cruwitness.pdf>.

⁹⁴⁹ Sean D. Murphy, “Progress and Jurisprudence of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia”, *The American Journal of International Law* 93, sy 1 (1999): 83.

⁹⁵⁰ Yücel, “Ceza Adaletinde Tanık Üzerine”, 101.

⁹⁵¹ Professor Sharon Cowan, “The Use of Sexual History and Bad Character Evidence in Scottish Sexual Offences Trials”, t.y., 12.

⁹⁵² Bennett L Gershman, “Witness Coaching by Prosecutors”, *Elisabeth Haub School of Law at Pace University*, 2002, 832, <https://digitalcommons.pace.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1125&context=lawfaculty>.

2.3.1.1.3. Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Beyanı

Ceza yargılamasında, suç olarak kabul edilen olaydan etkilenen kimseler yalnızca maddi gerçeği ortaya çıkarmak üzere bir delil aracı olmayıp, aynı zamanda muhakemeye belli haklara haiz olan süjeler olarak da müdahil olmaktadır.⁹⁵³ Bu kimseler ceza yargılamasında mağdur, suçtan zarar gören yahut şikayetçi şeklinde isimlendirilmekte olup, kanunda bu kavramların tanımlarına yer verilmemiştir. Bu kavramların anlamının saptanması ve muhteviyatının belirlenmesi hususu öğreti ve içtihatlarla bırakılmıştır.⁹⁵⁴

İşlenen suçtan ötürü hukuki menfaati zarar gören mağdur da suçtan zarar gören de yine şüpheli ve sanık gibi yargılamaya konu olayın ilk ve doğrudan tanığı gibidir.⁹⁵⁵ Mağdur veya suçtan zarar gören hakkında yemin hariç tanıklığa ilişkin hükümler uygulanarak, bu kimseler tanık olarak dinlenebilir. (CMK, m.236) Mağdur veya suçtan zarar görenin beyanı bu sebeple tanık beyanı olarak değerlendirilmeyip, şüpheli/sanıktan başka bir taraf beyanı olarak kabul edilecektir.⁹⁵⁶ Ayrıca mağdur ve suçtan zarar gören, uyuşmazlığın kişi itibarıyla tarafı olduğu ve gerçek anlamda tanık olmadığı⁹⁵⁷ için yalancı tanıklık suçunu da işleyemez.

Öğretide, teknik anlamda tanık sayılmamasına rağmen mağdura tanıklığa ilişkin hükümlerin uygulanabileceği kabul edilmiştir. Zira mağdurun beyanları, her ne kadar şüpheli/sanık veya diğer tanık beyanlarıyla örtüşmeyebilecek olsa da bu beyanlar tanıklığa yakın nitelikte değerlendirilmekte ve bu nedenle beyanın alınması sırasında kural olarak tanıklığa ilişkin usullere başvurulması gerektiği belirtilmektedir.⁹⁵⁸ Kanunda yalnızca şüpheli/sanık ve tanık beyanlarının alınması esnasında uyulacak kurallar müstakil olarak düzenlenmiş olup, bu kimseler dışında kalan örneğin mağdur, suçtan zarar gören vb. kişilerin beyanlarının alınması atıf yoluyla düzenlenmiştir.⁹⁵⁹

⁹⁵³ Boğa, “Ceza Muhakemesinde Delillerin Tartışılması”, 38.

⁹⁵⁴ Öztürk vd., *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 161.

⁹⁵⁵ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 172-73.

⁹⁵⁶ Nur Centel ve Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 21. Bası, Hukuk Dizisi (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2022), 283.

⁹⁵⁷ Centel ve Zafer, 283.

⁹⁵⁸ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku- II*, 2022, 151.

⁹⁵⁹ Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 14. Bası, Hukuk Dizisi 845 (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 156.

Yine öğretide mağdur ve suçtan zarar görenin beyanlarının alınması esnasında tanıklığa ilişkin hükümlerin uygulanmasının, mağdur ve suçtan zarar görenin kanun koyucu nazarında tanık olarak görüldüğü şeklinde yorumlanmaması gerektiği ileri sürülmüştür. Bu anlayışın dayanağı ve bu husustaki düzenlemenin gerekçesi olarak, kanunda tanık dışındaki delil kaynakları için yemin verdirilemeyeceği prensibi gösterilmektedir.⁹⁶⁰ Birtek, yeminin yalnızca tarafsız süjelerin beyanlarının doğruluğunu tespit maksadıyla başvurulmuş bir araç olduğunu, mağdur ve suçtan zarar görenin muhakemede katılan vasfını alsın/almasın her durumda maddi vakiyaya taraf olduğu ve bu sebeple de bu kişilerin tarafsız kabul edilmeyeceğini belirtmiştir.⁹⁶¹

Mağdur ve suçtan zarar görenin beyanları da sanık beyanlarına benzediğinden, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması hususunda yardımcı olabilir ve bu beyanlar dolayısıyla delil olabilir. Ayrıca teknik manada tanık olmasalar dahi tıpkı tanık ve sanık beyanları gibi dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi gerekir.⁹⁶² Esasen bu kişiler, fiilin doğrudan muhatabı olduklarından, olayı en yakından gözlemleyen ve bu nedenle en iyi bilen kimseler olarak kabul edilir ya da böyle değerlendirilirler. Ancak insan doğası gereği kimi zaman kendisini haklı gösterme çabası yüzünden kimi zaman ise intikam güdüsüyle hareket etmesinden gerçeği olduğundan farklı aksettirebilir.⁹⁶³ Bu sebeple bu kimselerin beyanları tarafsızlık ihtiva etmeyebilir. Yargı makamlarının bu düsturla hareket etmesi yerinde bir tutum olacaktır.

Mağdur ve suçtan zarar görenin beyanlarının alınması için çağırılmasında tanıklara ilişkin hükümlerin uygulanması⁹⁶⁴ ve çağrıya uymamaları halinde zorla getirilmelerine karar verilebileceği hususları da kanunda düzenlenmiştir.⁹⁶⁵ Ayrıca rızasıyla gelen yahut zorla getirilen mağdurun, tanıklık yapmaktan imtina etmesi halinde hakkında disiplin hapsine karar verilebileceği de kanunda düzenlenmiştir. (CMK, m.60)

⁹⁶⁰ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat: AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında*, 174; Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık*, 38.

⁹⁶¹ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 174.

⁹⁶² Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 228-29.

⁹⁶³ Öztürk vd., *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 229.

⁹⁶⁴ CMK, m.233/2; “Bu hususta yapılacak çağrı ve zorla getirme bakımından tanıklara ilişkin hükümler uygulanır.”

⁹⁶⁵ CMK, m.146/7; “Çağrıya rağmen gelmeyen tanık, bilirkişi, mağdur ve şikâyetçi ile ilgili olarak da zorla getirme kararı verilebilir.”

Tanık olarak dinlenmesi planlanan mağdur veya suçtan zarar gören, çıkarılan çağrıya rağmen duruşmaya gelmez; adresin yanlış veya eksik olması yahut adres değişikliğinin bildirilmemesi nedeniyle tebligat yapılamazsa (CMK, m.235) ya da beyanlarının maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına katkı sağlamayacağı kanaatine varılırsa, bu kişilerin adreslerinin araştırılmasına gerek görülmeyebilir ve tanıklıktan vazgeçilebilir. Öğretide bu düzenleme ile CMK m.206/3'te yer verilen “*Cumhuriyet savcısı ile sanık veya müdafî birlikte rıza gösterirlerse, tanığın dinlenmesinden veya başka herhangi bir delilin ortaya konulmasından vazgeçilebilir.*” hükmünün dolanılmış olduğu ileri sürülmektedir.⁹⁶⁶

Öğretide muhakemede mağdur veya suçtan zarar görenin tanık ve katılan sıfatlarının çakışabileceği, bu halde mağdur veya suçtan zarar görenin hem yargılamaya konu olan uyuşmazlığın tarafı olarak hem de iddia makamını savcı ile paylaşan, bahsi geçen uyuşmazlığın çözümünde savcıya benzer yetkileri olan bir süje olarak karşımıza çıkabileceği ileri sürülmüştür.⁹⁶⁷ Bu halde tanıklıktan çekinme konularında tartışmaların gündeme geleceği belirtilmiştir. Bu hususta öğretide savunulan görüş de muhakemede ispat yükünün hiçbir süje üzerinde olmadığı, bu sebeple katılanın da kendi beyanı dışında diğer delillerle maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına yardım etmesi halinde tanıklıktan çekinebileceğine yer verilmiştir.⁹⁶⁸

Mağdurun tanıklıktan çekinme hakkının mevcut olup olmadığı esasen ayrı bir tartışma konusudur. Bu bağlamda bir görüşe göre mağdurun muhakeme sürecinde katılan sıfatını kazandıktan sonra tanıklıktan çekinme hakkını kullanması, CMK m.45'in ihdas amacıyla bağdaşmamakta ve bu hakkın kötüye kullanılması anlamına gelmektedir. Zira katılanın tanıklıktan çekinmesi hâlinde, katılma kurumunun anlamı ortadan kalkacaktır. Diğer görüşe göre ise, mağdurun aynı zamanda olayın tanığı olduğu durumlarda, yemin dışında tanıklığa ilişkin hükümlerin uygulanması gerekmektedir. Bu durumda, tanıklık statüsüne benzer şekilde mağdurun da tanıklıktan çekinme hakkına sahip olması gerekir.⁹⁶⁹

⁹⁶⁶ Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2022, 283.

⁹⁶⁷ Centel ve Zafer, 284.

⁹⁶⁸ Centel ve Zafer, 284.

⁹⁶⁹ “*Mağdur aynı zamanda olayın tanığı olup CMK 236/1. maddesi uyarınca yemin hariç tanıklığa dair hükümlerin uygulanacağı, CMK 45/1-c maddeleri uyarınca üstsoy hısımlığının tanıklıktan çekinme nedeni olarak düzenlendiği, CMK 49. maddesi uyarınca mahkeme başkanı veya hakim veya Cumhuriyet Savcısı tarafından tanıklıktan çekinme sebeplerinin bildirilmesinin düzenlendiği, Somut*

Muhakeme sürecinde tarafların mağdurun aile bireylerinden oluştuğu yargılamalarda, mağdura tanıklıktan çekinme hakkı tanınmasının, maddi gerçeğe ulaşma imkânını ortadan kaldıracığı gerekçesiyle CMK m.236/1 hükmünün Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmuştur. Anayasa Mahkemesi, söz konusu başvuruda şu değerlendirmede bulunmuştur: *“Ceza muhakemesinde mağdurun tanık olarak dinlenmesi hâlinde kendisini ya da kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaması Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerinin gereğidir. Diğer bir ifadeyle maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasında kamunun menfaati ile mağdurun menfaati karşı karşıya geldiğinde yasa koyucunun Anayasa'nın 38. maddesindeki güvencenin bir gereği olarak mağdur tanığın aile ilişkilerine üstünlük tanıdığı anlaşılmaktadır. Ayrıca tanıklıktan çekinme Kanun'da bir zorunluluk olarak da düzenlenmemiştir.”* Bu gerekçeyle Mahkeme, ilgili düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olmadığına hükmetmiştir.⁹⁷⁰

Bizim de benimsediğimiz görüşe göre mağdurun maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına adli merciler nezdinde katkı sunduğu hâllerde, tanıklıktan çekinmesine neden olabilecek geçerli bir durumun varlığı hâlinde, onu tanıklığa zorlamak ve adeta ispat yükü kendisindeymiş gibi bir tutum sergilemek yerinde olmayacaktır. Ceza muhakemesinin nihai amacı her ne kadar maddi gerçeğe ulaşmak olsa da bu amaca ulaşmak uğruna bir kimsenin kendisi veya yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanması da doğru kabul edilemez. Tanıklık yapmak istemeyen ancak tanıklıktan çekinme hakkı da bulunmayan bir mağdurun gerek sessiz kalarak gerekse gerçeğe aykırı beyanda bulunarak tanıklıktan çekinmeyle aynı sonuca ulaşması mümkündür. Özellikle aile ilişkilerinin taşıdığı hassasiyet dikkate alındığında, bu durumun daha iyi anlaşılması ve değerlendirilmesi gereklidir.

Hülasa beyan delili, suç olduğu iddia edilen olay hakkında doğrudan bilgisi olan kişi ya da kişilerce yapılan açıklamalardır.⁹⁷¹ Öğretide, mağdur yahut suçtan zarar gören kimsenin bahsini ettiğimiz suç olan olaydan ötürü mahkemeye müracaat edip bilgisini

olayda mağdur tanığın babası olan sanıkla ilgili dinlenmesi sırasında yukarıda açıklanan usul hükümlerine aykırı davranıldığı, açıklanan hükümlere göre mağdur tanığın yeniden dinlenmesi görüşünde olduğumdan çoğunluk görüşüne katılmıyorum.” Yargıtay, 14. CD., E.2014/8853, K. 2015/734, Karşı oy, T. 29.01.2015, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 10.07.2025).

⁹⁷⁰ Anayasa Mahkemesi, E.2022/75, T.26.10.2022, <https://www.anayasa.gov.tr> (E.t. 10.07.2025).

⁹⁷¹ Yenisey, “Ceza Muhakemesi Hukukunda (Hukuka Uygun Bir Şekilde Elde Edilmiş Delil)”, 19.

aktarması ile vermiş olduğu beyanın, tanık beyanı hükmünde olmadığı ve bu beyanın esasında *sanıktan gayri tarafın beyanı* olarak değerlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır.⁹⁷² Öğretide, bu düstura dayanılarak mağdurun tanık gibi dinlenmesi ve beyanlarının tanık beyanı gibi değerlendirilerek delil değeri atfedilmesinin isabetli olmadığı yönünde eleştirilere rastlanmaktadır.⁹⁷³

2.3.1.2. Belge Delili

Belge kavramı Türk Dil Kurumu tarafından “*Bir gerçeğe tanıklık eden yazı, fotoğraf, resim, film vb.; vesika, doküman*” şeklinde tanımlanmıştır.⁹⁷⁴ TCK ve CMK’da belge kavramının tanımı yapılmamıştır. Ancak TCK 204. madde gerekçesinde belge kavramının tanımına yer verilmiştir. Ayrıca 6100 sayılı HMK’nın *Belge ve Senet* başlıklı ikinci bölümü m.199’da belge kavramı tanımlanmıştır. Bu düzenlemede belge “*Uyuşmazlık konusu vakıaları ispata elverişli yazılı veya basılı metin, senet, çizim, plan, kroki, fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ile elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcıları bu kanuna göre belgedir.*” şeklinde ifade edilmiştir.

Belge, esasında somut bir vakıayı temsil eden, insan yapısı olan ve ispat faaliyeti için kullanılan bir araçtır.⁹⁷⁵ Bahse konu olayın gerçekleştiği anda, olayı temsil eden ve olayla doğrudan ilgili şekillerle nesne üzerine aktarılması durumunda belgenin varlığından söz edilir.⁹⁷⁶ Bu vesile ile bahse konu olay tespit edilir. Ayrıca belge, kural olarak ihdas eden kişi ya da kişilerin maddi vakıaya dair tespit yahut oluşu ifade etme şeklindeki iradesi ile düzenlenir.⁹⁷⁷ Fotokopi gibi bir belgenin belgesi de yine belge deliline vücut verir.

Belge delilinin muhteviyatı itibariyle beyan delilinden daha sağlam ve güvenilir olduğu yönünde görüşlere öğretilere rastlanmaktadır. Bunun gerekçesi olarak da vakıa anında, ilgili kimselerin huzurunda belgenin hazırlanmış olması gösterilmektedir. Elbette bu belgenin de sahte olabilmesi yahut belge üzerinde tahrifatın yapılabilmesi mümkündür. Ancak bu haller müstesna, belgenin düzenleyicisinin de güvenilir olması halinde belgenin

⁹⁷² Yenisey, 20.

⁹⁷³ Bozdağ ve Sarıusta, “Ceza Yargılamasında Mağdurun Beyanı ve Delil Değeri”, 585.

⁹⁷⁴ Çevrimiçi Güncel Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/> (E.t. 30.12.2023)

⁹⁷⁵ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku- II*, 2022, 51.

⁹⁷⁶ Doğan, *Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması*, 108.

⁹⁷⁷ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 177.

ispat kuvveti önemli olacaktır. Özellikle resmi bir belgenin ispat kuvveti, özel bir belgeye nispeten daha fazla olacaktır.⁹⁷⁸

Öğretide yer bulan bir görüşe göre ses ve/veya görüntü kayıtları belge vasfındadır ve duruşmaya getirilip usulüne uygun şekilde ortaya konulup okunması gerekirken, ses ve görüntüyü kaydeden cihazlar da belge vasfındadır ve kayıtlarla aynı usule tabidir. Bu hususta Tosun ise ses kayıtlarının tutanağa dönüştürülmesi ile yazılı hale geleceğinden belge hükmünde olacağını ancak video kayıtlarının ise belirti delili olacağını ileri sürmüştür.⁹⁷⁹ Öğretide yer bulan bir başka görüşe göre ise ses ve/veya görüntü kaydeden cihazlar vasıtasıyla yapılan kayıtlar yazılı olmadığı, duruşmada da okunmadığı için ancak keşfe konu olabilecektir.⁹⁸⁰ Video kaset ve film şeridi, keşfe konu ancak muhtevası yazılı açıklama olup, zor okunan yazı da yine keşfe konu olur, okunup anlaşıldığında ise artık yazılı açıklama mahiyetindedir.⁹⁸¹

Bilindiği üzere, CMK m. 236'nın 2. fıkrasına göre, “İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bu suçla ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir. Maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklıdır.” hükmüyle, yaşanan vakadan ötürü psikolojisi bozulan hem çocuk hem de yetişkin mağdurun, maddî hakikate ulaşmak için zorunlu durumlar haricinde yalnızca bir kez dinlenebileceği ifade edilmiştir. Ayrıca ilgili maddeye 2019 yılında eklenen 4. fıkrayla, “Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından ifade ve beyanının özel ortamda alınması gerektiği ya da şüpheli veya sanık ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen çocuk veya mağdurların ifade ve beyanları, özel ortamda uzmanlar aracılığıyla alınır.” şeklindeki hükümlerle, bu tür ifade ve beyanların özel ortamlarda, uzmanlar aracılığıyla alınması zorunluluğu getirilmiştir.

Yine, CMK 236. maddesinin 5. fıkrası uyarınca, “Mağdur çocuğun beyan ve görüntüleri kayda alınır.” hükmüyle, kırılğan mağdur olan çocukların beyan ve görüntülerinin kayda alınması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Aynı durum, aynı maddenin 6. fıkrasında yetişkin mağdurlar için de öngörülmüş; ancak bu durumda mağdurun rızasının aranacağı

⁹⁷⁸ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku- II*, 2022, 52.

⁹⁷⁹ Tosun, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri*, C. I, 1984, 768.

⁹⁸⁰ Yıldız, “Ses ve/veya Görüntü Kayıtlarının İspat Fonksiyonu”, 257.

⁹⁸¹ Öztürk vd., *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 333, dipnot:152.

belirtilmiştir. Devam eden fıkralarda ise, “...alınan beyan ve görüntü kayıtları dava dosyasında saklanır, kimseye verilmez ve gizliliği için gerekli tedbirler alınır.” ifadesi ile birlikte, “...alınan beyan ve görüntü kayıtları, yazılı tutanağa dönüştürülür. Bu tutanak, talepte bulunan şüpheli, sanık, müdafî, mağdur, vekil veya kanuni temsilciye verilir. Beyan ve görüntü kayıtları bu kişilere, soruşturma ve kovuşturma makamlarının gözetiminde, gizliliği korunmak suretiyle izletilebilir.” hükmüne yer verilmiştir.

Bu hükümler nazara alındığında gerek cinsel saldırı suçu gerekse cinsel istismar suçu mağdurları açısından, özel usullerle alınan beyanların görüntü kayıtlarının incelenmesi hususunda kanun koyucunun farklı bir düzenlemeye gittiği görülmektedir. Esasen, alınan kayıtların her hâlükârda yazılı hâle getirileceği öngörülmekle birlikte, yalnızca yazılı belge ile yetinilmeksizin, bu kayıtların alenileştirilmeden ve gizliliği korunarak izletilmesi de mümkündür.

Yalnızca belgeyle yetinilmesi söz konusu olursa, bu delilin belge delili mi yoksa beyan delili mi sayılacağı; yazılı hâle getirilen beyanın muhakemede okunmakla yetinilebilecek belge niteliğinde mi değerlendirileceği hususu tartışmalı hâle gelir. Oysa CMK m. 211’de duruşmada okunmasıyla yetinilebilecek belgeler tahdidi şekilde sayılmış olup, kırılğan mağdur beyanı ya da bu beyanlara ilişkin düzenlenen yazılı tutanaklar bu kapsamda belirtilmemiştir. Buna karşın, kayıtların bir örneğinin kimseye verilemeyecek olması ve yalnızca izlenmesiyle yetinilmesi durumunda, bu hal tarafların dosyaya giren tüm bilgi ve belgelerden haberdar olmasını ve bu hususlarda tartışma imkânına sahip olmasını engellememelidir. Özellikle yetişkin mağdurlar bakımından, kayıt işleminin rıza ile gerçekleştirileceği dikkate alındığında, rızanın bulunmaması ihtimali ayrıca değerlendirilmelidir.

Yetişkin mağdurun beyanının kayıt altına alınmasına rıza göstermemesi hâlinde, sürecin nasıl işleyeceği önem arz etmektedir. Zira böyle bir durumda, mağdurun duruşmaya bizzat katılarak veya adli görüşme odası aracılığıyla duruşmaya bağlanarak ifade vermemesi hâlinde, soruşturma aşamasında alınan önceki beyanının hükme esas alınması hukuken mümkün değildir. Çünkü bu beyan, Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 211. maddesinde belirtilen ve duruşmada okunmakla yetinilebilecek belgeler arasında yer almamaktadır. Ancak, tarafların tamamının bu beyanın duruşmada okunmasına CMK m.

211/2 kapsamında açıkça rıza göstermesi hâlinde, soruşturma aşamasında alınan mağdur beyanının tutanakla birlikte duruşmada okunması mümkün olabilecektir.⁹⁸²

Ayrıca AİHM, yalnızca mağdur beyanının bulunduğu durumlarda, mağdur ile sanığın menfaatleri arasında adil bir denge kurulması gerektiğini belirtmiştir. Bu kapsamda, mağdurun beyanı alınırken sanığın bilgilendirilmesi, beyanın farklı bir ortamda alınması durumunda sanığa görüşmeyi görsel ve işitsel kayıt yoluyla izleme imkânı tanınması, mülakat sonrasında mağdura doğrudan veya dolaylı olarak soru yöneltmesine olanak sağlanması ve sanığa etkili bir itiraz hakkı tanınarak savunma hakkının kısıtlanmaması gerektiği yönünde karar vermiştir.⁹⁸³ Aksi durumda, yalnızca mağdurun beyanını içeren tutanakların okunmasıyla yetinilmesi, adil yargılanma hakkının gereklerinin sağlanması bakımından yeterli bir güvence olarak değerlendirilemez.

2.3.1.3. Belirti Delili

Ceza muhakemesi hukukunda, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi delillerin tasnifinde *belirtiler*den de bahsedilmektedir. Bu kavramın tanımına mevzuatlarda rastlanılmadığından, öğreti ve içtihatlardan yola çıkılarak bir tanımlama yapılmaktadır. Esasında öğreti temelli tanımlar olmasına karşın belirtinin temel esasları konusunda öğretide büyük oranda bir uzlaşısı söz konusudur ancak bu durum belirtinin ispat değeri ve yine kapsamına giren ispat vasıtaları konusundaki tartışmaların doğmasına da engel olamamıştır.⁹⁸⁴

Bu kısa girişin akabinde belirti kavramının tanımına gelecek olursak, öncelikle kelime anlamını incelemek gerekir. Belirti kavramı, Türk Dil Kurumu tarafından, “*Bir olayın veya durumun anlaşılmasına yardım eden şey; alamet, emare, nişan, tezahür*” şeklinde tanımlanmıştır.⁹⁸⁵ İspat edilecek hususun dolaylı olarak ispatına yardımcı olan olgulara ve izlere belirti denilmektedir. Öğretideki bir başka tanımla, suçta maddi olayın nasıl gerçekleştiğini ortaya çıkarmaya yardımcı olan yan öğelere belirti denilirken, son olarak Birtek’in tanımıyla “*kural olarak diğer delillerden bağımsız bir ispat gücüne sahip*

⁹⁸² Taner, 34.

⁹⁸³ AİHM, A.s. v. Finland, No:40156/07, 28 Eylül 2010, (E.t. 06.01.2024)

⁹⁸⁴ Barış Erman, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Belirti ve İspat Değeri”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9, sy 1 (Ocak 2010): 680-81.

⁹⁸⁵ Çevrimiçi Güncel Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/> (E.t. 01.01.2024)

*olmayan, suçun yargılanan fail tarafından işlendiği kanısını uyandıracak nitelikte iz, eser ya da ipucu” belirtidir.*⁹⁸⁶ Hülasa belirti, maddi vakıadan arta kalan, beyan ve belge delili dışında olan ve olayın da ispatına yardım eden her türlü iz, eserdir.⁹⁸⁷

Belirti kavramının tanımını mevzuatlarda göremesek de belirti kavramının bizzat kendisine Anayasa ve bazı kanun ile yönetmeliklerde rastlamaktayız. Ancak öğretilerde birazdan bahsedeceğimiz bu hükümlerde yer alan belirtinin, ispat hukuku ile ilgisinin bulunmadığı, kavramsal olarak normlarda yer aldığı görüşü ileri sürülmüştür. Anayasa’nın 19. maddesinde yer alan “*Kişi hürriyeti ve güvenliği*” başlıklı düzenlemede geçen “*suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler*” ifadesiyle, aslında tutuklama için gerekli olan kuvvetli suç şüphesine ve bu şüphenin varlığını gösteren olgulara atıf yapıldığı kabul edilmektedir.⁹⁸⁸

Yine belirti kavramına TCK’nın m.280’deki *Sağlık Mesleği Mensuplarının Suçu Bildirmemesi* başlıklı hükmünde, “*Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen...*” şeklinde yer verildiği görülmektedir. İlgili hükümde yer alan belirti kavramının, ihbar yükümlülüğünün doğması için yani bir suç işlendiğinin açıkça anlaşılması yahut bu şüpheyi doğuracak bazı izlerin bulunması anlamına geldiği öğretilerde ifade edilmiştir.⁹⁸⁹

Ceza muhakemesi kanununa geldiğimizde, belirti kavramının iki farklı hükümde yer aldığını görmekteyiz. Bunlardan ilki, CMK’nın *Ölünün kimliğini belirleme ve adli muayene* başlıklı 86. maddesinde, “*Ölünün adli muayenesinde tıbbî belirtiler ölüm zamanı ve ölüm nedenini belirlemek için tüm bulgular saptanır.*” iken, ikincisi ise *Yakalanan veya tutuklanan kişilerin nakli* başlıklı 93. maddesinde yer alan, “*Yakalanan veya tutuklanarak bir yerden diğer bir yere nakledilen kişilere, kaçacaklarına ya da kendisi veya başkalarının hayat ve beden bütünlükleri bakımından tehlike arz ettiğine ilişkin belirtilerin varlığı hâllerinde kelepçe takılabilir.*” şeklinde düzenlenmiştir. İlk

⁹⁸⁶ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 194.

⁹⁸⁷ Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku- II*, 2022, 54.

⁹⁸⁸ Erman, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Belirti ve İspat Değeri”, 680.

⁹⁸⁹ Hakan Hakeri, *Tıp ve Sağlık Hukuku El Kitabı*, Güncellenmiş 3. Baskı, Hukuk Dizisi 3054 (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 535.

hükümde belirti ifadesiyle kastedilen, bir hekim tarafından tespit edilebilen ve tıp hukukuna dair belirti iken, ikinci hükümde ise önleyici tedbir anlamında bir belirtidir.⁹⁹⁰

Maddi hakikate ulaşmak için serbest delil sistemi ve delillerin serbestçe değerlendirilmesi ilkesinin benimsendiği ceza muhakememizde belirtilerin delil olup olmadığı yönündeki tartışmaların da gereksiz olduğu öğretilde dile getirilmiştir.⁹⁹¹ Tamamlayıcı mahiyeti olan belirtiler, delillerin değerlendirilmesi neticesinde varılan oluş yahut kabulün vakiya dair boşluklarını doldurur.⁹⁹² Belirtiler, esasen suça yakınlığı güvenilirliği ve ilk elden olması özellikleri ile doğrudan delil vasfını kazanabilirse de hakimin hüküm tesis ederken, belirtileri diğer delillerle birlikte kül şeklinde değerlendirmesi yerinde olacaktır.⁹⁹³

Belirtiler, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi ceza muhakemesinde çok kıymetlidir. Hatta kimi zaman belirtiler beyan delilinden bile daha kıymetli bir hale bürünmektedir. Özellikle *Alibi* şeklinde isimlendirilen ve sanığın suçun işlendiği anda suç mahallinde olmadığı anlamına gelen belirti, diğer delillerle desteklendiği takdirde sanığın beraatını sağlayabilir.⁹⁹⁴ Yine sanık ve mağdurun beden muayeneleri neticelerinde elde edilen veriler, suç mahallinde bulunan fren izi yahut bir eşya da belirti vasfındadır ve diğer delillerin desteğiyle muhakemede anlam kazanır.⁹⁹⁵

Belirtiler özellikle işlenen suçtan geriye kalan kan, parmak izi, saç teli, tükürük, fren izi (lastik izi), mermi çekirdeği, silah, mağdura yahut sanığa ait eşyalar vb. şeylerden oluşur. Bu belirtiler kimi zaman doğal kimi zaman ise suni niteliktedir. Yine öğretilde belirtilerin keşfe yahut bilirkişi incelemesine konu olacağı, uyuşmazlığı yalnız başına çözemese de çözümüne katkı sunan ancak bu yolla konuşturulan dilsiz tanık olduğu ifade edilmiştir.⁹⁹⁶ Belirtiler, ekseriyetle olay yerinde yapılan inceleme ile elde edilmektedir. Bu sebeple vakıanın meydana gelmesinin hemen akabinde belirti delilinin toplanması ve kriminal inceleme yapan birimlere tespiti elzemdir. Aksi takdirde belirtilerin kaybolması veya maddi gerçeğe ulaştırarak sürenin uzaması söz konusu olacaktır.

⁹⁹⁰ Erman, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Belirti ve İspat Değeri”, 682-83.

⁹⁹¹ Öztürk vd., *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 336.

⁹⁹² Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 194.

⁹⁹³ Cemal Öztürk, “Kriminalistiğe Farklı Bir Bakış- İz ve İz Bilimi”, *Polis Bilimleri Dergisi* 8, sy 2 (2006): 62.

⁹⁹⁴ Öztürk vd., *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 336-37.

⁹⁹⁵ Schroeder, Yenisey ve Peukert, *Ceza Muhakemesinde ‘Fair Trial’ İlkesi*, 174.

⁹⁹⁶ Erman, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Belirti ve İspat Değeri”, 686-87.

2.4. Mağdur Beyanı ve Ceza Yargılamasında İspata Etkisi

Daha evvel de ifade ettiğimiz gibi muhakemede vuku bulan hadisenin aydınlatılması için mağdurun beyanına başvurulur. Bilindiği gibi muhakemede şüpheli için ifade alma kavramı kullanılırken, sanık için ise sorguya çekme tabiri kullanılır. Mağdurun açıklamaları için ise beyan alma denilir, soruşturma ve kovuşturma konusu olan suça dair bilgi edinmek için mağdurun dinlenmesi eylemine ise mağdur beyanının alınması denir.⁹⁹⁷

Yine evvelce bahsettiğimiz gibi mağdurun beyanı maddi gerçeğin ortaya çıkarılması hususunda epeyce kıymetlidir. Zira mağdurun beyanı ile sıklıkla pek çok vakıa aydınlatılmaktadır. Bu sebeple mağdurun, beyanı alınırken suç sonrası tekraren örselenmemesi ve muhakemenin yıpratıcılığından korunabilmesi için yaşı, eğitimi, gelişimi, olayları anlama kabiliyeti, içinde bulunduğu sosyokültürel şartlar ve yine işlenen suçun kendisinde meydana getirdiği etkiler ve travmalar dikkate alınmalıdır.⁹⁹⁸

Öğretide, mağdurun işlenen suça ilişkin hem bedensel hem de zihinsel açıdan ilk ve en önemli delil kaynağını oluşturduğu kabul edilmektedir. Vücutta yer alan suça dair izler raporlarla ortaya çıkarılırken, zihinlerde yer bulan izler ise mağdurun beyanı ile gün yüzüne çıkacaktır. Muhakemede başvuru bu mağdur beyanının delil olarak kullanılabilmesi için öncelikle bu beyanın hukuk ve kanunla belirlenen usullere sıkı sıkıya uygun olarak alınması gerekir.⁹⁹⁹ Usulüne uygun olarak alınan mağdur beyanı, muhakemede hem soruşturma hem de kovuşturma evrelerinde müracaat edilebilecek ve bu hususta kullanılacak beyan deliline vücut vermektedir.¹⁰⁰⁰ Buna karşın usule aykırı şekilde elde edilen mağdur beyanlarına ise muhakeme sürecinde delil olarak dayanılması mümkün değildir.¹⁰⁰¹

⁹⁹⁷ Mehmet Taştan, *Cinsel Suçlarda İspat Sorunu ve Yargılama Usulü*, Hukuk Dizisi 2604 (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 545.

⁹⁹⁸ Taştan, 545.

⁹⁹⁹ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 113.

¹⁰⁰⁰ Bozdağ ve Sariusta, "Ceza Yargılamasında Mağdurun Beyanı ve Delil Değeri", 585.

¹⁰⁰¹ "Benzer bir durum Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Gäfgen v. Almanya kararında gündeme gelmiştir. 27 Eylül 2002 tarihinde, hukuk fakültesi öğrencisi Magnus Gäfgen'in fiziksel acı tehdidiyle alınan ifadesi ve bu şekilde elde edilen delillerin muhakemedeki ispat işlevi tartışma konusu olmuştur. Mahkeme, somut olayda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin hem 3. maddesinin (işkence yasağı) hem de 6. maddesinin (adil yargılanma hakkı) ihlal edildiğine karar vermiştir. Kararda, işkence tehdidi altında alınan sanık beyanlarının yargılamada kullanılmasının, kişinin kendisini suçlayıcı

Usulüne uygun şekilde alınan mağdur beyanı muhakemede ispat yönünden değerlendirilirken dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Yukarıda da yer verdiğimiz bu hususlardan eğitim, yaş gibi kişisel özelliklerin yanı sıra mağdurun fail ile arasında önceye dayalı olarak öç almayı gerektirecek bir vakanın yaşanıp yaşanmadığı, yine mağdurun faili suçlama ile bir menfaat temininin söz konusu olup olmadığı, ayrıca mağdurun mental olarak iyilik haline, ruh sağlığına dikkat edilip edilmediğinin de incelenmesi elzemdir.¹⁰⁰² Zira kimi zaman mağdur, vereceği beyan neticesinde sanığın beraat etme ihtimalini nazara alıp, beraate engel olma maksadıyla gerçeğe aykırı isnatlarda da bulunabilmektedir.¹⁰⁰³

Öğretide yer bulan bir görüşe göre mağdur şikayetçi olsun/olmasın, şahsi haklarını talep etsin/etmesin bir ispat vasıtası olup, beyanı kıymetlidir. Ancak mağdurun psikolojisi bu delilin takdirinde önemli bir husustur. Bu anlayışa göre mağdurun tanıklığına çok fazla kıymet atfetmek kimi zaman yerinde bir tutum olmayacaktır. Zira mağdurun vakıaya herhangi bir şekilde tanık olan kimseden daha yanlış beyanda bulunması muhtemeldir. Çünkü mağdurun sanığa karşı hissettiği öfke, nefret, intikam duyguları yahut vakianın dehşetinin onda meydana getirdiği heyecan, stres, korku, hiddet gibi duyguların ve nihayetinde tüm bu duygu durum değişimlerinin onu psikolojik yönden etkileyip, tanıklığını zayıflatma ihtimali söz konusudur.¹⁰⁰⁴ Yine bunlara ek olarak eksik tahkikat yahut kusurlu sorgu diye nitelendirebileceğimiz sorgu esnasında mağduru telkin altında bırakan ve hata yapmaya teşvik eden bir durum da söz konusu olabilir. Özellikle teşhis

beyanda bulunmaya zorlanamayacağı ilkesiyle bağdaşmadığı vurgulanmıştır. Bu karar yalnızca fail hakları açısından değil, delillerin elde edilme yöntemlerinin yargılamanın adilliği üzerindeki etkisi bakımından da önem taşımaktadır. Ceza muhakemesinde bir beyanın delil değeri, yalnızca içeriğine değil, aynı zamanda elde edilme şekline de bağlıdır. Bu değerlendirme, mağdur beyanları açısından da geçerlidir. Zira baskı, yönlendirme ya da zorlama altında alınan mağdur beyanlarının, Gafgen kararında belirlenen ölçütler çerçevesinde delil olarak kullanılması sakıncalı hâle gelebilir. Bu yönüyle karar, mağdur beyanlarının ispat gücünün belirlenmesinde usul güvencelerinin taşıdığı önemi açık biçimde ortaya koymakta ve beyanın elde edilme koşullarının, ispat değeri üzerinde doğrudan etkili olduğunu göstermektedir.” AİHM, Gafgen v. Germany, Başvuru No: 22978/05, 1 Haziran 2010.

¹⁰⁰² Eda Gezici, “Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar Bakımından Mağdur Beyanı ve İspat Kuvveti” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Erciyes Üniversitesi, 2023), 42.

¹⁰⁰³ Erem, *Adalet Psikolojisi*, 347.

¹⁰⁰⁴ Erem, 348-49.

ve yüzleştirme esnasında şüphelinin yalnız başına teşhis ve yüzleştirmeye tabi tutulması hukuka aykırı olup, bu hal mağduru da hataya düşürmeye elverişli bir durum doğurur.¹⁰⁰⁵

Mağdur için ileri sürülen bir başka görüş, mağdurun menfaatinin sanıkla çakıştığı, yargılamanın bir tarafı olduğu, sanıkla vuku bulan ilişkisi vb. hususların mağdurun beyanına şüphe ile yaklaşmayı gerektirdiği ve hatta bir adım daha öteye geçip mağdurun kimi zaman sanığın suç işlemesine yol açabileceği yönünde iddiaları ihtiva etmektedir. Mağdurun davranışlarıyla sanık açısından haksız tahrike yol açması, eyleme rıza göstermesi yahut sanık ile önceye dayalı ilişkileri bu hususta ileri sürülmektedir.¹⁰⁰⁶ Bu görüşün taraftarları mağdurun sanığı, kimi zaman cesaretlendirerek kimi zaman tahrik ederek yahut riski artıran uygunsuz davranışlar sergileyerek sanığın kendisine karşı suç işlemesine yol açabileceğini ileri sürmektedir.¹⁰⁰⁷

Yine usulüne uygun alınmış mağdur beyanının muhakemede ispat gücüne yönelik yapılacak değerlendirmelerde, beyanın doğru, güvenilir ve gerekçelendirilebilir olup olmadığı denetlenmeden hükme esas alınması yahut diğer delillere nispeten mağdur beyanına üstünlük tanınması yerinde bir uygulama olmayacaktır. Zira yukarıda da ifade ettiğimiz gibi yalnızca beyana dayalı hüküm tesis ederken, mağdurun kişiliğinde, psikolojisinden ve fail ile olan iletişimden kaynaklı bazı hususların irdelenmesi gerekecektir. Aksi takdirde karineye dayalı bir hüküm söz konusu olabilecek ve karinelerin vuku bulan hadiseler hakkından bir çıkarım olduğu hakikati unutulurak, karinenin delil olarak kabulü gündeme gelecektir.¹⁰⁰⁸

¹⁰⁰⁵ Z. Özen İnci, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Teşhis”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sy 85 (2009): 133. “İdeal bir teşhiste; teşhisi yapacak olan ile teşhis edilecek şahıslar arasında aynalı cam olmalı, teşhis için kullanılan manken kişiler ile şüpheli ya da sanığın fizik özellikleri ve giyim kuşama benzer olmalı, aynalı cam bulunan teşhis odasına şüpheli ve sanık dışında en az üç, dört adet manken şahıs konulmalı (örneğin şüpheli ya da sanıkla birlikte 5-6 kişi ...), şahısların yerleri ve duruma göre kılık kıyafetleri vs. değiştirilerek işlem birkaç kez tekrarlanmalıdır. Her seferinde şüpheli ya da sanık teşhis odasında bulunmayabilir. Her teşhis işleminden önce teşhisi yapacak olana “şüpheli ya da sanığın teşhisi odasında bulunan kişiler arasında olmayabileceği” de hatırlatılarak teşhis yapılması istenmeli ve tüm işlemler tutanağa bağlanmalıdır.” Yargıtay, 13 CD., E.2014/28376, K. 2015/14787, 05.10.2015, (E.t. 02.01.2024)

¹⁰⁰⁶ Selman Dursun, “Mağdurun Suça Yol Açması”, *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 61, sy 1-2 (11 Temmuz 2011): 7.

¹⁰⁰⁷ Carlene Wilson vd., “Intellectual Disability and Criminal Victimization”, *Trends & Issues in Crime and Criminal Justice*, No:60, Australian Institut e of Criminology, September, 01 Ocak 1996, 3.

¹⁰⁰⁸ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 202.

Ceza muhakeme hukukumuzda, halihazırda serbest delil sistemi ve delilleri serbestçe değerlendirme prensibi geçerli olduğundan hukuka ve kanuna uygun olarak elde edilmiş deliller hükme esas alınabilir ve bu delillerin ispat kabiliyeti söz konusu olabilir. Hakimin, hüküm tesis ederken hukuka ve kanunlara uygun olarak elde edilmiş bir beyan deliline dayanması, vicdani kanaatini bu beyan delili etkisinde oluşturması ve beyanı hükme esas almasının önünde bir engel yoktur. Zira işlenen çoğu suçta olayı aydınlatacak tek delil ekseriyetle olayı bizzat yaşayan yahut gören/duyan kimselerin beyanı olmaktadır.¹⁰⁰⁹

Ancak unutulmaması gereken bir husus vardır. Maddi vakıanın tespitinde mağdur beyanının kıymeti elbette ki inkar edilemeyecektir. Ekseriyetle vakaların büyük çoğunluğundan beyan delili kilit bir noktadadır. Ancak bu denli öneme sahip olsa da muhakemede hükmün yalnızca beyan deliline dayandırılması ile yetinilmemelidir. İspat için yan delillere müracaat edilmelidir. Zira bir husus hakkında mağdurun beyanına aksi yönde sanık beyanı da söz konusu olabilecektir. Bu hallerde sanığın beyanı ile mağdurun beyanı karşılaştırılmalı, hangi sebeple mağdurun beyanına üstünlük tanındığı gerekçelendirilmelidir. Bu hal verilen kararda hukuka aykırı hale getirmese dahi hüküm tesis ederken daha fazla titizlik gösterilmesini ve hassasiyetle yaklaşılmasını gerektirecektir.¹⁰¹⁰

Muhakemede mağdur beyanının alınmasının akabinde, beyanı haklı çıkaracak tüm delillerin toplanması için gerekli önlemler alınmadan, mağdur beyanını destekleyecek başkaca bir delil elde etme imkanı varken gerekli araştırma yapılmadan yalnızca mağdur beyanına dayalı mahkumiyet hükmü kurulamaz. Ancak başkaca delil toplamak için gayret sarf edilmiş yine de tüm çabalar neticesiz kalmışsa ve beyan dışında bir delile de vakıf olunamamışsa artık mağdur beyanının doğruluğu, sağlamlığı sınılandıktan sonra ve beyan gerçek bir olayı ispata elverişli ise beyana dayalı mahkumiyet hükmü tesis edilebilecektir.¹⁰¹¹

¹⁰⁰⁹ Bozdağ ve Sariusta, “Ceza Yargılamasında Mağdurun Beyanı ve Delil Değeri”, 588.

¹⁰¹⁰ Fahri Gökçen Taner, *Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar*, 3. Baskı, Hukuk Dizisi 1289 (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 563.

¹⁰¹¹ Bu hususta Yargıtay kararında muhalefet şerhi; “*Mağdurun beyanı, cinsel suçların ispatında kilit öneme haiz bir delil ise de tek başına bir husus ispatlamaya yeterli değildir. Mağdurun varlığını iddia ettiği bir vakıanın sanık yokluğunu işlenmediğini iddia ederek nötr hale getirmektedir. Bu hallerde mağdur beyanını doğrulayan ve ispata elverişliliği artıran yan delillere başvurulmalıdır. Eğer elden*

Yine öğretide yer bulan bir görüşe göre işlenen bir suçta mağdur sayısı birden fazlaysa ve mağdurların beyanları da birbirlerini doğrulayacak ve tamamlayacak nitelikte ise birden fazla kişinin benzer yalanları söylemeyeceği karinesinden yola çıkılarak, her mağdurun beyanı birbirine tanıklık eder ve bahsi geçen suçun işlediği kabul edilir. Mağdur kimseler, bir başka mağdurun yaşadığı olaya şahit olabilir ve bu vasıta ile kendisine karşı işlenen suçun mağduru iken bir başkasına karşı işlenen suçun ise tanığı halini alabilir.¹⁰¹² Aksi bir durumun söz konusu olması için mağdur sayısı arttıkça, beyanların arasında çelişkinin söz konusu olması gerekir ve bu halde beyanlar tek başına ispata elverişli olmaz. Bahsettiğimiz olayda ise beyanlar birbirini doğrulayan ve tamamlayan nitelikteyse bu beyanların hakim tarafından değerlendirilip, bir sonuca varılması mümkün olacaktır.¹⁰¹³

2.5.Mağdur Beyanının Alınması Esnasında Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Hususlar

Daha önce ifade ettiğimiz gibi mağdurun soruşturma ve kovuşturma konusu suç ile ilgili olarak bilgisine başvurulması mağdur beyanına vücut verir. Söz konusu beyanın muhakemede delil olarak kullanılabilmesi, hukuka ve bu hususta yapılan kanuni düzenlemelere uygun olmalıdır. Mağdur ister çocuk olsun ister akıl hastası isterse de reşit bir kimse olsun, beyanının 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu 233-243. maddelerinde yer verilen düzenlemelere uygun şekilde alınması elzemdir. Ayrıca, mağdur beyanı alınırken ilgili kanun hükümleri ve Yargıtay içtihatlarında belirtilen hususlara da dikkat edilmelidir. Bu hususların uygulanmaması, eksik uygulanması yahut yokluğu halinde hukuka aykırılığın söz konusu olduğu ve hükmün Yargıtay’da bozulduğu görülmektedir. Bu nedenle, mağdur beyanı alınırken Yargıtay içtihatları da göz önünde bulundurularak

gelen bütün çaba gösterilmesine rağmen yan delil elde edilememişse bu defa mağdurun beyanı, sağlamlık sınamasına alınmalıdır. Beyan delilinin mantık, tutarlılık, ayrıntılar, husumet, intikal şekli ve zamanı dahil olmak üzere çeşitli kriterlere göre değerlendirilmesi yapılarak sonuca gidilmelidir.” Yargıtay 9. CD., E. 2021/3657, K. 2021/10428, 29.12.2021, (E.t. 03.01.2024)

¹⁰¹² Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 89.

¹⁰¹³ “... mağdur ... ile mağdurlar ... ve...’nın beyanları arasındaki çelişkiler giderilmeden, çelişkili beyanlara göre sanık ... savunması ve aşamalarda tanık... ile yargılama aşamasında tanık...beyanlarına ne şekilde üstün tutulduğu tartışılıp açıklanmadan, yetersiz gerekçe ile sanık ... hakkında mahkumiyetine karar verilmesi... Bozmayı gerektirmiş ve sanık ... müdafinin temyiz nedenleri yerinde görüldüğünden, hükmün bozulmasına... oybirliğiyle karar verildi.” Yargıtay, 4.CD. E. 2014/49175, K. 2019/4074, 12.03.2019 (E.t. 03.01.2024)

uyulması gereken bazı kurallar bulunmaktadır. Bu kurallardan ilki, mağdurun usulüne uygun şekilde davet edilmesidir.

2.5.1. Mağdurun İfade veya Beyan İçin Çağırılması

Ceza Muhakemesi Kanunu mağdurun beyanının alınması hususunda ilk olarak mağdurun ifade veya beyan için çağırılması usulünü düzenlemiştir. Mağdur ve şikayetçi, soruşturma ve kovuşturma konusu suç hakkında dinlenilmesi için 5271 sayılı CMK m.233'e göre çağırılır.¹⁰¹⁴ İddianamenin kabulünün akabinde başlayan kovuşturma aşaması ile mahkeme tarafından düzenlenen duruşma hazırlık tutanağı ile duruşma günü belirlenir ve o gün duruşmada bulunması gereken kimselere usulüne uygun çağrıda bulunulur.¹⁰¹⁵ Çağrı için mağdurun (varsa veli ya da vasisinin) belirttiği adrese tebligat yapılır. Şayet yapılan tebligata rağmen çağrıya uyulmaz ise yeniden tebligat yapılmaz. Yine adresin eksik olması yahut değişmesi gibi hallerde tebligat yapılamadığı takdirde yeniden adres araştırılmaz. (CMK, m.235) Ancak maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla beyanın alınmasının zorunluluk arz ettiği hallerde yeni adres araştırılabilir ve mağdura zorla getirme uygulanabilir.¹⁰¹⁶

CMK' ya göre yukarıda da bahsettiğimiz gibi mağdurun dinlenmesi halinde yemin hariç tanıklığa ilişkin hükümler uygulanır. Çağrı üzerine gelmeyen mağdur için zorla getirme ve gelmemesi sebebiyle söz konusu olan zararlar için ise ödettirme söz konusu olur. (CMK, m.43-44) Ayrıca tutuklu iş diye ifade ettiğimiz sanığın tutuklu yargılandığı davalarda, mağdura doğrudan zorla getirme kararı uygulanabilir.¹⁰¹⁷

Bu uygulama, öğretilerde bazı yazarlar tarafından eleştirilmiştir. Bizim de katıldığımız görüşe göre mağdur ne sıradan bir tanık ne de yalnızca suçun maddi konusu olan bir kişidir; aksine, işlenen suç nedeniyle hakları ihlal edilen ve mağduriyeti giderilmesi

¹⁰¹⁴ CMK, m.233: "Mağdur ile şikâyetçi, Cumhuriyet savcısı veya mahkeme başkanı veya hâkim tarafından çağrı kâğıdı ile çağırılıp dinlenir. (Ek cümleler:8/7/2021-7331/21 md.) Kovuşturma evresine geçildiğinde çağrı kâğıdına iddianame eklenir. Ayrıca, iddianameye ilişkin bilgiler ve duruşma tarihi; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim bilgilerinin dosyada bulunması hâlinde bu araçlardan yararlanılmak suretiyle de bildirilir."

¹⁰¹⁵ CMK, m.175/2: "Mahkeme, iddianamenin kabulünden sonra duruşma gününü belirler ve duruşmada hazır bulunması gereken kişileri çağırır."

¹⁰¹⁶ CMK, m.146/7: "Çağrıya rağmen gelmeyen tanık, bilirkişi, mağdur ve şikâyetçi ile ilgili olarak da zorla getirme kararı verilebilir."

¹⁰¹⁷ CMK, m.43/1: "...Tutuklu işlerde tanıklar için zorla getirme kararı verilebilir..."

gereken bir süjedir. Bu bağlamda, mağdurun zorla getirilmesi veya çağrıya uymaması nedeniyle doğan giderlerin kendisinden tahsil edilmesi, onun onur ve saygınlığına uygun muamele görme hakkıyla çelişmektedir. Ayrıca yine oluşan masraflar nedeniyle mağdurun sorumlu tutulmasının, ikincil bir mağduriyet oluşturacağı açıktır.¹⁰¹⁸ Bu nedenle, söz konusu hükümlerin mağdur açısından uygulanmaması daha yerinde olacaktır.¹⁰¹⁹ Yine öğretide yer bulan aksi görüşe göre ise yargılama esnasında duruşmaya katılması elzem olan mağdura yönelik alınabilecek tek tedbirin zorla getirme olduğu aksi halde onun yokluğunda yargılamanın devam edeceği yönündedir.

2.5.2. Mağdura Haklarının Hatırlatılması

Mağdurun beyanı alınırken yine CMK m. 234'e göre delillerin toplanmasını isteme, gizliliğe aykırı olmamak şartıyla Cumhuriyet savcısından belge örneği isteme, kanunda sayılı suçlarla ilgili avukatı yoksa şayet barodan avukat talep etme vb. hakları hatırlatılır. Özellikle CMK m.234/1-b bendinde bahsedilen hakların¹⁰²⁰ hatırlatılması elzemdir.¹⁰²¹

¹⁰¹⁸ Çevik, "Ceza Muhakemesi Hukukunda İspatın Mahiyeti", 169.

¹⁰¹⁹ Olgun Değirmenci, "Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sy 77 (2008): 78.

¹⁰²⁰ CMK m.234/1-b) "Kovuşturma evresinde;

1. Duruşmadan haberdar edilme,

2. Kamu davasına katılma,

3. Tutanak ve belgelerden örnek isteme,

4. Tanıkların davetini isteme,

5. (Değişik: 24/7/2008-5793/40 md.) Vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı veya ısrarlı takip suçları ile kadına karşı işlenen kasten yaralama, işkence veya eziyet suçlarında ve alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme..."

6. Davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma.

¹⁰²¹ "... 5271 Sayılı CMK'nın "Suçun mağduru ile şikâyetçinin çağırılması" başlıklı 233. maddesinin 1. fıkrası; "Mağdur ile şikâyetçi, Cumhuriyet savcısı veya mahkeme başkanı veya hâkim tarafından çağrı kâğıdı ile çağırılıp dinlenir." şeklinde düzenlenmiş olup bu hüküm uyarınca mağdur ... şikâyetçinin, soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı, kovuşturma aşamasında ise mahkeme başkanı veya hâkim tarafından usulüne uygun olarak çağırılıp dinlenmesi gerekmektedir.6. Davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma" şeklinde olup buna göre mağdur ile şikâyetçinin kovuşturma evresinde; duruşmadan haberdar edilme, kamu davasına katılma, tutanak ve belgelerden örnek isteme, tanıkların davetini isteme, vekili bulunmaması hâlinde, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme ve davaya katılmış olmak şartıyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma haklarının bulunduğu hükmü altına alınmıştır... Anılan maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin açık düzenlemesinden de anlaşılacağı üzere, duruşmadan haberdar edilme kanun koyucu tarafından, mağdur ... şikâyetçi için kovuşturma aşamasında kullanılabilir bir hak olarak düzenlenmiştir. Buna göre, mağdur ... şikâyetçiye veya vekillerine usulüne uygun tebliğ işlemi yapılmadan duruşmadan haberdar edilme hakkının kullandırıldığından bahsetmek mümkün değildir. CMK'nın 234. Maddesi uyarınca bu hakkın kullandırılmaması kanuna aykırılık oluşturacaktır..." YCGK, E. 2021/18-106, K. 2023/346, T. 14.06.2023, (E.t. 04.01.2024).

Zira Yargıtay, mağdurun duruşmaya usulüne uygun çağırılmaması ve haklarının hatırlatılmamasını bozma sebebi saymaktadır.¹⁰²² Yargıtay'ın, usulüne uygun şekilde duruşma gününden haberdar edilmeyen mağdur için delil sunma hakkının elinden alınması suretiyle hak kısıtlamasının söz konusu olduğu yönünde kararları mevcuttur.¹⁰²³ Ayrıca mağdur 18 yaşını doldurmamışsa, kendisi ile birlikte velisinin de duruşmadan haberdar edilmesi gerekir.¹⁰²⁴

2.5.3. Mağdurun Dinlenmesi Usulü

Yine mağdur beyanı alınırken dikkat edilmesi gereken diğer bir husus ise çocuk ya da yetişkin mağdurların, duruşma salonunda bulunmamak, sanıkla yüz yüze gelmemek ve beyanlarını farklı bir yerde vermek istemeleri hususunda yapılması gerekenlerdir.¹⁰²⁵ Bu konuda, yargılamanın temel ilkeleri muhafaza edilerek, yüze karşı doğrudan soru sorma ve yine sanığın hakları da gözetilerek, yetişkin mağdurlar için risk analizi yapıp yarar zarar dengesi incelenerek, mağdurun ikincil örselenmesine engel olmak kaydıyla adli görüşme odasında dinlenme mümkün olacaktır.¹⁰²⁶

¹⁰²² “Vicdani kanının oluştuğu duruşma sürecini yansıtan tutanaklar, belgeler ve gerekçe içeriğine göre yapılan incelemede, ... plakalı aracın sanık ...'in vefat eden babasına ait olması karşısında araç sahibi ...'in mirasçıları araştırılarak ve ... plakalı araç sahibinin ... olduğunun anlaşılması karşısında suçtan zarar gören malen sorumluların 5271 Sayılı Kanun'un 233. ve 234. Maddeleri gereğince kovuşturma evresinde sahip olduğu davaya katılma ve diğer haklarını kullanabilmesi için duruşmadan haberdar edilmesi gerektiği halde, usulen dava ve duruşmalar bildirilmeden, davaya katılma ve Kanun'un mağdur ve katılanlar için öngördüğü haklardan yararlanma olanağı sağlanmadan yargılamaya devam edilerek yazılı şekilde hüküm kurulması, Nedeniyle hukuka aykırı görülmüştür.” Yargıtay 4. C. E. 2023/12579, K. 2023/24212, T. 16.11.2023, (E.t. 04.01.2024).

¹⁰²³ Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 04.06.2020 gün ve 2018/6-472-2020/262 Sayılı ilamında, “sanık hakkında açılan kamu davasına katılma hakkı bulunan suçtan zarar görene 5271 SK m.233 uyarınca duruşma gününü bildirir çağrı kağıdı tebliğ edilmesi ve aynı Kanun m.234/1-b'de sayılan hakları kullanma imkanının tanınması gerekirken, bunun yapılmamasının, duruşmadan haberdar edilmeden yargılamaya devam edilerek delil sunma hakkı elinden alınan suçtan zarar gören yönünden hak kısıtlaması niteliğinde olduğunun” belirtilmesi karşısında, suçtan zarar gören kişi adına İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ne duruşma günü usulüne uygun olarak bildirilip, davaya katılma imkanı sağlanmadan hüküm tesis edilmesi suretiyle aynı Kanun m.234/1-b'ye aykırı davranılması hukuka aykırı bulunmuştur.” (E.t. 04.01.2024).

¹⁰²⁴ “Küçük mağdurun babası şikayetçiin duruşmadan haberdar edilmeksizin yokluğunda yargılama yapılarak hüküm kurulması, Kanuna aykırı olup, hükmün... BOZULMASINA, 23.5.2016 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.” Yargıtay 12. CD. E. 2015/13182, K. 2016/8587, T. 23.5.2016, (E.t. 04.01.2024).

¹⁰²⁵ CMK, m.236/4: “Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından ifade ve beyanının özel ortamda alınması gerektiği ya da şüpheli veya sanık ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen çocuk veya mağdurların ifade ve beyanları özel ortamda uzmanlar aracılığıyla alınır.”

¹⁰²⁶ Taştan, *Cinsel Suçlarda İspat Sorunu ve Yargılama Usulü*, 548-49.

Zira mağdurun, ruhsal ve psikolojik durumu göz ardı edilerek defaatle duruşmaya getirilmesi ve sanıkla yüzleştirilmesi, yine soruşturma konusu suç ile ilgili, muhakemenin tüm aşamalarında sorulan sorulara doğrudan maruz kalacak şekilde birden çok kez dinlenmesi ve yargı mensuplarının olumsuz tavırlarının mağdurları zorlaması sebebiyle mağdur beyanının duruşmada alınması hususunda ısrar edilmesinin tedavisi ve telafisi daha güç ruhsal sorunları beraberinde getirdiğini gösteren pek çok çalışma yürütülmüştür.¹⁰²⁷ Özellikle çocuk mağdurlarla iletişim kurabilecek nitelikte eğitime ve donanımına haiz olmayan meslek mensuplarınca aynı hususta yinelenen sorulara maruz kalan çocuklarda ruhsal yaralanmalar kaçınılmazdır.¹⁰²⁸ Yalnız bu durum savunma hakkını da kısıtlamamalıdır.

2.5.4. Çocuk Mağdurun Beyanı ve Tıbbi Değerlendirme

Özellikle cinsel istismara uğramış çocuk mağdurların beyanının alınması ve bu amaçla muayenenin yapılması sürecinde ikincil mağduriyetin yaşanmaması, çocuğun travmalarının yinelenmemesi ve mağdur çocuğun defaatle örselenmemesi için içerisinde uzmanların da bulunduğu, aile ile iletişimin sağlıklı bir şekilde yürütüldüğü ve elde edilen tüm bulguların raporlandığı Sağlık Bakanlığı bünyesindeki devlet kuruluşları olan Çocuk İzlem Merkezleri'nde (ÇİM) beyanlarının alınması mümkündür. Bu merkezler aracılığıyla çocuğun kendini güvende hissetmesi ve beyanını güven içerisinde verebilmesi öncelenmektedir.¹⁰²⁹ Nitekim cinsel istismara maruz kalmak, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerinde ömür boyu sürebilecek olumsuz etkiler yaratabilmekte; travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete bozukluğu, depresyon, düşük benlik saygısı ve

¹⁰²⁷ Berhudan Şamar ve Betül Urhan, “Adli Görüşme Odalarında Suç Mağdurlarıyla Görüşme Yapan Adli Görüşmecilerin Deneyimlerinin İncelenmesi: Eskişehir Adliyesi (Examination Of The Experience Of Forensic Interviewers In The Forensic Interview Rooms Of Crime Victims: Eskişehir Court)”, *Toplum ve Sosyal Hizmet* 3, sy 31 (2020): 934.

¹⁰²⁸ Samiye Çilem Bilginer ve Deniz Çalışkan, “Çocuğu İstismardan Korumada Yeni Bir Yaklaşım: Çocuk İzlem Merkezleri”, içinde *Prof. Dr. Emine AKYÜZ'e Armağan*, ed. Yasemin Karaman Kepenekci ve Pelin Taşkın, 1. Baskı (Ankara: Pegem Akademi, 2018), 119, <https://depo.pegem.net/9786052411643.pdf>.

¹⁰²⁹ Canan Topdemir, “İstismar Mağduru Çocuğun Korunmasında Bir Uygulama: Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM)”, *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, sy 43 (01 Temmuz 2016): 0-0, <https://dergipark.org.tr/pub/abmyoder/issue/46655/584928>.

sosyal fobiler gibi psikiyatrik sorunların gelişme riskini önemli ölçüde artırabilmektedir.¹⁰³⁰

Bu bağlamda, Çocuk İzlem Merkezlerinin yanı sıra üniversiteler bünyesinde faaliyet gösteren Çocuk Koruma Merkezleri de benzer işlevleri üstlenmektedir. Çocuk izlem merkezleri ve üniversiteler bünyesinde kurulan Çocuk Koruma Merkezleri çocuğun beyanını, çocuk dostu bir ortamda vermesini sağlayan, alanında uzman kimselerin yardımı ile gerek fiziksel gerekse psikolojik yönden inceleme, rapor edilme ve gerekli görüldüğü takdirde desteklemenin söz konusu olduğu yerlerdir.¹⁰³¹

Cinsel istismar şüphesinin değerlendirildiği tıbbi süreçlerde, çocuğun fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü koruyacak şekilde hareket edilmesi büyük önem taşır. Cinsel istismara uğradığından şüphelenilen çocuklar, farklı eğitim ve deneyim düzeylerine sahip sağlık görevlileri tarafından çeşitli ortamlarda muayene edilmektedir. Bu durum, uygulamada standart farklılıklarına ve değerlendirme kalitesinde tutarsızlıklara yol açabilmektedir. Dolayısıyla, bu alanda görev yapan uzmanlarca kabul gören, bilimsel kanıtlara dayalı ve tutarlı bir değerlendirme yaklaşımının benimsenmesi gereklidir.¹⁰³² Nitekim çocuk cinsel istismarı şüphesi bulunan tüm vakalarda tıbbi değerlendirme yapılması gerektiği, genel kabul gören bir ilkedir.¹⁰³³

Bu çerçevede, özellikle acil servislerde nadiren karşılaşılan çocuk istismarı olgularının, ilk temas noktası olan sağlık çalışanları tarafından doğru şekilde değerlendirilmesi kritik önemdedir. Tedavi odaklı çalışan acil servis hekimleri, eğer adli tıp alanında özel eğitim almamış ya da yeterli deneyime sahip değilse bu tür vakaları fark edemeyebilir. Bu

¹⁰³⁰ Carole Jenny ve James E. Crawford-Jakubiak, *The Evaluation of Children in the Primary Care Setting When Sexual Abuse Is Suspected*, Clinical Report, Committee on Child Abuse and Neglect (American Academy of Pediatrics, 2013), 558.

¹⁰³¹ İshak Aydemir ve Fayik Yurtkulu, “Çocuğa yönelik cinsel istismarla mücadelede: Çocuk İzlem Merkezi”, *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi* 1, sy 2 (01 Eylül 2012): 156.

¹⁰³² “Çocuk cinsel istismarı değerlendirmelerinde, çocuğun beyanı en önemli delil olmaya devam etmektedir. Ancak istismara bağlı fiziksel bulguların mevcut olduğu durumlarda, bu bulgular soruşturma ve yargı süreçlerinde ayrıca önemli bir yer tutmaktadır. Değerlendiricilerin, fiziksel bulguları güncel tıbbi literatür çerçevesinde eleştirel bir bakışla yorumlamaları gerekmektedir. Yapılan birçok çalışma, deneyimsiz değerlendirme yapan uzmanların muayene bulgularını değerlendirirken çocuğun anlatımından fazlaca etkilendiklerini göstermektedir. Aynı araştırmalar, deneyimli klinisyenlerin ise muayene bulgularını daha tutarlı ve nesnel bir biçimde yorumladıklarını ortaya koymuştur.” Ayrıntılı bilgi için bkz. Adams et al., “Updated Guidelines for the Medical Assessment,” 86.

¹⁰³³ Joyce A. Adams et al., “Guidelines for Medical Care of Children Who May Have Been Sexually Abused,” *Journal of Pediatric and Adolescent Gynecology* 20, no. 3 (2007): 163 vd.

durumun altında çocuğun yaşı, gelişim düzeyi, korku, olayı ifade etmekte zorlanma gibi etkenler yatmaktadır. Yapılan araştırmalar, hekimin bu alandaki deneyim düzeyinin değerlendirme kalitesini doğrudan etkilediğini göstermektedir. Bu nedenle, ilgili sağlık personelinin belirli aralıklarla hizmet içi eğitimlerle desteklenmesi önem arz etmektedir.¹⁰³⁴

Sadece istismar bulgularının tespiti değil, aynı zamanda çocuğun genel sağlık durumu ve korunma ihtiyacının da değerlendirilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Bu doğrultuda, tıbbi değerlendirme sürecinin zamanlaması ve kapsamı; nitelikli sağlık hizmeti sunucuları ile uzmanların yer aldığı, çok disiplinli ekipler tarafından belirlenen özel tarama kriterlerine dayalı olmalıdır. Muayene sırasında elde edilen bulgular yalnızca tıbbi tanı açısından değil, aynı zamanda çocuğun güvenliğini sağlamaya yönelik sosyal hizmet müdahaleleri için de önemli bilgiler sunabilir. Bu nedenle söz konusu bulgular sistematik ve standart bir şekilde kayıt altına alınmalıdır.¹⁰³⁵

Tıbbi değerlendirme sürecinin en önemli aşamalarından biri, öykü alma sürecidir. Cinsel istismar şüphesiyle başvuran çocuklarda, alınan tıbbi öykü genellikle değerlendirmenin temelini oluşturur. Her ne kadar öykü alma konusunda evrensel bir yöntem olmasa da belirli ilkelere ve iletişim hassasiyetlerine riayet edilmelidir. Bu kapsamda hem çocuktan hem de ebeveyn ya da bakım veren kişilerden; semptomlara, önceki sağlık durumuna ve varsa genital ya da anal bölgede meydana gelmiş yaralanmalara ilişkin bilgiler dikkatle toplanmalıdır. Sonuç olarak, çocuk cinsel istismarının tıbbi değerlendirmesi yalnızca tanı koymaya yönelik bir süreç değil, aynı zamanda çocuğun psikososyal yönden desteklenmesini de amaçlayan bütüncül bir yaklaşım olmalıdır. Bu süreçte istismarın fiziksel ve ruhsal etkilerinin teşhisi ve tedavisi, istismardan bağımsız diğer sağlık sorunlarının yönetimi, psikolojik destek hizmetlerinin sunulması ve çocuğun güvenliğinin sağlanması gibi çok boyutlu hedefler gözetilmelidir. Ayrıca, çocuk ve ailesinin sürece dair doğru şekilde bilgilendirilmesi ve psikolojik olarak desteklenmesi de ihmal edilmemelidir.¹⁰³⁶ Tıbbi değerlendirme süreci ve çocuğun fiziksel ile psikolojik

¹⁰³⁴ Cüneyt Destan Cenger, Birgül Tüzün, Şevki Sözen, Erbuğ Keskin ve Nevzat Alkan, “Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Olgusunda Adli Tıbbi Değerlendirmenin Önemi: Olgu Sunumu [Importance of Forensic Medical Evaluation in Child Sexual Abuse Cases: A Case Report],” *Med J SDU / SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi* 25, no. 4 (2018): 469–472,

¹⁰³⁵ Adams et al., “Guidelines for Medical Care,” 165.

¹⁰³⁶ Adams et al., 165-172.

bütünlüğünün korunmasına yönelik uygulamaların yanı sıra, mağdur çocuğun ceza muhakemesi sürecindeki beyanının nasıl değerlendirileceği de ayrı bir öneme sahiptir. Bu doğrultuda, çocuk mağdurun beyanının delil niteliği ve muhakeme sürecine etkisi ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

2.5.5. Mağdurun Bir Defa Dinlenmesi Prensibi

Yine işlenen suç nedeniyle ruhsal olarak zarar görmüş, psikolojisi bozulmuş çocuk veya yetişkin mağdurlar muhakemenin hem soruşturma hem de kovuşturma aşaması için tanık olarak yalnızca bir defa dinlenebilecektir.¹⁰³⁷ Ancak maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için mağdurun birden fazla defa dinlenilmesi gerekiyorsa, yani bu hususta bir zorunluluk hasıl olduysa mağdur birden fazla defa dinlenebilecektir. (CMK, m.236/2)¹⁰³⁸ Yine mağdur çocuklar ve işlenen suçtan ötürü psikolojisi bozulan yetişkinler için tanık olarak beyanları alınırken psikoloji, psikiyatr, tıp veya eğitim alanında uzman olan kişiler bulunabilir. Bu kimseler hakkında bilirkişilere ilişkin hüküm uygulanır. (CMK, m.236/3)¹⁰³⁹ Ayrıca mağdur henüz on sekiz yaşını doldurmamış, sağır, dilsiz

¹⁰³⁷ “...Mağdure çocukların her dinlemede psikolojileri daha da bozulacağından alınan beyanlar, doktor raporu ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde mağdur çocukların beyanlarının tek başına hükme esas alınmadığı, tanık ifadeleri ve raporlarda dikkate alınarak sanığın daha önce mahkumiyetine karar verildiğinden bu nedenle mağdurelerin ikinci kez dinlenmelerinde yasal zorunluluk da bulunmadığından ve hazırlıkta usulüne uygun olarak alınan beyanlar yeterli görüldüğünden mağdurelerin yeniden celp ve dinlenmelerine gerek olmadığı karar verilmiştir. Yerel Mahkemece, soruşturma aşamasında dinlenilmiş olan mağdurelerin bir kez dinlenilmesi ile yetinilerek, kovuşturma aşamasında yeniden dinlenilmemesi 5271 sayılı CYY'nın 236/2. maddesi uyarınca usul ve yasaya uygun ve isabetli ise de; soruşturma aşamasında dinlenen mağdurelerin anlatımlarına ilişkin tutanakların duruşmada okunarak, taraflardan diyecekleri sorulmadan hüküm kurulması suretiyle, yargılamanın doğrudan doğruyalık, yüz yüzelik ve sözlülük ilkelerine aykırı davranıldığı anlaşıldığından, yerel mahkeme direnme hükmü bu yönden de yerinde değildir.

Bu itibarla, yerel mahkeme direnme hükmünün mağdurelerin ruh sağlığının bozulmasına ilişkin iki adli tıp uzmanı, bir çocuk ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanı tarafından düzenlenen raporun hükme esas alınması ve mağdurelerin soruşturma aşamasında alınan beyanlarının duruşmada okunmaması isabetsizliklerinden bozulmasına karar verilmelidir. YCGK, E. 2011/341, K.2012/33, T.14.02.2012, (E.t. 05.01.2024).

¹⁰³⁸ “...Mağdurenin kollukta alınan beyanında sanığın cinsel organına parmak soktuğunu söylemesine rağmen duruşma beyanında cinsel organını ağzına soktuğunu ifade etmesi nedeniyle Bölge Adliye Mahkemesince mağdurenin tekrar dinlenerek bu husustaki çelişkinin giderilmesi; ... sonra hüküm kurulması gerektiği gözetilmelidir.” Yargıtay 9. CD., E. 2021/16829, K. 2022/2684, T.12.04.2016, (E.t. 05.01.2024).

¹⁰³⁹ “...Oniki yaşında olan mağdurun soruşturma evresinde kollukta ve Cumhuriyet Savcılığında zorunlu vekil ve sosyal hizmet uzmanının katılımıyla alınan beyanlarıyla, talimat duruşmasında vekil ve psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi olmaksızın alınan beyanları arasında özellikle zincirleme suçun gerçekleşip gerçekleşmemesi bakımından önemli çelişki bulunduğu ve talimat ekinde önceki beyanlarının olmaması nedeniyle söz konusu çelişkilerin giderilmediği gözetilerek, CMK'nın 234/2 ve 236/3. maddelerine göre zorunlu vekil

yahut meramını anlatamayacak ölçüde malul olup bir vekili de yoksa, istemi aranmaksızın kendisine vekil tayin edilir. (CMK, m.234/2)¹⁰⁴⁰

Ekseriyetle cinsel suçlarda, mağdurun soruşturma ve kovuşturma evrelerinde defalarca kez dinlenmesi ve yine bu hususta birden çok defa muayene edilmesi, mağduru psikolojik yönden olumsuz etkilemesi nedeniyle, muhakeme sürecinde kural olarak yalnız bir defa dinlenebileceği¹⁰⁴¹ belirtilmiştir.¹⁰⁴² Bu sebeple özellikle böyle vakalarda uzmanlarca tüm bulguların rapora yazılması ve olayın öykülenmesi ikincil bir mağduriyetin

ve psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişinin hazır bulunduğu duruşmada dinlenerek ilk beyanları kendisine okunup çelişkinin giderilmesi gerektiğinin düşünülmemesi, Kanuna aykırı, sanık müdafii ve katılanlar vekilinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden, hükmün 5320 sayılı Kanununun 8/1. maddesi gözetilerek CMUK'un 321. maddesi uyarınca BOZULMASINA, 11.12.2012 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.” Yargıtay 14. CD., E. 2011/6110, K. 2012/12798, (E.t. 05.01.2024).

¹⁰⁴⁰ “...Taksirle yaralama suçundan sanığın mahkumiyetine ilişkin hüküm, sanık tarafından temyiz edilmekle, dosya incelenerek gereği düşünüldü: 5271 sayılı CMK'nın mağdur ile şikayetçinin haklarını düzenleyen 234/2. maddesinde “mağdur, onsekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malul olur ve bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir.” düzenlemesine yer verildiği, Kanunun amir hükmü karşısında sağır ve dilsiz olan mağdura vekil tayin zorunluluğu bulunduğundan, mağdur ...'a CMK'nın 234/2. maddesi gereğince vekil tayin edilerek, gerekçeli kararın vekile tebliği ve hükmü temyiz etmesi halinde buna ilişkin ek tebliğname düzenlenerek gönderilmesi için dosyanın Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına TEVDİİNE, 15.10.2014 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.” Yargıtay, 12 CD., E.2013/25261, K. 2014/19837, T.15.10.2014, (E.t. 06.01.2024).

¹⁰⁴¹ CMK, m.236/2: “İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bu suçla ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir. Maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklıdır.”

¹⁰⁴² Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, kamuoyunda "N.Ç. vakası" olarak bilinen ve yargılaması 11 yıl süren davada, başvurunun yargılama sürecinde maruz kaldığı muamelelerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS) aykırılık teşkil ettiğine hükmetmiştir. Somut olayda, mağdur N.Ç., 10 kez ayrıntılı tıbbi muayeneye tabi tutulmuş; duruşmalarda sosyal danışman, psikolog veya başka bir uzman desteği olmaksızın, kendisine cinsel saldırıda bulunan sanıklarla yüz yüze getirilmiş ve bu kişilerin önünde, maruz kaldığı cinsel saldırıların tüm ayrıntılarını anlatmaya ve eylemleri yeniden canlandırmaya (reconstruction) zorlanmıştır. AİHM, mağdurun bu şekilde tekrar tekrar ifadeye çağırılması, ayrıntılı anlatımlara zorlanması ve eylemlerin canlandırılmasının, ifade alma ve delil sunma sınırlarının ötesine geçtiğini, başvurunun psikolojik bütünlüğünü zedelediğini ve haysiyetini (dignity) rencide ettiğini değerlendirmiştir. Bu uygulamaların, özel hayatın gizliliğine ilişkin korumaları ihlal ettiğini ve yalnızca sanıkların adil yargılanma hakkı gerekçesiyle meşrulaştırılamayacağını vurgulamıştır. Mahkeme ayrıca, mağdurun yaşının küçük olması dikkate alınmaksızın, eylemlere rıza gösterdiği veya yeterince karşı koymadığı varsayımının yargılama sürecine yön vermesini, çocuğun korunması yükümlülüğüyle bağdaşmaz bulmuştur. Yargılamanın süresinin aşırı uzunluğu ve gereken özenin gösterilmemesi de yine mağdurun korunması yükümlülüğüne aykırı kabul edilmiştir. Tüm bu nedenlerle AİHM, başvuru N.Ç.'nin yargı sürecinde ikincil mağduriyete (secondary victimisation) uğradığı sonucuna ulaşmış ve AİHS'nin 3. maddesi (işkence ve kötü muamelenin yasaklanması) ile 8. maddesinin (özel hayatın korunması hakkı) ihlal edildiğine karar vermiştir. AİHM, Başvuru No: 40591/11, T. 09.05.2021. (E.t. 25.07.2025).

doğmaması adına yerinde olacaktır.¹⁰⁴³ Bu düzenleme ile çocuk mağdurlar ve yetişkin mağdurların *ikincil örselenmesinin* de önüne geçmek amaçlanmıştır.¹⁰⁴⁴

2.6. Mağdur Beyanında Özellikli Durumlar

Bazı suçlarda mağdur, çocuk ya da zihinsel engelli bir birey olup kırılğan mağdur kategorisinde yer alabilirken; bazı durumlarda ise mağdurun, işlenen suça rızasının bulunduğu ileri sürülebilmektedir. Öte yandan, mağdur bu gruplardan herhangi birine dahil olmasa dahi, gerçeğe aykırı beyanda bulunmasına sebebiyet verebilecek bir ruh hâli içerisinde olabilir. Kırılğan mağdur olarak isimlendirilen ilk gruptaki kişilerin, modern ceza sistemlerinde beyan verirken korunması gereken grup olduğu hususu, genel kabul görmüş bir olgudur.¹⁰⁴⁵ Mağdur beyanı ile ispatta öncelikle çocuk mağdur hususuna değinmek elzemdir.

2.6.1. Mağdur Çocuk Beyanı

Çocuk kavramının tanımı TCK'da ise "*henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi*" şeklinde yapılmıştır. (TCK, m.6) Hukuk metinlerine bakıldığında çocuk kavramı ile henüz ergin olmayan yurttaş, yaşının küçüklüğü nedeniyle sorumluluğu söz konusu olmayan insan şeklinde bir ifade kullanıldığı görülmektedir.¹⁰⁴⁶ Çocukluk kavramı ise muhteviyatı

¹⁰⁴³ Taştan, *Cinsel Suçlarda İspat Sorunu ve Yargılama Usulü*, 546.

¹⁰⁴⁴ "... Vicdani kanının oluştuğu duruşma sürecini yansıtan tutanaklar, belgeler, gerekçe içeriğine ve suç tarihine göre; mağdur çocuk S.G.'nin soruşturma aşamasında 28.05.2012 tarihinde alınan ifadesinde, sanıkların eylemi olarak sadece kendisini dövdüklerini iddia etmesi karşısında; mağdur çocuğun iddialarının kötü muamele eylemine değil kasten yaralama suçunu oluşturduğu, mahkemenin de kasten yaralama eyleminden ceza verdiği, mağdur çocuğun ifadesinin sosyal hizmet uzmanı, pedagog, avukat huzurunda detaylı bir şekilde alındığı ve sosyal inceleme raporunun da aldırıldığı belirlenmesi ile; bu bilgi, belgelerin olayın aydınlığa kavuşması açısından yeterli olması karşısında; duruşmalara gelmeyen ve kendisi vekil ile temsil edilen mağdurun beyanının kovuşturma aşamasında tekrar alınmasının hem sonuca etkili görülmediğinden, hem de ikincil mağduriyet oluşturabileceğinden; tebliğnamedeki bu hususa ilişkin bozma düşüncesine iştirak edilmeyerek yapılan incelemede: Eyleme ve yükletilen suça yönelik katılan ... vekilinin temyiz iddiaları yerinde görülmediğinden, tebliğnameye aykırı olarak, TEMYİZ DAVASININ ESASTAN REDDİYLE HÜKMÜN ONANMASINA, 09/02/2016 tarihinde oy birliğiyle karar verildi." Yargıtay 18 CD. E.2015/24121, K.2016/2222, 09.02.2016, (E.t. 06.01.2024).

¹⁰⁴⁵ Fahri Gökçen Taner, "Kırılğan Mağdurun Beyanının Cmk'nın 236. Maddesi Uyarınca Alınması Ve Uygulanan Özel Usuller Karşısında Savunma Hakkının Dengelenmesi", *TBB Dergisi*, sy 153 (2021): 2-3, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2021-153-1964>.

¹⁰⁴⁶ Cemil Çelik, "Çocuk Kavramı ve Medeni Hukuk Açısından Çocuk Haklarının Tarihi Gelişimi", e-akademi, Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, 05 Şubat 2005, 1.

itibariyle kişinin doğumdan reşit olduğu, yani on sekiz yaşına eriştiği güne değin sürdürdüğü yaşamıdır.

Her ne kadar çocuk kavramı yukarıda sade ve anlaşılır biçimde tanımlanmış olsa da bu kavram hukuk nezdinde yalnızca biyolojik bir tanım değil, aynı zamanda belirli bir statüyü ifade eder. Hukuki ve cezai anlamda çocuğa özgü usul ve esasların uygulanmasını gerektiren özel bir hukuki kimliğe karşılık gelmektedir.¹⁰⁴⁷ Esasında hukuk metinlerine bakıldığında çocuğun tanımının sarih olarak verilmediği, kavramın yalnızca yaşla ilintilendiği ve belli bir süreci kapsadığı görülecektir. Uluslararası metinlere bakıldığında, özellikle Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin ilk maddesinde “*Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.*” denildiği görülecektir.¹⁰⁴⁸

Bu tanımın da TCK'da bahsedilen çocuk tanımına benzer olduğu, on sekiz yaşına kadar devam eden sürecin çocukluk kabul edildiği, bunun tek istisnasının ise erken yaşta reşit olma yani küçüğün erken yaşta ergin olması hali olduğuna yer verilmiştir. Türkiye'nin ihtirazi kayıtla taraf olduğu bu uluslararası sözleşmenin kanun hükmünde olduğu ve hatta kimi hallerde kanundan üstün olduğu gerçeğinden hareketle çocuk, henüz 18 yaşını doldurmadan evvel reşit olan kimselerin dışında kalan küçüklerdir.¹⁰⁴⁹

Mağdur beyanının suçların sübutunda, başkaca delil elde edilemediği hallerde tek başına hükme esas alınabileceğinin hangi şartlar altında mümkün olduğundan daha evvel bahsetmiştik. Mağdurun çocuk olması halinde ise durum değişecek mi bu hususu değerlendirmek gerektirir. Öncelikle mağdurun çocuk olması hali, muhakemede dikkat edilmesi gereken bazı hususları akla getirmektedir. Mağdurun yaşının küçük olması, onu kırılgan mağdur kategorisine sokmaktadır. Çocuğun korunmaya muhtaç olması, muhakemede tecrübe edeceği şeylerden endişe duyması, sanıkla yüz yüze gelmesinin

¹⁰⁴⁷ İpek Ağcaoğlu, *Mağduru Çocuk Olan Cinsel Suçlarda Suça Sürüklenen Çocuk*, Birinci Baskı, Hukuk Dizisi 2881 (Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar, 2021), 21.

¹⁰⁴⁸ Sözleşme tam metni için bkz. <https://www.ihd.org.tr/ble-mletler-cuk-haklarina-da-slee/> (E.t. 16.01.2024)

¹⁰⁴⁹ Pınar Memiş Kartal, *Türk Ceza Hukuku'nda Çocukların Cinsel İstismarı*, Yayın 0112 (İstanbul: Der Yayınları, 2014), 6; Mehmet Akarca, “Çocukların Ceza Hukukundaki Yeri ve Çocukların Korunması”, *Fasikül Hukuk Dergisi* III, sy 19 (Haziran 2011): 2-3.

onda travmalar oluşturması hususları onu kırılğan mağdur kategorisine sokan özellikleridir.¹⁰⁵⁰

Mağdurun çocuk olduğu suçlarda, muhakeme süreci zordur. Zira bu suçlarda, sübut için ekseriyetle mağdur çocuğun beyanı dışında delil etmek zordur.¹⁰⁵¹ Suçun tek delilinin mağdur çocuğun beyanı olduğu hallerde, pek çok vakanın bu sebeple soruşturulamadığı ileri sürülmektedir.¹⁰⁵² Muhakemeye dahil olmak ve bahsi geçen suç hakkında beyanda bulunmak pek çok çocuk açısından stresli bir haldir.¹⁰⁵³ Ancak yapılan çalışmalar çocuğun defaatle beyan verdiği haller dışında beyanını verip, suçun soruşturulmasına yardım ettiği vakalarda bu durumun onun ruh haline iyi anlamda katkı sağladığı yönündedir.¹⁰⁵⁴ Özellikle çocuğun ifadeden kaçınmış olması neticesinde sanığın daha az ceza aldığı hallerde ise bu durumun çocuğu olumsuz etkilediği görülmüştür.¹⁰⁵⁵

Yapılan araştırmalar, okul öncesi dönem de dahil olmak üzere çocukların iyi bir hafızaya sahip olduğu ve sanılanın aksine çocukların muhakemede güvenilir tanıklar olduğu yönündedir.¹⁰⁵⁶ Çocuk ve yetişkinler arasında gelişimsel anlamda farklılıklar olsa dahi bu durum çocuğun muhakemede doğru ve anlamlı bilgi vermesine engel değildir. Yapılan araştırmalar 3 ve 6 yaş arasındaki çocukların, vakianın üzerinden uzun zaman geçmiş olsa dahi geçmişte yaşanmış olaya dair tutarlı ve ayrıntılı bir şekilde bilgi verebildikleri ve bu

¹⁰⁵⁰ Taner, “Kırılğan Mağdurun Beyanının Cmk’nın 236. Maddesi Uyarınca Alınması Ve Uygulanan Özel Usuller Karşısında Savunma Hakkının Dengelenmesi”, 2-3.

¹⁰⁵¹ Wendy A. Walsh vd., “Prosecuting Child Sexual Abuse: The Importance of Evidence Type”, *Crime & Delinquency* 56, sy 3 (Temmuz 2010): 436-54; Debra Whitcomb, “Legal reforms on behalf of child witnesses: Recent developments in the American courts”, içinde *Children as witnesses*, Wiley series in the psychology of crime, policing and law (Oxford, England: John Wiley & Sons, 1992), 151-65.

¹⁰⁵² Theodore P. Cross vd., “Prosecution of Child Abuse: A Meta-Analysis of Rates of Criminal Justice Decisions”, *Trauma, Violence, & Abuse* 4, sy 4 (Ekim 2003): 323-40.

¹⁰⁵³ Gail S. Goodman vd., “Testifying in Criminal Court: Emotional Effects on Child Sexual Assault Victims”, *Monographs of the Society for Research in Child Development* 57, sy 5 (1992).

¹⁰⁵⁴ Desmond K. Runyan vd., “Impact of Legal Intervention on Sexually Abused Children”, *The Journal of Pediatrics* 113, sy 4 (Ekim 1988): 647-53.

¹⁰⁵⁵ Theodore P. Cross ve Debra Whitcomb, “The Practice of Prosecuting Child Maltreatment: Results of an Online Survey of Prosecutors”, *Child Abuse & Neglect* 69 (Temmuz 2017): 20-28.

¹⁰⁵⁶ Robyn Fivush ve April Schwarzmüller, “Say It Once Again: Effects of Repeated Questions on Children’s Event Recall”, *Journal of Traumatic Stress* 8, sy 4 (Ekim 1995): 555. Çalışmada yazarlar, çok küçük yaşta çocukların dahi açık uçlu ve hatırlaması zor olan sorulara tutarlı ve anlamlı cevaplar verdiği yönünde fikir ileri sürmüştür.

sebeple temel hafıza becerilerine sahip olan okul öncesi dönemdeki çocukların da muhakemede tanık olmaya ehil olduğu yönündedir.¹⁰⁵⁷

Yine bu alanda yürütülen çalışmalar 2 yahut 3 yaş aralığındaki çocukların, bazı olayların temel özelliklerini kayda değer biçimde tanımlayabildiklerini, yine 2 yaşındaki çocukların dahi 6 ay önce yaşanan bazı olayları hatırlayabildiklerini göstermiştir. Özellikle bu yaş grubunun olumsuz olayları hatırlama düzeylerinin daha yüksek olduğu, yine ilk kez yaşanan yahut sık sık tekrarlayan olayların da temel özelliklerini hatırlayabildiklerini görülmüştür. Ancak bu yaş grubunun daha büyük çocuklara ve yetişkinlere nazaran benzer olayları karıştırma olasılıklarının da daha yüksek olabileceği ifade edilmiştir.¹⁰⁵⁸ Özetle yapılan araştırmalar ve yürütülen çalışmalar, basit, anlaşılır ve destekleyici sorular sorulduğu takdirde küçük çocukların dahi muhakemede tanıklık yapabilecek temel hafıza becerilerine sahip olduğunu ileri sürmektedir.¹⁰⁵⁹

Özellikle cinsel istismar suçu açısından bazı yazarlar güvenilir beyanlarda çocukların başlangıçta istismarı inkar edeceği, daha sonra istismardan bahsedeceği, sonra yine vazgeçeceği ve nihayetinde yeniden istismardan söz edeceğini ileri sürmektedir. Hatta bir yazara göre çocuğun anlatıları bir yetişkin için ne kadar mantıksız ve inanılmaz görünüyorsa mağdur çocuğun beyanlarının doğru olma ihtimali o denli yüksektir.¹⁰⁶⁰ Bu hususta yargı makamlarının kanaati ise istismara uğrayan çocuğun istismarın boyutu ve ciddiyeti konusunda eksik bilgi verdiği, yaşadıklarını başından sonuna kadar bir olay örgüsü içerisinde anlatamadığı ya tamamen inkar edip ya da kısmen hatırladığı yönündedir.¹⁰⁶¹

Summit tarafından ileri sürülen ve *çocuğun cinsel istismara uyum sendromu* (child sexual abuse accommodation syndrome) olarak adlandırılan durum ile istismara uğrayan

¹⁰⁵⁷ Robyn Fivush ve Jennifer R. Shukat, "Content, consistency, and coherence of early autobiographical recall", içinde *Memory and testimony in the child witness*, Applied psychology: Individual, social, and community issues, Vol. 1. (Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc, 1995), 22.

¹⁰⁵⁸ Gary B. Melton vd., "Empirical Research on Child Maltreatment and the Law", *Journal of Clinical Child Psychology* 24, sy sup1 (Haziran 1995): 47.

¹⁰⁵⁹ Gary B. Melton, "Children's Competency to Testify.", *Law and Human Behavior* 5, sy 1 (1981): 73-77.

¹⁰⁶⁰ Roland C. Summit, "The Child Sexual Abuse Accommodation Syndrome", *Child Abuse & Neglect* 7, sy 2 (Ocak 1983): 83.

¹⁰⁶¹ Expert testimony in *Lillie v. Newcastle City Council*, 2002, p. 42 ; Kamala London vd., "Disclosure of Child Sexual Abuse: What Does the Research Tell Us About the Ways That Children Tell?", *Psychology, Public Policy, and Law* 11, sy 1 (Mart 2005): 196.

çocuğun en başta istismarı sır olarak görmesi, akabinde hissettiği çaresizlik nedeniyle söylediği takdirde kimsenin ona inanmayacağını düşünmesi ve son olarak çocuğun cinsel istismara uyum sağlamasının söz konusu olacağından bahsetmiştir. Bu sendrom nedeniyle istismara uyum sağlayan çocuk, artık istismarı açıklama fikrini ötelemiştir. Summit'e göre istismara uğrayan çocuk, bu durumu açıkladığı takdirde ailesi ve uzmanlardan yeterli desteği görmeyeceği endişesiyle anlatmaktan vazgeçer.¹⁰⁶²

Summit neredeyse 10 yıl sonra, ileri sürdüğü *çocuğun cinsel istismara uyum sendromu* görüşünün bilimsel yönü olmadığına, yalnızca klinik bir görüşten ibaret olduğuna yer vermiştir.¹⁰⁶³ Ve nihayetinde, bu alanda çalışma yapan diğer araştırmacılar bu sendromun yalnızca yaşı büyük olup uzun yıllar boyunca aile içi istismara maruz kalan çocuklar için söz konusu olduğunu, ailede baskı gören çocukların bu sebeple beyanlarından dönebileceğini doğrulamıştır.¹⁰⁶⁴ Yine bu alanda yapılan çalışmalarda, istismara uğrayan çocuğun yakını olan ve onun üzerinde tahakküm kurabilen istismarcının, bu durumdan faydalanarak başvurduğu stratejilerle çocuğun cinsel istismara uyum sağlamasına yol açtığı ileri sürülmektedir.¹⁰⁶⁵

Tüm bu anlatılanlardan sonra, kırılğan mağdur olarak kabul edilen çocuğun muhakemede beyanının alınması usulüne değinmek gerekir. Mağdur çocuğun beyanının, gecikme olmaksızın, bu amaçla tahsis edilmiş yerlerde, uzman kişilerin desteği (CMK, m. 236/4) ile mümkünse aynı kişiler tarafından, ceza soruşturması için gerekli ve sınırlı olmak koşuluyla ve gerektiği takdirde çocuğun hukuki temsilcisi yahut çocuğun talep ettiği birinin eşliğinde, video kaydı yapılarak ve bu kayıtların daha sonra mahkemede delil olarak kullanılacağı şekilde alınması gerekir.¹⁰⁶⁶ TCK, m.103'ün 2. fıkrasında yer alan suçlardan¹⁰⁶⁷ mağdur olan çocukların soruşturma aşamasında ifadesi, bu alanda hizmet

¹⁰⁶² Summit, "The Child Sexual Abuse Accomodation Syndrome" 177-193.

¹⁰⁶³ Roland C. Summit, "Abuse of the Child Sexual Abuse Accommodation Syndrome", *Journal of Child Sexual Abuse* 1, sy 4 (14 Mayıs 1993): 156.

¹⁰⁶⁴ April R. Bradley ve James M. Wood, "How Do Children Tell? The Disclosure Process in Child Sexual Abuse", *Child Abuse & Neglect* 20, sy 9 (Eylül 1996): 881-91.

¹⁰⁶⁵ Mary L Paine ve David J Hansen, "Factors Influencing Children to Self-Disclose Sexual Abuse", *Clinical Psychology Review* 22, sy 2 (Mart 2002): 271-95.

¹⁰⁶⁶ Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, Lanzarote, 25.X.2007, m.35/2. Sözleşmenin tam metni için bkz. <https://rm.coe.int/168046e1de> (E.t. 19.01.2024)

¹⁰⁶⁷ "Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, on altı yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur. Mağdurun on iki yaşını tamamlamamış olması hâlinde verilecek ceza on sekiz yıldan az olamaz."

sunan merkezlerde Cumhuriyet savcısının gözetiminde ve uzman kişiler aracılığıyla alınır; ayrıca bu süreçte çocuğun ifadesi ve görüntüsü kayda geçirilir. Kovuşturma aşamasında ise, yalnızca maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından mağdur çocuğun yeniden ifadesine başvurulması ya da başka bir işlemin yapılmasının zorunlu olması durumunda, bu işlem mahkeme veya mahkemece görevlendirilen naip hâkim tarafından, yine bu merkezlerde ve uzman desteğiyle gerçekleştirilir. Mağdur çocuk, ikamet ettiği yargı çevresi veya idari sınırlar dikkate alınmaksızın, en yakın merkeze götürülerek bu işlemler yerine getirilir. (CMK, m.236/4)

Yine mağdur çocuğun beyanına başvurulurken, beyanı alan kimsenin alanında uzman ve tarafsız olan bir kimse olması, açık uçlu sorular yardımıyla çocuğun beyanını alması, çocuğa yönelik telkin niteliği olan tekrarlanan sorulardan kaçınması, çocuğu yanlış yönlendirecek bir saike yol açmaması gerektiği, tüm bu kurallara uyulduğu takdirde yukarıda da bahsettiğimiz gibi okul öncesi çağında olan çocukların dahi detaylı olmasa dahi yaşadıklarını doğru anlatacakları ileri sürülmektedir.¹⁰⁶⁸ Ayrıca çocukların, bilmedikleri durumlarda bunu ifade etmekten kaçınmaları önemli bir sorundur. Bu nedenle, gerektiğinde “Bilmiyorum” demenin yanlış ya da sorunlu bir durum olmadığını çocuklara hissettirmek gerekir. Ayrıca küçük yaştaki çocuklara, görüşmeyi yapan kişinin olay sırasında orada olmadığını ve ne yaşandığını ancak kendilerinin bilebileceğini anlatmak da görüşmecinin temel sorumlulukları arasındadır.¹⁰⁶⁹

Mağdur çocuklar kolayca etki altında kalabileceklerinden ve yine telkin yahut yönlendirmeye açık olduklarından beyanının alınması esnasında, bu duruma dikkat edilmelidir. Çocuğun sorulara *hı hı* yahut yalnızca *evet hayır* şeklinde yanıtlanması, gerçeği anlatmadığı ve etki altında kaldığına karine olup, video kaydı yapılmaksızın çocuğun beyanı alınmamalı ve ön görüşme yapıp kayıtsız olay dinlenmemelidir. Ayrıca çocuğun yerine bir başkasının (veli, vasi, uzman vs.) beyanı alınmamalı, hüküm tesisi esnasında mağdur çocuğun uzmana anlattığı hususların dinlenilmesi ile yetinilmemelidir. Çocuk bizzat dinlenmelidir.

¹⁰⁶⁸ Yücel, *Adalet Psikolojisi*, 153; Neylan Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 100.

¹⁰⁶⁹ Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 100.

Çocuğun uzmana anlattığı olgular yan delil olarak kabul edilmelidir.¹⁰⁷⁰ Zira mahkeme, hükmünü duruşmada doğrudan doğruya dinlediği delillere dayandırmak zorundadır. Ancak çocuk yalnızca uzmana ifade vermiş, mahkeme huzurunda dinlenmemiş ve sanığa soru sorma imkânı tanınmamışsa; ayrıca ifadenin uzmanın yorumu, aktarım şekli, kişisel değerlendirmeleri ya da çocuğun ifadeyi sonradan değiştirmesi gibi etkenlerle şekillenmiş olması durumunda, bu beyanların doğrudan delil olarak kabul edilmesi sakıncalı olabilir. Bu sebeple, her olayın kendi somut koşulları çerçevesinde ayrı ayrı değerlendirilmesi koşuluyla, bu tür beyanlara ekseriyetle esas delil değil ancak destekleyici delil niteliğiyle yaklaşılması gerekebilir.

Bir kişinin başka bir kimseden duyduğu bilgileri aktarması olarak tanımlayabileceğimiz dolaylı tanıklık ise mağdur çocukla görüşme yapan pedagog ya da sosyal hizmetler görevlisinin çocuktan duyduğu hususları mahkemede anlatması şeklinde gerçekleşebilir.¹⁰⁷¹ Esasında kırılğan mağdurun söz konusu olduğu bu hallerde, mağdurun mahkeme huzurunda dinlendiği gibi dolaylı tanığın da dinlenmesi gerektiği, çünkü mağdurun mahkemede kendini sağlıklı ifade edememesinin ihtimal dahilinde olduğu ve hükmün daha sağlıklı verilebilmesi için de olayın tam olarak anlaşılması gerektiği öğretide ileri sürülmüştür.¹⁰⁷² Ancak dolaylı tanıklık, mağdurun muhakemenin dışına itilmesi anlamına gelmediği gibi AİHM'e göre dolaylı tanıklık ile adil bir yargılamanın yürütülmesi için sanığın savunma hakkının kısıtlanmaması gerektiği belirtilmiştir. Bu hususta AİHM kırılğan mağdurun beyanının alınmasında özel usulleri ihlal sebebi görmemiş olsa da yalnızca dolaylı tanığın beyanlarına dayalı olarak sanığın mahkum edilmesi hususunda ihlal kararı vermiştir.¹⁰⁷³

Mağdurun çocuk olduğu yargılamalarda, özellikle cinsel istismar gibi çocukta travmaya neden olan eylemlerde çocukların yaşadıklarını tam olarak anlatmasının zor bir durum

¹⁰⁷⁰ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 174-76.

¹⁰⁷¹ Volkan Maviş, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Dolaylı Tanık", *Suç ve Ceza* 15, sy 2 (2022): 256.

¹⁰⁷² Maviş, 256.

¹⁰⁷³ AİHM, P. S. / Almanya, Başvuru no: 33900/96, 20.12.2001, para. 26, 31. "Sanık, mağdurun, mağdurun annesinin ve ifade alan polis memurunun beyanlarına dayanarak mahkûm edilmiştir. Yargılamanın hiçbir aşamasında S, hâkim tarafından dinlenmemiş olmakla birlikte yargılamadaki tek doğrudan delil mağdurun beyanıdır. Özellikle çocukların mağdur olduğu vakalarda özel usuller uygulanması mümkün olsa da dengeleyici tedbirler alınması adil yargılamanın bir gereğidir. Neticede soru sorarak mağdur beyanını denetleme imkânı hiçbir şekilde sağlanmadığından İHAM ihlal kararı vermiştir"

olduğu¹⁰⁷⁴, bu sebeple bunun çocuklar tarafından sıklıkla ertelendiği yahut eksik anlatıldığı ancak destekleyici görüşmeler yapıldığı takdirde çocukların çoğunun yaşadıklarını anlattığı¹⁰⁷⁵, asılsız ihbarlarda ise sorumlu olan kişiler olarak ekseriyetle çocuklarla birlikte çalışan uzman kimselerin işaret edildiği belirtilmektedir.¹⁰⁷⁶

Bizim hukuk sistemimizde de mağdur çocuğun beyanı, ekseriyetle cinsel suçlar açısından “neredeyse kesin itibar edilen kuvvetli bir delil” olarak kabul görmektedir.¹⁰⁷⁷ Çocuğun beyanında yer verilen detaylar, çocuğun dile hakimiyeti, bilişsel yeteneği çocuğun yaşı arttıkça gelişmektedir.¹⁰⁷⁸ Mağdur çocuk, beyanı alınmayacak kadar küçük ise yalnızca kuvvetli delillerin yardımı ile mahkumiyet söz konusu olabilecektir.¹⁰⁷⁹ Ancak diğer

¹⁰⁷⁴ Aynur Eren Gümüş, “The first interview with child ahead of reporting suspected child sexual abuse”, *Journal of Clinical Psychiatry* 20, sy 1 (2017): 47.

¹⁰⁷⁵ Thomas D. Lyon ve Elizabeth C. Ahern, “12. Disclosure of Child Sexual Abuse.”, 2009, <https://works.bepress.com/thomaslyon/68/>.

¹⁰⁷⁶ Kathleen Coulborn Faller ve Ellen DeVoe, “Allegations of Sexual Abuse in Divorce”, *Journal of Child Sexual Abuse* 4, sy 4 (01 Ocak 1996): 1-25.

¹⁰⁷⁷ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 175.

¹⁰⁷⁸ “Mağdurun olay tarihi itibarı ile henüz on iki- on beş yaş aralığında olduğu, sanık ile mağdur ve ailesi nin tanışık olduğu ve sanık ve mağdurun sık olacak şekilde dışarıda görüşüp vakit geçirdikleri, mağdurun ailesinin de mağdurun sanık ile birlikte gezmesi ve vakit geçirmesine izin verdiği, kamera görüntülerinden anlaşıldığı üzere olay günü sanığın mağduru okulun bahçesine götürdüğü, okulun arka kısmına geçtikleri ve mağdurun eline oyun oynaması için telefonunu verdiği, akabinde mağduru kendi kucağına oturtarak, mağdurun ön cinsel bölgesi ile popo bölgesini elleriyle tuttuğu, mağdurun yüzüne ve göğüs bölgelerine de dokunduğu, mağdurun söz konusu eylemlere son vermesi için sanığın ellerini üzerinden bıraktırmaya çalıştığı, sanık mağdurun kucağında kalması için kollarıyla tutmak suretiyle cebir kullanarak engellediği, mağdurun alınan beyanında da sanığın kendisini kucağına oturtuktan sonra kucağından kalkmak istediğini ancak gücünün yetmemesi sebebiyle engel olamadığını beyan ettiği, kameraya yansıyan eylemlerin yaklaşık 10 dakika devam ettiği, mağdurun soruşturma ve kovuşturma aşamalarındaki beyanlarında istikrarlı şekilde olayı anlatması, olayın 4-5 defa gerçekleştiğini beyan etmesi, mağdur hakkında pedagojik bilirkişi raporu, mağdurun aşamalarındaki tutarlı beyanı, kamera kayıtları, tanık beyanı ve olayın ortaya çıkış şekli de birlikte değerlendirildiğinde; sanığın mağduru kendi kucağına oturtturarak, mağdurun ön cinsel bölgesi ile popo bölgesini elleriyle tutmak, mağdurun yüzüne ve göğüs bölgelerine dokunmak şeklindeki suç teşkil eden eylemlerinin çocuğun basit cinsel istismarı suçunu oluşturduğu kabul edilmiştir. Yargıtay 9. CD. E. 2022/15549, K. 2023/345, T. 22.09.2022, <https://www.yargitayicthetmerkezi.gov.tr/kararArama>, (E.t. 23.01.2023)

¹⁰⁷⁹ “Olayın intikal şekli ve zamanı, savunma, tanık anlatımları, suç tarihinde dört yaşında olan mağdurenin iletişim kabiliyeti, psikososyal işleyiş düzeyi ve kendini ifade edememesi nedeniyle soruşturma ve kovuşturma evrelerinde olayla ilgili beyanlarının alınamaması ve tüm dosya içeriği nazara alındığında sanığın atılı suçları işlediğine dair cezalandırılmasına yeter, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediği gözetilerek beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırı, sanık müdafisinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden, hükümlerin 5320 sayılı Kanununun 8/1. maddesi gözetilerek 1412 sayılı CMUK'nun 321. maddesi uyarınca BOZULMASINA,” . Yargıtay 14. CD. E. 2015/7925, K. 2019/8341, T. 19.03.2019, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 23.01.2023)

“Mağdurenin yaşı itibarıyla ifadesinin alınamaması tanık İzlem'in olayın gerçekleşme şekline ilişkin beyanları ile müştekinin anlatımları arasındaki çelişkiler, savunma ve tüm dosya içeriği nazara alındığında, sanığın üzerine atılı suçu işlediğine dair cezalandırılmasına yeter, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı gözetilerek beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine

yandan öğretilerde ileri sürülen bir görüşe göre çocuklar kültürel olarak yalan söylemenin kötü bir davranış olduğunu daha sonra öğrendiklerinden ve başta zeki çocuklar olmak üzere yalana erkan yaşta başlayıp daha yatkın oluşlarından¹⁰⁸⁰ ve yine mağdur çocukların sayısının fazla olması halinde çocukların birbirini etkilemesinden ve olayı abartmasından, her teması suç şeklinde ifade etmelerinin mümkün olduğu ileri sürülmüştür.¹⁰⁸¹

Öğretilerde bu görüşü savunanlara göre mağdur beyanı, başka deliller bulunmadığı sürece tek başına hükme esas alınamaz. Bu görüşün gerekçesi olarak, mağdur çocuğun bazı durumlarda özellikle ebeveynlerden biri tarafından yönlendirilerek gerçeğe aykırı beyanda bulunmaya teşvik edilebileceği ve telkin yoluyla olayları olduğundan farklı şekilde aktarabileceği ihtimali gösterilmektedir. Bu sebeple etki altında kalmış mağdur çocuk beyanının, muhakemede ispat kabiliyetinin söz konusu olmayacağı savunulmaktadır.¹⁰⁸² Yine öğretilerde çocuk yahut ailesi ile suçun faili arasında öncece dayalı bir husumetin olması halinde de mağdur çocuğun ailesinin etkisi altında kalması nedeniyle beyanına itibar edilmemesi gerektiği savunulur.¹⁰⁸³ Yargıtay kararlarında, mağdur çocuğun muhakemede beyanları arasında çelişkinin söz konusu olması halinde de yine beyana itibar edilmediği, şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği bu durumun sanık lehine yorumlanıp mahkumiyet hükmü tesis edilmediği görülmektedir.¹⁰⁸⁴

karar verilmesi, Kanuna aykırı, sanık müdafisinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden, hükmün 5320 sayılı Kanununun 8/1. maddesi gözetilerek 1412 sayılı CMUK'nın 321. maddesi uyarınca BOZULMASINA,...” Yargıtay 14. CD. E. 2020/3982, K. 2021/2812, T. 07.04.2021, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 23.01.2023)

¹⁰⁸⁰ Yücel, *Adalet Psikolojisi*, 213.

¹⁰⁸¹ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 178.

¹⁰⁸² Kocaoğlu, *Yargı kararları ışığında cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar*, 545-48. Bu hususta karşı oy için bkz. “Sübutun mağdur beyanına dayandırılması ve olayda mağdur beyanı dışında delil bulunmaması, mağdurun ayrıntı içermeyen çelişkili beyanları ile mağdur ve mağdurun babası olan müşteki beyanlarının doktor raporları ile çelişmesi, mağdur beyanları ile anne müşteki ve sanık beyanlarının çelişmesi, annenin, mağdurun babasının zorlamasıyla beyanda bulunduğu dair beyanı dikkate alındığında, mağdur beyanı üzerinde şüphe oluştuğu, şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği beraat kararı verilmesine yönelik olarak kararın bozulması gerektiği düşüncesiyle çoğunluk görüşüne katılmıyorum.” Yargıtay 14. CD. E. 2014/4007, K. 2016/4234, T. 26.04.2016, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 19.01.2024)

¹⁰⁸³ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 178.

¹⁰⁸⁴ “Soruşturma evresinde suça sürüklenen çocuğun direncinin kırılmasına yönelik bir eyleminden bahsetmeyen mağdurun, duruşmada eylemden önce kendisine tokat attığını belirttiğinin anlaşılması karşısında, duruşmada giderilemeyen çelişkinin suça sürüklenen çocuk aleyhine değerlendirilemeyeceği gözetilmeden...” Yargıtay 14. CD. E. 2014/7946, K. 2014/13739, T.04.12.2014, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 23.01.2024)

Yine çocuk mağdurların beyanları alınırken, çocuğun bir fenomene bağlı kalmadan anlattığı yani gerçek manadan farklı çıkarımlarda bulunarak bir anlatımın yapıldığı, özellikle istismar mağduru çocukların yaşananları sanki başka bir çocuk yaşamış gibi anlatabildiği görülmektedir.¹⁰⁸⁵ 2010 yılında Türkiye’de yapılan bir çalışmada¹⁰⁸⁶ çocuklarla yapılan birebir görüşmelerde çocukların kendileri hakkında söz konusu olan istismar öyküsünden bahsetmedikleri, bu çocukların %10'unun başka bir çocuğun istismarına tanık olduğunu dile getirdikleri, yine çocuklarla yüz yüze yapılan görüşmeler değerlendirildiğinde istismara uğrayan çocukların bu durumu birilerine anlatmaktan çekindikleri ve hatta sanki bu durumu yaşayan bir başka çocukmuş gibi yaşadıklarını aktarabildikleri görülmüştür.¹⁰⁸⁷

2.6.2. Akıl Hastalığı Bulunan Mağdurun Beyanı

Akıl hastalığı kavramı sözlükte, “*bireyde sıkıntı duygusu yaratan ve zihinsel işlevlerinin önemli bir bölümünde bozukluğa yol açan psikolojik ya da psikofizik belirtiler bütünü*” şeklinde tanımlanmıştır.¹⁰⁸⁸ Akıl hastalığı hukuk sözlüğünde ise “*kişinin temyiz kudretini kaldıran fizyolojik bir hal yahut hastalık*” şeklinde tanımlanmıştır.¹⁰⁸⁹ Yine akıl hastalığı öğretide, psikiyatri bilimine dayalı olarak kişide anlama ve isteme kabiliyetlerine etki eden ve sürekli bir hal gösteren, idrak yeteneğindeki bozukluk hali olarak tanımlanmıştır.¹⁰⁹⁰ Bugün artık modern toplumlar akıl hastalığının insanın anlama ve isteme yeteneğini ortadan kaldırdığını yahut büyük ölçüde azalttığını kabul etmektedir.¹⁰⁹¹

¹⁰⁸⁵ Aslıhan Okan İbiloğlu vd., “Çocukluk Çağı Cinsel İstismar ve Enstet Olgularına Çok Yönlü Bakış”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar- Current Approaches in Psychiatry* 10, sy 1 (31 Mart 2018): 90.

¹⁰⁸⁶ Ümran Korkmazlar Oral, Pınar Engin ve Zeynep Büyükyazıcı, “Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Raporu” (Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Ankara, 2010).

¹⁰⁸⁷ Ayten Erdoğan, “Pedofili: Klinik Özellikleri, Nedenleri ve Tedavisi”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 2, sy 2 (01 Haziran 2010): 140, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pgy/issue/11162/133440>.

¹⁰⁸⁸ Sevil Yıldız, “Ceza Hukukunda Akıl Hastalığı ve Akıl hastalarının Yargılanması”, *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, t.y., 145, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/289674>; “Ana Britanica”, içinde *Akıl Hastalığı* (İstanbul, 1993), 247.

¹⁰⁸⁹ Şakir Altay, “*Açıklamalı Hukuk ve Sosyal Bilimler Sözlüğü*,” içinde *Akıl Hastalığı*, Bilgi Yayınları Sözlük Dizisi (Ankara: Bilgi Yayınevi, Kasım 1983), 23.

¹⁰⁹⁰ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 382.

¹⁰⁹¹ Zeki Hafizoğulları ve Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 11. baskı (Ankara: US-A Yayıncılık, 2018), 396.

Esasında akıl hastalığı hukuktan ziyade tıp alanı ile ilgilidir.¹⁰⁹² Öğretide akıl hastalığı kişinin anlama, isteme kabiliyeti üzerinde etkili olan patolojik, psikolojik, psişik her türlü sapıklık olarak tanımlanmaktadır. Bu hastalığın kimi hallerde kalıcı kimi hallerde geçici olabileceği, yine bu hastalık türlerinin bir kısmında iyileşmenin mümkün olduğu bir kısmında ise mümkün olmadığından bahsedilir. Akıl hastalığı tam ve kısmi akıl hastalığı şeklinde derecelendirilmiş ve tam akıl hastalığı olan kimse ise kanunda, “*işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış kişi*” şeklinde tanımlanmış (TCK, m.32/1) iken kısmi akıl hastalığı ise “*Birinci fıkrada yazılı derecede olmamakla birlikte işlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği azalmış olan kişi*” şeklinde ifade edilmiştir. (TCK, m.32/2)

Akıl hastalıklarının tespiti bakımında ceza hukuku için ölçüt olarak psikolojik sistem, biyolojik sistem ve karma sistemden bahsedilir. Biyolojik sistemde her bir hastalığın patolojik ve tıbbi terimler yardımıyla tanımlandığı, psikolojik sistemde şahsın anormal biyolojik özellikleri ile değil bu özelliklerinin onun ruhsal dünyasında meydana getirdiği sonuçlarla ilgilenildiği, karma sistemin ise hem biyolojik hem de psikolojik sistemlerin her ikisinin de birleşmesinden oluştuğu kabul edilmektedir.¹⁰⁹³ Her ne kadar akıl hastalığı kavramının içeriği tam olarak açıklığa kavuşturulamamış ve bu konuda gerek hukuk alanında gerekse tıp dünyasında tartışmalar sürmekte olsa da, öğretide “*akıl hastalığı*” yerine “*zihinsel bozukluk*” ifadesinin kullanılmasının daha doğru olacağı yönünde görüşler bulunmaktadır.¹⁰⁹⁴

Öğretide nelerin akıl hastalığı kapsamına girdiği hususu da tartışılmıştır. Esasında bu konu psikiyatr biliminin alanına girse de ceza hukuku bakımından da tartışılmasını gerektiren hususlar vardır. Bunlardan ilki kişinin ihtiras halidir. Bu durumda, söz konusu hâlin normal koşullarda akıl hastalığı sayılmayacağı; ancak belirli bir düzeyde akıl hastalığı seviyesine ulaşması hâlinde bu kapsamda değerlendirileceği belirtilmiştir. Aynı

¹⁰⁹² Kemal Oğuzman ve Diğerleri, “Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)”, 19. Bası, (İstanbul; Filiz Kitabevi, 2020), 58-75.

¹⁰⁹³ Hande Ulutürk, *Türk ceza hukukunda akıl hastalığı ve akıl hastalığının kusur yeteneğine etkisi*, 1. baskı, Seçkin Hukuk 1326 (Ankara: Seçkin, 2014), 51 vd.

¹⁰⁹⁴ Mehmet Emre Yıldız, “Ceza Hukukunda Akıl Hastalığının Kusur Yeteneğine Etkisi” (Doktora Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Programı, 2019), 26.

şekilde, sara (epilepsi) nöbeti sırasında kişinin bilinç durumunun etkilenmesi nedeniyle akıl hastalığı kapsamında kabul edilebileceği; ancak kriz öncesi ve sonrası dönemlerde anormal davranışlar gözlemlenmiyorsa, bu dönemler için kişiye akıl hastası sıfatı atfedilemeyeceği ifade edilmiştir.

Yine kişinin bazı korku ve takıntılarının (ölüm, temizlik vs.) anormal seviyelere erişmesi halinde bu saplantı halinin de akıl hastalığı kapsamına gireceğinden bahsedilir. Ayrıca patolojik bir durum olan uyurgezerlik ise akıl hastalığı olarak kabul edilirken, alkol ya da uyuşturucu bağımlılığının akıl hastalığı kapsamında olabilmesi için iptila, yani kronik zehirlenmenin söz konusu olması gerektiğinden bahsedilir.¹⁰⁹⁵ Öğretide sınır zeka geriliğinden de bahsedilmiştir. Sınır zekalılık, kişinin yetişme tarzı, sosyal çevresi, aldığı eğitimle yaşadığı akli geriliği ifade ederken bu kimselerin günlük işlerini yapabildikleri, dışarıdan bu durumun pek sezilmediği, kendilerine karşı kolayca suç işlemenin de mümkün olmadığı ama kendilerinin başkalarına kolayca yalan söyleyebildikleri belirtilmiştir.¹⁰⁹⁶

Hülasa, bu anlatılanlar ışığında akıl hastalığı bireyin ayırt etme kabiliyetini ve irade yeteneği etkileyen, normal kabul edilemeyecek duygu, düşünce ve tavırlar göstermesine sebep olan, yine bireyin çevresine ve topluma uyum sağlamasına engel olan, ayrıca bazı hallerde gerçekte bağıni da ortadan kaldıran ruhsal bir bozukluk olarak tanımlanabilir.¹⁰⁹⁷ Ayırt etme gücü ise bir kimsenin fiil ve işlemlerinin güdüsünü, sonuçlarını, kapsam ve etkilerini seçme ve buna uygun hareket etme erkini elinde bulundurması halidir.¹⁰⁹⁸

Muhakemeye konu bir olayda mağdurun akıl hastası olduğu iddiası söz konusu ise Adli Tıp Gözlem İhtisas Dairesi'nden alınan rapor yeterli olmayıp, Adli Tıp İhtisas Dairesi'nden rapor alınması gerekecektir.¹⁰⁹⁹ Mağdur hakkında alınan raporlar arasında

¹⁰⁹⁵ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 386.

¹⁰⁹⁶ Turgut Akıntürk ve Derya Ateş Karaman, *Medenî hukuk: 6098 sayılı yeni Borçlar Kanunu'na uyarlanmış*, 28. baskı, 27. baskıdan tıpkı, Yayın Hukuk dizisi, 1503 = 3053 [des Gesamtw.] (İstanbul: Beta, 2014), 63.

¹⁰⁹⁷ Ulutürk, *Türk ceza hukukunda akıl hastalığı ve akıl hastalığının kusur yeteneğine etkisi*, 79.

¹⁰⁹⁸ Akıntürk ve Ateş Karaman, *Medenî hukuk*, 63.

¹⁰⁹⁹ "Mağdure ile ilgili olarak ... Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalınca düzenlenen 13.11.2015 tarihli ve ... Adli Tıp Şube Müdürlüğünce tanzim edilen 22.05.2015 günlü yetersiz raporlara dayanılarak sanık hakkında mahkumiyet hükümleri kurulduğunun anlaşılması karşısında, mağdurenin ... Adli Tıp Kurumu ilgili ihtisas kuruluna sevk edilerek suç tarihi itibariyle akıl hastalığı veya akıl zayıflığı olup olmadığı, kendisine karşı işlenen eylemin ahlaki kötülüğünü idrak edip edemeyeceği, fiile karşı mukavemete muktedir olup

bir çelişki doğması halinde ise Adli Tıp Üst Kurullarından rapor gerekecektir.¹¹⁰⁰ Alınan raporlar neticesinde, mağdurda akıl hastalığı olmadığı yönünde karar verilirse, artık bu hususta bir şey yapmaya lüzum kalmayacaktır. Ancak alınan raporda, mağdurda akıl hastalığı, akıl zayıflığı yahut zeka geriliği söz konusu ise beyanın delil olarak değerlendirilebilmesi için de dikkat edilmesi gereken hususlar gündeme gelecektir.¹¹⁰¹

Mağdurda akıl hastalığı, akıl zayıflığı yahut zeka geriliği mevcutsa, beyanını alırken suç tarihi itibarıyla kendisine yöneltilen eylemin ahlaki kötülüğünü kavrayıp kavrayamadığı hususu öncelikle aydınlatılmalıdır.¹¹⁰² Mağdurun mevcut duruma karşın, ayırt etme

olmadığı, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı var ise bu durumun beden veya ruh bakımından kendisini savunmasına mani olacak mahiyet ve derecede bulunup bulunmadığı, beyanlarına itibar edilip edilemeyeceği, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı varsa bu durumun hekim olmayanlar ile çevresinde yaşayanlar ve kendisini tanıyanlarca anlaşılıp anlaşılamayacağı hususlarında açıklayıcı rapor alındıktan sonra sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken eksik araştırma ile yazılı şekilde hükümler kurulması, Kanuna aykırı... BOZULMASINA, 28.11.2016 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.” Yargıtay 14. CD. E. 2016/8323, K. 2016/8100, T. 28.11.2016, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 27.01.2024)

¹¹⁰⁰ *“Mağdure ile ilgili olarak, Derince Eğitim ve Araştırma Hastanesinin 18.09.2013 tarihli raporunda orta derecede mental retardasyon tanısı ile %70 engelli olduğu bildirilmesine rağmen Kocaeli Adli Tıp Şube Müdürlüğüne düzenlenen 05.02.2018 günlü, 626 sayılı raporda hafif mental retardasyonu bulunması nedeniyle mağdurenin işlenen fiillerin hukuki anlam ve sonuçlarını kavrayamadığı ve anılan fiillerle ilgili davranışlarını yönlendiremeyecek durumda olduğunun bildirilmesi suretiyle mevcut raporlar arasında çelişki oluşup raporların içerikleri itibarıyla yetersiz olması karşısında, mağdurenin İstanbul Adli Tıp Kurumu 6. İhtisas Kuruluna sevkiyle akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle mağduru bulunduğu eyleme karşı beden veya ruh bakımından kendisini savunup savunamayacağı, beyanlarına itibar edilip edilemeyeceği hususlarında çelişkiyi giderecek şekilde rapor alındıktan sonra sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken ilk derece mahkemesince bu hususta herhangi bir araştırma yapılmaksızın kurulan hükme ilişkin istinaf başvurusunun kabulü yerine yazılı şekilde esastan reddine karar verilmesi,” Yargıtay 14. CD. E.2018/9414, K.2019/8761, T.29.03.2018, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 27.01.2024)*

“Mağdure hakkında ... Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesince düzenlenen 27.01.2011 tarihli raporda; mağdurede zeka geriliği mevcut olduğu, beden veya ruh bakımından kendisini savunabilecek durumda olmadığı belirtildiği halde... Adli Tıp Şube Müdürlüğü tarafından düzenlenen 28.06.2011 günlü raporda mağdurenin beden veya ruhsal yönden kendisini savunabilecek durumda olduğunun belirtilmesi karşısında raporlar arasında çelişki olduğu gözetilerek, mağdurenin Adli Tıp Kurumu ilgili ihtisas dairesine sevk edilip suç tarihi itibarıyla akıl hastalığı veya akıl zayıflığı olup olmadığı, akıl hastalığı veya zayıflığı varsa bunun hekim olmayanlarca da anlaşılıp anlaşılamayacağı, beyanlarına itibar edilip edilemeyeceği, kendisine karşı işlenen eylemin ahlaki kötülüğünü idrak edip edemeyeceği, beden veya ruh bakımından kendisini savunabilecek durumda olup olmadığı, hususlarında rapor alındıktan sonra tüm deliller birlikte değerlendirilerek sonucuna göre sanıkların hukuki durumlarını tayin ve takdiri gerekirken eksik araştırma ile yazılı şekilde hüküm kurulması,” Yargıtay 14. CD. E.2013/10862, K.2015/9957, T.28.10.2015, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 27.01.2024)

¹¹⁰¹ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 185-86.

¹¹⁰² *“Dosya içeriğine göre, mağdurenin bir kere de Adli Tıp Kurumuna sevk edilerek kendisine isnat edilen suçların ahlaki kötülüğünü idrak edip edemeyeceği, fiile ruhsal yönden mukavemet edip edemeyeceği, beyanlarına itibar edilip edilemeyeceği konularında açıklayıcı ve aydınlatıcı rapor alındıktan sonra tüm delillerin birlikte değerlendirilmesiyle...” Yargıtay 14. CD. E.2020/3982 K.2021/2812, T.04.04.2021, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 28.01.2024)* *“Dosya içerisinde yer alan Manisa Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi ve Adli Tıp Kurumu 6. İhtisas Kurulunun*

gücünü sürekli yitirip yitirmediği araştırılmalı, mağdur ayırt etmek gücünü sürekli yitirmemişse şayet, eylemin kötülüğünü ve neticelerini bildiği ve anladığı kabul edilip, bu hususta özgür olduğu anlayışıyla hareket edilmelidir. ¹¹⁰³

Yine mağdurda akıl hastalığı mevcut olsa dahi kendisine yöneltilen cinsel davranışlar, “kötüye kullanma, isteği dışında mağduru cinsel davranışa katlanmaya zorlama, ikna etme, kötü davranarak yaralama, cinsel ilişkinin görüntüsünü çekerek onu küçük düşürme veya başkalarının da cinsel ilişki kurması için yayma, sömürme vb.” şeklinde gerçekleşmiyorsa, faili cezalandırmanın bir anlamı olmayıp, iradi olarak davranabilen akıl hastalarının cinsel özgürlüğünün varlığı kabul edilmelidir. ¹¹⁰⁴ Ayrıca, Yargıtay içtihatlarına göre akıl hastalığı bulunan mağdura yönelik cinsel amaçlı eylemlerin suç olarak kabul edilebilmesi için belirli koşulların gerçekleşmiş olması gerekmektedir. ¹¹⁰⁵

Mağdurda akıl hastalığı, akıl zayıflığı veya zihinsel yetersizlik söz konusu ise, bu durumda dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de mağdurun eyleme rıza gösterip göstermediğinin ve varsa bu rızanın hukuken geçerli sayılıp sayılmayacağına değerlendirilmesidir. Bu değerlendirmede önem taşıyan bir diğer nokta ise, *mağdurun kendisine yöneltilen ve suç teşkil eden fiile karşı direnme gücüne sahip olup olmadığıdır*. Hülasa mağdurun kendisine yönelik gerçekleştirilen ve suça vücut veren fiile karşı hem

raporlarında, mağdurenin zekasının sınır mental kapasitede olduğunun belirtildiği ancak söz konusu raporlarda mağdurenin ruhen ve bedenen kendisini savunup savunamayacağına ilişkin görüşe ve belirlemeye yer verilmemiş olması karşısında, mağdurenin suç tarihi itibarıyla kendisine karşı işlenen eylemin ahlaki kötülüğünü idrak edip edemeyeceği, beden veya ruh bakımından kendisini savunabilecek durumda olup olmadığı hususları araştırılıp, rapor alınmasından sonra...” Yargıtay 14. CD. E.2014/2310, K.2014/5294, T.17.04.2014, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 28.01.2024)

¹¹⁰³ “Ayırt etme gücü olmayan akıl hastaları dışında diğer bütün akıl hastalığı veya zayıflığı, cinsellik yaşamaya, evlenmeye, çocuk sahibi olmaya engel değildir. Akıl hastalarının da cinselliklerini yaşamaya hakları vardır, dolayısıyla rızaları da geçerlidir. İç hukukumuzun bir parçası haline gelen sözleşmeye uygun olarak TCK’nun 102/3-a bendinin yeniden yorumlanması zorunlu hale gelmiştir.” Yargıtay 9. CD. E.2022/5471, K.2022/6511, T.22.06.2022, Karşı oy, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 28.01.2024)

¹¹⁰⁴ Yargıtay 9. CD. E.2022/5471, K.2022/6511, T.22.06.2022

¹¹⁰⁵ “Akıl hastası mağdura karşı işlenen cinsel davranışların suç oluşturması için; 1-)Ayırt etme gücünü bütünüyle ortadan kaldıracak ve evlenmesine engel olacak” derecede ağır bir akıl hastalığı bulunması, 2-)Mağdurun bu durumunu failin bilmesi, 3-)Failin mağdurun ruh sağlığındaki bozukluğu kötüye kullanması, 4-) Mağdurun rızasının olmaması veya rıza vermeyecek durumda bir ruh ve sinir hastalığının pençesinde olması şartları birlikte aranmalıdır. Mağdurun akıl hastası olması cinsel davranışlara rızasının olamayacağına ve failin doğrudan cezalandırılmasına yol açacak şekilde genişletilmemelidir.” Yargıtay 9. CD. E.2022/5471, K.2022/6511, T.22.06.2022, Karşı oy, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 28.01.2024)

bedenen hem de ruhsal yönden karşı koyabilmeye güç yetirip yetiremeyeceği hususu beyan delilinin değerlendirilmesi esnasında dikkat edilen diğer bir konudur. Mağdurun fiile karşı koyabilmesi, rıza konusunun aydınlatılması için önemlidir.¹¹⁰⁶ Yargıtay da mağdurun akıl hastalığının söz konusu olduğu her vakada, mağdurun fiile karşı mukavemete muktedir olup olmadığı hususunu tartışmaktadır.¹¹⁰⁷

Bu bağlamda incelenmesi gereken bir diğer husus ise mağdurda mevcut olan akıl hastalığının, ruhen ve bedenen kendisini savunmasına engel olacak nitelik ve derecede olup olmadığıdır. Şayet mağdurda, kendisini savunmasına mani olacak mahiyet ve derecede akıl hastalığı söz konusu ise mağdurun yaşadığı olayın hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamadığı kabul edilir. Bu husus da mağdura karşı gerçekleştirilen fiilin suç oluşturup oluşturmayacağı ve sanığın bu sebeple cezalandırılıp cezalandırılmayacağı açısından önem arz eder.¹¹⁰⁸ Bu doğrultuda incelenmesi gereken bir başka konu ise mağdurdaki akıl hastalığının hekim olmayanlarca anlaşılıp anlaşılmadığıdır.¹¹⁰⁹ Burada söz konusu suçun oluşabilmesi için önemli olan olgu,

¹¹⁰⁶ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 187.

¹¹⁰⁷ “Tüm dosya kapsamından, hükmüne esas alınan... Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesinde görevli adli tıp uzmanlarının katılımıyla düzenlenen 28.11.2014 gün ve 6038 sayılı raporunda, mağdurenin “şizzoaffektif bozukluk” tanılı akıl hastalığı olduğundan ruh bakımından kendisini savunamayacağı, beyanlarına itibar edilemeyeceği, açıkladığı rızanın geçerli olamayacağı, olay sırasında dışa yansıyan şekilde belirgin olarak ruhsal belirti vermediği anlaşıldığından akıl hastalığının işin uzmanı olmayanlarca fark edilemeyeceğinin bildirilmesi karşısında, mağdurenin dosya ile birlikte Adli Tıp Kurumuna sevk edilerek içinde psikiyatri uzmanı bulunan bir heyet tarafından suç tarihi itibarıyla akıl hastası olup olmadığı, kendisine karşı işlenen eylemin ahlaki kötülüğünü idrak edip edemeyeceği, fiile karşı mukavemete muktedir olup olmadığı ve akıl hastalığı var ise bu hastalığının ruh ve beden bakımından kendisini savunmasına mani olacak mahiyet ve derecede bulunup bulunmadığı, akıl hastalığının hekim olmayanlarca anlaşılıp anlaşılacağı hususlarında rapor alındıktan sonra sanıkların hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken eksik araştırma ile yazılı şekilde hüküm kurulması,” Yargıtay 14. CD. E.2015/4482, K.2015/9285, T.13.10.2015, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 29.01.2024)

¹¹⁰⁸ “Sınır- hafif derecede zeka geriliği bulunan mağdurede mevcut zeka geriliğinin olayın hukuki anlam ve sonuçlarını algılamasına engel teşkil edecek mahiyet ve derecede olmadığına, fiile ruhsal yönden mukavemete muktedir olduğuna ve kendisinde mevcut zeka geriliğinin hekim olmayanlarca anlaşılacağına dair Adli Tıp Kurumu 6. İhtisas Kurulunca düzenlenen rapor ile tüm dosya içeriği nazara alındığında, sanığın cinsel ilişki eylemini cebir, tehdit veya hileyle gerçekleştirdiği hususunda cezalandırılmasına yeter, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil ile bu yönde bir iddianın bulunmadığı gözetilerek müsnet suçtan beraati yerine yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi,” Yargıtay 14. CD. E.2017/7267, K.2018/1168, T.20.02.2018, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 29.01.2024)

¹¹⁰⁹ “Mağdurede hafif düzeyde zeka geriliği bulunduğu ve bu durum sebebiyle ruhsal bakımdan kendini savunamayacak kişilerden olduğunun, bu durumun hekim olmayanlarca ilk bakışta anlaşılabilirliğinin ancak mağdureyle konuşulduğunda bu durumun hekim olmayanlarca da kolayca anlaşılabilirliğinin, mağdurenin ifadelerine tek başına kısmen itibar edileceğinin bildirildiği, ...” Yargıtay 14. CD. E.2014/1623, K.2014/5305, T.17.04.2014, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 29.01.2024) “Çukurova Üniversitesi’nin 11.12.2017 tarihli raporuna göre mağdurede bulunan

mağduru daha evvelden tanımayan bir kimsenin mağdurla ilk temas kurduğu, ilk karşılaştığı anda bu durumu fark edip etmeyeceği hususudur.¹¹¹⁰ Eğer bu durum ilk temas anında fark ediliyorsa, burada sanığın mağdurdaki mevcut akıl hastalığını bilmediği yahut anlamadığı şeklindeki savunması anlamsız kalacaktır. Yine bu durum suçun oluşup oluşmaması için önemlidir.¹¹¹¹

Son olarak mağdurda akıl hastalığı, akıl zayıflığı yahut zeka geriliği söz konusu ise beyanın delil olarak değerlendirilebilmesi için dikkat edilmesi gereken hususlardan bir diğeri ise mağdurun beyanlarına itibar edilip edilemeyeceğidir.¹¹¹² Özellikle ayırt etme

zeka geriliğinin hekim olmayanlarca anlaşılabilmesi; Adli Tıp Kurumu 6. İhtisas Kurulunun 21 Mart 2018 tarihli raporunda ise mağdurenin fiilin hukuku anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip olmadığı bu durumun hekim olmayanlarca anlaşılamayabileceğinin bildirildiği görülmüştür.” Yargıtay 14. CD. E.2019/5386, K.2019/13650, T.26.12.2019, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 29.01.2024)

¹¹¹⁰ “*** Üniversitesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalının 28.02.2014 tarihli raporuna göre kendisinde mevcut akıl zayıflığının uzman olmayanlarca anlaşılamayabileceği bildirilen mağdurenin aşamalarındaki ifadeleri, olayın intikal şekli ve zamanı, savunma ile tüm dosya içeriği nazara alındığında suç tarihinden önce internette tanıştığı on yedi yaşındaki mağdure ile ilk kez olay günü buluşan sanığın, mevcut Akıl zayıflığını bilmeden evine götürüp rızasıyla sevişmesinde cebir, tehdit hile veya iradeyi etkileyen herhangi bir neden olmaması, gerçekleştirilen eylemlerin atılı suçları oluşturmadığı gözetilerek sanığın beraatine karar verilmesi gereken yazılı şekilde mahkumiyetine hükmedilmesi,” Yargıtay 9. CD. E.2021/21786, K.2021/8030, T.28.09.2021, <https://www.yargitayictihatmerkezi.gov.tr/kararArama>, (E.t. 29.01.2024)

¹¹¹¹ “Mağdure hakkında bu ve başka olaylar nedeniyle alınan Adli Tıp Kurumu raporlarda psikiyatrik hastalığı nedeniyle beden ve ruh bakımından kendini savunamayacağı, hastalığının hekim olmayanlarca anlaşılabilmesi bildirilmiştir. Ayrıca bu raporların gerekçelerinde diğer bulgular yanında “duygulanımının kısıtlı olduğu, kısa cevaplar vererek konuştuğu, reaksiyon süresinin uzun, nicel yargılama ve soyutlamanın bozuk, düşünce akışının yavaşlamış olduğunun, kişilik testi uygulamasında dış dünya ile ilgilerinin sınırlı olduğu, entelektüel süreçlerde fakirli dikkat çektiği, sosyal çevre ile ilişkilerin ve ortak düşünceye katılımın zayıf, donuk ifadesinin olduğu” belirtilmiştir. Raporlarda gösterilen bu akıl hastalığı bulgular herkesin rahatlıkla görüp anlayabileceği tür ve boyuttadır. Kaldı ki, dosyadaki anlatımlara ve sanığın ikrarına göre sanığın mağdure ile aynı küçük çevrede yaşadıkları, uzun süredir birbirlerini tanıdıkları (ikrarına nazaran altı yıldır), mağdurenin kardeşinin sanığın yanında çalıştığı, mağdure ve eşinin zaman zaman sanığın bağ ve bahçe işlerinde çalıştıkları anlaşılmaktadır. Tüm bu bilgilere ve olayın gerçekleşme biçimine nazaran sanığın mağdurede mevcut akıl hastalığını bildiği açıktır. Ayrıca aynı mağdureye yönelik başka sanıklar tarafından gerçekleştirilen cinsel saldırı eylemleriyle ilgili davalarda Dairemizce sanıkların cezalandırılmaları yönünde karar verilmiştir. (Dairemizin 08.04.2015 gün ve 2015/5455 sayılı kararı bu yöndedir) Bu nedenle TCK'nun 102/2 ve 102/3-a. maddesine göre cezalandırılması gerekmektedir.” Yargıtay 14. CD. E.2017/6392, K.2017/6504, T.18.12.2017, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 29.01.2024)

¹¹¹² “Mağdurun aşamalarındaki yetersiz beyanları, sanığın ifadelerinde çalıştığı lokantaya sık sık gelerek müşterileri rahatsız eden akıl hastası mağduru işyerinden kovduğu için aralarında husumet bulunduğunu belirtmesi ve dosyada mevcut Adli Tıp Kurumu raporunda down sendromu rahatsızlığı bulunduğu için eyleme karşı kendini savunamayacak durumda olan mağdurun beyanlarına itibar edilip edilemeyeceğine dair görüş bildirilmemesi...” Yargıtay 9. CD. E.2021/23703, K.2022/4490, T.16.05.2022, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 29.01.2024) “...n Eğitim ve Araştırma Hastanesinde görevli adli tıp uzmanınca düzenlenen 07.11.2014 tarihli raporda mağdurda orta derecede mental retardasyon bulunduğu ve beyanlarına itibar edilebileceği belirtilmesine karşılık, ... Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi tarafından düzenlenen

gücünden yoksun mağdurların ifadelerine güvenilip güvenilemeyeceği, mahkeme kararında tartışılmalıdır. Aynı şekilde, mağdurun çocuk olması ve benzeri bir durumda bulunması hâlinde de beyanlarının güvenilirliği ve delil değeri yargılamada ayrıca değerlendirilmelidir.¹¹¹³

Yine akıl hastalığı, akıl zayıflığı yahut zeka geriliği söz konusu olan mağdurun beyanına delil olarak başvurulabilmesi için mağdurun ayırt etme kabiliyetinin söz konusu olup, vaziyetini de idrak edip anlatılabilecek şekilde olması gerekir.¹¹¹⁴ Aksi takdirde ayırt etme kabiliyeti olmayan mağdurun beyanına dayanılarak hüküm tesis edilemez. Başkaca delil olmadığı hallerde, ayırt etme gücü olmayan mağdurun beyanına dayalı hüküm tesis edilemeyeceğinden, mahkumiyet yerine beraata karar verilmelidir.¹¹¹⁵ Böyle bir vakıada

17.08.2014 tarihli raporda anal yoldan vücuda organ sokulduğu yönünde herhangi bir bulgu tespit edilemediğinin bildirilmesi karşısında, ... Eğitim ve Araştırma Hastanesi raporu içeriği itibarıyla yetersiz olduğundan, mağdurun beyanlarına itibar edilip edilemeyeceği ve maruz kaldığı iddia edilen fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin gelişip gelişmediği hususlarında Adli Tıp Kurumu ilgili ihtisas kurulundan ayrıntılı rapor alındıktan sonra sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken, eksik araştırmayla yazılı şekilde karar verilmesi," Yargıtay 14. CD. E.2015/5635, K.2015/9266, T.13.10.2015, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 29.01.2024)

¹¹¹³ *"Mağdur ...'in, sanığın kendisine yönelik eylemlerine ilişkin soruşturma ve kovuşturma evreleri ile bozma sonrasında yaşı nedeniyle açık ve net bir anlatımda bulunamaması sanığın, mağdura yönelik davranışlarına ilişkin ifade veren ve suç tarihi itibarıyla altı yaşında olan diğer mağdur ...'le ilgili Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesince düzenlenen 25.11.2013 günlü raporda "olaydan bağımsız olarak dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunun bulunduğu ve mevcut hastalığı nedeniyle beyanlarına itibar edilemeyeceği, yönlendirmeye uygun cevaplar vereceğinin" belirtilmesi," Yargıtay 14. CD. E.2017/8532, K.2019/6715, T.18.02.2019, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 29.01.2024)*

¹¹¹⁴ *"Hafif derecede mental retarde olduğu anlaşılan mağdurenin suç tarihinde Bakanlığa bağlı rehabilitasyon merkezinde kaldığı anlaşıldığı, ... Mağdurenin aşamalarındaki istikrarlı anlatımları, ikrar içeren savunma ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde; sanığın suç tarihinde on iki yaşında olup rızası hukukten geçersiz olan mağdureyi aracına aldıktan sonra cinsel amaçla tenha bir yere götürdüğü kabul edilerek kurulan hükümdede, hukuka aykırılık görülmemiştir." Yargıtay 9. CD. E.2022/16231, K.2023/1782, T.29.03.2023, <https://www.yargitayictihatmerkezi.gov.tr/-kararArama>, (E.t. 30.01.2024)*

¹¹¹⁵ *"Mahkeme; "...%40 zihinsel özürlü olan mağdurun cinsel istismara uğradığı, mağdurun soruşturma aşamasında alınan raporu karşısında mahkememizin de kabulünde ise de, bu eylemin sanık tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine yönelik olarak yapılan değerlendirmede, mağdura cinsel istismarda bulunduğu iddia edilen sanığın mağdur tarafından olaydan 4 gün geçtikten sonra babasına göstermesi ile yakalanması, mağdurun mental reterdasyon rahatsızlığı nedeniyle % 40 oranında zeka özürlü bulunan mağdurun sanığı teşhisi konusunda heyetimizce bu teşhisin tam ve sağlıklı olduğu hususunda tam bir kanaat oluşmaması, küçük mağdurun teşhisi dışında, sanığın eylemi gerçekleştirildiği hususunda başkaca bir delil bulunmaması, mağdur tarafından yapıldığı bildirilen sanığın teşhisine ilişkin tutanakta 'Sanığın yolda yürürken mağdurun babası tarafından gösterilmesi üzerine yakalandığının' belirtildiği, mağdurun babası ...'ün ise 'Sanığın bulunduğu işyerine gittiklerinde 5-6 kişinin bulunduğunu, bu kişiler arasından mağdur ...'in göstermesi ile sanığın yakalandığını belirtmesi' ile teşhis tutanağı ve mağdur ile katılan anlatımları arasında farklılık bulunması, %40 zeka özürü bulunan mağdurun, önceden tanımadığı bir kişi olan sanığı teşhisinde yanılma ihtimalinin de hayatın olağan akışına göre bulunması, sanığın tüm aşamalarda ısrarla suçlamaları kabul etmemesi, sanığın mağdura cinsel istismarda bulunduğu*

mahkumiyet hükmü tesisi için başka delillerin varlığına ihtiyaç hasıl olur. Ayrıca mağdurun akıl hastalığı seviyesi ileri boyutlarda ve mağdur da bu durumu ifade edecek halde değil¹¹¹⁶ ise, mağdurun beyanı tek başına delil değeri taşımaz ve hükme esas alınamaz.¹¹¹⁷ Mağdurdaki akıl hastalığı orta seviyede ise şayet, beyanlarına kısmen itibar edileceği yahut kuvvetli delillerle desteklendiği takdirde ana hatlarıyla itibar edilebileceği yönünde Yargıtay kararlarına rastlanılmaktadır.¹¹¹⁸

Esasında Yargıtay içtihatlarında görüldüğü üzere mağdurda söz konusu olan akıl hastalığı nedeniyle, suçun ispatı hususunda mağdurun beyanını destekleyen kuvvetli delillere ihtiyaç olduğu yönünde kararların sayısı fazladır.¹¹¹⁹ Yargıtay mağdur beyanını destekler mahiyetteki bu delillerin yardımı ile mahkumiyet hükmünün tesisinin mümkün olduğu

yönelik mağdurun teşhisi dışında başkaca delil bulunmaması karşısında sırf mağdurun teşhisine dayanarak sanığı bu suçtan cezalandırmanın vicdani kanı ile bağdaşmayacağı, mağdurun cinsel istismara uğradığı sabit ise de cinsel istismar eylemini sanığın gerçekleştirdiği yönünde mahkememiz heyetinde şüphe oluşması karşısında şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği delil yetersizliğinden sanığın beraatine dair aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur." şeklindeki gerekçesiyle sanığın atılı suçlardan beraatine karar vermiştir." Yargıtay 9. CD. E.2021/4568, K.2023/6755, T.25.10.2023, <https://kazanci.com.tr/>, (E.t. 30.01.2024)

¹¹¹⁶ "... Eğitim ve Araştırma Hastanesince düzenlenen 11.02.2011 tarihli raporda ve 23.02.2011 tarihli duruşmada dinlenen adli tabip bilirkişinin beyanında, debilite seviyesinde zeka geriliği (ağır düzeyde mental retarde) nedeniyle uğradığı nitelikli cinsel saldırı suçunun anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin gelişmediği belirtilen ve nüfus kaydına göre de suç tarihi itibarıyla 18 yaşından büyük olan mağdure ...'nin" Yargıtay 14. CD. E.2011/22324, K.2013/1042, T.11.02.2013, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 30.01.2024)

¹¹¹⁷ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 187. "Akdeniz Üniversitesi Adli Tıp Anabilim Dalı Başkanlığı'nca düzenlenen 03.04.1010 tarihli raporda, fiziksel ve zihinsel özürli olan mağdurenin ileri derecede mental reterde olup, fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayacağı, fiille ilgili ruhsal açıdan kendisini savunamayacağı, konuşamadığından kooperasyon kurulmadığının bildirilmiş olması..." Yargıtay 14. CD. E.2014/6869, K.2014/12083, T.04.11.2014, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 30.01.2024)

¹¹¹⁸ "Adli Tıp Kurumu 6. İhtisas Kurulu Başkanlığının 16.09.2020 tarihli raporunda "Mağdur ...'in yapılan muayenesinde orta derecede zeka geriliği saptandığı, mağduru olduğu fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını kavrayamayacağı, fiile ruhsal yönden mukavemete muktedir olamayacağı, mevcut olan zeka geriliğinin hekim olmayanlarca anlaşılabilirliği, beyanlarına kuvvetli delillerle desteklendiği takdirde ana hatlarıyla itibar edilebileceğinin" belirtildiği, mağdur hakkında Mahkemece yapılan gözlemlerde mağdurun sorulan sorulara gülererek cevap verdiği, sorulan soruları algılayamadığı ve olduğunun farkında olmadığı ve beyanda bulunamadığının belirtildiği," Yargıtay 9. CD. E.2023/8820, K.2023/6251, T.11.10.2023, <https://kazanci.com.tr/>, (E.t. 30.01.2024)

¹¹¹⁹ "Kurulumuzca 27.09.2013 ve 18.11.2015 tarihlerinde yapılan muayenelerinde, Sınır-Hafif Derecede Zeka Geriliği ve Şizoaffektif Bozukluk denilen akıl hastalığının saptandığı, dava dosyasının tetkikinde kendisinde saptanmış olan bu akıl hastalığının mağduru bulunduğu olaydan kaynaklanmadığı, olay esnasındaki tutum ve davranışları, sanık ve müşteki ifadeleri, şizoafektif bozukluk olduğuna dair tıbbi belgeler ve ruhsal muayene bulguları bir bütün olarak değerlendirildiğinde; ...'nin 20.09.2011 tarihinde mağduru bulunduğu olayın hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayacağı ve fiile ruhsal yönden mukavemete muktedir olamayacağı, ifadelerine ana hatlarıyla ve kuvvetli delillerle desteklendiği takdirde itibar edilebileceği oybirliği ile mütalaa olunur." Yargıtay 9. CD. E.2023/1969, K.2023/2695, T.03.05.2023, <https://kazanci.com.tr/>, (E.t. 30.01.2024)

yönünde pek çok karar vermiştir.¹¹²⁰ Aksi takdirde şüpheden sanık yararlanmaktadır.¹¹²¹ Ancak Yargıtay içtihatlarında da görüleceği üzere mağdurun beyanları kendi içerisinde tutarlı ise ve ana hatlarıyla mağdurun beyanına itibar edilebiliyorsa, bu hallerde mağdur beyanını destekler mahiyetteki kuvvetli deliller olmaksızın da mağdur beyanına dayalı hüküm tesisi mümkündür.

2.7. Yargıtay İçtihatları Işığında Mağdur Beyanının Delil Değeri ve Sağlamlık Kriterleri

Adli sürece bir şekilde dahil olan mağdurun, yapmakla yükümlü olduğu belki de en önemli vazifesi beyan vermektir. Çünkü bahsi geçen olayın hem tanığı hem de mağduru olan bu kimsenin vereceği beyan, muhakemenin asıl amacı olan maddi gerçeğe erişmek için en önemli delil niteliğindedir. Öğretide, mağdurun hem soruşturma evresinde hem de kovuşturma evresinde dinlenmesinin mecburi olduğu, bu sebeple soruşturma evresinde mağdur veya şikayetçi dinlenmeden iddianame düzenlenmesinin CMK m.174/1-b hükmüne kıyasen iddianamenin iadesi sebebi olduğu ileri sürülmüştür.¹¹²² Ekseriyetle cinsel suçlarda tek delilin mağdur beyanı olduğu hallerde, bu delilin kıymeti artmaktadır. Hatta öğretide bazı yazarlarca, beyan delilinin muhakemede mağdurun yeniden mağdur olmasını dahi göze alacak kadar kıymetli olduğu savunulmaktadır.¹¹²³

¹¹²⁰ “Sanığın üzerine atılı suçlamaları kabul etmemesi, cezalandırılmasına yeterli her türlü şüpheden uzak kesin ve inandırıcı deliller elde edilemediği, şüpheden sanık yararlanır ilkesi de göz önünde bulundurularak, sanık hakkında fuhuş ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarından beraat kararları verilmesine ilişkin Mahkemenin takdir ve gerekçesinde hukuka aykırılık görülmemiştir.” Yargıtay 4. CD. E.2021/3368, K.2023/17264, T.13.04.2023, <https://kazanci.com.tr/> , (E.t. 30.01.2024)

¹¹²¹ “Adli Tıp Kurumu 6. İhtisas Kurulundan alınan rapora göre, mağdurenin hafif derecede mental retarde olup konuşma güçlüğü çektiği, vermiş olduğu ifadelerine ana hatlarıyla ve kuvvetli delillerle desteklendiği takdirde itibar edilebileceğinin belirtilmesi karşısında mevcut hâliyle suça sürüklenen çocuğun mağdureye yönelik çocuğun nitelikli cinsel istismarı ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarını işlediği hususunda mağdurenin çelişkili beyanları dışında savunmanın aksini kanıtlamaya yeter her türlü şüpheden uzak kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı tüm dosya içeriğinden anlaşıldığından suça sürüklenen çocuğun atılı suçlardan beraatine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde mahkûmiyetine hükmedilmesi,” isabetsizliğinden bozulmasına karar verilmiştir.” YCGK, E.2020/398, K.2023/284, T.17.05.2023, <https://kazanci.com.tr/> , (E.t. 30.01.2024)

¹¹²² Ayşe Nuhoglu, “Cinsel Suç Mağdurunun Beyanı ve İspat”, içinde *Kadına Yönelik Cinsel Şiddete Karşılaştırmalı Hukukun Yaklaşımı* (İstanbul: İstanbul Barosu Kadın Hakları Uygulama Merkezi, 2002), 186-87.

¹¹²³ Şamar ve Urhan, “Adli Görüşme Odalarında Suç Mağdurlarıyla Görüşme Yapan Adli Görüşmecilerin Deneyimlerinin İncelenmesi: Eskişehir Adliyesi (Examination Of The Experience Of Forensic Interviewers In The Forensic Interview Rooms Of Crime Victims: Eskişehir Court)”, 934.

Başta cinsel suçlar olmak üzere kimi suçlarda, mağdurun beyanı dışında ispata elverişli fiziki ve tıbbi somut bir delile ulaşmak mümkün olmamaktadır.¹¹²⁴ Bu tür suçlar için mağdur beyanı o suçun ispatı açısından en önemli, sağlam ve etkili delil kabul edilmektedir. Zira mağdur bahsi geçen suçun işlenmesi esnasında kimi zaman bağırap çağırıp yardım isteyememekte yahut başına gelenlerden kimseye bahsetmemekte, çekindiği, korktuğu veya utandığı için kolluk birimlerini bu durumdan haberdar etmemekte ve bu sebeple halihazırda suçun ispatını sağlayacak bir delile ulaşılamamaktadır. Esasında mağdurdan tüm bunları yapması beklenmediği gibi muhakemenin her aşamasında beyanının aynı olması da beklenmemektedir.¹¹²⁵

Mağdur, daha önce de bahsettiğimiz gibi olayla doğrudan teması söz konusu olan kimsedir. Bu sebeple beyanı çok kıymetli olsa da olayın tarafı olduğundan beyanında lehe aktarımı muhtemeldir.¹¹²⁶ Bu durum nedeniyle öğretilerde mağdur beyanına şüphayle yaklaşılması gerektiği ileri sürülmüştür. Hülasa kanun koyucu da bu durumu göz önünde bulundurduğundan, mağdurun muhakemede yeminsiz olarak dinlenmesi yönünde düzenleme yapmıştır.¹¹²⁷ Esasında mağdurun yaşananları olduğu gibi anlatması maddi gerçeğin ortaya çıkması konusuna büyük katkı sağlayacaktır. Ancak mağdurun hem olayın faili ile menfaat çatışması içinde bulunması hem işlenen suçtan ötürü maddi yahut manevi olarak zarar görmesi hem de muhakemede yeminsiz dinlenmesi sebebiyle beyanına ihtiyatla yaklaşılması gerektiği ileri sürülür.¹¹²⁸

Daha evvel değindiğimiz gibi ekseriyetle cinsel suçlarda mağdur beyanı çok kıymetlidir. Bu tür suçların mağduru sıklıkla kadın ve çocuklardan oluşur. Bahsi geçen bu suçlar, kimi zaman mağdur kimselerin yakınında ve tanıdıkları kişiler tarafından işlenirken kimi zaman ise kuytu, uzak, izbe, kapalı veya karanlık yerlerde, yabancılar tarafından da gerçekleştirilir. Bu hallerde bahsi geçen suçun ispatına yönelik delil elde etmek zorlaşır. Özellikle mağdur çocuk ise bahsi geçen suçun oluşup oluşmadığı yahut suç işlenmiş ise nasıl vuku bulduğu gibi sorulara cevap bulmak zorlaşmaktadır. Çünkü çocuklar hem

¹¹²⁴ Asena Kamer Usluadam, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Karakter Delili*, Birinci Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 188.

¹¹²⁵ Eric Berkowitz, *Seks ve Ceza: Arzuyu Yargılamanın Dört Bin Yıllık Tarihi*, çev. Orhan Düz, 8. Baskı (İstanbul: Kolektif Kitap, 2020), 151.

¹¹²⁶ Usluadam, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Karakter Delili*, 249.

¹¹²⁷ Gedik, *Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması*, 100; Yenisey ve Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2023, 552.

¹¹²⁸ Gedik, 102.

yaşanan hadiseyi olduğundan farklı algılayıp aktarabilmekte hem de bir başkasının telkini ile hareket edip etki altında kalabilmektedir.¹¹²⁹

Gerek mağdurun gerçeği olduğundan farklı aksettirebilme ihtimali gerekse de çocuk olduğu için etki altında kalma ihtimalinin mevcudiyeti beyan delilinin güvenilir olmadığı kanaatine yol açmamalıdır. Burada önemli olan husus mağdur beyanının, şüpheli/sanık beyanı başta olmak üzere diğer beyanlara üstün tutulmasının objektif bir şekilde gerekçelendirilmesi ve mağdur beyanı üstün tutulursa şayet, hangi kriterlerin esas alındığının kararda belirtilmesi gerekliliğidir.¹¹³⁰ Yargıtay ekseriyetle cinsel suçlarda, mağdur beyanı ile ilgili kimi kararlarında şüpheden sanık yararlanır ilkesini katı bir şekilde uygularken¹¹³¹ kimi kararlarında ise mağdurun beyanına üstünlük tanımaktadır.¹¹³² Yargıtay'ın verdiği kararlarda hangi hususları dikkate aldığı, mağdur beyanına üstünlük verdiği hallerde benimsediği ölçütleri ve bu ölçütler neticesinde

¹¹²⁹ Bozdağ ve Sariusta, “Ceza Yargılamasında Mağdurun Beyanı ve Delil Değeri”, 590. “...Açıklanan koşulların gerçekleşmediği dosya kapsamı ile anlaşılma ile davanın reddi yerine çocuğun etki altında olduğu raporla da belli olan beyanı esas alınarak yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay, 2. HD., E. 2012/5713, K. 2012/29919, T.11.12.2012,

¹¹³⁰ Bozdağ ve Sariusta, 590. “Tamamı sözlü yargılamadan oluşan dosyada; olayın hemen akabinde mağdurların alınan beyanları ve bunları doğrulayan delillere üstünlük tanınması gerektiği düşünülmeden; değişen beyanlar ve savunmaya hangi nedenle ve niçin üstünlük tanındığı kesin, inandırıcı delillerle açıklanıp denetime olanak verecek şekilde karar yerinde gösterilmeden yerinde ve yeterli olmayan gerekçeyle yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiş...” Yargıtay, 6. CD., E. 2016/979, 2018/5250, T.11.07.2018, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t.12.01.2024)

¹¹³¹ “... Sübutun mağdur beyanına dayandırılması ve olayda mağdur beyanı dışında delil bulunmaması, mağdurun ayrıntı içermeyen çelişkili beyanları ile mağdur ve mağdurun babası olan müşteki beyanlarının doktor raporları ile çelişmesi, mağdur beyanları ile anne müşteki ve sanık beyanlarının çelişmesi, annenin, mağdurun babasının zorlamasıyla beyanda bulunduğu dair beyanı dikkate alındığında, mağdur beyanı üzerinde şüphe oluştuğu, şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği beraat kararı verilmesine yönelik olarak kararın bozulması gerektiği düşüncesiyle çoğunluk görüşüne katılmıyorum.” Yargıtay, 14. CD. E. 2014/4007, K.2016/4234, T. 26.04.2016, Karşı oy, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (E.t. 12.01.2024)

¹¹³² “...tanık tarafından otele kalanlara ilişkin verilen listede sanığın bir numaralı odada kaldığının açık bir şekilde tespit edildiği, buradan hareketle sanığın savunmalarının suçtan kurtulmaya yönelik beyanlar olup mağdur beyanlarının ise üstünlük tanınması gereken beyanlar niteliğinde olduğu...” Yargıtay 9. CD., E.2022/13962, K.2023/353, 23.11.2023, <https://www.yargitayictihatmerkezi.gov.tr/kararArama>, (E.t.12.01.2024) Benzer yönde karar için bkz. “mahkemenin, mağdurun ifadeleri arasındaki çelişkileri gidermeden ve iddia olunan eyleme tanık olan ...'in ifadesini almadan yargılamaya devamla, mağdurun soruşturma aşamasındaki beyanına neden üstünlük tanındığını tartışıp ortaya koymadan, eksik inceleme ve yetersiz gerekçeyle yazılı şekilde hüküm kurması, bozmayı gerektirmiş...” Yargıtay, 6. CD., E. 2013/26874, K. 2015/46022, T.15.12.2015, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 12.01.2024)

geliştirilen içtihatları dile getirmenin ve bu husustaki yaklaşımı ortaya koymanın yerinde olacağı kanaatindeyim.

2.7.1. Mağdur Beyanını Esas Alan Değerlendirme Kriterleri

Ceza muhakemesinde maddi gerçeğe tam bir vicdani kanaatle erişmek için membaı insan olan delillerin güvenilirliğinin ve sağlamlığının duruşmada ortaya konulması elzendir. Esasında öğretide membaı insan yahut eşya olan tüm bulguların delil değeri taşıması için gereken özelliklerden birinin, beyanın sağlam ve güvenilir olması olduğu ifade edilmiştir.¹¹³³ Beyan da insan temelli bir delil olduğu ve kimi zaman muhakemede mahkumiyet hükmüne dayanak olabildiği için beyanın sağlamlığının ve güvenilirliğinin mutlaka sınanması gerekir.

Özellikle cinsel suçlar açısından sıklıkla ifade ettiğimiz gibi kimi hallerde beyan delilinden başka delile ulaşmak mümkün olmamaktadır. Başka delil yokluğunda her durumda şüpheden sanık yararlanır diyemeyeceğimiz için Yargıtay cinsel suçlar açısından kilit öneme sahip olan beyanı destekleyen başka delillerin yokluğu halinde, mahkumiyet için beyanın mutlaka sağlamlık sınanmasına alınması gerektiğini ifade etmiştir. Bunlar beyanın, *“mantık, tutarlılık, ayrıntılar, istikrar, intikal şekli ve zamanı, çelişmezlik, iftira*

¹¹³³ Birtek, Ceza muhakemesinde delil ve ispat, 46/520.

atmayı gerektiren sebep veya husumet vs. samimiyet ve hayatın olağan akışına uygunluk vb.” özelliklerini içermesi şeklinde sıralanabilir.^{1134 1135}

¹¹³⁴ *Mağdur Beyanının Delil Değeri Muhalefet Şerhi:*

Dava dosyasındaki bilgi ve belgeler ile delillere göre; kuaförlük yapan sanığın işyerine bir gün önce saç kestirmeye gelen mağdurenin saçının kısa kesildiğini ileri sürerek beğenmemesi üzerine sanığın ertesi gün saç ve cilt bakımı yapmayı teklif ettiği bunu kabul eden mağdurun ertesi 04.02.2014 günü aynı yere gelerek yüz bakımı yaptırdığı ve sanığın dudağından aniden öptüğünü iddia ederek 10.02.2014 günü şikayetçi olduğu, sanığın suçlamayı kabul etmediği olay günü mağdurenin cilt bakımı yaparken yüzüne yaklaşmasından rahatsız olup tepki göstererek ayrıldığını ancak dudağından öpmediğini ileri sürdüğü, olayı gören olmadığı ve kamera kaydı bulunmadığı olayda, Cinsel saldırı suçunun ispatlanıp ispatlanmadığı hususu sayın çoğunluk ile ihtilaflı olduğumuz konudur.

Mağdurun beyanı, cinsel suçların ispatında kilit öneme haiz bir delil ise de tek başına bir husus ispatlamaya yeterli değildir. Mağdurun varlığını iddia ettiği bir vakıanın sanık yokluğunu işlenmediğini iddia ederek nötr hale getirmektedir. Bu hallerde mağdur beyanını doğrulayan ve ispata elverişliliği artıran yan delillere başvurulmalıdır. Eğer elden gelen bütün çaba gösterilmesine rağmen yan delil elde edilememişse bu defa mağdurun beyanı, sağlamlık sınamasına alınmalıdır. Beyan delilinin mantık, tutarlılık, ayrıntılar, husumet, intikal şekli ve zamanı dahil olmak üzere çeşitli kriterlere göre değerlendirilmesi yapılarak sonuca gidilmelidir.

Somut davada sanık ile mağdure arasında bir gün önce saçın kısa kesilmesi yüzünden doğan bir anlaşmazlık olup hatasını telafi etmek isteyen sanığa ait işyerine mağdure olay günü saç ve yüz bakımı için gitmiştir. Yüz ve saç bakımı temasla gerçekleştirilen işlemler gerektiren bir meslek icrasdır. Mağdureye yüz bakımı yaparken sanığın dudaklarından öptüğü iddiası, ispatlanmış bir vakta değildir. Olayın geçtiği yerde başka bir odada bulunan mağdurun çocukları bile görmemiştir. İntikal hemen olmayıp altı gün sonradır. Mağdur beyanı dışında delil olmadığı için kapalı ortamda iki kişi arasında geçen ve ne varlığına ne de yokluğuna kanaat getirmeye elverişli hiçbir başka delil olmayan hallerde şüphenin sanık lehine yorumlanarak beraatine karar verilmesi hukukun icabıdır. Mağdurun beyanını sanık beyanından üstün tutmayı gerektiren hiç sebep yoktur. Ters düşüncede mağdur kadının beyanıyla mahkumiyet kararları verilmesi toplum hayatına katılmada zaten zorluk çeken kadınları, sosyal ve ekonomik hayat dışına iter. Erkekleri de ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan bir suç isnadı ile karşı karşıya kalma tehdidi altına sokar. Reşit mağdurların beyanına yan delil olmadan itibar edilmesi yerleşik ispat kaidelerine aykırı olduğundan sayın çoğunluğun onama kararına katılmıyorum. Yargıtay 9. CD. E. 2021/3657, K.2021/10428, T. 29.12.2021 <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 13.03.2024).

¹¹³⁵ *Mağdur Beyanının Delil Değeri Muhalefet Şerhi:* “*Dava dosyasına göre; Mağdureler, 29.03.2013 günü İstanbul Gaziosmanpaşa 23 Nisan İlköğretim Okulu karşısındaki durakta beklerken gördükleri sanığın تنها zamanlarda daha önceden laf atıp, sarılıp, kalçalarını sıkıldığını iddia ederek kolluğa ihbar etmeleri üzerine sanık yakalanmıştır. Olay günü sanığın mağdurlara karşı işlediği hiçbir fiil yoktur. Sanık suçlamaları kabul etmemiş ise de katılan mağdurlara karşı basit cinsel saldırıda bulunmak suçundan TCK'nın 102/1. maddesinden ayrı ayrı 2 şer yıl hapis cezasıyla cezalandırılmıştır.*

Dava dosyasında sanığın mağdurelere karşı bu suçu birkaç hafta öncesinde işlediğine dair mağdurların beyanını doğrulayan hiçbir delil yoktur. Mağdurlar olaydan sonra hemen şikayetçi olmadıkları gibi bu durumu anlattıkları bir tanıkları da bulunmamaktadır. Durakta gerçekleştiği iddia edilen cinsel saldırıları gören yoktur. Olay yerini gösteren bir kamera kaydı da bulunmamaktadır. Sanığın ikrar niteliğinde bir suçu itirafı da olmadığından yalnızca mağdur beyanı ile bir cinsel suç ispatlanamaz. Mağdur beyanını doğrulayan kuvvetli, yan ya da başka bir delil olmalıdır. Bütün elden gelen çaba gösterilmesine rağmen hiçbir delil elde edilemediği hallerde eğer mağdur beyanı ile sonuca gidilmek zorunda kalınmışsa bu ifadenin sınanarak doğruluğu, güvenilirliği ve inanılabilirliği araştırılmalıdır. Mağdurlar daha önceden olayı kolluğa intikal ettirmemişler ve herhangi bir başvuruları olmamıştır. Durakta kendilerine laf atıp sarkıntılık yapan kişinin sanık olduğunu iddia ederek olay günü yakalanması için birlikte emniyeti aramışlardır. Emniyeti arama konusunda mağdur beyanları birbiriyle çelişkilidir. Yine mağdurlar karşılıklı olarak her birine yapılan cinsel saldırıları görmemişler ve tanıkta değildirler. Davada talep edildiği halde sanıkla

2.7.1.1. Beyanın Mantıklı, Tutarlı Olması ve Ayrıntı İhtiva Etmesi

Sağlamlık kriterlerinden ilki mağdur beyanının mantıklı ve tutarlı olmasıdır. Beyanın kendi içerisinde mantıklı ve tutarlı olması ise birbiriyle çelişen ifadelerin olmaması demektir. Yani açıklanması güç veya birbirine tezat hususlara beyanda rastlanılmaması şeklinde ifade edilmektedir.¹¹³⁶

Yargıtay, eşe karşı cinsel saldırı suçu iddiasında mahkumiyete yeter delil bulamadığı için beraat kararı vermiş ancak bahsi geçen kararda suçun sübutu için gerekli olan hususları “*Dairemiz sübut değerlendirmesinde mağdurun aşamalarda özde çelişki oluşturmayan beyanlarını, mağdurun faile iftira atmasını gerektirir bir husumetinin bulunmamasını, olayı doğrulayan tıbbi bulguları, tanık beyanları ile varsa diğer yan delilleri aramaktadır.*” şeklinde sıralamıştır.¹¹³⁷

Anlatılanlardan hareketle, mağdur beyanının bütünlük arz etmesi, mantıkla çelişmemesi ve süreç içerisinde değişiklik göstermemesi gerektiği anlaşılmaktadır. Nitekim Yargıtay içtihadında da “*mağdurun duraksamadan, yer, zaman ve mekân unsurlarıyla uyumlu şekilde ve kararlılıkla dile getirdiği beyanların samimi ve tutarlı kabul edildiği*” ifade edilmiştir.¹¹³⁸ Yine Yargıtay’ın bir başka kararında ise “*mağdurenin SSÇ’ye iftira atması için herhangi bir sebep bulunmadığı, oluşla uyumlu şikayetle gelişen ve aşamalarda değişmeyen beyanları samimi, tutarlı görülen*” ifadelerini kullandığı görülmektedir.¹¹³⁹

duruşmada yüz yüze gelerek bir teşhiste yapılmamıştır. Mağdurların yanıldıklarına ve okul durağının kalabalık olduğu için suçun işlenemeyeceğine dair sanığın savunmasını geçersiz kılan hiçbir sebep yoktur. Mağdurların beyanlarını doğrulayan başkaca bir delil olmadığından mahkumiyet hükmü verilemez. Delil olmayan hallerde yalnızca mağdur beyanına itibar edilemez. Mağdurlara karşı cinsel saldırı suçunu sanığın işleyip işlemediği şüpheli olduğundan mahkumiyet hükmünün bozulması gerekirken onanmasına dair sayın çoğunluk görüşüne katılmıyorum.” Yargıtay 9. CD. E. 2021/2513, K.2021/10300, T. 27.12.2021 <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 13.03.2024).

¹¹³⁶ Yücel, *Adalet Psikolojisi*, 96.

¹¹³⁷ Yargıtay 14. CD. E. 2014/2965, K. 2014/3332, T.17.03.2014 <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 14.03.2024).

¹¹³⁸ “*Her ne kadar suça sürüklenen çocuklar aşamalarındaki savunmalarında üzerlerine atılı çocuğun cinsel istismar suçunu işlemediklerini beyan etmişseler de; SSÇ’lere iftira atmasını gerektirecek sebebi bulunmayan mağdurun aşamalarındaki beyanlarında maruz kaldığı başından geçen olayları duraksamayacak bir şekilde yer/ zaman/ mekan bağlantıları ile uygun şekilde kararlılıkla dile getirdiği, mahkememizce de beyanlarının samimi ve tutarlı bulunduğu, ...*” Yargıtay 9. CD. E. 2023/2965, K. 2014/3332, T.17.03.2014 <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 14.03.2024).

¹¹³⁹ “*SSÇ ile mağdurenin internet yoluyla tanıştıktan sonra SSÇ’nin görüşme teklifini mağdurenin kabul etmediği, bunun üzerine SSÇ’nin mağdureyi kaçırıp cinsel istismarda bulunmayı planladığı, olay tarihinde mağdureyi yolda tek başına gören SSÇ ve arkadaşının mağdureyi kolundan tutup zorla araca bindirip ıssız bir yere götürdükleri, burada SSÇ’nin mağdureyi itip yere düşürdükten sonra üzerine abanıp boynunu öpmeye başladığı, mağdurenin üzerindeki bluzu çıkarmaya çalıştığı fakat*

Oluş kavramı vakianın vuku bulması, tekevvün etmesi iken daha önce de ifade ettiğimiz gibi Birtek 'in tanımıyla *oluş* ya da *kabul* şeklinde kullanılan ifade, hakimin kanaat getirdiği sübjektif maddi bir gerçektir.¹¹⁴⁰ Yargıtay da mağdurun anlatılarının vakıyla uyum içinde olmasının, yine şikayetle başlayıp daha sonra değişmemesinin beyanların samimi ve tutarlı olduğuna işaret ettiğini belirtmiştir. Yine benzer bir kararında Yargıtay, “*olayların öncesi ve sonrasına ilişkin tutarlı ve olaya oluşa uygun açıklamalarda bulunduğu anlaşılmıştır*” şeklinde ifadeyle mağdurun beyanının itibar edilir olduğuna karar vermiştir.¹¹⁴¹

Beyanın tutarlı olması, beyanı oluşturan tüm öğelerin de sağlam ve tutarlı şekilde bir araya gelmiş olması demektir. Öğretide bu hususta ileri sürülen bir görüşe göre gerçekten yaşanmış bir vakıa hakkındaki anlatılarda, kavramsal detayların çelişkisiz ve sağlam bir şekilde bir bütünü oluşturacağı, cümlelerin birbiri arasında tutarlı olacağı, ifadelerin birbirini çürütmeyeceği ve öyküleme içindeki geçişlerin de mantık temelli olacağı yönündedir. Ve beyanlarda kayda değer bir tutarsızlık söz konusu değilse, daha sonra ayrıntılarıyla değineceğimiz husus olan ölçüt bazlı içerik analizine uygun bir beyanın varlığından söz edilebilecektir.¹¹⁴²

Beyanın mantıklı ve tutarlı olması, vakıa hakkında ayrıntılı bilgi verebilmeyi gerektirir. Olayın oluş şekli, yeri, zamanı, adli mercilere intikali, olaya ve faile dair diğer ayrıntıların da anlatılması gibi hususları içinde barındırır.¹¹⁴³ Tutarlılık ifadesiyle kastedilen, olay

çıkaramadığı, bluzu göğüsler açılmayacak şekilde indirip elleriyle mağdurenin göğüslerini okşayıp sıkıdığı, mağdureyi dudağından, boynundan ve yanağından öpmeye devam edip mağdurenin kot pantolonunu çıkarmaya çalıştığı, fakat mağdurenin direnmesi üzerine pantolonu çıkaramadığı, bir ara mağdurenin SSÇ'yi üzerinden itip geriye düşürdüğü, mağdurenin yerden kalkarak kaçmaya başladığı, SSÇ'nin bir süre mağdureyi kovalayıp yakalayamacağını anlayınca kovalamayı bıraktığı, SSÇ'nin bu şekilde mağdureye yoğun ve devam eden, sarkıntılık boyutunu aşan cinsel eylemlerde bulunduğu, adli raporda mağdurenin ifadesinde anlattığı şekilde göğüs bölgesinde lezyon tanımlandığı, SSÇ'nin cinsel eylemlerini tek başına işlediği, mağdurenin SSÇ'ye iftira atması için herhangi bir sebep bulunmadığı, oluşla uyumlu şikayetle gelişen ve aşamalarda değişmeyen beyanları samimi, tutarlı görülen mağdure anlatımı...” Yargıtay 9. CD. E.2021/13101, K. 2023/8081, T.06.12.2023 <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 14.03.2024).

¹¹⁴⁰ Birtek, Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, 13.

¹¹⁴¹ Yargıtay 9. CD. E.2023/9574, K. 2023/8146, T.06.12.2023 <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 14.03.2024).

¹¹⁴² Taneri ve Yeldan, *Cinsel Suçlarda Beraat*, 289; Alparslan Eyüpoğlu, “Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)”, *Güvenlik Bilimleri Dergisi* 1, sy 1 (12 Temmuz 2016): 5.

¹¹⁴³ “*Sanık ... hakkında mağdureye karşı cinsel saldırı suçundan cezalandırılması talebiyle açılan kamu davasında; mağdurenin açık tarih ve olay ayrıntısı vermeksizin soyut beyanları dışında sanığın cezalandırmasına yeterli başkaca bir delil bulunmadığı, sanığın hafta içi öğle arasında mağdureyle herkesin kullanıma açık ve işlek sayılabilecek piknik alanında araç içerisinde cinsel saldırıda*

örgüsünün mantıklı bir dizilimle, bütünlük içinde anlatılmasıdır. Esasen tutarlılık, beyanların kendi içinde çelişmemesini ifade ederken istikrarlılık mağdurun aşamalarındaki beyanlarının birbiriyle çelişmemesi anlamına gelir. Çelişmezlik ise mağdur beyanının diğer delillerle çelişmemesi olarak ifade edilebilir.¹¹⁴⁴

Cinsel suçların yargılaması sürecinde de mağdur beyanının kendi içerisinde mantıklı ve tutarlı olması çok önemlidir. Zira şikayetle başlayan ve daha sonra devam eden süreçte mağdurun beyanlarının sürekli değişmesi, yargı mercilerinde mağdurun hakikati anlatmadığı ve anlatılarının kurgu temelli olduğu kanaatini oluşturacaktır. Bu bağlamda çocukların beyanlarına çoğunlukla itibar edilmekle birlikte, öğretide hâkim olan görüşe göre çocuklar, gelişimsel özellikleri gereği daha kolay etkilenebilmekte ve yanıltıcı beyanlarda bulunma ihtimalleri daha yüksek olabilmektedir. Bu sebeple çocuk beyanlarında, fail ile çocuğun ebeveyni arasında bir husumetin var olup olmadığı, şayet vakıa karı koca arasında gerçekleşiyorsa eşler arasında devam eden bir boşanma davası yahut velayet anlaşmazlığı olup olmadığının incelenmesi gerektiği ileri sürülmüştür.¹¹⁴⁵

Yine Yargıtay kararlarında mağdur beyanının delil vasfı kazanabilmesi için fiziki ve mantıki olarak mümkün olması; akla, mantığa fizik kurallarına uyması gerektiği belirtilmiş ve mağdur beyanının da diğer delillerde olduğu gibi kendi içinde çelişmezliği ilkesine tabi olduğu, beyanın hem kendi içinde tutarlı olması hem de diğer maddi delillerle de çelişmemesi gerektiği ifade edilmiştir.¹¹⁴⁶

Esasında mağdur yaşadığı durumun vahametinden ötürü başta eksik bıraktığı hususları, zaman geçip sakinleştikçe ve ilk şoku üzerinden attıktan sonra tamamlayabilir, beyanlarına yeni ayrıntılar ekleyebilir. Yaşadığı ağır olaydan ötürü vakıayı kronolojik sıraya göre anlatamama, ana konudan saparak farklı bir şeyler anlatma, spontane konuşma içerisinde beklenmedik kopukluklar yaşama, olayı yarım bırakmalar da

bulunması şeklindeki iddianın hayatın olağan akışına da aykırı eylem isnadı olduğu değerlendirilmekte, sanığın inkar savunmasının aksini ispata elverişli, kesin vicdani kanaat oluşturacak somut maddi delil de bulunmadığından, şüpheden sanık yararlanır ilkesi de gözetilerek sanığın beraatine karar verilmiştir.” Yargıtay 9. CD. E.2022/15237, K. 2023/550, <https://kazanci.com.tr/>, T.09.02.2023 (E.t. 14.03.2024).

¹¹⁴⁴ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 195.

¹¹⁴⁵ Paksoy, “Cinsel Suçlarda İspat Meselesi”, 234; Bacaksız ve Bayzit, “Yargıtay’ın Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarda İspata Yaklaşımı Prof. Dr. Durmuş TEZCAN’a Armağan”, 400.

¹¹⁴⁶ Yargıtay 14. CD. E.2016/892, K. 2020/123, <https://kararci.com/yargitay/08-01-2020/14-ceza-dairesi/2016-892/2020-123> T.08.01.2020 (E.t. 14.03.2024).

yaşanabilir.¹¹⁴⁷ Esasında ilk beyanına daha sonradan eklemeler yapması beklenmedik bir hadise değildir. Zira mağdurun yaşadığı travmadan ötürü olayları eksik, karmaşık yahut tutarsız anlatabileceği hem AİHM kararında hem de Yargıtay kararlarında dile getirilmiştir.¹¹⁴⁸ Bu sebeple bu eklemeler nedeniyle mağdurun beyanında tutarsızlıklar olduğu ileri sürülmemelidir.

Mağdurun beyanının mahiyeti itibariyle tutarlı olabilmesi için vakıya dahi bazı hususları anlatması beklenir. Örneğin vücuda organ yahut sair cisim sokulduğu iddiası varsa, vücuda hangi bölgeden sokulduğu, oral yolla yapıldıysa mağdurun öğürmesi vs. ya da anal yoldan yapıldıysa mağdurun hissetmesi, ağrı ya da acının söz konusu olması gerekir. Anal yoldan cinsel ilişki iddiasına rağmen mağdurun bedeninde sanığa ait vücut salgısının olmaması, yine tıbbi olarak cinsel ilişkiyi gösteren bir iz bulunmaması, mağdurun acı ya da ağrı hissetmemiş olması ya da bunlara dair hususları hatırlayamadığını söylemesi, iddia edilen suçla beyan arasında tutarsızlıklara sebep olabilir.¹¹⁴⁹

¹¹⁴⁷ Alparslan Eyüpoğlu, “Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)”, *Güvenlik Bilimleri Dergisi* 1, sy 1 (12 Temmuz 2016): 6-9.

¹¹⁴⁸ *Bu hususta muhalefet şerhi için bkz. “Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 90. maddesi gereğince kararlarına uyulması gereken Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin inceleme kriterlerinde ise; mağdurenin beyanları çok önemli görülmüş, beyanlarını ana delil olarak kabul etmiş davayı gören mahkemeye ise bunu test etme yükümlülüğü yüklemiştir. (P.S/Almanya kararı 04.09.2011) Yine, AİHM'sinin “M.C/Bulgaristan” davasında belirttiği gibi taraf devletlerin tecavüzü cezalandırma ve bu vakaları soruşturmak yönünde AİHS'nin 13. maddesi gereğince pozitif yükümlülüğü vardır. Cinsel şiddetin doğrudan kanıtlarının mevcut olmadığı hallerde yetkili makamlar tüm olguları incelemeli ve olayları çevreleyen koşulları değerlendirerek karara ulaşmalıdırlar. Bu bağlamda tecavüz, saldırı ve istismarın sadece fiziksel bulguları değil, psikolojik bulguları da dikkate alınmalı, mağdurun olay anlatımı ağırlıklı olarak değerlendirilmeli, bu değerlendirme esnasında; mağdur eylemlerine değil, fail eylemlerine odaklanılmalı, mağdurun yaşadığı travmaya bağlı psikolojik durumu göz önünde bulundurulmalı, mağdurun travmaya bağlı tutarsız, karmaşık yahut eksik anlatımı olabileceğini gözetilerek ayrıntılarda değil, genel olay örgüsünde tutarlılık aranmalı ve mağdurun olayın tek tanığı olduğu unutulmamalıdır. Yargıtay 14. CD. E.2020/1269, K. 2020/4849, <https://kazanci.com.tr/>, T.10.11.2020 (E.t. 14.03.2024).*

¹¹⁴⁹ “Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde, katılan çocuk ...'nın 08.11.2013 tarihli ifadesinde; “SSÇ ...'ün cinsel organını arkama sokup sokmadığını hatırlamıyorum, o sırada canımın yanıp yanmadığını da hatırlamıyorum, bu olay tuvaletin dışında gerçekleşti ” şeklinde beyanda bulunduğu, yine katılan çocuk ...'nin mahkememizin 04.09.2014 tarihli 1. celsesinde alınan beyanında da “... beni tuvalete çektii, bana birşey söylemeden donumu aşağıya indirdi, ben o sırada bağırılmaya başladım, benim kafamı duvara vurdu, daha sonra kendi donunu indirdi, banai emdirdi, daha sonra da arkama soktu, acı hissettim ..” şeklinde beyanda bulunduğu, katılan çocuğun beyanları arasında tutarsızlık bulunduğu, katılan çocuğun yönlendirildiği yönünde mahkememizce kanaat oluştuğu, ayrıca katılan çocuk hakkında Afyonkarahisar Devlet Hastanesi Baştabipliği'nden alınan 07/11/2013 tarihli 9769 Sayılı raporu ile “ şahsın yapılan fizik muayanesinde anüs tarafında ödem, ekimoz, hiperemi saptanmadığı” tespit edildiği, Üniversitesi Adli Tıp Fakültesi Ana Bilim Dalı Başkanlığı'nın 23.10.2014 tarih ve 2014/1431 Sayılı raporu ile “ katılan çocuk ...'nin 2010 yılı yaz

Yine oral yolla vücuda organ sokulduğu iddiası olan bir olayda mağdur gözleri kapalı olduğu halde ağzına sokulan şeyi “*kalın pis ve ekşi*” bir şey şeklinde tarif etmiş ve Yargıtay bu tarife dayalı olarak eylemin sübut bulunduğunu dile getirmiştir. Aynı karardaki muhalefet şerhinde ise mağdurun ne olduğunu görmediğini, bu hususta şüphenin sanık lehine yorumlanması ve sanığın eylemin basit halinden sorumlu olması gerektiği ileri sürülmüştür.¹¹⁵⁰

Mağdur beyanını güvenilir kılan en önemli özellik, beyanın ayrıntı ihtiva etmesidir. Burada önemli olan mağdurun aşamalarda olayın özünü ayrıntılı bir şekilde anlatabilmesidir.¹¹⁵¹ Yargıtay, kararlarında ayrıntı içeren mağdur beyanlarını güvenilir bulmakta ve bu beyanlara itibar etmekte; buna karşılık, somutlaştırılmamış ve ayrıntıdan yoksun anlatımları ise soyut nitelikte değerlendirerek hükme esas almamaktadır.¹¹⁵² Mağdurun muhakemenin her aşamasında yapmış olduğu ayrıntılı beyan, beyanın güvenilirliği artırmaktadır.¹¹⁵³ Mağdurun, yargılama sürecinin çeşitli aşamalarında

aylarında maruz kaldığı iddia olunan eylem nedeniyle ruh sağlığının bozulmadığı” tespit edildiğinin bildirildiği, ayrıca katılan çocuğun cinsel istismara uğradığını iddia ettiği olayın üzerinden 3 yıl geçtikten sonra televizyon izlemesi sırasında annesine anlattığı, cinsel istismara uğradığını iddia eden çocuğun olayın üzerinden uzun bir süre geçtikten sonra olayı anlatmasının hayatın olağan akışına aykırı olduğu ve SSC ile katılan çocuk arasında meydana gelen cinsel eylemin katılan çocuğun çelişkili beyanları dışında SSC'nin suçu işlediğine dair hakkında mahkumiyet kararı verilmesini gerektirir her türlü şüpheden uzak, kesin, inandırıcı ve yeterli delil elde edilemediği anlaşıldığından, SSC'nin müsnet suçtan CMK'nun 223/2-e maddesi uyarınca beraatine karar vermek gerekmiştir.”

¹¹⁵⁰ Muhalafet şerhi, “Mağdur kolluktaki ilk anlatımında cinsel organı sokma olayından bahsetmeyip “ağzıma şişe soktu, parmağını yalattı. Gözümü kalın pis bir iple bağladı. Daha sonra fermuar sesi duydum. Bana kalın bir şey yalattıma çalıştı. Yalamak istemedim ama dilim değdi, çok pis bir şeydi.” şeklinde tarif etmiştir. Daha sonraki alınan beyanlarında da benzer anlatımlarda bulunmuş, yalnızca mahkemede ifade dilinin ağzı içinde olduğunu, ekşi dediği şeyi ağzının içinde diline değdirildiğini söylemiştir. Mağdurun anlatımı ve tüm dosya kapsamından sanığın mağdurun ağzına su şişesi ve parmağını soktuğu, parmağını yalattığı sabit olmasına karşın devam eden eyleminde gözünü kalın ve pis iple bağladığı anlaşılmıştır. Bu durumda mağdurun fermuar sesinden sonra ağzını soktuğunu iddia ettiği “kalın, pis ve ekşi” şeyin ne olduğu belli değildir. Mağdur sadece tahminde bulunmaktadır. Mahkeme bu şeyin penis olma ihtimalinin kuvvetle muhtemel olduğundan bahisle sübutu kabul etmiştir. Kişi diline değdirilen şeyin ne olduğunu tam olarak anlamamışken bunun penisten başka bir şey olamayacağı varsayımı ile ceza verilmesi mümkün değildir. Dile değdirilen şeyin ne olduğu şüphede kalmış, ispatlanamamıştır. Ayrıca bu şeyin ağza sokulup sokulmadığı hususu da mağdurun bu konudaki ifadelerinin çelişkili olması sebebiyle şüphede kalmıştır. Bu sebeple eylemin basit cinsel istismar aşamasında kaldığı kanaatiyle sayın çoğunluğun görüşüne iştirak etmiyoruz.”

¹¹⁵¹ Muhammet Kızıl, “Tanık İfadesi ve İnanırcılık”, *Ankara Barosu Dergisi* 0, sy 2 (2014): 399-400.

¹¹⁵² “Mağdurenin açık tarih ve olay ayrıntısı vermeksizin soyut beyanları dışında sanığın cezalandırmasına yeterli başkaca bir delil bulunmadığı..., şüpheden sanık yararlanır ilkesi de gözetilerek sanığın beraatine karar verilmiştir.” Yargıtay 9. CD. E.2022/15237, K. 2023/550, <https://kazanci.com.tr/>, T.09.02.2023 (E.t. 14.03.2024).

¹¹⁵³ “Mağdure ...'nın soruşturma evresinde, yer ve zaman bildirerek yaptığı ayrıntılı beyanlar” Yargıtay 14. CD. E. 2011/13906, K.2013/10693 T. 30.10.2013 <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 14.03.2024). “Halasının kocası olan sanıkla aralarında husumet bulunmayan onbir yaş

yöneltilen sorulara yalnızca kısa yanıtlar vermesi veya soruları “evet” ya da “hayır” şeklinde geçiştirmesi, beyanlarının yeterli ayrıntı içermediğini ve açıklık taşımadığını göstermektedir.¹¹⁵⁴

Mağdurun beyanında ayrıntı ne kadar fazlaysa, beyanın güvenilirliği o kadar artacaktır. Mağdur olay yeri, zamanı, olayın gerçekleşme şekli, olay esnasına etrafta bulunan kişiler, faile ait özellikler, olay öncesi ve sonrasında yaşananlara beyanında yer verdikçe, beyanı daha güvenilir bir hal alacaktır.¹¹⁵⁵ Elbette mağdurun ayrıntılı bilgiler verdiği fiillere yönelik fiziki delillerin adli tıp verileri ile çelişmemesi gerekmektedir.¹¹⁵⁶ Ayrıca mağdurun verdiği her ayrıntı küçük dahi olsa ispat için kıymetlidir.

Mağdurun beyanında yer verdiği ayrıntılar orijinal ayrıntı ve iç içe geçmiş anlatım şeklinde ikiye ayrılır. Orijinal ayrıntı, beyanda çok kolay tespit edilen, hemen göze çarpan ekseriyetle “*anormal, hayret verici, sürpriz dolu, çok özel anlatımlar*” dan oluşur.¹¹⁵⁷ Bu ayrıntılar bahsi geçen suça dair ve o suça özel ayrıntılardır. Cinsel suçların işleniş açısından pek çok ortak yönü olabilse de her olayın kendine has özellikleri de söz konusu olur. Tamamen birbirinin aynısı iki vakianın olması söz konusu değildir. Aynı failin bile işlediği suçlar açısından orijinal ayrıntıların olması mümkündür. Mağdurun kendisine cinsel saldırıda bulunan failin cinsel organında bir yanık yahut yara izinden bahsetmesi orijinal bir ayrıntıdır. İç içe geçmiş ayrıntı ise mağdurun geçmişe dayalı olarak iç içe geçen anlatımlarıdır. Bu tarz anlatımların kolaylıkla uydurulmadığı ve doğru olduğu

içerisindeki mağdurenin soruşturma ve kovuşturma evrelerinde alınan ayrıntılı ve istikrarlı beyanları...” Yargıtay 14. CD. E. 2014/5291, K.2016/5775, T. 09.06.2016 <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 14. 03.2024).

¹¹⁵⁴ “...yargılama aşamasında katılanın konuşmaktan çekinmesi ve uzun uğraşlara rağmen benzer sorulara kısa ve benzer kaçamaklı cevaplar vermesi karşısında, cinsel istismar suçunda en önemli delilin suçun mağdurunun samimi ve çelişkili olmayan beyanları olduğu dikkate alınarak katılan ...'nun beyanları mahkememizce inandırıcı ve yeterli görülmemiştir.” Yargıtay 9. CD. E.2021/9338, K.2023/6647, <https://kazanci.com.tr/>, T.24.10.2023, (E.t.05.07.2025).

¹¹⁵⁵ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 197.

¹¹⁵⁶ “İstanbul Anadolu Adli Tıp Şube Müdürlüğünde görevli adli tıp uzmanınca düzenlenen 28.11.2017 günlü, 28631-28632 Sayılı doktor raporlarında her iki mağdurenin yapılan cinsel muayenelerinde hymenin sağlam olup, herhangi bir organ veya sair cisim içeren penetrasyona ait tıbbi travmatik bulguya rastlanılmadığının ve anal muayenede anüs etrafında veya anüste organ penetrasyonu içerecek şekilde cinsel ilişkinin tıbbi delillerinin bulunmadığının belirtilmesi üzerine mahkemece beyanları alınan mağdurelerin bu kez farklı olarak sanığın organ sokmaksızın süründüğünü ifade etmeleri...” Yargıtay 14. CD. E.2020/1269, K. 2020/4849, <https://kazanci.com.tr/>, T.10.11.2020 (E.t. 14.03.2024).

¹¹⁵⁷ Kızıllı, Tanık İfadesi ve İnandırıcılık, 399.

genel kabuldür. Örneğin; failin mağdura bakire olup olmadığını sorduğunda, mağdurun faile eski erkek arkadaşından bahsetmesi.¹¹⁵⁸

2.7.1.2. Beyanın İstikrarı, Samimiyeti ve Çelişmezliği

Mağdur beyanında istikrar, mağdurun muhakemenin her aşamasında vakıyı aynı biçimde, aynı düzende devam ederek beyan etmesidir. Şayet mağdur kollukta, savcılık ve mahkeme huzurunda başına gelen cinsel suç hadisesini istikrarlı bir şekilde anlatmışsa beyanına itibar edilecektir.¹¹⁵⁹ Yargıtay da içtihatlarında mağdurun aşamalarda ısrarlı ve istikrarlı bir şekilde yaptığı açıklamaları itibar edilebilir kabul etmiştir.¹¹⁶⁰

Mağdurun beyanlarında istikrardan söz edilirken, her aşamada birebir aynı ifadelerin tekrarlanması gerektiği düşünülmemelidir. Önemli olan, olayın genel akışının, fiillerin tasvirinin ve cinsel suçun anlatı çerçevesinin benzerlik göstermesidir. Bu yönüyle anlatımlar arasında makul ölçüde paralellik bulunması yeterli kabul edilmelidir. Esasında mağdurun aşamalarda anlattığı olay örgüsünün genel manada benzeşmesi, beyanın istikrarlı olması için önemlidir. Aşamalarda değişmeyen, ısrarlı ve istikrarlı bir şekilde yapılan anlatılar bu kapsamdadır. Mağdurun şikayetinden vazgeçmesi, katılma hakkını kullanmaması, sürecin yorucu ve yıpratıcı olması nedeniyle bıkmaması ve bunalmasa söz konusu olabilir. Bu hallerden mağdurun beyanında istikrarsızlık olduğu söylenemez.¹¹⁶¹ Önemli olan mağdurun özü itibarıyla beyanlarının birbirini tutması ve aşamalarda samimi ve istikrarlı anlatımlarının olmasıdır.¹¹⁶² Ayrıca Yargıtay uygulamasında da mağdur beyanında bahsedilen eylemlerin istikrarlı ve birbirini teyit eder şekilde anlatılmış olması,

¹¹⁵⁸ Kızıl, 400.

¹¹⁵⁹ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 198.

¹¹⁶⁰ “Mağdurenin aşamalarda istikrarlı anlatımları, ikrar içeren savunma ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde; sanığın suç tarihinde on iki yaşında olup rızası hukuken geçersiz olan mağdureyi aracına aldıktan sonra cinsel amaçla tenha bir yere götürdüğü kabul edilerek kurulan hükümde, hukuka aykırılık görülmemiştir.” Yargıtay 9. CD. E.2022/16231, K.2023/1782, T.29.03.2023, <https://www.yargitayictihatmerkezi.gov.tr/kararArama>, (E.t. 16.03.2024) “Mağdurenin aşamalarda istikrarlı ve samimi beyanları, olayın intikal şekli ve süresi ile tüm dosya içeriğine göre sanığın, mağdurenin belinden tutup vücuduna dokunmak suretiyle üzerine atılı suçu işlediği anlaşıldığından...” Yargıtay 14. CD. E.2014/11506, K.2017/5771, T.21.11.2017, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 16.03.2024)

¹¹⁶¹ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 200.

¹¹⁶² “Olayın intikal şekli ve zamanı, mağdurenin aşamalarda istikrarlı ve samimi anlatımları, her ne kadar kovuşturma evresinde ifadelerini değiştirmiş olsalar da tanıklar ..., ... ile ...in savcılıkça sıcağı sıcağına alınan ve mağdurenin beyanlarını teyit eden yeminli ifadeleri...” Yargıtay 14. CD. E.2020/2935, K. 2021/475, <https://kazanci.com.tr/>, T.26.01.2021 (E.t. 14.03.2024).

beyanlarının özde hiçbir değişiklik ve çelişki olmaksızın devam etmesi, bu kriterin sağlanması için önemlidir.¹¹⁶³

Yargıtay, mağdurun her aşamada değişen beyanlarını istikrarsız kabul etmiştir.¹¹⁶⁴ Yine Yargıtay mağdur beyanının istikrarlı olup olmadığını incelerken sadece aşamalarda özü itibariyle aynı kalması ile yetinmemiş, verdiği ifadelerin birbirini doğrulaması¹¹⁶⁵ ve çelişkili olmamasını da beyanın istikrarlı olması için gerekli görmüştür.¹¹⁶⁶ Yargıtay Ceza Genel Kurulu da mağdurun tüm aşamalarda tutarlı ve özde değişmeyen beyanlarının yan

¹¹⁶³ Bu hususta muhalefet şerhi için bkz. “Sanığın suçu işlediğine dair cezalandırmaya yeterli ve inandırıcı deliller bulunmaktadır. Mağdurun beyanında davanın hiç aşamasında özde hiçbir değişiklik ve çelişki yoktur. Mağdurun beyanı, ayrıntılı, tutarlı, somut, istikrarlı ve mantıklıdır. İfadede hiçbir olağanüstü unsur veya açıklanamayan nokta yoktur. Beyan, gerçek, sağlam, güvenilir ve inanılır bir delil olup yaşanmış bir vakıyı ifade etmektedir. Yargıtay 14. CD. E.2019/5092, K. 2021/2392, <https://kazanci.com.tr/>, T.25.03.2021 (E.t. 14.03.2024).

¹¹⁶⁴ “Mağdurenin aşamalarda istikrarsız, çelişkili anlatımları, sanık savunmaları ve tüm dosya içeriğine göre, mağdurenin kaldığı evin camlarının demir parmaklıkları olmaması, evin konumu itibarı ile rahatlıkla yardım isteyebileceği, sanık ...'ın eve gelerek mağdureye dışarıya çıkmayı teklif etmesine rağmen dışarı çıkmayı kabul etmemesi, mağdurenin evde tutulduğunu iddia edildiği tarihlerde cep telefonundan üvey babası ve ... İl Emniyet Müdürlüğü ile konuşmalarının olmasına rağmen olayı bildirmemesi karşısında, mağdurenin bu evde zorla tutulmayıp rızası ile kaldığı ve kendi isteğiyle sanıklarla cinsel ilişkiye girdiğinin kabulünün gerektiği...” Yargıtay 14. CD. E.2014/2474, K. 2014/6853, <https://kazanci.com.tr/>, T.26.05.2014 (E.t. 14.03.2024).

¹¹⁶⁵ Bu hususta muhalefet şerhi için bkz. “Mağdure Cumhuriyet Savcılığında ifadesinde, evliliğin başından bu yana zorla anal ilişki olduğunu anlatmasına rağmen, mahkeme aşamasında anal ilişkilerin hamileliğini 7 - 8. aylarda başladığını beyan etmiştir. Mağdurenin bu ilişkilerin ne zaman başladığını bilmemesi mümkün değildir. Mağdure beyanları çelişkilidir. Ayrıca mağdure anal ilişkinin zorla olduğunu tariflemektedir. Zor olarak ise; "anal ilişkiye kabul etmezsen çeker giderim" diyerek tehdit ettiğini söylemekte olup bu zor ve tehdit kanunun aradığı anlamda bir zor veya tehdit değildir. Sanığın giderim şeklindeki beyanlarına karşı mağdurda zaten bu olaydan dolayı boşanma davası açtığını söylemesine göre sanığın "ilişkiye kabul etmezsen evden çeker giderim" şeklindeki beyanları mağdurun direncini kırarak mahiyette değildir. Mağdurenin tariflediği son ilişki mağdurenin ana-babasının evinde olmuştur. Mağdure ev kalabalık olduğundan bağırma beyan etmektedir. Mağdurenin beyanının aksine evin kalabalık olması anal ilişkiye rıza göstermeyen mağdure için daha güvenlidir. İlişkiye rıza göstermemiş olsa evde hemen müdahale edebilecek kişiler vardır. Mağdure boşanma sebebi olarak da bu olayla birlikte sanığın evin geçimini sağlamaması da birleştiğinden boşanma davası açtığını beyan etmektedir. Sonuç olarak, mağdurenin beyanları çelişkilidir. Elimizde mağdure beyanı dışında da delil bulunmamaktadır. Eşler arasında anal ilişki toplum olarak hoş karşılanmasa da iki tarafın rızasıyla gerçekleşmesi halinde kanun koyucu herhangi bir yaptırım öngörmemiştir. Ancak zorla ilişkinin gerçekleşmesi ve şikayet bulunması halinde cezalandırma yoluna gidilebilecektir. Olayda kanunun aradığı anlamda bir zor olmadığından sanığın unsurları oluşmayan suçtan beraatine karar verilmesi gerektiğinden sayın çoğunluğun görüşüne katılmıyorum. Yargıtay 9. CD. E.2021/8638, K. 2023/1025, <https://kazanci.com.tr/>, T.01.03.2023 (E.t. 14.03.2024).

¹¹⁶⁶ “Mağdurenin yargılama aşamaları boyunca olayın gerçekleşmesine ilişkin vermiş olduğu tüm ifadelerinin istikrarsız, birbirlerini doğrulamaktan uzak ve çelişkili bulunduğu, beyanlarının dosya kapsamı itibariyle delillerle desteklenmediği, SSC'nin savunmalarının ise yargılama aşamaları boyunca değişmeyen, birbirini destekler ve doğrular mahiyette olduğu, iddia, savunma, mağdure ve tanık beyanları ile tüm dosya kapsamından anlaşılmış SSC'nin mahkumiyetine yeterli, kesin, inandırıcı, şüpheden uzak delil elde edilemediğinden müsnet suçtan beraatine karar vermek gerekmiştir.” Yargıtay 9. CD. E.2021/5092, K. 2023/6736, <https://kazanci.com.tr/>, T.25.10.2023 (E.t. 14.03.2024).

delillerle desteklenmesi halinde beyanın istikrarlı olduğunu ve hükme esas alınabileceğini belirtmiştir.¹¹⁶⁷

Mağdurun çocuk olduğu yargılamalarda, özellikle cinsel istismar gibi çocukta travmaya neden olan eylemlerde çocukların yaşadıklarını tam olarak anlatmasının zor bir durum olduğu¹¹⁶⁸, bu sebeple bunun çocuklar tarafından sıklıkla ertelendiği yahut eksik anlatıldığı ancak destekleyici görüşmeler yapıldığı takdirde çocukların çoğunun yaşadıklarını anlattığı¹¹⁶⁹, bu sebeple çocukların beyanlarında kimi zaman istikrarsızlıkların olabileceği¹¹⁷⁰ göz önünde tutulmalıdır. Nitekim akıl hastalığı bulunan bireylerin istikrarlı beyanlarda bulunamama ihtimali, genel kabul gören bir durumdur. Ancak bu kimseler dışındaki kişilerin, yaşadıklarını tamamen unutmaları, aşamalarda birbirinden çok uzak anlatımlarda bulunması, ifadelerini değiştirmesi olağan bir durum değildir. Bu halin söz konusu olduğu durumlarda mağdur beyanlarına itibar edilemeyecektir.

Şayet mağdurun aşamalarındaki beyanları, tehdit, baskı, zorlama vb. bir şekilde değiştirilmişse elbette mağdurun ilk beyanının esas alınması gerekecektir.¹¹⁷¹ Mağdurun ifadesini değiştirdiği hallerde mutlaka yargı mercilerince bu durumun incelenmesi¹¹⁷² ve

¹¹⁶⁷ Yargıtay CGK, T. 30/06/2015, 810-268 Sayılı Kararı.

¹¹⁶⁸ Gümüş, "The first interview with child ahead of reporting suspected child sexual abuse", 47.

¹¹⁶⁹ Lyon ve Ahern, "12. Disclosure of Child Sexual Abuse.", 2009, <https://works.bepress.com/thomaslyon/68/>.

¹¹⁷⁰ "Mağdur ...'nin, sanığı aynı mahallede oturmaları sebebiyle tanıdığını, okullar açıldığı zaman arkadaşı ...'ın sanığın kendilerine para vereceğini söyleyerek evine gidelim dediğini, ... ile birlikte sanığın evine gittiklerini, kapıyı çalınca "İçeri girin müzik dinleyelim sonra para vereyim bakkala gidin" dediğini, burada ... ile kendisine "... isimli yiyecek verdiğini, daha sonra kendilerine anal yoldan cinsel istismarda bulunduğunu, üzerini giyindikten sonra ... ve kendisine 1 TL para verdiğini, tek başına ve ... ile birlikte bir çok kez sanığın evine gittiğini, şüphelinin kendilerine "Eve gelmezseniz siz döverim daha çok canınızı acıtırım" dediğini, 1 TL para verdiğini, en son 31.12.2016 tarihinde evine gittiğini ve yine anal yoldan cinsel istismarda bulunduğunu, her ne kadar mağdur mahkemede ifadesini değiştirmiş ise de sosyolog tarafından belirtildiği üzere mağdurun olayın travmasından kaçmak için çelişkili beyanlar verdiği, korku ve utanma duygusu ağır bastığı, bu nedenle mahkeme huzurunda verilen ifadesine itibar edilmemesi gerektiği, mağdurun raporunda filli livata izine rastlanmadığının belirtildiği anlaşılmıştır." Yargıtay 9. CD. E.2023/11902, K.2023/8351, <https://kazanci.com.tr/>, T.12.12.2023 (E.t.15.03.2024).

¹¹⁷¹ "Olayın intikal şekli ve zamanı, mağdurenin aşamalarındaki istikrarlı ve samimi anlatımları, her ne kadar kovuşturma evresinde ifadelerini değiştirmiş olsalar da tanıklar ..., ... ile ...in savcılıkça sıcağı sıcağına alınan ve mağdurenin beyanlarını teyit eden yeminli ifadeleri..." Yargıtay 14. CD. E.2020/2935, K. 2021/475, <https://kazanci.com.tr/>, T.26.01.2021 (E.t. 15.03.2024).

¹¹⁷² "Mağdur ...'nin mahkememizce sağlıklı bir şekilde ifadesinin alınmadığı ancak olayı savcılıkta ifade edebildiği, katılanın suça sürüklenen çocuğun evine misafirliğe gidecek kadar yakın olduğu dikkate alındığında ...'nin iftira atmasını gerektiren herhangi bir nedeninin bulunmadığı gibi tanık ...'in mahkememizdeki beyanında ifadesini değiştirdiği ancak ifadesini değiştirmesine gerekçe olacak geçerli bir neden ileri süremediği, tanığın baskı altında ifadesini değiştirdiği yönünde mahkememizce

mağdurun kendi özgür iradesiyle beyanını değiştirip değiştirmediğinin tespit edilmesi gereklidir.¹¹⁷³ Mağdura yöneltilen bir baskı neticesinde mağdur beyanlarını değiştirmek zorunda kalmışsa bu durum istikrarsızlık olarak kabul edilmemelidir. Zira özellikle failin mağdurun babası, abisi, amcası, dedesi gibi kan bağı bulunan biri olması halinde aile tarafından mağdura şikayetini çekmesi ve beyanlarını değiştirmesi için baskı yapılabilmektedir.¹¹⁷⁴ Bu baskılar kimi zaman aile üyelerinin yüksek cezalar alacağı endişesiyle¹¹⁷⁵, kimi zaman failin evin geçimini sağlayan kişi olması sebebiyle bazen ise toplum baskısından¹¹⁷⁶ ötürü gerçekleşmektedir. Özellikle çocukların kolayca etkilenebilir yapıda oldukları, ilk ifadelerinin alınmasının ardından aile bireyleri ya da çocuk üzerinde otorite kurabilen başka kişiler tarafından¹¹⁷⁷ yönlendirilerek ezberletilmiş anlatımlarla beyanlarını değiştirebilecekleri hususu, Yargıtay kararlarında da ifade edilmiştir.¹¹⁷⁸

kanaat oluştuğu anlaşılmıştır.” Yargıtay 9.CD. E.2023/5395, K.2023/8666, <https://kazanci.com.tr/>, T.20.12.2023 (E.t. 15.03.2024).

¹¹⁷³ *Korunmaya muhtaç çocuğun hazırlık aşamasındaki tesirden uzak, ilk ve samimi anlatımına itibar etmek gerektiği, zira yargılama sırasındaki beyanının hayatın olağan akışına aykırı olduğu, korunmaya muhtaç çocuğun, baskı altında kalması üzerine beyanını değiştirdiği anlaşılmış...”* Yargıtay 9. CD. E.2021/18166, K.2023/8956, <https://kazanci.com.tr/>, T.27.12.2023 (E.t. 15.03.2024).

¹¹⁷⁴ *“Mağdurenin özgür iradesi ile beyanda bulunmadığına, ailesinin olayın kapatılması için baskı uygulamış olabileceğine, olayın gelişimi ve sona ermesi dikkate alındığında sanığın nitelikli cinsel saldırıya teşebbüs ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarını işlediğinin sabit olduğuna ve bu suçlardan cezalandırılması gerektiğine...”* Yargıtay 9. CD. E.2023/9523, K.2023/8361, <https://kazanci.com.tr/>, T.12.12.2023 (E.t. 15.03.2024).

¹¹⁷⁵ *“Bozma öncesi aşamalarda benzer beyanda bulunan mağdurenin kardeşi olan sanığın almış olduğu ceza miktarı ve bu nedenden kaynaklı baskı nedeniyle beyanlarından döndüğünün değerlendirilmesi gerektiğine...”* Yargıtay 9. CD. E.2023/5516, K.2023/8402, <https://kazanci.com.tr/>, T.13.12.2023 (E.t. 15.03.2024).

¹¹⁷⁶ *“...mağdurenin ailesinden ya da çevrenin tepkisinden çekinerek rızasıyla suça sürüklenen çocuk ile birlikte olduğu yönündeki ifadesini değiştirmiş olabileceği, Mahkeme huzurunda alınan beyanlarında da suça sürüklenen çocuğu sevdiğini ifade ettiği göz önüne alınarak inandırıcı bulunmayıp, mağdurenin suça sürüklenen çocuk ile kendi rızasıyla cinsel ilişkiye girdiği kanaatine varılarak çocuğun nitelikli cinsel istismarı ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarından cezalandırılmasına karar verilmiştir.”* Yargıtay 9. CD. E.2021/4411, K.2023/6259, <https://kazanci.com.tr/>, T.11.10.2023 (E.t. 15.03.2024).

¹¹⁷⁷ *“...mağdurenin sanığın yeğeni olduğundan onu korumak amaçlı ifadesini değiştirmiş olduğu kanaatiyle olayın sıcağı sıcağına dosyadaki tanık beyanları ve maddi deliller ile örtüşen soruşturma aşamasındaki beyanına itibar edildiği...”* Yargıtay 9. CD. E.2023/807, K.2023/2772, <https://kazanci.com.tr/>, T.04.05.2023 (E.t.15.03.2024).

¹¹⁷⁸ *“Mağdur çocuklar ve hatta tanıklar üzerinde ifadelerini değiştirmeleri için baskı uygulanmıştır. Bu durum ilk celse alınan tanık ... in ifadesine de yansımıştır. Mağdurların annesi tanıklardan ifadelerini çekmelerini istemiş ve biz ifademizi çektik sizde çekin demiştir. Yine 20/06/2023 tarihli Mağdurların Mahkememizce AGO da dinlenmesi sonucu düzenlenen adli görüşme değerlendirme raporunda; 'mağdur çocukların polise verdiği ilk ifadelerinin daha geçerli olabileceği, şu anda ezberlenmiş cümlelerle konuşuyor olduğu kanaati oluştuğu, ifade değişikliği hususunda yönlendirilmiş olabileceği düşünülmektedir' şeklindeki rapor ve tüm dosya kapsamında toplanan deliller de birlikte*

Yargıtay, mağdur beyanının doğruluğunu değerlendirirken beyanın gerçekliğini ve samimiyetini ölçüt olarak kabul etmektedir.¹¹⁷⁹ Bu bağlamda, samimiyet ile kastedilen; inandırıcılığı yüksek, içten, kendi içinde tutarlı ve yapaylıktan uzak anlatımlardır. Yargıtay'a göre samimi beyan; olayın oluşuyla ve diğer delillerle uyumlu, hayatın olağan akışına uygun, abartılı ya da hayal ürünü olmayan, ifadeler arasında çelişki barındırmayan¹¹⁸⁰, farklı aşamalarda tekrarlı olsa dahi tutarlılığını koruyan, yer ve zaman dahil ayrıntı ihtiva eden¹¹⁸¹, mağdurun olayı doğrudan yaşadığı izlenimini veren ve duygusal gerçeklik taşıyan anlatımlardır. Beyanın dış etkilerden bağımsız ve kendiliğinden oluştuğunu gösteren olgular, Yargıtay içtihatlarında samimiyetin göstergesi olarak kabul edilmekte ve bu yönde karine oluşturduğu değerlendirilmektedir.¹¹⁸²

Bu yönleriyle yapaylıktan uzak, kişisel gözleme dayalı ve içtenlikli beyanlar samimi kabul edilmektedir. Ayrıca Yargıtay, bazı kararlarında, mağdurun sanığa iftira atmasını gerektirecek bir durumun varlığının ispatlanamamasını, mağdur beyanının samimi olduğu yönünde bir gösterge olarak kabul etmektedir.¹¹⁸³ Yine Yargıtay, olayın hemen ardından, herhangi bir gecikme olmaksızın alınan beyanları da samimiyet göstergesi olarak değerlendirebilmektedir.¹¹⁸⁴ Mağdurun yaşadığı olayı, duygu ve düşüncelerini açık, anlaşılır, içten ve kurguya dayanmayan şekilde aktarması, ifadesinin olayın akışı, yer, zaman ve kişiler bakımından ayrıntılı, tutarlı ve güvenilir olması, sorulan soruları

değerlendirildiğinde...” Yargıtay 9. CD. E.2023/10993, K.2023/8311, <https://kazanci.com.tr/>, T.12.12.2023 (E.t. 15.03.2024).

¹¹⁷⁹ “...Mağdurenin özü itibariyle kolluk beyanı ile çelişmeyen, samimi ve inandırıcı bulunan duruşmadaki ifadesi, tanık Mine'nin mağdurenin anlatımlarını doğrulayan beyanları...” Yargıtay 5. CD. E.2011/3833, K.2011/4242, <https://kazanci.com.tr/>, T.24.05.2011, (E.t.15.03.2024).

¹¹⁸⁰ “...yargılama aşamasında katılanın konuşmaktan çekinmesi ve uzun uğraşlara rağmen benzer sorulara kısa ve benzer kaçamaklı cevaplar vermesi karşısında, cinsel istismar suçunda en önemli delilin suçun mağdurunun samimi ve çelişkili olmayan beyanları olduğu dikkate alınarak katılan ...'nın beyanları mahkememizce inandırıcı ve yeterli görülmemiştir.” Yargıtay 9. CD. E.2021/9338, K.2023/6647, <https://kazanci.com.tr/>, T.24.10.2023, (E.t.05.07.2025).

¹¹⁸¹ “...katılan mağdurenin yer ve zaman dahil ayrıntılı ve samimi anlatımları...” Yargıtay 9. CD. E.2021/20572, K.2025/1190, <https://kazanci.com.tr/>, T.17.02.2025, (E.t.05.07.2025).

¹¹⁸² “...korunmaya ihtiyacı olan çocuğun fiziksel gelişiminin içinde bulunduğu gelişim dönemi ile uyumlu olduğu, anlama, kavrama ve kendini ifade etme becerileri açısından bir sorunu olmadığı, anlatımlarının samimi ve kendiliğinden olduğu gözlemlenmiştir.” Yargıtay 9. CD. E.2022/14576, K.2023/335, <https://kazanci.com.tr/>, T.25.01.2023, (E.t.15.03.2024).

¹¹⁸³ “Akrabası da olan sanığa iftira atması için ileri sürülüp ispatlanmış herhangi bir neden bulunmayan mağdure Durkadın Cansız'ın aşamalarındaki samimi anlatımı...” Yargıtay 5. CD. E.2007/7587, K.2009/12054, <https://kazanci.com.tr/>, T.27.10.2009, (E.t.16.03.2024).

¹¹⁸⁴ “Mağdurenin hemen olay akabinde alınan samimi beyanı, ...” Yargıtay 5. CD. E.2009/2044, K.2009/4354, <https://kazanci.com.tr/>, T.07.04.2009, (E.t.16.03.2024).

içtenlikle yanıtlaması ve genel olarak verdiği bilgilerde samimiyet taşıması beyanın bu kriteri taşıdığını göstermektedir.¹¹⁸⁵

Yargıtay, mağdur anlatılarının samimiyetini değerlendirirken, özellikle yargılamanın farklı aşamalarındaki beyanlar arasında samimiyeti ve inandırıcılığı zedeleyecek nitelikte çelişki veya tutarsızlık bulunması hâlinde, mağdurun beyanını samimiyetsiz olarak değerlendirmekte ve bu beyana itibar edilmemesi gerektiği yönünde karar vermektedir.¹¹⁸⁶ Yargılama sürecinde beyanlarının samimi olduğu kabul edilen mağdurun anlatımları, mahkeme tarafından hükme esas alınabilir nitelikte değerlendirilir.¹¹⁸⁷

Yargıtay'ın mağdurun beyanının doğru olup olmadığı yönünde değerlendirme yaparken mağdurun muhakemenin aşamalarında beyanları arasında bir çelişkinin olup olmadığı hususunu da inceler. Mağdurun beyanı alınırken, suçun işlendiği yer, zaman, olayın oluş şekli gibi hususların muhakemenin evreleri arasında değişmemesi ve birbiriyle çelişmemesi gerekmektedir. Mağdurun bahse konu suç hakkında muhakemenin aşamaları arasında birbiriyle çelişen beyanları söz konusu ise bu beyanların hükme esas alınmaması gerekecektir.¹¹⁸⁸ Mağdurun beyanları arasında çelişki giderilemiyor, tüm şüphelerden beri bir şekilde vicdani kanı oluşmuyorsa olması gereken ceza verme motivasyonu ile hareket etmek olmayıp, şüpheden sanığı yararlandırıp beraata karar vermektir.¹¹⁸⁹

¹¹⁸⁵ Yargıtay 9. CD. E.2023/14115, K.2024/1825, karşı oy, <https://kazanci.com.tr/>, T.04.03.2024, (E.t.05.07.2025).

¹¹⁸⁶ Ahmet Ceylani Tuğrul, Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar ve Ensest İlişkiler, 2. Baskı, Adalet Yayinevi, Ocak 2013, s. 670-671

¹¹⁸⁷ “Beyanları samimi görülerek mahkemece hükme esas alınan mağdurenin...” Yargıtay 5. CD. E.2011/11188, K.2011/2161, <https://kazanci.com.tr/>, T.22.03.2011, (E.t.15.03.2024).

¹¹⁸⁸ “Mağdurun soruşturma aşamasındaki beyanı ile yargılama sırasında talimatla alınan beyanları arasında çelişki olduğu görüldüğünden çelişkinin giderilmesi amacıyla alınan ara karar gereği Harran Asliye Ceza Mahkemesine yazılan talimat sonucunun beklenerek, mağdur anlatımları arasındaki çelişki giderildikten sonra sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesi gerektiğinin gözetilmemesi, bozmayı gerektirmiş...” Yargıtay 6. CD., E. 2014/11587, K.2017/5426, T. 23.11.2017, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 12.01.2024). “Mağdur ...' nin 20.11.2011 tarihinde kollukta alınan beyanında sanıklar ..., ..., ... ve ...' un kendisini darp ettiğini beyan etmesine rağmen, 18.07.2013 tarihinde mahkemece alınan beyanında sanıklar ..., ... ve ...' in kendisine vurduğunu ancak ...' nin vurup vurmadığını hatırlayamadığını beyan etmesi suretiyle Katılan ...' nin beyanları arasında açıkça çelişki bulunması karşısında tanıklar ... ile ... ve Katılan ... mahkemece dinlenerek söz konusu çelişki giderilerek sonucuna göre sanık ...' nün hukuki durumunun tayin ve tespiti gerektiğinin gözetilmemesi,” Yargıtay 3. CD., E. 2015/13712, K.2016/97, T.11.01.2016, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 12.01.2024).

¹¹⁸⁹ S. Sinan Kocaoğlu, *Yargı Kararları Işığında Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar: TCK m. 102-105* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2016), 508. “Yargılama sırasında şikâyetinden vazgeçen mağdurenin çelişkili ve tutarsız beyanları, savunma, mağdure tarafından kovuşturma evresinde kabul edilen yazışma içerikleriyle sanık müdafisinin temyiz dilekçesi ekinde yer alan yazışma muhtevasının

Mağdurun beyanı, somut olayı derinlemesine anlatmaya muktedir olmalıdır. Beyan sarıh, uzun, tutarlı, istikrarlı ve mantıklı olmalıdır. Uzun olmasından kasıt vakıanın kim tarafından, nerede, nasıl yapıldığı ne zaman yapıldığı ne kadar devam ettiği, vakıanın evveli sonrasında neler olduğu sorularına yanıt verecek uzunlukta olmasıdır. Genel veya soyut olmayan, kendi içerisinde tutarlı, anlatılar arasından kopukluğun olmadığı, inandırıcı bir beyan olmalıdır. Sayılan bu özellikleri taşıdığı takdirde mağdur beyanı hükme esas alınabilecektir. Aksi takdirde beyan güvenilir, sağlam ve tutarlı olmadığından vakıayı temsil etmeyecek ve beyana tek başına ispat aracı olarak başvurulamayacaktır. Bu halde hüküm tesisi için başkaca delillere ihtiyaç hasıl olacaktır.

Yine mağdur beyanı ile tanığın beyanları arasında da çelişkinin olmaması gerekmektedir.¹¹⁹⁰ Şayet mağdur ve tanık beyanları arasında bir çelişki söz konusu ise bu halde başkaca deliller de elde edilemiyorsa, mağdur beyanına dayalı mahkumiyet hükmü tesis edilemeyeceğinden beraat kararına hükmedilmesi yerinde olacaktır.¹¹⁹¹ Mağdur beyanı kendi içerisinde tutarlı olsa dahi sanığın beyanıyla çelişmesi ve mağdurun

mağdurenin soruşturma evresindeki beyanına aykırı oluşu ve tüm dosya kapsamı nazara alındığında sanığın, mağdurenin rızası dışında konutuna girerek cinsel ilişkide bulunduğu dair cezalandırılmasına yeter, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmayıp, mevcut haliyle mağdureye gönderdiği tespit edilen mesaj içerikleri nedeniyle eyleminin kül halinde tehdit suçunu oluşturduğu gözetilmeden, yazılı şekilde mahkumiyeti hükümleri kurulması, bozma nedenidir.” Yargıtay 14. CD., E. 2015/8542, K.2019/11684, T. 15.10.2019 www.sinerjimevzuat.com.tr , E.t. 12.01.2024).

¹¹⁹⁰ “Mağdur ...'ın aşamalarda sanığın, mağdur ...'ı tehdit ettiğini beyan etmesi, tanık ...'ın mağdur ... ile benzer şekilde beyanda bulunması, tanık ... ve mağdur ...'ın ise sanığın mağdurları tehdit ettiğini beyan etmeleri karşısında, mağdurların ve tanıkların beyanları arasında oluşan çelişkilerin giderilerek tüm delillerin birlikte değerlendirilmesi ile TCK'nın 43. maddesinin uygulanıp uygulanmayacağı yönünden sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesi gerektiğinin gözetilmemesi,” Yargıtay 4. CD., E. 2018/7211, K.2021/15856, T.26.05.2021, Yener Ünver, “Ceza Muhakemesinde İspat, CMK ve Uygulamamız”, ed. Veli Özer Özbek, *Ceza Hukuku Dergisi* 1, sy 2 (Aralık 2006): 125. (E.t. 13.01.2024). “Mağdur ...'nın hem aşama beyanlarında çelişkiye düştüğü hem de tanık ...'nın beyanları ile mağdur beyanları arasında çelişki olduğu gözetilip, anlatımları arasındaki açık çelişkiler taraflara sorulup giderilmeye çalışılarak hangisinin hangi nedenle üstün tutulduğu karar yerinde açıklanıp tartışılmadan, Eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması...” Yargıtay 6. CD., E. 2015/5189, K.2018/2285, T.28.03.2018, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 13.01.2024).

¹¹⁹¹ “Mağdurenin olay günü alınan ilk ifadesinde sanığın kendisine dokunmak suretiyle cinsel saldırıda bulunduğu dair beyanda bulunmayıp, üç gün gün sonra kollukta alınan beyanında böyle bir iddiada bulunması, 22.06.2011 tarihinde ruh sağlığı ile ilgili rapor tanzim edildiği sırada şikayetlerini anlatırken sanığın vücuduna temas etmediğini söylemesi, mağdure ile dosyanın diğer müştekisi olan eşi...’un, mağdurenin gece yattığı yerle ilgili aşamalarda değişiklik gösterip birbiriyle çelişen anlatımları ve tüm dosya kapsamı nazara alındığında, mağdurenin soyut ve inandırıcı olmayan beyanları dışında sanığın üzerine atılı suçu işlediğine dair cezalandırılmasına yeter her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı gözetilerek beraatine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde mahkumiyetine hükmedilmesi, kanuna aykırı...” Yargıtay 14. CD., E. 2013/11825, K.2015/10860, T.23.11.2015, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 13.01.2024).

beyanını doğrulayan başkaca bir delil elde edilememesi halinde mağdur beyanına dayalı mahkûmiyet hükmü tesis edilemeyeceği yönünde kararlar söz konusudur.¹¹⁹²

2.7.1.3. Beyanın Hayatın Olağan Akışına Uygunluğu

Mahkemelerin, olayları değerlendirirken, vakıyı akla ve mantığa uygunluk çerçevesinde inceleyerek, sanığın suçla bağlantısını kurmaya çalıştıkları gözlemlenmektedir. Bu değerlendirme sırasında sıklıkla başvurulanan *hayatın olağan akışına aykırılık* kavramı ise, esasen maddi vakıanın doğrudan tespiti mümkün olmayan yönlerini tamamlamaya yönelik varsayımsal bir dayanak işlevi görmektedir. Bu tür bir yaklaşım, ilgili kısmın mahkemece kesin biçimde sabit görülmediğini, ancak gündelik hayat tecrübeleri doğrultusunda muhtemel bir senaryo olarak kabul edildiğini göstermektedir. Başka bir deyişle, sırf olağan yaşam deneyimlerine uymadığı gerekçesiyle mahkûmiyet kararı verilmesi, hükmün yüksek olasılığa dayanarak tesis edildiğini ve dolayısıyla *şüpheden sanık yararlanır* ilkesinin ihlal edildiğini ortaya koyar.

Mağdurun beyanının da hayatın olağan akışına uygun olması beklenmektedir. Mağdurun anlatıları, eğer hayatın olağan akışıyla bağdaşmıyorsa artık delil olarak dikkate alınmaz. Ancak ifadenin hayatın olağan akışına uygunluk göstermesi de tek başına sanığın mahkûmiyetine yeterli bir dayanak oluşturmaz. Elbette mağdurdan, yaşadığı olayı gündelik yaşam deneyimleriyle örtüşecek şekilde anlatması beklenebilir; fakat bu beklenti, kendiliğinden hukuken geçerli bir ispat sayılmaz. Sonuç olarak, mağdurun anlatımı yalnızca hayatın olağan akışıyla uyumlu olduğu için doğru kabul edilemez ve bu nedenle delil değeri taşıdığı ileri sürülemez.¹¹⁹³

Bu bağlamda Yargıtay mağdur anlatılarının hayatın olağan akışına uygunluğu, somutluğu, teknik delillerle çelişip çelişmemesi¹¹⁹⁴ hususlarını da karar verirken dikkate

¹¹⁹² Ünver, “Ceza Muhakemesinde İspat, CMK ve Uygulamamız”, 125.

¹¹⁹³ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 218.

¹¹⁹⁴ “Katılan ...'un suça sürüklenen çocuk ve oğlu olan mağdurun inşaata girdiğini ve eşi ile'ın da gördüğünü beyan etmesine karşın her üç tanığın böyle bir olaya şahit olmadıklarını beyan ettiklerine, suça sürüklenen çocuğun aşamalarda suçlamayı kabul etmediğine, mağdurun aşamalarda beyanlarının çelişkili olduğuna, mağdurun olay yerini gösteremediğine, mağdurun anal ilişkiden bahsetmesine rağmen raporda anal bulgu bulunmadığına, mağdurun anlattığı şekilde organ sokmak sureti ile eylem yapılmış olsa DNA örneklerinde sperm ya da cinsel salgının bulunması gerektiğine, olayın sarkıntılık aşamasında kaldığına, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan Yargıtay bozma kararından önce beraat kararı verilmesine rağmen bozmadan sonra mahkûmiyet kararı verilmesi ve ... Olayın ortaya çıkış şekli ve

almaktadır. Yargıtay verdiği kararlarla bahsi edilen bu prensiplere mağdurun aykırı davranması halinde beyanına itibar edilmemesi gerektiği yönünde hüküm tesis etmektedir.¹¹⁹⁵

2.7.2. Muhakeme Sürecine İlişkin Kriterler

2.7.2.1. Beyanın İntikal Şekli ve Zamanı: Şikayetin Gecikmesi ve Değerlendirmeye Etkisi

Yargıtay mağdur beyanına delil olarak en sık başvurulmuş cinsel suçlarda, beyanı değerlendirirken bazı prensipler belirlemiştir.¹¹⁹⁶ Yargıtay'ın mağdurun beyanının doğru

zamanı, mağdurun aşamalarda soyut ve çelişkili beyanları, suça sürüklenen çocuğun savunmalarında suçlamaları kabul etmemesi, raporlar, tanıkların görgüye dair bilgilerinin bulunmaması ve tüm dosya kapsamına göre, suça sürüklenen çocuğun atılı suçlardan cezalandırılmasına yeter, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı anlaşıldığından, beden veya ruh sağlığını bozacak şekilde çocuğun nitelikli cinsel istismarı ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarından beraati yerine yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi nedeniyle hükümler hukuka aykırı bulunmuştur” Yargıtay 9. CD., E.2022/15240, K. 2023/2432, T. 25.04.2023, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/dsp.php?fn=9cd-2022-15240.htm&kw=ma%C4%9Fdurun+ahlaki+durumu&cr=yargitay#fm> (E.t. 12.01.2023)

¹¹⁹⁵ vd. Yargıtay 9. CD., E. 2023/3787, K. 2023/3418, T.

¹¹⁹⁶ *Cinsel suçların çoğu zaman sadece iki kişi arasında geçmesi, olayın görgü tanıklarının olmayışı, kamera veya video kaydı, ses kaydı gibi teknik araçların nadiren suç delili olarak dava dosyalarında yer alması nedenleriyle cinsel dokunulmazlığa karşı suçların ispatında çoklukla beyan delilleri belirleyici olmak durumundadır. Zira başkaca delil yoktur. Yargıtay bazı kararlarında şüpheden sanık yararlanır ilkesini katı bir şekilde uygulamakta iken bazı kararlarında da mağdurun beyanını esas almaktadır.*

Yargıtay'ın cinsel suçlarda mağdurun beyanının doğruluğunu sınarken başvurduğu kriterler genel olarak şu şekildedir

- Şikayetçi mağdurun şikayetini dile getirme süresi,

-Mağdurun sanığı tanıyıp tanınamaması,

Suçun mağduru, suçu işlediği iddia edilen sanığı olaydan önce tanıyorsa, mağdurun kimliği ve eşgali belirli bir kimseyi cinsel suçun faili olarak gösteren beyanına değer verilmelidir.

-Fail ile mağdur arasında önceye dayalı herhangi bir husumet bulunup bulunmaması,

Fail ile mağdur birbirini tanıyorsa, aralarında olaydan önceye dayalı husumet bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır. Mağdur ile fail arasında önceye dair husumet varsa mağdurun cinsel taciz, cinsel saldırı veya cinsel istismara maruz kaldığına ilişkin beyanı Yargıtay tarafından ispat için yeterli görülmemektedir.

-Mağdurun kendi şeref ve onurunu ilgilendiren bir konuda iftira atması için sebep bulunup bulunmaması,

Cinsel suçların yargılama süreci, bireysel ve sosyal etkileri itibariyle özellikle mağdur açısından zorlu bir süreçtir. Mağdurun doğrudan kendi şeref ve onurunu ilgilendiren bir konuda iftira atması için somut bir olgu tespit edilememişse, mağdurun beyanına itibar edilmelidir.

-Mağdurun beyanlarının hayatın olağan akışına uygun, tutarlı ve çelişkisiz olması,

Yargıtay'a göre mağdurun olayı anlatım biçimi ve hikayesi, hayatın olağan akışına uygun olmalıdır. Mağdurun beyanı tüm aşamalarda birbiriyle uyum göstermeli, samimi, ısrarlı ve herhangi bir tereddüde mahal bırakmayacak şekilde açık olmalıdır. Yargıtay içtihatlarına göre çelişkiler içeren, hayatın olağan akışına açıkça aykırı olan, aşamalarda değişen mağdur beyanlarına itibar edilemez.

-Mağdur beyanının teknik delillerle çelişmemesi ve somut olması,

olup olmadığı yönünde değerlendirme yaparken esas aldığı prensiplerden ilki, mağdurun şikayette geç kalıp kalmadığıdır.¹¹⁹⁷ Yargıtay'ın makul bir sebep olmaksızın mağdurun şikayette geç kalmasını sanık lehine yorumladığı kararları mevcuttur.¹¹⁹⁸ Özellikle cinsel suçlarda, Yargıtay mağdurun olaydan ne kadar süre sonra yetkili makamları haberdar ettiğini incelemektedir. Bu incelemeyi ise mağdurun kendi sosyal konumunu koruma

Mağdur beyanı teknik bazı delillerle, örneğin doktor raporuyla çelişmemelidir. Tıp biliminin veya diğer bilim dallarının verileriyle açıkça çelişen mağdur beyanı mahkumiyet hükmüne esas alınamaz. -Mağdurun olayı hemen üçüncü kişilere anlatması, Mağdurun başından geçen olayı hemen yakınındaki insanlara anlatması ve mağdurun bu anlatımına tanıklık eden kişilerin beyanı ile mağdurun beyanının örtüşmesi ispat açısından önemli bir husus olarak kabul edilmektedir.

-Mağdurun direnme/yardım isteme imkanı olan hallerde bu imkanı kullanıp kullanmadığıdır. Yargıtay 9. CD. E.2023/3787 K.2023/3418, T.23.05.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 12.01.2024)

¹¹⁹⁷ *"katılanın tanık ...'nın beyanı üzerine iddia ettiği eylemler ile ilgili şikayet amaçlı başvuruda bulunmamasının makul bir sebebinin bulunmaması daha sonra şikayette bulunması, bu durumun makul bir sebebinin yer almaması, tarafların köpek gezdirdikleri alanın ortak olması ve karşılaşmanın kaçınılmaz oluşu, tanıkların yukarıda açıklanan gerekçelerle beyanlarına itibar edilmemesi, tarafsız oldukları konusunda şüpheye düşülmesi, sanığın ısrarla katılana rahatsızlık vermek amacıyla takip ettiğine dair somut ve yeteli delilin bulunmaması, husumetli bulunduğu kişiye rahatsızlık vermek amacıyla takip edecek bir kişinin köpek gezdirme bahanesiyle takip eylemini gerçekleştirmesinin makul yöntem olmaması ve hayatın olağan akışına aykırı görülmesi, katılanla aynı apartmanda oturan sanığın rahatsızlık vermeyi düşünse idi daha kolay yöntemlerle de katılana rahatsızlık verebilecek olduğu düşünüldüğünde, sanık hakkında açılan davada sanığın mahkumiyetine elverişli tarafsız tanık beyanı, somut ve yeterli delil bulunmadığından beraatine karar vermek gerekmiştir." Yargıtay 12. CD. E. 2023/1636, K.2023/4386, T.25.10.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 12.01.2024)*

¹¹⁹⁸ *" Sanık ...'ın Beyşehir İlçesinde Yazar tarım ürünleri ismi adı altında tarım ürünleri satan bir esnaf olduğu, sanık ...'nin da... 'nin bayisi olduğu, katılanların ise çiftçilikle uğraştıkları, 2009 yılı Eylül ayında katılanların sanık ...'den tarlalarında kullanmak üzere... markalı gübre satın aldıkları ve bunu tarlalarında kullandıkları, ertesi yıl ürün alırken ürün miktarında düşmenin meydana geldiği, bunun üzerine katılanların sanık ... ile konuştuklarında gübrenin sahte olduğunu kabul ettiği ancak daha sonra gübre parasını verme konusunda kendilerini bu zamana kadar oyaladığı iddia edilen olayda; sanık savunması, katılan, tanık beyanları ile alınan bilirkişi raporları ile tüm dosya kapsamından; sanıklar tarafından 2009 yılı içerisinde katılanlara gübre satıldığı sabit ise de, katılanların söz konusu alışverişin üzerinden 2 yılı aşkın bir süre geçtikten sonra 02/11/2012 tarihinde şikayette bulunmaları, yine aradan geçen bu süre içerisinde 2009 yılı içerisinde sanıklardan aldıkları gübreden numune saklamaları hayatın olağan akışına uygun düşmemektedir. Bu nedenle katılanlar tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına yapılan şikayetten sonra sanıklardan aldıkları iddiası ile sunulan gübre numunelerinin 2009 yılında sanıkların sattığı gübre olduğu hususunda şüphe oluşmuş ve şüphe giderilememiştir. Yine Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanlığının yukarıda belirtilen görüşüne göre de gübrenin açıldıktan sonra fiziksel özelliklerinde bozulmalar meydana gelebileceğinin belirtilmesi karşısında katılanlar tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına sunulan gübrelerin açılmadan bekletildiği hususunda da herhangi bir delil bulunmamaktadır. Bu nedenlerle gerek katılanların sanıklardan gübre satın aldıktan 2 yılı aşkın bir süre sonra haklarında sanık ... tarafından icra takibi yapıldıktan sonra şikayette bulunmaları, gerekse Cumhuriyet Başsavcılığına numune olarak sunulan gübrelerin bu kadar süre bekletilmesinin hayatın olağan akışına uygun düşmemesi ve sunulan gübrelerin sanıklardan alınan gübre olduğu hususunda şüphe oluşması karşısında sanıkların üzerilerine atılı suç işlediklerinin kanıtlanamadığı gerekçesiyle verilen beraat hükmünde bir isabetsizlik görülmemiştir. Yargıtay 15. CD. E. 2017/32874, K. 2021/3737, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 12.01.2024).*

maksadıyla cinsel ilişkide rızası olmasına rağmen şikayetçi olma ihtimalini yahut sahiden cinsel suçtan mağdur olup olmadığını ihtimallerini de dikkate alarak yapmaktadır.¹¹⁹⁹

Yargıtay'ın zaman kriteri üzerinde böyle hassasiyetle durmasının sebebi, bu hallerde mağdurun rıza ile ilişkiye girmiş olmasına rağmen toplumun yahut ailesinin tepkisinden korkması nedeniyle sosyal konumunu da korumak maksadıyla bu durumun rızası hilafına gerçekleştiğini iddia etmesi ihtimalidir.¹²⁰⁰ Sosyal konumun korunması halinin en sık rastlanılan örneği mağdurun bir süredir hamile olup, bu durum için daha evvel şikayetçi olmadığı haller örnek gösterilir.¹²⁰¹

Esasında Yargıtay şikayet süresini önemsiyor olsa dahi her olayı münferiden değerlendirmektedir. Zira kimi hallerde mağdurun şikayetçi olma imkanına sahip olamayacağı, kendisine cinsel eylemler gerçekleştiren kişinin tahakkümü devam ettiği müddetçe bu imkanı elde edemeyeceği, kendisine uygulanan baskı, tehdit gibi sebeplerle hareket serbestinin olmayabileceği halleri de gözetmiş ve bu yönde verdiği kararlar da söz konusu olmuştur. Ayrıca bu prensibin istisnasız kabul edilmesinin de mağdura örtülü bir ispat yükü getireceği, süreci mağdur aleyhine zorlaştıracığı ve bu durumun da ispat kurallarına aykırı olacağı da aşıkardır.¹²⁰²

¹¹⁹⁹ “Mağdurelerin ifadeleri arasında çelişki olduğu, mağdurelerin iddialarını eylemlerden uzun süre sonra dile getirdikleri, sanığın savunmalarında üzerine atılı suçu inkar edip anılan husumet oluşturacak sebebi dile getirdiği, mağdurelerin sanıktan intikam alacaklarına dair konuşmalarının da farklı yer ve zamanlarda birden fazla tanık tarafından duyulduğu anlaşılacakla, mağdurelerin sanığa isnatta bulunabilecekleri yönünde şüphe olduğu, bu nedenle sanığın münferit suçları işlediğine dair cezalandırılmasına yeter, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı gözetilerek beraati yerine yazılı gerekçeyle ve bozma ilamına dayanılarak mahkûmiyetine hükmedilmesi, 320 sayılı Kanunun 8/1. maddesi gözetilerek 1412 sayılı CMUK'nun 321. maddesi gereğince BOZULMASINA,..” Yargıtay 14. CD. E. 2016/12325, K. 2017/1430, T. 20.03.2017 <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 12.01.2024).

¹²⁰⁰ Pınar Bacaksız ve Tuğba Bayzit, “Yargıtay’ın Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarda İspata Yaklaşımı Prof. Dr. Durmuş TEZCAN’a Armağan”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuku Fakültesi Dergisi* 21, sy Özel Sayı (2019): 391-92.

¹²⁰¹ “Mağdurun şikayete konu olay hakkında yetkili makamlara 22 haftalık hamileyken başvurmasından dolayı şikayete ilişkin beyanlarının gerçeğe uygun olmadığını belirtmiştir.” Yargıtay 14. CD., T. 20.06.2012., E6645/7000 (E.t. 12.01.2024).

¹²⁰² “...Öte yandan, mağdurenin hamileliği anlaşılincaya kadar tecavüz olayından aile çevresine bahsetmemiş olması da cinsel ilişkinin rızaya dayalı olduğunu göstermez. Zira mağdurenin olayı açıklaması üzerine babaannesinin kolluk kuvvetlerinin yanında kendisine saldırmaması, bilahare amcası ile diğer yakınlarının ifadesini değiştirmesi için üzerinde baskı kurup tehdit etmeleri ve olayın açığa çıkmasından sonra mağdurenin köyde kalamayıp annesinin yanına sığınmak zorunda kalması da, önceki suskunluğunun nedeni olan öngörülerinin haklılığını ortaya koymaktadır. Kaldı ki mağdure, babasının kendisine yönelik davranışlarını güvendiği bir arkadaşına kısmen anlatmış ve evden kaçarak babasından kurtulmak istediğini de söylemiştir. Tüm bu hususlar dikkate alındığında, sanığın manevi cebir (tehdit) kullanmak suretiyle zincirleme olarak ve ayıplı bırakacak biçimde öz kızı olan

Bu bağlamda, Yargıtay kararlarında son yıllarda mağdur beyanının sağlamlık yönünden değerlendirilmesi kapsamında *intikal şekli ve zamanı* ibaresine de yer verildiği görülmektedir. Bu ibare ile kastedilen, olayın kolluk kuvvetlerine ya da adli makamlara ne şekilde ve ne zaman bildirildiğidir. Esasında intikal kelimesi anlam itibarıyla, “*bir yerden başka bir yere geçme; geçiş, anlama*” manasına karşılık gelmektedir.¹²⁰³ Yargıtay’ın burada kullandığı ölçütle kastettiği kanımca mağdurun kolluğa yahut adli mercilere başvurması, gitmesi, onları durumdan haberdar etmesi şeklindedir. Bu durum *olayın gerçekleşme ve oluş biçimi* ile ilgilidir. Ama öğretilerde bu kavramın kullanılması eleştirilmiştir. Zira burada bahsi edilen anlama yahut kavrama durumu değildir. İntikalin anlamlarından bir yerden bir yere geçme ise insanlar için söz konusudur. İnsanlar intikal eder ama olaylar ise vuku bulur yahut gerçekleşir.¹²⁰⁴

Yargıtay geliştirdiği bu kriter ile vakıa ile bu durumun adli mercilere intikali arasında geçen süreye dikkat çekmiştir.¹²⁰⁵ Cinsel suç mağduru olduğu iddiasında bulunan kimsenin, başına gelen hadiseyi kural olarak bekletmeksizin yetkililere haber vermesi gerekir.¹²⁰⁶ Durum adli birimlere intikal edince, suç ve suçlu tespit edilmiş olacaktır. Burada geçen süre hayatın olağan akışına uygun olmalıdır.¹²⁰⁷ İntikal, doğal bir şekilde

mağdurenin ırzına geçtiği anlaşıldığından, yerel Mahkeme direnme hükmünün onanmasına karar verilmelidir.” YCGK, E. 2012/2- 1498, K. 2014/188, T. 15.04.2014, www.kazanci.com , (E.t. 12.01.2024).

¹²⁰³ Çevrimiçi Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, (E.t. 15.03.2024).

¹²⁰⁴ Taner, *Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar*, 327.

¹²⁰⁵ “...katılanın ise iddia ettiği tecavüz eyleminin gerçekleştiği tarihten itibaren üç aydan uzun bir süre bekleyerek konuyu kimseye söylememesi ve şikayet konusu yapmamasının eyleme ilişkin şüphe doğurması...” Yargıtay 9. CD. E.2021/7610, K.2023/3629, https://kazanci.com.tr/, T.30.05.2023 (E.t. 16.03.2024).

¹²⁰⁶ “Sanığı olay öncesinde tanımayan ve sanığa iftira atmasını gerektirir bir neden ve husumeti bulunmayan mağdurun aşamalarda istikrarlı ve samimi beyanları, bu beyanları destekler mahiyetteki katılan A. anlatımları, olayın ortaya çıkış şekli ve tüm dosya kapsamına göre, suç tarihinde banyo tesisatı yapmak için katılanların evine gelen sanığın, yalnız kaldıkları sırada mağdurun arkasına geçip cinsel organını poposuna sürttüğü, işlerini bitirip olay yerinden ayrıldıktan sonra mağdurun sanığın eylemlerini annesi olan katılan A.'a anlattığı ve olayın aynı gün intikal ettiğinin anlaşılması karşısında sanığın cinsel arzularını tatmin amacıyla mağdurun poposuna cinsel organını sürtmek suretiyle çocuğun basit cinsel istismarı suçunu işlediği gözetilmeden atılı suçtan TCK.nın 103/1. maddesi uyarınca mahkûmiyeti yerine beraatine karar verilmesi...” Yargıtay 14. CD. E.2012/8296, K.2014/5683, https://kazanci.com.tr/, T.28.04.2014 (E.t. 15.03.2024).

¹²⁰⁷ “Mağdur ...'un, sanık ...'in 26/07/2022 tarihinde kendisine yönelik cinsel eylem gerçekleştirdiğini beyan ettiği, bu durumun adli mercilere mağdur ve arkadaşı olan tanık ...'in, mağdurun ailesine anlatması üzerine 26/07/2022 tarihinde intikal ettiği, bunun öncesinde mağdur ...'un, arkadaşı olan tanık ...'e anlattığı, olayın adli mercilere intikal ediş şekli ve zamanının hayatın olağan akışına aykırı bulunmadığı, mağdur ve ailesi ile sanık arasında dosyaya yansıyan bir husumetin bulunmadığı, mağdur, katılan ve tanığın aşamalarda tutarlı, özde değişmeyen ve istikrarlı beyanları ile sanığın mağdur, katılan beyanları ve tanık anlatımlarıyla doğrulanmayan savunması birlikte

gelişmelidir.¹²⁰⁸ Şayet mağdur bu süreyi uzatmış ve belirli bir süre beklemişse hem bekleme gerekçesini¹²⁰⁹ hem de intikale nasıl karar verdiğini açıklamalıdır.¹²¹⁰ Öğretide geçerli bir sebebi olmaksızın yetkili mercileri durumdan haberdar etmeyen¹²¹¹, uzun zaman geçtikten sonra ihbar eden¹²¹², başına gelen hadiseden kimseye bahsetmeyen, bu durumu gizleyen ve kimseden yardım istemeyen mağdurun beyanlarına itibar edilemeyeceği¹²¹³, bu durumun bahsedilen cinsel vakıanın hiç yaşanmadığı yahut rıza ile yaşandığına dair bir karine teşkil edeceği ileri sürülmüştür.¹²¹⁴

değerlendirildiğinde, sanığın üzerine atılı eylemin sübuta erdiği kabul edilmiştir.” Yargıtay 9. CD. E.2023/11797, K.2024/128, <https://kazanci.com.tr/>, T.10.01.2024 (E.t. 15.03.2024).

¹²⁰⁸ Bu hususta Yargıtay kararında muhalefet şerhi için bkz; “*Mağdurenin olayın üzerinden yaklaşık 5 yıl geçtikten sonra başka şahısların kendisini istismar ettiğine dair ithamları ile sanığın eylemlerini de anlatmasıyla gerçekleşen intikalin doğal olarak ortaya çıkmadığı...*” Yargıtay 9. CD. E.2023/10637, K.2023/8683, <https://kazanci.com.tr/>, T.20.12.2023 (E.t. 16.03.2024).

¹²⁰⁹ “*...katılan beyanı ve olay sonrası iki aydan uzun bir süre katılanın korkarak kimseye bir şey anlatmamasından anlaşıldığı üzere olayın kimseye anlatmamasını sağlamak için ölüm ile tehdit ettiği anlaşılmalıdır...*” Yargıtay 9. CD. E.2021/7098, K.2023/7349, <https://kazanci.com.tr/>, T.08.11.2023 (E.t. 16.03.2024).

¹²¹⁰ “*Mağdurenin sanıkla yaşadığı evden ayrılarak köye gittiği ve intikal tarihinde sanığın mağdureyi eve dönmesi için zorlaması üzerine o eve geri dönmek istemeyen mağdurenin sinir krizi geçirerek başından geçen cinsel istismar eylemleri yanında bulunan tanıklara anlatması sonucu olayların ortaya çıktığı anlaşılmıştır.*” Yargıtay 14. CD. E.2018/8518, K.2019/8471, <https://kazanci.com.tr/>, T.26.03.2019 (E.t. 16.03.2024).

¹²¹¹ “*...Her ne kadar SSÇ 'ler hakkında suç tarihlerinde mağdur ...'a yönelik Çocuğun Nitelikli Cinsel İstismarı suçunu işlediklerinden bahisle haklarında iddianame düzenlenmiş ise de, mağdurun olay tarihinden yaklaşık 4 ay sonra şikayetçi olması, aşamalarda beyanlarının birbiriyle çelişmesi... hususları birlikte değerlendirildiğinde; SSÇ'lerin müsnet suçları işlediğine dair mağdurun çelişkili ve dosya münderecatı ile hayatın olağan akışına uyumlu olmayan soyut iddialarından başka dosyada her türlü şüpheden uzak, yeteri kadar inandırıcı, kesin ve somut delil elde edilemediği anlaşılmalıdır.*” Yargıtay 9. CD. E.2021/7997, K.2023/8575, <https://kazanci.com.tr/>, T.18.12.2023 (E.t. 16.03.2024).

¹²¹² “*...Mağdurenin olaydan yaklaşık altı yıl sonra arkadaşlarına anlatımı ile intikalin gerçekleştiği, ... İntikal şekli ve zamanı, mağdurenin kovuşturma aşamasında babası olan sanığa iftira attığına dair beyanı, savunma, tanık ifadeleri ve tüm dosya kapsamına göre; sanığın üzerine atılı suçu işlediğine dair cezalandırılmasına yeter, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı gözetilerek beraati yerine yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi hukuka aykırı bulunmuş...*” Yargıtay 9. CD. E.2021/7765, K.2023/8583, <https://kazanci.com.tr/>, T.18.12.2023 (E.t. 16.03.2024).

¹²¹³ “*Mağdur Yunus'un 24.11.2011 tarihinde kolluğa müracaat ederek ailesiyle birlikte İzmir ilinde yaşadıkları sırada babası olan sanığın 2000 yılında kendisine yönelik nitelikli cinsel saldırıda bulunduğunu belirterek şikâyetçi olmuş ve annesinin de bu durumu bildiğini belirtmiş ise de, on bir yıl boyunca olayın mağdur ile annesi tarafından adli makamlara intikal ettirilmediği gibi anılan eylemlerle sonraki dönemde mağdur ve annesinin 2010 yılına kadar sanıkla birlikte yaşamaya devam edip bu tarihte aile içindeki tartışmalar sonucu mağdur ve annesinin Ordu iline taşınması nedeniyle taraflar arasında husumet oluştuğunun anlaşılması, hadisenin intikal şekli, süresi ve zamanı ile tüm dosya içeriği karşısında, sanığın inkara yönelik savunmasının aksine cezalandırılmasına yeter her türlü şüpheden uzak kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı gözetilerek atılı suçtan beraatine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde mahkûmiyetine hükümlenmesi...*” Yargıtay 14. CD. E.2014/11846, K.2015/6700, <https://kazanci.com.tr/>, T.01.06.2015 (E.t. 16.03.2024).

¹²¹⁴ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 224.

Bazı cinsel suçlarda olayın intikal şekli ve zamanı suçun sübut bulup bulmadığının tespiti için çok önemlidir. Vakianın hemen akabinde mağdurun yardım istemesi, ilk fırsatta durumu yetkililere bildirmesi bu hususta verilebilecek örneklerdendir.¹²¹⁵ Ancak Yargıtay bir kararında, “*tanıdık kişiler tarafından gerçekleştirilen cinsel istismar vakalarında, mağdurların bu kişilerle olan yakın ilişkileri ve aynı çevrede kalmaya devam etmeleri karşısında geç intikallerin mağdur aleyhine yorumlanamayacak olması...*” ifadesinden, intikalın geç yapılmasının her durumda mağdur aleyhine değerlendirilemeyeceğini hüküm altına almıştır.¹²¹⁶

Kimi hallerde rızayla gönül ilişkisi olmasına karşın mağdurun daha sonradan pişmanlık duyması, şikâyet etmeye karar vermesi¹²¹⁷ yine failin başka biriyle görüşüğünü öğrenmesinden ötürü şikayetçi olması¹²¹⁸ yahut uzun zamandır devam eden ilişkileri neticesinde mağdurun hamile kalması üzerine bunun zorla olduğunu iddia etmesi, her iki durumda da uzun süre şikayetçi olmaması ve hamilelik halinde ise hamile olduğunu öğrenene kadar durumu yetkililere bildirmemesi¹²¹⁹ cinsel ilişkinin rızasıyla gerçekleştiği yönünde karine teşkil eder.¹²²⁰

¹²¹⁵ Taneri ve Yeldan, *Cinsel Suçlarda Beraat*, 429.

¹²¹⁶ Yargıtay 14. CD. T. 08.01.2020 ve E. 2016/892, K. 2020/123.

¹²¹⁷ “*Mağdurenin intikalden on ay önce sanığa yazdığı mektup içeriği, savunma ve tüm dosya içeriği nazara alındığında, sanığın üzerine atılı suçu işlediğine dair cezalandırılmasına yeter, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığından şüphe sanık lehine değerlendirilmek suretiyle sanığın beraatine...*” Yargıtay 9. CD. E.2023/3163, K.2023/8479, <https://kazanci.com.tr/>, T.14.12.2023 (E.t. 16.03.2024).

¹²¹⁸ “*...olayın intikal şekli ve zamanının hayatın olağan akışına aykırı olduğu, tanık ...'nın doğrudan görgü sahibi olmadığı ve beyanlarında çelişkiler bulunduğu, müvekkil ve katılan mağdure arasında ayrılmaları ve müvekkilin başka bir kızla görüşmesi gerekçesiyle husumet olduğu, katılan mağdurenin müvekkil ile görüşmek konusunda ısrarının tanık anlatımlarıyla...*” Yargıtay 9. CD. E.2023/9954, K.2023/8304, <https://kazanci.com.tr/>, T.12.12.2023 (E.t. 16.03.2024).

¹²¹⁹ “*Yine Mahkemece "Mağdurenin hamile kaldığı bu durumun dava konusu eylemden 6-7 ay sonra ortaya çıktığı, hamile kalması üzerine şikayette bulunan mağdurenin sanık tarafından zorla cinsel istismara uğradığına dair iddia dışında delilin bulunmadığı, sanığın aşamalarda değişmeyen savunmasında cinsel ilişkinin rızaen olduğunu zorlamanın olmadığını beyan ettiği, tanık anlatımları ve tüm dosya kapsamı nazara alındığında sanığın suç tarihinde on beş yaşından büyük olan mağdureyle rızası dahilinde ilişkiye girdiğinin kabulünün gerekeceği...*” Yargıtay 9. CD. E.2021/7171, K.2023/1410, <https://kazanci.com.tr/>, T.14.03.2023 (E.t.16.03.2024).

¹²²⁰ “*...mağdurenin, ilişki sonucunda hamile kalması üzerine üç aylıkken kürtaj yaptırdığını söylemesine karşılık aşamalarındaki ifadelerinde hamile kalmadığını belirtmesi, tanık anlatımları, savunma ve tüm dosya içeriği nazara alındığında, sanığın üzerine atılı suçu işlediğine dair cezalandırılmasına yeter, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı gözetilerek mahkemece sanığın beraatine karar verilmesinde hukuka aykırılık görülmemiştir.*” Yargıtay 9. CD. E.2022/10856, K.2023/2428, <https://kazanci.com.tr/>, T.12.12.2023 (E.t.16.03.2024).

İntikalin şekli de zamanı kadar kıymetlidir. Mağdur bu durumu doğrudan ihbar yahut şikayet edebileceği gibi mağdur henüz çocuk ise ailesi¹²²¹ yahut arkadaşı¹²²² rehber öğretmeni¹²²³ okul yönetimi¹²²⁴ aracılığıyla da bu intikali gerçekleştirebilir.¹²²⁵ Mağdurun kendi iradesi olmaksızın olayın ortaya çıkması¹²²⁶, başkaları tarafından duyulması nedeniyle intikalin gerçekleşmesi halinde mağdur beyanı tek başına mahkûmiyet hükmüne esas alınamayacaktır. Zira olay duyulmasaydı mağdurun durumu yetkililere bildirmeme ihtimali söz konusu olacaktı. Bu durum beyana olan güveni zayıflatacaktır. Bu halde mağdurun neden iradi olarak olayı intikal ettirmediği¹²²⁷, intikalin neden geciktiğine dair gerekçeleri açıklaması¹²²⁸ ve yetkili mercileri ise buna ikna etmesi gerekir.¹²²⁹ Yine mağdur çocuksa, durumdan ailesini haberdar etmişse ve

¹²²¹ “Olayın ortaya çıkış şekli ise, ilçe merkezindeki ablasının mağdureye telefon açtığında bir iş için mağdureye komşundan niye yardım istemiyorsun dediğinde, mağdurenin de ben onunla kavga ettim şeklindeki beyanı ve bilahare ablasının yanına gittiğinde ablasının kavganız neydi diye sorması üzerine mağdurenin olayı anlatması ve resmiyete intikal ettirilmesi şeklindedir.” Yargıtay 14. CD. E.2013/5013, K.2014/14432, <https://kazanci.com.tr/>, T.17.12.2014 (E.t. 16.03.2024).

¹²²² “Olay tarihinde sanık ...'in, mağdur ...'ı 26/07/2022 tarihinde şeker verme vaadiyle evinin alt katında otomobil garajı olarak kullandığı yere çağırdığı, burada mağdur ...'ın kıyafetlerini çıkardığı, eliyle cinsel amaçla mağdur çocuğun vajinasına dokunduğu, penisini mağdur çocuğun vajinal bölgesine içeri sokmaksızın sürttüğü, akabinde aynı gün mağdurun arkadaşı olan tanık ...'e yaşananları anlattığı, mağdurun annesine söylemekten çekinmesi sebebiyle tanık ...'in, mağdurun annesine anlattığı, mağdur ve ailesinin şikayetçi olması üzerine soruşturma işlemlerine başlanıldığı, maddi olayın bu şekilde gerçekleştiği hususunda Mahkememizde vicdani kanaat oluşmuştur.” Yargıtay 9. CD. E.2023/11797, K.2024/128, <https://kazanci.com.tr/>, T.10.01.2024 (E.t. 16.03.2024).

¹²²³ “Olayın okulda başarısının düşmesi nedeniyle mağdurenin rehber öğretmene yönlendirilmesi üzerine ortaya çıkıp intikal etmesi...” Yargıtay 14. CD. E.2020/600, K.2020/6209, <https://kazanci.com.tr/>, T.22.12.2020 (E.t. 16.03.2024).

¹²²⁴ “İntikalin ertesi gün katılan mağdurenin okul yönetimine bildiri ile gerçekleştiği...” Yargıtay 9. CD. E.2023/1441, K.2023/8260, <https://kazanci.com.tr/>, T.11.12.2023 (E.t. 16.03.2024).

¹²²⁵ “SSÇ'nin olay tarihinde yedi yaşında olan katılan mağdurenin öğrenim gördüğü okula girdiği, burada karşılaştığı katılan mağdureye hitaben "Yeğenime çok benziyorsun, seni bir kere öpebilir miyim" dedikten sonra katılan mağdurenin dudağından öptüğü iddiasıyla cezalandırılması için kamu davası açıldığı, SSÇ'nin atılı suçlamayı ikrar ettiği, katılan mağdurenin olayın hemen akabinde öğretmenlerine anlatımı ile intikalin gerçekleştiği...” Yargıtay 9. CD. E.2021/16269, K.2023/8584, <https://kazanci.com.tr/>, T.18.12.2023 (E.t. 16.03.2024).

¹²²⁶ “Katılan mağdurenin aşamalarda çelişkili anlatımları, katılan mağdurenin sevgilisinin suça sürüklenen çocukla mağdurenin görüşüklerini öğrenmesinden sonra mağdurenin karakola başvurması şeklinde şüpheli olacak şekilde gerçekleşen olayın intikal şekli ve zamanı...” Yargıtay 9. CD. E.2021/17242, K.2023/8077, <https://kazanci.com.tr/>, T.06.12.2023 (E.t. 16.03.2024).

¹²²⁷ “... tarafların kuzen olmaları sebebiyle ailelerin olayı kendi içlerinde halletmeye çalışarak resmi makamlara intikal ettirmedikleri...” Yargıtay 9. CD. E.2023/2664, K.2023/3190, <https://kazanci.com.tr/>, T.16.05.2023 (E.t. 16.03.2024).

¹²²⁸ “Mağdurun... sanığın kendisini tehdit etmesinden dolayı yaşadıklarını kimseye anlatamadığını en son enişesi ...'a yakın hissederek anlatması sonucu ailesinin yaşadıklarından haberdar olduğunu sanıktan şikayetçi olduğunu beyan ettiği...” Yargıtay 9. CD. E.2022/13869, K.2023/31, <https://kazanci.com.tr/>, T.10.01.2023 (E.t.16.03.2024).

¹²²⁹ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 227.

ailesi intikali geç yapmışsa bu durumda da şüphe hasıl olacaktır.¹²³⁰ Ancak Yargıtay'ın bu hususta da aksi yönde kararları da mevcuttur. ¹²³¹

2.7.2.2. Bölünmezlik İlkesi

Bölünmezlik ilkesi, muhakemede mağdurun ifadesinin yalnızca bazı bölümlerinin dikkate alınarak hükme esas kabul edilmesi, diğer kısımlarının ise delil değeri taşımadığı gerekçesiyle göz ardı edilmesidir. Bu durum esasen öğretide *ifadenin bölünmezliği* ilkesine aykırılık teşkil ettiği yönünde eleştirilmiştir. İfadenin bölünmezliği ilkesine aykırı davranılması; bir bütün hâlinde gerçekleşen olayın parçalanarak ayrı ayrı değerlendirilmesi ve bu nedenle kararın kendi içinde çelişkiye düşmesi şeklinde de ifade edilebilir.¹²³²

Bu görüşe göre, bir kişinin ifadesi parçalara ayrılarak değerlendirilemez; ifade ya tümüyle güvenilir kabul edilir ya da tümüyle dışlanır. Özellikle cinsel suçlarda mağdurun beyanının parçalanmaksızın bir bütün olarak ele alınması gerektiği savunulmaktadır. Bu yaklaşım, beyanın bir kısmına dayanılarak karar verilmesini, geri kalan kısmının ise yok sayılmasını hukuken sakıncalı bulur.¹²³³

¹²³⁰ Bu hususta Yargıtay Kararında muhalefet şerhi için bkz; “Mağdur, iddia ettiği ilk olayın ardından hiç kimseye bir şey söylemediğini, ikinci eylemden sonra zamanını belirtmemek kaydıyla olayı anneannesine aktardığını, daha sonra annesi ve teyzesiyle Kuşadası'na tatile gittiğinde onlara da söylediğini ifade etmiştir. Dosya içerisinde net olarak anlaşılacak şekilde birlikte tanık anneannenin olayı intikalden çok önce, müşteki annenin ise intikalden en az 6 ay önce haberdar olduğunun anlaşılmasına rağmen olay adli makamlara intikal ettirilmemiştir. Ta ki müşteki annenin şiddetli geçimsizlik sebebiyle boşanma davası açtığı dönemde suç duyurusunda bulunulduğu görülmüştür. Süreç dikkatlice incelendiğinde oğluna karşı üvey baba tarafından nitelikli cinsel istismar iddiasının öğrenilmesi üzerine hemen olayın intikal ettirilmesi gerekirken öğrenmeden itibaren en az 6 ay sonra boşanma davasının açıldığı süreçte şikayet yoluna gidilmiştir... Tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde sanığa isnat edilen eylemin gerçekleştiği yönünde cezalandırılmasına yeter güç ve nitelikte her türlü şüpheden uzak delil elde edilemediği göz önünde bulundurularak beraat kararı verilmesi yerine mağdurun anlatımına da aykırı olacak şekilde kurulan mahkumiyet hükmünün onanması yönündeki çoğunluk görüşüne katılmamaktayız.” Yargıtay 14.CD. E.2018/1289, K.2018/7636, <https://kazanci.com.tr/>, T.19.12.2018 (E.t. 16.03.2024).

¹²³¹ “...aradan geçen zamanın ve cinsel suçlarda ebeveynlerin çocuk daha fazla mağdur olmasın, rezil olmasın düşüncesi ya da somut olayımızda olduğu gibi sanığın yakın akrabaları olması nedeniyle ceza almaması amacı ile olayı kapatmaya yönelik telkinlerinin mağdurların özgür iradelerini etkilediği...” Yargıtay 9. CD. E.2023/11116, K.2023/8667, <https://kazanci.com.tr/>, T.20.12.2023 (E.t.16.03.2024).

¹²³² İstanbul BAM, 20. CD. E.2023/285, K.2023/327, <https://kazanci.com.tr/>, T.21.02.2023, (E.t. 16.03.2024).

¹²³³ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 216.

Ancak uygulamada, mağdurun anlatımının farklı bölümleri arasında tutarsızlıklar tespit edildiğinde ya da bazı kısımların diğer delillerle desteklenmediği anlaşıldığında, beyanın sınırlı ölçüde kullanılabilir olduğu da kabul edilmektedir. Bu durumda, doğru ve doğrulanabilir nitelikteki ifadeler hükme esas alınırken, gerçeklikle bağdaşmayan veya delillerle çelişen kısımlar dikkate alınmayabilir.¹²³⁴ Örneğin, mağdurun anlatımıyla basit cinsel istismar suçunun oluştuğu belirlenmişse, beyanın nitelikli cinsel istismar yönündeki doğrulanamayan bölümlerine dayanılarak daha ağır bir suçtan mahkumiyet kararı verilemez.¹²³⁵

2.7.3. Mağdur- Fail İlişisine Dayalı Kriterler

2.7.3.1. İftira Atmayı Gerektiren Sebep veya Husumetin Varlığı

Yargıtay'ın mağdur beyanının doğru olup olmadığı yönünde değerlendirme yaparken esas aldığı prensiplerden bir diğeri, faille mağdurun suçtan önceki iletişimleridir. Yargıtay bazı hallerde, işlenen suça dair verilecek hükmün tartışmasında mağdurun faille suçtan önceki iletişimini de inceler ve kimi zaman verdiği kararları bu husustaki bilgiye dayandırır. Ancak bu tanışıklık her daim husumeti gerektirmez. Yargıtay da hakaret ve tehdit iddiasıyla açılan davada mağdur ile failin suçtan önceki iletişimlerinin husumet için yeterli olmadığı ve bu sebeple mağdur beyanın soyut olduğu yönünde hüküm tesis etmiştir.¹²³⁶ Ancak bu durum cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda farklı bir yorumu beraberinde getirmektedir. Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, mağdur ile failin suçtan evvel bir iletişimleri söz konusu ve cinsel birliktelikleri de mevcutsa suça konu olan cinsel ilişkinin de rızaya dayalı olabileceği yönünde karar verilmesi muhtemeldir.¹²³⁷ Yargıtay,

¹²³⁴ Coşkun, s.216.

¹²³⁵ Yargıtay 5.CD. 20.10.2009, 9705-11725, <https://kazanci.com.tr/>, (E.t. 16.03.2024).

¹²³⁶ "Somut olayda, mahkemece sanığın cezalandırılmasına dayanak olarak gösterilen hts kayıtlarının içeriği bilinmediğinden sanığın müştekiyi aradığına delil olabileceği, ancak hakaret ve tehdit suçlarına tek başına delil olamayacağı, sanığın aradaki icra takibi yüzünden müştekiyi telefonla aradığını kabul etmesi ancak, hakaret ve tehdit etmediğini beyan etmesi karşısında, müştekinin soyut iddiasından başka tanık da bulunmayan olayda; mahkumiyete yeter kesin ve inandırıcı delil bulunmaması, sanıkla katılan arasında daha önceden husumetin olmamasının ve devam eden icra takibinin bulunmasının, tek başına bu suçların işlendiğini de göstermeyeceği anlaşılmalı 5271 sayılı CMK'nın 223/2-e maddesi gereğince sanığın atılı suçlardan beraatine karar verilmesi gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde mahkumiyet kararı verilmesi..." Yargıtay 18. CD., E.2015/8184, K.2015/4481, T.09.07.2015, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 13.01.2024).

¹²³⁷ "Mağdurenin aşamalarda beyanları, sanık savunmaları ve tüm dosya içeriğine göre, sanık ile mağdurenin ailelerinin de izniyle düğün yaparak gayri resmi olarak evlendikleri, mağdurenin yaklaşık 6 ay boyunca kendi isteğiyle sanıkla birlikte yaşadığı, aralarındaki geçimsizlik nedeniyle sanığın mağdureyi getirip babasının evine bıraktığı, mağdurenin de kendisiyle cinsel ilişkiye

mağdur ile sanığın suçtan önceki iletişimlerini incelerken yine mağdurun bu hususta verdiği beyanların tutarlı olup olmadığına da ayrıca dikkat etmektedir.¹²³⁸

Ancak Yargıtay'ın bu yaklaşımına rağmen Ceza Genel Kurul'un aksi kararları da mevcuttur.¹²³⁹ Bizim de benimsediğimiz bu görüşe göre Ceza Genel Kurulu, kadının daha evvel rızasıyla cinsel birliktelik yaşamasının, olay evvelinde fail ile cinsel ilişki boyutuna varmayan yakınlaşmalarının suça konu olan cinsel ilişkiye de rıza verdiği şeklinde yorumlanamayacağı yönündedir. Aksi takdirde aynı durum evlilik birliği içerisinde eşlerin arasında vuku bulan her cinsel birlikteliğin de rıza kapsamında olacağı, zira eşlerin olay öncesi halihazırda duygusal birlikteliklerinin söz konusu olduğu, bu sebeple de evlilik birliği içerisinde nitelikli cinsel saldırı suçunun işlenemeyeceği şeklinde bir yoruma da sebebiyet verebilecektir.

Hülasa Yargıtay, mağdur ile failin suçtan evvel birbirlerini tanıyıp tanımadığını, daha önceki iletişimlerini, mağdurun muhakeme aşamalarında beyanları arasındaki tutarsızlıkların olup olmadığını, mağdur ile fail arasında önceye dayalı bir husumetin

girdiğinden bahisle Cumhuriyet Savcılığına dilekçe ile başvurarak sanıktan şikâyetçi olması şeklinde gerçekleşen olayda, sanığın kendisine zorla cinsel istismarda bulunduğuna ilişkin müracaatını 6 ay sonra yapması, aralarında sonradan oluşan geçimsizlik nedeniyle husumet bulunması, sanığın aksi kanıtlamayan cinsel ilişkinin rıza ile gerçekleştiğine dair aşamalarda savunmaları karşısında, cebir ve tehditle mağdureye cinsel istismarda bulunduğuna ilişkin sübuta yeterli kesin ve inandırıcı delil bulunmayan sanığın eyleminin TCK'nın 104. maddesi kapsamında reşit olmayanla cinsel ilişki suçunu oluşturduğu gözetilmeden suç vasfında yanılıya düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulması," Yargıtay 14. CD., E. 2013/613, K.2014/11301, T.20.10.2014, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 13.01.2024).

¹²³⁸ *"Mağdurenin sanık ...'in cinsel ilişki öncesi kendilerini ilişkiye girmeleri konusunda telkin ve tehdit ettiği yönündeki beyanlarının tüm aşamalarda birbirleri ile çeliştiği, zira sanık ... ile rızaen kaçan ve herhangi bir zorlama olmaksızın kendi isteği ile cinsel ilişkiye giren mağdurenin cinsel ilişki konusunda telkin ve tehdit edilmesinin de hayatın olağan akışına uygun olmadığı, cinsel ilişkinin gerçekleştiği zamanda sanık ...'in yiyecek almak için Savaştepe ilçesinde bulunduğu anlaşılmaması karşısında sanık ...'in çocuğun nitelikli cinsel istismarına yardım ettiğine dair her türlü şüpheden uzak kesin ve inandırıcı delil bulunmadığından beraatine karar verilmesi gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde mahkûmiyetine hükmedilmesi, kanuna aykırı..."* Yargıtay 14. CD., E. 2011/5211, K.2013/354, T.22.01.2013, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 13.01.2024).

¹²³⁹ *"Olay gecesi katılanın saat 03.00 sıralarında kendiliğinden sanığın bekar olarak kaldığı eve gelmesi, olay öncesinde de cinsel ilişki boyutuna varmayan yakınlaşmalarının olması gibi olguların varlığının cinsel ilişkinin de rızaya dayalı olduğuna delalet etmeyeceği, başka bir anlatımla, suç tarihinde yirmi yaşını tamamlamış bir üniversite öğrencisi olan katılanın, sanıkla aralarında devam eden duygusal yakınlaşma sırasında sevişme boyutuna ulaşan cinsel yakınlaşmaya gösterdiği rızanın, cinsel ilişki kurulmasını da kapsadığını kabule olanak bulunmamaktadır..."* YCGK, , E. 2010/5-176, K. 2010/226, T. 09.11.2010, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E.t. 14.01.2024).

mevcut olup olmadığını, mağdurun kendi onur ve şerefini ilgilendiren bir konuda iftira atmasını gerektiren bir durumun olup olmadığını¹²⁴⁰ karar verirken dikkate almaktadır.

Yargıtay yine suçun sübutunda mağdur beyanı dışında delile rastlanmadığı kimi hallerde soyut ifadelerin suçun ispatı için yeterli olmayacağı yönünde hüküm kurarken¹²⁴¹ kimi zaman ise başka bir tanık olmasa dahi mağdurun, iftira atması için haklı bir nedenin olduğunun ileri sürülememesi ve mağdurun muhakemede beyanlarının tutarlı ve samimi olması ve alınan sağlık raporlarının da bu durumu doğrulaması halinde mağdur beyanının

¹²⁴⁰ “Sanık ile mağdure arasında iftira atılmasını gerektirir bir husumet bulunmaması, sanığın beyanlarının soyut ve çelişkili olması, soruşturma ifadelerinin mağdurenin beyanlarını doğrular vaziyette olması, kovuşturma evresinde alınan savunmasında aşamalarda ilk defa olmak üzere mağdurenin babasının bina yöneticisi olduğu ve bir takım harcamaları açıklayamadığını ifade etmişse de bu durumun bir husumet sebebi olmasının hayatın olağan akışına aykırı olması ve mağdurenin istikrarlı beyanları birlikte değerlendirildiğinde sanığın olay günü denizde kucacağına oturttuğu mağdurenin mayosunun içine elini sokarak ön özel bölgesine yüzeysel olarak dokunduğu, sonrasında mayosunun üst kısmından elini sokarak üst özel bölgesine dokunduğu, bu hareketin üzerine mağdurenin korkup sanığın kucığından hızlıca inerek denizden çıktığı, dönüş yolunda arabada da mağdurenin dizine dokunduğu kabul edilerek olayın gerçekleştiği yer ve mağdurenin anlatım biçimi de nazara alınıp eylemlerinin ani, kesintili ve kısa süreli olduğu gerekçesiyle sarkıntılık suretiyle çocuğun cinsel istismarı suçundan cezalandırılması yoluna gidilmiştir. Yargıtay 9. CD., E. 2022/15280, K. 2023/662, T. 26.10.2023, <https://www.yargitayictihatmerkezi.gov.tr/kararArama> (E.t. 13.01.2024)

¹²⁴¹ Hırsızlık suçu için bkz. “Sanığın tüm aşamalarda atılı suçu işlemediğini, katılan ve eşi K.. E.. ile daha önce kavga ettiği için kendisine iftira atıldığını savunması, sanığın eşi olan R.. K..’nin da, eşiyle K.. E.. arasındaki ilişki nedeniyle birçok kez K.. E.. ile kavga ettiğini anlatması karşısında; sanığın atılı suçları işlediğine dair katılanın eşi olan K.. E..’in suç atma niteliğindeki soyut iddiası dışında, sanığın atılı suçtan cezalandırılmasına yeter, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delillerin nelerden ibaret olduğu kararda gösterilmeden, “Kıymet’in sanık Cengiz’e iftira atması için bir neden bulunmadığı, bu olay nedeniyle sanık ile Kıymet arasındaki ilişkinin de ortaya çıktığı ve Kıymet’in sanığa iftira atmasının hayatın olağan akışına aykırı olacağı...” şeklindeki yetersiz gerekçeyle sanığın cezalandırılmasına karar verilmesi, Bozmayı gerektirmiş...” Yargıtay 2. CD., E.2013/6333, K. 2013/28467, T.03.12.2013 <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 13.01.2024); İftira suçu için bkz. “somut olayda, sanığın katılanı ve ihbarın yapıldığı telefon hattının sahibini tanımadığını beyan etmesi, katılana iftira atmasını gerektirir önceye dayalı bir husumetinin bulunmaması ve her ne kadar IP adresi sanığa aitse de, ihbar içerikli mailin olay tarihinde bir başkası tarafından da atılmış olabileceği ihtimali dikkate alınarak, savunmasının aksine atılı suçu işlediğine dair mahkumiyetine yeterli her türlü şüpheden uzak, kesin, somut ve inandırıcı delil elde edilemediği gözetilmeden beraati yerine mahkumiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırı, sanık müdafinin ve katılan vekilinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görülmemiş olduğundan, hükmün bu sebeplerden dolayı BOZULMASINA, 17.09.2015 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.” Yargıtay 16. CD., E. 2015/3343, K. 2015/2641, T. 17.09.2015, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 13.01.2024); Yağma suçu için bkz. “Mahalli mahkemece verilen hüküm temyiz edilmekle dosya incelenerek, gereği düşünüldü: Olayın tek tanığı olan müştekinin dinlenerek sanığa iftira atmasını gerektirecek aralarında her hangi bir husumet olup olmadığı da tespit edilerek sonucuna göre sanığın hukuki durumunun takdiri gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde beraatine karar verilmesi, bozmayı gerektirmiş...” Yargıtay, 13. CD., E. 2016/15116, K. 2018/5399, T. 10.04.2018, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 13.01.2024); Hakaret suçu için bkz. “Sanığın hakaret ettiğine dair katılanın iddiası dışında mahkumiyetine yeterli bir delil bulunmadığı gözetilmeden yazılı şekilde katılanın yaşı ve sosyal durumu itibarıyla sanığa iftira atmasının mümkün olmadığı hususu gerekçe gösterilerek sübut bulunmayan suçtan sanığın beraati yerine mahkumiyetine karar verilmesi, Bozmayı gerektirmiş...” Yargıtay 2. CD., E.2011/26734, K. 2013/6926, T.03.04.2013

suçun ispatı için yeterli olacağı yönünde hüküm tesis edebilmektedir.¹²⁴² Yine kimi hallerde Yargıtay çocukların beden ve ruhsal gelişimlerinin iftira suçu kastıyla hareket etmelerine engel olacağı yönünde kararlar da tesis etmiştir.¹²⁴³ Ancak Yargıtay'a göre mağdur ile sanık arasında önceye dayalı bir husumetin varlığı söz konusuysa yahut mağdurun beyanları kendi içerisinde tutarsızlıklar barındırıyorsa, mağdur adli mercilere başvurmakta gecikmiş ve başına gelen hadiseden hiç kimseyi haberdar etmemişse suçun

¹²⁴² Gedik, *Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması*, 106. Cinsel taciz suçu için bkz. "Katılan mağdurenin kendi onur ve namusunu ilgilendiren bir konuda, sanığa iftira atmasını gerektirir; sanık ile arasında eskiye dayalı herhangi bir husumetin bulunmamasına ve mağdurenin aşamalarda tutarlı ve samimi görülen anlatımlarına, tanık M. D.'in beyanlarına, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığından alınan iletişim tespit tutanakları ve tüm dosya içeriğine göre; sanığın bir suç işleme kararı kapsamında farklı tarihlerde mağdureyi telefonla arayıp, onun sesini dinleyip ayrıca öpücük atma biçimindeki eyleminin TCK'nın 105. maddesinde öngörülen cinsel taciz suçunu oluşturduğu gözetilmeden, bu suçtan mahkûmiyeti yerine yazılı gerekçeyle beraatine karar verilmesi, Kanuna aykırı, O Yer Cumhuriyet Savcısının temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden hükmün 5320 sayılı Kanunun 8/1. maddesi gözetilerek 1412 sayılı CMUK'nın 321. maddesi uyarınca BOZULMASINA, 25.11.2014 tarihinde oybirliğiyle karar verildi." Yargıtay 14. CD., E. 2013/3115, K. 2014/13212, T.25.11.2014, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 13.01.2024) Aynı hususta bir başka kararda, "Müştekinin tüm aşamalarda değişmeyen beyanları ve müşteki beyanları ile uyumlu doktor raporu nazara alındığında, sanığa iftira atmasını gerektirecek bir durumda söz konusu olmadığına göre sanığın mahkûmiyeti yerine yazılı şekilde beraat kararı verilmesi, bozmayı gerektirmiş..." Yargıtay 3. CD., E. 2015/15030, K. 2015/31269, T.05.11.2015, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 13.01.2024) Yağma suçu için bkz. "Oluş ve dosya içeriğine göre müşteki ve tanık Gülşen'in, olayın üzerinden kısa bir süre geçtikten sonra yaptırılan teşhiste sanığı tereddütsüz bir şekilde teşhis etmesi, sanığın mağdur tarafından bizzat gösterilerek olaydan 1 hafta sonra yakalanması ve aralarında iftira atmayı gerektirecek bir husumetin bulunmaması karşısında, delillerin taktir ve değerlendirilmesinde yanılıya düşülerek yazılı şekilde beraat kararı verilmesi, bozmayı gerektirmiş..." Yargıtay 6. CD. E. 2014/12123, K.2017/5417, T.30.11.2017, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 13.01.2024) Kasten yaralama suçu için bkz. "Sanığa iftira atmasını gerektirecek herhangi bir neden bulunmayan mağdure ve mağdurun samimi anlatımları, mağdura ait 18.08.2007 tarihli adli muayene raporu ve tüm dosya içeriğinden, sanığın atılı suçları işlediği anlaşıldığı halde, mahkûmiyeti yerine, yazılı şekilde beraat karar verilmesi, Kanuna aykırı, O Yer Cumhuriyet Savcısının temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden, hükümlerin 5320 sayılı Kanunun 8/1. maddesi gözetilerek CMUK'nın 321. maddesi uyarınca BOZULMASINA, 24.06.2014 tarihinde oybirliğiyle karar verildi." Yargıtay 14. CD. E.2012/11676, K. 2014/8598, T. 24.06. 2014, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 13.01.2024).

¹²⁴³ "Küçüğün anal muayenesinden anal mukoza ve suça sürüklenen çocuğun yaşı göz önüne alındığında vücuduna organ sokulduğunun maddi delillerinin mevcut olmadığı, ancak küçüğün iddia ettiği gibi dokunma, sürtünme ve benzeri şekilde anal yünden her hangi bir istismara uğrayıp uğramadığının, mevcut bulgularla tıbben bilinmeyeceği, konunun adli tahkikatla aydınlatılmasının uygun olduğu, beden ve ruh bakımından kendini savunamayacaklarının' belirtildiği; adli tıp raporu içeriğine göre her ne kadar nitelikli cinsel istismar suçuna ilişkin delil elde edilemediğinden bahsedilmiş ise de SŞÇ ve mağdurların olayı anlatırken sergiledikleri tavırlar, mağdurların yaşı ve uzman ile birlikte alınan beyanları ve gelişimleri dikkate alındığında mağdurların iftira suçu kastıyla hareket edebilmelerinin beden ve ruhsal gelişimleri göz önüne alındığında mümkün olmadığı kanaatine varılarak SŞÇ ...'un cinsel hareketlerle mağdurların vücut dokunulmazlığını ihlal ettiğinin sabit olduğu mahkememiz vicdanında yapılan yargılama sonucu maddi vakta olarak kabul edilmiştir." Yargıtay 9. CD. E.2021/17336, K. 2023/8605, T. 19.12.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 13.01.2024).

sübutu hususunda yalnızca mağdur beyanına dayalı mahkumiyet hükmü tesisi yerinde olmayacaktır.¹²⁴⁴

2.7.3.2. Namus/İffet Karinesi

Yargıtay, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlara ilişkin yargılamalarda mağdur beyanını değerlendirirken dikkate aldığı hususlardan biri olarak namus /*iffet karinesine* yer vermektedir. Bu karine, mağdurun geçmiş yaşantısı, cinsel yaşamı ve toplum nezdinde sahip olduğu *namuslu kimse* izlenimi üzerinden bir güvenilirlik değerlendirmesi yapılması anlamına gelmektedir. Bu uygulama esasen yargı pratiğinden doğan bu yaklaşım olup, yerleşik içtihatlarda kendine yer bulmuştur.

Yargıtay, bu karineyle mağdurun *kendi onur ve namusunu ilgilendiren bir konuda sanığa iftira atmak için makul bir sebebi bulunmadığı* varsayımından hareketle, mağdurun kendi şeref ve namusunu ortaya koyarak sanığa haksız bir isnatta bulunmasının hayatın olağan akışına aykırı olduğu kanaatini benimsemektedir. Yargıtay, bu hususta mağdurun sanığa yönelik haksız bir isnatta bulunabilmesi için makul bir sebebinin bulunması gerektiğini, böyle bir sebebin yokluğu halinde ise mağdur beyanının hayatın olağan akışı çerçevesinde itibar edilebilir olduğunu kabul etmektedir.¹²⁴⁵

Yargıtay, bu değerlendirmeyi yaparken kimi durumlarda mağdur ile sanık arasında önceden mevcut bir husumet olup olmadığına da dikkat çekmektedir.¹²⁴⁶ Zira husumet

¹²⁴⁴ “Mağdurenin aşamalarda değişen çelişkili ifadeleri, kovuşturma evresinde ısrarla sorulan sorulara rağmen soruşturma evresindeki ifadesinin doğru olmadığını beyan edip kendisinin ...'de iken uğradığı tecavüz olayını öğrenen sanık ...'in evlenmekten vazgeçmesi nedeniyle iftira attığını beyan etmesi, sanıkların aşamalarda üzerlerine atılı suçları inkara yönelik istikrarlı savunmaları, mağdure ile ilgili olarak düzenlenen 26.09.2014 tarihli adli muayene raporunun içerik itibarıyla yetersiz ve çelişkili olması ile tüm dosya kapsamı nazara alındığında, mağdurenin çelişkili beyanları dışında sanıkların üzerlerine atılı suçları işlediklerine dair cezalandırılmalarına yeter, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı gözetilmeden, beraatleri yerine oluşa uygun düşmeyen yazılı gerekçelerle mahkûmiyetlerine karar verilmesi, Kanuna aykırı, ...5320 sayılı Kanunun 8/1. maddesi gözetilerek 1412 sayılı CMUK'nın 321. maddesi uyarınca BOZULMASINA...oybirliğiyle karar verildi.” Yargıtay 14. CD. E. 2016/7792, K. 2016/8452, T. 13.12.2016, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 13.01.2024).

¹²⁴⁵ “...mağdurenin iffet ve namus hususunda amcasına bu derece ciddi suç atması için hiçbir nedeni olmayışı ve tanık ...'in tutarlı ilk beyanları...” Yargıtay 9. CD. E. 2021/14483, K. 2024/5522, T. 04.06.2024, karşı oy, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 05.07.2025). “...ailesinin, suça sürüklenen çocuğa, kendi namus ve iffetlerini ortaya atarak böyle bir suç uydurmasının hayatın olağan akışına uygun olmadığı...” Yargıtay 9. CD. E. 2021/18670, K. 2023/8660, T. 20.12.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 05.07.2025).

¹²⁴⁶ “...katılan ile sanığın olay gecesi tanışmış olmaları karşısında katılanın kendi namus ve haysiyetini ortaya koyacak şekilde iftira atmasını gerektirir mahiyette sanıkla arasında dosyaya yansıyan bir

yoksa Yargıtay mağdurun namus ve iffetini ortaya koyacak şekilde isnatta bulunmayacağı, aksi durumun hayatın olağan akışına aykırı olacağı anlayışını benimsemektedir.¹²⁴⁷ Özellikle mağdurun sanığın aile bireylerinden biri olması durumunda, Yargıtay bu tür isnatların mağdur açısından ciddi sosyal ve psikolojik sonuçlar doğuracağını¹²⁴⁸ da mağdurun kendini zor ve sıkıntılı bir konuma sokacağı¹²⁴⁹ gerekçesiyle böyle bir beyanın haksız isnat amacıyla dile getirilmesinin hayatın olağan akışına aykırı olduğunu vurgulamaktadır.

Yargıtay mağdurun kendi namusu ile ilgili bir konuda, durduk yere ve herhangi bir çıkarı ya da motivasyonu olmaksızın, sanığa haksız bir suç isnat etmesi hayatın olağan akışına aykırı görüp, beyanını itibar edilebilir kabul etmektedir. Yargıtay bilhassa yaşı küçük mağdurun, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda yalan söylemesinin ya da iftira atmasını hayatın olağan akışına aykırı görmektedir.¹²⁵⁰

2.7.2. Muhakeme Sürecinde Etki Doğurabilecek Diğer Unsurlar

Öğretide ve Yargıtay içtihatlarında, mağdur beyanının delil değeri hususunda yukarıda bahsettiğimiz prensiplere ek olarak mağdurun ruh sağlığı, yaşı, mağdurun güvenilir biri olup olmadığı¹²⁵¹, mağdurun ahlaki durumu yine mağdur beyanlarının aşamalarda sanık

husumet bulunmadığı...” Yargıtay 9. CD, E. 2023/12355, K. 2023/8420, T. 13.12.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 05.07.2025).

¹²⁴⁷ “...sanık ile aralarında husumet bulunmayan mağdurenin namus ve iffetini ortaya koyacak şekilde babası olan sanığa böyle bir isnatta bulunmasının hayatın olağan akışına ve genel hayat tecrübelerine aykırı olduğu hususları nazara alınarak...” Yargıtay 9. CD, E. 2023/10524, K. 2023/8515, T. 14.12.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 05.07.2025).

¹²⁴⁸ “...babası ile sürekli zaman geçiren, ilişkileri iyi düzeyde bulunan ve daha önce aralarında birebir husumet bulunmayan mağdurun kendi namus ve şerefine leke sürecektir asılsız bir isnatta bulunmasının yaşamın olağan akışına uygun olmadığı, babası olan sanığa bu kadar ağır bir itham ile iftirada bulunmasını gerektirir bir sebep olmadığı...” Yargıtay 9. CD, E. 2022/891, K. 2023/7940, T. 04.12.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 05.07.2025). “...mağdurenin namusu ile ilgili bir konuda öz dayısına iftira atmasını gerektirecek geçerli bir nedenin bulunmaması...” Yargıtay 9. CD, E. 2021/12675, K. 2023/7948, T. 04.12.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 05.07.2025).

¹²⁴⁹ “...mağdurenin yok yere kendi namus ve onurunu ilgilendiren bir konuda böyle bir eyleme maruz kaldığını beyan ederek kendisini sıkıntılı bir süreçte sokmasının hayatın olağan akışına aykırı olduğu...” Yargıtay 9. CD, E. 2022/15945, K. 2023/6145, T. 10.10.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 05.07.2025).

¹²⁵⁰ “...namusu ile ilgili bir konuda sanığa iftira etmesini gerektirir bir neden bulunmayan yaşı küçük mağdurun...” Yargıtay 9. CD, E. 2023/9899, K. 2023/7073, T. 02.11.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 05.07.2025).

¹²⁵¹ “28.10.2021 tarihli Adli Görüşme Değerlendirme raporuna göre 'mağdurun ifadelerinde güvenilir olduğu, net ve anlaşılır bulgular verdiği, uğradığı cinsel istismarı net ve anlaşılır bir şekilde ifade ettiğinin' tespit edildiği...” Yargıtay 9. CD, E. 2023/4201, K. 2023/5489, T. 21.09.2023, Bozdağ ve Sarıusta, “Ceza Yargılamasında Mağdurun Beyanı ve Delil Değeri”, 589. (E.t. 12.01.2024)

beyanı ile çelişip çelişmediği hususu ile bu durumun tespiti ve hüküm tesis ederken bu hallerin dikkate alınması kabul görmüştür. Mağdur beyanına muhakemede delil olarak başvurulabilmesi için ayrıca açıklamalarının, elde edilen diğer delillerle birlikte değerlendirilmesi, yine beyanın kendi içerisinde tutarlı olup¹²⁵², tanık beyanlarıyla yahut diğer maddi delillerle çelişmemesi gerekmektedir.¹²⁵³ Yine mağdur beyan delili, hükmeye esas alınacaksa, gerekli görüldüğü takdirde mağdurun tanıklarla yüzleştirilip çelişkilerin giderilmeye çalışılması gerekmektedir.¹²⁵⁴

Görünürde riskli bir yaklaşım olsa da beyanın tek ve doğrudan delil olması hallerinde mahkumiyet hükmü tesis edilemez demek de doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Zira her olayda somut bir delil aramak, mağdur beyanını delil kabul etmeyip, *iddiadan başka delil olmadığı* düsturu ile hareket etmek vicdani delil sistemi ile bağdaşmayacağı gibi böyle vakıalarda eksik araştırma yapıp şüpheden sanık yararlanır ilkesine sığınmak da doğru

¹²⁵² “Suç tarihinde on dört yaşında olan mağdureye yönelik oral yoldan organ sokma eylemlerini zorla gerçekleştirdikleri hususunda mağdurenin soyut ve çelişkili beyanı dışında her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmayan sanık ve suça sürüklenen çocuk bakımından temel cezaların 5237 sayılı TCK’nın 103/4 maddesi ile artırılması hukuka aykırıdır.” Yargıtay 9. CD. E. 2021/19939, K. 2021/8545 T. 26.10.2023, <https://www.yargitayicthahatmerkezi.gov.tr/kararArama>, (E.t. 12.01.2024)

¹²⁵³ “Katılan mağdurenin kollukta; birlikte alkol aldıklarını, bilincinin yerinde olmadığını, suça sürüklenen çocuk ile rızası dışında ilişkiye girdiğini, savcılık aşamasında; daha önce ailesinin baskısı nedeniyle ilişkinin zorla olduğunu ifade ettiği, mahkemede alınan beyanına gelince; kolluk beyanına benzer anlatımda bulunup yaşı hususunda on beş yaşında olduğunu, doğum tarihini söylediğine dair aşamalarda değişen ve çelişkili anlatımları bulunduğu, Olayın intikal şekli ve zamanı, mağdurenin aşamalarda çelişkili beyanları, dinlenen tanık anlatımları, adli raporlar, mahkemenin mağdure hakkındaki gözlemi ve suça sürüklenen çocuğun savunmaları nazara alındığında suça sürüklenen çocuk hakkında hata hükümleri uygulanarak mağdurenin rızası bulunduğundan atılı suçtan beraatine dair verilen kararda hukuka aykırılık görülmemiştir. Yargıtay 9. CD., E.2021/10345, K. 2023/47, T. 13.12.2023, <https://www.yargitayicthahatmerkezi.gov.tr/kararArama> (E.t. 12.01.2024) Gedik, *Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorulanması*, 104. “Mağdurenin aşamalarda çelişkili anlatımları, savunma ve tüm dosya kapsamına göre, ilk derece mahkemesince sanığın, olay günü mağdureye organ sokmak suretiyle nitelikli cinsel istismarda bulunduğu dair her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmayıp, mevcut haliyle mağdurenin anal ve vajinal bölgesine sürtünme şeklinde sübuta eren eyleminin 5237 sayılı TCK’nın 103/1. maddesinde düzenlenen çocuğun cinsel istismarı suçunu oluşturduğu gözetilmeden suç vasfının tayininde yanılığa düşülerek aynı Kanununun 103/2. maddesine göre hüküm kurulması karşısında, anılan karara yönelik istinaf başvurusunun kabulü yerine esasen reddedilmeden, Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 17. Ceza Dairesinin 04.11.2019 gün ve 2019/1680 Esas, 2019/1208 Karar sayılı vaki istinaf başvurusunun esasen reddine yönelik hükmünün 5271 sayılı CMK’nın 302/2-4. madde ve fıkrası gereğince BOZULMASINA, dosyanın ilk derece mahkemesine, kararın bir örneğinin Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 17. Ceza Dairesine gönderilmesine, 01.02.2022 tarihinde oy birliğiyle karar verildi.” Yargıtay 9. CD., E. 2021/13416, K. 2022/634, T. 12.10.2023, <https://www.yargitayicthahatmerkezi.gov.tr/kararArama> (E.t. 12.01.2024)

¹²⁵⁴ Gedik, *Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorulanması*, 104.

olmayacaktır. Bu hususta yapılması gereken ayrıntılı araştırmalar yapıp beyanı destekleyecek delil olmasa dahi belirtilere ulaşılmasıdır.¹²⁵⁵

¹²⁵⁵ Taner, *Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar*, 328, Feyziöglu ve Taner, *Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçütü Olarak Vicdani Kanaat*, 341-342..

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CİNSEL DOKUNULMAZLIĞA KARŞI SUÇLARDA MAĞDUR BEYANI VE İSPAT KUVVETİ

3. Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar

Tarih boyunca bir kısmı kadınlara karşı şiddeti ihtiva eden cinsel davranışlar, kadınların özgürlükleri ve güvenliklerini tehdit etmesine karşın bu sebeple değil de daha çok genel ahlaka aykırı görüldüğünden cezalandırılmıştır.¹²⁵⁶ Eski çağlarda cinsel saldırı suçları yalnızca hür yahut efendi olan kimselere karşı işlenebilir olup, kölelere karşı bu suç işlenemezdi ve efendisinin, kadın/erkek kölesinden cinsel taleplerini de köle karşılamakla yükümlüydü. Efendisinin, kendi kölesine cinsel saldırıda bulunması cezalandırılmaz iken bir başkasının kölesine karşı yapılmış olan cinsel saldırı eylemi ise o kölenin efendisinin mülkiyet hakkını ihlal ettiği için cezalandırılırdı.¹²⁵⁷

Roma Hukuku'nda cinsel saldırı suçu, ölüm cezası ile cezalandırılmaktaydı. Ancak bu eylem için öngörülen ölüm cezasının gerekçesi saldırıya maruz kalan kadının mağduriyetinin ortadan kaldırılması olmayıp, ait olduğu erkek (baba yahut koca) için artık utanç kaynağı olan, bekaretini yitirip evlenme imkanı kalmayan kadından ötürü kocasının yahut babasının yaşadığı mağduriyeti gidermekti.¹²⁵⁸ Antik Yunan'da kadın bir erkeğin (kocasını yahut babasını) malı olarak görüldüğünden, kadına tecavüz mülkiyet

¹²⁵⁶ Gülşah Korkusuz, "Cinsel Saldırı Suçu (TCK md. 102)", *Journal of Istanbul University Law Faculty* 71, sy 1 (16 Ağustos 2013): 815; Donald A. Dripps, "Beyond Rape: An Essay on the Difference between the Presence of Force and the Absence of Consent", *Columbia Law Review* 92, sy 7 (Kasım 1992): 1781.

¹²⁵⁷ İbrahim Dülger, "Irza Geçme Suçunun Tarihi Gelişimi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy 6 (2000): 81.

¹²⁵⁸ Alaz Tarhan, "Roma Hukuku'nda İniuria" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, 2019), 46-47, <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/71430/?sequence=1&isAllowed=y>.

hukuku ile yakından ilgili görülmüş ve mala karşı işlenen suç kategorisinde değerlendirilmiştir.¹²⁵⁹ Cinsel saldırı suçu ile kadının vücut bütünlüğünün yahut manevi varlığının zarar gördüğü anlayışı kabul edilmemiş, bu suçla kadının kocasının yahut babasının namus, şeref ve haysiyetinin zedelendiği kanaatiyle asıl bu kimseler mağdur kabul edilmiştir. Tarih boyunca tecavüz bir erkeğin tahakkümü altında olan kadına yapıldığında, toplum nezdinde hoş görülmemiştir.¹²⁶⁰

Orta Çağ'a gelindiğinde ise durum yine kadınlar açısından pek değişiklik göstermemiştir. Orta Çağ Avrupası'nda eşya gibi muamele gören kadın, erkeğin mülkiyetinde görülmüş ve kadına karşı söz konusu olan cinsel saldırılar da yine erkeğin mülkiyet hakkının ihlali olarak kabul edilmiştir.¹²⁶¹ Tarihi eskilere dayanacak kadar uzun bir dönem, cinsel saldırıya uğrayan kadınlara karşı toplum tarafından olumsuz tutum söz konusu olmuştur. Hatta bu olumsuz tutumlar zamanla öyle bir hal almıştır ki cinsel saldırı eylemlerinde mağdurun suçlanması gündeme gelmiştir. Akabinde bu hususta bazı teoriler üretilmiştir. Bunlardan en yaygını 1980 yılında Martha R. Burt tarafından ileri sürülen tecavüz mitleridir.

Tecavüz miti kavramının tanımı, “*tecavüz eylemi, faili ve mağduru hakkındaki önyargılı, basmakalıp ya da yanlış inanışlar*” şeklinde yapılmıştır.¹²⁶² Esasında tecavüz miti kavramıyla kastedilen mevcut cinsel şiddetin etkisini azaltma yahut görmezden gelmeye, onu meşrulaştırmaya hizmet eden tecavüze dair normatif ve tanımlayıcı inançlardır.¹²⁶³ Literatürde çoğunlukla erkekler tarafından kabul edilen bu mitler¹²⁶⁴, bireysel inanışlara

¹²⁵⁹ Erin K. Degnan ve A. Morikone Cynthia, “Rape”, *Georgetown Journal of Gender and the Law* 4, sy 2 (2002): [iii]-[iv].

¹²⁶⁰ Reyda Ergün, “Eriş Devlet ve Tecavüz”, içinde *Uğur Alacakaptan'a Armağan*, c. 2 (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008), 268.

¹²⁶¹ Ahmet Hamdi Topal, *Uluslararası Ceza Yargılamalarında Cinsel Suçlar*, 1. baskı, Yayın 54 (İstanbul: XII Levha, 2009), 57.

¹²⁶² Martha R. Burt, “Cultural Myths and Supports for Rape.”, *Journal of Personality and Social Psychology* 38, sy 2 (1980): 217; akt: Kimberly A. Lonsway ve Louise F. Fitzgerald, “Rape Myths: In Review”, *Psychology of Women Quarterly* 18, sy 2 (Haziran 1994): 134; Sarah DeGue ve David DiLillo, “‘You Would If You Loved Me’: Toward an Improved Conceptual and Etiological Understanding of Nonphysical Male Sexual Coercion”, *Aggression and Violent Behavior* 10, sy 4 (Mayıs 2005): 519.

¹²⁶³ Olivia Smith ve Tina Skinner, “How Rape Myths Are Used and Challenged in Rape and Sexual Assault Trials”, *Social & Legal Studies* 26, sy 4 (Ağustos 2017): 3.

¹²⁶⁴ Diana L. Payne, Kimberly A. Lonsway, ve Louise F. Fitzgerald, “Rape Myth Acceptance: Exploration of Its Structure and Its Measurement Using the Illinois Rape Myth Acceptance Scale”, *Journal of Research in Personality* 33, sy 1 (Mart 1999): 27-68.

ek olarak sosyal norm fonksiyonuna da sahiptir.¹²⁶⁵ Bu mitlerin bir kısmının yanlış olduğu gün yüzüne çıkarılsa dahi bazılarının aksinin ispatı mümkün olmamaktadır.¹²⁶⁶ Bu bağlamda ekseriyetle karşılaşılan tecavüz mitleri, öncelikle kadınlarla ilgilidir. Yapılan çalışmalar göstermektedir ki kadınlara yönelik öfkeli ve güvensiz tavırlar cinsel saldırı fiilinin sebeplerinden biri olabilmektedir.¹²⁶⁷

Tecavüz mitleri ile esasında mağdurun damgalanması söz konusu olup, bu kavram tecavüz eyleminin basitleştirilmesi, cinsel şiddetin devam etmesi ve failin korunması hususları ile yakından ilintilidir. Öğretide yer bulan bir görüşe göre bu mitler, mağdura nasıl davranılması hususunda etkili olmakta, faili koruyup, cinsel şiddetin sürmesine katkı sunmaktadır.¹²⁶⁸ Bu mitlerden bazıları; kadınların iradesiyle alkol yahut uyuşturucu kullanması, iddialı ve açık giyim kuşamları yahut tavırları ile tecavüzcüyü tahrik ettikleri, kadının tecavüze karşı direnmesi gerekliliği, saldırı esnasında gerek bağıarak gerekse fiziksel anlamda mukavemet göstermesi gerekliliği, yine kadınların iftira atabileceği yahut intikam hisleri taşıyabileceği anlayışı, tecavüz esnasında yaralanmış olması gerektiği vs. şeklindedir.

Bahsi geçen bu tavırları sergilemeyen yahut bu durumlardan muzdarip olmayan kadınların, bu tecavüzü hak ettiği ve saldırının bu anlayışla meşru bir zemine oturtulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Yine kadının şikayette geç kalması, kadınların olayları abartma eğiliminin olduğunun kabul edilmesi veya tecavüz olgusunun erkeğin kontrolsüz cinselliğinin neticelerinden olduğuna inanılması da bu mitlerden bazılarıdır.¹²⁶⁹

Yine bu mitlerde, tecavüzün bir tutku/şehvet suçu olduğu, erkeğin bir kez tahrik edildiğinde bunun önüne geçilemeyeceği, tecavüzün yalnızca belirli gruplar arasında söz konusu olabileceği, yine bu suçun mağdura yabancı kimseler tarafından

¹²⁶⁵ Yancı Ferihan ve Özlem Polat Aslıhan, “Tecavüze İlişkin Tutumların Tecavüz Mitleri, Adil Dünya İnancı, Cinsiyet Roller ve Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi* 0, sy 18 (2019): 33.

¹²⁶⁶ Aksi ispatlanabilir mit olarak “yalnızca iddialı ve açık kıyafetler giyen kadınlar tecavüze uğrar” örnek gösterilebilirken, aksi kanıtlanamayan mite ise “kadınların pek çoğu gizliden gizliye tecavüz edilmeyi arzular” örnek gösterilebilir. Zira bu mitin aksi ispatı çok güçtür.

¹²⁶⁷ James VP Check vd., “On hostile ground”, *Psychology Today* 19, sy 4 (1985): 56-61.

¹²⁶⁸ Rebecca M. Hayes, Katherine Lorenz ve Kristin A. Bell, “Victim Blaming Others: Rape Myth Acceptance and the Just World Belief”, *Feminist Criminology* 8, sy 3 (Temmuz 2013): 202-20.

¹²⁶⁹ Smith ve Skinner, “How Rape Myths Are Used and Challenged in Rape and Sexual Assault Trials”, 3-4.

gerçekleştirilebileceği, erkek tecavüzünün yalnızca eşcinsel erkeklerde söz konusu olabileceği, seks işçisi olarak isimlendirilen kesimin tecavüz mağduru olamayacağı şekilde bir anlayış da söz konusu olmuştur.¹²⁷⁰

Hali hazırda yargı uygulamamızda yukarıda bahsettiğimiz mitlerin bazılarında ispat için başvurulmaktadır. Özellikle, *kadının tecavüze karşı mutlaka direnmesi, saldırı anında bağırarak ya da fiziksel olarak mukavemet göstermesi gerektiği; ayrıca kadınların iftira atabileceği ya da intikam duygusuyla hareket edebileceği* yönündeki anlayışlar, yargı uygulamalarında ispat unsuru olarak değerlendirilmektedir. Bu hususlara, mevcut yargı uygulamasının anlaşılması açısından değinilmekle birlikte, söz konusu yaklaşımın çağdaş hukuk anlayışıyla çelişebileceği; özellikle mağdurun sessiz kalmasının veya direnc göstermemesinin/gösterememesinin, eylemin rıza ile gerçekleştiğine karine sayılmaması gerektiği ayrıca vurgulanmıştır. Bu nedenle, çalışmanın ilerleyen kısımlarında söz konusu hususların hem birer mit hem de hâlihazırda yargı uygulamasında ispat unsuru olarak kullanıldığı belirtilmiş; ancak bu hususlara yer verilmesinin, bu ispat unsurlarının her vakıa için benimsendiği şekilde yorumlanmaması gerektiği, her olayın münferiden değerlendirilmesi gerektiği, ispatın ise somut delillere ulaşma çabasıyla yürütülmesinin öncelik taşıdığı ifade edilmiştir.

Artık modern dünyada bu anlayışlar kısmen de olsa terk edilmiş ve rızaya dayanmayan, rıza dışı gerçekleşen cinsel davranışlar, yukarıda bahsi geçen mitlere başvurulmaksızın hukuk sistemlerinde suç olarak kabul edilmiştir. Ancak elbette bu ilişkinin rızaya aykırı gerçekleştiğinin ispatının gerekliliği, bahsi geçen davranışların cinsel saldırı boyutunu geçtiğinin tespiti ve bu konuda objektif bir kıstas belirlemek gibi hususlar bu suçların kovuşturulması için elzem olduğu ölçüde, zorludur. Bu sebeple ortaya çıkmayan yahut tespiti mümkün olmayan cinsel saldırıların da söz konusu olduğu söylenmektedir.

Bu bölümde, *Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar* başlığı altında cinsel suçlara değinilecek olmakla birlikte, açıklamalar yalnızca mağdur beyanının delil niteliği ve ispat kuvveti ile sınırlı olacaktır. Bu çerçevede, söz konusu suçların kapsamı, unsurları, fail-mağdur ilişkisi ve korunan hukuki değer gibi teorik bilgilere ayrıntılı olarak yer

¹²⁷⁰ Smith ve Skinner, 4.

verilmeyecek; yalnızca ceza muhakemesi hukuku bağlamında mağdur beyanının değerlendirilmesine ilişkin hukuki ölçütler ele alınacaktır.

3.1. Cinsel Saldırı Suçu

Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar 765 sayılı TCK'da *Adabı Umumiye ve Nizamı Aile Aleyhinde Cürümler* başlığı altında düzenlenmiştir. İlgili suçun düzenlendiği başlıktan, bu suçla korunan hukuksal değerler genel ahlak ve aile düzeni olduğu anlaşılmaktadır. Ancak 5237 sayılı TCK döneminde, bu anlayış terkedilmiştir. Bilindiği gibi 5237 sayılı TCK'da cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar *Kişilere Karşı Suçlar* başlığı altında düzenlenmiştir. Madde başlığından da anlaşılacağı üzere bu suçlarla genel ahlakın korunmasından ziyade kişi hakları korunmaya çalışılmaktadır. 5237 sayılı TCK'da cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar, cinsel bütünlüğü ihlal eden fiilleri kapsayan ve *Kişilere Karşı Suçlar* başlıklı kısımda düzenlenen suçlardan oluşmaktadır. 765 sayılı eski TCK'da düzenlenen *Irza Geçme ve Irz ve Namusa Tasaddi* ayırımı 5237 sayılı TCK ile ortadan kalkmış ve bunların yerine cinsel saldırı suçu düzenlenmiştir.¹²⁷¹

5237 sayılı TCK ile ceza hukukunun amacının ahlak yahut etik kurallara aykırı olan eylemleri cezalandırmak olmadığı, ceza hukukunun, hukuki değerlerin korunması açısından yalnızca bir araç olduğu ve amacının cezalandırmaktan ziyade bireysel hakları koruma altına almak olduğu anlayışı yerleşmiştir.¹²⁷² Kanun koyucu bu düzenleme ile geleneksel anlayışı terk ederek, kadının cinsel özgürlüğünü ailesi yahut toplumun ahlakı için korumayı değil, kadının bizzat kendisi için korumayı benimsemiştir. Bu düzenleme ile çağdaş hukuk anlayışı ile paralel bir anlayış benimsenmiştir.

Esasında TCK'ya bakıldığında mağdurun yaşına göre cinsel saldırı (TCK, m.102) ve cinsel istismar (TCK, m.103) suçlarının düzenlendiği, her iki suç bakımından vücuda *organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle işlenmesi* halinin, suçun nitelikli hali olarak düzenlendiği görülecektir.¹²⁷³ Yukarıda değindiğimiz cinsel davranış kavramıyla mağdurun vücuduna cinsel tatmin sağlama gayesiyle temas etme, cinsel ilişki boyutuna

¹²⁷¹ Yener Ünver, ed., "Cinsel Suçlar ve Evlilik Hukuku" (II. Türkiye – Slovenya Uluslararası Hukuk Sempozyumu, Cinsel Suçlar ve Evlilik Hukuku, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2013), 28.

¹²⁷² Handan Yokuş Sevik, "5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Cinsel Saldırı ve Cinsel Taciz Suçları", *TBB Dergisi*, sy 57 (2005): 245-46, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2005-57-126>.

¹²⁷³ Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve R. Murat Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 21. Baskı, Hukuk Dizisi (Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar, 2023), 320.

varmayan ama cinsel dokunulmazlığı ihlal eden davranış ifade edilmektedir. Yine bahsini ettiğimiz vücut dokunulmazlığının ihlali, mağdurun vücutuna cinsel davranışlarla temas edilmesidir.¹²⁷⁴

Bu suçun mağduru suçun işlendiği anda hayatta olan bir kimse olmalıdır.¹²⁷⁵ Bu hayatta olma kavramı bitkisel hayat, koma hali gibi tıbben ölü olarak kabul edilmeyen tüm halleri de kapsamaktadır. Aksi takdirde söz konusu eylem bu suç tipine değil, *Ölünün Hatırasına Hakaret* suçuna vücut verecektir. (TCK, m.130/2) Ayrıca bu suçun mağduru için özellikli bir durum söz konusu değildir. Kadın/erkek, evli/bekar genç/yaşlı fark etmeksizin herkes bu suçun mağduru olabilmektedir. Yine mağdurların aynı cinsiyetten olması, önceye dayalı ilişkilerinin olması, mağdurun faille evli olması yahut mağdurun bu işi meslek edinmiş olması suçun oluşması bakımından önem arz etmeyecektir.

Cinsel saldırı suçu için suçun failinin herkes olabileceği ancak bazı vasıfları olan failler için ceza artırımının olduğu, ilgili hükümde görülmektedir. (TCK, m.103/2) Yine cinsel saldırı suçu için mağdurun da çocuk olmayan kişilerden olabileceği anlaşılmaktadır. Zira mağduru çocuk olan suçlar, kanunun başka bir hükmünde düzenlenmiştir. Cinsel saldırı suçunun mağduru, cinsel davranışlarla cinsel özgürlüğüne müdahale edilen herhangi bir kimsedir. Bu suçta, suçun mağduru ile suçun konusu aynı kişi üzerinde birleşmektedir.

Cinsel saldırı suçunun fiil unsurunun, suçun temel hali bakımından TCK m.102'nin ilk fıkrasında yer verilen "*cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlâl eden kişi*" ifadesinden yola çıkılarak, cinsel tatmin sağlama gayesiyle bir başkasının vücut dokunulmazlığının ihlal edilmesi olduğu anlaşılmaktadır. Yine aynı hükmün ikinci fıkrasında, cinsel saldırı suçunun cezayı artıran nitelikli hali olan "*filin vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi*" halinde ise fiil unsurunun vücuda, cinsel tatmin sağlama amacıyla organ yahut sair cisim sokulması olduğu anlaşılmaktadır.¹²⁷⁶

¹²⁷⁴ Bekir Karagülle, *Avukatlar İçin Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 2. Baskı, Hukuk Yayınları Dizisi 3507 (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 114.

¹²⁷⁵ Mahmut Koca ve İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 6. Baskı, Hukuk Yayınları Dizisi (Ankara: Adalet Yayınevi, 2019), 325.

¹²⁷⁶ Tezcan, Erdem ve Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 334.

Kanun hükmünde yer verilen cinsel davranış ifadesinden, failin cinsel arzularını gidermeye yönelik gerçekleştirdiği her türlü hareketin kastedildiği ifade edilmektedir.¹²⁷⁷ Esasında failin cinsel tatmin sağlama gayesiyle hareket etmesi ve bu durumun mağdurun rızası hilafına gerçekleşmesi ile halihazırda mağdurun cinsel dokunulmazlığı ihlal edilmiş olup, failin cinsel arzularını tatmin edip etmemiş olması önemli değildir.¹²⁷⁸ Önemli olan bu hareketlerle mağdurun vücut dokunulmazlığının ihlal edilmiş olmasıdır.¹²⁷⁹ Yine öğretilerde yer bulan bir başka tanıma göre cinsel davranış, bir kimsenin cinselliğiyle alakalı olarak dokunmak, öpmek vs. gibi kendileriyle yahut başka insanlarla gerçekleştirdiği faaliyetlere verilen isimdir.¹²⁸⁰

Taner'in ifadesiyle cinsel saldırı suçu ile korunan hukuki değer cinsel özgürlük olduğundan, cinsel davranış kavramı "*mağdurun cinsel özgürlüğünü ihlal etmeye elverişli ve vücut teması teşkil eden davranış*" şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca Taner'e göre cinsel hisleri tahrik edici her fiziksel temas, genital organlara yönelmemiş olsa dahi cinsel davranıştır.¹²⁸¹ Cinsel saldırı suçunun temel şeklinde bahsedilen cinsel davranış ile kişinin vücudu üzerinde yine cinsel tatmin sağlama gayesiyle yapılan ancak cinsel ilişki boyutuna varmayan davranışlar kastedilmektedir.¹²⁸²

Kişinin mağdurun vücuduna değil de sahip olduğu eşyalara teması, bunlardan tahrik hissetse dahi cinsellik ihtiva etmez. Bu sebeple bu davranışlar cinsel saldırı suçuna değil, şartları sağladığı takdirde bir başka suça vücut verebilir.¹²⁸³ Örneğin failin, mağdura ait iç çamaşırını mağdurun rızası hilafına ve cinsel arzularını tatmin etme gayesiyle alması, Yargıtay içtihadına göre şartları sağladığı takdirde cinsel dokunulmazlığa karşı bir suça değil, özel hayatın gizliliğini ihlal suçuna vücut vermektedir.¹²⁸⁴

¹²⁷⁷ İsmail Malkoç, *Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Cinsel Suçlar* (Ankara: Malkoç Kitabevi, 2009), 2.

¹²⁷⁸ Artuk vd., *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 359.

¹²⁷⁹ Hüseyin Deniz, "Türk Ceza Kanunu'nda Cinsel Saldırı Suçu" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, 2016), 7.

¹²⁸⁰ Nafiz Bozdemir ve Sevgi Özcan, "Cinselliğe ve Cinsel Sağlığa Bakış", *Turkish Journal Of Family Medicine And Primary Care (Tjfmpe)* 5 (01 Ocak 2011): 39.

¹²⁸¹ Taner, *Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar*, 106-10.

¹²⁸² Artuk vd., *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 359.

¹²⁸³ Alşahin, "Cinsel Saldırı Suçu (TCK m.102)", 859-60.

¹²⁸⁴ "Saniğin, mağdurun başkalarının görmesini ve bilmesini istemediği özel yaşam alanı kapsamında bulunan iç çamaşırlarına bakmak için mağdurun kişisel eşyalarını koyduğu çekmeceyi karıştırdığı ve yatak odasında yalnız başına iken mağdura ait iç çamaşırlarını görüp, bunlardan birini cinsel amaçlı olarak kullanmak için mağdurun haberi olmaksızın gizlice yerinden aldığı dikkate alındığında,

Cinsel saldırı suçunun temel şekli bakımından cinsel arzuları tatmin etmek için mağdurun rızasına aykırı şekilde, vücuda temas içeren, sarkıntılık boyutundan daha ağır ancak vücuda organ yahut sair cisim sokulması şeklinde de olmayan davranışların varlığı gereklidir. Öğretide yer bulan bir görüşe göre, cinsel saldırı suçunun temel şekli için yukarıda bahsettiğimiz cinsel davranışların yapılması yeterli olup, bu davranışlarla vücut dokunulmazlığının ihlali elzem değildir. Örneğin, failin mağdurun saçını okşaması.¹²⁸⁵

Son olarak, cinsel saldırı suçu açısından ilgilinin rızası hukuki sınırlar içinde kalmak şartıyla eylemi hukuka uygun hale getirir. Ancak bunun için ilgilinin rıza göstermeye ehil olması, yine fiilin icrasından evvel yahut fiille eş zamanlı olarak ve yine fiilin icrası süresince geçerli olmak üzere vücudu üzerinde cinsellik ihtiva eden eylemlere onay vermiş olması ve rızanın sınırının kasten aşılmadığı hallerde bahsi geçen cinsel davranışlar hukuka uygun hale gelecek ve cinsel saldırı suçu oluşmayacaktır.¹²⁸⁶

Öğretide yer bulan bir görüşe göre fiilin icrasından sonra gösterilen rıza fiili hukuka uygun hale getirmeyecektir.¹²⁸⁷ Ancak yine öğretide rızanın mutlak tasarruf edilebilecek bir hak üzerinde yapılması halinde eylemin işlenmesinden sonra da gösterilmenin mümkün olduğunu savunan görüşler de mevcuttur.¹²⁸⁸ Ayrıca rıza geri alınabilir ve bu halde rıza geri alınana değin söz konusu olan eylemler hukuka uygun olacak iken rızanın alınmasından sonra vuku bulanlar ise hukuka aykırı hale gelecektir.¹²⁸⁹

Cinsel özgürlüğe dair hakların kişinin üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği haklardan olduğu bu haklar yönünden rızanın açıkça yahut zımnen de verilebileceği ancak bu

sanığın, mağdurun bilgisine ulaşmaması için çaba gösterip, mağduru hedef almaksızın gerçekleştirdiği cinsel isteklerini tatmin maksadına yönelik hareketleri ile mağdurun özel hayatına ilişkin eşyalarına rızasına aykırı şekilde müdahale etmekten ibaret ve iddianamede cinsel taciz olarak tarif edilen eyleminin, TCK'nun 134/1-1. madde, fıkra ve cümlesinde tanımlanan ve genel kastla işlenen özel hayatın gizliliğini ihlal suçunu oluşturduğu anlaşıldığından, sanığın sübut bulan eyleminin hukuki nitelendirmesine ilişkin yerel mahkemenin kabulünde bir isabetsizlik görülmemiş, sanığın, cinsel amaçlı olarak mağdura ait iç çamaşırını kullanması eyleminin, TCK'nun 105. maddesinde düzenlenen cinsel taciz suçu kapsamında değerlendirilmesi gerektiğinin gözetilmemesi nedeniyle suç vasfında yanılığa düşülmesinden dolayı hükmün bozulmasını öneren tebliğnamedeki görüşe iştirak edilmemiştir.” Yargıtay 12. CD. E.2019/442, K.2019/10583, T.23.10.2019, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 05.02.2024)

¹²⁸⁵ Artuk, 360.

¹²⁸⁶ Koca ve Üzülmüş, 333.

¹²⁸⁷ Ersin Şare, “Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlarda İlgilinin Rızası”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 27 Aralık 2019, 989.

¹²⁸⁸ Süheyl Donay, *Türk Ceza Kanunu Şerhi* (İstanbul, 2007), 42.

¹²⁸⁹ Şare, “Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlarda İlgilinin Rızası”, 990.

rızanın da hukuki sınırlar içinde kalması gerektiğini ifade etmiştik. Cinsel davranışlar yönünden kişinin, hal ve hareketlerinden rızası olduğu anlaşılıyorsa, bu zımnen rıza olduğunu gösterir. Kişinin serbest bir ortamda kendisine yönelik gerçekleştirilen cinsel davranışlara karşı direnmemesi, ses çıkarmaması yahut bu davranışlara engel olmaya çalışmaması, iradesi de ifsat edilmemişse rızası olduğu yönünde değerlendirilir.¹²⁹⁰ Elbette burada bahsi edilen rıza, içinde bulunan şartlarla birlikte değerlendirilecek ve mağdurun mukavemet gösterecek imkan ve iktidarı söz konusu değilse, rızanın varlığından da bahsedilemeyecektir.

3.2. Çocukların Cinsel İstismarı Suçu

Çocukların cinsel özgürlüğünü korumak, onların sağlıklı cinsel gelişim göstermelerini sağlamak ve bu yönden istismar edilmelerini de önlemek maksadıyla kanun koyucu çocukların cinsel yönden istismar edilmesini TCK m.103 ile yaptırım altına almıştır.¹²⁹¹

¹²⁹⁰ Erem Faruk, “Ceza Hukukunda ‘Hakkın Kullanılması’”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 41, sy 1 (1990): 13.

¹²⁹¹ Çocukların cinsel istismarı Madde 103- (Değişik: 18/6/2014-6545/59 md.)
(1) (Yeniden düzenlenen birinci ve ikinci cümle: 24/11/2016-6763/13 md.) Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismarın sarkıntılık düzeyinde kalması hâlinde üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. (Ek cümle: 24/11/2016-6763/13 md.) Mağdurun on iki yaşını tamamlamamış olması hâlinde verilecek ceza, istismar durumunda on yıldan, sarkıntılık durumunda beş yıldan az olamaz. Sarkıntılık düzeyinde kalmış suçun failinin çocuk olması hâlinde soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdurun, velisinin veya vasisinin şikâyetine bağlıdır. Cinsel istismar deyiminden;
a) On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,
b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar, anlaşılır.
(2) (Yeniden düzenleme: 24/11/2016-6763/13 md.) Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, on altı yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur. Mağdurun on iki yaşını tamamlamamış olması hâlinde verilecek ceza on sekiz yıldan az olamaz.
(3) Suçun;
a) Birden fazla kişi tarafından birlikte,
b) İnsanların toplu olarak bir arada yaşama zorunluluğunda bulunduğu ortamların sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,
c) Üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı ya da üvey baba, üvey ana, üvey kardeş veya evlat edinen tarafından,
d) Vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruyucu aile veya sağlık hizmeti veren ya da koruma, bakım veya gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler tarafından,
e) Kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle, işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.
(4) Cinsel istismarın, birinci fıkranın
(a) bendindeki çocuklara karşı cebir veya tehditle ya da
(b) bendindeki çocuklara karşı silah kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Çocukların cinsel istismarı suçunun düzenlendiği kanun hükmüne bakıldığı takdirde suçun, cinsel saldırı suçu ile pek çok yönden benzeştiği görülecektir. Burada kanun koyucu mağduru çocuk olan cinsel saldırı suçunu cinsel istismar şeklinde isimlendirmeyi uygun görmüş ve çocukları koruma maksadıyla bu suç için öngörülen cezayı artırmıştır.¹²⁹² Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilgili hükmünde¹²⁹³ de mağdur çocuğun cinsel yönden istismara uğramasına engel olunmaya ve çocuğun üstün yararının taraf devletlerce korunmasına çalışılmıştır.

Kanun metnine bakıldığında istismar kavramı ile henüz on beş yaşını tamamlamamış yahut tamamlamış olmakla beraber maruz kaldığı fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan çocuklara yönelik yapılan ve cinsellik ihtiva eden her türlü davranış ile bu grupta sayılmayan çocuklara yönelik ise tehdit, hile, cebir yahut iradelerini ifsat edecek herhangi bir yöntemle gerçekleştirilen cinsel davranışların kastedildiği anlaşılmaktadır. Cinsel istismar, tespiti en zor suçlardan olup, ekseriyetle gizli kalır. Bu istismar türü hem kapsam olarak çok geniştir hem de genellikle şiddet içermez. Cinsel istismara maruz kalan çocuklar da maruz kaldıkları davranışları gerçekleştiren kimselere karşı sevgi yahut bağlılık hissettiğinden bu durumu kimseyle paylaşmazlar.¹²⁹⁴

Bilindiği gibi çocukların cinsel istismarı suçu diğer cinsel dokunulmazlık suçları gibi kanunda kişilere karşı suçlar bölümünde düzenlenmiştir. Bu suçun düzenleniş yeri de göz önüne alındığında korunan hukuki değer, hükmün muhatabı olan çocukların cinsel

(5) Cinsel istismar için başvuru olan cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması hâlinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

(6) Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü hâlinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.

¹²⁹² Remzi Demir, *Cinsel Dokunulmazlığa Karşı İşlenen Suçlar*, Hukuk yayınları dizisi 2849 (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 97.

¹²⁹³ BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, M. 34: "Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

1. Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanması;
2. Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurulmasıyla sömürülmesini;
3. Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar."

¹²⁹⁴ Özbek, 365.

dokunulmazlıklarının korunması ve çocuğun gelişimi ve yararı olduğu anlaşılmaktadır.¹²⁹⁵

Cinsel istismar suçunun mağduru çocuklardır.¹²⁹⁶ Çocuk kavramının kanuni tanımından, henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişilerden bahsedildiği anlaşılmaktadır. Bu suçun mağduru da cinsel saldırı suçunun mağduru konusunda bahsettiğimiz gibi suçun işlendiği anda hayatta olan bir kimse olmalıdır. Bu suçun ölü bir kimseye karşı işlenmesi halinde şartları sağlarsa şayet TCK m. 130'da yer verilen kişinin hatırasına hakaret suçuna vücut verebilir, bir hayvana karşı işlenmesi halinde ise hayvanları koruma kanunu kapsamında cezalandırılır.¹²⁹⁷

Esasında mağdur yönünden özgü bir suç olan çocuğun cinsel istismarı suçu, çocuğun savunmasız olması ve yetişkinlere nispeten korunmaya daha çok ihtiyaç duyması hasebiyle cinsel saldırı suçundan bağımsız, müstakil bir suç olarak düzenlenmiştir.¹²⁹⁸ İlgili düzenlemeye bakıldığında takdirde kanun koyucunun suçun mağduru konusunda ikili bir ayrıma gittiği görülecektir. İlk grupta henüz on beş yaşını doldurmamış olan ve doldurmuş olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan çocuklar yer alırken, ikinci grupta ise on beş yaşını doldurmuş olup, fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayan çocuklar yer almaktadır.

Hükümden kanun koyucunun, mağdurun cinsiyeti bakımından bir ayırım gözetmediği ancak mağdur çocuğun yaşının önem arz ettiği ve mağdur çocuğun yaşı hususunda ikili bir ayrıma gittiği anlaşılmaktadır.¹²⁹⁹ Kanun hükmünden henüz on beş yaşını

¹²⁹⁵ Özbeke vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* 364-365; Yokuş Sevik, "5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Cinsel Saldırı ve Cinsel Taciz Suçları", 246-47.

¹²⁹⁶ Nevzat Toroslu, *Ceza Hukuku Özel Kısım* (Ankara, 2012), 64.

¹²⁹⁷ Özbeke vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 360-1.

¹²⁹⁸ Özbeke vd., 360.

¹²⁹⁹ "Kanun koyucu takdir yetkisi kapsamında on beş yaşını tamamlamamış çocukları cinsel yönden istismar edenler hakkında ceza yaptırımı öngörmektedir. Cinsel istismar suçu için mağdur çocuklar bakımından onbeş onsekiz yaş arası ile onbeş yaşın altı şeklinde ikili bir ayırım yapılarak onbeş yaşın altındaki tüm çocukların, yeterli psikolojik ve fiziki olgunluğa ulaşmamış olmaları nedeniyle kendilerine yönelik olarak yapılan cinsel davranışların anlamını ve ağırlığını idrak etmelerinin mümkün olmadığı kabul edilmiş, on beş yaşın altındaki her yaşta çocuğun kendilerine karşı yapılacak cinsel davranışlara ilişkin rızaları geçersiz sayılmıştır. Bu suretle kanun koyucu onbeş yaşın altındaki çocukları mutlak bir koruma altına almaktadır. Kuralların, cinsiyet ayırımı gözetilmeksizin tüm çocukların cinsel dokunulmazlığı ile beden ve ruh bütünlüğünün etkin bir şekilde korunmasını sağlamayı amaçladığı anlaşılmaktadır." Anayasa Mahkemesi, E.2015/108, K.2016/46, T.26.05.2016, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2016-46-nrm.pdf> (E.t. 12.02.2024)

doldurmamış çocuklara yönelik ister rızaen isterse de rızası hilafına gerçekleştirilen tüm cinsel davranışlar cinsel istismar olarak kabul edilirken, yine on beş yaşını doldurmuş ancak fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan çocuklar için de aynı anlayış benimsenmiştir. Kanun koyucu benimsediği anlayıştan, henüz on beş yaşını doldurmamayan çocukların cinsel özgürlüklerinin üzerinde tasarruf edemeyecekleri anlayışını mutlak olarak kabul etmiş ve bu hususta bu yaş grubu çocukların rızalarını da geçersiz kabul etmiştir.¹³⁰⁰

Öğretide 15 yaşını doldurmuş mağdur için ayrıca fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını anlaması ve algılama yeteneğinin gelişmiş olması gibi koşulların aranması eleştirilmiştir.¹³⁰¹ Bu hususta failin işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayıp algılamadığı sorumluluğun söz konusu olması için gerekli iken suçun mağduru için de bu hususun aranması tartışma konusu yapılmış¹³⁰² ve olması gerekenin mağdurun fiilin *hukuki* anlam ve sonuçlarından ziyaden *fiilin* anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin varlığının yeterli olduğu savunulmuştur.¹³⁰³ Böylelikle mağdurun maruz kaldığı fiilin hukuki mahiyetini bilmesine lüzum olmadığı, o fiilin toplumsal anlamını ve sosyal değerini kavramasının yeterli olduğu savunulmuştur.¹³⁰⁴

Cinsel istismar suçunun faili herkes olabilir. Kanunda bu konuda ayırım söz konusu olmayıp, kadın/erkek fark etmeksizin herkesin cinsel istismar suçunu faili olabileceği anlaşılmaktadır. Yine cinsel istismar suçu farklı cinsler arasında işlenebileceği gibi aynı cinsler arasında da işlenebilir.¹³⁰⁵ Failin yaşının küçük olduğu hallerde, TCK m. 31 kapsamında değerlendirme yapılacaktır. Esasen burada tartışmalı olan husus hem mağdurun hem de failin on sekiz yaşından küçük olması halidir. On beş yaşını dolduran çocukların arasında rızaya dayalı bir ilişki söz konusu olması durumunda, bu hususta

¹³⁰⁰ Handan Yokuş Sevük, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Çocukların Cinsel İstismarı ve Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçları”, sy 5 (2005): 285.

¹³⁰¹ Tezcan, 382.

¹³⁰² Taner, *Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar*, 272; Memiş Kartal, *Türk Ceza Hukuku’nda Çocukların Cinsel İstismarı*, 152; Erden Tütüncü, “Kriminolojik Değerlendirmeler Işığında Ceza Hukukunda Fücür”, 135-36.

¹³⁰³ Selcen Ataç, “Cinsel İstismar ve Reşit Olmayanla Cinsel İlişkiye Girme Suçu”, içinde *Ceza Hukukunda Kadının Şiddete Karşı Korunması*, ed. Prof. Dr. Nur Centel (XII Levha Yayıncılık, 2013), 115; Taner, *Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar*, 272.

¹³⁰⁴ Tezcan, Erdem ve Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 382; Memiş Kartal, *Türk Ceza Hukuku’nda Çocukların Cinsel İstismarı*, 150.

¹³⁰⁵ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 360.

şikayet de yoksa, bu durum ceza hukukunun ilgi alanına girmeyip, tartışma konusu edilmemektedir. Ancak henüz on beş yaşını doldurmamış iki çocuğun rıza ile birbirlerine yönelik gerçekleştirdiği cinsel davranışlar ile on beş- on sekiz yaş aralığındaki çocuğun, henüz on beş yaşını ikmal etmemiş bir çocukla yaşadığı cinsel ilişki sonucunda nasıl davranılması gerektiği hususu henüz netleşmiş değildir. Zira bu hallerde hangi çocuğun fail olarak değerlendirileceği tartışması gündeme gelmektedir.¹³⁰⁶

Kanunun 103. maddesi incelendiğinde, “*çocuğu cinsel yönden istismar eden*” ifadesine yer verildiği, çocuklar üzerinde gerçekleştirilen ve istismar mahiyetinde olan fiillerin cezalandırıldığı anlaşılmaktadır. Ancak madde metninden ve maddenin gerekçesinden istismar mahiyetindeki bu davranışların nelerden oluştuğu hususunda açık bir ifadeye yer verilmediği görülmektedir. Bu sebeple cinsel istismar suçunu oluşturan davranışların neler olduğu öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre cinsel istismar suçunda, cinsel saldırı suçunun aksine çocuğa yöneltilen cinsel davranışların gerçekleştirilmesi yeterli olup, ayrıca bu davranışların küçüğün vücut dokunulmazlığını ihlal etmesi zorunluluğu aranmadığından TCK m. 105 kapsamında cinsel taciz suçuna vücut veren davranışların da çocuğa yöneltilmesi halinde cinsel istismar suçu gerçekleşmiş olacaktır.¹³⁰⁷

Bu görüşün taraftarları, öncelikle kanunun metni üzerinden yola çıkmaktadırlar. Bu görüşe göre cinsel saldırı suçunun düzenlendiği TCK m.102'nin madde metnine bakıldığında, “*cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlâl eden...*” ifadesi kullanılmışken, cinsel istismar suçunun düzenlendiği 103'ün madde metninde ise “*çocuğu cinsel yönden istismar eden*” ifadesine yer verildiği görülmektedir.¹³⁰⁸

3.3. Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu

Reşit olmayanla cinsel ilişki suçu, TCK'nın 104. maddesinde düzenlenmiştir.¹³⁰⁹ Bu hüküm ile kanun koyucu 15-18 yaş aralığında olan çocukların, rızalarıyla cinsel ilişkiye

¹³⁰⁶ Memiş Kartal,156-57.

¹³⁰⁷ Tezcan, Erdem ve Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 382; Koca ve Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 354; Memiş Kartal, *Türk Ceza Hukuku'nda Çocukların Cinsel İstismarı*, 164.

¹³⁰⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 386-87; Yokuş Sevik, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Çocukların Cinsel İstismarı ve Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçları”, 284.

¹³⁰⁹ Reşit olmayanla cinsel ilişki: Madde 104- (1) Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, onbeş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikayet üzerine, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

girmeleri hususunu ele almıştır. Esasında bahse konu olan suçun temel şekli şikayete tabi olduğundan, öğretide kanun koyucunun 15-18 yaş aralığındaki çocukların rızalarıyla cinsel ilişkiye girmelerini suç kabul etmediği savunulmuştur.¹³¹⁰ Bu yaş grubunda yer alan çocukların cebir, tehdit, hile vb. şekilde iradelerinin ifsat edilmesi yahut cinsel ilişkiye zorlanması halinde ise bu durum TCK, m.103'te yer verilen çocukların cinsel istismarına girmektedir. Yine on beş yaşını tamamlamasına karşın fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan çocuklarla girilen cinsel ilişki de rızaları muteber olmayacağından, yine TCK m.103/2 kapsamına girecektir.

Hükmün ikinci fıkrasında, suçun mağduru ile faili arasında evlenme yasağının olması halinden, yani ensest ilişkiden bahsedilmiş olup, bu durum cezayı artıran nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemede, mağdur ile fail arasında evlenme yasağı söz konusu ise şikayet aranmaksızın takibin yapılacağı ve on yıldan on beş yıla kadar hapis cezasının uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Esasında bu fıkranın tüm ensest ilişkileri cezalandırmadığı görülmektedir.

Ayrıca mağdur 15-18 yaş aralığında olup, fail ile arasında evlenme yasağı söz konusu olup, mağdur söz konusu fiile rıza göstermemişse bu halde yine TCK m.103'te yer verilen çocukların cinsel istismarı suçu oluşur. Hükmün son fıkrasında ise bakım ve gözetim yükümlülüğü olan yahut evlat edinme öncesi koruyucu ailelik yapan kimseler tarafından gerçekleştirilmesi de yine cezayı artıran nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.¹³¹¹

Reşit olmayanla cinsel ilişki suçunu, diğer cinsel suçlardan ayıran özellik bu suçta rızanın suçun oluşmasını sağlayacak şekilde tipikliğe etki etmesidir.¹³¹² Zira TCK m.102'deki cinsel saldırı ve TCK m.103/1-b'deki cinsel istismar suçunda temel unsur bahsi geçen cinsel davranışların hukuken muteber kabul edilecek bir rızanın yokluğunda

(2) (İptal: Ana. Mah.nin 23/11/2005 tarihli ve E: 2005/103, K: 2005/89 sayılı kararı ile; Yeniden düzenleme: 18/6/2014-6545/60 md.) Suçun mağdur ile arasında evlenme yasağı bulunan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, şikâyet aranmaksızın, on yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) (Ek: 18/6/2014-6545/60 md.) Suçun, evlat edineceği çocuğun evlat edinme öncesi bakımını üstlenen veya koruyucu aile ilişkisi çerçevesinde koruma, bakım ve gözetim yükümlülüğü bulunan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, şikâyet aranmaksızın ikinci fıkraya göre cezaya hükmolunur.

¹³¹⁰ Zeki Hafızoğulları ve Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Kişilere Karşı Suçlar*, 4. Baskı (Ankara, 2015), 169.

¹³¹¹ Artuk vd., *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 385.

¹³¹² Berrin Akbulut, "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarda Rızanın Niteliği", *Ceza Hukuku Dergisi* 14, sy 40 (2019): 284.

gerçekleşmesi iken TCK m.104'te ise cinsel ilişkinin muteber bir rızanın varlığında gerçekleşmesidir.¹³¹³ Öğretide rızayla gerçekleşen bir cinsel ilişkinin şikayet üzerine kovuşturulması ve akabinde o kişinin cezalandırılmasının suç düzenlemesinin kendi içinde çelişmesine sebep olduğunu belirten yazarlar bulunmaktadır.¹³¹⁴ Bu fiilin ceza hukukunun müdahale alanından çıkarılması gerektiği savunulmaktadır.

Zira bahsi geçen hüküm, cebir, tehdit, hile olmaksızın denilerek iradenin ifsat edilmediğini, kişinin rızasıyla hareket ettiğinin kabulüyle düzenlenmiş olup, hükmün devamında ise rızanın yok olduğu anlayışıyla şikayet üzerine cinsel ilişkinin soruşturulacağı ve failin cezalandıracağı hüküm altına almasının, normun kendi içerisinde çelişmesine yol açtığı ileri sürülmüştür.¹³¹⁵

Reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun mağduru, 15 – 18 yaş aralığında olup, cinsel ilişkiye rıza gösteren yani iradesi cebir, tehdit, hile vb. şekilde ifsat edilmeksizin cinsel ilişkiye giren ve bahsi geçen fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayan çocuklardır.¹³¹⁶ Diğer cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda da bahsettiğimiz gibi bu suç için de kanun koyucu kadın/erkek ayrımı yapmadığından, 15-18 yaş aralığında olan her çocuk bu suçun mağduru olabilir. Esasında reşit olmayanla cinsel ilişki suçu mağdur yönünden özgü bir suçtur. Özgü halini oluşturan şey ise mağdurun yaş aralığıdır.¹³¹⁷

Kanun metninde suçun oluşabilmesi için mağdurun yaşı hususunda bir ayırım yapıldığından, uygulamada mağdurun yaşının tam ve doğru bir şekilde tespiti elzemdir. Özellikle mağdurun kimlik yaşı ile fiziksel görünümü arasında ciddi bir farklılık söz konusu ise mağdurun kayıtlı nüfus belgesi, varsa doğum raporu, sağlık kuruluşunda doğmuşsa şayet ve başka bir tereddüt de yoksa kimlik yaşı, sağlık kuruluşunda

¹³¹³ Ağcaoğlu, *Mağduru Çocuk Olan Cinsel Suçlarda Suça Sürüklenen Çocuk*, 106.

¹³¹⁴ Mustafa Arslantürk, *Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Cinsel Suçlar Yargılamadan Uygulamalarla Somut Olaylarla Pratik Çözümlerle*, 7. Baskı, Hukuk Dizisi 1376 (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 516.

¹³¹⁵ Arslantürk, 542.

¹³¹⁶ Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 373; Polat, “Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu, İçerdiği Sorunlar ve Çözüm Önerileri” 192.

¹³¹⁷ Memiş Kartal, “Reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK.m.104)”, 2087.

doğmamışsa kemik yaşı tespiti ile yaşının belirlenmesi gerekir. ¹³¹⁸ Yargıtay da kararlarında bu yaklaşımı benimsemiştir. ¹³¹⁹

Reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun düzenlendiği kanun hükmüne bakıldığında kanun koyucunun, cinsel davranış ifadesini değil cinsel ilişki ifadesini kullandığı görülmektedir. Esasında bu husus öğretilerde eleştirilmiştir. Zira hem cinsel saldırı suçunun düzenlendiği TCK m. 102’de hem de cinsel istismarın düzenlendiği TCK m.103’te kanun koyucu cinsel davranış ibaresini kullanmıştır. TCK m.104’te cinsel ilişki denildiği için cinsel davranış ile cinsel ilişki arasında bir derecelendirme yapıldığı kanaati oluşmuştur. ¹³²⁰

Reşit olmayanla cinsel ilişki suçunda yer alan cinsel ilişki kavramı esasında, fail tarafından cinsel organının vajinal yahut anal yoldan mağdurun vücuduna sokulması olup, oral yolla cinsel organın mağdurun vücuduna sokulmasının ¹³²¹ yahut mağdurun

¹³¹⁸ Ömer Faruk Keser, *Uygulamaya Bakan Yönleriyle Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu*, Birinci Baskı, Hukuk Yayınları Dizisi 3072 (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 70.

¹³¹⁹ “İddia, savunma ve tüm dosya kapsamında; her ne kadar suç tarihinde katılan mağdure ile sanığın rızası dahilinde ilişkiye girdikleri, daha sonra katılan mağdurenin şikayetçi olması nedeniyle sanığın üzerine atılı suçu işlediği iddia edilmiş ise de, katılan mağdurenin görünüm itibarıyla on dokuz yaşında gösterdiğine dair dinlenen tanık beyanı, suç tarihinde mağdurenin yaşını on sekizden büyük olduğunu sanığa söylediğine dair sanık savunması dikkate alındığında, sanığın suç kastı bulunmadığı anlaşılmalı, sanığın müsnet suçtan beraatine karar verimştir. Sanık hakkında kurulan hükümde, kayden 15.08.1999 doğumlu olup suç tarihinde on yedi yaş içerisinde bulunan katılan mağdurenin yaşına sanık tarafından itiraz edildiğinin anlaşılması karşısında, suçun oluşumu ile niteliğine etkisi bakımından öncelikle mağdurenin yaşı üzerinde durulup, resmi bir kurumda doğup doğmadığı araştırılarak, doğmadığının belirlenmesi halinde yaş tespitine esas olacak şekilde kemik grafileri çektrildikten sonra tam teşekküllü bir hastaneden içinde radyoloji uzmanının da bulunduğu sağlık kurulundan rapor alınması ve duraksama halinde Adli Tıp Kurumundan görüş alınarak mağdurenin suç tarihindeki gerçek yaşının bilimsel olarak saptanmasından sonra sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken, yazılı şekilde sadece tanık beyanı esas alınarak eksik araştırma ve gerekçe ile sanık hakkında hata hükümlerinin tatbik edilmesi, hukuka aykırı bulunmuştur.” Yargıtay 9. CD. E. 2021/18841, K. 2023/3596, T.29.05.2023 <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 24.02.2024)

¹³²⁰ Ali Tanju Sarıgül, “Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçunda Fail (TCK m.104)”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25, sy 2 (08 Mayıs 2021): 729.

¹³²¹ “Yargıtay 14. Ceza Dairesi’nin 21.06.2021 tarih ve 2017/1587- 2021/4407 E.K sayılı kararı ve dairesinin yerleşmiş içtihatlarında belirtildiği üzere; ‘Reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun düzenlendiği 5237 Sayılı TCK’nın 104. maddesinde belirtilen cinsel ilişkinin, erkek cinsel organının bir kadına vajinal veya anal yoldan ya da bir erkeğe anal yoldan ithal edilmesi’ ile suçun oluşumundan bahsedilecektir. Mahkememizin kabulüne göre; sanığın mağdur ile rızası ile cinsel temasta bulunarak sanığın mağdura oral seks yapmasının ardından, penisini mağdurun anal bölgesine sürmesi şeklindeki eylemin kanunun aradığı anlamda ve güncel Yargıtay içtihatları nazara alındığında, eylemin cinsel ilişki kapsamında değerlendirilemeyeceği...” Yargıtay 9. CD. E. 2023/2074, K. 2023/3591, T.29.05.2023 <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 25.02.2024)

cinsel uzvuna parmak sokulmasının¹³²² cinsel ilişki sayılmayacağı bu sebeple cinsel ilişki ifadesinin dar yorumlanması gerektiği ancak vücuda cinsel saikle sair bir cisim sokulmasının da bu kapsamda değerlendirilmesinin elzem olduğu öğretilerde ifade edilmiştir.¹³²³

Yine kanun hükmüne bakıldığında, mağdurun cinsiyetine dair bir ayrıma da yer verilmediği görülecektir. Bu durumda hem kız çocukları hem de erkek çocukları bu suçun mağduru olabilecektir.¹³²⁴ Ayrıca bu suç açısından hem failin hem de mağdurun erkek çocuğu olduğu yahut her ikisinin de kız çocuğu olduğu haller de söz konusu olabilir.¹³²⁵ Ancak Yargıtay'ın kimi kararlarında, mağdurun kadın olduğu hallerde yukarıda yer verdiğimiz cinsel ilişkinin dar yorumlanması nedeniyle failin de kadın olamayacağı yönünde kararlar verdiği görülmektedir.¹³²⁶ Öğretilerde de az da olsa taraftar bulan bir görüşe göre kadınlar bu suçun doğrudan faili olamayacaktır.¹³²⁷ Ancak baskın olan ve bizim de benimsediğimiz görüşe göre kanun metninde cinsel ilişkiden bahsedildiği, bu ilişkinin mutlaka mağdurun vücuduna normal yahut anormal yoldan organ sokulması şeklinde vuku bulması gerektiğine yer verilmediği, ayrıca 18 yaşından büyük bir kadın ile 15-18 yaş aralığında olan bir erkek çocuğunun cinsel birlikteliğinde sırf dühul

¹³²² “Reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun düzenlendiği 5237 sayılı TCK'nın 104. maddesinde belirtilen cinsel ilişkinin, erkek cinsel organının bir kadına vajinal veya anal yoldan ya da bir erkeğe anal yoldan ithal edilmesi olarak anlaşılması karşısında, mahkemece sanığın olay günü on altı yaşındaki mağdurenin cinsel organına parmak sokması şeklinde gerçekleşen eyleminde reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun kanuni unsurları itibarıyla oluşmadığı gözetilerek beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi, ...” Yargıtay 14. CD. E. 2021/1587, K. 2021/4407, T.21.06.2021 <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 25.02.2024)

¹³²³ Memiş Kartal, “Reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK.m.104)”, 2087; Ersan Şen, Mert Maviş, ve Buğra Şahin, *Uygulamada Ve İctihatta Cinsel Suçlar Cinsel Dokunulmazlığa Ve Genel Ahlaka Karşı Suçlar*, 2. Baskı, Hukuk Dizisi 3386 (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 138; Taner, *Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar*, 478-79; Tuba Kelep Pekmez, “Suçla Korunan Hukuki Değer Çerçevesinde Çocuklar Arasında Gerçekleşen ‘Rızaya Dayalı’ Cinsel İlişkinin Cezalandırılabilirliği Sorunu”, *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8, sy 2 (2020): 183, <http://search/yayin/detay/412635>.

¹³²⁴ Kantarcı, “Reşit Olmayanla Cinsel İlişki”, 76.

¹³²⁵ Keser, *Uygulamaya Bakan Yönleriyle Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu*, 59.

¹³²⁶ “Reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun düzenlendiği TCK'nın 104. maddesinin metninde suç olarak tarif edilen cinsel ilişkinin, erkek cinsel organının bir kadına vajinal veya anal yoldan ya da bir erkeğe anal yoldan ithal edilmesi olarak tanımlanması karşısında, mahkemenin oluşa uygun kabulüne göre, kayden 10.6.1991 doğumlu olup suç tarihinde 15 yaşını doldurmuş olan mağdureyle rızası ile öpüşüp seviştiği sırada mağdurenin cinsel organına parmağını soktuğu anlaşılan hemicinsi sanığın, cinsel ilişki boyutuna varmayan cinsel davranışları sebebiyle hukuka aykırılıktan söz edilemeyeceğinden reşit olmayanla cinsel ilişki suçundan beraati yerine, yazılı şekilde düşme karar verilmesi, ...” Yargıtay 14. CD. E. 2012/6729, K. 2014/5373, T.21.04.2014 <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 25.02.2024)

¹³²⁷ Erdal Baytemir, *Cinsel dokunulmazlığa, kişi hürriyetine ve genel ahlaka karşı suçlar: cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı, reşit olmayanla cinsel istismarı*, 2. baskı, Hukuk yayınları dizisi 460 (Ankara: Adalet, 2009), 301.

gerçekleşmediği için suçun oluşmayacağına kabulünün ilgili hükmün ihdas amacıyla uyumlu olmayacağı ve eşitlik ilkesiyle de bağdaşmayacağı yönündedir.

5237 sayılı TCK'nın 104. madde hükmü olan reşit olmayanla cinsel ilişki suçu incelediğinde bu suçun failinin cinsiyeti açısından kanun koyucunun bir ayırım yapmadığı ve kanun hükmünden hem kadının hem de erkeğin bu suçun faili olabileceği anlaşılmaktadır.¹³²⁸ Yaş ve cinsiyet konusunda bir ayırım yapılmadığı için kanunun lafzından, bu suçun bir kadın tarafından bir erkeğe karşı, bir erkek tarafından bir kadına karşı yahut bir erkek tarafından başka bir erkeğe karşı işlenebileceği anlaşılmaktadır. Yine hükümden, failin reşit olabileceği gibi 15-18 yaş aralığında bir çocuk da olabileceği anlaşılmaktadır. Ancak öğretilde, mağdurun 15 – 18 yaş aralığında çocuklar olarak belirlenmesi nedeniyle bu suçun failinin on sekiz yaşını doldurmuş kişiler olabileceğini savunan yazarlar da vardır.¹³²⁹ Yargıtay uygulamasında ise reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun herkes tarafından işlenebileceği yönünde bir kabul söz konusudur.¹³³⁰

Hükmün madde başlığına baktığımız takdirde, reşit olmayanla cinsel ilişkiden bahsedildiği, mağdurun reşit olmadığından bahsederken faile dair bir ifadenin olmadığı görülmektedir. Öğretilde mağdurun özelliğinden yola çıkılarak failin özelliğinin tespit edilemeyeceği ileri sürülmüştür.¹³³¹ Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi bazı yazarlar, bu suçun failinin reşit bir kimse olması gerektiğini, zira kanunun amaçsal yorumuyla kanun koyucunun cinsel olgunluğa ulaşmış bir kimsenin henüz cinsel olgunluğa ulaşmamış bir kimseyle girdiği cinsel ilişkiyi yasakladığını ve bu sebeple de henüz on sekiz yaşını

¹³²⁸ Koca ve Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 372

¹³²⁹ Koca ve Üzülmöz, 372.

¹³³⁰ “*Reşit olmayanla cinsel ilişki suçundan verilen beraat hükmünün incelenmesinde; Mağdurenin aşamalarındaki beyanlarına, sanık ikrarına ve tüm dosya içeriğine göre, sanığın, 15 - 18 yaş aralığında bulunan mağdure ile rızası dahilinde zincirleme surette cinsel ilişkiye girdiğinin sabit olduğu, gerek hüküm tarihinde yürürlükte bulunan gerekse hükümden sonra 28.06.2014 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 6545 sayılı Kanun ile değişik 5237 sayılı TCK'nın 104. maddesinde düzenlenen reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun failinin yaşı ile ilgili olarak herhangi bir sınırlandırma bulunmadığı, 18 yaşından küçük failer tarafından da bu suçun işlenmesinin mümkün olduğu gözetilmeden, sanığın mahkûmiyeti yerine "Atılı suçun failinin on sekiz yaşından büyük kişiler olabileceği" şeklindeki kanuni olmayan yetersiz gerekçeyle beraatine karar verilmesi, Kanuna aykırı...*” Yargıtay 14. CD. E. 2014/2241, K. 2015/228, T.15.01.2015, <https://karararama.yargitay.gov.tr/#> (E.t. 27.02.2024)

¹³³¹ Yener Ünver, ed., *II. Türkiye-Slovenya Uluslararası Hukuk Sempozyumu: “cinsel suçlar ve evlilik hukuku”*; 6/17-5.2013, İstanbul, Türkiye = 2. *Turkish-Slovenian International Law Symposium: “sexual offences and marriage law”*; 16/17-05.2013, İstanbul, Turkey (Türkiye-Slovenya Uluslararası Hukuk Sempozyumu “Cinsel Suçlar ve Evlilik Hukuku”, Ankara: Seçkin, 2014), 44.

doldurmayıp, cinsel olgunluğa ulaşmayan bir çocuğun bu suçun faili olamayacağını savunmuştur.¹³³²

Kanaatimizce de reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun failinin reşit bir kimse olması gerekmektedir. Zira doğal bir fenomen ve temel bir ihtiyaç olan cinselliğin 15-18 yaş aralığında olup, fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilen çocuklar arasında rıza ile gerçekleşmesi halinde şikayet olmaksızın kovuşturulamamaktadır. Ayrıca mevcut hükümle akran çocuklar arasında rıza ile yaşanan cinsel ilişkinin takibi zor olmakta, şikayet hakkının kime ait olduğu yahut kimin fail kimin mağdur olduğunun tespiti hususu açıklığa kavuşturulamamaktadır. Fail ve mağdur sıfatının birleşmesi, daha önce şikayetçi olanın mağdur olması gibi sorunlar yaşanabilmektedir. Şayet bu eylem cezalandırılacaksa kanun koyucunun daha açık bir düzenleme yapması gerekliliği hasıl olmaktadır. Her ikisi de 15-18 yaş aralığındaki akran çocuklar arasında cinsel ilişkinin yaşanması halinde hem mağdurun hem de faili tespiti zorlaşmaktadır. Ancak böyle bir cinsel ilişkinin söz konusu olması durumunda, halihazırda her iki çocuğun da hem ruhsal hem bedensel manada eşit seviyede bulunmasına karşın yalnızca toplumun cinsel ilişkiye yaklaşımı nedeniyle, gayet olağan ve insani bir ilişkinin tüm faturasının erkek çocuğa yüklenmesi adil bir ceza hukuku anlayışı olarak addedilemeyecektir.¹³³³

Reşit olmayanla cinsel ilişki suçunda, 15 -18 yaş aralığında olan çocuklarla rıza ile cinsel ilişkiye girilmesi hususu bu suçun fiil unsurunu oluşturmaktadır.¹³³⁴ Suçun oluşması için 15 – 18 yaş aralığında bir çocukla cebir, tehdit, hileye başvurulmaksızın yani rızaya dayalı bir cinsel ilişkinin yaşanması gerekmektedir. Aksi takdirde çocuğun cinsel istismarı suç söz konusu olur. Yine failin, 15 – 18 yaş aralığında olan mağdurun uyukulu olmasından, sarhoş yahut uyuşturucu madde etkisinde olmasından faydalanarak cinsel ilişki yaşamasının da cinsel istismar kapsamında değerlendirilmesi gerekir.¹³³⁵

¹³³² Atacan Köksal, “Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu, Prof. Dr. Nevzat Toroslu’ya Armağan”, *Ankara Üniversitesi Yayınları* II, sy 459 (01 Ocak 2015): 695, https://www.academia.edu/97788753/-Re%C5%9Fit_Olmayanla_Cinsel_%C4%B0li%C5%9Fki_Su%C3%A7u.

¹³³³ Öykü Didem Aydın, “Ceza Hukuku’nun Çağdaş İlkeleri ve Avrupa Birliği Kriterleri Açısından Türk Ceza Kanunu”, *TBB Dergisi*, sy 53 (2004): 104, <https://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2004-53-39>.

¹³³⁴ Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 373.

¹³³⁵ Artuk vd., *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 386.

3.4. Cinsel Taciz Suçu

Taciz kelimesi sözlük anlamı itibariyle, “*aşağılama, güçsüz kılma, rencide etme*” veya “*tedirgin etme, rahatsız etme*” manalarına gelmektedir.¹³³⁶ 5237 sayılı TCK’da taciz kavramının tanımına yer verilmemiştir. Hükümde, “*bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi*” denilmiştir. TCK m.105’in gerekçesinde cinsel tacizden cinsel yönden ahlak temizliğine aykırı olarak mağdurun rahatsız edilmesi şeklinde bahsedilmiştir.¹³³⁷

Öğretide ise cinsel taciz kavramı, “*bir kişinin bir başkasını rızası olmadan sözle, gözleriyle veya bedeniyle, cinselliğini hedefleyerek rahatsız etmesi*” ya da “*bireylerin edep ve iffetlerine yönelik rahatsız edici nitelikteki hareketlerde bulunması*” şeklinde tanımlanmıştır.¹³³⁸ 5237 sayılı TCK’nın 105. maddesinde düzenlenen cinsel taciz suçu¹³³⁹, kişiyi cinsel manada rahatsız eden ancak o kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlal etmeyen cinsel davranışlardır.¹³⁴⁰

¹³³⁶ Çevrimiçi sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> , <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/taciz> (E.t. 01.03.2024)

¹³³⁷ TCK m.105 gerekçesi: “*Madde metninde cinsel taciz suçu tanımlanmıştır. Cinsel taciz, kişinin vücut dokunulmazlığının ihlali niteliği taşımayan cinsel davranışlarla gerçekleştirilebilir. Cinsel taciz, cinsel yönden, ahlâk temizliğine aykırı olarak mağdurun rahatsız edilmesinden ibarettir. Maddenin ikinci fıkrasında cinsel taciz suçunun nitelikli hâlleri belirlenmiştir. Buna göre, hiyerarşi veya hizmet ilişkisinden kaynaklanan nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle ya da aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak kişiye karşı cinsel tacizde bulunulması, suçun temel şekline göre daha ağır ceza ile cezalandırılmayı gerektirmektedir. Cinsel taciz suçunun soruşturulması ve kovuşturulması, mağdurun şikâyetine bağlı tutulmuştur.*”

¹³³⁸ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 396.

¹³³⁹ Cinsel Taciz madde 105- “(1) Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikayeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına fiilin çocuğa karşı işlenmesi hâlinde altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Suçun;

a) Kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin ya da aile içi ilişkisinin sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,

b) Vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruyucu aile veya sağlık hizmeti veren ya da koruma, bakım veya gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler tarafından,

c) Aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,

d) Posta veya elektronik haberleşme araçlarının sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,

e) Teşhir suretiyle, işlenmesi hâlinde yukarıdaki fıkra göre verilecek ceza yarı oranında artırılır. Bu fiil nedeniyle mağdur; işi bırakmak, okuldan veya ailesinden ayrılmak zorunda kalmış ise verilecek ceza bir yıldan az olamaz.”

¹³⁴⁰ Artuk vd., *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 391; Koca ve Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 377-78.

Cinsel taciz suçu, temas içermeyen, vücut dokunulmazlığını ihlal etmeyen ancak mağduru rahatsız eden cinsel davranışlardır.¹³⁴¹ Hülasa cinsel taciz, bir kimsenin vücut bütünlüğünü ihlal etmeden, ona temas etmeden ama onu hedef alarak cinsel amaçla bir söz söylemek, cinsel mana barındıran bir hal hareket yahut tavır sergilemek ve karşı tarafı rahatsız etmek şeklinde tanımlanabilir.¹³⁴² Cinsel taciz suçu, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar arasında mahiyet itibarıyla en hafif olanıdır.¹³⁴³ Zira hem bedensel temas içermez hem de diğer cinsel suçlara nispeten öngörülen müeyyide daha hafiftir.

Cinsel taciz suçunun söz konusu olabilmesi için mutlak surette fail tarafından mağdurun vücuduna temas edilmemesi gerekir. Aksi halde temas içeren cinsel davranışlar, cinsel taciz suçuna değil, şartları sağlamak şartıyla diğer cinsel suçlara vücut verecektir. Öğretide cinsel taciz suçunun, 765 sayılı TCK'daki söz atma ve sarkıntılık suçlarının düzenlendiği alanı korumayı amaçlamak için ihdas edildiği dile getirilse de özellikle suçun nitelikli halleriyle toplum nezdinde kırılğan, zayıf ve savunmasız kişiler olan çocukların yahut failin tahakkümü altında olan veya faille aynı aileden olan kişilerin, son olarak patronunun tacizine uğrayan çalışanların gözetildiği söylenebilir.¹³⁴⁴

Cinsel taciz suçunun maddi unsuru, vücut dokunulmazlığını ihlal etmeyen/vücuda temas içermeyen, cinsel arzuları tatmin gayesiyle gerçekleştirilen, cinsel saldırı boyutuna ulaşmayan¹³⁴⁵ ancak muhatabını rahatsız eden, ahlaki temizliğe aykırı cinsel davranışlardır.

TCK m.105'te düzenlenen cinsel taciz hükmünün lafzına baktığımız takdirde, kanun koyucunun *bir kimseyi* şeklinde bir ifade kullandığını, bu ifade ile suçun mağduru açısından bir özellik arz etmediğinin anlaşıldığını¹³⁴⁶ cinsel taciz suçunda mağdurun

¹³⁴¹ Arslantürk, *Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Cinsel Suçlar Yargılamadan Uygulamalarla Somut Olaylarla Pratik Çözümlerle*, 583.

¹³⁴² Didem Yeldan, *Uygulamada Cinsel Suçlar*, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı, Hukuk Dizisi 2322 (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 522.

¹³⁴³ Taner, *Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar*, 503.

¹³⁴⁴ Gülşah Kurt, "5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Cinsel Taciz Suçu", içinde *Prof. Dr. Uğur Alacakaptan'a Armağan* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008), 509.

¹³⁴⁵ Yokuş Sevik, "5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Cinsel Saldırı ve Cinsel Taciz Suçları", 272.

¹³⁴⁶ Baş, "Türk Ceza Hukukunda cinsel taciz suçu", 1152.

failden farklı bir cinsiyete sahip olabileceği gibi faille aynı cinsiyette de olabileceğini¹³⁴⁷ ve cinsel taciz suçu açısından mağdurun yaşının da önemli olmadığını söyleyebiliriz.

Cinsel taciz suçunun mağduru, kadın-erkek herkes olabilir. Mağdur ile fail aynı cinsiyetten olabileceği gibi farklı cinsiyetten de olabilir. Yine kanunun lafzından mağdurun evli ya da bekar olması arasında da bir ayırım gözetilmediği görülmektedir. Öğretide yer bulan bir görüşe göre çocuklar da bu suçun mağduru olabilir. 6545 sayılı kanunla değişiklik yapılmadan evvel öğretide yer bulan az sayıda yazar tarafından, çocuklara karşı cinsel taciz suçunun işlenemeyeceği savunuluyordu. Bu yazarlara göre çocuklara yönelik bedensel temas içermeyen ancak cinsel özgürlüğe de müdahale teşkil eden davranışlar, cinsel istismar suçuna vücut veriyordu.¹³⁴⁸

Cinsel taciz suçunun faili hususunda da kanunda özel bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Kanunun lafzından, cinsel taciz suçunun failinin herkes olabileceği anlaşılmaktadır. Failin genç ya da yaşlı olması, evli ya da bekar olması neticeyi değiştirmeyecektir. Yalnızca mağdur yahut failin yaşının 18'den küçük olması hali hem genel hükümler hem de cinsel taciz suçunda cezayı artıran nitelikli haller bakımından önem arz edecektir. Ayrıca cinsel taciz suçunun failinin cinsiyeti açısından da bir ayrıma yer verilmediği, bu nedenle hem kadının hem de erkeğin bu suçun faili olabileceği şeklinde yorum yapmak da mümkündür.¹³⁴⁹

3.5. Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarda Mağdur Beyanının İspat Değeri

Mağdur beyanının alınması, daha önce sıklıkla ifade ettiğimiz gibi işlenen suçtan ötürü hukuki menfaati zarar gören kimselerin, şüpheli ve sanık gibi yargılamaya konu olayın ilk ve doğrudan tanığı¹³⁵⁰ olması sebebiyle muhakemede beyanına başvurulması hadisesidir. Mağdur veya suçtan zarar gören kimselerin beyanlarına başvurulurken, yemin hariç tanıklığa ilişkin hükümler uygulanarak, bu kimseler muhakemede tanık olarak dinlenebilir. (CMK, m.236) Mağdur veya suçtan zarar görenin beyanı bu sebeple

¹³⁴⁷ Ahmet Caner Yenidünya, “5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar”, *Legal Hukuk Dergisi*, sy 33 (Eylül 2005): 3311.

¹³⁴⁸ İbrahim Dülger, “Çocukların Cinsel İstismarı”, *Fasikül Hukuk Dergisi*, sy 6 (2010): 41; Kurt, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Cinsel Taciz Suçu”, 514.

¹³⁴⁹ Koca ve Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 378.

¹³⁵⁰ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 172-73.

tanık beyanı olarak değerlendirilmeyip, şüpheli/sanıktan başka bir taraf beyanı olarak kabul edilmektedir.¹³⁵¹

Muhakemede, delillerin toplanılması ve değerlendirilmesi, maddi hakikate ulaşılma için önemli bir süreçtir. Elde edilen delillerin değerlendirilmesi aşamasında hakimin vicdani bir kanaate ulaşması elzemdir. Toplanan delillerin değerlendirilmesi sürecinde, hakimde vicdani kanı oluşmuyorsa ve bu durum da akla, mantığa, bilimsel gerçeklere uygun bir şekilde gerekçelendirilebilirse şüpheden sanık yararlanacaktır.¹³⁵² Bu sebeple muhakemede yalnızca delillerin toplanılması ile yetinilmeyip, bu delillerin hem kendi içerisinde hem de elde edilen diğer delillerle birlikte kül halinde değerlendirilmesi ve akabinde maddi vakiya dair bir “oluş” veya “kabul” ün parçası olup olmadığı hususu incelenip, karar verilmesi gerekmektedir.¹³⁵³

Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar, herkesin malumu olduğu gibi diğer suçlara nispeten ispatı zor olan suçlar arasındadır. Bu suçların sıklıkla mahrem alanlarda, gözden uzak yerlerde işlenmesi, suçun işlendiği anda genellikle mağdur ve failin yalnız olması, kendilerinden başka bu duruma tanık olan kimsenin olmaması, suçun akabinde mağdurun yaşadığı toplumsal ve ruhsal baskının maddi hakikate ulaşmayı zorlaştırması gibi sebepler, bu suçun ispatını güçleştiren hususlardan bazılarıdır. Daha önce ayrıntılarıyla bahsettiğimiz beyan delili hakkındaki tartışmalı hususlar, cinsel suçlar açısından da geçerliliğini korumaktadır.

Cinsel suçlar açısından da beyan delilinin sübjektif bir vasfının olması, kişinin algı ve sağlık gibi özellikleriyle yakından ilgili olması, uzun süren yargılamalar nedeniyle vakianın üzerinden uzun vakit geçmesi ile alınan beyanın şüpheli hale gelmesi, yine kendi içerisinde tutarlı olsa dahi bir başka beyan ile taban tabana zıt olması halinde hangi beyana üstünlük tanınacağı sorunsalı ve yine birden fazla defa alınan mağdur beyanının mağduru travmatize etmesi sebebi ile mağdurun ya adli mercileri durumdan haberdar

¹³⁵¹ Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2022, 283.

¹³⁵² Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil Ve İspat*, 261.

¹³⁵³ Birtek, 463.

etmemesi ya da doğru olmayan beyanlarıyla süreci bitirmeye çalışması/mercileri yanlış yönlendirebilmesi bu delili tartışmalı hale getirenler sebeplerdendir.¹³⁵⁴

Cinsel suçlarda mağdur beyanı, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi mağdurun olayın tek tanığı olduğu suçlardan olması hasebiyle somut delil vasfındadır. Bu suçlar ekseriyetle mağdur ile failin tek başına olduğu hallerde işlendiği için mağdur beyanı dışında delilin olmadığı, vahameti yüksek olan suçlardan olduğu için de mağdurun yaşananları hatırlamak istemeyip unutmaya çalıştığı, bu sebeple mağdurun anlatılarının değişebildiği ancak önemli olanın ana hatlarıyla uyumlu olması gerekliliği, aksi bir beklentinin ise maddi hakikate ulaşırken her şeyin delil olabileceği ilkesine aykırı düşeceği hususları öğretide savunulmuştur.¹³⁵⁵

AİHM, cinsel suçlarda yalnızca mağdur beyanına dayanıldığı hallerde taraf devletlere bazı yükümlülükler getirmiştir. AİHM, bir kararında birbiriyle çelişen beyanlar dışında başkaca delilin olmadığı bir olayda, verilen beyanların güvenilir olup olmadığını kendi bağlamı içerisinde değerlendirilmesini ve olaya dair tüm koşulların da bu değerlendirmeye dahil edilmesini kabul etmiş ve mağdurda şiddetin izleri yoksa yahut yine mağdurdan bir yardım çağrısı gelmemişse ve beyan delilinden başkaca bir delil de yoksa cinsel suçun ispat edilemeyeceği şeklindeki tavrı eleştirmiştir. Esasında AİHM, görgü şahidi yahut şiddet izleri gibi doğrudan delilin olmadığı hallerde cinsel suçun ispatının zor olduğunu kabullenmekle beraber, maddi vakıya dair tüm olguların incelenmesi gerektiğini ve olaya dair tüm koşulların da mağdurun rızasının olup olmadığı hususuna odaklanarak değerlendirilmesi gerektiğini, mağdura değil failin davranışlarına odaklanılmasını, mağdurun olayın vahametinden ötürü travmatize olabileceğini, olay anında saldırgana direnmeme şeklinde pasif bir karşılık verebileceğini, anlatılarının travmaya bağlı karışık ve eksik olabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca AİHM, mağdurun iddialarının makul argümanlarına dayanmasını ve aksinin ispat edilmemiş olmasını karar

¹³⁵⁴ Bacaksız ve Bayzit, “Yargıtay’ın Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarda İspata Yaklaşımı Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan”, 387-88.

¹³⁵⁵ Ersan Şen ve Buğra Şahin, “Yargıtay Kararları Işığında Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar”, *Terazi Hukuk Dergisi* 17, sy 185 (Ocak 2022): 119-20.

vermek hususunda yeterli görmüştür. Bu hususta taraf devletin etkili koruma sağlayamadığına hükmetmiştir.¹³⁵⁶

AİHM benzer bir kararında ise 5 yaşında olan bir çocuğa cinsel istismarda bulunduğu iddiasıyla yargılanıp hüküm giyen başvurucunun, küçüğün beyanı dışında başkaca bir delil olmadığı, diğer delillerin çocuğun beyanından hareketle dolaylı delil olduğu, çocuğun beyanının onun yokluğunda alındığı ve kendisine soru sorma imkanı tanınmadığı ve bu sebeple adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapmış olduğu başvuruyu incelemiştir. AİHM başvuru neticesinde, beyan dışında başkaca delilin olmadığı hallerde mağdur ile sanığın menfaati arasında bir denge kurulması gerektiği, sanığa mağdurun beyanı alınırken haber verilmesi, mağdurun beyanı ayrı bir yerde alınacaksa sanığa görsel/işitsel bir kayıtle görüşmeyi dinleme imkanın verilmesi, mülakat sonrası çocuğa doğrudan yahut dolaylı olarak soru sorma imkanın sağlanması ve sanığa etkili bir itiraz hakkı verilip savunma hakkının kısıtlanmaması yönünde karar vermiştir.¹³⁵⁷

AİHM kararları ve Yargıtay içtihatları açısından mağdur beyanın tek delil olduğu cinsel suçlarda, bahse konu fiilin sübut bulup bulmadığı hususu ekseriyetle tartışmalıdır. Beyan dışında delilin olmadığı bu durumlarda fiilin sübut bulup bulmadığı hususunda yapılacak değerlendirmeler için öğretilerde bazı görüşler ileri sürülmüştür. Esasında öğretilerde kural olarak *her temas iz bırakır* prensibi söz konusudur. Bu prensipten hareketle özellikle cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, suçun işlendiği yer ve mağdurun bedeni üzerinde faile dair birtakım iz ve emarelere rastlamak mümkündür.¹³⁵⁸ Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz gibi iz bırakan temas, cinsel saldırı ve cinsel istismar suçlarının nitelikli hali olan ve vücuda temasın ötesine geçen organ yahut sair cisim sokulması suretiyle işlenen halleri için muhtemeldir. Zira bu hallerde failin, mağdurun rızası hilafına onunla cinsel ilişkiye girmesi söz konusu olduğundan gerek mağdurun direncini kırmak suretiyle gerekse de bedensel anlamda ona karşı zor kullanarak bu suçu işlediği görülmektedir.

¹³⁵⁶ AİHM, M.C. v. Bulgaria, no.39272/98, 4 Aralık 2003, [https://hudoc.echr.coe.int/tur#%20itemid%22:\[%22001-61521%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#%20itemid%22:[%22001-61521%22]}) (E.t. 06.03.2024)

¹³⁵⁷ AİHM, A.s. v. Finland, No:40156/07, 28 Eylül 2010, (E.t. 06.03.2024)

¹³⁵⁸ Hüseyin Delibalta, “Ceza Muhakemesinde Maddi Deliller ve Cinsel Saldırı Suçlarında İspat” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Adli Tıp Anabilim Dalı, 2020), 68, https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/12237-4/yokAcikBilim_10330487.pdf?sequence=-1&isAllowed=y.

Bahsi geçen suçlar bakımından, genellikle تنها yerlerde gerçekleşen olay mahallinde faile ait delillere rastlanabilmekte; suç sonrasında yapılan adli muayene sonucunda ise mağdurun bedeninde fiile ilişkin izler tespit edilebilmektedir. Bu izler genellikle fiilden evvel mağdurun vücuduna ilaç zerk edildi mi? Yahut mağdurun direncini kırmak için alkol yahut uyuşturucu madde kullanıldı mı? Yine organ yahut sair cisim, oral/anal/vajinal bölgeden mi sokuldu? Şeklindeki sorulara verilen cevaplardan oluşmaktadır. Zira zor kullanarak yapılan bu fiiller, mutlaka bedensel anlamda iz bırakacaktır. Yine fiil esnasında fiziksel şiddet uygulandı mı, olayın akabinde bölgesel yahut bedensel bir yıkama söz konusu oldu mu gibi hususların aydınlatılması ile de bu izlere ulaşılabilecektir.

Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz gibi özellikle temas içermeyen yahut iz bırakan temas içermeyen suçlar açısından delil elde edebilmek güçtür. Bu hallerde yalnızca mağdurun beyanı söz konusu olabilmektedir. Bu hallerde nasıl bir yaklaşım sergilenmelidir? Bir görüşe göre mağdur beyanı delili tek başına ispata elverişlidir. Ayrıca başka bir delile ihtiyaç yoktur. Bir başka görüşe göre ise mağdur beyanı tek başına ispata elverişli olmayıp mutlaka bir yan veya ek bir delil ile desteklenmelidir. Bu son görüş, önceki iki yaklaşımı birleştirerek her olayın kendi özellikleri çerçevesinde ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, bazı durumlarda mağdur beyanının tek başına ispat için yeterli olabileceğini kabul ederken, bazı durumlarda ise mağdur beyanının tek başına yeterli görülmeceğini ve başka delillere ihtiyaç duyulacağını ifade etmektedir.

3.5.1. Beyanı Tek Başına Yeterli Gören Görüş

Ceza muhakemesinde amaç maddi hakikate erişmektir. Maddi hakikate ulaşma maksadıyla muhakemede yürütülen ispat faaliyeti, tüm suçlar açısından aynıdır. İspata ilişkin ilkelerin herhangi bir suç açısından uygulanmaması yahut farklı uygulanması düşünülemez.¹³⁵⁹ Ancak cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda olduğu gibi bazı suçlarda ispat ve sübutun güclüğü bu suçlar açısından kimi zaman Ceza Muhakemesi ile uyumlu olmayan çeşitli bazı yöntemlerin geliştirilmesine yol açmıştır. Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar da bahsini ettiğimiz bu suçlardan biridir.

¹³⁵⁹ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 261.

Öğretide bir yazar cinsel özgürlüğe karşı suçları, şüphenin en çabuk şekilde ileri sürüldüğü, çok zor kabullenilen ve yine çok zor ispat edilen sıklıkla özel problemleri içeren suçlar şeklinde ifade etmiştir.¹³⁶⁰ Çalışmamızın bu bölümünde ayrıntılarını anlattığımız cinsel dokunulmazlığa karşı suçların, cinsel taciz suçu dışındakileri bedensel temas içermektedir. Organ veya sair cisim sokulması gibi bedensel temas içeren cinsel suçlarda somut bir delil elde etme imkanı olabilirken, tacizde delil etmek zorlaşmaktadır. Esasında sarkıntılık diye ifade ettiğimiz ani hareketlerle yapılan cinsel davranışların neticesinde bir kimsenin vücut dokunulmazlığının ihlal edilmesi¹³⁶¹ suçunda da ispat hususunda zorlanılmaktadır. Zira bir kimsenin vücuduna ani hareketlerle temas edilmesi halinde, görülebilecek izler bırakılamayabilir. Bu halde sarkıntılık ve cinsel taciz gibi temasın söz konusu olmadığı bir suçun sübutu hususunda delil elde etmek zordur.

Görüldüğü üzere cinsel suçlar, genellikle fail ve mağdurun arasında yaşanmakta ve onlar dışında olaya tanık olan kimse olmamaktadır. Hal böyle olunca, mağdurun başına gelen bu olaya -kendini doğrulayacak başkaca bir delil yoksa- kişileri inandırması ve ikna etmesi zorlaşacaktır.¹³⁶² Bu sebeple cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda mağdurlar, eğer durumlarını henüz kendileri ve failden başka bilen yoksa, başına gelen hadiseye kimseyi ikna edemeyeceği, kolluğun da bu fiille ilgilenmeyeceği, mağdurun rızasının olduğunun düşünüleceği, tüm bu çabaların da zaman kaybı olacağı anlayışıyla ekseriyetle susmakta ve bu suçlar karanlıkta kalmakta, bu durum da gerçekten işlenmiş suç sayısının çok daha az görünmesine yol açmaktadır.¹³⁶³

Cinsel saldırı vakalarının çoğunun adli birimlere hiç yansımadağı, mağdurların ekseriyetle utandığı, sisteme güvenmediğı, teşhir veya alay edilme korkusu yaşadığı yahut failden korktuğı ya da bilgi eksikliği yaşadığı için sustuğı, ihbarın ise mağdur dışında başka kaynaklardan geldiğı görülmektedir.¹³⁶⁴ Ayrıca mağdurların suçun neden olduğu travmadan hemen kurtulabilmek adına adli birimlere haber vermemesi, adli

¹³⁶⁰ Ayşe Nuhoglu, "Cinsel Suç Mağdurunun Beyanı ve İspat", içinde *Kadına Yönelik Cinsel Şiddete Karşılaştırmalı Hukukun Yaklaşımı* (İstanbul: İstanbul Barosu Kadın Hakları Uygulama Merkezi, 2002), 50.

¹³⁶¹ Mehmet Emin Artuk ve Mehmet Emin Alşahin, "Sarkıntılık Fiili", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, sy 65 (2016): 3252-53.

¹³⁶² Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 239.

¹³⁶³ Cahit Can, *Toplumsal İnsanın Evrensel Doğası ve Cinsel Suçlar*, 2. Baskı (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2012), 454.

¹³⁶⁴ Oğuz Polat, *Kriminaloloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar*, Güncellenmiş 5. Baskı, Hukuk Dizisi 582 (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 155.

birimlerin haberdar olması ile aynı travmayı yeniden yaşayacağını düşünmesi, yine cinsel suçlara dair kültürel önyargılar nedeniyle faili kendisinin cesaretlendirdiğinin düşünebileceği ihtimalleri nedeniyle sessiz kaldığı görülmektedir.¹³⁶⁵

Mağdurların gözünden bakıldığında, adli mercilerin özellikle cinsel suçların soruşturulmasında failere hoşgörölü davrandıkları, yaşanan vakada mağdurların da kusurlu oldukları önyargısıyla hareket ettikleri anlayışı hakimdir. Cinsel suç mağdurları uzun yıllar tecavüz miti olarak söylenip kabul gören; “hiçbir kadın kendi isteği dışında tecavüze uğramaz, tüm kadınlar tecavüze uğramak konusunda gizli bir arzuya sahiptir yahut kadınlar tecavüze önce rıza gösterip daha sonra tecavüze uğradım şeklinde yaygara koparan kindar kişilerdir.” şeklindeki inanışların etkisini sürdürdüğü kanaatindedir.¹³⁶⁶ Halbuki bu yaklaşımlar cinsel suçların basitleştirilmesi, cinsel şiddetin devam etmesi ve failin korunmasına sebep olmaktadır. Öğretide yer bulan bir görüşe göre bu mitler, mağdura nasıl davranılması hususunda etkili olmakta, faili koruyup, cinsel şiddetin sürmesine katkı sunmaktadır.¹³⁶⁷ Hal böyle olunca cinsel suçlar aydınlatılamamaktadır.

Cinsel taciz vücutta fiziksel iz bırakmayan bir suçtur, zira vücut teması olmadan işlenir. Esasında halihazırda pek çok cinsel suçun olduğu vakada fiziksel iz olmadığı gibi var olan delillerin ortadan kaldırılması da mümkündür. Nadiren bir kimsenin başka bir kimse ile teması esnasında, lif, kıl yahut benzeri mikroskobik maddelerin geçişi söz konusu olup, bu izler soruşturma için önem arz edebilir.¹³⁶⁸ Ancak mağdurun vaktinde adli birimleri durumdan haberdar etmemesi yahut geç haber etmesi nedeniyle var olan delillerin elde edilmesi de imkansızlaşabilir.

Yapılan araştırmalar, cinsel suç mağdurlarının büyük bir kısmında gözle görülür fiziksel yaralanma bulgusunun olmadığını, bu nedenle cinsel dokunulmazlığa karşı suçların söz konusu olduğu hallerde mağdurda her zaman fiziksel kanıt elde edilemediğini göstermektedir. ABD’de yapılan bir araştırma, cinsel suç mağduru olan 348 deneğin

¹³⁶⁵ Nuhoglu, “Cinsel Suç Mağdurunun Beyanı ve İspat”, 50.

¹³⁶⁶ Katherine Lawson ve Elvera Anselmo, *Sexual Assault Intervention Manual* (Chicago: Rape Information and Counseling Service, 1981), 4, https://www.nlm.nih.gov/exhibition/-confrontingviolence/assets/transcripts/OB12007_200_dpi.pdf.

¹³⁶⁷ Hayes, Lorenz ve Bell, “Victim Blaming Others”.

¹³⁶⁸ Polat, *Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar*, 350.

%98’inde fiziksel veriye rastlanılmadığını göstermiştir.¹³⁶⁹ Yapılan başka bir çalışmada da ortaya konulduğu üzere, cinsel istismara uğrayan çocukların büyük çoğunluğunda - özellikle akut olmayan dönemde muayene edildiklerinde- genital ya da anal bölgede yaralanma bulgularına rastlanmamaktadır. Nitekim yakın tarihli bir araştırmada, akut olmayan dönemde muayene edilen 1160 cinsel istismar mağduru kız çocuğunun yalnızca %2,2’sinde (26 çocukta) tanısız nitelikte fiziksel bulgu saptanmıştır. Buna karşılık, akut dönemde değerlendirilen 340 çocuğun %21,4’ünde (73 çocukta) yaralanma bulguları tespit edilmiştir.¹³⁷⁰ Yine cinsel saldırı mağduru olan kimselerde, genital bölgede travmanın şiddeti, mağdurun yaşı, fiziksel gelişimi, fiile mukavemet göstermesi yahut rızası vs. gibi değişkenlere bağlı olarak lezyonlar oluşabilmektedir.¹³⁷¹ Bu bulgular mağdur beyanlarıyla uyumlu olduğu takdirde soruşturma için önemli deliller halini almaktadır. Ancak cinsel saldırı vakalarının bir kısmında da gözle görülebilir lezyona rastlanılmamaktadır.¹³⁷²

Araştırmalara göre, genital yaralanmalar yakın zamanda fiziksel temas yaşandığını gösteren bir veri olmakla birlikte, temasın tam olarak ne zaman gerçekleştiğine dair kesin bilgi veremez. Aynı şekilde, genital yaralanmanın bulunmaması da cinsel saldırının gerçekleşmediği anlamına gelmemektedir. Ayrıca 2013 yılında yürütülen bir çalışma, cinsel saldırı mağdurlarında genital yaralanmanın %5 ile %87 arasında değiştiği, bu sebeple cinsel saldırı suçunun tespiti için genital yaralanmanın şart olmadığı, bu durumun en yaygın nedeninin ise elastik yapıdaki himen dokusu olduğu yönündedir.¹³⁷³ Ayrıca himen muayenesinde saptanan bazı bulguların istismarla ilişkisi tartışmalı olup, bu konuda kesin bir görüş birliği bulunmamaktadır.¹³⁷⁴

¹³⁶⁹ İmran Bilgehan Duman, S. Serhat Gürpınar ve Abdulkadir Yıldız, “Evaluation of Physical, Genital and Psychiatric Examination Findings in Female Sexual Assault and Sexual Abuse Victims”, *The Bulletin of Legal Medicine* 28, sy 1 (27 Mart 2023): 50 vd.

¹³⁷⁰ Joyce A. Adams, Karen J. Farst ve Nancy D. Kellogg, “Interpretation of Medical Findings in Suspected Child Sexual Abuse: An Update for 2018,” *Journal of Pediatric and Adolescent Gynecology* 31, no. 3 (2018): 225.

¹³⁷¹ Hakan Kar ve Ç. Özdemir, “Cinsel Şiddet”, içinde *Olgularla Adli Tıp ve Adli Bilimler*, ed. Halis Dokgöz (Akademisyen Kitabevi, 2020), 433 vd.

¹³⁷² Şevki Sözen, “Ergenlik döneminde cinsel istismar olgularında adli tıbbi”, *Türk Pediatri Arşivi* 46, sy 1 (15 Mart 2011): 37.

¹³⁷³ Özlem Yılmaz vd., “‘Elastic Hymen with A Large Inner Diameter’ in Cases of Sexual Violence: Legal and Social Consequences”, *The Bulletin of Legal Medicine* 28, sy 3 (30 Kasım 2023): 275.

¹³⁷⁴ Himenin alt kenarında tabana kadar uzanan çentik gibi bazı anatomik bulguların cinsel istismarla ilişkili olabileceği ileri sürülmekle birlikte, bu tür bulguların travmaya bağlı olduğunu kesin olarak ortaya koyacak uzman görüş birliği bulunmamaktadır. Dolayısıyla, yalnızca himen muayenesi yoluyla

Yapılan çalışmalar, cinsel saldırıya uğradığı iddiasıyla başvuran ve yaş ortalaması 16.3 olan 214 kız çocuğunun yaklaşık %21’inde herhangi bir anormal bulguya rastlanmadığını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, ilk cinsel birleşme sırasında mağdurların %40 ila %80’inde kanama ya da fiziksel yaralanma bulunmadığını gösteren veriler de mevcuttur. Ergenlik öncesi çocuklara ilişkin araştırmalar ise, saldırıdan sonraki ilk 24 saat içinde gerçekleştirilen muayenelerde DNA’nın büyük oranda elde edilebildiğini doğrulamaktadır. Böyle vakalarda erken muayenenin önemi hatırlatılsa da erken muayenelerde dahi spesifik bulgulara rastlanılmaması ile sıklıkla karşılaşılmaktadır. Vakanın üzerinden 7 ile 10 gün geçmesi ile eylemin fiziksel izleri de silinmektedir.¹³⁷⁵ Bu nedenle fiziksel bulgu ile yetinilmemesi, mağdurun ruhsal durumunun da tespit edilmesi gerektiği öğretide ileri sürülmüştür. Zira fiziksel bulgunun yokluğu, rızanın varlığına mutlak bir dayanak oluşturmaz.¹³⁷⁶

Hal böyle olunca, kimi zaman mağdurun vücudunda bir bulguya rastlanılmamakta kimi zaman ise mağdur yaşadığı travmatik olaydan ötürü psikolojisinin de etkisiyle yıkanmakta ve var olan delilleri kendisi yok etmektedir. Böyle bir vakada yargı makamlarının karar verebilmesi için elinde iki delil kalmaktadır; mağdur beyanı ve fail beyanı. Bu realiteden haberdar olan bazı hukukçular da cinsel suçlarda mağdur beyanının tek başına delil kabul edilmesi ve hükme dayanak olması gerektiğini savunmaktadır.¹³⁷⁷

Hülasa cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, mağdurun dışında kimsenin tanık olmaması, تنها yer ve zamanlarda işlenmesi, gizli kalması, mağdurların ihbar etmemesi/şikayetçi olmaması gibi nedenlerle delil elde etme konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu sebeple diğer suçların ispatında başvuru yapılan ispat araçlarına cinsel

cinsel istismarın her zaman saptanamayabileceği kabul edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Adams et al., “Updated Guidelines for the Medical Assessment,” 85. Himenin açıklığı, genellikle 0,5 ila 2 cm arasında değişmekte olup; açıklığın normalden geniş yapısının elastik ya da loblu olması durumunda, hymende herhangi bir yırtık meydana gelmeksizin cinsel ilişki gerçekleşebilir. Toplumda %10 ila %30 oranında rastlanan bu duruma özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Santos JC, Neves A, Rodrigues M ve Ferrão P, “Victims of Sexual Offences: Medicolegal Examinations in Emergency Settings,” *Journal of Clinical Forensic Medicine* 13 (2006): 300–303; Yıldız, M., *Cinsel Saldırı Olgularında Makroskopik ve Kolposkopik Muayene Bulgularının Karşılaştırılması* (Uzmanlık Tezi, Mersin Üniversitesi Adli Tıp Anabilim Dalı, 2013).

¹³⁷⁵ Adams et al., “Updated Guidelines for the Medical Assessment,” 82; Catherine White ve Iain McLean, “Adolescent Complainants of Sexual Assault; Injury Patterns in Virgin and Non-Virgin Groups”, *Journal of Clinical Forensic Medicine* 13, sy 4 (Mayıs 2006): 173 vd.

¹³⁷⁶ Nuhoğlu, “Cinsel Suç Mağdurunun Beyanı ve İspat”, 62.

¹³⁷⁷ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 239.

vakalarda başvurulmamakta ve sübut için mağdur beyanı ile sanık beyanı arasındaki mücadele neticesinde hüküm tesis edilmeye çalışılmaktadır. *Cinsel suçlarda delil etme imkanının azlığı* nedeniyle de Yargıtay uygulamasının dayanağı olan mağdur beyanının tek başına ispata yeterli olup olmadığı tartışması ortaya çıkmaktadır.¹³⁷⁸

Tüm bu anlatılardan ötürü, öğretide cinsel suçlar açısından ispat külfetinin yer değiştirmesi ve böyle vakalarda cinsel suç ihbarında bulunan kimsenin fiili durumunun suçun işlendiği hususunda bir karine olarak kabul edilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Bu durum karşısında bazı hukukçular, cinsel suçlarda mağdur beyanının tek başına delil olarak kabul edilmesi gerektiğini, aksi takdirde mağdurların yargılama sürecinde ikincil mağduriyet yaşayacaklarını ifade etmektedir. Onlara göre mağdur beyanını açıkça çürüten herhangi bir delil bulunmadığı sürece, bu beyanın doğruluğundan şüphe edilmemeli ve beyan dikkate alınmalıdır.

Son olarak, öğretide cinsel suçlarda mahkumiyet hükmünün tesisi için mağdurun faile mukavemet göstermesi şartı aranmaması gerektiği ileri sürülmüştür. Cinsel eyleme rızası olmayan mağdurun, eylem sırasında bir de faile direnç gösterip failden fiziksel olarak zarar görmesi beklenmemelidir. Ayrıca mağdurun faile karşı fiziki mukavemet göstermesinin cinsel suçun rızaya aykırı olarak işlendiğine dair bir karine oluşturduğu anlayışının da artık geride kaldığı unutulmamalıdır.¹³⁷⁹ Zira mağdur içinde bulunduğu durumun vahameti nedeniyle korku veya çaresizlik hissedip mukavemet gösterememiş yahut birden fazla kişinin cinsel saldırısına uğrayıp onlara direnmiş iken sonraki faile rıza göstermek mecburiyetinde kalmış olabilir. Bu durumda mağdurun direnmesi koşullar içerisinde anlamsız hale geliyorsa, cebrin varlığı kabul edilir.¹³⁸⁰

Mağdurun rıza gösteremeyecek ölçüde savunmasız ve dirençsiz bir halde iken gösterdiği rıza fiili meşru hale getiremeyecektir. Ayrıca failin zor kullanması yahut zor kullanma tehdidinin varlığı da ve yine baskı ve zorlamanın söz konusu olduğu hallerde de rızanın var olup olmadığı hususu önem taşımayacaktır. Ayrıca zor kullanma yahut zor kullanma

¹³⁷⁸ Birtek, *Ceza muhakemesinde delil ve ispat*, 560-61.

¹³⁷⁹ Öykü Didem Aydın, “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar”, 2005, https://www.turkhukuksitesi.com/makale_175.htm.

¹³⁸⁰ Topal, *Cinsel suçlar*, 192.

tehdidinin, mağdurun dışında üçüncü bir kişiye¹³⁸¹ yönelmesi halinde de rızanın varlığından bahsedilemeyecektir. Bu sebeple artık mağdurun cinselliğe rızası olmadığı belirlenmesi yeterli kabul edilmekte ve mağdurun direnç göstermesi beklenmemektedir.¹³⁸² Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda, kanaatimizce mağdurun rızasının varlığı veya yokluğu, olayın hukuki değerlendirmesinde temel belirleyicilerden biridir.

Ancak zamanla cinsel suçlarda, mağdur ile failin beyanları arasında kalındığında mutlak anlamda mağdur/kadının beyanına üstünlük tanınması anlayışı yerleşmiştir. Bu anlayışa göre bir kimse cinsel taciz/saldırıya uğradığını iddia ediyorsa, beyanına itibar edilmelidir. Zira hiç kimsenin sebepsiz yere kendisini böyle zor bir durumun içine sokmayacağına kanaat edilmiştir.¹³⁸³ Bu anlayışla cinsel suçlarda mağdurun/kadının beyanı en önemli delil halini almıştır ve *kadının beyanı esastır* söylemi geliştirilmiştir.

Ne var ki, mağdur beyanının tek başına mahkûmiyet için yeterli kabul edilmesi, ancak bu beyanın *inandırıcı ve güvenilir* bulunması hâlinde mümkündür. Kanaatimizce, mağdur beyanı her somut olayda içeriği, oluş şekli, tutarlılığı ve diğer delillerle olan uyumu yönünden titizlikle değerlendirilmelidir. Zira ceza muhakemesinin temel ilkelerinden biri olan şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği, şüphe yenilmediği sürece yalnızca mağdur beyanı ile mahkûmiyet hükmü kurulamaz. Ancak beyanın inandırıcılığı sağlanır, iç tutarlılığı ve destekleyici ispat araçlarıyla örtüşmesi halinde mağdur beyanı tek başına da mahkûmiyete yeterli delil olarak kabul edilebilecektir.

¹³⁸¹ “Bu durumun söz konusu olabilmesi için bahse konu şahsın, yanında bulunan ve onunla ilişki içinde olan kişiyle arasında yakın bir bağın bulunması, gerçekleştirilen ya da gerçekleştirilecek olan zarar ya da kötülüğün, istenileni yapması ve talep edilen üzerinde etkili olması gerekmektedir. Bu durumda, üçüncü kişiye yönelik bu tür bir uygulama eşliğinde diğer bir şahsın ırzına geçilmesi halinde yine rızanın olmadığı söylenebilir. Çünkü fail bu sayede, mağdur üzerinde istediği yönde etki yaparak mağdurun kendi arzuladığı şekilde hareket etmesini sağlamaktadır. Çocuğuna zarar verileceği tehdidiyle cinsel ilişkiye zorlanan anne ile çocuğuna yönelik cinsel saldırıya engel olabilmek için kendisiyle cinsel ilişkide bulunulmasını teklif eden anne örneği bu durumu net bir şekilde ortaya koymaktadır.” Topal, 192.

¹³⁸² Topal, 192.

¹³⁸³ “Cinsel suç mağduru olmak, toplumda kadını küçük düşüren, hor görülmesine neden olan bir durumdur ve bu nedenle yalan ihbarda bulunmak, hem bir suç teşkil edeceği gibi, hem de ihbarcı kadına toplum nazarında ikinci bir zarar verecektir. Bu görüşe göre, faille mağdur arasında önceden bir tanışıklık söz konusu ise, mağdurun yalan suçlamada bulunup bulunmadığı, fail ile mağdur arasındaki ilişkiler, ihtilaflar araştırılarak belirlenebilecektir.” bkz. Nuhoglu, “Cinsel Suç Mağdurunun Beyanı ve İspat”, 63.

3.5.2. Beyanı Tek Başına Yeterli Görmeyen Görüş

Bu görüşün taraftarlarına göre mağdurun beyanı başka delillerle desteklenmediği takdirde katiyen muteber değildir.¹³⁸⁴ Tek başına mahkumiyet hükmüne esas alınamaz. Buna gerekçe olarak öncelikle cinsel suçların uzak, تنها ve kapalı yerlerde işlenmesi hususu ileri sürülmüştür. Kimselerin görmediği, duymadığı yerlerde işlenen cinsel suçları aydınlatmak için yeterli ve ispat kabiliyeti olan delil elde etmek güçtür. Diğer suçlara nispeten pek gizli işlenen, kameraların olmadığı yahut çekmediği yerlerde, izbe köşelerde gerçekleşen bu fiile tanık kimse olmadığı için olayın tek tanığı olan mağdurun beyanına itibar etmek dışında yol kalmamaktadır.¹³⁸⁵

Hal böyle olunca ve fiile mağdurdan başka tanık da olmayınca mahkumiyet hükmünün mağdur beyanı üzerine tesis edilmesi bazı haksız uygulamaları da beraberinde getirmektedir. Cinsel suçların muhakemesinin mağdurda ikincil bir mağduriyete sebep olacağı kaygısıyla, mağdurun hakikati olduğundan farklı anlatabilme ya da çarpıtabilme, herhangi bir sebeple faili suçlayabilme, ondan intikam almayı isteyebilme veya onu cezalandırma amacı güdebilme vs. ihtimalleri göz ardı edilmektedir.¹³⁸⁶

Esasında mağdur beyanı alınırken yemin hariç tanıklığa ilişkin hükümlerin uygulanması sebebiyle kanun koyucunun mağdura tanık muamelesi yaptığı ancak mağdurun beyanının tanıklığın gereği olan *objektif* ve *tarafsız* olma özelliklerini taşımadığı, bu sebeple teknik olarak mağdur beyanına tanık beyanı gibi davranılmaması¹³⁸⁷ ve tanık beyanının delil değerinde olacağı kanaatiyle hareket edilmemesi gerektiği öğretide ileri sürülmüştür.¹³⁸⁸ Zira mağdurun beyanını şüpheli hale getirecek ve mağdurun beyanına daha itidalli daha temkinli yaklaşmayı gerektirecek bazı hususların varlığından bahsedilmektedir. Bu hususlar ekseriyetle delilin kaynağının mahiyetinden doğan ve hakim vicdani kanaate ulaşması için mutlaka tartışması ve bu vesile ile şüpheyi bertaraf etmesi gereken hususlardır. Bunlar ilk olarak mağdurun yaşı, ruh sağlığı, mağdurun intikam alma ihtimali

¹³⁸⁴ Bacaksız ve Bayzit, “Yargıtay’ın Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarda İspata Yaklaşımı Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan”, 389.

¹³⁸⁵ Gökhan Taneri ve Didem Yeldan, *Cinsel Suçlarda Beraat*, 3. Baskı, Hukuk Dizisi 2144 (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 23.

¹³⁸⁶ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 240.

¹³⁸⁷ “Mağdur ya da suçtan zarar görenin beyanı, tanık beyanı olarak değil; “sanıktan gayri tarafın beyanı” olarak kabul edilmeli ve olayın çözümü bakımından delil olarak kullanılabilmelidir.” Bkz. Yenisey, “Ceza Muhakemesi Hukukunda (Hukuka Uygun Bir Şekilde Elde Edilmiş Delil)”, 20.

¹³⁸⁸ Birtek, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 560-61.

yahut sanığa zarar vermek için olayın vahametini artırması ve en sonunda hiç vuku bulmayan bir hadiseyi nefret, intikam yahut menfaat temini maksadıyla olmuş gibi anlatması ihtimalleridir.¹³⁸⁹

Muhakemede tanık muamelesi gören ve beyanı yemin hariç tanıklığa ilişkin kurallara göre alınan mağdurun beyanı, esasında tam olarak tanık beyanı gibi değildir. Daha önce de değindiğimiz gibi tanığın, duyu organları aracılığıyla elde ettiği ve muhakemede anlattığı beyanların objektif olduğu kabul edilir.¹³⁹⁰ Şayet tanık, vakıayı anlatırken şahsi yorum ve değerlendirmelerini de eklerse beyanı, tanık beyanı olarak değerlendirilmez. Zira tanığın olaya dair şahsi değerlendirmeleri tanık beyanı kavramına dahil değildir.¹³⁹¹ Mağdurun tanıklığı halinde ise mağdurdan tarafsız olması beklenemez.¹³⁹² Hal böyle olunca akla, mağdur beyanının delil mahiyetinde olabilmesi için ceza yargılamasında tanığın, o davanın taraflarından biri olmaması kuralı gelir.¹³⁹³ Zira vakıanın tarafı olan bir kimseden yaşananları objektif bir şekilde anlatması beklenemez.¹³⁹⁴

Suçun mağdurunun objektif olmayacağını takdir edip akabinde tanık olarak tarafsız bir şekilde bilgi vermesini beklemek doğru değildir.¹³⁹⁵ Halihazırda mağdur, davaya katılma talebinde bulunup muhakemenin süjesi olmadığı takdirde yani katılan sıfatını almadığı sürece tanık olarak dinlenebilecektir. Aksi takdirde hem muhakemenin süjesi olup hem de tanıklık birbiriyle bağdaşmayacaktır.¹³⁹⁶ Daha önce de değindiğimiz gibi mağdurun tanık olarak beyanının alınması diğer tanıklardan da farklı usulle yapılmaktadır. Yemin verilemeyen ve yalan söylediği takdirde yalan tanıklık suçuyla da yargılanamayan ve davada taraf olan mağdurun beyanı tek başına mahkumiyet hükmünün tesisi için yeterli ve elverişli değildir.

Öğretide bazı yazarlar, mağdur beyanının yalnız başına cinsel suçun ispatı için yetersiz olduğunu söyleyip, bunu da cinsel suç mağduru kadınlarının pek çok sebeple gerçeği

¹³⁸⁹ Birtek, 561.

¹³⁹⁰ Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık*, 78.

¹³⁹¹ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 17. Baskı, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 615.

¹³⁹² Erem, *Adalet Psikoloji*, 347.

¹³⁹³ Kunter, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1986, 585.

¹³⁹⁴ Bozdağ ve Sariusta, "Ceza Yargılamasında Mağdurun Beyanı ve Delil Değeri", 530.

¹³⁹⁵ Erem, *Adalet Psikoloji*, 347.

¹³⁹⁶ Köse, "Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Olarak Değerlendirilmesi", 197; Avşar, "Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Tartışılması ve Değerlendirilmesi", 52.

olduğundan farklı aksettirebileceği ihtimaline dayandırmaktadır. Bu görüşü savunan yazarlara göre suçun mağduru olan kadın, şehirde yaşayan ve ekonomik özgürlüğü olan bir kadınsa bu durumu erkeğe karşı şantaj amaçlı kullanabilecek iken şayet kadın kırsalda yaşayan bir kadınsa ya bekaretini kaybettiği için ya da eşinden başka bir kimse ile ilişki yaşadığı için ayıplanacağı düşüncesi ile böyle bir yola tevessül edebilir. Aynı yazarlar çocukların da eşinden intikam almak isteyen anneleri tarafından yönlendirilebildikleri ve yalan söylemeye teşvik edilebilecekleri gerekçesiyle mağdur beyan delilinin tek başına ispat kabiliyeti olmadığını savunmaktadır.¹³⁹⁷

Yine bu görüşün savunucuları, kadının içinde bulunduğu durumu mazur göstermek için bu yolu seçebileceğini, kimi zaman para sızdırmak için şantaj aracı olarak kimi zaman ise cinsel birliktelik yaşadığı ve evlenmeye yanaşmayan sevgilisini evliliğe zorlamak için ihbar/şikayetlerde bulunabileceğini ileri sürmektedir. Cinsel suçların toplumda infial uyandırması nedeniyle mağdurların daima ezilen, çaresiz kimseler olduğu önyargısı ile hareket edilmesi kimi hallerde fail/sanığı çaresiz bırakmaktadır. Kadınların yukarıda ifade ettiğimiz nedenlerle rızaya dayalı cinsel ilişkilerini zorla gerçekleştirmiş gibi şikayet etme durumunda kaldıklarında dahi beyanlarına itibar edilip, fail/sanıklara ağır cezalar verilebilmektedir.¹³⁹⁸ Ayrıca, beyan delilinin kimi zaman sehven (yanılma), kimi zaman ise kasten (aldatma amacıyla) gerçeğe aykırı olabileceği; bu nedenle yalnızca ikrar veya isnada dayanılarak mahkûmiyet hükmü kurulmasının, başka delillerin bulunmaması ve şüphenin giderilememesi gerekçesiyle yüksek mahkeme tarafından bozulduğu ifade edilmektedir.¹³⁹⁹

Özellikle eskiden beri devam eden ve iffet (namus) karinesi olarak tanımlanan, mağdurun/kadının beyanının ciddiye alınması hususunda Yargıtay'ın belirlediği bir kriter söz konusudur. Öğretide, Yargıtay'ın cinsel suçlarda mağdur beyanı dışında delil elde edilemeyen durumlarda, mağdur beyanını 'iffetli kadın' ve 'iffetsiz kadın' ayrımı çerçevesinde değerlendirdiği; mağdurun iffetli kabul edilmesi hâlinde beyanına itibar edildiği ve mağdurun iffetiyle ilgili kanaatin, beyanın inandırıcılığı açısından bir ölçüt

¹³⁹⁷ Kocaoğlu, *Yargı kararları ışığında cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar*, 545-48.

¹³⁹⁸ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 240-41.

¹³⁹⁹ Bozdağ ve Sariusta, "Ceza Yargılamasında Mağdurun Beyanı ve Delil Değeri", 588.

olarak benimsendiği ileri sürülmüştür.¹⁴⁰⁰ Böyle bir durumda hiçbir kadının haksız bir ihbarda bulunarak iffetini ortaya atmayacağı¹⁴⁰¹ ve aksi durumun ise hayatın olağan akışına aykırı olacağı¹⁴⁰² yönünde bir yaklaşım benimsenmiştir.

Öğretide Yargıtay'ın benimsediği bu anlayış yazarlarca eleştirilmiştir. Günümüz toplumunda milli ve manevi değerlere bağlılığın azaldığı, modern toplum yapısının değişmesi ile bireylerin de değiştiği, cemiyet hayatının bozulduğu, kişilerin de bir amaç uğruna iffetini ortaya atabileceği ileri sürülmüştür.¹⁴⁰³ Ayrıca Yargıtay'ın benzer pek çok kararında mağdurenin içinde bulunduğu durumdan ötürü (hamilelik, toplum baskısı vb.) sebeplerle kendini kurtarabilmek ve yaptığını mazur gösterebilmek adına yalan söylediği ve bu sebeple de hükmün bozulduğu öğretide yazarlarca dile getirilmiştir.¹⁴⁰⁴ Bu sebeple Birtek tarafından, Yargıtayca benimsenen bu *fili karinelerin* yalnızca bir varsayımdan ibaret olduğu ve muhakemede tam bir vicdani kanaat için bu karinelerin delil kuvvetine eşdeğer bir ispat aracı haline getirilmesinin ise sakıncalı olduğu ileri sürülmüştür.¹⁴⁰⁵

¹⁴⁰⁰ Olcay Karacan, “Kadının Beyanı Esastır İlkesi ve Bağlımsallık”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 71, sy 3 (20 Ekim 2022): 1292 vd. “Görgü tanığı bulunmayan olayda, kendisini suçtan kurtarmaya yönelik olarak inkarda bulunabileceği düşünülen sanık savunması yerine, saptanabilen başka bir amacı bulunmadığı gibi, henüz genç ve bekar bir genç kız olması nedeniyle kendi iffetine zarar verecek şekilde yalan da söyleyemeyeceği değerlendirilen mağdurenin, baştan itibaren kendi içinde tutarlı, Yazı İşleri Müdürü S. Ş., Başsavcı vekilleri E. A., Y. Ö. B., İ. B. ve Başsavcı E. Ö.'in ifadeleriyle de uyum gösteren iddialarına itibar etmek gerekmiştir.” YCGK, E. 2008/5-187, K.2009/128, T.26.05.2009, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 12.03.2024).

¹⁴⁰¹ “İffetini ortaya koyarak sanığa iftira atmasını gerektirecek herhangi bir neden bulunmayan mağdurenin, aşamalarda istikrarlı beyanları, tanık anlatımları, sanık savunması ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, olay tarihinde mağdurenin yanına gelerek ona arkadaşlık teklifinde bulunup ondan hoşlandığını söyleyen sanığın, mağdurenin yanından uzaklaşmak istemesi üzerine kolundan tutarak aynı beyanları tekrar etmesi şeklindeki eylemi bir bütün olarak cinsel taciz suçunu oluşturduğu halde, yazılı gerekçe ile çocuğun basit cinsel istismarı suçundan beraatine kararı verilmesi,

Kanuna aykırı,...” Yargıtay 14. CD. E. 2012/5737, K. 2014/3807, T. 24.03.2014 <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 12.03.2024).

¹⁴⁰² “...katılan mağdure ile sanık arasında katılan mağdurenin sanığa iftira atmasını gerektirecek nitelikte bir husumet bulunmaması, katılan mağdurenin iffetini ortaya koyar ve ablasının aile birliğini zedeler bir şekilde sanığa bu nitelikte iftira atmasının hayatın olağan akışına uygun düşmemesi nedenleriyle sanığın suçtan ve cezadan kurtulmaya yönelik beyanlarına itibar edilmemiştir.” Yargıtay 9. CD., E. 2023/6154, K.2023/6011, T.05.10.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 12.03.2024).

¹⁴⁰³ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 240.

¹⁴⁰⁴ “... Mağdurenin 2009 yılında gerçekleştiğini belirttiği olayın üzerinden geçen beş yıllık süre zarfında bu olaydan hiç kimseye hiçbir aşamada hiçbir şekilde bahsetmemesine karşılık nişanlısı ile cinsel ilişkiye girdikten ve nişanlısının kendisini başkası ile cinsel ilişkiye girmesi dolayısıyla terk etmesinden sonra anlatıp şikayetçi olmasının kendisine tecavüz edildiği yönünde başka dosyalarda da rastlanıldığı üzere topluma ve çevresine kendi durumunu meşrulaştırmak amaçlı savunma geliştirdiğine kanaat getirilmesi karşısında...” Yargıtay 9. CD., E. 2021/9749, K.2023/5373, T.20.09.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 12.03.2024).

¹⁴⁰⁵ Birtek, Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, 565, dipnot 382.

Yargıtay bu karinenin yanı sıra cinsel suç mağdur beyanını değerlendirirken, *mağdurla fail arasında iftira atmaya gerektirecek bir husumetin bulunup bulunmadığı*¹⁴⁰⁶ *mağdurun kendi onur ve namusunu ilgilendiren bir konuda iftira atmayacağı*¹⁴⁰⁷ *mağdurun beyanlarının samimi ve tutarlı olup olmadığı*¹⁴⁰⁸ *mağdurenin içinde bulunduğu durumu mazur göstermek için şikayetçi olup olmadığı*¹⁴⁰⁹ *mağdurun şikayeti olaydan ne kadar zaman sonra yaptığı*¹⁴¹⁰ *mağdurenin anlatımlarının somut delillerle uyumlu olup olmadığı*¹⁴¹¹ şeklindeki hususları da değerlendirmektedir.

¹⁴⁰⁶ “Cinsel dokunulmazlığa karşı suçların niteliği gereği bu suçlarda sanık ve mağdur beyanı, bu beyanı destekleyen doktor raporları, sanık ve mağdur arasında iftira atmaya gerektirecek bir husumetin bulunup bulunmadığı birlikte değerlendirilerek suçun sübutu hakkında karar verilebileceği...” YCGK, E. 2022/9-60, K.2023/613, T. 22.11.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 12.03.2024). “Her ne kadar sanık aşamalarda savunmalarında suçlamayı reddetmiş ise de öz çocuğu olan mağdurenin ona yönelik iftira atması için makul hiçbir sebebin bulunmaması...” Yargıtay 9. CD., E. 2021/15271, K.2023/8424, T.13.12.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 12.03.2024).

¹⁴⁰⁷ “ Kendi onur ve namusunu ilgilendiren bir konuda iftira atması için geçerli sebep bulunmayan mağdurenin aşamalarda değişmeyen istikrarlı anlatımları ve tüm dosya kapsamına göre, mağdurenin olay günü Diyarbakır ilinden Kocaköy ilçesine gitmek için minibüse bindiği, bir süre sonra boşalması üzerine aracın tekli koltuğuna oturduğu, bunu gören sanığın bulunduğu yerden kalkarak mağdurenin oturduğu koltuğun arkasındaki yere oturduktan sonra, elini koltukla pencere arasındaki boşluktan uzatarak mağdurenin arkasından göğüs kısmından başlayarak kalçalarına doğru elleyerek üzerine atılı suçu işlediği sabit olduğu halde, delillerin değerlendirilmesinde yanılığa düşülerek yazılı şekilde beraatine karar verilmesi, Kanuna aykırı...” Yargıtay 14. CD. E. 2013/3697, K. 2014/14333, T. 16.12.2014 <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 12.03.2024).

¹⁴⁰⁸ “Suça sürüklenen çocukla sınıf arkadaşı olup aralarında arkadaşlıktan öte bir gönül ilişkisi bulunmayan katılan mağdurenin, ona böylesine bir suç isnadında bulunmasını gerektirir bir husumetinin bulunmaması, aşamalarda özde değişmeyen istikrarlı beyanlarında olayı tüm ayrıntısı ile başından sonuna kadar anlatması, adli görüşme değerlendirme raporunda çocuk gelişim uzmanının, katılan mağdurenin ifadesinde anlattığı cinsel istismar öyküsünün samimi ve tutarlı olduğu, olayları abartmadan olduğu gibi aktarabildiğine dair bilimsel görüşü, katılan mağdurenin evine gelir gelmez başından geçenleri sıcağı sıcağına annesine anlatması...” Yargıtay 9. CD., E. 2023/9281, K.2023/8760, T.21.12.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 12.03.2024).

¹⁴⁰⁹ “Mağdurenin rahatsızlanması üzerine hastaneye götürüldüğünde 22 haftalık hamile olduğunun öğrenilmesi üzerine mağdurenin şikâyetçi olması, mağdurenin bu tarihe kadar ailesinden kimseye tecavüze uğradığına dair bir beyanda bulunmaması, sanığın da mağdure ile rızası ile birlikte olduğu yönünde savunması karşısında, mağdurenin zor iddiasının durumunu çevreye mazur göstermek düşüncesinin sonucu kabul edilmesi gerektiği ve eylemin zorla gerçekleştiğine dair her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı gözetilerek sanığın beraati yerine mahkûmiyetine karar verilmesi...” Yargıtay 14. CD. E. 2012/6645, K.2012/7000, T. 20.06.2012 <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 12.03.2024).

¹⁴¹⁰ “Mağdurun şikayete konu olay hakkında yetkili makamlara 22 haftalık hamileyken başvurmasından dolayı şikayete ilişkin beyanlarının gerçeğe uygun olmadığını belirtmiştir.” Yargıtay 14. CD., T. 20.06.2012., E6645/7000 (E.t. 12.03.2024).

¹⁴¹¹ “Mağdurenin aşamalarda çelişkili beyanları, adli muayene rapor içerikleri, olay gününe dair sunulan görüntünün mağdurenin anlatımıyla uyumlu olmaması, savunma, tanık beyanı ile tüm dosya kapsamı nazara alındığında sanığın üzerine atılı suçu işlediğine dair cezalandırılmasına yeter, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı gözetilerek beraati yerine yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi...” Yargıtay 14. CD. E. 2019/2048, K.2020/3367, T. 08.09.2020, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 12.03.2024).

Esasında Kıta Avrupası delil sisteminde, beyan delilinin muhakemede kullanılması için bahsini ettiğimiz bu kriterlerden farklı olarak başka bazı koşullar öne sürülmüştür. Bu koşullarla, beyan deliline dayalı bir muhakemede ispatın tam sağlanabilmesi amaçlanmıştır. Bu koşullardan biri, aynı vakıya ilişkin aynı beyanı veren en az iki kişinin olması ve bu iki kişinin vakıyı bizzat müşahade etmesi şeklindedir. Başka bir kimseden edindiği bilgilere göre beyanda bulunanların yahut sanığın ikrarını duyduğunu iddia edenlerin söylediklerinin tam bir delil olmadığı ve beyanın kesin olması gerektiği de ifade edilmiştir.¹⁴¹²

Tüm bu anlatılanlardan hareketle, mağdur beyanının cinsel suçların ispatı hususunda ispata muktedir bir delil olarak değil de bir delil başlangıcı olarak kabul edilmesi gerektiği, bu yolla şikayetin dikkate alınacağı ifade edilmiştir.¹⁴¹³ Yargıtay da kimi kararlarında cinsel suçlar açısından mağdurun beyanlarının -beyanın muhteviyatının da göz önünde bulundurarak- kamu davasının açılması için yeterli delil olduğunu benimsemiştir.¹⁴¹⁴ Bu görüşü savunanlar, tehdit ve hakaret gibi suçlarda dahi mağdur beyanının tek başına mahkûmiyet hükmüne esas alınmadığını; bu nedenle, toplum nezdinde çok daha fena addedilen ve daha ağır yaptırımlar öngörülen cinsel suçlar bakımından yalnızca mağdur beyanına dayanarak mahkûmiyet kararı verilmesinin adil olmayacağını savunmaktadır. Ayrıca, bu suçlara ilişkin farklı bir uygulamaya gidilmesinin hukuken gerekçelendirilemeyeceği öğretide ileri sürülmüştür.¹⁴¹⁵

Hülasa mağdurun her beyanını doğru kabul etmenin, cinsel suçlar özelinde mağdur olduğu iddiasıyla ihbar ve şikayette bulunan kimselerin beyanlarına sorgusuz bir şekilde itibar etmenin, erkeğe nispeten fiziksel mahiyette daha zayıf olan kadının her halde

¹⁴¹² François Garraud, “Kıta Avrupası Delil Sistemi Tarihi”, çev. Devrim Aydın, *Ceza Hukuku Dergisi* 11, sy 32 (Aralık 2016): 202.

¹⁴¹³ Yücel, *Adalet Psikolojisi*, 39.

¹⁴¹⁴ “Cinsel istismar suçlarında suçun niteliği gereği tanık, kamera kaydı vs. gibi delillerin bulunmasının çok olduğu, mağdurun beyanı, yaşı, suçun ortaya çıkış şekli, mağdurda akıl hastalığı olup olmadığı, beyanı alınırken yapılan gözlem gibi hususların suçun aydınlatılması için önem arzettiği cihetle, olayı ayrıntılı bir şekilde anlatan mağdurun kurgulama yaparak iftira atmasının hayatın olağan akışına aykırı olduğunun anlaşılması karşısında, şüpheli hakkında çocuğun cinsel istismarı suçundan kamu davası açmaya yeterli delil bulunduğu, delillerin takdir ve değerlendirme yetkisinin mahkemeye ait olduğu cihetle, itirazın kabulüyle kamu davasının açılmasına karar verilmesi yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmemiştir.” Yargıtay 9.CD. E. 2023/8653, K. 2023/7154, T. 02.11.2023 <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 12.03.2024).

¹⁴¹⁵ Bacaksız ve Bayzit, “Yargıtay’ın Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarda İspata Yaklaşımı Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan”, 387; Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 243.

mağdur kabul etmenin pozitif ayrımcılığın sınırlarını aşmak olacağı ve bu şekilde gerçek anlamda bir eşitliğin sağlanamayacağı vb. gibi neticelerinin olacağı, bu sebeple daha adil, daha eşit ve hukuki anlamda daha güvenilir bir muhakeme için beyanın sınanması, şüphenin bertaraf edilmesi gerektiği öğretide savunulmuştur.¹⁴¹⁶

3.5.3. Karma Görüş

Son olarak bu hususta ileri sürülen üçüncü görüş ise karma görüştür. Karma görüşe göre mağdurun beyanı cinsel suçların ispatı için hem yeterlidir hem yeterli değildir. Bu söylenen karmaşık gibi görünse de esasında bu görüşün temelinde yatan husus, her olayın münferiden değerlendirilmesidir. Yani bir kural belirleyip tüm vakıalara uygulamak yerine her olayı münferiden değerlendirip mağdur beyanının sınanmasının akabinde, hakimde vicdani kanaat oluşmuş ve şüphe de bertaraf edilmişse, beyanı hükme esas almaktır.

Yargıtay'ın da yukarıda bahsi edilen görüşlerden birini tamamen kabul etmediği, her olayı kendi şartları içerisinde değerlendirdiği ve pragmatik bir yaklaşımla karar verdiği görülmektedir.¹⁴¹⁷ Kimi kararlarında Yargıtay mağdur beyanını başka hiçbir delil olmamasına karşın mahkumiyet hükmüne esas alınıp ceza verilmesi gereken vakıalar olarak kabul ederken¹⁴¹⁸ kimi hallerde ise beyan dışında delil olmadığı ve şüphenin de sanık lehine yorumlanması gerektiği yönünde pragmatik kararlar¹⁴¹⁹ vermektedir.

¹⁴¹⁶ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 243 vd.

¹⁴¹⁷ Coşkun, 244.

¹⁴¹⁸ Mağdur beyanı hususunda muhalefet şerhi “Mağdurların beyanlarını doğrulayan başkaca bir delil olmadığından mahkumiyet hükmü verilemez. Delil olmayan hallerde yalnızca mağdur beyanına itibar edilemez. Mağdurlara karşı cinsel saldırı suçunu sanığın işleyip işlemediği şüpheli olduğundan mahkumiyet hükmünün bozulması gerekirken onanmasına dair sayın çoğunluk görüşüne katılmıyorum.” Yargıtay 9. CD. E. 2021/2513, K. 2021/10300, T. 27.12.2021 <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.t. 13.03.2024).

¹⁴¹⁹ “Olay tarihinde 6 yaşında olan katılan ...'in aşamalarda olayın gerçekleşme biçimine dair somut bir anlatımının bulunmaması, eylemin katılanın anne ve babası tarafından katılanın kendilerine aktardığını belirttikleri şekliyle anlatılması, katılanın gerek soruşturma safhasında gerekse kovuşturma aşamasında beyanının alınması esnasında hazır bulunan uzman psikolog ve rehber öğretmen bilirkişiler tarafından yaşı ve bilişsel gelişimi dolayısıyla bu yaştaki bir çocuğun yalan söylemesinin zor olduğu, katılanın anlatıklarının doğru kabul edilebileceği belirtilmişse de bilirkişilerin beyanlarının yoruma dayalı olması, olayın gerçekleştiği iddia olunan yer ve zaman dilimi ve tüm aşamalarda atılı suçu işlemediğini belirten sanık savunmasının aksine bir delil bulunmaması hususları hep birlikte değerlendirildiğinde; sanığın katılan ...'e yönelik cinsel istismar eylemini gerçekleştirdiğine dair mahkumiyetine yeter derecede kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı, iddiaların şüphe boyutunda kalması ve bu şüphenin de sanık lehine yorumlanması gerektiği anlaşıldığından, sanığın katılana yönelik üzerine atılı çocuğun basit cinsel

Yargıtay cinsel suçlar açısından mağdur beyanını ispatın merkezine koyup kimi hallerde ispat yükünü faile yüklemekte¹⁴²⁰ ve mağdur beyanını aksi ispat edilmediği takdirde doğru ve hukuken geçerli karine kabul etmektedir. Yine çocuk mağdur beyanlarının da itibar edilebilir bulunduğu takdirde tek başına mahkumiyet hükmüne esas alınabileceğini kabul etmektedir. ¹⁴²¹ Yargıtay akıl hastası mağdurun beyanının adli tıp raporu ile desteklenmesini ararken, evliler arasında işlendiği iddia edilen cinsel suçlar bakımında ise kuvvetli deliller aramaktadır.¹⁴²²

Esasında Taner'in ifadesiyle, cinsel suçlar açısından doğrudan tek belirleyici delilin mağdur beyanı olduğu hallerde, esaslı araştırma ve çabalar neticesinde başka bir delile erişilemediği hallerde bayana dayalı mahkumiyet hükmü tesisinin önünde hukuken bir engel yoktur.¹⁴²³ Taner, beyanın tek ve doğrudan delil olması hallerinde mahkumiyet hükmü tesis edilemez demenin doğru bir yaklaşım olmayacağını belirtmiştir. Zira her olayda somut bir delil aramak, mağdur beyanını delil kabul etmeyip, *iddiadan başka delil olmadığı* düsturu ile hareket etmek vicdani delil sistemi ile bağdaşmayacağı gibi böyle vakıalarda eksik araştırma yapıp şüpheden sanık yararlanır ilkesine sığınmak da doğru olmayacaktır. Bu hususta yapılması gereken ayrıntılı araştırmalar yapıp beyanı destekleyecek delil olmasa dahi belirtilere ulaşılmıştır.¹⁴²⁴

istismarı eyleminin sabit olmadığı kabul edilmiş, 5271 Sayılı CMK'nın 223/2-e maddesi uyarınca sanığın müsnet suçtan beraatine..." Yargıtay 9.CD. E. 2023/11088, K. 2023/8302, T. 12.12.2023 <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 13.03.2024).

¹⁴²⁰ *"Akrobasi da olan sanığa iftira atması için ileri sürülüp ispatlanmış herhangi bir neden bulunmayan mağdure Durkadın Cansız'ın aşamalarda samimi anlatımı, diğer mağdure Şehri'nin beyanları ve tüm dosya içeriği ile doğrulandığı halde cinsel taciz suçunun sübuta erdiği kabul edilerek sanığın mahkûmiyetine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde beraet hükmü kurulması..."* Yargıtay 5. CD. E. 2007/7587, K. 2009/12054, T. 27.10.2009 <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 13.03.2024).

¹⁴²¹ *"Mağdur çocukların aşamalarda alınan beyanlarında sanığın kendilerini oyun oynama bahanesiyle evine götürdükten sonra burada birtakım cinsel davranışlarda bulunduğunu söyledikleri, anlatımlarda geçen cinsel ayrıntıların mağdurların yaş grubunca bilinmesinin hayatın olağan akışında mümkün bulunmadığı dolayısıyla uydurulmuş olduklarına ilişkin sanık ve müdafisinin beyanlarına itibar edilemeyeceği, mağdurların beyanlarına itibar edilebileceği..."* Yargıtay 8. CD. E. 2021/16916, K. 2024/477, T. 17.01.2024 <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 13.03.2024).

¹⁴²² Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 243 vd. *"Sanığın eşi olan mağdureye yönelik anal yoldan farklı zamanlarda ve zorla birden fazla cinsel ilişkiye girme suçundan açılan kamu davasında mahkûmiyete yeter delil bulunmadığından beraat kararı verilmiştir."* Yargıtay 14. CD. E. 2014/2965, K. 2014/3332, T.17.03.2014 <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 13.03.2024).

¹⁴²³ Taner, *Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar*, 328

¹⁴²⁴ Taner, 328, Feyzioğlu ve Taner, *Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçütü Olarak Vicdani Kanaat*, 341-342.

Öğretide bizim de benimsediğimiz bir başka görüşe göre ise cinsel suçlarda mağdur beyanının tek ispat vasıtası kabul edilmesi, başka bir seçeneğin kalmaması yani son çare olması halinde mümkündür. O da beyanın hem doğruluk hem de inandırıcılık yönünden sınanması ile söz konusu olacaktır.¹⁴²⁵ Aksi takdirde eksik araştırma ile yalnızca beyan deliline dayanmak haksız uygulamalara yol açacağı gibi sanığın akıbetini mağdurun inisiyatifine bırakmak gibi riskli bir durumu da beraberinde getirecektir.

AİHM de bir kararında, babaannesine cinsel saldırı ile suçlanıp mahkum olan başvuruçunun, mahkumiyetinin yalnızca çok yaşlı ve bunamış olan babaannesinin beyanına dayandığı, babaannesinin polis karakolunda verdiği beyandan sonra duruşmaya getirilemediği ve akabinde vefat ettiği, kendisine ait olduğu iddia edilen sperm üzerinde DNA incelemesi yapılması talebinin reddedildiği, olay yerinde parmak izi araması dahi yapılmadığı için adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla başvuruyu değerlendirmiştir. AİHM, mağdurun ifadesini doğrulayacak ya da başvurana bu ifadenin güvenilirliğini zayıflatacak önemli kanıtlar sağlanmadığı, yine başvuruçunun DNA testi talebini haklı ve yeterli bir gerekçe göstermeden reddedildiği ve son olarak olay yerinde eksik araştırma yapıldığı için ihlal kararı vermiştir.¹⁴²⁶

3.6. İfadelerin Geçerlilik Analizi ve Ölçüt Bazlı İçerik Analizleri (Criteria-Based Content Analysis (CBCA))

Ceza muhakemesinde, suç mağduru kişilerin beyanlarının doğru biçimde değerlendirilmemesi hâlinde yanıltıcı sonuçlara yol açabileceği gerçeği, ilk kez Alman psikologlar tarafından ele alınmış ve uygulamaya konulmuştur.¹⁴²⁷ İfadelerin geçerlilik analizi (Statement Validity Assessment- SVA) ilk kez psikolog olan Undeutsch tarafından ileri sürülen bir hipotezle gündeme gelmiştir. Undeutsch geliştirdiği bu yöntemle, doğru ve gerçek olan beyanların yalan ve kurgu olan anlatılara nispeten nicelik ve nitelik bakımından önemli ölçüde farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Bu yöntem sayesinde, gerçekten yaşanmış olaylara dayanan öznel beyanlar ile gerçekte yaşanmamış, kurgulanmış anlatılar arasında gerçeklik ölçütleri bakımından anlamlı farklar ortaya çıkar. Ölçüt bazlı içerik analizi ile geçerlilik kontrol listesi, ifade geçerlilik analizinin

¹⁴²⁵ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 244.

¹⁴²⁶ AİHM, V.D. Romanya Kararı, No: 7078/02, T. 16.02.2010.

¹⁴²⁷ Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 105.

bileşenleridir. Ölçüt bazlı içerik analiz (CBCA) ifadelerin geçerlilik analizinin bir parçası/ögesidir. Bu yöntemle, cinsel istismar mağduru çocukların beyanlarının güvenilirliği değerlendirilmeye çalışılmakta ve söz konusu beyanların gerçeği yansıtır biçimde yargı mercilerine sunulması amaçlanmaktadır. Ölçüt bazlı içerik analizleri, Steller ve Köhnken (1989) tarafından derlenen 19 kriterin varlığı ve yokluğuna göre beyanın inandırıcılığı açısından artan ve azalan olasılıkları hesaplamaktadır.¹⁴²⁸

Geçerlilik kontrol listesi mağduru, ifade verirken olası yalan söyleme motivasyonlarını psikolojik açıdan değerlendirirken, suça dair başka kaynaklardan da bilgi edinir. Geçerlilik kontrol listesini ise araştırmacılar üç alt başlık altında incelemiştir. Bunlar, *yönlendirilebilirlik*, *başkalarından etkilenme* ve *gerçeklikten uzak olmak* şeklindedir. İfadenin geçerlilik analizindeki bu iki bileşenden, ölçüt bazlı içerik analizine araştırmacılar daha çok odaklanmış ve geçerlilik kontrol listesi göz ardı edilmiştir.¹⁴²⁹

Ölçüt bazlı içerik analizi (CBCA) bir ifadenin doğruluğunu değerlendirmek için dünya çapında yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. Başta mağdur beyanı olmak üzere, özellikle cinsel suçlar gibi genellikle kimsenin görmediği yerlerde işlenen suçlar açısından beyanın güvenilir olması, dünya genelinde davaların neredeyse %85'ini etkileyen kilit bir unsurdur.¹⁴³⁰ Esasında beyanın güvenilirliğini test etmek için bir dizi yöntem geliştirilmiş olsa da ölçüt bazlı içerik analizi bilim camiasında daha çok kabul görmüş ve halihazırda pek çok ülkenin ceza davalarında ispat aracı olarak kullanılan bir yöntem haline almıştır.¹⁴³¹ Ayrıca çocuk cinsel istismar iddialarının değerlendirmeye yönelik diğer girişimlerin beyanın doğruluğunu sınamaktan çok çocuğun inandırıcılığına,

¹⁴²⁸ Ida Welle vd., “A call to improve the validity of criterion-based content analysis (CBCA): Results from a field-based study including 60 children’s statements of sexual abuse”, *Journal of Forensic and Legal Medicine* 43 (01 Ekim 2016): 112.

¹⁴²⁹ Dennis Howitt, “Yalanlar, Yalan Tespiti ve güvenilirlik 2: Poligraf Testi ve İfade Geçerlilik Analizi”, içinde *Adli Psikoloji ve Suç Psikolojisine Giriş*, ed. Didem Yücel Elitez ve Fulya Giray Sözen, çev. Neylan Ziyalar, 6. Basımdan Çeviri (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2021), 398.

¹⁴³⁰ Bárbara G. Amado vd., “Criteria-Based Content Analysis (CBCA) reality criteria in adults: A meta-analytic review”, *International Journal of Clinical and Health Psychology* 16, sy 2 (01 Mayıs 2016): 202; Mercedes Novo ve Dolores Seijo, “Judicial judgement-making and legal criteria of testimonial credibility”, *The European journal of psychology applied to legal context, ISSN 1889-1861, Vol. 2, N°. 2, 2010, pags. 9-115* 2 (01 Temmuz 2010).

¹⁴³¹ Aldert Vrij ve Samantha Mann, “Criteria-Based Content Analysis: An Empirical Test of Its Underlying Processes”, *Psychology, Crime & Law* 12, sy 4 (Ağustos 2006): 338.

güvenilirliğine, davranışlarına, kendilerinde bıraktığı izlenime ve son olarak çocuğun bilişsel gelişimine odaklandığı görülmektedir.¹⁴³²

Ölçüt bazlı içerik analizleri teknik olarak ve öncelikle cinsel istismar mağduru çocuk beyanlarına uygulanmak üzere geliştirilmiş olsa da daha sonra kapsamı yetişkinler, suçlular ve diğer vaka türlerinde de kullanılacak şekilde geliştirilmiştir.¹⁴³³ Öğretide, CBCA'nın yalnızca çocukların cinsel istismar beyanlarıyla sınırlı kalmaksızın farklı bağlamlar ve çeşitli ifade türlerine de uygulanabileceği kabul edilmektedir. Ancak burada dikkat çekilmesi gereken önemli bir husus, CBCA yönteminin yalnızca *serbest anlatımın teşvik edildiği ve yönlendirici soruların asgariye indirildiği* görüşmelerde geçerliliğini koruyacağı yönündedir. Bu bağlamda, polis sorgularında serbest anlatıma genellikle olanak tanınmadığı için, CBCA yönteminin şüpheli beyanlarına uygulanması çoğu durumda uygun görülmemektedir.¹⁴³⁴

Ölçüt bazlı içerik analizinin temel mantığı, gerçekten yaşanmış bir vakiya dair anlatıların asılsız ve kurgu beyanlara göre nitel ve nicel yönden farklı olduğu yönündedir. Ölçüt bazlı içerik analizleri neticesinde yapılan meta analizler, gerçekten yaşanmış olgulara dayalı anlatıların asılsız ifadelerden nitel olarak daha kaliteli olması ve bir beyanın gerçekten tecrübeye dayalı olan kısımlarının uydurma olan kısımlardan ayrılmasının mümkün olduğu yönündedir.¹⁴³⁵

Undeutsch, ifadenin doğruluğunun değerlendirilebilmesi için ifadenin sahibinin güvenilirliğinden ziyade, doğrudan ifadenin kendisine odaklanması gerektiğini savunmuş ve 1953 yılında, ifadenin güvenilirliğinin içeriksel açıdan analiz edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ona göre güvenilirlik değerlendirmesi, bireye özgü genel inanılabilirlik özellikleri üzerinden değil, ifadenin kendine özgü içeriksel nitelikleri temel alınarak yapılmalıdır. Başka bir ifadeyle, burada önemli olan kişinin karakter nitelikleri değil, sunduğu beyanın içerdiği niteliklerdir. Çünkü bir kimsenin ifade veriyor olması ve

¹⁴³² Charles L. Ruby ve John C. Brigham, "Can Criteria-Based Content Analysis Distinguish between True and False Statements of African-American Speakers?", *Law and Human Behavior* 22, sy 4 (Ağustos 1998): 369.

¹⁴³³ Amado vd., "Criteria-Based Content Analysis (CBCA) reality criteria in adults: A meta-analytic review", 202.

¹⁴³⁴ Aldert Vrij, "Criteria-Based Content Analysis: A Qualitative Review of the First 37 Studies," *Psychology, Public Policy, and Law* 11, no. 1 (2005): 15.

¹⁴³⁵ Benjamin G. Maier vd., "The Strategic Meaning of CBCA Criteria From the Perspective of Deceivers", *Frontiers in Psychology* 9 (2018): 1.

detaylı anlatım sunması, güvenilirliği doğrudan göstermez; güvenilirlik, ifadenin olayla ne kadar örtüştüğüne bağlıdır. Bu nedenle dikkate alınması gereken esas husus, kişinin genel olarak ne derece inandırıcı olduğundan çok, olayın anlatımındaki tutarlılık ve inandırıcılıktır.¹⁴³⁶

Ölçüt bazlı içerik analizi, verilen bir ifadenin arkasındaki hipotezin sınanmasına yönelik kapsamlı bir yöntemdir. Bu yaklaşım, doğruluğu henüz kanıtlanmamış bir hipoteze ilişkin uygun veri toplama tekniklerini, elde edilen verilerin analiz edilmesini ve hipotez doğrultusunda sonuca ulaşma sürecini içerir. Yöntemin temelinde, gerçekte yaşanmış olaylara ilişkin anlatımların, kurgusal biçimde oluşturulmuş anlatımlara kıyasla içerik açısından daha zengin ve nitelikli olduğu varsayımı yer alır. Bu hipoteze göre, kurgulanmış ifadeler daha az ayrıntı içerir; bellekte gerçekten yaşanmış bir olayın hatırlanmasıyla oluşturulan ifadeler ise daha canlı ve renklidir.¹⁴³⁷

İfade geçerlilik analizinde üç aşama söz konusudur. İlk aşamayı öncelikle mağdurun ifade verebilme yetkinliğinin olup olmadığı değerlendirmesi oluşturur. Mağdur şayet ifade vermeye yetkin değilse, onunla süreci devam ettirmenin somut bir faydası olmayacaktır. İkinci aşama ise ifadenin niteliğinin değerlendirilmesi hususudur. Bu husus da daha sonra ayrıntıları ile ele alacağımız ölçüt bazlı içerik analizidir. Buradaki değerlendirme de iki şekilde yapılmaktadır. İlk kısım ifadenin kendi içeriğinin değerlendirilmesi iken ikinci kısım ise alınan bu ifade ile polis ya da mahkeme sorgusunda yahut başka şartlar altında elde edilmiş ifadenin karşılaştırılmasıdır. İfade geçerlilik analizindeki son aşama ise ifadenin geçerliliğidir. Bu aşamada mağdurlar, arzu etmeden güvenilir görünmeyen ifadeler verebilirler. Bu durum mağdurun karakteri, algısı, motivasyonu ile ilgili olabilir. Örneğin, çocukluk çağı cinsel istismar mağdurunun, istismarı kimin başlattığına dair algılarının bozulması, istismardan kendilerini sorumlu tutmaları yahut başka bir mağdurun durumunun dramatize etmesi, abartması buna örnek gösterilebilir.¹⁴³⁸

¹⁴³⁶ H. L. Kröber, *Psychologische Begutachtung im Strafverfahren* (Darmstadt: Steinkopff, 2000) akt. Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 106;

¹⁴³⁷ Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 106; G. Köhnken, "Statement Validity Analysis and the 'Detection of Truth'," in *The Detection of Deception in Forensic Context*, ed. Pär Anders Granhag and Leif A. Strömwall (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), 41–63.

¹⁴³⁸ Howitt, "Yalanlar, Yalan Tespiti ve güvenilirlik 2: Poligraf Testi ve İfade Geçerlilik Analizi", 401.

Beyanların doğruluğunu ele alan ilk girişim olan CBCA, Undeustch tarafından ileri sürülen ve doğruluk göstergesi kabul edilen ölçütler aracılığıyla, öncelikle istismar mağduru çocuğun ifadelerinin, mesaj içeriğini analiz etmek üzere ileri sürülmüştür. Undeustch, belirlediği bu kriterler aracılığıyla beyandaki doğru ve yanlış ifadelerin, birbirinden ayrılabilmesi hipotezine teorik destek oluşturmuştur. Undeustch, bahsi geçen bu beyanlarda bilişsel ve motivasyonel faktörlerin olduğunu, bilişsel perspektiften bakıldığında, vakıyı gerçekten yaşayan kimsenin olayı yaşamayan bir kimseye nispeten daha zengin bir anlatımla tanımlayacağını/aktaracağını, beyanlarının ayrıntı ihtiva edeceğini belirtmiştir.¹⁴³⁹

Motivasyonel perspektiften bakıldığında, gerçeği anlatan bir kimsenin, karşısındaki kişide nasıl bir izlenim bırakacağıyla, yalan söyleyen ya da olayları kurgulayan kişiler kadar ilgilenmediği ileri sürülmektedir. Bu bağlamda, mağdurun yaşadığı olaya ilişkin hafıza yanılabilirliğini kabul etme, failin eylemlerini mazur görme veya onu affetme, hatta kendisini suçlama gibi tepkiler verebileceği; bu nedenle ifadesini zaman zaman basmakalıp, kimi zaman ise tutarsızlıklar içeren bir biçimde aktarabileceği belirtilmektedir. Buradan hareketle bir beyanda CBCA kriterinin sayısı arttıkça o iddianın doğru olma ihtimali de artacaktır. Bu analiz sonucunda elde edilen bilgiler ise var olan diğer delillerle ispat faaliyetine destek olacaktır.¹⁴⁴⁰

Ölçüt bazlı içerik analizi, esasında normatif veri ile kıyaslanabilecek sayısal bir değer sağlamamaktadır. Mağdurun ifadesinde aşağıda bahsedeceğimiz kriterlerden 14'ünün olması dahi beyanın doğru olduğu şeklinde bir sonuç vermeyebilir. Zira doğru ile yalanı bu kadar kolay ayırmak mümkün değildir. Esasında burada adli psikologlar mağdur çocuğun beyanlarında günlük bir anısına ilişkin anlatımı ile adli bir vakaya ilişkin anı anlatımlarını karşılaştırmaktadır.¹⁴⁴¹

Geçerlilik kontrol listesi, aşağıda bahsedeceğimiz 4 farklı maddeyi incelemektedir. Ölçüt bazlı içerik analizinde ise 19 farklı kriter belirlenmiştir. Bu kriterlerle beyanın inandırıcılığı ve güvenilirliğini analiz edilmekte ve verilecek kararın bilimsel olan bu

¹⁴³⁹ Ruby ve Brigham, "Can Criteria-Based Content Analysis Distinguish between True and False Statements of African-American Speakers?", 369.

¹⁴⁴⁰ Ruby ve Brigham, 370.

¹⁴⁴¹ Howitt, "Yalanlar, Yalan Tespiti ve güvenilirlik 2: Poligraf Testi ve İfade Geçerlilik Analizi", 398-99.

yönteme dayandırılması amaçlanmaktadır. Öncelikle bu 19 ölçütten ve ölçütlerin içeriklerden bahsetmek gerekmektedir. Yargıtay da aşağıda ayrıntılarıyla bahsedeceğimiz bu kriterleri cinsel suç vakalarında değerlendirmeye almakta ve mağdur beyanının güvenilirliğini bu kriterler aracılığıyla analiz etmeyi amaçlamaktadır.¹⁴⁴²

3.6.1. Geçerlilik Kontrol Listesi

Geçerlilik kontrol listesi, ölçüt bazlı içerik analizine kıyasla çok daha az kabul görmüştür. Lamers – Winkelman bu alanda çalışma yapan araştırmacılardan biridir. Hollanda’da 2-12 yaş aralığında 100 olası cinsel istismar mağduru çocukla çalışmıştır. Hollanda’da cinsel istismar mağduru çocuklara yönelik fiziksel bir muayene söz konusu olmadığından, istismara dair başka delil elde edilememektedir. Ayrıca çoğu cinsel vakada istismara dair delil kolaylıkla elde edilememektedir. Bu sebeple akla, psikolojik değerlendirmeler gelmektedir. Hem geçerlilik kontrol listesinin hem de ölçüt bazlı içerik analizinin değerlendiriciler arası tutarlığı iyi olarak kabul edilmektedir.¹⁴⁴³

Tipik psikolojik testlerde, ölçüm sonuçları diğer insanlarla kıyaslanır. Ancak ifade geçerlilik analizinde böyle bir durum yoktur. İfade geçerlilik analizinde karşılaştırmalar aynı mağdurun farklı ifadeleri arasında yapılır. Bireyleri karşılaştırmak yerine, kişilerin önceki beyanlarının karşılaştırılmasının bazı sebepleri vardır. Çünkü kimi güvenilir tanıklar yaşadıklarını anlatmak konusunda iyiyken kimi güvenilir tanıklar ise yaşadıklarını anlatmakta diğerleri kadar iyi değildir. Yahut kimi güvenilir tanıklar olayı en ince ayrıntısına kadar hatırlayıp anlatabilecek hafızaya sahipken kimilerinin ise zayıf hafızaları vardır. Güçlü hafızaya sahip olanların verdiği ifade de daha fazla anı söz konusu

¹⁴⁴² “Cinsel istismar iddialarında mağdur beyanlarının en önemli delil olduğu, bu doğrultuda ifadenin tutarlılığı, ifadenin spontane olup olmaması, yeterli miktarda detay ve çevresel detaylar barındırıp barındırmadığı, sanıkla karşılıklı diyalog aktarımı ve sanığın psikolojik durumlarına göndermelerde bulunup bulunmadığı ve eylemlere dair spesifik detaylar ortaya koyup koymadığı gibi kriterler göz önünde bulundurularak irdelenmesi gerektiği...” Yargıtay 9. CD. E.2022/3684, K. 2023/6307, <https://kazanci.com.tr/>, T.12.10.2023(E.t. 14.03.2024). Mahkemece, sanık atılı suçu kabul etmemiş ise de, katılan mağdurenin sanığa karşı önceden husumet beslemediği ve iftira atması için dosya kapsamında yer alan somut bir delilin bulunmayışı dikkate alındığında mağdurenin beyanlarının tutarlı, istikrarlı, spontane olduğu, yeterli miktarda detay içerdiği, olayı kavramsal olarak zaman ve mekan bağlantılı olarak ifade ettiği ve yaptırılan canlı teşhis işleminde önceden tanımadığı sanığı teşhis etmiş olduğu hususları birlikte değerlendirildiğinde, sanığın mağdureye yönelik cinsel duygularını tatmin etmek amacıyla mağdurenin kolundan tutması akabinde mağdurenin yere düşmesi üzerine eteğini kaldırıp kalçasına dokunmaya çalışması şeklindeki eylemin sarkıntılık düzeyini aştığı ve küll halinde çocuğun basit şekilde cinsel istismarı eylemini oluşturduğu vicdani kanısına varıldığı görülmüştür.

¹⁴⁴³ Howitt, “Yalanlar, Yalan Tespiti ve güvenilirlik 2: Poligraf Testi ve İfade Geçerlilik Analizi”, 401.

iken daha zayıf bir hafızaya sahip güvenilir mağdurun beyanlarında daha azı söz konusu olacaktır.¹⁴⁴⁴

Geçerlilik kontrol listesinin incelediği maddeler şöyledir.

- *Genel olarak dilin yaş uygunluğu*

İstismar mağduru çocuğun, kendi yaşının gerektirdiğinden daha ileride bir düzeyde konuşması, esasında o çocuğun bir yetişkinin etkisi altından kaldığı yönünde bir kanaat uyandırır. Yapılan araştırmalar ispatlanmış vakada çocukların ekseriyetle yaşlarına uygun bir dil kullanımını olduğunu göstermiştir.¹⁴⁴⁵

- *Cinsel bilginin yaş uygunluğu*

Çocuğun akranlarına ve gelişim seviyesine göre çok ileride bir cinsel bilgiye sahip olması cinsel istismarın varlığına işaret eder. Bu durumun tespiti için aynı yaş grubu çocukların kıyası gerekebilir. Ayrıca bu hususta sorun teşkil edecek durumun, hangi bilginin cinsel olarak o yaş grubu çocuk için uygun olduğunun belirlenmesi kısmında yaşandığı dile getirilir.¹⁴⁴⁶

- *Yönlendirici sorulara karşı direnç*

Geçerlilik analizine dahil edilen çocukların, görüşmecinin *fikir ekmesine* ne kadar meyilli oldukları belirlenmeye çalışılır. Yönlendirici veya yanıltıcı sorulara hassasiyet gösteren çocukların önceden bir yetişkin tarafından istismara dair yalan beyanda bulunması amacıyla yönlendirilmiş olması mümkündür. Çok küçük yaştan itibaren (4 yaş) çocukların, yönlendirici ve yanıltıcı sorulara direnç gösterdiği görülmüştür.¹⁴⁴⁷

- *Duygunun Uygunluğu*

İstismar mağduru çocuğun istismara dair anlatımlarının duygularına uygun jestlerle desteklenmesi, duygularına dair göstergelerin de bahsedilen istismara uyumlu olması halidir.¹⁴⁴⁸

¹⁴⁴⁴ Howitt, 404.

¹⁴⁴⁵ Howitt, “Yalanlar, Yalan Tespiti ve güvenilirlik 2: Poligraf Testi ve İfade Geçerlilik Analizi”, 404.

¹⁴⁴⁶ Howitt, 404.

¹⁴⁴⁷ Howitt, 404.

¹⁴⁴⁸ Howitt, 404.

Tablo 3.1. Ölçüt Bazlı İçerik Analizi (CBCA) Kriter Tablosu

Anlatımın Genel Özellikleri	Anlatımın Spesifik İçeriği	İçeriğin Özgünlüğü	Motivasyonla İlişkili İçerik	Suçta Özgü Ögeler
Mantıksal yapı	Bağlamsal yerleştirme/yapı	Alışılmadık/olağandışı detaylar	Spontane düzeltmeler ve eklemeler	Suçta Dair Karakteristik Detaylar
Yapılandırılmamış ürün/üretim olması	Etkileşimlerin Tanımı	Çevresel detaylar	Hafızanın yanılabilirliğini kabul etme	
Ayrıntıların miktarı/çokluğu	Konuşmanın yeniden üretilmesi	Doğru iletilen fakat yanlış anlaşılabilir ya da hiç anlaşılabilen detaylar	Kişinin kendi ifadesi hakkında şüpheye düşmesi	
	Olay sırasında beklenmeyen komplikasyonlar	Harici olaylara göndermeler/ilişkilendirmeler	Kendini suçlama/kendini küçümseme	
		Öznel zihinsel durum anlatımları	Faili affetme	
		Failin ruhsal/psikolojik durumuna göndermeler		

3.6.2. Ölçüt Bazlı İçerik Analizinde Kullanılan Kriterler

3.6.2.1. Anlatımın Genel Özellikleri

- Mantıksal yapı

Mantıksal yapıdan kastedilen ifadelerin tutarlılığı ve bütünlüğü olup; farklı ifadelerin bir araya getirilmesi ve bir dizi olayın tutarlı bir şekilde açıklanmasını sağlayan birbirinden bağımsız ayrıntılardır. Burada ifade kendi içinde tutarlı mı, içerik mantıklı mı, ifade içerisinde yer alan bölümler birbiriyle uyumlu mu sorularına cevap aranır. Aynı olaya dair anlatılan farklı ve birbirinden bağımsız ayrıntılar, beyanın inandırıcılığını artırır. Bu kriterde cümleler birbirini çürütmemeli, cümleler arası geçişte mantıklı bir dayanak olmalıdır. Esasen içerisinde ciddi çelişkiler barındırmayan ifade tutarlıdır. Alışılmadık yahut benzersiz ayrıntılar ve beklenmedik komplikasyonlar mantıksal yapıyı bozmaz.¹⁴⁴⁹

¹⁴⁴⁹ Kristine L. Landry ve John C. Brigham, "The Effect of Training in Criteria-Based Content Analysis on the Ability to Detect Deception in Adults.", *Law and Human Behavior* 16, sy 6 (1992): 667; Ruby ve Brigham, "Can Criteria-Based Content Analysis Distinguish between True and False Statements of African-American Speakers?", 371; Santtila vd., "Assessment of Child Witness Statements Using Criteria-Based Content Analysis (CBCA)", 161; Steven W. Horowitz vd., "Reliability of Criteria-based Content Analysis of Child Witness Statements", *Legal and Criminological Psychology* 2, sy 1 (Şubat 1997): 12.

Beyanın güvenilirliğini belirlemede en temel ölçütlerden biri olan mantıksal yapı, ifadenin tüm unsurlarıyla tutarlı ve sağlam olmasını gerektirir. Undeutsch, bu ölçütü iç tutarlılık ve kararlılık unsurları çerçevesinde değerlendirerek ifadenin mantıksal yapısına odaklanmıştır. Arntzen ise yaşanmış bir olaya dayanan ifadelerde yer alan ayrıntıların çelişkisiz ve sağlam bir bütün oluşturmasına dikkat çeker. Buna göre, bir ifadenin gerçek ve yaşanmış olarak kabul edilebilmesi için farklı bölümlerinin mantıklı ve tutarlı bir biçimde birbirini desteklemesi gerekir.¹⁴⁵⁰

Mağdur beyan verirken, birbiriyle tutarsız sayılabilecek çelişkili ya da belirsiz ifadeler kullanıp, daha sonra bu durumu fark edip spontane bir şekilde düzeltmeler yaparsa, bu durum verdiği beyanın da çelişkili olduğunu göstermez. Bu davranışı daha sonra değineceğimiz spontane düzeltmeler kriterini sağlayacaktır.¹⁴⁵¹

- Yapılandırılmamış ürün / üretim olması¹⁴⁵²

Yapılandırılmamış üretimden kastedilen, anlatılanların yapılandırılmadan, spontane bir şekilde anlatılması hususudur. Yapılandırılmamış üretim ile açıklamalar sınırlandırılmış mı, ifadede konudan sapmalar ve spontane odak kaymaları söz konusu olmuş mu vb. sorularına cevap aranır. Nispeten yapılandırılmamış anlatıların daha inandırıcı olduğu anlayışı yaygındır. Zira asılsız/kurgulanmış anlatıların sürekli ve yüksek oranda yapılandırıldığı ve kronolojik bir sunum tarzıyla karakterize edildiği varsayılır. Bu kriter de tutarlı olmayı gerektirir.¹⁴⁵³

Gerçek yaşantılara dayalı anlatımlarda, olaylar genellikle kronolojik sıraya uygun şekilde aktarılmaz. Anlatıcılar, olayları düzenli bir zaman diziniyle sunma kaygısı gütmeksizin, gelişigüzel bir biçimde aktarırlar. Uygulamada bu durum, kişinin olayları anlatırken aklına gelen yeni ayrıntıları eklemesiyle kendini gösterir. Bu kriterin başlıca işaretleri; anlatımın zaman sıralamasına uygun olmaması, tarih ve saat gibi zaman bilgilerine net

¹⁴⁵⁰ F. Arntzen, *Vernehmungpsychologie: Psychologie der Zeugenvernehmung* (München: C. H. Beck Verlag, 1989), akt. Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 107.

¹⁴⁵¹ Dilek Çelik, “Çocukluk Çağı Cinsel İstismar Olgularında Mağdur İfadesinin Delil Niteliği ve İfade Geçerlilik Analizi” (Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, 2014), 44, <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/51480.pdf>.

¹⁴⁵² “Yapılandırılmamış ürün / üretim olması” ifadesinin yerine “kurgulanıp üretilmemiş olmak” ifadesini kullanımı için bkz. Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 108.

¹⁴⁵³ Landry ve Brigham, 667; Ruby ve Brigham, 371; Santtila vd. 161; Steven W. Horowitz vd., 12.

biçimde yer verilmemesi, geçmişe dönüşlerin yapılması, anlatının ana temasından sapmalar ve anlatım yönünde değişiklikler şeklinde ortaya çıkar. Ancak burada göz ardı edilmemesi gereken önemli bir husus, ifade alma sürecinde soruların yapılandırılmış olup olmamasıdır. Şayet ifade, serbest anlatıma dayanmıyor ve sorular kronolojik sırayla yöneltilmişse, bu kriter geçerli sayılmaz. Başka bir ifadeyle, diğer tüm içerik kriterlerinde olduğu gibi, bu ölçüt açısından da belirleyici olan temel unsur “serbest anlatım”ın sağlanmış olmasıdır.¹⁴⁵⁴

İstismar mağduru çocuk, başından geçen vakıayı anlatırken yeni şeyler hatırlayıp eklemeler yapabilir, olayları kronolojik bir sıraya göre değil de düzensiz bir şekilde ifadenin içinde dağıtabilir. Gerçek dışı ya da uydurma anlatılarda bulunan kişiler, karşılarındaki kişide şüphe oluşturmamak ve kendilerinden emin bir izlenim vermek amacıyla aynı olayları hep aynı kronolojik sırayla aktarmaya çalışırlar. Bu tür anlatılar genellikle önceden planlanmış, ezberlenmiş ve değişmeyen bir yapı sergiler; ifadelerde zaman akışına uygun ve tutarlı detaylar bulunur gibi görünür. Yapılan çalışmalar, gerçek mağdurların yaşanan vakaların tarih ve saati ile ilgili net bilgi veremediğini göstermiştir.¹⁴⁵⁵ Bu anlatım tarzında, kopukluk, düzensiz ve spontane anlatım, kronolojik aksamalar ve son olarak ifadede bazı hususlara önce kısaca değinip daha sonra sonraki aşamalarda spontane bir şekilde ayrıntılandırma söz konusu olur.¹⁴⁵⁶

Esasında bu kriter, bireylerin anlatım biçimlerine ilişkin yaygın bir önyargıyla çelişir görünmektedir. Zira toplumda genellikle, olayların kronolojik sıraya uygun olarak aktarılmasının ifadenin güvenilirliğini artırdığına dair hatalı bir kanaat bulunmaktadır. Dahası, anlatımın birkaç tekrarında tarih ve saatlerin her seferinde aynı şekilde ifade edilmesi, ikinci kriterin (değişkenlik ve detay zenginliği) geçerli olmadığı yönündeki yanlış bir izlenimi daha da pekiştirebilir.¹⁴⁵⁷

¹⁴⁵⁴ Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 108.

¹⁴⁵⁵ Eyüpoğlu, “Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)”, 5.

¹⁴⁵⁶ Çelik, “Çocukluk Çağı Cinsel İstismar Olgularında Mağdur İfadesinin Delil Niteliği ve İfade Geçerlilik Analizi” 45.

¹⁴⁵⁷ Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 108.

- Ayrıntıların miktarı / çokluğu¹⁴⁵⁸

Bu kriterde, ifadede yer ve zamana ilişkin özel tanımlamalara yer verilmiş mi, kişiler, nesnelere ve olaylara ilişkin özel/spesifik tanımlamalar yapılmış mı şeklindeki sorulara cevap aranır. Ancak bu kriter için ifadede birbirini tekrar eden beyanlar/yinelemeler ayrıntıların çok olduğu şeklinde yorumlanmaz.¹⁴⁵⁹ Uydurma hikayeler, anlatılabilecek kalite ve nitelikte detaylara sahip olmadığı için bir hikayede detay ne kadar fazlaysa o hikayenin gerçek olma ihtimali o kadar yüksektir.¹⁴⁶⁰ Zira gerçek dışı kurgularda genellikle sınırlı sayıda detay bulunur. Olayın ayrıntılı biçimde aktarılması, anlatının gerçekliğine işaret eden en güçlü göstergelerden biridir. Eğer bir ifade; yer, kişi, nesne, koku, renk, duygu gibi unsurlara ilişkin zengin ve çeşitli bilgiler içeriyorsa, bu durum anlatımın güvenilirliğini artırır. Buna karşılık, yalan beyanlar çoğu zaman özellikle detay bakımından yetersiz ve yüzeysel olur.¹⁴⁶¹

3.6.2.2. Anlatımın Spesifik İçeriği

- Bağlamsal yerleştirme / yapı (Daha Fazla Bağlam Sunma)¹⁴⁶²

Bağlamsal ifade ile kastedilen olayın mekânsal ve zamansal bağlamı içinde yerleştiren ifadelerin var olup olmadığı hususudur. Eylem, günlük rutin olaylar gibi diğer tesadüfi olaylarla bağlantılı mı, anlatılan olaylar uzay-zaman ekseninde bir bağlam içine yerleştirilmiş mi şeklindeki sorulara cevap aranır. Yani bahsi geçen olaylar uzay-zaman bağlamında vuku bulmalı ve olaylar kişinin normal hayatıyla entegre bir şekilde

¹⁴⁵⁸ “Ayrıntıların miktarı / çokluğu” ifadesinin yerine “makul miktarda detay” ifadesinin kullanımı için bkz. Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 109.

¹⁴⁵⁹ Landry ve Brigham, 667; Ruby ve Brigham, 371; Santtila vd. 161; Steven W. Horowitz vd., 12.

¹⁴⁶⁰ Friedrich Arntzen, *Psychologie der Zeugenaussage: System der Glaubwürdigkeitsmerkmale*, Akt. Alparslan Eyüpoğlu, 3., überarbeitete und ergänzte Auflage (München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1993); Eyüpoğlu, “Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi”, 5 vd.

¹⁴⁶¹ Köhnken akt. Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 109.

¹⁴⁶² “Bağlamsal yerleştirme” ifadesinin yerine “kavramsal çatı” ifadesini kullanımı için bkz. Eyüpoğlu, “Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)”, 4; Taneri ve Yeldan, *Cinsel Suçlarda Beraat*, 28; Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 109.

gerçekleşmelidir.¹⁴⁶³ Olayı sosyal ve fiziksel bir durumla ilişkilendiren ve diğer olaylarla arasında bağlantı kuran anlatılar daha inandırıcı kabul edilir.¹⁴⁶⁴

Bu kriterde, olayın bir sınav, televizyon programı ya da yemek vakti gibi belirli bir zaman ve mekâna dayalı faaliyetle ilişkilendirilerek aktarılmasını ifade eder. Örneğin, mağdur olayın abisinin televizyon izlediği sırada, özellikle belirli bir dizi olan “Çukur”u seyrettiği esnada meydana geldiğini belirtebilir.¹⁴⁶⁵ Gerçekten yaşanmış bir öyküde, beyan verenin günlük rutin faaliyetleri, ailesi, arkadaşları, komşuları gibi öğelere rastlanır.¹⁴⁶⁶ Doğum günü kutlaması, arkadaş ziyareti, ev oturması, yaklaşık 15-20 dk sürdü gibi ifadeler, zaman ve mekan bağlamında gerçekleşecek faaliyeti kapsamına alır.¹⁴⁶⁷

¹⁴⁶³ “...mağdurun zaman ve mekan içeren anlatımlarının kendi içerisinde tutarlı olması ve yaşından beklenebilecek ayrıntıyı içermesi, büyük babaannenin anlatımının mağdurun anlatımlarını doğruladığı, olayı sıcağı sıcağına büyük babaannesine anlatmış olması ve yine daha sonrasında annesine benzer şekilde anlatmış olması, ...” Yargıtay 9. CD. E.2022/13432, K.2023/255, <https://kazanci.com.tr/>, T.19.01.2023 (E.t. 18.03.2024). “...mağdurun olayı ayrıntılı olarak yer ve zaman olgusuyla birlikte anlatması, mağdurun annesi ve tanık ...'ın soruşturma ve kovuşturma beyanları, sanığın tevil yollu ikrarı, sanığın bozma öncesi ve sonrası savunmalarında mağdurun göğsüne dokunduğu noktada farklı beyanlarda bulunduğu, ...tüm dosya kapsamı bir arada değerlendirildiğinde mağdurun bozma öncesi yargılama aşamasında sanık tarafından korkutulmak suretiyle iradesinin baskı altına alındığı ve bu nedenle bozma öncesi yargılamada beyanlarından dönerek şikayetinden vazgeçtiği ve suçlamaları geri çektiği hususunda mahkememizde kanaat oluştuğu...” Yargıtay 9. CD. E.2023/10297, K.2023/8681, <https://kazanci.com.tr/>, T.20.12.2023 (E.t. 18.03.2024).

¹⁴⁶⁴ Landry ve Brigham, “The Effect of Training in Criteria-Based Content Analysis on the Ability to Detect Deception in Adults.”, 667; Ruby ve Brigham, “Can Criteria-Based Content Analysis Distinguish between True and False Statements of African-American Speakers?”, 371; Santtila vd., “Assessment of Child Witness Statements Using Criteria-Based Content Analysis (CBCA)”, 161; Horowitz vd., “Reliability of Criteria-based Content Analysis of Child Witness Statements”, 12.

¹⁴⁶⁵ Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 109.

¹⁴⁶⁶ “Mağdurenin 02.06.2020 tarihinde çocuk izlem merkezinde alınan ifadesinde “3 yaşındayım. Annem bebek doğurdu. Ben ... okuluna gidiyorum, derslerimi öğreniyorum. ...'ta annem babam ve anneannem ile yaşıyorum. Bir kere evde kavga çıkmıştı. Büyükbabamın gözleri büyük ve kızgındı. Dün gece babam annemle, anneannemle, kardeşimle ve benimle kavga ediyordu. Ben çığlık attım ve onları babamdan kurtardım. Babam anneannemin kafasını bükmişti, bebeği de balkondan atacaktı. Babamın adı ..., annemin adı ...'dur. Biz genelde dövüşmeden anlaşırız. Babamla minimini bir kuş, kurbağa oyunu bir de evcilik oynuyoruz. Oyuncaklarımızı çıkartıyoruz, takla atıyoruz. Ben özel bölgelerimi okulda öğrendim. Özel bölgelerim popom ve pipişimdir. Anatomik kadın resmi gösterildi soruldu: Kadın cinsel organını “pipiş” olarak tarifleyip işaretledi. Kalça kısmını “popo” olarak tarifleyip işaretledi. İfadeye devam olundu. Benim özel bölgelerime babam dokunuyor. Babam dili ile pipişimin tadına bakıyor. Bunu birden fazla kez 4-5 kez yaptı, dışarıda otoparkta idik. Babam kotunu açıp kendi pipişini çıkardı, benim pipişime de elledi. Babam pipişimin tadına dili ile bakarken kıyafetlerimi çıkarıyor. Babam üstümü soydu popoma baktı, popomu dili ile yaladı. Bu evde iken oldu. Anneannem ve annem de evdelerdi, onlar beni çıplak görünce annem beni kaynar suda yıkar diye korkup saklandım. Babam ve anneannem ile tableten pipiş ve popoya baktık...” Yargıtay 9. CD. E.2022/14558, K.2023/1977, <https://kazanci.com.tr/>, T.04.04.2023 (E.t. 18.03.2024).

¹⁴⁶⁷ “Oluşa, tüm dosya kapsamına göre, 24.09.2021 günü mağdur ... ile arkadaşı mağdur ...'ın, birlikte ders çalışmak için mağdur ...'un evinde bir araya geldikleri, akşam saatlerinde mağdur ...'un komşusu olan sanık ...'nin evine çay içmek için gittikler... mağdurlara, sanık ...'nin da kendileriyle

- Etkileşimlerin Tanımı¹⁴⁶⁸

Bu kriterle birbirleriyle etkileşimli/ilişkili eylem ve tepkilerin tanımlanması beyanın inandırıcılığı artırır.¹⁴⁶⁹ Bu kriter, fail ile mağdurun birbirilerine karşılıklı sözel olmayan tepkileri/etkileşimleri ile ilgilidir. Bu kriterin sağlanması için her iki tarafın da birbirine bağlı ve hangisinin kim tarafından yapıldığı net bir şekilde anlaşılan en az iki eylemin varlığı gerekir. Tarafların birbirlerine karşı reaksiyonları, cinsel ve fiziksel etkileşimleri arttıkça anlatılanların inandırıcılığı artar.¹⁴⁷⁰ Failin mağdura karşı gerçekleştirdiği eyleme, mağdurun mukavemet göstermesine dair ifadeleri de bu kapsamdadır.¹⁴⁷¹ Bu anlamda failin eylem sırasında mağdura kızması, dokunması, dövmesi yahut soyması gibi anlatımları bu kritere örnek verilebilir.¹⁴⁷²

- Konuşmanın yeniden üretilmesi / Daha Kapsamlı Konuşmaların Üretilmesi¹⁴⁷³

Olay sırasındaki konuşmalar olduğu gibi raporlandı mı, diyalog kelimesi kelimesine rapora eklendi mi şeklindeki sorulara cevap arar. İfadede kullanılan ve bilinmeyen terimler yahut alıntılar taraflardan birine ait olsa bile beyanın inandırıcılığını artıran

geleceğini, doğumgünü olduğunu, birlikte kafeye gideceklerini söylediği...” Yargıtay 9. CD. E.2022/15971, K.2023/1167, <https://kazanci.com.tr/>, T.06.03.2023 (E.t. 18.03.2024).

¹⁴⁶⁸ Etkileşimlerin Tanımı ifadesinin yerine karşılıklı etkileşimlerin betimlenmesi ifadesinin kullanımı için bkz. Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 109.

¹⁴⁶⁹ Landry ve Brigham, 667; Ruby ve Brigham, 371; Santtila vd. 161; Steven W. Horowitz vd., 12.

¹⁴⁷⁰ Eyüpoğlu, “Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)”,4.

¹⁴⁷¹ “... mücadele ederken ben yataktan yere düştüm ve ... aynı şekilde yerde de üzerime uzandı, beni öpmeye çalıştı ve eliyle pantolonumun düğmesini açmaya çalıştı, bu sırada ben "yapma", "... eli ile ağzımı kapatarak "bağırma yukarda konuşular duyacak, ... duyacak" dediği, ben yine de bağırma çalışınca ... sanırım korktu ve beni bıraktı" ... "ben bağırma başladım, susarsan bırakacağım dedi, ben sustum, bıraktığı anda kaptıyı açıp çıktım, ..." Yargıtay 9. CD. E.2021/11558, K.2023/5286, <https://kazanci.com.tr/>, T.18.09.2023 (E.t.18.03.2024).

¹⁴⁷² “Mağdur ... **** savcılıkta alınan beyanında "Öğretmen sınıfta ...dersi pek dinlemeyip arkadaşlarla kendi aramızda ders esnasında konuşuyorduk M. öğretmende bizleri uyarıyordu ve kızıyordu, konuştuğumuz zaman babalarımızdan izin aldığını söyleyerek bizi dövüyordu, elindeki sopa ile bize vuruyordu, ayrıca sınıfımız genel itibarıyla yaramazlık yapmaktadır, bu nedenle öğretmen bizleri sürekli uyarmaktadır, biz bu nedenlerle öğretmeni pek kalede almıyorduk” Yargıtay 9. CD. E.2021/25576, K.2023/3748, <https://kazanci.com.tr/>, T.01.06.2023 (E.t.18.03.2024). “... benim pantolonumu indirdi, külotumu da indirdi kendi de soyundu yüzüstü beni yatırarak üzerime kıktı kollarımı sıktı, ben bağırarak elinden kaçtım” Yargıtay 9. CD. E.2023/10038, K.2023/7024, <https://kazanci.com.tr/>, T.01.11.2023 (E.t.18.03.2024).

¹⁴⁷³ “Konuşmanın yeniden üretilmesi” ifadesinin yerine “karşılıklı diyalogların aktarımı” ifadesinin kullanımı için bkz. Eyüpoğlu, “Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)”,4; Taneri ve Yeldan, *Cinsel Suçlarda Beraat*, 288. Diyalogların Alıntılması kullanımı için bkz.: Çelik, “Çocukluk Çağı Cinsel İstismar Olgularında Mağdur İfadesinin Delil Niteliği Ve İfade Geçerlilik Analizi” 45. Karşılıklı konuşmaların aktarımı kullanımı için bkz. Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 109.

hususlardandır.¹⁴⁷⁴ Bu kriterde, mağdur ile fail arasında geçen konuşmalar mağdur tarafından doğrudan yahut dolaylı olarak aktarılır. Mağdur bunu kimi zaman kendi kelimeleriyle ifade ederken, kimi zaman da olay anında kullanılan özgün cümle ya da ifadeleri aynen aktararak yapar.¹⁴⁷⁵ Doğrudan anlatım, “*bana elbiselerini çıkar.*” dedi; dolaylı anlatım ise “*bana elbiselerimi çıkarmamı söyledi.*” şeklindedir Doğrudan anlatımın inandırıcılığı artırdığı kabul edilir.¹⁴⁷⁶ Ölçüt bazlı içerik analizi doğrudan aktarımı güçlü bir gösterge olarak kabul etmekle birlikte hem doğrudan hem dolaylı anlatımları dikkate alır.¹⁴⁷⁷ Yine mağdur beyanında “*beni okşamaya başladı, cep telefonu çaldı, uzun süre konuştu, sonra çıktı*” şeklinde detayların varlığı beyanın güvenilirliğini artırır.¹⁴⁷⁸

- Olay sırasında beklenmeyen komplikasyonlar¹⁴⁷⁹

¹⁴⁷⁴ Landry ve Brigham, “The Effect of Training in Criteria-Based Content Analysis on the Ability to Detect Deception in Adults.”, 667; Ruby ve Brigham, “Can Criteria-Based Content Analysis Distinguish between True and False Statements of African-American Speakers?”, 371; Santtila vd., “Assessment of Child Witness Statements Using Criteria-Based Content Analysis (CBCA)”, 161; Horowitz vd., “Reliability of Criteria-based Content Analysis of Child Witness Statements”, 12.

¹⁴⁷⁵ Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 110.

¹⁴⁷⁶ Eyüpoğlu, “Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)”, 7-8. “*Katılan mağdure ... 'in 23.02.2015 tarihli kolluk beyanında "Olay günü ... ve yanıma geldi ve "gel gidelim, konuşalım" dedi, sormadım, çünkü kendisinden hoşlanıyordum ve birlikte okulumuzun pansiyonunun arkasında bulunan (...) (...) Ortaokulunun bulunduğu tel örgülere yakın yere gittik. ... biraz gerimizde kaldı ve gözcülük yapmaya başladı. "Seni seviyorum, seni çok beğeniyorum" dedi ve üst kısmındaki kıyafetleri çıkardı, sarıldı...*” Yargıtay 9. CD. E.2021/10277, K.2023/7614, <https://kazanci.com.tr/>, T.22.11.2023 (E.t. 18.03.2024). “*Mağdur ...'in Çocuk İzlem Merkezinde vermiş olduğu beyanlarında "... benim arkadaşım, beraber oyunlar oynarız, boya yapalım dedi, ...'in oturduğu apartmana gittik, beni beşinci kata çıkardı, külodumu indirdi, pipisini benim özel bölgelerime dokundurdu, ben onun gizli yerini gördüm pipisini çıkardı, pipisinden su geldi, bacaklarımın arasını yaladı, eliyle memelerimi elledi."* şeklinde anlattığı...” Yargıtay 9. CD. E.2023/8334, K.2023/7546, <https://kazanci.com.tr/>, T.22.11.2023 (E.t. 18.03.2024).

¹⁴⁷⁷ Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 110.

¹⁴⁷⁸ “*Mağdure ...'in olayın hemen sonrasında alınan beyanında, "...C. *** benim üzerimdeki elbiselerimi yukarıya doğru kaldırdı. Sütyenimi de yukarıya kaldırdı ve çıkardı. (Göstermesi istendi doğru bir şekilde gösterdi.) Kendisi de alt ve üst elbiselerini çıkarmış idi. Göğüslerimi öptü, bacaklarımı ve kollarımı okşadı, boynumu öptü. Daha sonra kendi cinsel organını (.....) yalar mısın diye söyledi. Ben de cinsel organını ağızıma alarak yaladım (Göstermesi istendi doğru bir şekilde gösterdi)....şeklinde beyanda bulunduğu...”* Yargıtay 9. CD. E.2021/18714, K.2023/3747, <https://kazanci.com.tr/>, T.01.06.2023 (E.t. 18.03.2024).

¹⁴⁷⁹ “Olay sırasında beklenmeyen komplikasyonlar” ifadesinin yerine “beklenmedik yarım bırakmalar” ifadesinin kullanımı için bkz. Eyüpoğlu, “Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)”,4; Taneri ve Yeldan, *Cinsel Suçlarda Beraat*, 288. Beklenmedik yarım bırakmalar kullanımı için bkz. Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 110.

Bu kriter, olay sırasında önceden tahmin edilemeyen gelişmelerin ortaya çıkması durumunu ifade eder. Anlatımda, suç teşkil eden fiilin tasvir edilmesi sırasında, eylemin tamamlanmadan yarıda kaldığına ilişkin beyanlara odaklanılır. Bu bağlamda, olayın aktarımı sırasında ortaya çıkan beklenmedik duraksamalar, yarıda bırakmalar ya da karmaşık gelişmeler dikkate alınır. İfade içinde bu türden kopukluk ve kesintilerin bulunması, olayın gerçekten yaşanmış olabileceğine dair şüpheleri güçlendiren bir unsur olarak değerlendirilir. Gerçek dışı, kurgusal anlatımlarda bu tür doğal ve inandırıcı kesintilerin yer alması oldukça güçtür. Dolayısıyla bu tarz unsurlar, yaşanmışlık olgusunun önemli bir göstergesi olarak kabul edilir.¹⁴⁸⁰ Örneğin, cinsel saldırı esnasında planlamamış bir kesintinin olması¹⁴⁸¹, sanığın zorlanması, eylemi yarım bırakması yahut olayın kendiliğinden sona ermesi gibi durumlar bu kritere örnek gösterilebilir.¹⁴⁸² Cinsel istismar mağduru çocuk olay anında, “*biri kapıya vurdu, telefon çaldı, adam yataktan düştü*” vb. şeklindeki detaylardan bahsedebilir.¹⁴⁸³

3.6.2.3. İçeriğin Özgünlüğü

- Alışılmadık / Olağandışı detaylar

Kişiler, nesnelere veya olaylarla ilgili olağandışı ancak bu bağlamda anlamlı ayrıntılar var mı? Bu detaylar alışılmadık ancak anlamlı ve gerçekçi olmalıdır. Kişilere, eşyalara ait

¹⁴⁸⁰ Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 110; Eyüpoğlu, “Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)”, 4.

¹⁴⁸¹ “*Sanık ve mağdurenin evde yalnız kaldıkları, sanığın mağdureyi evin yatak odasına götürerek mağdurenin üst kısmını çıkardığı, kendisinin de pantolonunu çıkatarak cinsel organını mağdureye tutturduğu, bu sırada sanığın mağdureyi yanak ve dudaklarından öptüğü, eylemin devamı sırasında sanığa bir telefon gelmesi üzerine evden ayrıldığı, mağdurenin de üstünü giyinerek dışarda oynayan kardeşlerinin yanına gittiği...*” Yargıtay 14. CD. E.2020/149, K.2020/4546, <https://kazanci.com.tr/>, T.28.10.2020 (E.t. 18.03.2024).

¹⁴⁸² Landry ve Brigham, “The Effect of Training in Criteria-Based Content Analysis on the Ability to Detect Deception in Adults.”, 667; Ruby ve Brigham, “Can Criteria-Based Content Analysis Distinguish between True and False Statements of African-American Speakers?”, 371; Santtila vd., “Assessment of Child Witness Statements Using Criteria-Based Content Analysis (CBCA)”, 161; Horowitz vd., “Reliability of Criteria-based Content Analysis of Child Witness Statements”, 12.

¹⁴⁸³ “*Mağdure ...'nin; soruşturma aşamasındaki ... mücadele ederken ben yataktan yere düştüm ve ... aynı şekilde yerde de üzerime uzandı, beni öpmeye çalıştı ve eliyle pantolonumun düğmesini açmaya çalıştı, bu sırada ben "yapma", "... eli ile ağzımı kapatarak "bağırma yukarda komuşular duyacak, ... duyacak" dediği, ben yine de bağırma çalışınca ... sanırım korktu ve beni bıraktı" şeklindeki anlatımları ile bu anlatımlarıyla uyumlu olan mahkememiz huzurundaki "ben bağırma başladım, susarsan bırakacağım dedi, ben sustum, bıraktığı anda kapıyı açıp çıktım, beni sadece pantolonumun düğmesini açabildi, dudaklarımdan ve boynumdan öptü, bana herhangi birşey söylemiyordu, sadece öpüyordu, ... olayın sonuna doğru geldi ve odaya girdi, zaten sanık beni tam bıraktı daha sonra ... girdi, ... girdiğinde beni bırakmıştı"* Yargıtay 9. CD. E.2021/11558, K.2023/5286, <https://kazanci.com.tr/>, T.18.09.2023 (E.t. 18.03.2024).

olan ilginç, az görülen ve beş duyu organıyla algılanabilen bir ayrıntı olmalıdır. Örneğin, kodlanması zor olan kokular ve dokunuşlar, failin genital bölgesinde yer alan hastalık belirtileri¹⁴⁸⁴, kesi ya da ona dair izler¹⁴⁸⁵, failin genital bölgesine ilişkin ayırt edici bir özellik olarak testislerinin üzerinde yer alan bir et beninden söz edilmesi¹⁴⁸⁶ ile yine failin kişisel özelliklerine dair dikkat çekici ve ayırt edici detaylar¹⁴⁸⁷ gibi unsurlar bu kritere örnek gösterilebilir. Mağdurun olayı anlatırken failin ağzının çok kötü koktuğunu¹⁴⁸⁸ ya da ter kokusunun yoğun bir şekilde hissedildiğini belirtmesi bu kritere örnek teşkil eder. Bunun yanı sıra, failin ses tonunun, ten temasındaki hissin ya da kıyafetinden yayılan belirli bir kokuya dair ayrıntıların aktarılması da bu tür duyuşsal detaylara örnek olarak gösterilebilir. Raporun yüksek oranda somut ve canlı olması ifadenin güvenilirliğini artırır. Ayrıca alışılmadık detayların yaşanması ihtimali düşük olduğundan kurgusal anlatılarda

¹⁴⁸⁴ “Hüküm tarihinden önce sanığın cinsel organının çevresinde tespit edilen vitiligo lezyonlarının hastalığın niteliği itibarıyla olaydan sonra -bilhassa tutukluluk sürecindeki stresin etkisiyle- ortaya çıkmış olabileceğinin ve mağdurenin yaşadığı olayın korku ve heyecanı içerisinde deride beyazlaşma şeklindeki belli-belirsiz bu lezyonları fark edememiş olmasının mümkün ve anlaşılabilir olduğu kanaati ile mahkumiyetine karar verilmiştir.” Yargıtay 9. CD. E.2023/8735, K.2023/7004, <https://kazanci.com.tr/>, T.01.11.2023 (E.t. 18.03.2024).

¹⁴⁸⁵ “Mağdurun cinsel ilişki esnasında sanığın sol kasığında jilet izinin bulunduğunu belirtmesi de önemsenerek niteliktedir. Bu hususlar mağdurun anlatımlarını ve yer gösterme tutanağını destekler mahiyettedir. Buna göre mağdur ile sanık arasında 2014 yılı Temmuz ayı içerisinde rızaya dayalı olarak cinsel ilişki yaşadıkları kabul edilmiştir.” Yargıtay 9. CD. E.2021/19907, K.2023/4474, <https://kazanci.com.tr/>, T.21.06.2023 (E.t. 18.03.2024).

¹⁴⁸⁶ “Mağdurun aşamalarda alınan ifadelerinde muhtelif zamanlarda sanığın evine gittiğini, sanık ile içki içtiklerini, akabinde sanığın kendisine uyuşturucu hap ve uyku ilacı vererek uyutmak suretiyle vücuduna organ sokarak cinsel saldırıda bulunduğunu belirtip, sanığın aşamalarda alınan savunmalarında mağdurun bu iddialarını inkâr etmesi ve olaya dair tıbbi delil bulunmaması karşısında, mağdurun 1.12.2010 tarihinde kollukta alınan ifadesinde, “Sanığın cinsel organını gördüğünü, yumurtalıklarının üzerinde deri renginde et beni olduğunu, göbek deliği ile cinsel organı arasında kesik izi olduğunu, sağ göğsünün ortasından hafif aşağıya doğru çapraz şekilde kanca izi gibi bir iz olduğunu” beyan ettiği görülmekle, mağdurun ifadesinde belirttiği hususların araştırılıp doğru olup olmadıklarının tespitine göre sanığın hukuki durumunun tayini gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi...” Yargıtay 14. CD. E.2013/1356, K.2014/11763, <https://kazanci.com.tr/>, T.28.10.2014, (E.t. 18.03.2024).

¹⁴⁸⁷ “Bu bağlamda, bir mülakatta mağdur olan kız çocuğu, cinsel istismarın gerçekleştiği çatı katında failin ortamda bulunan tozdan veya evdeki kedinin tüylerinden ötürü öksürdüğünü belirtmiştir. Bu ayrıntı, suça doğrudan ilişkin bilgi içermemesi nedeniyle ‘gereksiz’ olarak değerlendirilebileceği gibi, herkesin kedi tüyüne karşı alerjik olmaması nedeniyle ‘sıra dışı’ da sayılabilir. Başka bir vakada, çocuk istismara uğradığı sırada bağırdığını, failin ise kulaklıkla yüksek sesli müzik dinlediğini ifade etmiştir. Bu bilgi de hem olağan dışılığı hem de eylemin doğrudan içeriğine dair bilgi sunmaması bakımından aynı şekilde hem ‘sıra dışı’ hem de ‘gereksiz’ olarak nitelendirilebilir. Bir diğer örnekte ise, mağdur kız çocuğu, failin deri kaplı bir koltuğu üzerinde çizgi film karakterleri bulunan bir kâğıt mendille sildiğini ifade etmiştir. Çizgi film baskılı kâğıt mendiller hem yaygın kullanılmayan bir nesne olması nedeniyle sıra dışı, hem de eyleme ilişkin doğrudan açıklama içermemesi nedeniyle gereksiz olarak değerlendirilebilecek bir ayrıntıdır.” Ayrıntılı bilgi için bkz. Roma, Paolo, Pietro San Martini, Ugo Sabatello, Roberto Tatarelli, and Stefano Ferracuti. “Validity of Criteria-Based Content Analysis (CBCA) at Trial in Free-Narrative Interviews.” *Child Abuse & Neglect* 31, no. 9 (2007): 929–943.

¹⁴⁸⁸ Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 110.

yer almaları beklenmez.¹⁴⁸⁹ Olayı bizzat yaşamadan böyle az rastlanan detayların uydurulması zordur. Bundan ötürü bu detaylar beyanın güvenilirliğini artırır.¹⁴⁹⁰

- Çevresel detaylar (Gereğinden Fazla detaylar)¹⁴⁹¹

Suçta konu cinsel olaya dair gerekli olmayan ve spesifik iddiaya doğrudan katkı sunmayan çevresel ayrıntılar anlatılıyor mu? Bu detaylar, olaya dair gereksiz kabul edilebilecek detaylardır. İfadenin anlaşılabilir olması için elzem olmayıp, iddia edilen suç için de önem arz etmez. İfadede yer alan çevresel ayrıntıların inandırıcılığı arttırdığı kabul edilir. Çünkü yalan söyleyen ve kurgulayan kimselerin, olayla ilgisi olmayan çevresel ayrıntıları uydurmaları beklenmez.¹⁴⁹² (Eğer bir ifade CBCA kriterlerinden 4-18 arasındaki birine karşılık ise kuvvetle muhtemel gereksiz bir ayrıntı değildir.) Başına gelen cinsel olayı anlatırken mağdurun, o sırada odaya giren bir kedi yahut fareden bahsetmesi çevresel bir detaya örnektir. Mağdurun yaşadığı istismarı aktarırken bulunduğu odanın perdelerindeki desenleri tarif etmesi¹⁴⁹³, duvarlardaki boya rengi, tablo veya diğer dekoratif unsurlardan söz etmesi; hatta odadaki eşya düzeni, aydınlatma ya da kokular gibi çevresel detayları hatırlaması bu kritere örnek olarak gösterilebilir. Bu anlatıda mağdur, önce konunun merkezinden uzaklaşarak başka bir ayrıntıyla ilgilenmekte ancak kısa bir süre sonra tekrar ana çatı altına dönmektedir.¹⁴⁹⁴ Bu şekilde anlatılar, beyanın inandırıcılığını da artırmaktadır.

¹⁴⁸⁹ Landry ve Brigham, 667; Ruby ve Brigham, 371; Santtila vd. 161; Steven W. Horowitz vd., 12.

¹⁴⁹⁰ Eyüpoğlu, “Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)”,8.

¹⁴⁹¹ “Çevresel detaylar (Gereğinden Fazla detaylar)” ifadesinin yerine “içinde bulunulan çevreye ilişkin detaylar” ifadesinin kullanımı için bkz. Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 110.

¹⁴⁹² Landry ve Brigham, 667; Ruby ve Brigham, 371; Santtila vd. 161; Steven W. Horowitz vd., 12. “Suç tarihinde mağdure'nin parkta salıncakta sallandığı sırada sanığın yanına gelerek sana bebek alacağım diyerek mağdureyi kandırarak salıncaktan indirip boş bir inşaata götürdüğü...” Yargıtay 9. CD. E.2021/9415, K.2023/7448, <https://kazanci.com.tr/>, T.09.11.2023 (E.t. 18.03.2024).

¹⁴⁹³ Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 110.

¹⁴⁹⁴ “Mağdurun soruşturma aşamasında ...'de 'Adım ...'dir. Gerçek kelimesinin anlamını biliyorum. 7 yaşındayım, evimiz Koşuyolu civarındadır. Evde annem, babam, dayım ve kardeşim İ. ile yaşıyoruz. Evde televizyon izliyorum, internete giriyorum. ... İlkokulu 1/e sınıfına gidiyorum) Derslerimi seviyorum. Ben bugün gündüz yemek yedim, arkadaşım Reber geldi, kendisi bizim mahallede yaşıyor. Sonra bir adam geldi adı ...'dır, kaç yaşında olduğunu bilmiyorum. ... bana gel dedi. Beni yakaladı uzaktaki bir binaya götürdü, sonra boğazımı sıktı. Bana tecavüz etti. Adli görüşmeci tarafından mağdura çıplak fotoğraf gösterildi, soruldu: mağdurun vücut bölgelerini ve özel bölgeleri bildiği görüldü. ...'ın özel bölgelerini görmedim. Benim pijamamı soyamadı. Binada pijamam çamur oldu. Hiçbir şey hatırlamıyorum. Ben binadan kaçtım. (Bendeki 10TL'yi ambulanstaki adam verdi.) Ben anneme bir kişi bana tecavüz etti, dedim. Annem de beni karakola götürdü. ... binaya koydu. Binada ...'ın bana dokunduğunu hatırlamıyorum, benim pantolonumu indirmedi, kendisi

- Doğru iletilen fakat yanlış anlaşılabilir ya da hiç anlaşılabilen detaylar

Çocuk bir nesneyi veya olayı doğru bir şekilde tanımladı ancak yanlış yorumladı mı? Bu kriter ekseriyetle ve yalnızca mağduru çocuk olan cinsel suçlarda söz konusu olur. Çocuk cinsel bilgisi hiç olmadığı yahut çok az olduğu için başından geçen cinsel olayı yetişkinler gibi anlatamaz.¹⁴⁹⁵ Çocuğun kendi ifadeleriyle anlattığı bu olaylar beyanın doğruluğuna işaret eder.¹⁴⁹⁶ Bir çocuk, kendisi tarafından yanlış anlaşılabilir ancak görüşmeci tarafından anlaşılabilir eylemler bildirdiğinde veya ayrıntılar verdiğinde beyanının inandırıcılığı artar.

Çocuk karşılaştığı şeyleri, bir başka şeyle özdeşleştirebilir. Onu doğru tanımlar/tasvir eder ancak yanlış yorumlayabilir. İstismar mağduru çocuğun, erkek cinsel organını

de pantolonu indirmedi. Tecavüz kelimesini bilmiyorum. Adli görüşmeci tarafından mağdura çıplak fotoğraflar üzerinden özel bölge gösterip buraya mı tecavüz edilip edilmediğini soruldu: Dokunmadığını şeklinde belirttiği görüldü. ...'ın bana dokunması kötü bir şeydi. Sadece beni götürdü, arkadaşım Reber beni görmedi. Başka bir kişi de görmedi. Adli görüşmeci tarafından mağdura tuvalete gidip gitmediği soruldu: Mağdurun tuvalete gitmediğini söyledi. ...'ın tuvaletini yapıp yapmadığını görmedim. ... benim hiçbir yerime vurmadı. Sadece tecavüz etti. Üstümde kan görmedim, üzerimin nasıl kirlendiğini hatırlamıyorum. Babam çalışıyor. Ben okula gitmeden önce arkadaşımın dışarı çıkmıştı. Buraya annemle geldim, anneme teslim edilmek istiyorum, dedi. (Mağdurun yaşanan olayla ilgili konuşmak istemediği başka konularda konuşmaya çalıştığı gözlemlendi.)” Yargıtay 9. CD. E.2023/13268, K.2024/108, <https://kazanci.com.tr/>, T.10.01.2024 (E.t. 18.03.2024).

¹⁴⁹⁵ “...mağdurun yaşından beklenmeyen cinsel nitelikteki bilgileri yaşına uygun püeril (çocuğu) tanımlamalarla anlatmasının olay öyküsünü desteklediğinin belirtildiği, duruşmada bizzat ifade alan mahkeme heyetinin de mağdurun beyanlarında samimi olduğu kanaatine vararak mahkumiyet hükmü kurduğu...” Yargıtay 9. CD. E.2024/5610, K. 2024/8355, <https://kazanci.com.tr/>, T.08.10.2024 (E.t. 05.07.2025).

¹⁴⁹⁶ Eyüpoğlu, “Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)”,10.

kuşa¹⁴⁹⁷, file, bebeğe¹⁴⁹⁸ yahut köpek kuyruğuna¹⁴⁹⁹ benzetmesi veya kalemle tasvir etmesi¹⁵⁰⁰ şeklindeki beyanları bu kritere örnek gösterilebilir.¹⁵⁰¹ Çocuk, failin cinsel olay

¹⁴⁹⁷ “Dosya muhteviyatında bulunan korunmaya muhtaç çocuğun 05.11.2018 tarihinde Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk İzlem Merkezi odasında aile görüşmecisi eşliğinde alınan beyanında, “... dayım iyi insandır. ... ve ... dayım kötü insandır. Bana sarılmak için geldiler ben korktum. Başka bir şey yaptılar. Benim kuşumu ellediler. Kuşuma iğne yaptılar. Kuşuma iğne yapacaklar. Et aldılar benden. Dayımların kuşuma dokunması kötü dokunmadır. ... ve ... dayım iğne yaparken elinde bir şey yoktu. Canımı acıttılar...” şeklinde ifadelerin geçtiği, anılan beyanda aile görüşmecisinin gözlemi olarak “...mağdur çocuğun yaşıyla uyumlu sözel dil ve konuşma becerileri sergilediği, ..., anatomik resimler üzerinden ön genital bölgeyi işaret ederek gösterdiği ve “kuş” olarak isimlendirdiği bölgesine ... ve ... adlı dayıları tarafından “iğne yapıldığı”, “bu bölgeden et alındığı”, dokunulduğu bilgisi alınmıştır. (Nasıl iğne yapıldığı sorulduğunda kalem ile cinsel organına dokunduğu görülmüştür.” Yargıtay 9. CD. E.2021/13089, K. 2022/1931, <https://kazanci.com.tr/>, T.03.03.2022 (E.t. 18.03.2024). “Dört yaşındaki mağdurenin soruşturma sırasında pedagog yardımıyla alınan ifadesinde özetle cinsel organının ... tarafından “kıştırıldığını”, canının acıdığını, cinsel organına kalem soktuğunu söylemiş...” Yargıtay 9. CD. E.2021/6380, K. 2023/5784, <https://kazanci.com.tr/>, T.02.10.2023 (E.t. 18.03.2024).

¹⁴⁹⁸ “Mağdure beyanında özetle; bir buçuk yaşında olduğunu, kız kardeşinin de bir buçuk yaşında olduğunu, babasının ve dayısının kız olduğunu, poposunu kimsenin acıtmadığını, çilekli külotunun olduğunu, ...dayısının cinsel organını ve poposunu görmediğini, ...dayısının külotunun açık olduğunu ve kakasını yapmaya çalıştığını, tuvalette evcilik oynadıklarını, kendisine sarılmadığını ve öpmediğini, sonra kendisini öptüğünü, ayaklarını öptüğünü, oyun oynadıklarını, ...dayısının bebek olduğunu, kendisinin erkek olduğunu, ...dayısının bebeğini dışarıda gezdirdiğini, dayısının bebeğinin iyi görüldüğünü, kendisine gösterdiğini ve birisinin poposundan öperse kızmayacağını, ...dayısı ile tuvalete gitmediğini, ...” Yargıtay 9. CD. E.2022/16638, K. 2023/3429 <https://kazanci.com.tr/>, T.23.05.2023 (E.t. 18.03.2024).

¹⁴⁹⁹ “Sanık ile katılan ...'nin evli oldukları, mağdure ...'in ise...nin ilk evliliğinden olan kızı olduğu dolayısıyla sanığın mağdurenin üvey babası olduğu, ... yle ...'in evli kaldıkları zaman dilimi içerisinde 2013 yılı Aralık ayında bir akşam katılan ...'nin banyo yaptıktan sonra kızı ... ile sanık ...'in bulunduğu odaya girdiğinde sanığın cinsel organının olay tarihinde üç-dört yaşlarında olan ...'nun eline vermiş şekilde gördüğü, dosyada mevcut Ankara Çocuk izleme merkezi tarafından verilen adli görüşmeci ve değerlendirme raporunda mağdureye çıplak erkek resmi gösterildiğinde erkek cinsel organı kuyruk olarak nitelendirip “...in kuyruğunu gördüğünü, ...'in kuyruğunu ellediğini ve bunu da annesinin gördüğünü” ifade ettiğinin belirtildiği, yine dosyada mevcut Ankara Numune Eğitim ve Araştırma hastanesi tarafından düzenlenen 07.01.2014 tarihli raporda mağdurenin olay sonrası ruh sağlığının bozulmadığının ve beyanlarına itibar edilebileceğinin belirtildiği, mağdure hakkında düzenlenen adli görüşme raporu, katılan ...'nin raporu ile birlikte değerlendirildiğinde, mağdurenin yaşı itibarıyla anlattıklarının yaşamış olduğu olayları ifade etmeye yönelik olduğu ve herhangi bir kurgulama ya da uydurma olamayacağı zira 3,5 - 4 yaşlarında bir çocuğun köpek kuyruk ve ... ilişkilendirmesinin ancak yaşamış olduğu bir olayı anlatmakta olduğunu göstereceği kanaatine varılarak sanığın üvey kızı olan mağdurenin eline cinsel organını vermek suretiyle sarkıntılık boyutunda kalan cinsel istismar eylemini gerçekleştirdiğine, karar verilerek mahkumiyet hükmü kurulmuştur. Yargıtay 9. CD. E.2021/3839, K. 2023/5934 <https://kazanci.com.tr/>, T.04.10.2023 (E.t. 19.03.2024).

¹⁵⁰⁰ “Mağdur hakkında düzenlenen, 20.03.2018 tarihinde Çocuk İzleme Merkezinde (ÇİM) Cumhuriyet savcısı huzurunda, aile görüşmecisi ve adli görüşmeci katılımıyla gerçekleşen beyanına ilişkin tutanakta; “... Teyzem ve oğlu ...'yı tanıyorum. Onlarda kalıyorum. ... ağabeyimi sevmiyorum. Bana kötü davranıyordu. Ben onun pipisini gördüm. Ağzımla dokunmamı istedi, ağzımla dokundum. (Mağdur görüşme esnasında ...'nin pipisini görüp görmediği sorulduğunda, çocuk elinde bulunan kalemi ağzına götürerek ağzı ile dokunduğunu işaret etti). Benim vücudumun başka yerine, popoma herhangi bir dokunması olmadı. (Çocuğun yaşının küçük olması, dikkatinin kısa süreli olması nedeniyle görüşmeye daha fazla devam edilemedi ve görüşme odasından çıktı)” şeklinde anlatıma yer verilmiştir.” Yargıtay 9. CD. E.2022/7557, K. 2023/8152 <https://kazanci.com.tr/>, T.06.12.2023 (E.t. 19.03.2024).

¹⁵⁰¹ Landry ve Brigham, 667; Ruby ve Brigham, 371; Santtila vd. 161; Steven W. Horowitz vd., 12.

esnasında çıkardığı sesleri canı acıdığı için çıkardığını söyleyebileceği gibi ondan garip sesler şeklinde bahsedebilir.¹⁵⁰² Ancak bu failin zevk almasından ötürü çıkardığı sestir. Yine mağdur çocuğun spermden bahsederken, adını ve ne olduğunu bilmediği için kendi ifadeleriyle anlatmaya çalıştığı, onu suya¹⁵⁰³, şampuana¹⁵⁰⁴, süte¹⁵⁰⁵, çişe¹⁵⁰⁶, balgama¹⁵⁰⁷ benzettiği görülmektedir. İstismar mağduru bazı çocukların ağza cinsel organ sokulması suretiyle işlenen cinsel suçta organ sokmayı ise emzirme olarak tarif ettiği görülmüştür.¹⁵⁰⁸

Yargıtay çocuklar tarafından kullanılan bu ifadelerin, çocukların fikri idrak ve algılamalarına uygun çocuksu anlatımlar olduğunu belirtmiştir. Cinsel istismar mağduru

¹⁵⁰² “Mağdurenin ayaklarına masaj yaptığını, her seferinde kendisinin omuzlarına elini attığında sürekli göğüslerini sıkırdığını, kendisine dokunurken garip sesler çıkarttığını, hatta yanında yatarken de aynı garip sesleri çıkarttığını ifade ettiği...” Yargıtay 9. CD. E.2023/1561, K. 2023/2262 <https://kazanci.com.tr/>, T.12.04.2023 (E.t. 19.03.2024).

¹⁵⁰³ “Mağdur ...'ın Çocuk İzlem Merkezinde vermiş olduğu beyanlarında "... benim arkadaşım, beraber oyunlar oynarız, boya yapalım dedi, ...'in oturduğu apartmana gittik, beni beşinci kata çıkardı, külodumu indirdi, pipisini benim özel bölgelerime dokundurdu, ben onun gizli yerini gördüm pipisini çıkardı, pipisinden su geldi, bacaklarımın arasını yaladı, eliyle memelerimi elledi.” Yargıtay 9. CD. E. 2023/8334 K. 2023/7546 <https://kazanci.com.tr/>, T.21.11.2023 (E.t. 19.03.2024).

¹⁵⁰⁴ “Mağdurlar aşamalarda vermiş oldukları beyanlarında öğretmenin pipisi pet şişeden biraz incedi, pipisinden şampuan gibi bir sıvı geldi, pipisi yukarı doğru bakıyordu.” ekinde ayrıntılı ve istikrarlı, fikri idrak ve algılamalarına uygun çocuksu anlatımlarla mağdur ...'ye de yapılan eylemleri tarif etmişlerdir, mağdurların bu anlatımları beyanlardaki ayrıntı ve istikrarlar dikkate alındığında herhangi bir senaryo ürünü olamaz...” Yargıtay 9. CD. E. 2023/230 K. 2023/2985 <https://kazanci.com.tr/>, T.10.05.2023 (E.t. 19.03.2024).

¹⁵⁰⁵ “Çocuk İzlem Merkezinde alınan ifadelerinde sanığın kendilerine sakız alacağını söylediğini ve parka götürüleceğini söylediğini beyan ettiği, mağdur ...'nın mahkemece alınan "Sakız bulamayınca çıkınca da arabadan çıktık ya, sizi bir yerde arabaya bindireceğim" şeklindeki beyanından da sanığın mağdurları sakız alacağı ve gezdireceğinden bahisle kandırarak arabaya bindirdiği, mağdur çocukları bilmedikleri yere götürüp burada cinsel organını mağdur çocukların ellerini dokundurttuğu, bu hususun yine mağdurların tüm aşamalarındaki ifadelerinde doğrulandığı, mağdur çocukların sanığın cinsel organını büyüktü, sıcaktı, süt çıkıyordu, çiş yaptık gibi ifadelerle dokunmaya ve görmeye dayalı betimlemelerle anlattıkları...” Yargıtay 9. CD. E. 2022/16677 K. 2023/2302 <https://kazanci.com.tr/>, T.12.04.2023 (E.t. 19.03.2024). “...Mağdur ... eylem tarihi itibarıyla 12 yaşını tamamlamamış olup, beyanında "öğretmen mememe dokundu, ağzıma soktu, ... ile ikimiz pipisini emdik, bundan sonra Perşembe gününde de aynısını yaptı, öğretmenin pipisinden şampuan gibi bir sıvı geldi...” Yargıtay 9. CD. E. 2023/230 K. 2023/2985 <https://kazanci.com.tr/>, T.10.05.2023 (E.t. 19.03.2024).

¹⁵⁰⁶ “Sanığın boşaldığının çocuk tarafından "Çişini yaptı" olarak ifade edilebildiği, mağdurenin yaşının küçük olması nedeniyle olayları ancak bu kadarıyla anlatabildiği...” Yargıtay 9. CD. E. 2023/7380 K. 2023/2302 <https://kazanci.com.tr/>, T.12.04.2023 (E.t. 19.03.2024).

¹⁵⁰⁷ “Mağdurenin yapılan görüşmede "Mahkemedekiler erkekti söyleyemedim, utandım ama çok kez elledi, pipisi kocamandı, balgam çıkardı pipisinden " şeklinde olayı anlatmış...” Yargıtay 9. CD. E.2021/8394, K. 2023/4768, <https://kazanci.com.tr/>, T.05.09.2023 (E.t. 19.03.2024)

¹⁵⁰⁸ “Yine mağdurun sanığın kendisine yönelik ağzına cinsel organını sokma eylemini "emzirme" olarak tariflediği, söz konusu eylemleri anlattığı sırada kendi üstünde de gösterdiği, sanığın ereksiyonu sonrası cinsel organından gelen sıvıyı kirli beyaz renkte sıvı olarak tariflediği (mağdurun bu sırada sarıya yakın duvar rengini gösterdiği), sanığın söz konusu eylemden sonra yaşadığı ereksiyonun etkisi ile de mağdura "güzel oluyor" dediği...” Yargıtay 9. CD. E. 2022/11526 K. 2023/2814 <https://kazanci.com.tr/>, T.04.05.2023 (E.t. 19.03.2024).

çocuğun, oral yolla gerçekleştirilen eylemi *emzirmeye* benzetmesi ve spermi *kirli beyaz renkte bir sıvı* olarak tanımlaması, ifadesinin kendi yaş ve zeka düzeyiyle uyumlu olduğunu, dolayısıyla bu anlatımın hayal ürünü olamayacağını ortaya koymaktadır.¹⁵⁰⁹

- Harici olaylara göndermeler/ilişkilendirmeler¹⁵¹⁰

Olayla bir şekilde ilişkili olan ancak iddia edilen cinsel suçların bir parçası olmayan cinsel içerikli bir olay veya cinsel içerikli bir konuşmaya atıf var mı? İfadede de iddia konusu eylemin dışında kalan ancak eylemin içeriğiyle ilgili olan olaylara atıf yapılması beyanın güvenilirliğini artırır.¹⁵¹¹ İstismar mağduru çocuk, cinsel olayla ilgisi olmayan şeyi onunla bağdaştırarak anlatabilir. Örneğin, failin mağdura daha önce başka birinin de ona bunu yapıp yapmadığını sorması ya da failin mağdura benzer sorular yöneltmesi¹⁵¹², olaydan belli bir zaman sonra mağdurla saldırganın bir yerde karşılaştığını anlatması yahut mağdur çocuğun cinsel istismar vakasını anlatırken başından geçen başka bir anıyı da anlatması bu kritere örnek olarak gösterilebilir.¹⁵¹³

- Öznel zihinsel durum anlatımları¹⁵¹⁴

¹⁵⁰⁹ “Mağdurun söz konusu beyanlarındaki anlatımın bu yaşta ve zekadaki bir çocuğun ancak ve ancak yaşayarak ve gözlemleyerek deneyimlemesi ile tarif edebileceği, herhangi bir yönlendirme ile anlatılabilecek bir beyanın olmadığı, bu zekaya sahip bir çocuğun hayal dünyasında kurgulayabileceği bir anlatımda bulunmadığı, mağdurun beyanlarının yeteri düzeyde detay içerdiği ve spesifik karakteristik ifadelerle yer verdiği görülmekle mağdurun beyanlarına üstünlük tanınmıştır. Ayrıca gerek hazırlık aşamasında mağdur ile birebir görüşme yapan ve raporunu sunan psikoloğun beyanlarında gerekse mahkememizce mağdura atanan bilirkişi psikoloğun beyanlarında mağdurun beyanlarına itibar edilebileceğini, yalan söyleyebilecek zihinsel beceride olmadığını, görsel hassasiyetinin zayıf olabileceğini ancak söylediklerine itibar edilebileceğini, kurgusal yalan söyleyebilecek potansiyelde olmadığını beyan etmişlerdir. Bu bağlamda mağdurun aşamalarda alınan beyanlarındaki anlatımın oluş yönünden mahkememizin kabulündedir...” Yargıtay 9. CD. E. 2022/11526 K. 2023/2814 <https://kazanci.com.tr/>, T.04.05.2023 (E.t. 19.03.2024).

¹⁵¹⁰ Harici olaylara göndermeler ifadesi yerine ilintili dışsal bağlantılar ifadesinin kullanımı için bkz. Çelik, “Çocukluk Çağı Cinsel İstismar Olgularında Mağdur İfadesinin Delil Niteliği Ve İfade Geçerlilik Analizi” 46.

¹⁵¹¹ Landry ve Brigham, 667; Ruby ve Brigham, 371; Santtila vd. 161; Steven W. Horowitz vd., 12.

¹⁵¹² “...Olay sırasında sanık tarafından söylendiği ifade edilen “neden yumuşak, anneninkiler daha sert” şeklindeki sözlerin içeriği itibariyle kurgusal olmaktan uzak, spontane olarak gelişmiş sözler olması...” Yargıtay 9. CD. E. 2022/16146 K. 2023/1788, <https://kazanci.com.tr/>, T.29.03.2023 (E.t. 19.03.2024).

¹⁵¹³ Eyüpoğlu, “Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)”,11.

¹⁵¹⁴ “Öznel zihinsel durum anlatımları” ifadesinin yerine “kendi psikolojik durumuna göndermeler” ifadesinin kullanımı için bkz; Eyüpoğlu,4; Taneri ve Yeldan, *Cinsel Suçlarda Beraat*, 288; Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 111.

Çocuk olay anında yaşadığı duygu veya düşünceleri tarif etti mi? Tanığın olay sırasındaki kendi zihinsel durumuna ilişkin raporlar (örneğin, duygular, bilişler) inandırıcılığı artırır. Duyguların tasvir edilmesi söz konusudur. Tanık doğrudan bir soruya yanıt verdiğinde, yanıt sorunun ötesine geçmediği sürece bu kriter karşılanmaz.¹⁵¹⁵ Cinsel suçun öncesi, esnası ve sonrasında çocuğun neler hissettiği, -korku mu tiksinti mi utanma mı sinirlenme mi yoksa daralma mı- ifade sırasında ortaya çıkar.¹⁵¹⁶ Kendini kötü hissetmesi, üzülmesi, başına gelenlerden hoşlanmaması, korkması yahut tiksinişi, canının acıdığından söz etmesi mağdurun kendi psikolojik durumuna yaptığı atıflara örnektir.

- Failin ruhsal / psikolojik durumuna göndermeler

Fail olduğu iddia edilen kişinin olay sırasındaki duygu veya düşüncelerine atıfta bulunuluyor mu? Bu kriterde, failin duygusal ve zihinsel durumuna ilişkin çıkarımların yapılması söz konusudur. Açık davranış tanımlamaları bu kriteri karşılamaz.¹⁵¹⁷ Mağdurun, cinsel olay esnasında failin ne hissettiği hakkında beyanda bulunmasıdır. Gerçek yaşanmış vakıalar hakkında ifade veren mağdurların, ekseriyetle failin duygu, düşünce ve ruh halinden bahsettiği ileri sürülmektedir. Mağdur failin, olay anındaki hareketlerini ve duygusal tepkilerini gözlemleyip, onun üzgün mü yorgun mu güler yüzlü ya da sinirli görünüp görünmediğini anlatabilir. Mağdurun ifadesinde, faile dair gözlemlenebilir davranışlarının, mağdur açısından ruhsal ve motivasyonel düzlemde aktarılmasıdır.¹⁵¹⁸

3.6.2.4. Motivasyonla İlişkili İçerik

- Spontane düzeltmeler ve eklemeler

¹⁵¹⁵ Landry ve Brigham, 667; Ruby ve Brigham, 371; Santtila vd. 161; Steven W. Horowitz vd., 12.

¹⁵¹⁶ “Dosya muhteviyatında bulunan korunmaya muhtaç çocuğun 05.11.2018 tarihinde Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk İzlem Merkezi odasında aile görüşmecisi eşliğinde alınan beyanında, “... dayım iyi insandır. ... ve ... dayım kötü insandır. Bana sarılmak için geldiler ben korktum. Başka bir şey yaptılar. Benim kuşumu ellediler. Kuşuma iğne yaptılar. Kuşuma iğne yapacaklar. Et aldılar benden. Dayımların kuşuma dokunması kötü dokunmadır. ... ve ... dayım iğne yaparken elinde bir şey yoktu. Canımı acıttılar...” Yargıtay 9. CD. E.2021/13089, K. 2022/1931, <https://kazanci.com.tr/>, T.03.03.2022 (E.t. 18.03.2024)

¹⁵¹⁷ Landry ve Brigham, 667; Ruby ve Brigham, 371; Santtila vd. 161; Steven W. Horowitz vd., 12.

¹⁵¹⁸ Çelik, “Çocukluk Çağı Cinsel İstismar Olgularında Mağdur İfadesinin Delil Niteliği Ve İfade Geçerlilik Analizi” 46.

İfadede daha önce verilen bilgilere dair düzeltmeler yapıldı mı veya ifadeye daha sonra yeni bilgiler eklendi mi? Görüşme sırasında kendiliğinden düzeltme yapmanın veya daha yeni ya da daha net hatıralar sunmanın, bir ifadenin inandırıcılığını artırdığı kabul edilir. Doğrudan sorulara verilen yanıtlar bu kapsamda değerlendirilmez.¹⁵¹⁹ İstismar mağduru çocuk, psikologla görüşme esnasında sorulara verdiği cevapları yahut kendi anlatımlarını kendi kendine düzeltebilir, ifadesinin bazı kısımlarını değiştirip anlatabilir ya da bir kısmını tamamen ortadan kaldırabilir. Asılsız/kurgusal şeyler anlatan kişilerin, ifadesini değiştirmede, muhatabında şüphe uyandırmamak için aynı öyküyü aynı sıralamayla anlattığı, çok nadiren düzeltmeler yaparak, beyanını tartışma konusu yapmaktan kaçındığı ileri sürülmektedir.¹⁵²⁰

Yargıtay da cinsel vakalara dair kararlarında bu kriteri dikkate almakta ve özellikle mağdurun çocuk olduğu hallerde beyanının spontane¹⁵²¹ mi olduğu yoksa çocuğun yönlendirme¹⁵²² neticesinde mi böyle bir ifade verdiğini değerlendirmektedir.

- Hafızanın yanılabilirliğini kabul etme

İstismar mağduru çocuk, olayın herhangi bir bölümünü hatırlamadığını veya bilmediğini belirtti mi? Bu kriterde mağdur çocuk olaya dair bazı kısımlar hatırlayamadığını yahut bilmediğini dile getirmektedir. Doğrudan sorulan bir soruya verilen cevabın, "bilmiyorum" veya "hatırlayamıyorum" un ötesine geçmelidir. CBCA kriterlerinden

¹⁵¹⁹ Landry ve Brigham, 667; Ruby ve Brigham, 371; Santtila vd. 161; Steven W. Horowitz vd., 12.

¹⁵²⁰ Eyüpoğlu, "Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)",13. Örnek için bkz; "Annem neredeydi bilmiyorum. Annem... Tamam... Gündüz vaktiydi. Annem alışverişe gitmişti ya da dışıde randevusu vardı."

¹⁵²¹ "Mağdurun beyanlarının adli görüşmeci eşliğinde tespit edildiği, adli görüşme raporunda mağdurun kendini ifade etme ve zihinsel kapasitesinin yaşıyla uyumlu olduğu, adli görüşmede verilen bilgilerin ön görüşme ile uyumlu olduğu, görüşme sırasında sorulan sorulara spontane cevap verebildiği, içtenlikle ve detaylı bilgiler verebildiği, basit cümleler ile istismarı tariflediği, ifadesinin güvenilir olduğunun tespit edildiği..." Yargıtay 9. CD. E.2023/606, K.2023/2352, <https://kazanci.com.tr/>, T.13.04.2023 (E.t. 20.03.2024)

¹⁵²² "Mardin Devlet Hastanesi'nin 02/06/2020 tarihli Çocuk İzlem Merkezi Adli Görüşme Değerlendirme Raporunda; ' ... ***'ın anlama, kavrama ve kendisini ifade etme hususlarından normal sınırların altında olduğu, ...,Olay örüntüsü içinde mantık hataları ve çelişkili ifadeler olduğu, ... Mağdur ... *** anlatımının spontane olmadığı daha çok önceden yönlendirme ile ifade verdiği düşünülse de duygusal ve fiziksel tepkilerden mağdurun istismara uğradığı kanaati oluşmuştur. ' şeklinde görüş bildirilmiştir. Çocuk İzlem Merkezi Adli Görüşme Değerlendirme Raporunda açıkça mağdurun anlatımlarının önceden yönlendirme ile verildiğinin rapor edilmesi hususları birlikte değerlendirildiğinde, mahkememizce mağdurun beyanlarının doğruluğu hususunda şüphe oluşmuş ayrıca tüm dosya kapsamında soruşturma ve kovuşturma aşamasında toplanan delillerle mağdurun beyanlarını destekleyici delil elde edilememiştir." Yargıtay 9. CD. E.2023/2074, K.2023/3591, <https://kazanci.com.tr/>, T.29.05.2023 (E.t. 20.03.2024)

hafızanın yanılabilirliğini kabul etmek inandırıcılığı artırır, çünkü yanlış ifade veren asılsız hikayeler anlatan kimselerin, kişilerin hafızalarının yanılabilirliğini kabul etmek istemeyecekleri, neler olduğunu hatırlamadığını yahut bilmediğini söylemeyeceği, muhatabında şüphe uyandırmamak ve ifadesi daha gerçekçi görünsün diye her detayı hatırladığını söyleyeceği varsayılır.¹⁵²³ Yargıtay da cinsel istismar vakalarına dair kararlarında diğer ölçütlerin yanı sıra hafızanın yanılabilirliğini kabul etme ölçütünü değerlendirmektedir.¹⁵²⁴ Nitekim görgü tanıklığı ve bellek üzerine yapılan bilimsel araştırmaların bulguları, özellikle çocuk mağdur veya tanıkların her ayrıntıyı eksiksiz hatırlayamamalarının doğal olduğunu, buna karşılık hatırladıkları bilgilerin ise çoğunlukla doğru olduğunu ortaya koymaktadır.¹⁵²⁵

- Kişinin kendi ifadesi hakkında şüpheye düşmesi

Çocuk ifadenin bir kısmının yanlış veya inanılmaz görüldüğüne dair endişesini dile getirdi mi? Bu kriterde, istismar mağduru çocuk ifadesi hakkında inanılmaz görüldüğünü düşündüğü için muhatabında şüphe uyandırır. Ancak kişinin kendi ifadesinde şüphe uyandırması, esasında beyanın inandırıcılığı artırır. Çünkü yalan söyleyen ve asılsız hikayeler anlatan kimselerin kendi beyanları hakkında karşı tarafta böyle bir şüphe

¹⁵²³ Landry ve Brigham, 667; Ruby ve Brigham, 371; Santtila vd. 161; Steven W. Horowitz vd., 12.

¹⁵²⁴ "Mağdurun Çocuk İzlem Merkezindeki (ÇİM) 3 kez parkta oynarken, 1 defada parka giderken yolda SSÇ tarafından kolundan tutarak eve götürüldüğüne dair beyanı ve yine Mahkemede alınan beyanındaki "Parkta oynuyordum", "Topraklı yolda giderken" şeklindeki beyanı dikkate alındığında; mağdurun olayları hayatındaki diğer faaliyetleriyle ve alışkanlıklarıyla ilişkili bir biçimde beyan ettiğinin görülmesi, mağdurun ÇİM'deki ve Mahkemede kendisinin pantolonunu ve iç çamaşırını dizine kadar SSÇ'nin indirdiğine ve SSÇ'nin kendi pantolonunu da dizine kadar indirdiğine dair karşılıklı etkileşimlerin tasvirini içeren beyanı, yine Mahkemede alınan beyanında olay anlatımı sırasındaki SSÇ'nin kendisine 1 TL para vermek istediğine ancak kendisinin almadığına, SSÇ'nin kendisine 5 TL para verdiğine, SSÇ'nin evinin iki katlı olduğuna ve kendisini alt kattaki mutfığa götürdüğüne dair detay içeren beyanları dikkate alındığında beyanlarının kurgulanmamış (ya da spontane) olduğunun görülmesi, ÇİM'de alınan beyana ilişkin CD içeriğinin incelenmesinde; mağdurun olay nedeniyle acı ve suçluluk hissettiğini beyan ettiğinin ve bu kapsamda kendi psikolojik durumuna gönderme yaparak kendini suçladığının görülmesi, Mahkemede alınan beyanında kendisine yöneltilen sorulara karşılık olarak "Olay zamanı ...'in üzerinde hangi elbise olduğunu hatırlamıyorum, benim üzerimde de hangi elbise olduğunu hatırlamıyorum", "Üçüncü ve dördüncü olayın hangi saatte olduğunu hatırlamıyorum", "Popomda ne kadar kanama olduğunu hatırlamıyorum" şeklindeki beyanı dikkate alındığında; mağdurun bazı detayları anımsaymadığının ve bu kapsamda beyanının uydurulmuş (Fiktif) beyan olmadığına görülmesi..." Yargıtay 9. CD. E.2022/3359, K. 2023/4291, <https://kazanci.com.tr/>, T.14.06.2023 (E.t. 20.03.2024)

¹⁵²⁵ Ezgi İldırım, Görgü Tanıklığında Yanılabilirlik (Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, 2013), 9.

uyandırması pek mümkün değildir. Kişinin sadece doğruyu söylediğini iddia etmesi bu kriterin sağlanması için yeterli değildir.¹⁵²⁶

Bu kriterde istismar mağduru çocuk, beyanının bazı kısımlarının ilginç ya da imkansız görüldüğünü düşünebilir ve *biraz tuhaf belki ama, imkansız görünüyor ama, sanırım, belki, çok emin değilim, yanılmıyorsam* gibi ifadeler kullanır.¹⁵²⁷ Bu durum, “*Galiba uzun boyluydu ama çok da uzun sayılmazdı...*”, “*Okuldan dönmüştüm. Hayır, aslında babaannemden geliyordum...*” gibi tereddüt içeren cümlelerle de ortaya çıkabilir.¹⁵²⁸ Bu tür ifadeler, anlatıcının olayları olduğu gibi aktarma çabası içinde olduğuna işaret edebilir. Yine mağduru, muhatabına yönelik “*Bana biri böyle bir şey anlatsa inanmazdım.*” demesi de bu kriterin varlığına işarettir.¹⁵²⁹ Daha önce de ifade ettiğimiz gibi yalan söyleyen bir kimse, olayı kurguladığı anlaşılmasın diye beyanından emin gibi davranır. Muhatabında şüphe uyandırmamaya ve onun gözünden güvenilir görünmeye çalışır. Bu nedenle kişinin kendi ifadesi hakkında şüpheye düşmesi beyanının inandırıcılığını artırır.

- Kendini suçlama/kendini küçümseme

Çocuk olayla ilgili kendi davranışının bir yönünü yanlış veya uygunsuz olarak tanımladı mı? Bu kriterde çocuk, yaşanan olay sırasında sergilediği bazı davranışları yanlış olarak değerlendirmekte ve olayın sonuçlarından kendisini de sorumlu tutmaktadır. Esasında mağduru ifadesinde kişisel olarak olumsuz, kendini suçlayıcı detaylara yer vermesi, anlatımın doğruluğu açısından önemli bir göstergedir.¹⁵³⁰ Mağdur, faille yaşananların doğru olmadığını belirttiği gibi kendisinin de hatalı olduğunu ifade edebilir. Bu tür kendini suçlayıcı beyanlar, ifadenin güvenilirliğini artıran unsurlar arasında kabul edilmektedir. Zira asılsız anlatımlarda bulunan kişilerin genellikle sadece faili suçladıkları, kendilerini kusursuz gördükleri ileri sürülmektedir. “*Aptallık ettim*” ya da

¹⁵²⁶ Landry ve Brigham, 667; Ruby ve Brigham, 371; Santtila vd. 161; Steven W. Horowitz vd., 12

¹⁵²⁷ Eyüpoğlu, “Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)”,14. “...mağdure ...'nin; soruşturma aşamasındaki “... mücadele ederken ben yataktan yere düştüm ve ... aynı şekilde yerde de üzerime uzandı, beni öpmeye çalıştı ve eliyle pantolonumun düğmesini açmaya çalıştı, bu sırada ben "yapma", "... eli ile ağzımı kapatarak "bağırma yukarıda komşular duyacak, ... duyacak" dediği, ben yine de bağırmağa çalışınca ... sanırım korktu ve beni bıraktı" şeklindeki anlatımları...” Yargıtay 9. CD. E.2021/11558, K. 2023/5286, <https://kazanci.com.tr/>, T.18.09.2023 (E.t. 20.03.2024)

¹⁵²⁸ Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 112.

¹⁵²⁹ Çelik, “Çocukluk Çağı Cinsel İstismar Olgularında Mağdur İfadesinin Delil Niteliği ve İfade Geçerlilik Analizi” 47.

¹⁵³⁰ Landry ve Brigham, 667; Ruby ve Brigham, 371; Santtila vd. 161; Steven W. Horowitz vd., 12.

“ben bunu hak ettim” “Ben onu kızdırdım” gibi ifadeler, bu kriterin varlığına işaret etmektedir.¹⁵³¹ Nitekim literatürde yapılan bir çalışma, çocuklarda gözlemlenen travma semptomlarının, maruz kaldıkları istismar olay(lar)ına ilişkin geliştirdikleri kendini suçlama düzeyiyle istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki içerisinde olduğunu ortaya koymuştur.¹⁵³²

- Faili affetme

İstismar mağduru çocuk, fail olduğu iddia edilen kişi için bahaneler uydurdu mu veya onu suçlayamadı mı, yapmış olduğu eylemlerin ciddiyetini en aza indirdi mi veya fırsat varken iddialara ekleme yapmadı mı? Bu kriterde istismar mağduru çocuk, failin eylemlerini küçümsemekte, ciddiyeti en aza indirmekte, onu affetmek ya da yaptıklarını mazur göstermek için bahaneler üretmekte ve faili meydana gelen neticeden ötürü suçlayamamaktadır.¹⁵³³ Örneğin, “*Muhtemelen o sırada rüya görüyordu.*” ya da “*Uykulu olduğu için ne yaptığını fark etmemiş olabilir.*” gibi ifadeler kullanılabilir. Bu tür açıklamalar, sıklıkla “kendini suçlama” içeriği taşıyan beyanlarla birlikte görülür.¹⁵³⁴ Bu tür açıklamalar sıklıkla ‘kendini suçlama’ içeriği taşıyan beyanlarla birlikte görülür. Ayrıca, istismar mağduru çocuğun ifadesi failin lehineyse (örneğin, onu temize çıkarmaya çalışıyorsa) veya çocuk tanık olarak, daha fazla suçlama yöneltme fırsatı varken bundan kaçınıyorsa, bu durum beyanın güvenilirliğini artırır.¹⁵³⁵ Öğretide bu kriterin genellikle, failin mağdur tarafından önceden tanınan biri olması durumunda ortaya çıktığı savunulmaktadır.¹⁵³⁶

¹⁵³¹ Eyüpoğlu, “Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)”,15.

¹⁵³² Joyce A. Adams et al., “Updated Guidelines for the Medical Assessment and Care of Children Who May Have Been Sexually Abused,” *Journal of Pediatric and Adolescent Gynecology* 29, no. 2 (2016): 82; John D. Melville, Nancy D. Kellogg, Natalie Perez, et al., “Assessment for Self-Blame and Trauma Symptoms during the Medical Evaluation of Suspected Sexual Abuse,” *Child Abuse & Neglect* 38 (2014): 851.

¹⁵³³ “...mağdure ilk ifadesinde olayı ayrıntılarıyla anlatmış ve herkesin hata yapabileceğini belirterek SSÇ'den şikayetçi olmadığını ve onu affettiğini beyan etmiştir. Bu hususta beyanlarında samimi olduğunu göstermektedir...” Yargıtay 9. CD. E.2021/17847, K. 2024/10135, karşı oy, <https://kazanci.com.tr/>, T.25.11.2024 (E.t. 05.07.2025)

¹⁵³⁴ Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 113; Eyüpoğlu, “Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)”,15.

¹⁵³⁵ Landry ve Brigham, 667; Ruby ve Brigham, 371; Santtila vd. 161; Steven W. Horowitz vd., 12.

¹⁵³⁶ Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 113.

3.6.2.5. Suça Özgü Öğeler

- Suça Dair Karakteristik Detaylar¹⁵³⁷

Bu tür suçlarda ortak olan unsurlar var mı? Günlük bilgilerle çelişen suça özgü unsurlardan bahsedilmesi (örneğin, cinsel davranışla ilgili yaygın kavramlardan belirli sapmalar) somutluk, canlılık ve inandırıcılığı gösterir. ¹⁵³⁸ Mağdurun ifadesinde yer verdiği ayrıntıların, viktimoloji ve kriminoloji biliminin bulgularıyla örtüşmesi ve aynı zamanda suçun genel özellikleriyle de uyumlu olması dikkat çeker. ¹⁵³⁹ Bahsedilen bu bilgiler toplum nezdinde bilinmeyen ve alanın uzmanı kabul edilen adli psikologlar tarafından bilinebilecek olan cinsel saldırıya ilişkin karakteristik detaylardır. Failin cinsel saldırı esnasında mağdura yaşananları başkasına söylememesi için baskı yapması ¹⁵⁴⁰ vs. ayrıntılar bu kriterin varlığına işaret eder. ¹⁵⁴¹

Anlatımın, suçun kanuni tanımında yer alan unsurları içerip içermemesi de bu kriterin kapsamında değerlendirilir. Bu çerçevede, failin mağdurun vücut boşluklarından birine cinsel organıyla temas ettiğine dair açık ifadeler gibi eyleme ilişkin karakteristik detaylar da bu ölçüt kapsamında ele alınır. ¹⁵⁴²

3.7.CBCA Kriterlerinin Uygulama Güvenilirliği Üzerine Bulgular

Kriterlere Dayalı İçerik Analizi (CBCA) yöntemi, bir anlatımın gerçekten yaşanmış bir olaya dayanıp dayanmadığını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş olup, anlatı içeriğinde yer alan ve gerçeklikle ilişkilendirilen 19 ölçütün varlığına veya yokluğuna

¹⁵³⁷ “Suça Dair Karakteristik Detaylar” ifadesi yerine “suça özgü spesifik karakteristikler” kullanımı için bkz. Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 113.

¹⁵³⁸ Landry ve Brigham, 667; Ruby ve Brigham, 371; Santtila vd. 161; Steven W. Horowitz vd., 12.

¹⁵³⁹ Çelik, “Çocukluk Çağı Cinsel İstismar Olgularında Mağdur İfadesinin Delil Niteliği ve İfade Geçerlilik Analizi” 47.

¹⁵⁴⁰ “Mağdurun 24.01.2021 tarihli Çocuk İzlem Merkezinde verdiği ifadesi ve buna ilişkin görüntü kayıtlarında özetle 5-6 yaşlarından son eylemin gerçekleştiği tarihe kadar değişik zamanlarda dayısının oğlu olan sanığın evde yalnız kaldıklarında kendisini oyun oynama bahanesiyle boş odaya götürdüğünü önceleri kıyafetlerinin içinden bacaklarına ve göğüs bölgesine eliyle dokunduğunu devam eden süreçte kıyafetlerini çıkardıktan sonra kendi kıyafetlerini de çıkarıp cinsel organını zorla ağzına soktuğunu bu sırada ağzına sokmazsan seni diri diri betona gömerim, parçalarına ayırırım yakarım gibi cümleler kullandığını, korktuğu için sanığın eylemlerine diremediğini ve kimseye anlatmadığını...” Yargıtay 9. CD. E.2022/13869, K. 2023/31, <https://kazanci.com.tr/>, T.10.01.2023 (E.t. 21.03.2024)

¹⁵⁴¹ Eyüpoğlu, “Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)”, 16.

¹⁵⁴² Ziyalar, *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*, 113.

göre analiz yapılmasını öngörür. Bu yöntemde sadece söz konusu kriterlerin varlığı değil, aynı zamanda anlatıcının yaşı, yaşam deneyimi ve bilişsel gelişim düzeyi gibi bireysel özellikleri de dikkate alınmalıdır.¹⁵⁴³ CBCA analizinde her bir kriter, olayın ve anlatımın bağlamı içerisinde ayrı ayrı değerlendirilir; toplam puan yerine, her bir ölçütün vakaya özgü anlamı ön planda tutulur.

CBCA yönteminin geçerlilik ve güvenilirliğini inceleyen bir çalışmada, 23 doğrulanmış cinsel istismar vakası analiz edilmiştir. Bu çalışmada “Yanlış Anlaşılan Detaylar” ve “Faili Affetme” gibi bazı ölçütlerin çok seyrek gözlemlendiği, buna karşılık “Mantıksal Yapı” ölçütünün ise neredeyse tüm vakalarda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu durum, söz konusu kriterler için anlamlı güvenilirlik ölçümleri yapılmasını güçleştirmektedir. Ayrıca “Spontane Düzeltmeler” ölçütünün yalnızca dikkatli bir gözlemlerle değerlendirilebileceği, “Gereksiz Detaylar” ölçütünün tanımının ise yoruma açık olduğu belirtilmiştir. “Sıra Dışı Detaylar” ve “Bağlamsal Yapı” gibi kriterlerin ise davranışların hangi düzeyde olağandışı veya bağlamsal olduğuna dair ortak bir normatif anlayış gerektirdiği vurgulanmıştır.¹⁵⁴⁴

Aynı çalışmada “Yapılandırılmamış Ürün” ölçütünün tanımının belirsiz olduğu, “Suça Özgü Karakteristik Detaylar”ın kapsamının açıkça tanımlanmadığı, “Fail ve Mağdurun Etkileşimleri” ölçütünün ise neden tutarlı biçimde puanlanamadığının bilinmediği ifade edilmiştir. Çocukların yaşına uygun sözel anlatımlarındaki farklılıklar ve bazı ölçütlerin öznel yorumlara açık olması da değerlendirme sürecini zorlaştırmaktadır. Öte yandan, bazı kriterlerin çok nadiren (örneğin; Faili Affetme) ya da neredeyse her zaman (örneğin: Mantıksal Yapı) gözlemlenmesi, bu ölçütler üzerinde istatistiksel güvenilirlik değerlendirmesi yapılmasını neredeyse imkânsız kılmaktadır. Eğer bir ölçüt çoğu vakada hiç gözlemlenmiyorsa, o kriterin gerçekten anlamlı olup olmadığı da sorgulanmalıdır. Bu nedenle, CBCA sisteminin geliştirilmesine yönelik çalışmalarda bu belirsizliklerin giderilmesi büyük önem taşımaktadır.¹⁵⁴⁵

Bu nedenlerle, öğretilerde CBCA yönteminin güvenilirliğinin ancak orta düzeyde olduğu ileri sürülmektedir. Zira yöntemin yapısal olarak "doğruluk yanlılığı" içerdiği, yani

¹⁵⁴³ John C. Yuille, “The Systematic Assessment of Children's Testimony” *Canadian Psychology*, 29, 247 vd.

¹⁵⁴⁴ David A. Anson, Stephen L. Golding, Kevin J. Gully, “Child Sexual Abuse Allegations: Reliability of Criteria-Based Content Analysis”, *Law and Human Behavior*, C. 17, S. 3, 1993, s. 331–341.

¹⁵⁴⁵ Anson, Golding ve Gully, s. 335.

beyanların değerlendirilmesinde esasen sadece doğruyu destekleyen unsurların dikkate alındığı, buna karşılık bilimsel açıdan daha güçlü bir yaklaşım olan alternatif açıklamaların ve aldatmaya işaret eden göstergelerin değerlendirilmesine yeterince yer verilmediği ifade edilmektedir.¹⁵⁴⁶

CBCA'nın geçerliliğine yönelik olarak gerçekleştirilen bir başka çalışmada ise 487 çocuğun cinsel istismar iddiasıyla yargılamaya konu olduğu dosyalarda, kesinleşmiş mahkeme kararları temel alınarak kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır. Elde edilen bulgular, mahkemece doğruluğu kabul edilen vakalarda CBCA toplam puanlarının, doğrulanmamış vakalara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Farklı yaş ve cinsiyetten çocuklardan oluşan örneklem üzerinde yapılan analizler, CBCA'nın çocuk ifadelerinin güvenilirliğini ölçmede etkili bir yöntem olabileceğini göstermektedir. Çalışmada dikkat çeken bir diğer bulgu, CBCA kriterlerinin karşılanmasında çocuğun anlatı yeteneğiyle doğrudan ilişkili olan bilişsel gelişim düzeyinin belirleyici bir unsur olduğudur.

Bahse konu çalışmada, CBCA puanlarının yaşla birlikte arttığı; bu artışın, istismar iddiasının doğruluğundan bağımsız olarak gerçekleştiği gözlemlenmiştir. Uygulanan kriterlerin çoğu yaşla birlikte artış gösterirken, “Sıra Dışı Ayrıntılar” ile “Yanlış Anlaşılan Ayrıntılar” kriterleri bu eğilime dahil olmamıştır. Doğrulan ve doğrulanmayan vakaları ayırt etmede en güçlü etkiye sahip kriterler ise “Ayrıntı Miktarı”, “Etkileşimler” ve “Öznel Deneyim” olarak belirlenmiştir. Bunun yanında, değerlendiriciler arası uyumun görece düşük olduğu “Sıra Dışı Ayrıntılar” ile “Gereksiz Ayrıntılar” kriterlerinin içerik bakımından birbirine oldukça yakın olduğu, dolayısıyla bu iki kriterin birleştirilmesinin puanlama güvenilirliğini artırabileceği öne sürülmüştür.¹⁵⁴⁷

CBCA kriterlerinin uygulamadaki güvenilirliğini test eden bir diğer çalışmada, bu kriterlerin öznel olarak doğru olduğuna inanılan ancak gerçekte yaşanmamış olaylara ilişkin anlatıları, gerçekten yaşanmış olaylara ilişkin anlatılardan ayırt edebilme kapasitesi incelenmiştir. Vrij'in CBCA'ya ilişkin ilk 37 çalışmayı kapsayan derlemesi, bazı durumlarda bu yöntemin anlatının doğruluğunu değerlendirmede işlevsel

¹⁵⁴⁶ Eric Rassin, “Criteria Based Content Analysis: The Less Scientific Road to Truth,” *Expert Evidence* 7, no. 4 (1999): 265–278.

¹⁵⁴⁷ Roma vd., *Validity of Criteria-Based Content Analysis*, 933.

olabileceğini ortaya koymaktadır. Her ne kadar saha çalışmalarında olayların gerçekliği kesin olarak bilinmese de CBCA'ya ilişkin araştırmaların büyük çoğunluğunda, doğruluğu bilinen anlatılar ile kasten uydurulmuş anlatılar karşılaştırma konusu yapılmıştır. Ancak CBCA'nın adli uygulamalarda kullanılabilirliğini sürdürebilmesi için yalnızca gerçek ile kasıtlı olarak uydurulmuş anlatılar arasında değil, aynı zamanda gerçek ile yanlış fakat anlatıcısı tarafından doğru olduğuna inanılan anlatılar arasında da ayırım yapabilme gücünün ampirik olarak test edilmesi gerekmektedir. Bu durum özellikle çocuklara yönelik cinsel istismar iddialarında büyük önem arz etmektedir; zira CBCA esas olarak bu tür vakalarda kullanılmaktadır ve bu alanda yanlış inançlar veya sahte anılar (false memory) ciddi bir endişe kaynağıdır.¹⁵⁴⁸

Bilişsel bir bakış açısından değerlendirildiğinde, gerçek ve önerilmiş olaylara ilişkin anlatılar arasında farklılıkların bulunması beklenebilir. Johnson ve Raye'nin geliştirdiği “gerçeklik izleme” (reality monitoring) bellek modeli, farklı kodlama süreçlerinin, ortalama olarak, gerçek olaylara ilişkin anıların hayal edilmiş olaylara ilişkin anılardan hem niteliksel hem de niceliksel olarak ayrışmasına yol açtığını öne sürmektedir. Gerçek olaylar, belleğe bağlamsal bilgilerle birlikte ve zengin bir genel bilgi ağı çerçevesinde kodlanırken; hayali olaylar bu tür bağlamsal öğelerden yoksun olarak depolanır. Bu nedenle, gerçek olaylara ilişkin anılar, hayal edilmiş olanlara kıyasla daha canlı, ayrıntılı ve gerçekçi bir izlenim bırakma eğilimindedir. Gerçek ve hayali anılar arasındaki bu yapısal farklılıklar, bireylerin hatıralarının doğruluğunu değerlendirme süreçlerinde ayırt edici bir unsur olarak kullanılabilir. Bu bağlamda, gerçek anılara dayalı anlatıların, önerilmiş anılara kıyasla farklı nitelikler taşıması beklenmekte olup, bu farkların CBCA kriterleri aracılığıyla tespit edilmesi mümkündür.¹⁵⁴⁹

İlgili çalışmada, CBCA'nın gerçek ve önerilmiş çocukluk anılarına ilişkin anlatılar arasında ayırt edici bir araç olup olmadığı test edilmiştir. Bu kapsamda, Lindsay ve diğerlerinin çalışmasında, yetişkin katılımcılara çocukluklarına ilişkin sahte bir anı yerleştirmek amacıyla, bir aile üyesinin katıldığı konfederasyon-paradigma yöntemi

¹⁵⁴⁸ Iris Blandón-Gitlin, Kathy Pezdek, D. Stephen Lindsay ve Lisa Hagen, “Criteria-Based Content Analysis of True and Suggested Accounts of Events,” *Legal and Criminological Psychology* 13, no. 2 (2008): 251–64

¹⁵⁴⁹ Mark L. Johnson and Carol L. Raye, *Reality Monitoring*, *Psychological Review* 88 (1981): 67–85.

kullanılmıştır.¹⁵⁵⁰ Katılımcılar, öncelikle gerçek yaşantılarına ilişkin anlatılarda bulunmuş; ardından 45 katılımcıya, birinci ya da ikinci sınıftayken öğretmenlerinin masasının içine Slime (renkli jel kıvamında bir oyuncak) yerleştirdikleri ve bu nedenle cezalandırıldıklarına ilişkin sahte bir anı, tekrar eden şekilde sunulmuştur. Deneyin sonunda katılımcıların %62,22'si (45 kişiden 28'i), bu sahte olayla ilgili ya “kısmi” (görüntüler mevcut fakat net bir anı oluşmamış) ya da “tam” (olayı tümüyle hatırlama) düzeyinde bir bellek deneyimi yaşadıklarını belirtmiştir. Çalışmanın bulguları, gerçek çocukluk anılarına dayanan anlatıların, önerilmiş sahte anılara dayanan anlatılara kıyasla daha yüksek CBCA puanları aldığını göstermiştir. Bu sonucun gerekçesi olarak, Johnson ve arkadaşlarına göre yaşanmış olaylara ilişkin anıların bellekte çok sayıda algısal (renk, ses, koku gibi) ve bağlamsal (zaman, mekân gibi) ayrıntıyla birlikte geniş bir bilgi ağı içinde kodlanması gösterilmiştir. Öte yandan, hayal edilmiş ya da fiilen yaşanmamış olaylara dair anılar ise genellikle daha az algısal ve bağlamsal unsur içerirken, bu anıların üretiminde kullanılan bilişsel süreçlere ilişkin bilgi daha baskındır.¹⁵⁵¹

Bu çalışmada yer alan deneylerde gerçek olaylara dair anlatılar, CBCA yargıçları tarafından önerilmiş olaylara kıyasla daha mantıklı, daha tutarlı ve daha ayrıntılı bulunmuştur. İkinci deneyde ise katılımcılar, gerçek olaylara dair anılarını daha net, daha duygusal, daha duyusal ve mekânsal bilgi içeren ve daha kolay hatırlanabilir olarak değerlendirmiştir. Johnson ve arkadaşları, yakın tarihli gerçek ve hayali olaylara dair anılar arasında anlamlı farklar tespit etmiş, ancak çocukluk gibi uzak dönemlere ait gerçek ve hayali olaylar arasında bu farkların bulunmadığını bildirmiştir. Bunun yanı sıra çalışmada yer alan bazı katılımcılar -özellikle güçlü biçimde sahte anı geliştirenler- bakımından CBCA'nın, gerçek ve sahte anlatılar arasında ayırt edici bir işlevi olmadığı görülmüştür. Başka bir ifadeyle, önerilmiş bir olayı gerçekten yaşadığına inanan bireylerin anlatıları, hem içerik açısından gerçekmiş gibi görünmüş hem de CBCA kriterlerine göre “doğru” olarak sınıflandırılmıştır. Bu durum, CBCA'nın doğrudan bir başarısızlığı olarak değerlendirilmemelidir; zira bu yöntemin temel amacı, kasten yalan söyleyen bireyler ile doğruyu söyleyenler arasındaki farkı ortaya koymaktır. Bununla

¹⁵⁵⁰ D. Stephen Lindsay, Lisa Hagen, J. Don Read, Kimberley A. Wade, and Maryanne Garry, “True Photographs and False Memories,” *Psychological Science* 15 (2004): 149–154; Elizabeth F. Loftus and Jacqueline Pickrell, “The Formation of False Memories,” *Psychiatric Annals* 25 (1995): 720–725.

¹⁵⁵¹ Blandón-Gitlin, Pezdek, Lindsay, and Hagen, “Criteria-Based Content Analysis of True and Suggested Accounts of Events,” 904 vd.

birlikte çalışma, CBCA'nın, öznel olarak "doğru" olduğuna inanılan aldatıcı anlatılarda yanılığa düşebileceğini de ortaya koymaktadır.¹⁵⁵²

3.8. CBCA Kriterleri ile İfadenin Değerlendirilmesi ve Sonuçları

TÜİK verilerine göre, 2022 yılı içerisinde güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocuk sayısı 601.754'tür. Bu çocuklardan 259.106'sı mağdur sıfatıyla güvenlik birimlerine başvurmuştur. Bu sebeple gelen çocukların ise %31,9'u cinsel suçlar sebebiyle gelen ya da getirilen çocuklardan oluşmaktaydı. Bu oranlar 2021'de %24.4 iken 2020'de %18.5 idi.¹⁵⁵³ Artan cinsel vaka oranları ve bahse konu eyleme dair tek kanıtın ekseriyetle mağdur ve failin beyanı olması sebebiyle, beyana karşı beyanın söz konusu olduğu bu hallerde beyanın sağlamlığının ve güvenilirliğinin sınanması çok önemlidir.

Yukarıda da değindiğimiz özellikle çocuk cinsel istismar oranların yüksek olması, kimi vakılarda somut delil elde edilememesi ve çocukların beyanlarının değerlendirilmesinin zor olması, beyanların sağlamlığını, güvenilirliğini sınamak için bazı tekniklere ihtiyacı gündeme getirmiştir. Ülkemizde bu amaçla kullanılan bir teknik yahut yöntem yoktur. Ancak beyanın sınanması amacıyla bilirkişi raporu olarak CBCA kriterlerinin talep edilmesinin uygun olacağı tavsiye edilmiştir.¹⁵⁵⁴

Ölçüt bazlı içerik analizini, alanında uzmanlık eğitimi almış olan pedagog, klinik psikolog gibi uzmanların yapması gerekmektedir. Uzman olan bu kişiler, ifade içeriğini inceledikten ve uygulanacak ölçütleri belirledikten sonra, analiz ve değerlendirme yapıp bir sonuca ulaşmaktadır.¹⁵⁵⁵ Esasında, ölçüt bazlı içerik analizleri üç aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada, adli görüşme yapılır. Bu adli görüşme yarı yapılandırılmıştır. Daha sonraki aşamada yukarıda saydığımız kriterlere dayalı olarak ifadenin içeriğinin

¹⁵⁵² Mark K. Johnson, Marcia A. Foley, A. G. Suengas, ve Carol L. Raye, "Phenomenal Characteristics of Memories for Perceived and Imagined Autobiographical Events," *Journal of Experimental Psychology: General* 177 (1988): 371-376.

¹⁵⁵³ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvencuk-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2022-49662>

¹⁵⁵⁴ Çilem Bilginer vd., "Türkiye'de Cinsel İstismar Mağduru Çocukların Beyanlarında Ölçüt Bazlı İçerik Analizine Göre Değerlendiriciler Arası Güvenilirlik", *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 28, sy 1 (2021): 53.

¹⁵⁵⁵ Eyüpoğlu, "Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)", 16.

analizi yapılır. En sonunda ise ifade sonrası çıktılar, güvenilirlik sağlama listesine göre değerlendirilir.¹⁵⁵⁶

Ölçüt bazlı içerik analizinde, yukarıda ayrıntıları ile anlattığımız gibi beyanın sağlamlığını ve güvenilirliğini sınamak amacıyla 19 farklı ölçüt kullanılmaktadır. Bu ölçütlerden kaçının varlığı halinde beyanın inandırıcı ve güvenilir olacağı yönünde kesin bir kabul yoktur. Yapılan değerlendirmeler neticesinde beyanda varlığı tespit edilen ölçütler, beyanın toplam kalitesi ve diğer etkenlerle beraber yapılan değerlendirme neticesinde karar verilir. Bu konuda yapılan araştırmalarda bazı araştırmacılar, ilk 5 ölçütün yanı sıra kalan ölçütlerden ikisinin (5+2 kuralı) varlığının yeterli olduğunu dile getirirken, bir kısım araştırmacılar ise beyanın güvenilir olabilmesi için 19 ölçütten en az 8'inin var olması gerektiğini ve bu halde beyanın %90 ihtimal ile doğru olacağını savunmuştur. Yapılan analizler sonucunda, istatikselsel olarak 19 CBCA kriterinden 7'sinin olduğu ifadelerin, %84.1 seviyesinde güvenilir olduğu görülmektedir.¹⁵⁵⁷

İspanya'da ifadelerin geçerlilik analizinin, mahkemelerde kabul edilen bir delil olduğu ve adli psikologların beyanın, ifade geçerlilik analizi neticesinde güvenilir olduğuna dair raporlandırıp mahkemeye sunarsa, mahkemenin %93.3 oranında rapora itibar ettiği görülmektedir. Yine adli psikologlar hazırladıkları raporda beyanı güvenilir bulmadıklarını mahkemeye sunarsa, mahkemenin bahsi geçen suçta beraat verme oranı %100'dür. Yine ifade geçerlilik analizinin en önemli kısmını oluşturan ölçüt bazlı içerik analizinin, ispatlanmış olgularda ise %90 oranında doğru beyanı belirlediği görülmüştür.¹⁵⁵⁸

Elbette CBCA kriterleri ile ifadenin sağlamlığının ve güvenilirliğinin sınanması hususunda aksi görüşler de ileri sürülmüştür. Bu alanda yapılan bir araştırmada, CBCA kriterlerinin doğru ve yanlış beyanların ayırt edilmesinde belli ölçüde faydalı olduğunu kabul eden görüşler bulunsa da bu kriterlerin ortaya çıkmasında, beyanın doğruluğundan bağımsız olarak başka değişkenlerin de etkili olabileceği ve bu hususun öğretilde yeterince dikkate

¹⁵⁵⁶ Bilginer vd., "Türkiye'de Cinsel İstismar Mağduru Çocukların Beyanlarında Ölçüt Bazlı İçerik Analizine Göre Değerlendiriciler Arası Güvenilirlik" 53.

¹⁵⁵⁷ Çelik, "Çocukluk Çağı Cinsel İstismar Olgularında Mağdur İfadesinin Delil Niteliği Ve İfade Geçerlilik Analizi" 128.

¹⁵⁵⁸ Bárbara G. Amado, Ramón Arce ve Francisca Fariña, "Undeutsch Hypothesis and Criteria Based Content Analysis: A Meta-Analytic Review", *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context* 7, sy 1 (Ocak 2015): 3-12.

alınmadığı ileri sürülmektedir. Bir çalışmada, kendisiyle görüşme yapan kişide dürüst bir izlenim bırakmak isteyen bireylerin, yalan söylediğine işaret ettiği düşünülen davranışlardan bilinçli olarak kaçınabileceği belirtilmiştir. Örneğin, konuşma sırasında ifadelerini sık sık düzeltmenin yalana işaret edebileceğini düşünen bir kişi, bu davranıştan özellikle kaçınma eğiliminde olabilir.¹⁵⁵⁹

Yine ölçüt bazlı içerik analizlerine karşı yapılan bir başka eleştiri ise bu kriterlerin Avrupalı ve beyaz insanların baz alınarak hazırlandığı; kriterlerin, bahsi geçen bu kesimin kültürleriyle sınırlı olduğu, CBCA konusunda yapılan araştırmalarda deneklerin de ekseriyetle beyaz insanlardan oluştuğu yönündedir. Anson, Golding ve Gully tarafından 1993 yılında incelenen cinsel istismar vakalarının %96'sı beyaz çocuklara ait¹⁵⁶⁰ iken yine 1992 yılında Landry ve Brigham'ın çalışmasında da tüm denekler ve görüşmeyi yapanlar beyazlardan oluşmaktadır.¹⁵⁶¹ Yazar, CBCA kriterlerinin hazırlanırken etnik gruplar ve ilişkili kültürler arasında üslup ve içerik yönünden farklılaşmanın olabileceği ihtimalinin göz ardı edildiğini, bu sebeple beyaz olmayan mağdurların beyanını ölçüt bazlı içerik analizi ile değerlendirmenin ya sanığı haksız yere suçlamak ile neticeleneceğini ya da mağdurun beyanlarının inandırıcılığı ve güvenilirliğini sorgulatacağını ileri sürmüştür.¹⁵⁶²

Çocuk istismarına dair yalan iddialar, tüm iddialarının %10'undan fazla değildir. Böylelikle zaten halihazırda bir iddianın varlığı suçun işlendiği yönünde iyi bir gösterge olup, beyanın mahkumiyet kararını etkileyeceği kısım %10 'luk bu kısım ile ilgilidir. Aslında, ifade geçerlilik analizine yönelik eleştiriler, bu yöntemin pratik uygulamalarda daha kapsamlı biçimde değerlendirilmesi gerektiği yönündedir. Zira Hollanda'da yapılan bir çalışmada, ifade geçerlilik analizindeki ve ölçüt bazlı içerik analizindeki bazı kriterlerin yaşa bağlı farklılık gösterdiği, yaş dikkate alındığında tekniğin geçerliliğinin azaldığı tespit edilmiştir.¹⁵⁶³

¹⁵⁵⁹ Pekka Santtila vd., "Assessment of Child Witness Statements Using Criteria-Based Content Analysis (CBCA): The Effects of Age, Verbal Ability, and Interviewer's Emotional Style", *Psychology, Crime & Law* 6, sy 3 (Temmuz 2000): 159 vd.

¹⁵⁶⁰ David A. Anson, Stephen L. Golding ve Kevin J. Gully, "Child Sexual Abuse Allegations: Reliability of Criteria-Based Content Analysis.", *Law and Human Behavior* 17, sy 3 (1993): 331-41.

¹⁵⁶¹ Kristine L. Landry ve John C. Brigham, "The Effect of Training in Criteria-Based Content Analysis on the Ability to Detect Deception in Adults.", *Law and Human Behavior* 16, sy 6 (1992): 663-76.

¹⁵⁶² Ruby ve Brigham, "Can Criteria-Based Content Analysis Distinguish between True and False Statements of African-American Speakers?", 370.

¹⁵⁶³ Howitt, "Yalanlar, Yalan Tespiti ve Güvenirlilik 2: Poligraf Testi ve İfade Geçerlilik Analizi", 405.

Ölçüt bazlı içerik analizine yönelik eleştirilerden bir diğeri ise bazı kriterlerin doğası gereği kesin olmaması (örneğin; yapılandırılmamış ürün/üretim olması, etkileşimlerin tanımı, suça dair karakteristik detaylar), bazı kriterlerin ise çocuğun davranışa ilişkin bir yargıya dayanırken bir standarttan yoksun olmasıdır. (Örneğin; Alışılmadık/olağandışı detaylar) Yine bazı kriterlerin nadiren görülmesi (örneğin; sanığın affedilmesi, doğru iletilen fakat yanlış anlaşılan ya da hiç anlaşılamayan detaylar) de bazı kriterlerin ise hemen her vakada bulunması (örneğin; mantıksal yapı) hususu da dile getirilmiştir.¹⁵⁶⁴

Yine bu konuda ileri sürülen bir başka görüş ise ölçüt bazlı içerik analizinin bir "*Gerçek Önyargısı*" taşıması hususudur. Ölçüt bazlı içerik analizi ilk olarak 1950'lerde Almanya'da, tanık olarak çocuklara karşı genel bir güvensizlik ortamının olduğu bir dönemde geliştirilmiştir.¹⁵⁶⁵ Hal böyle olunca Undeutsch 1982 yılında, uygulamada çocukların cinsel istismarla ilgili ifadelerinin güvenilirliğine yönelik bu tür genel bir güvensizliğin haklı olmadığı varsayımından hareket ederek çalışmalar yürütmüştür. Bu nedenle, çocukların cinsel istismarla ilgili ifadelerinin analiz edileceği ve birçoğunun doğru olarak değerlendirilebileceği bir dizi kriter geliştirmiştir. Ancak bugünün ortamında kullanıldığı şekliyle, bu teknik bir doğruluk önyargısı, çocukların ifadelerinin doğruluğuna dair yersiz bir inanç üretme eğilimi gösterir mi şeklinde tartışmalar devam etmektedir.¹⁵⁶⁶

Yine ölçüt bazlı içerik analizi neticesinde ortaya çıkan yüksek puanlar inandırıcılığın göstergesi olsa bile, düşük puanlar doğruluktan bağımsız olarak çeşitli nedenlerden (kötü görüşme kalitesi ve çocuğun suskunluğu vs.) kaynaklanabilir. Araştırmacılar, bu tür inandırıcılık değerlendirmelerinin kullanılabilirliğinin adli görüşmelerde kullanılan soru sorma stratejilerine bağlı olarak değişebileceğini de ileri sürmektedir. Açık uçlu sorular kullanılarak elde edilen ifadeler, daha geniş bir CBCA kriteri yelpazesinin mevcut olmasına izin verebilir ve bu da doğru ve doğru olmayan ifadeler arasındaki ayrımı

¹⁵⁶⁴ C. L. Ruby ve John C. Brigham, "The Usefulness of the Criteria-Based Content Analysis Technique in Distinguishing between Truthful and Fabricated Allegations", *Psychology, Public Policy, and Law* 3, sy 4 (1997): 712.

¹⁵⁶⁵ Max Steller ve Petra Wellershaus, "Information Enhancement And Credibility Assessment Of Child Statements: The impact of the Cognitive Interview technique on criteria-based content analysis", içinde *Psychology, law, and criminal justice: International developments in research and practice* (Oxford, England: Walter De Gruyter, 1995), 118-26.

¹⁵⁶⁶ Ruby ve Brigham, "The Usefulness of the Criteria-Based Content Analysis Technique in Distinguishing between Truthful and Fabricated Allegations", 719.

kolaylaştırabilir. Bununla birlikte, düşük CBCA puanları olayın yaşanmadığı anlamına gelmez. Aksine, mağdurun odaklanmış görüşme istemlerine verilen yanıtları, hafızaya güvenmeyi, çocuğun suskunluğunu, yanlış anlamayı, unutmayı veya yaşanmış bir olaya atıfta bulunulmamasını yansıtabilir.¹⁵⁶⁷

Ölçüt bazlı içerik analizi puanları, çocuğun iddiaları hakkındaki şüpheleri ölçmekten ziyade inandırıcılığı desteklemek için daha faydalı olmaktadır. Genel sözel üretim düzeyi (kelime sayısı), çocuğun ifadesinin bilgilendiriciliği (detay sayısı) ve ifadeye atanan CBCA puanları arasında araştırmacıların bulduğu güvenilir ilişkiler, çocukların ne kadar çok konuşurlarsa, bildirilen olayları daha iyi anlama ve CBCA kriterleri olarak nitelendirilen detayları sağlama ihtimallerinin o kadar yüksek olduğunu göstermektedir.¹⁵⁶⁸

Hülasa, araştırmacılar ölçüt bazlı içerik analizi tekniğinin mevcut haliyle bir ispat aracı olarak kullanılmasının erken olacağını, adli amaçla kullanılmadan evvel daha fazla araştırmanın yapılması gerektiğini ileri sürmektedir.¹⁵⁶⁹ Yine araştırmacılar ölçüt bazlı içerik analizi tekniğinin güvenilir bir değerlendirme aracı olarak önemli ölçüde umut vaat ettiğini, ancak farklı araştırma gruplarındaki değerlendiricilerin kriterleri benzer şekilde uyguladıklarını belirlemek ve bu tür değerlendiriciler arası güvenilirliğin saha ortamlarında korunmasını sağlamak için daha fazla çaba gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁵⁷⁰

3.9. Cinsel Suçlarda Rızada Mağdur Beyanının Değerlendirilmesi

Rıza, kelime anlamı itibariyle “*bir şeyi yapmayı isteme, onam*”¹⁵⁷¹ “*bir şeyi yapıp yapmamak şıklarından birini isteyerek tercih etmek*” şeklinde tanımlanmıştır.¹⁵⁷² Rıza göstermek ise cinsel suçlar ekseninde muhatap olduğu cinsel davranışa izin vermek, bu davranışı onaylamak ve uygun bulmak şeklinde ifade edilebilir. İlgilinin rızası ise TCK

¹⁵⁶⁷ Michael E. Lamb vd., “Assessing the Credibility of Children’s Allegations of Sexual Abuse: A Survey of Recent Research”, *Learning and Individual Differences* 9, sy 2 (Ocak 1997): 191-92.

¹⁵⁶⁸ Lamb vd., 191-92.

¹⁵⁶⁹ Ruby ve Brigham, “Can Criteria-Based Content Analysis Distinguish between True and False Statements of African-American Speakers?”, 386-87.

¹⁵⁷⁰ Steven W. Horowitz vd., “Reliability of Criteria-based Content Analysis of Child Witness Statements”, *Legal and Criminological Psychology* 2, sy 1 (Şubat 1997): 20.

¹⁵⁷¹ Çevrimiçi Güncel Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/> (E.t. 23.03.2024)

¹⁵⁷² Altay, “*Açıklamalı Hukuk ve Sosyal Bilimler Sözlüğü*,” içinde Rıza, 379.

m.26/2'de “*Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez.*” şeklinde ifade edilen hukuka uygunluk nedenlerinden biridir. Hükmün gerekçesine baktığımız takdirde, rıza için öncelikle ilgilinin rızaya ehil olması gerektiği¹⁵⁷³, bu rızanın bahse konu fiilden hemen önce yahut en geç fiilin işlendiği sırada gösterilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Rızanın varlığı halinde de mağduriyetin oluşmayacağı, bu sebeple normda mağdur kavramı yerine ilgili ya da kişi kavramına yer verildiği ifade edilmiştir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki bahsi geçen ilgilinin rızası bir hukuka uygunluk nedenidir. Hukuka uygunluk nedeni olmasının neticesi ise bahse konu fiilin tüm hukuk dalları için hukuka uygun hale gelmesidir. İlgilinin rızası ile davranış suç oluşturmayacaktır. Ancak rızanın varlığı her koşulda fiili hukuka uygun hale getirmeyebilir. Zira hükümde de bahsedildiği gibi öncelikle ilgili kişinin üzerinde mutlak surette tasarrufa muktedir olduğu bir hakkın varlığı gerekir. Yine bu hak üzerinde kişinin, kanunun izin verdiği çerçevede ve iradesi de ifsat edilmeksizin fiile rıza göstermiş olması da elzemdir. Aksi durumda o kimsenin rızası, fiili hukuka uygun hale getiremeyecektir.¹⁵⁷⁴

Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar, herkesin malumu olduğu gibi diğer suçlara nispeten ispatı zor olan suçlar arasındadır. Bu suçların sıklıkla mahrem alanlarda, gözden uzak yerlerde işlenmesi, suçun işlendiği anda genellikle mağdur ve failin yalnız olması, kendilerinden başka bu duruma tanık olan kimsenin olmaması, suçun akabinde mağdurun yaşadığı toplumsal ve ruhsal baskının maddi hakikate ulaşmayı zorlaştırması gibi sebepler bu suçun ispatını güçleştiren hususlardan bazılarıdır. Hal böyle olunca cinsel suçların muhakemesinde, kimi zaman vicdani bir kanaat edinmek için yeterli deliller elde edilememektedir. Ayrıca bu suçların muhakemesinde sanıkların istikrarlı beyanları, mağdurun cinsel davranışa rızası olduğu şeklindedir. Rızanın varlığı da cinsel suçun oluşup oluşmadığının tespiti açısından önem arz etmektedir.

- *Cinsel Saldırı Suçu Açısından Rıza*

¹⁵⁷³ “*Mağdure hakkında 15.03.2021 tarihli Hatay Devlet Hastanesi tarafından düzenlenen sağlık kurulu raporuna göre, mağdurenin sağır- dilsizlik nedeniyle, söz konusu eyleme geçerli bir rıza gösteremeyeceği ve direnme olasılığının bulunmadığı...*” Yargıtay 9. CD. E.2023/12288, K. 2024/292, <https://kazanci.com.tr/>, T.15.01.2024 (E.t. 23.03.2024)

¹⁵⁷⁴ Şare, “Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlarda İlgilinin Rızası”, 979 vd.

Cinsel özgürlüğe dair haklar, kişilerin üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği haklardır. Bu sebeple bir kimse cinsel bir davranışa rıza gösteriyorsa, bu rızası hukuken geçerlidir. Ancak elbette yukarıda ifade ettiğimiz gibi bu hal yine hukukun çizdiği çerçeveye içerisinde söz konusudur. Bir kimse cinsel ilişkiye açıkça yahut zımnen rıza gösterebilir. Ancak çocuklarının duymasından endişe ettiği için cinsel davranışa karşı o anda sesini yükseltmeyen bir annenin zımnen bir rızası olduğu ileri sürülemeyecektir.¹⁵⁷⁵ Kişi, bu rızasını henüz cinsel davranışlar başlamadan evvel gösterebileceği gibi cinsel davranışlar devam ederken de rıza beyanında bulunabilir veya hal ve hareketleri ile cinsel ilişkiye razı olduğunu ifade edebilir. Rızanın varlığı yahut yokluğu suçun maddi unsuruna dair bir değerlendirmedir. Bahse konu maddi sorunun çözümü için bir şüphenin varlığı halinde bu hal sanık lehine yorumlanacaktır. Şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği mağdur ile sanık arasında vuku bulan cinsel ilişkinin rızayla gerçekleşip gerçekleşmediğine dair şüphe bertaraf edilememişse bu durum sanık lehine yorumlanıp, rıza ile gerçekleştiği kabul edilecektir.¹⁵⁷⁶

- *Çocuğun Cinsel İstismarı Suçu Açısından Rıza*

TCK m.103'ten henüz on beş yaşını doldurmamış çocuklara yönelik ister rızaen isterse de rızası hilafına gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış, cinsel istismar olarak kabul edilirken, yine on beş yaşını doldurmuş ancak fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan çocuklar için de aynı anlayış benimsenmiştir. Kanun koyucu benimsediği anlayıştan, henüz on beş yaşını doldurmayan çocukların cinsel özgürlüklerinin üzerinde tasarruf edemeyecekleri hususunu mutlak olarak kabul etmiş¹⁵⁷⁷ ve bu hususta bu yaş grubu çocukların rızalarını da geçersiz addetmiştir.¹⁵⁷⁸ Hükme bakıldığı takdirde, fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılamamanın cinsel istismar suçu için ön şart olduğu¹⁵⁷⁹ ve kanun koyucunun, fiziksel ve psikolojik olarak belirli bir olgunluğa erişmemiş ve maruz kaldığı cinsel davranışların ne anlama geldiğini, kendi dünyasında nasıl neticeleri

¹⁵⁷⁵ Paksoy, 225.

¹⁵⁷⁶ Şare, "Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlarda İlgilinin Rızası", 997.

¹⁵⁷⁷ "Yargıtay 14.Ceza Dairesi'nin 10/04/2013 tarih 2012/13949 E. 2013/4213 K. sayılı ilamında' ... tüm dosya kapsamından nüfus kaydına göre suç tarihinde 15 yaşından küçük olan mağdurenin rızasıyla sanığın evine giderek sanıkla cinsel ilişkiye girdiği olayda, hukuken rıza açıklama ehliyetine sahip bulunmayan mağdurenin rızasının eylemi hukuka uygun hale getirmeyeceği..." Yargıtay 9. CD. E.2021/6700, K. 2023/8874, <https://kazanci.com.tr/>, T.26.12.2023 (E.t. 24.03.2024)

¹⁵⁷⁸ Yokuş Sevik, "5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Çocukların Cinsel İstismarı ve Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçları", 285.

¹⁵⁷⁹ Alacakaptan, *Suçun Unsurları*, 6.

olacağını öngöremeyen küçüğün rızasını hiçbir şekilde kabul etmediği¹⁵⁸⁰ ve bu kimseleri mutlak olarak koruma altına aldığı anlaşılmaktadır.¹⁵⁸¹

- *Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Açısından Rıza*

Reşit olmayanla cinsel ilişki suçu, TCK'nın 104. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hüküm ile kanun koyucu 15-18 yaş aralığında olup, rızalarıyla cinsel ilişkiye girmeleri hususunu ele almıştır. Esasında bahse konu olan suçun temel şekli şikayete tabi olduğundan, öğretide kanun koyucunun 15-18 yaş aralığındaki çocukların rızalarıyla cinsel ilişkiye girmelerini suç kabul etmediği savunulmuştur.¹⁵⁸² On beş yaşını tamamlamasına karşın fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan çocuklarla girilen cinsel ilişki de rızaları muteber olmayacağından, yine TCK m.103/2 kapsamına girecektir. Reşit olmayanla cinsel ilişkide esasında on beş yaşını ikmal etmiş çocuğun rızasına değer atfedilir ancak bu değer fiili suç olmaktan çıkarmaz. Sadece kişinin eylemi TCK m.104 kapsamında değerlendirilir. Ancak bu yaş gruba çocuğa yönelik cebir, tehdit, hile yahut yukarıda da yer verdiğimiz iradeyi ifsat edecek herhangi bir halin varlığında artık rızadan bahsedilemeyecektir. Bu halde de eylemi TCK m.103 kapsamında olacaktır.¹⁵⁸³

- *Cinsel Taciz Suçu Açısından Rıza*

Öğretide ise cinsel taciz, “bir kişinin bir başkasını rızası olmadan sözle, gözleriyle veya bedeniyle, cinselliğini hedefleyerek rahatsız etmesi” ya da “bireylerin edep ve iffetlerine yönelik rahatsız edici nitelikteki hareketlerde bulunması” şeklinde tanımlanmıştır.¹⁵⁸⁴ 5237 sayılı TCK'nın 105. maddesinde düzenlenen cinsel taciz suçu¹⁵⁸⁵, kişiyi cinsel

¹⁵⁸⁰ “...15 yaşından küçük olan katılan mağdurun rıza açıklamaya ehil olmaması...” Yargıtay 9. CD. E.2023/105533, K. 2023/8877, <https://kazanci.com.tr/>, T.26.12.2023 (E.t. 24.03.2024)

¹⁵⁸¹ Yokuş Sevük, 282. “Tüm dosya kapsamından nüfus kaydına göre suç tarihinde 15 yaşından küçük olan mağdurenin rızasıyla sanığın evine giderek samikla cinsel ilişkiye girdiği olayda, hukuken rıza açıklama ehliyetine sahip bulunmayan mağdurenin rızasının eylemi hukuka uygun hale getirmeyeceği...” Yargıtay 9. CD. E.2021/6700, K. 2023/8874, <https://kazanci.com.tr/>, T.26.12.2023 (E.t. 24.03.2024)

¹⁵⁸² Hafızoğulları ve Özen, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Kişilere Karşı Suçlar*, 169.

¹⁵⁸³ Şare, “Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlarda İlgilinin Rızası”, 1009.

¹⁵⁸⁴ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 396.

¹⁵⁸⁵ Cinsel Taciz madde 105- “(1) Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikayeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına fiilin çocuğa karşı işlenmesi hâlinde altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Suçun;

a) Kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin ya da aile içi ilişkinin sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,

manada rahatsız eden ancak o kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlal etmeyen cinsel davranışlardır.¹⁵⁸⁶ Cinsel taciz suçunun temel hali şikayete tabi olup, bahsedilen menfaat üzerinde ilgilinin serbestçe tasarruf etmesi mümkündür. Bu sebeple cinsel taciz içeren davranışa gösterilen rıza hukuka aykırılığı ortadan kaldırır. Rıza açıklama ehliyetine sahip kimsenin, cinsel tacize göstereceği rıza, failin ceza sorumluluğunu ortadan kaldıracaktır.¹⁵⁸⁷

3.9.1. Rızada İspat Tartışmaları

Öğretide cinsel suçlar için “*isnadı kolay, ispatı zor*” deyimini kullanılmıştır.¹⁵⁸⁸ İspatın bu denli zor olduğu bu suçlarda adaletsiz neticeler doğmaması için diğer suçlara nispeten daha kapsamlı bir araştırmanın yapılması ve bu hususta karar verilirken, fail ile mağdur arasındaki ilişkinin, her iki tarafın da kişisel durumlarının, mağdur beyanının hayatın olağan akışına uygun olup olmadığının, şikayetin yapılma vaktinin, şayet geç şikayet söz konusu ise bunun sebeplerinin titizlikle araştırılarak bir karar verilmesi gerekecektir.¹⁵⁸⁹

Cinsel saldırı suçu açısından mağdurun rızası suçun olumsuz bir unsuru olup, suçun söz konusu olabilmesi için rızanın yokluğu aranır. Mağdurun rızasının varlığı yahut yokluğu, hakim değerlendirmesi ile açığa çıkacak bir husustur. Burada rıza hukuki değerlendirmeye konu olur. Cinsel suçlarda rızanın varlığı ya da yokluğu değerlendirilirken mağdurun beyanı esas alınır. Şayet mağdurun beyanından açıkça anlaşılamiyorsa, bu halde de mağdurun cinsel davranıştan öncesi ve sonrasındaki tavırlarına bakılarak rızanın varlığı ve yokluğu konusunda bir kanaate ulaşılmaya çalışılır.¹⁵⁹⁰

b) Vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruyucu aile veya sağlık hizmeti veren ya da koruma, bakım veya gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler tarafından,

c) Aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,

d) Posta veya elektronik haberleşme araçlarının sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,

e) Teşhir suretiyle, işlenmesi hâlinde yukarıdaki fıkra göre verilecek ceza yarı oranında artırılır. Bu fiil nedeniyle mağdur; işi bırakmak, okuldan veya ailesinden ayrılmak zorunda kalmış ise verilecek ceza bir yıldan az olamaz.”

¹⁵⁸⁶ Artuk vd., *Ceza Hukuku Özel Hükümler*,391; Koca ve Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 377-78.

¹⁵⁸⁷ Çağlasın Yıldız, “Yargıtay Kararları Işığında Cinsel Taciz Suçu ve İncelemesi”, *The Journal of Social Science* 7, sy 14 (25 Eylül 2023): 218.

¹⁵⁸⁸ Kocaoğlu, *Yargı kararları ışığında cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar*, 8.

¹⁵⁸⁹ Yıldız, “Yargıtay Kararları Işığında Cinsel Taciz Suçu ve İncelemesi” 219 vd.

¹⁵⁹⁰ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 233. “23/10/2014 tarihli savcılık beyanında olay tarihinden önce de SSC'nin zorla ilişkiye girdiğini beyan etmesi, mağdurun hazırlık beyanları ile

Yargılamada özellikle cinsel taciz suçunun ispatı ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Suçun bedensel temas içermeksizin işleniyor olması, ispat faaliyeti kısmında yalnızca karşılıklı beyanların söz konusu olmasına ve kimi hallerde ise yalnızca mağdur beyanına dayalı olarak mahkumiyet hükmü tesis edilmesine neden olmaktadır. Bu sebeple cinsel taciz suçu iddiası söz konusu olduğunda kapsamlı bir araştırmanın yapılması¹⁵⁹¹ şayet bu kapsamlı araştırmaya rağmen hiç delil elde edilemeyip, vicdani bir kanı oluşturulamıyorsa bu durumu sanığın lehine yorumlayıp şüpheden sanık yararlanır hükmünün uygulanması gerekecektir.¹⁵⁹²

Esasında muhakeme sürecinde mağdurun cinsel davranışa rızası olmadığını söylemesinin yeterli olduğu, rızasının olmadığını ispatının mağdurdan beklenemeyeceği, mağdurdan cinsel ilişkiye yönelik iradi bir rıza elde ettiğini iddia edenin ispatla yükümlü olduğu öğretide ileri sürülmüştür. Failin açık veya örtülü bir şekilde mağdurdan elde ettiğini iddia ettiği rızayı elde etme şeklini göstermesi gerekmektedir.¹⁵⁹³

mahkemedeki beyanlarının birbirini tam olarak doğrulamaması, olaydan önce zorla ilişkiye girdikten sonra, rıza ile ilişkiye girmesinin ve sevgili olmaya devam etmesinin hayatın olağan akışına uygun olmaması, mağdurun olaydan uzun bir süre sonra SSÇ ile ayrıldıktan sonra şikayetçi olması dikkate alınarak sanık savunmasının aksine mağdurun birbirleriyle tam tutarlı olmayan soyut beyanları dışında SSÇ'nin mahkumiyetine yeter her türlü şüpheden uzak kesin ve inandırıcı delil elde edilemediğinden SSÇ'nin üzerine atılı mağdura karşı çocuğun nitelikli cinsel istismarı ve cebir tehdit veya hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarından beraatine karar vermek gerektiği kanaatine varılarak aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur. ” Yargıtay 9. CD. E.2021/10374, K. 2023/8671, <https://kazanci.com.tr/>, T.20.12.2023 (E.t. 24.03.2024)

¹⁵⁹¹ “...sanıkların, katilani araçla takip edip korna ve ıslık çalmalarının ardından sanıklar ... ile ...'ın, katilani markete girdikten sonra da takip etmeleri şeklinde gerçekleşen eylemlerinin 5237 Sayılı TCK'nın Feyzioğlu ve Taner, *Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçütü Olarak Vicdani Kanaat*, 207. maddesinde düzenlenen kişilerin huzur ve sükununu bozma suçunu oluşturduğu gözetilip uzlaşma kapsamında kalan bu suçtan dolayı uzlaşma girişiminde bulunulduktan sonra neticesine göre hükümler kurulması gerekirken suç vasfının tayininde yanılğıya düşülerek yazılı şekilde cinsel taciz suçundan beraat kararları verilmesi ...” şeklindeki açıklamalar nazara alındığında...” Yargıtay 4. CD. E. 2022/11324, K. 2022/24077, T.30.11.2022, <https://kazanci.com.tr/>, (E.t. 24.03.2024).

¹⁵⁹² Feyzioğlu ve Taner, *Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçütü Olarak Vicdani Kanaat*, 207.

¹⁵⁹³ Coşkun, *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*, 234.

Elbette mağdurun söz konusu cinsel suça rızası olup olmadığı tespit edilirken, olayın gerçekleşme şekli¹⁵⁹⁴, mağdur ile sanığın bu süreçteki durumları¹⁵⁹⁵ ve tepkileri¹⁵⁹⁶ günlük hayat tecrübeleri ölçü alınarak hakim tarafından değerlendirilip, bir neticeye vardırılmalıdır. Mağdurun failden gelen cinsel davranışa rıza gösterip göstermediği mağdurun halinden anlaşılabilirliği¹⁵⁹⁷ gibi şayet mağdurun cinsel davranışa rızası olup olmadığı iradesinden anlaşılamiyorsa, karşı çıkmıyor, ses çıkarmıyor yahut direnmiyorsa, rızası var şeklinde yorum yapılabileceği öğretide ileri sürülmüştür.¹⁵⁹⁸

Yargıtay da bazı kararlarında bu anlayışı benimsemiştir.¹⁵⁹⁹ Ancak kanaatimizce bu anlayış her zaman doğru olmayacaktır. Zira mağdur içinde bulunduğu durumun vahameti

¹⁵⁹⁴ “... ve gelişim çağındaki bir kızın herhangi bir tehdit ve cebir olmaksızın bir kafenin tuvaletinde ilişkiye rıza göstermesinin hayatın olağan akışına uygun olmaması ve tüm dosya kapsamı bir arada düşünüldüğünde ssç'nin üzerine atılı suçu birden fazla kez ve tehdit ile gerçekleştirdiği kanaatine varılmakla cezalandırılması cihetine gidilmiştir.” Yargıtay 9.CD. E. 2021/10574, K. 2023/8422, T.13.12.2023, <https://kazanci.com.tr/>, (E.t. 24.03.2024).

¹⁵⁹⁵ “Mağdurenin aşamalarda olayları detaylı anlattığı, sanığın kendisi ile ilişkiye girdiğini açıkça beyan ettiği, her ne kadar ilişkinin rızaya dayalı olmadığını beyan etmiş ise de mağdurenin bu cinsel ilişkileri rızaya dayalı yaşadığı, sanık ile rızası dahilinde yolculuk yapıp yolculuklar sırasında ve sonrasında ... ilçesinde cinsel ilişkiye girdiği, ancak yaşı ile aile içi ilişkileri itibari ile meşru olmadığını bildiği, kendisinden yaşça çok büyük ve evli olan sanık ile bu cinsel ilişkilerini rızaya dayalı olduğunu söylemesi halinde aile ve toplum içinde kendisini zor durumda bırakacağını bildiğinden ilişkinin rızaya dayalı olmadığını söyleyerek aile içindeki olası baskı veya utanç duygusundan kurtulmak için rıza yönünden farklı beyanda bulunduğu...” Yargıtay 9.CD. E. 2023/6360, K.2023/8309, T.12.12.2023, <https://kazanci.com.tr/>, (E.t. 24.03.2024).

¹⁵⁹⁶ “Sanık evde iken , sanık ilgilenmediği için , sanığın rahatı kaçmaması için küçük çocuğa bakmak için eve gelen mağdureye masaj öğretme bahanesi ile vücuduna dokunma izni aldığı , 14 yaşında henüz ergenliğe yeni girmiş bir çocuk olan mağdurenin kendilerine ailece destek olan halasının kocasını kendisini çok yakın birisi olarak gördüğü , şehvet amaçlı bir eylemde bulunmayacağını düşünerek izin verdiği , ancak masaj sınırlarını aşarak kendisini tatmine yönelik eylemlere başlayan , bu amaçla mağdurenin göğüslerine , göğüs uçlarına ellemeye çalışan sanığın mağdurenin sutyeni olması nedeni ile bunu ani bir hareket ile yapamadığı , mağdurenin ne yaptığını anlaması ile buna rıza göstermediği ve bunu sanığın sözlü olarak ifade etmesi ile ... olup önünden kalktığı anlaşılmıştır.” Yargıtay 9.CD. E. 2023/10938, K. 2023/8349, T.12.12.2023, <https://kazanci.com.tr/>, (E.t. 24.03.2024).

¹⁵⁹⁷ “...Tüm bu hususlar birlikte gözetildiğinde, sanık ile katılanın olay gecesi tanışmalarının ardından para karşılığında cinsel ilişkiye girmek için anlaşmış oldukları taraf anlatımları ile sabit ise de, katılanın cinsel ilişki sonucunda vücudunda meydana gelen yaralanmaların niteliği itibariyle ilişkinin rıza dışında gerçekleşmiş olduğunu gösterdiği, olayın adli mercilere yansıma şekli ve zamanı göz önüne alındığında katılanın sanığın sübut bulan eylemine karşı koyma iradesinin açık olduğu, yine katılan ile sanığın olay gecesi tanışmış olmaları karşısında katılanın kendi namus ve haysiyetini ortaya koyacak şekilde iftira atmasını gerektirir mahiyette sanıkla arasında dosyaya yansıyan bir husumet bulunmadığı, bu doğrultuda sanığın nitelikli cinsel saldırı suçundan cezalandırılmasına yeter, her türlü şüpheden uzak, kesin, inandırıcı ve somut delillerin olduğu görülmekle...” Yargıtay 9.CD. E. 2023/12355, K. 2023/8420, T.13.12.2023, <https://kazanci.com.tr/>, (E.t. 24.03.2024).

¹⁵⁹⁸ Coşkun, 234.

¹⁵⁹⁹ “... Şehir merkezindeki bir otelde zorla cinsel saldırıya mağruz kaldığını ileri süren müştekinin suça direnç gösterdiğine ilişkin adli raporlarında bir bulgunun bulunmadığı, zorla saldırıya mağruz kaldığı sırada bağıırıp çağırdığına, direndiğine ilişkin müştekinin bir beyanının bulunmadığı, yardım istemesinin şüpheli ile tartışmasından sonra gerçekleştiği anlaşıldığından cinsel

nedeniyle korku veya çaresizlik hissedip mukavemet gösterememiş yahut birden fazla kişinin cinsel saldırısına uğrayıp onlara direnmiş iken sonraki faile rıza göstermek mecburiyetinde kalmış olabilir. Bu durumda mağdurun direnmesi koşullar içerisinde anlamsız hale gelebilecektir. Ayrıca AİHM de bu hususta mağdurun olayın vahametinden ötürü travmatize olabileceğini, olay anında saldırgana direnmeme şeklinde pasif bir karşılık verebileceği ihtimalini gözetmektedir.¹⁶⁰⁰

Cinsel suçlarda ispatı zorlaştıran pek çok sebep olduğuna daha evvel de sık sık değindik. Yargıtay'ın rızada mağdur beyanının değerlendirilmesi konusunda dikkat ettiği bu hususları kısaca tekrar etmekte fayda vardır. Yargıtay rıza konusundaki tartışmaları ele alırken benimsediği birkaç ölçütten yola çıkmaktadır.

- *Fail ile mağdurun daha önceki tanışıklığı*

Yargıtay rıza konusundaki tartışmaları ele alırken, mağdur ile failin daha evvel bir tanışıklığı olup olmadığı yahut mağdur ile fail arasında bir kan bağıının bulunup bulunmadığı hususlarının üzerinde durmaktadır. Zira mağdur ile failin olaydan evvel bir tanışıklığı söz konusu ise bu durum kimi hallerde husumet sebebi olarak karşımıza çıkarken kimi hallerde ise eylemin mağdurun rızası ile yapılmasına karşın toplum baskısı endişesiyle rızası yokmuş gibi davranmasıyla sonuçlanmaktadır.¹⁶⁰¹ Tüm bu incelemeler neticesinden mağdurun faile iftira atmasını gerektirecek bir sebebin olmaması – itibar karinesi- de Yargıtay için bir ölçüttür.¹⁶⁰²

saldırı suçundan kanıt yetersizliğinden...” Yargıtay 9.CD. E. 2022/4090, K. 2022/5657, T.07.06.2022, <https://kazanci.com.tr/>, (E.t. 24.03.2024).

¹⁶⁰⁰ AİHM, M.C. v. Bulgaria, no.39272/98, 4 Aralık 2003, [https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid-%22:\[%22001-61521%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid-%22:[%22001-61521%22]}) (E.t. 24.03.2024)

¹⁶⁰¹ “*olay günü mağdurenin teklifi ve rızası ile olay yeri olan boş metruk binada buluştukları, burada sanık ...'ın mağdureye yönelik organ sokma boyutuna varmayan bir takım cinsel davranışlarda bulunduğu, sanığın mağdureye yönelik söz konusu eylemleri gerçekleştirdiği esnada tanık Fahrettin'in olayı görmesi üzerine mağdurenin yaşadığı sosyal çevrenin etkisi ve ayıplanma duygusu ile sanığın kendisini zorla söz konusu yere götürdüğü ve kendisine yönelik cinsel saldırıda bulunduğu yönünde şikayette bulunduğu kabul edilmiş, mahkememiz kabulü uyarınca sanık ...'ın olay esnasında mağdure ile cinsel ilişkiye girmediği ve söz konusu eylemini 15 yaşını tamamlamış olan mağdurenin rızası ile gerçekleştirdiği dikkate alındığında sanığın üzerine atılı "Çocuğun cinsel istismarı" suçunun unsurlarının gerçekleşmemesi nedeniyle 5271 Sayılı Kanun'un 223/2-a maddesi uyarınca beraatine karar verilmiştir. "şeklinde hüküm kurulmuştur.” Yargıtay 9. CD., E. 2021/6695, K.2023/1818, T.29.03.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 25.03.2024).*

¹⁶⁰² 19.08.2025 13:28:00 “*Cinsel dokunulmazlığa karşı suçların niteliği gereği bu suçlarda sanık ve mağdur beyanı, bu beyanı destekleyen doktor raporları, sanık ve mağdur arasında iftira atmayı gerektirecek bir husumetin*

- *Mağdurun Anlatımlarının Hayatın Olağan Akışına Uygun olması*

Hayatın olağan akışına aykırı olma ifadesiyle kastedilen, gündelik yaşamın kendi iç dinamikleri ile sürmesi, bu akışın içinde ise alışılmış davranışların sürdürülmesidir. Bu ifadeye Yargıtay kararlarında çok sık rastlamaktayız. Yargıtay, mağdur ile failin içinde buldukları durumu değerlendirirken, mağdurun verdiği tepkiyi hayatın olağan akışına aykırı bulduğu takdirde şüphenin varlığından söz etmekte ve kararlarını da bu doğrultuda vermektedir. Örneğin; mağdurun kaçma, bulunduğu yeri terk etme imkanı varken terk etmemesi¹⁶⁰³, mağdurun faille olaydan sonra görüşmesi¹⁶⁰⁴ yahut cinsel saldırının evde başkaları varken yaşandığını iddia etmesi hayatın olağan akışına uygun değildir.¹⁶⁰⁵ Ayrıca Yargıtay, olayın koşullarını kendi içinde değerlendirerek, toplum baskısına maruz kalmayı göze alarak şikayetçi olmayı, mağdur beyanının güvenilirliğini destekleyen bir unsur olarak kabul etmiştir.¹⁶⁰⁶

- *Yetkili Makamlara Bildirimde Bulunmakta Geç Kalınması*

bulunup bulunmadığı birlikte değerlendirilerek suçun sübutu hakkında karar verilebileceği... ” YCGK, E. 2022/9-60, K.2023/613, T. 22.11.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 25.03.2024). “Her ne kadar sanık aşamalarda savunmalarında suçlamayı reddetmiş ise de öz çocuğu olan mağdurenin ona yönelik iftira atması için makul hiçbir sebebin bulunmaması...” Yargıtay 9. CD., E. 2021/15271, K.2023/8424, T.13.12.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 25.03.2024). “Sanık ile aralarında tanışıklık ve husumet bulunmayan sanığa suç atmalarının hayatın olağan akışına aykırı olduğu...” Yargıtay 9. CD., E. 2023/11146, K.2023/7964, T.04.12.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t. 25.03.2024).

¹⁶⁰³ “Gece saat 03:00 sıralarında cinsel saldırıya uğrayan katılanın sabah 07:00’ye kadar aynı evde beklemesinin hayatın olağan akışına aykırı olduğu anlaşılmalı sanık ...’ın katılan ...’a yönelik olarak üzerine atılı “Nitelikli Cinsel Saldırı” suçunu işleyip işlemediğine dair ‘şüphe’ hasıl olduğu, herhangi bir soruna ilişkin şüphenin, mutlaka sanık yararına değerlendirilmesi gerektiği, şüpheden sanık yararlanır ilkesinin gereği olarak sanığın bir suçtan cezalandırılmasına karar verilebilmesinin temel şartının, suçun hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak kesinlikte ispat edilebilmesi olduğu...” Yargıtay 9. CD., E. 2023/10506, K.2024/209, T.11.01.2024, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.25.03.2024).

¹⁶⁰⁴ “23/10/2014 tarihli savcılık beyanında olay tarihinden önce de SSÇ’nin zorla ilişkiye girdiğini beyan etmesi, mağdurun hazırlık beyanları ile mahkemedeki beyanlarının birbirini tam olarak doğrulamaması, olaydan önce zorla ilişkiye girdikten sonra, rıza ile ilişkiye girmesinin ve sevgili olmaya devam etmesinin hayatın olağan akışına uygun olmaması...” Yargıtay 9. CD. E.2021/10374, K. 2023/8671, <https://kazanci.com.tr/>, T.20.12.2023 (E.t. 24.03.2024)

¹⁶⁰⁵ Bacaksız ve Bayzit, “Yargıtay’ın Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarda İspata Yaklaşımı, 397-98.

¹⁶⁰⁶ “Mağdurun ailesi ile sanık arasında iftira atmayı gerektirir bir husumet bulunmadığı gibi sanığın bu yönde somut bir iddiasının da olmadığı, olayların ortaya çıkış biçimi, mağdurun yaşı ve bir erkeğin başka bir erkek tarafından cinsel istismara/saldırıya uğradığı yönünde iftira ve kurguda bulunmasının toplum yapısından kaynaklanan sosyal baskıya maruz kalma ihtimali itibarıyla de beklenilebilir bir durum olmadığı gözetildiğinde mağdur ...’ın beyanlarına itibar edilmiş;” Yargıtay 9. CD. E.2023/10697, K. 2023/7353, <https://kazanci.com.tr/>, T.08.11.2023 (E.t. 24.03.2024)

Mağdurun olaya dair şikayetini geç yapmış olması hem yargı mercilerinde şüpheye yol açmakta hem de olaya dair ispat faaliyetini zorlaştırmaktadır.¹⁶⁰⁷ Yargıtay da şikayette geç kalma hususuna genel olarak mağdur olan kimsenin toplum nazarında kötü görünmemek, kınanmamak için sosyal konumundan ötürü söz konusu olduğu yönünde kararlar verirken¹⁶⁰⁸ kimi zaman ise mağdurun şikayette geç kalmasının haklı bir gerekçesi varsa ve var olan diğer delillerle beyan destekleniyorsa hayatın olağan akışına uygun kabul etmekte ve mahkumiyet hükmü tesis etmektedir.¹⁶⁰⁹

- *Mağdurun Çelişkili Beyanları*

Yargıtay rıza konusundaki tartışmaları ele alırken mağdurun beyanlarının samimi ve tutarlı olması hususunu da önemsemektedir. Zira mağdurun muhakemenin başından

¹⁶⁰⁷ “Mağdur ...'un yargılama sırasında gözlemlenen tutum ve davranışları da dikkate alınarak, olayın üzerinden 2 yıl geçtikten sonra şikayetçi olduğuna ilişkin soyut iddiası sanığın mahkumiyeti için yeterli görülmemiş...” şeklindeki gerekçesiyle sanığın beraatine karar vermiştir.” Yargıtay 9. CD. E.2021/10499, K.2024/138, <https://kazanci.com.tr/>, T.10.01.2024 (E.t. 24.03.2024)

¹⁶⁰⁸ “Kayda göre on altı yaşında bulunan tutanan mağdure ile sanığın arasında önceki dayalı tanışıklık bulunduğu, 31.05.2013 günü adı geçenlerin sanığın isteği ile buluşmaları ile ilerleyen saatlerde sanığın ikametine gittikleri, anılan mahalde buldukları sırada sanığın, mağdurenin rızası hilafına adı geçenle vajinal yoldan cinsel ilişki yaşadığı iddiasıyla görülmekte olan yargılama neticesinde mahkemesince sanığın savunmalarında istikrarlı surette mağdure ile ilki 2012 yılının Ekim ayında olmak üzere birden çok kez rıza dahilinde vajinal yoldan ilişki yaşadığını beyan etmesi, tanık anlatımları, mağdurenin rızası ile sanığın ikametine giderek olay sırasında bağırıp yardım istememesi, olayın intikalinin 08.10.2013 tarihinde mağdurenin yirmi haftalık gebe olduğunun tespiti üzerine gerçekleşmesi, isnat edilen suçlamanın ağırlığına göre daha öncesinde herhangi bir müracaatın bulunulmaması ve tüm dosya kapsamı itibarıyla eylemlerin işlenmesinde mağdurenin rızasının bulunduğu kabulüyle ...” Yargıtay 9. CD., E. 2023/7558, K.2023/8810, T.25.12.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.25.03.2024).

¹⁶⁰⁹ Bacaksız ve Bayzıt, “Yargıtay’ın Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarda İspata Yaklaşımı, 397-98.
“ Sanık ...'in katılan mağdureler ... ve ...'in babası olup olay tarihi olan 2009-2010 yılları arasında aynı evde birlikte yaşadıkları, katılan mağdurelerin annesinin ölmeden önceki son döneminde hasta olup tedavi gördüğü ve kısmen de yatağa bağlı olduğu, sanığın 2009 yılı Kasım ayından itibaren şikâyet tarihine kadar evde yalnız kaldıkları zamanlarda ve genellikle alkol aldıktan sonra çok kez kızı ...'ü vücudunun değişik yerlerine ve cinsel organına elleyerek ve okşayarak cinsel saldırıda bulunduğu, katılan mağdurenin korktuğu için olayı kimseye söyleyemediği, sanığın küçük kızı ...' i de 2010 yılı Ekim ayından itibaren yine aynı evde kimsenin olmadığı zamanlarda 2-3 kez kanepeye çağırarak yanına uzanıp boynundan öpmek ve vücuduna sürtünmek sureti ile cinsel istismarda bulunması ve küçük ...' in de bu olanları ablası ...' e anlatması üzerine ...' ün şikâyet etmeye karar vererek kardeşi ile birlikte polise başvurduğu, bu şekilde ortaya çıktığı ve geliştiği kabul edilen olayda; katılan mağdurelerin birbirleri ile örtüşen ayrıntılı tutarlı beyanlarına ve beyanlarını destekler mahiyetteki Adli Tıp Kurumu 6. İhtisas Kurulunun 18.09.2013 tarihli rapor içeriğine dayanarak, lehe kanun değerlendirmesi yapılmış ve sanığın suç tarihinde yürürlükte olan 5237 Sayılı Kanun lehe görülerek beden veya ruh sağlığını bozacak şekilde cinsel saldırı ve çocuğun cinsel istismarı suçundan cezalandırılmasına karar verilmiştir. Yargılamada dinlenen tanıklar, sanığın yakınları olup katılan mağdurelerle aynı evde sürekli birlikte yaşayan konumları bulunmadığı ve katılan mağdurelerin 1 yıl sonra şikâyetçi olmaları, konumları dikkate alındığında hayatın olağan akışına aykırı bir durum olmadığı değerlendirilmiştir. Yargıtay 9. CD., E. 2023/8335, K.2024/204, T.11.01.2024, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.25.03.2024).

sonuna kadar istikrarlı beyanlarının olması, yine anlatımlarının kendi içerisinde mantıklı ve tutarlı olması beyanlarına itibar edilebilmesi için önemlidir. Aksi bir durumda yine şüphe hasıl olacak ve bu şüphe sanık lehine yorumlanacaktır. Yargıtay rıza yönünde çelişkinin bulunması halinin cinsel ilişki eyleminin varlığını şüpheye düşürmeyeceğini, sadece rıza kısmının tespiti hususunda bu çelişkilerin önemli olduğunu hüküm altına almıştır.¹⁶¹⁰

- *Mağdurun Direnç Göstermesi ve Yardım Çağırma İmkânı Varken Bu İmkândan Faydalanıp Faydalanmadığı*

Rıza konusunda belki de en çok ileri sürülen husus mağdurun faile direnip direnmemesidir. Normal şartlar altından bir kimseye yöneltilmiş saldırıya karşı o kişinin mukavemet göstermesi beklenir.¹⁶¹¹ Bu mukavemet gösterisi mağdurun gücü ve dayanıklılığı nispetinde olabilir. Mağdurun rızası olmadığı bir saldırıya direnmesi, karşı çıkması ve saldırıdan kurtulmaya çalışması beklenen bir olgudur.

Kimi hallerde mağdur failden çok korktuğu yahut alkol ya da uyuşturucu etkisi altında olduğu için cinsel saldırıya direnemeyebilir. Elbette bu hallerde mağdurun direncinin kırıldığını kabul etmek gerekecektir. Ancak bu ve benzeri durumlar olmaksızın, mağdurun cinsel saldırıya direnmemesi¹⁶¹² veya yardım çağrısında bulunmaması¹⁶¹³

¹⁶¹⁰ “Mağdurenin aşamalarda olayları detaylı anlattığı, sanığın kendisi ile ilişkiye girdiğini açıkça beyan ettiği, her ne kadar ilişkinin rızaya dayalı olmadığını beyan etmiş ise de mağdurenin bu cinsel ilişkileri rızaya dayalı yaşadığı, sanık ile rızası dahilinde yolculuk yapıp yolculuklar sırasında ve sonrasında ... ilçesinde cinsel ilişkiye girdiği, ancak yaşı ile aile içi ilişkileri itibari ile meşru olmadığını bildiği, kendisinden yaşça çok büyük ve evli olan sanık ile bu cinsel ilişkilerini rızaya dayalı olduğunu söylemesi halinde aile ve toplum içinde kendisini zor durumda bırakacağını bildiğinden ilişkinin rızaya dayalı olmadığını söyleyerek aile içindeki olası baskı veya utanç duygusundan kurtulmak için rıza yönünden farklı beyanda bulunduğu, rıza yönündeki çelişkinin, cinsel ilişki eylemlerinin gerçekliğini şüpheye düşürmeyeceği...” Yargıtay 9. CD., E. 2023/6360, K.2023/8309, T.12.12.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.25.03.2024).

¹⁶¹¹ “Fiilin icrasına başladığı ancak katılanın etkin bir şekilde direnmesi ve sanıktan bir an için kurtulan mağdurun kendisini lavaboya kilitlemesi sebebiyle eylemini tamamlayamadığının kabulüyle sanığın sabit olan eyleminin nitelikli cinsel saldırıya teşebbüs suçunu oluşturduğu anlaşıldığından...” Yargıtay 9. CD., E. 2023/7362, K.2023/8976, T.27.12.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.25.03.2024).

¹⁶¹² “Her ne kadar mağdurenin, sanığın kendisi ile zorla cinsel ilişkiye girdiğini beyan ettiği görülmüş ise de; mağdurenin gerek soruşturma aşamasındaki gerekse Mahkemedeki beyanında, sanıkla evlenmek için evden kaçtığını ve rızası ile sanığın arabasına bindiğini, ayrıca 25.07.2012 tarihli celsedeki beyanında sanığın “Zaten evleneceğiz” demesi üzerine kendisinin de ilişkiye rıza gösterdiğini beyan ettiği...” Yargıtay 9. CD., E. 2021/6212, K.2023/6250, T.11.10.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.26.03.2024).

¹⁶¹³ “...mağdurenin sanığın evindeki yan odaya geçtiklerinde herhangi bir direnme sesi duymadıklarını, sanığın ve mağdurenin cinsel ilişkiden sonra yanlarına geldiklerinde mağdurede herhangi bir darp, cebir izine rastlamadıklarını belirtmeleri, adli muayene raporunda da herhangi bir zorlama ve darp

eyleme rızası olduğu şeklinde yorumlanır.¹⁶¹⁴ Kimi hallerde ise mağdur, dirense bile netice alamayacağını düşünüp faile karşı koymayıp itaat ederek, fiile katlanmayı tercih etmektedir. Böyle bir halde mağdur sıklıkla eyleme rıza gösterdiği yorumuyla karşı karşıya kalmaktadır. Esasında rızanın olduğu bir cinsel ilişkiyi, rızanın olmadığı ama mağdurun da faile itaat edip karşı koymadığı bir cinsel saldırıdan ayırmak kolay olmamaktadır. Bu sebeple mağdurun faile direnmeyi başaramasa bile açıkça istemediğine dair iradesini belli etmesi gerekli ve yeterlidir.

Mağdurun direnç göstermesi üzerine failin eylemini yarım bırakması¹⁶¹⁵ ya da eylemi tamamlamaya güç yetirememesi mümkündür.¹⁶¹⁶ Zira mağdurun mukavemeti neticesinde hem mağdurun hem de failin bedeninde zorlanmaya ve direnmeye bağlı olarak bazı izler oluşabilir. Bu izler tırnak izleri, diş izleri, vücuttan oluşan morarmalar, kızarıklıklar şeklinde söz konusu olabilir.¹⁶¹⁷ Mağdurun vücudundaki buna benzer izler ve harabiyetler cinsel davranışın mağdurun rızası hilafına vuku bulduğu yönünde kanaat oluşturabilir.

izine rastlanılmaması dikkate alındığında, sanığın mağdurenin rızası doğrultusunda ilişkiye girdiği anlaşıldığından, müsnet suçun yasal unsurları oluşmadığından beraatine karar verildiği anlaşılmıştır.” Yargıtay 9. CD., E. 2023/11575, K.2023/7405, T.08.11.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.26.03.2024).

¹⁶¹⁴ “Sanık ... hakkında çocuğun cinsel istismarı suçundan TCK.103/1-b, maddesi uyarınca cezalandırılması için kamu davası açılmış isede mağdurenin tüm ilişkileri rızası ile olduğu mağdure ilk ilişkiden sonra ailesinden bu durumu sakladığı aksine sanık ... la ilişkiye devam ettiği yetkili makamlara kolluk kuvvetlerine şikayet etme imkanı varken bunu yapmadığı vücudunda zorlamayı gerektirir herhangi bir darp ve cep izine rastlanmadığı dolayısı ile ilişkinin rızaya dayanıldığı birden fazla suretle gerçekleştiği anlaşılmakla...” Yargıtay 9. CD., E. 2023/5026, K.2023/8307, T.12.12.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.26.03.2024).

¹⁶¹⁵ “28 Mart günü sanığın ısrarı üzerine katılan mağdurenin sanıkla buluşmayı kabul ettiği, sanığın katılan mağdureyi aracına alarak Silivri istikametine götürdüğü ıssız bir bölgede durarak katılan mağdureyle birlikte arka koltuğa geçmeyi önerdiği, katılan mağdurenin reddettiği sırada sanığın katılan mağdurenin elini tutup katılan mağdureyi öptüğü, ancak katılan mağdurenin direnmesi üzerine sanığın eylemlerini sürdürmüyerek katılan mağdureyi evine bıraktığı...” Yargıtay 9. CD., E. 2023/3801, K.2023/8451, T.14.12.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.26.03.2024).

¹⁶¹⁶ “Sanığın dış dünyaya yansıyan eylemlerinin ve bu bağlamdaki sözlerinin şüpheye yer bırakmayacak surette vücuda organ sokmak suretiyle nitelikli cinsel saldırı suçunu işleme kastını açıkça ortaya koyduğu, fiilin icrasına başladığı ancak katılanın etkin bir şekilde direnmesi ve sanıktan bir an için kurtulan mağdurun kendisini lavaboya kilitlemesi sebebiyle eylemini tamamlamadığının kabulüyle...” Yargıtay 9. CD., E. 2023/7362, K.2023/8976, T.27.12.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.26.03.2024).

¹⁶¹⁷ “Mahkemece,”... sanıkta mağdure ile iki kez ilişkiye girdiğini kabul etmektedir, ancak bu ilişkinin mağdurenin rızası ile olduğunu belirtmektedir, olayın gelişim aşamaları değerlendirildiğinde, diş kırığı, dizde ve bacaklarda çeşitli çok sayıda morluklar ve diş kırığının olduğu yanak bölgesinde hassasiyet, ilişkinin rıza ile olmadığını göstermektedir, rızası ile ilişkiye giren bir kişinin, şoka girmeyeceği gibi kendine gelir gelmez derhal hastaneye ve polis merkezine müracaat etmez...” Yargıtay 9. CD., E. 2021/15422, K.2023/8289, T.11.12.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.26.03.2024).

Mağdurun bağırması, ağlaması, yalvarması, kurtulmaya çalışması, faili vazgeçirmek için ikna etmeye çalışması, çaresiz hissedip çok zarar görmemek için saldırının bitmesini beklemesi de direnmektir.¹⁶¹⁸

Bu hallerin aksine mağdurun hiç karşı koymaması¹⁶¹⁹, yardım istememesi¹⁶²⁰, kaçma imkanı varken kaçmaması mağdurun direndiği şeklinde yorumlanmaz. Özellikle cinsel suçların organ ve sair cisim sokulması suretiyle işlenen nitelikli hallerinde, mağdurun direnmesi halinde mağdurun vücudunda iz kalması muhtemeldir. Ancak cinsel suçlarda mağdurun vücudunda iz olmaması direnmediği, her zaman cinsel davranışa rıza gösterdiği şeklinde yorumlanmamalıdır.¹⁶²¹ Yukarıda da bahsettiğimiz gibi mağdurun korkması, umutsuzluğa düşmesi, alkol yahut uyuşturucu etkisinde olması gibi hallerde, eyleme direnememesi de mümkündür.

Esasında cinsel suçlarda ispat konusunda yaşanan büyük sıkıntılardan biri de *rızanın* ispatı hususunda yaşanmaktadır. Mağdur direnmemişse yahut mağdura yönelik bir cebir uygulanmamışsa rızanın olduğu yönünde yanlış bir anlayış söz konusu olabilmektedir. Bazı hallerde cinsel suç mağduru, içinde buldukları duruma katlanmak zorunda kalmaktadır. Şiddete şiddetle cevap vermeyip yalnızca hayır demekte ve sessiz kalmaktadır. Kadınların bu hallerde gösterdiği ümitsizlik tepkisi, eyleme razı olduğu

¹⁶¹⁸ “...katılanın karşı koyması üzerine araçta bulunan plastik saplı testereyi alarak katılanın boğazına dayadığı, kendisini çok arzuladığı karşı çıkması durumunda kendisini kesebileceğini söyleyerek katılana karşı cebir ve şiddette bulunduğu ve katılanın sol el serçe parmağının testerenin değmesi sonucu kanamaya başladığı ve sanığın bu direnme sırasında cinsel birleşmeyi sağlayamadığı ve katılanın yalvarmaları sonucu sanığın eylemini gerçekleştirmeden eylemine son verdiği...” Yargıtay 9. CD., E. 2023/1353, K.2023/8188, T.07.12.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.26.03.2024).

¹⁶¹⁹ “...olay günü kendi rızası ile sanıkla gezdiğini ve olayın geçtiği parka gittiğinin mağdurun rızası ile sanıkla ağaçlık bir alanda seviştiklerini, sanığın cinsel organını mağdurun vücuduna sürdüğü esnada mağdurun bu duruma direnç göstermediğini, bağırarak yardım almaya çalışmadığını, dolayısıyla sanığın cinsel eylemlerine rıza gösterdiğini, mağdur anlatımlarında sanık savunmasında ve dinlenen tanık beyanlarından anlaşıldığı...” Yargıtay 9. CD., E. 2021/11849, K.2023/7217, T.06.11.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.26.03.2024).

¹⁶²⁰ “...Bu ilişkinin zora dayalı olduğu mağdure tarafından iddia olunmuş ise de eylemin gerçekleştiği yer evin içerisinde mağdurenin kardeşlerinin oluşu, herhangi bir ses çıkmayışı, bu nedenle evden kimsenin durumdan haberdar olmayışı, üstelik olay tarihi ve şikâyet tarihi arasındaki süre gözetildiğinde mağdurenin zora dayalı olduğu yönündeki iddialarının temelsiz olduğu, kendi durumunu kurtarmaya yönelik olduğu anlaşılmış, cinsel ilişkinin rıza ile gerçekleştiği sonucuna varılmıştır.” Yargıtay 9. CD., E. 2021/7528, K.2023/7669, T.22.11.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.26.03.2024).

¹⁶²¹ “...mağdur ... hakkında tanzim edilen Adli Tıp Raporuna göre mağdurdurda akıl hastalığı veya zeka geriliği bulunmadığı, beyanlarına itibar edilebileceği, anal bölgede lezyon veya nedbe dokusu tespit edilemediği ancak rıza, tehdit veya kayganlaştırıcı kullanımı durumlarında herhangi bir bulgunun oluşmayabileceğinin belirtildiği...” Yargıtay 9. CD., E. 2023/10761, K.2023/7209, T.06.11.2023, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.26.03.2024).

şeklinde yorumlanabilmektedir. Rızanın varlığı değerlendirilirken, failin kullandığı güç ve mağdurun gösterdiği direnç dikkate alınmakta; ancak bazı durumlarda mağdurlar hayatta kalabilmek için saldırıya katlanmak zorunda kalabilmektedir.¹⁶²²

Kadının bedeninde cebir izlerinin bulunmaması, rızasının olmadığını ispat etmeyi zorlaştırmakta ve bu tespiti saldırganın eylemlerine dayandırma riskini doğurmaktadır. Kadının kendini savunabilmek için göstereceği direnç de kendi vücut yapısına, saldırgan ile arasındaki fiziksel farklılığa, yer ve zamana göre değişebilmekte ve kimi hallerde içinde bulunulan koşullar direnç göstermeyi anlamsız hala getirebilmektedir. Bu sebeplerle kadından kanun koyucunun hayır demek dışında bir direnç beklememesi gerektiği, bu beklentinin mağdurun dayak yemesini beklemek şeklinde vuku bulabileceğini, ayrıca psikolojik verilerin ciddi korkuların mağdurlarda dondurucu bir şok etkisi oluşturduğunu ve mağdurların kendilerinden isteneni yaptığını göstermektedir. Cinsel suçların söz konusu olduğu davalarda, rızadan bahsedebilmek için dışsal davranışların içsel duygularla uyumlu olması gerektiği ancak bu halde rızadan bahsedilebileceği öğretide savunulmuştur.¹⁶²³

Bu konuda İtalyan Yüksek Mahkemesi de bir kadının davranışları veya giyim tarzının, cinsel ilişkiye rıza gösterdiği şeklinde yorumlanamayacağı yönünde bir karar vermiştir.¹⁶²⁴

“Bir kadının tahrik edici tutum ve giyimiyle çevredekilere cinsel açıdan uyarıcı mesajlar verdiği düşünülmesi, belirli bir zamanın medeni ilişkiler anlayışı çerçevesinde gayet normaldir fakat bu o kadının ‘zorla cinsel ilişkiye’ rızası olduğu şeklinde yorumlanamaz. Bir kadın isterse giyimiyle cinsel mesajlar verebilir ama bu hiç kimseye ona tecavüz hakkını vermez.”

Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun da belirttiği üzere, “varılan neticenin akla ve hukuka uygun izahı” olarak tanımlanan gerekçenin Yargıtay kararlarında bulunması gerektiği izahtan varestedir.¹⁶²⁵

¹⁶²² Türkan Yalçın Sancar, *Türk Ceza Hukukunda Kadın*, 2. Baskı (Ankara: Savaş Yayınevi, 2019), 213 vd.

¹⁶²³ Patricia Kazan, “Sexual assault and the problem of consent”, içinde *Violence Against Women: Philosophical Perspectives*, ed. Stanley French, Wanda Teays, ve Laura Purdy (Cornell University Press, 1998), 27-42.

¹⁶²⁴ Taner, *Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar*, 162 vd.; Yalçın Sancar, *Türk Ceza Hukukunda Kadın*, 223.

¹⁶²⁵ Yargıtay 14. CD., E.2018/1503, K. 2018/2206, T. 26.03.2018, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.28.03.2024).

3.10. Ceza Muhakemesinde İspata İlişkin İlkeler Açısından Kadının Beyanı Esastır Hipotezinin İncelenmesi

Daha önce sıklıkla bahsettiğimiz gibi cinsel suçlar ispat açısından güçlük çekilen suçlardandır. Hal böyle olunca ispat güclüğü nedeniyle kimi hallerde cinsel suç faillerinin cezasız kalması söz konusu olmakta ve adaletsizlikler doğmaktadır. Mevcut durum nedeniyle ülkedeki kadın hakları savunucuları cinsel suçlarla ilgili adaletsizliklerle mücadele için mağdur kadının beyanının muhakemede esas alınması gerektiğini ileri sürmektedir. *Kadının beyanının esastır* ifadesiyle kastedilen; başka bir delilin bulunmadığı muhakemelerde, mağdurun beyanı ile sanığın beyanı çeliştiğinde, mağdur olan kadının beyanına üstünlük tanınmasıdır.

İspat konusunda katı davranılması, suçun mağduruna ifadelerini başka delillerle somutlaştırması konusunda bir baskı oluşturmaktadır. Beyanı yeterli görmemek ise cezasızlığın önünü açmaktadır. Kadının beyanını böyle vakılarda esas almak ise tek başına sorunu çözmeye yetmeyebilecektir. Esasında her olayı özelliklerine göre değerlendirip, kadının ve erkeğin birbirlerine göre konumları da bu vakıda incelenmesi gereken hususlardandır. Örneğin; patron ve çalışan arasında, işveren ile işçi arasında ve öğretmen ile öğrenci arasında söz konusu olan bir cinsel taciz vakasında, bir taraf konum itibarıyla daha zayıf iken diğer taraf ise ona nispeten güçlü ve avantajlı bir durumdadır.¹⁶²⁶ Bu doğrultuda, ispat yükünün tersine çevrilmesi gerektiği; özellikle taraflardan birinin diğerine ekonomik olarak bağımlı olduğu (örneğin iş ilişkisi, evlilik birliği, velayet ilişkisi gibi) durumlarda, ispat külfetinin yer değiştirmesi suretiyle zayıf tarafın güçlü tarafa karşı korunmasının ve taraflar arasında denge sağlanmasının amaçlandığı ileri sürülmektedir.¹⁶²⁷

Cinsel suçtaki ispat güclüğü nedeniyle zamanla kadının beyanına mutlak şekilde itibar edilmesi görüşü ileri sürülmüştür. Bu anlayışa göre bir kimse cinsel suç mağduru olduğunu iddia ediyorsa söyledikleri doğrudur, zira hiç kimse kendisini gereksiz bir

¹⁶²⁶ Feyzi Çelik, “Kadına Yönelik Taciz ve Şiddetin İspatı ve ‘Kadının Beyanı Esastır’ Önermesi Üzerine Bir Değerlendirme”, Yeni Yaklaşımlar Hukuka Toplumcu Bakış, 20 Şubat 2014, <https://www.yeniyaklasimlar.org/?d=6358>.

¹⁶²⁷ Zeynep Koçak ve Eda Aslı Şeran, “Kabataş Olayında Çin Krizi: Kadının Beyanı Esastır İlkesi”, Birikim, 17 Şubat 2014, <https://birikimdergisi.com/guncel/550/kabatas-olayinda-cin-krizi-kadinin-beyani-esastir-ilkesi>.

şekilde böyle zor bir sürece dahil etmez. Aksi durum hayatın olağan akışına aykırıdır.¹⁶²⁸ Bu görüşün savunucuları, özellikle vücuda organ yahut sair cisim sokulması suretiyle işlenen cinsel suçlarda, mağdurların içinde buldukları psikoloji nedeniyle suçun hemen akabinde doktora gidemediğini ve cinsel saldırı izlerinin 7 ile 10 gün arasında silinmesi nedeniyle de ispatın imkansız hale geldiğini savunmaktadır.¹⁶²⁹

Yine kadının beyanının esas olması gerektiğini savunanlar, mağdurların yalnızca fiziksel açıdan değil daha yüksek oranda ruhsal açıdan zarar gördüğünü, bu sebeple mağdurun fiziksel muayenesine ek olarak uzmanlarca ruhsal bir muayenenin de yapılması gerektiği ileri sürmektedir. Ayrıca muayeneler neticesinde elde edilen raporların da delil olarak kullanılması gerektiğini de savunmaktadır. Bu duruma gerekçe olarak ise kimi cinsel suçlarda fiziksel delilin elde edilememesi ama ruhsal arazların mutlaka kalacağı, fiziksel bir arızanın bulunmamasının ilişkinin rızaen gerçekleştiğini göstermeyeceği yönündeki ifadeleridir.¹⁶³⁰

Yine, ispatı pekala zor olan bu cinsel suçlar açısından ispat külfetinin yer değiştirmesi ve cinsel suçun gerçekleştiğinin fiili bir karine olarak kabul edilmesi gerektiği görüşü de ileri sürülmüştür. Bilindiği gibi karine, delilin sağlamlığı ve doğruluğunu ifade eder ve aksi de ispat edilebilir. Böyle bir karinenin kabul edilmesi için de mutlaka failin bahse konu fiili işlediğine dair kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı gereklidir.¹⁶³¹ Aksi halde mağdur kadın, başına gelen cinsel suça rızası olmadığını kanıtlamak zorunda bırakılıp, bu durumu ispat edemediği takdirde rızası olduğu anlayışıyla hareket edilir.¹⁶³²

Cinsel suçların muhakemesinde ekseriyetle kadınlar faillerden daha çok suçlamalara maruz kalmakta ¹⁶³³ kadınlar, yukarıda ayrıntılarıyla ele alınan ‘tecavüz mitleri’ bağlamında, failin eylemini teşvik ettiği veya kışkırttığı yönündeki önyargılarla karşılaşmakta¹⁶³⁴ ve bu vakialarda erkekleri yönlendiren ve gayri ahlaki davranan insanlar

¹⁶²⁸ Bacaksız ve Bayzit, “Yargıtay’ın Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarda İspata Yaklaşımı, 388-90.

¹⁶²⁹ Nuhoglu, “Cinsel Suç Mağdurunun Beyanı ve İspat”, 62 vd.

¹⁶³⁰ Nuhoglu, 62 vd.

¹⁶³¹ Nuhoglu, 62 vd.

¹⁶³² AİHM, N.Ç./Türkiye Kararı, No:40591/11, 9 Mayıs 2021.

¹⁶³³ Karacan, “Kadının Beyanı Esastır İlkesi ve Bağlamsallık”, 1282.

¹⁶³⁴ Yalçın Sancar, *Türk Ceza Hukukunda Kadın*, 102.

olarak kabul edilmektedir.¹⁶³⁵ Yine bu görüşün taraftarları cinsel suç muhakemelerinde, mağdur kadınların ahlaksızlıkla suçlandığını, bu yolla marjinalleştirildikleri ve muhatapları tarafından anlattıklarının ciddiye alınmadığını ve söylediklerine ihtimam gösterilmediğini ileri sürmekte ve bu durumun kadınlara karşı bilgisel adaletsizliklere sebep olduğunu savunmaktadır.¹⁶³⁶

Burada bahsi edilen bilgisel adaletsizlik kavramı ise muhakemenin taraflarından daha zayıf olanın marjinalleştirilmesi, bu kimselerin anlatılarına değer verilmeyip, onların muhakemede *bilen özne* kabul edilmemesi halidir. Bilgisel adaletsizliğin bir başka tezahür şekli olan tanıklığa dair adaletsizlikte, örneğin tanığın kadın yahut siyahi olması nedeniyle muhakemede marjinalleştirerek, bu kimseleri dışlamak, anlattıklarına karşı önyargılı olmak, ciddiye almamak ve beyanlarına daha az itibar etmek şeklindedir.¹⁶³⁷

Kadının beyanı esastır ifadesi ise ilk kez bir kadın avukatın, yanında çalıştığı başka bir avukat tarafından cinsel saldırıya uğradığı bir dosyada yer almıştır. İlk derece mahkemesi hiçbir tanığın ve başka herhangi bir delilin olmadığı bu dosyada, ceza vermiş ve verdiği ceza Yargıtay tarafından onanmıştır.¹⁶³⁸ Yargıtay ilgili kararında doğası gereği delil bırakmayan cinsel suçlar açısından, ısrarla delil aranmasının suçluların cezasız kalmasına yol açacağı, buna engel olmak için de hayatın olağan akışına uygunluk kriterinin esas alınarak müştekinin bir başkasına zarar vermek için kendisine zarar vermeyeceğini göz önünde bulundurmuş ve cezalandırma yoluna gitmiştir. İlgili olayda, Yargıtay genç bir kadın avukatın cinsel saldırı mağduru olduğunun duyulmasının akabinde kendi itibarının zarar göreceği, bu durumu göze alıp, kabullenerek şikayetçi olmasının vakıanın

¹⁶³⁵ Esra Demir Gürsel, “N.Ç Davası: Tecavüze Razı Olmak ve Kadınların Ahlakı”, içinde *Sınır Bilgisi: Siyasal İktidar, Toplumsal Mekân ve Kadına Yönelik Şiddet*, ed. Elif Çelebi, Didem Havlioğlu, ve Ebru Kayaalp (Ankara: Ayizi, 2014), 137-61.

¹⁶³⁶ Gülriiz Uygun ve Zeynep İspir, ed., *Hukukta Anlatı- Hukukun Anlatısı*, Birinci Baskı, Hukuk Dizisi 2892 (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 42 vd.

¹⁶³⁷ Karacan, “Kadının Beyanı Esastır İlkesi ve Bağlamsallık”, 1283-84; Uygun ve İspir, ed., 42 vd.

¹⁶³⁸ “Söz konusu olan olayda henüz avukatlık mesleğinin başlangıcında bekâr genç bir bayan olup kendisiyle ilgili böyle bir iddiayı ortaya koymasında toplumumuzda hakim olan sosyal ve ahlaki değerler de gözetildiğinde, kişiliğinin ve mesleki saygınlığının zarara uğrayacağı muhakkaktır. Başkasını zarara uğratmak isterken kendisini zarara uğratması insanın doğasına aykırı bir olgudur. Suç kanıtı aramanın birçok olayın karşılıksız ve cezasız kalması gibi istenmeyen bir sonuca yol açacağı ve şikayetçinin başkasına zarar vermek için kendisine zarar vermesinin hayatın olağan akışına uygun olmadığı” Yargıtay 5. CD. E. 2003/4048 ve K. 2004/2528

doğruluğuna karine olacağı yönünde görüş beyan etmiştir.¹⁶³⁹ Elbette daha sonraki kararlarında Yargıtay'ın bu tutumu sürdürmediği de görülmektedir.¹⁶⁴⁰ Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun da farklı yönde kararları mevcuttur.¹⁶⁴¹

İlgili kararı Yargıtay'ın mağdur kadın avukatın toplum nezdindeki sosyal statüsünün, böyle bir iddia ile zarar göreceği anlayışı üzerine temellendirdiği görülmektedir. Esasında kararda, mağdurun kadın olmasından yahut kadınların cinsel suç hakkında ihbarda bulunmasının zorluğundan ziyade mağdurun sosyal statüsü dikkate alınmıştır. Böylece yargının, toplumsal statüsü yüksek kadınların beyanlarına daha fazla itibar ederken, diğer kadınların iddialarını ispat etme yüküyle karşı karşıya bıraktığı yönünde bir kanaate yol açılmaktadır. Esasında bu kararın akabinde de beyan deliline dayalı pek çok defa mahkumiyet hükmü tesis edilmiştir. Ancak bu vakıa maksadını aşmış ve medyada her durumda kadının beyanı esastır şeklinde yanlış bir algıya sebep olmuştur.

Esasında 6284 sayılı Kanun'un getirdiği düzenleme ile mülki koruma amirleri şiddet ihtiva eden başvurularda (cinsel şiddet de dahil) delil ve belge aramaksızın şikayet üzerine yahut resen, koruma tedbirleri alabilmektedir. Yine hakim de delil ve belge aramaksızın bu dosyalarda önleyici bir yahut birden fazla tedbir uygulayabilmektedir.¹⁶⁴² Öğretide

¹⁶³⁹ İlknur İşler Güner, "6284 Sayılı Kanun'da Koruyucu Tedbirlerin Özellikleri ve Kadının Beyanının Esas Alınması hususu", *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi* 5, sy 2 (2021): 64-65.

¹⁶⁴⁰ Bu yönde aksi kararlar için bkz: "...Sanık aşamalarda alınan savunmalarında, yüklenen suçta işlemediğini savunmuş olup, suçun yegane delilinin mağdurun beyanı olduğu anlaşılmıştır. Mağdur ... aşamalarda alınan beyanında, sanığın görüntülerini çektiğinden kuşkulandığını, onu uyardığını, banyoda bulunduğu sırada sanığın arkadan yanaşarak kendisine sarıldığını beyan etmiş olup, ilk beyanının 20/03/2015 tarihinde alındığı, olayın 2 yıl önce meydana geldiğini iddia ettiği anlaşılmıştır. Tanık olarak beyanları tespit edilen ve mağdurun babası olduğu anlaşılan ... yeminli beyanında, sanığın kaldığı inşaat binasındaki evine girdiğine ilişkin iddiayı doğrulamamıştır. Mağdur ...'un yargılama sırasında gözlemlenen tutum ve davranışları da dikkate alınarak, olayın üzerinden 2 yıl geçtikten sonra şikayetçi olduğuna ilişkin soyut iddiası sanığın mahkumiyeti için yeterli görülmemiş..." şeklindeki gerekçesiyle sanığın beraatine karar vermiştir. Yargıtay 9. CD., E. 2021/10499, K.2024/138, T.10.01.2024, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.28.03.2024).

¹⁶⁴¹ "Sanığın bir suçtan cezalandırılmasına karar verilebilmesinin temel şartı, suçun hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak kesinlikle ispat edilebilmesidir. Gerçekleşme şekli şüpheli veya tam olarak aydınlatılamamış olaylar ve iddialar sanığın aleyhine yorumlanarak mahkumiyet hükmü kurulamaz. Ceza mahkumiyeti; herhangi bir ihtimale değil, kesin ve açık bir ispata dayanmalıdır. Bu ispat, toplanan delillerin bir kısmına dayanılıp diğer kısmı gözardı edilerek ulaşılan kanaate değil, kesin açık bir ispata dayanmalı ve hiçbir şüphe veya başka türlü oluşa imkan vermeyecek açıklıkta olmalıdır. Yüksek de olsa bir ihtimale dayanılarak sanığı cezalandırmak, ceza muhakemesinin en önemli amacı olan gerçeğe ulaşmadan hüküm vermek anlamına gelecektir." YCGK, E.2012/14-1417, K. 2014/207, T. 22.04.2014, <https://kazanci.com.tr/> (E.t.28.03.2024).

¹⁶⁴² Seher Kırbuş Canikoğlu, "Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Ulusal ve Uluslararası Mevzuat (İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun)", *Ankara Barosu Dergisi*, sy 3 (2015): 372-73, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abd/issue/33844/374770>.

şiddet içeren her vakıda kadının beyanını esas alıp koruyucu yahut önleyici tedbirlerin uygulanmasının, hakkın kötüye kullanılmasına yol açacağı savunulmuştur. Hal böyle olunca koruyucu ve önleyici tedbirlerden çok daha ağır bir muhteviyatı olan ceza mahkumiyetine karar verilmesi hususunun da beyan esaslı olması zorlaşmakta ve bu durum da cinsel suçlarda beraat kararı verilmesine yol açmaktadır.¹⁶⁴³ Ancak bu kötüye kullanım riskine karşın bazı kararlarda, yine de kadının beyanının esas alındığı ve cinsel bir vakıda delil ve tanık olmaksızın mahkumiyete karar verilebildiği görülmektedir.

Esasında bazı ilk derece mahkemelerinin ve yine Yargıtay'ın cinsel suçların ispatı konusunda bu denli katı davranmadığı görülmektedir. Zira yargı böyle davalarda, bu kuralın katı bir şekilde uygulanması halinde pek çok olayın cezasız kalmasına yol açacağını da gözetmiştir. Yargıtay'ın kimi kararlarında, delil olmadığını ileri sürerek beraat vermesine karşı kimi kararlarında ise ispat konusunda esnek davranması esasında pek çok tartışmayı da beraberinde getirmektedir.¹⁶⁴⁴

Yargıtay, cinsel suçların mağdur beyanı dışında delil elde edilemediği yahut sınırlı olarak delil elde edilebildiği suçlardan olduğunu kabul etmiştir. Ayrıca yine bu suçların muhakemesinde, “*Kendi onur ve namusunu ilgilendiren bir konuda sanığa iftira atması için geçerli sebebi bulunmama*” şeklinde bir ilke benimseyerek, mağdurun kendi şerefi ve namusunu ortaya atıp sanığa haksız yere bir ithamda bulunmayacağını ileri sürmüştür. Ancak Yargıtay, benimsediği ilkeye rağmen her somut olayın kendi özellikleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Buna göre, delillerin ayrı ayrı değerlendirilmesi, mağdur ile sanığın konumları, aralarındaki ilişki ve geçmişleri birlikte irdelenerek; mağdur beyanına sanık beyanına göre neden üstünlük tanındığının gerekçelendirilmesi koşuluyla, başka doğrudan bir delil bulunmasa dahi mevcut koşulların birlikte değerlendirilmesi suretiyle mahkûmiyet hükmü kurulabileceği kabul edilmektedir.¹⁶⁴⁵ Zira Yargıtay'ın her durumda ve tüm kadınlara, bu husustaki iddialarını

¹⁶⁴³ İşler Gürer, “6284 Sayılı Kanun’da Koruyucu Tedbirlerin Özellikleri ve Kadının Beyanının Esas Alınması hususu”, 63.

¹⁶⁴⁴ Seher Kırbaş Canikoğlu, “Kadının Beyanı Esastır’: Çok Bilinmeyenli Bir Denklem”, *Ankara Barosu Dergisi* 0, sy 4 (2015): 232-33.

¹⁶⁴⁵ Yargıtay 9. CD., E. 2023/12868, K.2023/8549, T.18.12.2023, Gülriz Uygur ve Nadire Özdemir, *Adalet Erişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması Geniş Özet* (Ankara: Ceid Yayınları, 2021), <https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/adalete-erisim-genis-ozetsonpdf.pdf>. (E.t.29.03.2024).

delil olmaksızın doğru kabul edeceği şeklinde bir taahhüdü olmadığı gibi öyle bir anlayışı yahut görüşü de söz konusu değildir.¹⁶⁴⁶

Bahsi geçen bu ilkenin her vakıada uygulanması gerektiğini savunan kişi ve gruplar söz konusudur.¹⁶⁴⁷ Ancak bu ilkenin her vakıada koşulsuz bir şekilde uygulanmasının kabulünün masumiyet karinesini zedeleyeceği de bir hakikattir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi delil bulunamayan benzer davalarda her somut olayın kendi içinde değerlendirilmesi gerektiğinden ve Yargıtay'ın yukarıda verdiğimiz ölçütlerden hareket ettiğinden bahsetmiştik. Öğretideki bir görüşe göre bu ilkenin doğuş nedeni, delil sunmakta güçlük çeken aile içi şiddet mağduru kadınlardır. Zira bu kadınların gördükleri şiddet sebebiyle yalnızlaştırıldığı ve böyle bir vakıada kendi beyanı dışında delil ileri süremeyeceği savunulmuştur.¹⁶⁴⁸

Yine öğretide ileri sürülen bir başka görüşe göre ise kadının beyanı taciz ve tecavüz vakaları için esas olmalıdır. Zira taciz ya da tecavüze uğrayan bir kadının, olayın hemen ardından hukuki yollara başvurmak üzere delil toplaması ve bu delilleri ispat amacıyla sunabilmesi her zaman mümkün değildir. Bu durum kadına, başına gelenleri önce kanıtlarla demek şeklinde yorumlanmaktadır. Bu görüşü savunanlar, yukarıda da ayrıntılı şekilde değinilen cinsel suçların تنها yerlerde işlenmesi ve olaya mağdurdan başka tanık kimsenin olmaması argümanını bu ilkeye dayanak olarak sunmaktadır. Onlara göre kadının beyanı esas ama *hüküm* değildir.¹⁶⁴⁹

Öğretide bir başka yazar ise diğer suçlarda olduğu gibi cinsel suçlarda da iftiranın mümkün olduğunu, hakim olayı değerlendirirken kişilerden uzaklaşarak kararını vermesi gerektiğini ve mağdur beyanı dışında delil olmadığı hallerde şüpheden sanık

¹⁶⁴⁶ Kırbaş Canikoğlu, “Kadının Beyanı Esastır’: Çok Bilinmeyenli Bir Denklem”, 233.

¹⁶⁴⁷ Ankara Kadın Platformu, Fethiye'de görülen tecavüz davasında ikisi 18 yaşından küçük sekiz sanığın beraat etmesi üzerine düzenlediği basın açıklamasında, "Tecavüz davalarında 'delil aramayın', kadının beyanını esas alın' demeyi de sürdüreceğiz. Bu yüzden Yargıtay'dan bu dava için gelecek sonuç tecavüzün mağduru olan binlerce kadın açısından da önemli olacaktır." Gülriz Uygur ve Nadire Özdemir, *Adalet Erişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması Geniş Özet* (Ankara: Ceid Yayınları, 2021), <https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/adalete-erisim-genis-ozetsonpdf.pdf>. (E.t.29.03.2024).

¹⁶⁴⁸ Çelik, “Kadına Yönelik Taciz ve Şiddetin İspatı ve ‘Kadının Beyanı Esastır’ Önermesi Üzerine Bir Değerlendirme” <https://www.yeniyaklasimlar.org/?d=6358>.

¹⁶⁴⁹ Gülriz Uygur ve Nadire Özdemir, *Adalet Erişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması Geniş Özet* (Ankara: Ceid Yayınları, 2021), <https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/adalete-erisim-genis-ozetsonpdf.pdf>.

yararlanır ilkesini her daim mağdur aleyhine ileri sürülmemesi gerektiğini savunmuştur. Zira yazara göre kimi olaylar vardır ki mağdur beyanı tüm şartlar içerisinde ispata muktedir olup, tek başına hükme esas alınabilecekken kimi hallerde ise pek çok delilin varlığına rağmen hakim şüpheyi yenemediği ve vicdanen kani olmadığı için sanık lehine hüküm tesis edebilir. Vakıanın üzerinden uzun zamanın geçmiş olması, mağdurun başka kişilerle de ilişkisinin olması yahut mağdurla sanık arasında husumetin bulunması tek başına gerekçe gösterilerek hükme dayanak teşkil etmemelidir.¹⁶⁵⁰

Hülasa kadının beyanının tek başına mahkumiyet hükmüne esas alınması gerektiği savunan görüşler olduğu gibi aksini savunanlar da söz konusudur. Bazı görüşlere göre mağdur beyanı özellikle aile içi şiddet ve cinsel suçlar gibi vakalarda dikkate alınmalıdır. Buna karşılık, bir diğer görüş ise işyeri, okul, aile gibi taraflardan birinin diğerine göre dezavantajlı konumda olduğu tüm durumlarda bu ilkenin uygulanabileceğini savunmaktadır. Yine kimileri beyanın esas olması hususunun cinsel suçlarla sınırlanması gerektiğini savunurken bir başkası ise cinsiyet fark etmeksizin hakaret, tehdit, cinsel taciz gibi beyan dışında delil elde etmenin zorlaştığı tüm suçlarda uygulanması gerektiğini savunmuştur. Yine kimileri bu ilkenin ceza muhakemesi ile sınırlı tutulması gerektiğinden bahsederken kimileri ise medeni muhakemede (velayet, vesayet, boşanma, nafaka, tazminat) de bu ilkeye başvurulabileceğini ileri sürmektedir.¹⁶⁵¹

Hal böyleyken hem bu ilkenin kapsamının genişletilmesi hem de karine olarak muhakemede başvurulması bazı tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Her vakıda kadının beyanını esas kabul etmek, başta masumiyet karinesi olmak üzere lekelenme hakkı, adil yargılanma hakkı gibi temel pek çok hakla da çelişecektir. Zira ispat külfetini şüpheli/sanığa yıkmak ve mağdurun beyanını esas alıp bu kimselerin yargı sürecine dahil etmek, yine bu kişilerin masum olma ihtimallerine göz ardı ederek, muhakemenin objesi haline getirmekle neticelenecektir. Muhakeme sürecinde en az mağdur kadar söz hakkı olan ve olağan şartlar altında kendisine yapılan isnadı ispatla yükümlü olmayan bu kişileri, kapsamı belirsiz şekilde ithamlarla karşı karşıya getirme riski de söz konusudur.

¹⁶⁵⁰ Yağın Sancar, *Türk Ceza Hukukunda Kadın*, 222.

¹⁶⁵¹ Kırbaş Canikoğlu, “Kadının Beyanı Esastır”: Çok Bilinmeyenli Bir Denklem”, 250-51.

Bu ilke ile esasında amaçlanan muhakeme sürecine dahil olan kadınların yalnızca cinsiyetlerinden ötürü dışlanmamaları, beyanlarının ciddiye alınması, dosyalarında incelemelerinin özenli yapılması, cinsiyetçi önyargının ve mağduru suçlayıcı tavrın muhakemede terk edilmesi, özellikle cinsel şiddet vakalarında cezasızlık anlayışının ortadan kaldırılması, yargılamaların çok uzayıp ikincil mağduriyetlere sebep olmamasıdır.¹⁶⁵²

Bu ilke mutlak suretle kadının beyanına dayalı mahkumiyet hükmü tesisini de gerektirmemektedir. Kadının muhakemede ciddiye alınması, beyanlara önem verilmesi, muhakemenin hiçbir aşamasında kadın olduğu için ötekileştirilmemesi gerek kollukta gerek mahkemede ikinci defa mağduriyet yaşamasına müsaade edilmemesi, daha iyileştirici bir adalet anlayışıyla hareket edilmesini gerektirmektedir. Elbette bu ilkeye başvurulduğu her vakıda mutlaka şüpheli ve sanık için şüpheden sanık yararlanır ilkesi, masumiyet karinesi, lekelenmeme hakkı ve adil yargılanma hakkı da eş zamanlı olarak gözetilmelidir.

¹⁶⁵² Gülriz Uygur ve Nadire Özdemir, *Adalet Erişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması Geniş Özet* (Ankara: Ceid Yayınları, 2021), <https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/adalet-erisim-genis-ozetsonpdf.pdf>.

SONUÇ

Çalışmanın bilhassa son bölümünde izah edilmeye çalışıldığı üzere, iddiası kolay ancak ispatı oldukça güç olan cinsel suçların soruşturma ve kovuşturma sürecinde mağdur beyanı ile yetinilmesi meselesi, hukuki açıdan son derece girift bir nitelik taşımaktadır. Bu tür suçlar çoğunlukla dört duvar arasında, تنها ve gözden uzak mahallerde işlendiğinden, mağdurun beyanı birçok vakada yalnızca bir iddia olarak değil; aksine, güçlü bir delil olarak değerlendirilmektedir. Zira bireyin, halen etkisini sürdüren sosyal normlar ve toplumsal baskılar karşısında, iffetini zedeleyebilecek nitelikte bir isnatta bulunma olasılığı düşük kabul edilmekte; bu nedenle mağdurun samimi beyanı çoğu zaman mahkûmiyet kararının temelini oluşturmaktadır.

Mağdurun iddialarına karşı, sanığın yalnızca inkâr ile yetinmesi halinde mahkûmiyetle karşı karşıya kalma ihtimali doğabilir. Ancak bu durum, yargı mercilerinin her durumda beyana mutlak surette itibar edeceği ve hiçbir araştırma yapmaksızın hüküm kuracağı anlamına gelmez. Nitekim daha önce de vurguladığımız üzere, mağdurun olayın adli makamlara intikali şekli ve zamanı, gecikmeksizin şikâyette bulunup bulunmadığı, olay sonrası sosyal davranışları ve sanıkla olay öncesi ve sonrası iletişimi gibi hususlar, beyanın ispat gücünün değerlendirilmesinde önem arz etmektedir.

Cinsel suçların muhakemesinde, suçun işlendiği yerin (suç mahallinin) isnat edilen fiilin işlenmesine uygun olup olmadığının ayrıca değerlendirilmesi, maddi hakikatin tespiti bakımından önemlidir. Zira eylemin kalabalık ve yardım istenebilecek bir ortamda gerçekleştiği iddia ediliyorsa, mağdurun yardım talep edip etmediği ya da kaçma imkânının olup olmadığı gibi hususlar yargılamada dikkate alınmalıdır.

Her şeyden önce, cinsel suçlara ilişkin yargılamalarda mağdurun usule uygun biçimde dinlenmesi, yalnızca soruşturma evresinde alınan beyanlarla yetinilmemesi ve özellikle çelişkili yahut usulüne aykırı alınmış ifadelerle eksik kovuşturma yapılarak hüküm

kurulmasının hukuka aykırılık teşkil edeceği açıktır. Mağdur beyanındaki çelişkilerin giderilmesi, ancak bu yolla sanığın hukuki durumunun sağlıklı biçimde tespiti mümkün olabilecektir.

Cinsel suçlara ilişkin yargılamalarda, mağdur duruşmada dinlenmeden yalnızca soruşturma aşamasında alınan ifadelerin okunması suretiyle mahkûmiyet hükmü kurulamaz. Zira mahkûmiyet hükmünün, hâkimin huzurunda tartışılmış, duruşmada ileri sürülmüş ve değerlendirilmiş delillere dayanması gerekmektedir. Olayın tek tanığı mağdur olsa dahi, bu kişinin duruşmada dinlenmeden, sadece soruşturma evresindeki beyanlarının okunması suretiyle hüküm kurulması, Yargıtay içtihatlarında da açıkça hukuka aykırı olarak değerlendirilmiştir. Ancak ve yalnızca mağdurun kovuşturma evresinde dinlenmesinin objektif olarak mümkün olmadığı hâllerde, soruşturma safhasında alınan görüntülü beyanların duruşma sırasında izlenmesi ve taraflara bu beyanlara ilişkin diyeceklerinin sorulması suretiyle hüküm tesis edilmesi hukuken mümkün kabul edilebilecektir.

Diğer yandan, cinsel suçların yargılamasında mağdur beyanı esas alınacaksa, bu beyanın istikrarlı olup olmadığı, dosyadaki mevcut diğer delillerle ne derece örtüştüğü, olaydan önce mağdur ile sanık arasında husumet doğurabilecek bir ilişkinin bulunup bulunmadığı gibi hususlar mutlaka değerlendirilmelidir. Aynı şekilde, olay yeri incelemesi neticesinde elde edilen deliller dikkatle analiz edilmeli, sanığın soruşturma ve kovuşturma evrelerindeki savunmalarının birbiriyle çelişip çelişmediği de ayrıca tespit edilmelidir. Sanığın sabıka kaydı ve eğer varsa hâlen derdest olan davaları ile geçmiş yargılamaları da değerlendirme kapsamına alınmalı; sanığın kamu görevlisi olması hâlinde tamamlanmış veya devam eden idari soruşturmaların da araştırılması, yargılama makamlarının doğru kanaate ulaşması açısından faydalı olacaktır.

Mağdur bakımından ise, beyanlarının somut ve maddi delillerle örtüşüp örtüşmediği; suçun işlendiği iddia edilen yerin baz istasyonu sinyal verileri, taraflara ait HTS kayıtları, varsa mağdurun psikiyatrik tedavi geçmişi, kullandığı ilaçlar, her iki tarafın uyuşturucu ya da alkol kullanıp kullanmadıkları yahut bu kapsamda herhangi bir tedavi görüp görmedikleri gibi unsurların incelenmesi, maddi hakikate ulaşılması bakımından önemli katkılar sağlayacaktır.

Özellikle cinsel taciz ve sarkıntılık gibi maddi delil elde etmenin son derece güç olduğu suç tiplerinde, sanığın cinsel amaç taşıyıp taşımadığı, mağdura yönelik eylemlerinin şaka mahiyetinde mi yoksa argo, cinsel içerikli ya da şefkatli/dostane bir dokunuş niteliğinde mi olduğu titizlikle değerlendirilmeli; bu davranışların cinsel içerik taşıdığı yönünde bir şüphe mevcutsa, bu şüphenin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Aksi takdirde, “şüpheden sanık yararlanır” ilkesi gereğince, cinsel taciz suçunu işleme kastı bulunmadığı ve kastın yokluğu nedeniyle sanık hakkında beraat kararı verilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Özellikle mağdurun çocuk olduğu cinsel suç vakalarında, mağdur beyanı ayrı bir odada ya da SEGBİS (Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi) aracılığıyla alınıyorsa, bu görüşmenin kayda alınması ve sanık ile/veya müdafine mağdura soru yöneltme imkânının tanınması zaruridir. Mağdurun beyanları yalnızca soyut nitelik taşıyor ve mevcut bilgi ya da belgelerle desteklenemiyorsa; ayrıca telkinle yönlendirme şüphesi mevcutsa, bu beyanlara dayalı mahkûmiyet kararı verilmesi ceza yargılamasının temel ilkeleriyle bağdaşmaz. Bu gibi durumlarda çocuğun yönlendirilip yönlendirilmediği hususunda sosyal hizmet uzmanı tarafından yapılacak bir değerlendirme, Adli Tıp Kurumu raporları ve beyanın hayatın olağan akışına uygunluğu, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Bunun yanı sıra, mağdurun aşamalarındaki beyanları arasında çelişki bulunması, olayın geç bildirilmesi, mevcut maddi delillerin mağdur tarafından yok edilmesi ya da mağdurun beyanlarını doğrulayan tanık ifadelerine ulaşamaması veya aksine tanık beyanlarının mevcut olması hâlinde, sanığın cezalandırılması için gerekli olan her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delilin bulunmadığı dikkate alınmalıdır. Bu durumda sanığın, “şüpheden sanık yararlanır” ilkesi gereğince beraatine karar verilmesi yerinde olacaktır.

Mağdurun ifadesi sırasında yalnızca “evet” ya da “hayır” şeklinde kısa ve yüzeysel yanıtlar vermesi, sıklıkla “hatırlamıyorum” demesi, bazı sorulara hiç tepki göstermemesi, bazı sorulara ise ifade alıcının yönlendirmesi ya da telkiniyle cevap vermesi; ayrıca mağdurun olayla ilgili anlatımlarında belirsiz, klişe kalıplar kullanması durumunda, mağdur beyanlarına ihtiyatla yaklaşılması gerektiği kanaatindeyiz. Zira çelişkili, ayrıntıdan yoksun, somut delillerle desteklenmeyen ve soruların önemli kısmına yanıt verilmediği hâllerde mağdur beyanına dayalı olarak mahkûmiyet kararı verilmesi

mümkün değildir. Aksine, bu gibi durumlarda sanık lehine şüphenin korunması ve beraat kararı verilmesi daha adil olacaktır.

Şayet mağdurun yaşı konusunda bir şüphe mevcutsa, bu şüphenin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Gerekli tıbbi ve resmi belgelerle yapılan tetkiklere rağmen şüphe bertaraf edilemiyorsa, “şüpheden sanık yararlanır” ilkesi gereğince bu hususun sanık lehine yorumlanması zorunludur. Sanık ya da sanıklar, mağdurun yaşı konusunda yanıldıklarını ileri sürüyorsa; mağdurun dış görünüş itibarıyla küçük yaşta olup olmadığı, mağdurun yaşını olduğundan büyük gösterdiği yönündeki savunmanın inandırıcılığı gibi unsurlar mahkemece titizlikle değerlendirilmeli; bu hususlar hayatın olağan akışı çerçevesinde analiz edilmelidir. Sanığın savunması makul ve tutarlı bulunursa, bu beyanlara itibar edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Cinsel suç isnadıyla karşı karşıya kalan bir kişinin, sadece inkârla yetinmesi ve isnadın maddi bir delille desteklenmediği sürece cezalandırılmayacağı düşüncesiyle savunma stratejisi belirlemesi, zaman zaman olumsuz neticelere yol açabilmektedir. Maddi hakikate ulaşma gayesiyle yürütülen ceza muhakemesi süreci, her ne kadar adil görünse de adaletin gerçekleşmediği kararların ortaya çıkması ihtimalini barındırmaktadır. Bu nedenle, sanığın yalnızca inkârla yetinmeyip, suçsuzluğunu ortaya koyacak nitelikte çaba göstermesi; özellikle mağdur beyanında şüphe yaratacak hususları ortaya koyması ve yargı makamlarını bu konuda ikna etmeye çalışması, kanaatimizce daha sağlıklı bir savunma yaklaşımı olacaktır. Nitekim, yalnızca bir cinsel suç isnadının varlığı dahi olayın vahametini takdir etmek için yeterli olabilmektedir.

Mağdurun sanığa iftira atmasını gerektirecek bir husumetin mevcut olup olmadığını araştırmakla yükümlü olan yargı mercileridir. Sanığa suç isnadının akabinde kolluk yahut savcılık tarafından yahut mahkemece yöneltilen, “mağdur, niçin sana iftira atsın?” şeklindeki sorulara, sanığın yalnızca bilmediğini belirterek cevap vermesi yerine adli mercilerde mağdurun beyanı hakkında makul bir şüphe uyandıracak ölçüde açıklama yapması kanaatimizce daha yerinde bir tavır olacaktır. Esasen sanığın isnat edilen suçtan cezalandırılabilmesi için söz konusu fiilin her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delillerle ispat edilmesi gerekmektedir. Bu, ceza yargılamasının evrensel bir ilkesidir.

Ne var ki uygulamada, özellikle cinsel suçlarda ispat külfetinin zaman zaman yön değiştirdiği, sanığın mağdurun kendisine neden böyle bir ithamda bulunduğunu açıklamakla adeta yükümlü kılındığı görülmektedir. Oysa mağdurun böyle bir beyanda bulunma sebebini tespit etmek yine yargı makamlarının görevidir. Yargıtay kararlarında da yer aldığı üzere, kıskançlık, intikam arzusu, sosyal baskılar gibi saiklerle mağdurun sanığa iftira atması olasıdır. Bu nedenle mağdurun beyanlarını desteklemek amacıyla sunduğu delillerin bu çerçevede değerlendirilmesi ve “iftira ihtimali” sorusunun yanıtı yargı mercilerince aranmalıdır. Bu yaklaşım, adil yargılanma ilkesinin bir gereğidir.

Cinsel suç isnadıyla yargılanan bir sanığın müdafii, özellikle mağdurun çocuk olduğu hâllerde, çocuk izlem merkezinde alınan beyanlara ilişkin görüntü kayıtlarını mutlaka izlemeli; bu kayıtların dökümünü hazırlamalı veya hazırlatmalı ve beyanların eksiksiz şekilde yazılı tutanağa geçirilmesi için girişimde bulunmalıdır. Zira mağdur çocuğun ifade sırasında gösterdiği tutum ve davranışların gözlemlenmesi, beyanlar arasında çelişki olup olmadığının tespiti ve tüm bu hususların tutanak altına alınması, beyana dayalı mahkûmiyet hükmünün hukuka uygunluğu açısından hayati önemdedir.

Ayrıca mağdur çocuğun beyanı eksik, yanıltıcı ya da özetlenmiş şekilde tutanağa geçirilmişse; özellikle sanık lehine olabilecek hususların beyana dahil edilmemesi, kritik ayrıntıların atlanması yahut beyanın kısa kesilmesi gibi durumların ortaya çıkarılması gereklidir. Bu gibi eksikliklerin tespiti, sanığın adil yargılanma hakkının korunması ve maddi gerçeğe ulaşılması açısından zorunludur.

Nitekim birçok cinsel suç vakasında, yargı mercilerinin Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) kayıtlarını bizzat izlemediği, yalnızca ifade tutanakları ile yetindiği görülmektedir. Bu durum, beyanların yanlış veya eksik aktarılması hâlinde gerçeğe ulaşılmasını engelleyebilmekte; kimi zaman ÇİM’de alınan ifadelerin tutanağa geçirilmesi sürecinde, görevlilerce beyanların kısa, yüzeysel, bazı bölümleri eksik ya da sadece özet hâlinde aktarıldığı, sanığın lehine olabilecek önemli hususların ise göz ardı edildiği gözlemlenmektedir. Böyle bir durumda, müdafinin kayıtları bizzat izlemesi, bu kayıtları ifade tutanağı ile karşılaştırması ve ifade metninde yer almayan ya da eksik aktarılan, sanık lehine olabilecek ayrıntıları tespit etmesi, cinsel suçlara ilişkin yargılamaların sağlıklı yürütülmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

ÇİM kayıtlarının ifade tutanağına eksiksiz şekilde aktarılıp aktarılmadığı, kayıtlarla tutanaklar arasında bir farklılık olup olmadığının mukayeseli olarak incelenmesi ve mağdurun isnat edilen fiili ne şekilde betimlediğinin doğrudan gözlemlenmesi gereklidir. Özellikle ifade tutanağında “özetle”, “kısaca”, “mağdur özetle beyanında...” gibi ifadelere yer verilmişse, kayıtların tam olarak aktarıldığına dair şüphe doğacaktır. Bu gibi durumlarda, kayıtlardaki ifadeler ile tutanıklara geçirilen beyanlar arasında farklılıklar mevcutsa, bunlar sanığın hukuki durumunun belirlenmesi bakımından belirleyici olabilir.

Bu nedenle, söz konusu görüntü kayıtlarının gizlilik ilkesine riayet edilerek adliye kaleminde ya da duruşma salonunda izlenmesi, gerektiğinde notlar alınması, uygun görülürse mahkeme heyetine izletilmesi ve zaruret hâlinde bilirkişi mütalaasına başvurularak muhakeme sürecine dâhil edilmesi yerinde olacaktır.

Zira, daha önce defalarca vurgulandığı üzere, ceza muhakemesinin nihai amacı maddi hakikate ulaşmaktır. Bu amaca ulaşabilmek için ise ispata ve uygun ispat araçlarının kullanımına ihtiyaç vardır. Ceza muhakemesinde ispat kuralları, tüm suç tipleri bakımından genel geçer nitelik taşır. Bu yönüyle gerek hakaret ve tehdit gibi kişiye karşı suçlarda, gerekse de cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda ispat rejimi aynı esaslara tabidir. Bu çalışmada cinsel suçların örnek olarak ele alınmasının nedeni ise, özellikle bu tür suçlarda delil elde etmenin güç olması ve çoğu zaman tek delil niteliğinde olan mağdur beyanına başvurulmasıdır.

Ceza muhakemesi hukukunda başvuru ispat araçları, olayın aydınlatılması ve maddi gerçeğe ulaşılması bakımından yol gösterici nitelik taşımaktadır. Çoğunlukla mağdur, suçtan zarar gören veya şikayetçi kişinin başvurusu ile başlayan muhakeme süreci, bu ispat araçları yardımıyla şüphenin giderilmesi suretiyle tamamlanmakta ve nihayetinde hâkimin vicdani kanaatine dayanan bir karar ile sonuçlandırılmaktadır. Bu vicdani kanaat ise bazı durumlarda doğrudan mağdurun veya suçtan zarar görenin beyanlarına dayandırılmaktadır.

Beyan delili, geçmişte meydana gelmiş bir olaya ilişkin doğrudan bilgi içeren ve vakıayı temsil eden bir delil türüdür. Ceza muhakemesi kapsamında, olay hakkında bilgi sahibi kişilerin bu bilgilerini sözlü ya da yazılı şekilde yetkili mercilerle paylaşmaları, beyan delilinin temelini oluşturur. Bazı durumlarda, özellikle vakıanın başka bir yolla

aydınlatılmadığı hâllerde, mağdurun beyanı önemli bir ispat aracı hâline gelir. Bu tür beyanlara hem soruşturma hem de kovuşturma aşamalarında başvurulabilmektedir. Ancak mağdur beyanları her zaman vakıayı yeterli derecede aydınlatamayabilir; kimi zaman bu beyanların yanıltıcı ya da çelişkili nitelik taşıdığı da görülmektedir. Bu nedenle, beyanların hükme esas alınabilmesi için mutlaka diğer delillerle desteklenmesi gerektiği genel kabul görmektedir.

Özellikle cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda vakıayı aydınlatmaya yarar maddi delil elde etmek son derece güçtür. Hâlihazırda soruşturma makamlarının, bu tür suçların ispatına yönelik delil elde etme çabalarının yeterliliği de tartışmalıdır. Bu zorluk karşısında yargı mercileri, cinsel suçların muhakemesinde ya yalnızca mağdurun beyanına dayanarak karar vermeye yönelmekte ya da beyanı yetersiz bularak sanığı “şüpheden yararlanma” ilkesi gereğince beraat ettirmektedir.

Ne var ki mağdur beyanının tek başına mahkûmiyet için yeterli görülmesi, kolluk kuvvetleri ve idari makamlar nezdinde delil toplama gayretini sekteye uğratmakta; somut delil elde edilebilecek durumlarda dahi bu fırsat çoğu zaman değerlendirilememektedir. Bu nedenle, cinsel dokunulmazlığa karşı suçların soruşturulması sürecinde delil toplama faaliyetinin etkin ve özenli şekilde yürütülmesi gerekmektedir.

Nitekim çalışmamız boyunca çeşitli yönleriyle ortaya koymaya çalıştığımız üzere, Yargıtay da cinsel suçlarda mağdur beyanının tek başına ispata yeterli görülmeyeceği yönündeki yaklaşımı benimsemektedir. Bu bağlamda, mağdur beyanının geçerli bir delil olarak hükme esas alınabilmesi için, söz konusu beyanı doğrulayıcı ve beyanı ispata elverişli kılacak yan delillerin varlığı aranmalıdır. Ancak her türlü araştırmaya rağmen başka delillere ulaşılamamışsa, bu durumda da mağdur beyanı; mantıksal tutarlılığı, ayrıntı düzeyi, sanıkla aralarındaki husumet olup olmadığı, olayın intikal şekli ve zamanlaması gibi unsurlar dikkate alınarak güvenilirlik yönünden titizlikle değerlendirilmeli ve ancak bu değerlendirmeler neticesinde ispata elverişli sayılmalıdır.

Cinsel suçların ispatına ilişkin öğretide, özellikle ispat araçlarının belirlenmesi ve değerlendirilmesi bakımından belli başlı kuralların ihdas edilmesinin daha sağlıklı olacağı, bu sayede yargılama sürecinde standart bir yaklaşımın benimsenerek benzer vakılarda çelişkili kararların önüne geçilebileceği görüşü ileri sürülmektedir. Ancak

kanaatimizce bu öneri, pratikte uygulanması güç bir nitelik taşımaktadır. Zira her vakıanın kendine özgü koşulları bulunmakta olup, her birinde geçerli olabilecek tekil bir yöntemin tespiti oldukça zordur. Kaldı ki, bu yöntemin katı kurallara bağlanması, uzun vadede maddi hakikate ulaşılmasını zorlaştırabilecektir.

Ceza muhakemesi hukukunda benimsenen vicdani ispat sistemi çerçevesinde, her şey delil olarak değerlendirilebilir. Hâkim, dosyaya sunulan, kanunun araştırmakla yükümlü kıldığı yahut taraflarca ileri sürülen hiçbir delil ile bağlı olmaksızın kendi vicdani kanaatini serbestçe oluşturabilir. Ancak bu kanaatin tam bir kanaat olması gerekmektedir. Bu bağlamda, özellikle cinsel suçların ispatının güçlüğü dikkate alındığında, bu alanda katı ispat kurallarının benimsenmesi hâkimin takdir yetkisini daraltacak ve oluşacak kanaatin vicdani niteliğini zayıflatacaktır.

Vicdani ispat sistemi hem delil toplama hem de delilleri değerlendirme sürecinde hâkime geniş bir takdir yetkisi tanımaktadır. Bununla birlikte bu serbesti, keyfilik olarak değerlendirilmemelidir. Çünkü bu sistemde hüküm, insan bilgisinin doğal sınırları içerisinde tesis edilir. Geçmişte meydana gelen bir vakıanın tüm yönleriyle eksiksiz şekilde ortaya konulması çoğu zaman mümkün değildir. Dolayısıyla, delillerin eksik, sınırlı ya da hatalı olması, hükmün güvenilirliğini doğrudan etkileyebilir. Bu nedenle hâkim, karar verirken akıl, mantık, hayat tecrübeleri, bilimsel bulgular ve tabiat kuralları ile hareket etmeli; ihtiyaç duyduğu takdirde bilirkişi görüşüne başvurarak mevcut belirsizlikleri gidermelidir.

Bu sebeplerle, cinsel suçlara özgü farklı bir ispat sistemi belirlenmesi yahut bazı yazarların savunduğu gibi ihtisas mahkemeleri kurulması ya da özel bir yargılama usulü ihdas edilmesi gerektiği yönündeki görüşe katılmıyoruz. Bilindiği üzere ihtisas mahkemelerinin kurulma amacı, bu mahkemelerde görev yapan hâkimlerin diğerlerine nazaran konuya ilişkin daha fazla bilgi ve deneyime sahip olmalarıdır. Uygulamada ise bu tercih; hâkimin teoriye hâkimiyeti, mağdur ve fail ile daha etkili iletişim kurabilmesi ve dosyaya konu vakaları daha bütüncül değerlendirebilmesi gibi gerekçelere dayandırılmaktadır.

Cinsel dokunulmazlığa karşı suçların muhakemesinde özel mesleki bilgiye veya uzmanlığa sahip olunması zaruri değildir. Hâkim, sahip olduğu genel mesleki bilgi ve

tecrübeyle somut olayın çözümünü sağlayabilecek yeterliliktedir. Bununla birlikte, söz konusu suçların hem soruşturma hem de kovuşturma evresinde profesyonel ve ihtisaslaşmış adli kolluk personelinin görev alması, olay yeri incelemesi, delil toplama, ifade alma ve fotoğraflama gibi işlemlerin daha sistematik ve ayrıntılı şekilde gerçekleştirilmesini mümkün kılacak; bu sayede yargılama süreci daha sağlıklı işleyecek ve adil kararların tesisine katkı sağlayacaktır.

Bu doğrultuda, ispatı oldukça güç olan cinsel suçlar bakımından adli makamların olayın gecikmeksizin intikalini sağlaması ve tüm delilleri ivedilikle ve özenle toplaması büyük önem arz etmektedir. Delil toplama sürecine ilişkin katı kurallar koymak yerine, bu alanda profesyonelleşmenin sağlanması ve uygulamada yeknesaklığın temini, farklı yargılama uygulamaları arasındaki çelişkilerin önlenmesine katkı sunacaktır.

Soruşturma aşamasında temel amaç, kovuşturma evresinde delil araştırmasına gerek kalmaksızın yargılamanın etkin ve hızlı biçimde tamamlanmasını sağlamaktır. Soruşturmanın etkili yürütülmesi, beraatle sonuçlanması muhtemel dosyaların yargılama sürecine dâhil edilmeksizin sonlandırılmasına ve kişilerin lekelenmeme hakkının korunmasına da hizmet eder. Ancak olay yeri incelemesi gereği gibi yapılmaz, suç mahalli fotoğraflanmaz yahut otopsi veya ölü muayenesi işlemleri uzman kişilerce gerçekleştirilmezse, bu durumda soruşturmanın etkin biçimde yürütüldüğünden söz edilemez. Oysa kolluk personeline gerekli eğitimler verilerek bu alanda uzmanlaşmalarının sağlanması hem insan haklarına uygun delil elde edilmesini hem de bu delillerin muhakeme sürecine hukuka uygun şekilde dâhil edilmesini mümkün kılacaktır.

Her iki aşamanın da titizlikle yürütülmesine rağmen mağdur beyanı dışında herhangi bir delile ulaşılamaması hâlinde nasıl hareket edilmesi gerektiği öğretide tartışmalı bir husustur. Bir görüşe göre, mağdur beyanı tek başına ispata elverişli kabul edilemezken, diğer bir görüş bu beyanın bazı koşullarla yeterli olabileceğini savunmaktadır. Yargıtay da mağdur beyanının cinsel suçlar bakımından önemli bir delil olduğunu kabul etmekle birlikte, her durumda tek başına mahkûmiyete yeterli saymamaktadır. Zira mağdurun beyanı, çoğu zaman sanığın aksi yöndeki savunması ile karşı karşıya gelir ve bu durumda ispat yönünden şüphe ortaya çıkar.

Dolayısıyla bu gibi hâllerde, mağdur beyanının sağlamlık ve güvenilirlik kriterleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, beyanın tutarlı, mantıklı ve ayrıntılı olması; mağdur ile sanık arasında husumet bulunmaması, mağdurun şikâyetle geç kalmaması ve olayın adli mercilere intikal şekli gibi hususlar birlikte değerlendirilerek hüküm kurulmalıdır.

Mağdur beyanının, özellikle cinsel suçların ispatında kritik bir öneme sahip olduğu; ancak bu öneme rağmen, tek başına bir vakıanın ispatı için yeterli görülmesinin mümkün olmadığı hususu, çalışmamızda defaatle ifade edilmiştir. Nitekim Yargıtay içtihatlarında da belirtildiği üzere, mağdur beyanı ile sanığın aksi yöndeki savunmasının karşı karşıya geldiği durumlarda, bu beyanlar nötr bir hâl almakta ve böylece tek başına mahkûmiyet hükmüne dayanak oluşturamamaktadır. Bu nedenle mağdur beyanının hükme esas alınabilmesi, onu destekleyen ve ispata elverişliliğini artıran yan delillerin varlığına bağlıdır.

Cinsel suçların muhakeme sürecinde, mağdur beyanına dayalı yapılan değerlendirmelerde öncelikle suçun gerçekleşip gerçekleşmediği, gerçekleştiği kanaatine varılmışsa, bu defa rızanın bulunup bulunmadığı araştırılmaktadır. Ancak uygulamada, rızası olmadığını ileri süren mağdurdan aktif bir direnç göstermesi beklentisi doğabilmektedir. Bu anlayışa göre, cinsel eyleme karşı koymayan mağdurun, eyleme rıza göstermiş sayılacağı varsayımı öne çıkmaktadır. Oysa cinsel saldırıya uğrayan kişinin, olayın ağırlığı karşısında korku, panik, hayatta kalma güdüsü gibi nedenlerle donakalması ya da çaresizlik içinde direnç göstermemesi olağan karşılanmalıdır. Mağdurun fiziki direnç göstermemesi hâlinde dahi rızanın bulunmadığı kabul edilebilecekken, bu eksiklik bazen rıza varmış gibi değerlendirilmekte ve yargılamada mağdur aleyhine sonuçlar doğurabilmektedir. Özellikle kadın mağdurların cinsel saldırıya kendi davranışlarıyla sebebiyet verdiği yönündeki yerleşik toplumsal ön yargılar, adil yargılanma ilkesini zedelemektedir.

Bununla birlikte, bir davranışın hukuka uygunluk kazanabilmesi için rızanın yalnızca varlığı değil, aynı zamanda geçerli ve etkili bir biçimde açıklanmış olması gerekir. Bu bağlamda, rıza açıklamasının baskı, tehdit, aldatma ya da iradeyi sakatlayan başka herhangi bir unsurdan bağımsız şekilde ve bilinçli olarak verilmiş olması zorunludur. Dolayısıyla, cinsel suçlarda mağdurun rızasının değerlendirilmesi esnasında yalnızca

fiziksel direnç veya açık ret beyanı değil; mağdurun olayın tüm koşulları altında rızasını serbest iradesiyle verip vermediği hususu da dikkate alınmalıdır. Bu değerlendirme yapılırken, toplumsal kalıplardan ve mağdurun davranışlarına dair önyargılardan uzak, objektif ve tarafsız bir yaklaşım benimsenmelidir.

Cinsel suçların muhakemesinde “kadının beyanı esastır” şeklindeki ifade, zamanla maksadını aşarak toplumda yanlış ve yaygın bir kanaatin oluşmasına neden olmuştur. Toplumda oluşan yanlış kanaate göre, kadın beyanının her koşulda doğru kabul edilip mahkûmiyet için yeterli sayıldığı düşünülmektedir. Bu anlayış, yargısal süreçte kadın beyanının sorgulanamayacağı gibi hatalı bir algıya yol açmıştır. Söz konusu ifadenin, yargısal sürecin her aşamasında kadın beyanının mutlak şekilde esas alınacağı, ayrıca başka bir delil ya da tanık arayışına gidilmeyeceği ya da beyanın sorgulanmayacağı yönünde bir algı oluşturduğu görülmektedir. Oysa Yargıtay, cinsel suçların genellikle mağdur beyanı dışında delil elde etmenin zor olduğu veya sınırlı ölçüde mümkün olduğu suçlar kapsamında değerlendirildiğini kabul etmekle birlikte, her somut olayın kendi koşullarında ayrı ayrı incelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda, mağdur ve sanığın olay anındaki konumları, aralarındaki ilişki, kişisel geçmişleri ile sanık beyanına karşın mağdur beyanına neden üstünlük tanındığının gerekçelendirilmesi zorunlu kılınmaktadır. Yani yalnızca mağdur beyanına dayanılarak mahkûmiyet kararı verilebilmesi için diğer tüm şartların bütüncül biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yargıtay’ın benimsediği bu yaklaşım ve yukarıda açıklanan hususlar dikkate alındığında, “kadının beyanı esastır” ifadesi ile kastedilenin; kadın mağdurun ceza muhakemesi sürecinde ciddiye alınması, beyanlarının objektif olarak değerlendirilmesi, yargılamanın hiçbir aşamasında sırf kadın olması nedeniyle ötekileştirilmemesi ve gerek kollukta gerekse mahkeme nezdinde ikinci kez mağdur edilmesine izin verilmemesi olduğu anlaşılmalıdır. Bu anlayış, ceza adalet sisteminde daha onarıcı ve duyarlı bir yaklaşımın benimsenmesini gerekli kılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adams, Joyce A., Karen J. Farst ve Nancy D. Kellogg. "Interpretation of Medical Findings in Suspected Child Sexual Abuse: An Update for 2018." *Journal of Pediatric and Adolescent Gynecology* 31, no. 3 (2018): 225–231.
- Adams, Joyce A., Nancy D. Kellogg, Karen J. Farst, Nancy S. Harper, Vincent J. Palusci, Lori D. Frasier, Carolyn J. Levitt, Robert A. Shapiro, Rebecca L. Moles, ve Suzanne P. Starling. "Updated Guidelines for the Medical Assessment and Care of Children Who May Have Been Sexually Abused." *Journal of Pediatric and Adolescent Gynecology* 29, no. 2 (2016): 81–87.
- Adams, Joyce A., Rich A. Kaplan, Suzanne P. Starling, Neha H. Mehta, Martin A. Finkel, Ann S. Botash, Nancy D. Kellogg ve Robert A. Shapiro. "Guidelines for Medical Care of Children Who May Have Been Sexually Abused." *Journal of Pediatric and Adolescent Gynecology* 20, no. 3 (2007): 163–172.
- Ağcaoğlu, İpek. *Mağduru Çocuk Olan Cinsel Suçlarda Suça Sürüklenen Çocuk*. Birinci Baskı. Hukuk Dizisi 2881. Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar, 2021.
- Akarca, Mehmet. "Çocukların Ceza Hukukundaki Yeri ve Çocukların Korunması". *Fasikül Hukuk Dergisi* III, sy 19 (Haziran 2011).
- Akbulut, Berrin. "Bağlılık Kuralı". *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14, sy 1 (01 Haziran 2010): 167-214.
- Akbulut, Berrin. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 5. bs. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- Akbulut, Berrin. "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarda Rızanın Niteliği". *Ceza Hukuku Dergisi* 14, sy 40 (2019): 265-88.
- Akbulut, Berrin. "Delil Değerlendirme Yasakları". *Fasikül Hukuk Dergisi*, sy 13 (Aralık 2010): 6-24.
- Akcan, Esra Alan. "Ceza Hukukunda Mağdurun Korunmasına Yönelik Düzenlemeler". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16 (01 Temmuz 2014): 3949-97.
- Akcan, Recep. "Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1988.
- Akça Kürşat, "Toplumsal Olaylar Nedeniyle Oluşan Zararlardan İdarenin Sorumsuzluğu", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, sy 2, (2015): 992 vd.
- Akdemir, Süleyman. "Ceza Hukukunda Mağdurun Korunması". İstanbul Üniversitesi, 1984.
- Akıntürk, Turgut ve Derya Ateş Karaman. *Medenî hukuk: 6098 sayılı yeni Borçlar Kanunu'na uyarlanmış*. 28. baskı, 27. baskıdan tıpkı. Yayın Hukuk dizisi, 1503 = 3053 [des Gesamtw.]. İstanbul: Beta, 2014.
- Akkaya, Çetin. "Suçların İçtimai Bağlamında Fiil Tekliği". *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, sy 13 (17 Haziran 2019): 1-38.
- Aksoy İpekçioğlu, Pervin. "Gözaltında Alınan İfadenin Önemi Ve Delil Değeri". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 57, sy 3 (2008): 51-82. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001519.
- Aktaş, Sururi. "Cezalandırmanın Amacı Üzerine". *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XIII, sy 1-2 (2009).

- Akünel, Teoman. *Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler*. 2. Bası. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 1995.
- Akyılmaz, Bahtiyar, Murat Sezginer, ve Cemil Kaya. *Türk İdari Yargılama Hukuku*. 8. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Alacakaptan, Uğur. “İşlenemez Suç”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları*, sy 223 (1967).
- Alacakaptan, Uğur. *Suçun Unsurları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No. 372, 1975. <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/11677>.
- Alan, Esra. “Bir Onarıcı Adalet Modeli Olarak Uzlaştırma ve Bu Kapsamda Taksirle Yaralama Suçunun Değerlendirilmesi”. *Terazi Hukuk Dergisi* 18, sy 197 (Ocak 2023): 22-35.
- Alşahin, Mehmet Emin. “Cinsel Saldırı Suçu (TCK m.102)”. İçinde *Prof. Dr. Mehmet Emin Artuk’a Armağan*, kitap editörü İzzet Özgenç, Mahmut Koca, İlhan Üzülmez, ve M. Emin Alşahin, 1623. editör Mahmut Koca, 1. Baskı. Hukuk Dizisi 2415. Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Altay, Şakir. “Akıl Hastalığı”. İçinde *Açıklamalı Hukuk ve Sosyal Bilimler Sözlüğü*, 502. Bilgi Yayınları Sözlük Dizisi. Ankara: Bilgi Yayınevi, Kasım 1983.
- Altınsoy, Zeynep Deniz. “Onarıcı Adalet Sistemi Ve Dominic Ongwen Davası Üzerine Bir İnceleme”. *Toplum, Ekonomi Ve Yönetim Dergisi* 2, sy 2 (2021): 22-36.
- Amado, Bárbara G., Ramón Arce, ve Francisca Fariña. “Undeutsch Hypothesis and Criteria Based Content Analysis: A Meta-Analytic Review”. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context* 7, sy 1 (Ocak 2015): 3-12. <https://doi.org/10.1016/j.ejpal.2014.11.002>.
- Amado, Bárbara G., Ramón Arce, Francisca Fariña, ve Manuel Vilariño. “Criteria-Based Content Analysis (CBCA) reality criteria in adults: A meta-analytic review”. *International Journal of Clinical and Health Psychology* 16, sy 2 (01 Mayıs 2016): 201-10. <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2016.01.002>.
- “Ana Britanica”. İçinde *Akil Hastalığı*. C. 1. İstanbul, 1993.
- Anayurt, Ömer. *Avrupa İnsan Hakları Hukukunda Kişisel Başvuru Yolu*. Ankara, 2004.
- Anson, David A. / Golding, Stephen L. / Gully, Kevin J., “Child Sexual Abuse Allegations: Reliability of Criteria-Based Content Analysis”, *Law and Human Behavior*, Cilt 17, Sayı 3, 1993, s. 331–341.
- Apaydın, Cengiz. “Ceza Muhakemesi Hukukunun Temel İlkeleri”. *Terazi Hukuk Dergisi* 15, sy 166 (2020): 1212-33.
- Apiş, Özge. “Güncel Yargı Kararları ve Yasa Değişiklikleri Işığında İfade Alma ve Sorgu Sırasında Şüpheli/Sanığın Hakları”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 25, sy 1 (28 Haziran 2019): 53-85. <https://doi.org/10.33433/maruhad.583646>.
- Arat, Ayşe. “Gerçek Kişilerde Kişiliğin Son Bulması”. *Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi* 9, sy 1-2 (2006).
- Arıcan, Mehmet. *Ceza Adaleti*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Hukuk Kitapları Dizisi 2009.

- Arntzen, F. Vernehmungpsychologie: Psychologie der Zeugenvernehmung. München: C. H. Beck Verlag, 1989.
- Arntzen, Friedrich. *Psychologie der Zeugenaussage: System der Glaubwürdigkeitsmerkmale*. Çeviren Alparslan Eyüpoğlu. 3., Überarbeitete und ergänzte Auflage. München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1993.
- Arslan, Alperen. "Cinsel Suçlarda İspat ve İnfaz". Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, 2023.
- Arslantürk, Mustafa. *Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Cinsel Suçlar Yargılamadan Uygulamalarla Somut Olaylarla Pratik Çözümlerle*. 7. Baskı. Hukuk Dizisi 1376. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Artuk, M. Emin. "Çevrenin Kasten Kirletilmesi Suçu (TCK. M.181)". *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1, sy 1 (2014).
- Artuk, M. Emin, ve M. Emin Alşahin. *Kriminoloji*. Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Artuk, M. Emin, Ahmet Gökçen, Emin Alşahin, ve Kerim Çakır. *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. 18. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Artuk, Mehmet Emin, ve Mehmet Emin Alşahin. "Sarkıntılık Fiili". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, sy 65 (2016): 3243-70.
- Artuk, Mehmet Emin, Ahmet Gökçen, M. Emin Alşahin, ve Kerim Çakır. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 15. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Artuk, Mehmet Emin, Ahmet Gökçen, Mehmet Emin Alşahin, ve Kerim Çakır. *Ceza Hukuku Genel Hükümler (2023)*. 17. Baskı. Hukuk Yayınları Dizisi. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Artuk, Mehmet Emin, Ahmet Gökçen, M. Emin Alşahin, ve Kerim Çakır. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 11. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.
- Ataç, Selcen. "Cinsel İstismar ve Reşit Olmayanla Cinsel İlişkiye Girme Suçu". İçinde *Ceza Hukukunda Kadının Şiddete Karşı Korunması*, editör Prof. Dr. Nur Centel, VIII + 378. XII Levha Yayıncılık, 2013.
- Atalı, Murat. "Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Halûk Konuralp Anısına Armağan". İçinde *Medenî Usûl Hukukunda Hâkimin Vakıalar Hakkında Dava Dışında Edindiği (Şahsî) Bilgisini Kullanması*, editör Osman Berat Gürzumar, 139-61. Ankara: Yetkin Basım, Yayım ve Dağıtım, 2009.
- Avşar, Erdinç. "Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Tartışılması ve Değerlendirilmesi". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 2021, sy 154 (2021): 41-95.
- Aydemir, İshak, ve Fayik Yurtkulu. "Çocuğa yönelik cinsel istismarla mücadelede: Çocuk İzlem Merkezi". *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi* 1, sy 2 (01 Eylül 2012): 151-65. https://doi.org/10.1501/Asbd_0000000024.
- Aydın, Ali Rıza. "İnanma İhtiyacı ve Dinî Ritüellerin Psikolojik Değeri". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* IX, sy 3 (2009): 87-99.
- Aydın, Devrim. *Ceza Muhakemesinde Deliller*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2014.
- Aydın, Devrim. "Türk Ceza Kanunu'nda Hakaret Suçu" 19, sy 2 (2013).
- Aydın, Devrim. *Kamu Davasının Açılması ve İddianame*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003.

- Aydın, Öykü Didem. “Ceza Hukuku’nun Çağdaş İlkeleri Ve Avrupa Birliği Kriterleri Açısından Türk Ceza Kanunu”. *TBB Dergisi*, sy 53 (2004): 63-140.
- Aydın, Devrim. “Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar”. *Hukuki Perspektifler Dergisi*, sy 2 (2004): 152-62.
- Aydın, Devrim. “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar”, 2005. https://www.turkhukuksitesi.com/makale_175.htm.
- Aydoğdu, Eyup, Yasin Ataç, Ersin Karapazarlıoğlu, ve Ekrem Muş. “Polis akademisi güvenlik bilimleri fakültesi öğrencilerinin delil algısı”. *Polis Bilimleri Dergisi* 15, sy 3 (2013): 45-71.
- Aytekin, Ataay. *Şahıslar Hukuku Birinci Yarım Giriş-Hakiki Şahıslar*. 3. Baskı. İstanbul, 1978.
- Ayverdi, İlhan. “Misalli Büyük Türkçe Sözlük”. C. 1. İstanbul, 2011.
- Bacaksız, Pınar, ve Tuğba Bayzit. “Yargıtay’ın Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarda İspata Yaklaşımı Prof. Dr. Durmuş TEZCAN’a Armağan”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuku Fakültesi Dergisi* 21, sy Özel Sayı (2019): 379-414.
- Badem, Semiyet. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanık”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, sy 45 (07 Ocak 2021): 289-326.
- Bahar, Halil İbrahim. *Mağdur Bilimi Mağduriyetin Etkisi ve Mağduriyete Yönelik Çalışmalar, Suç Mağdurları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2006.
- Bakım, Sevi. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 19, sy 2 (2013): 919-51.
- Balo, Yusuf Solmaz. *Uluslararası İlke ve Uygulamalar Çerçevesinde Ceza Muhakemesinde Tanık Koruma*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2009.
- Bardak, Cengiz. *Ceza Davalarında Soruşturma Duruşma ve KanunYolları*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1999.
- Baş, Eylem. *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*. 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2021.
- Baş, Eylem. “Türk Ceza Hukukunda cinsel taciz suçu”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 65, sy 4 (2016): 1135-1215. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001833.
- Başlar, Yusuf. “Ceza Muhakemesinde İspat”. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 05 Aralık 2022. <https://doi.org/10.32957/hacettepehdf.1106041>.
- Baştürk, İhsan. *Hükmün Açıklanmasının Ertelenmesi*. 2. Baskı. Ankara: Bilge Yayınevi, 2021.
- Baysal, Mustafa. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne Bireysel Başvuruda Mağdur Kavramı”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, sy 5 (2015): 193-233.
- Baytemir, Erdal. *Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar*. Birinci baskı. Hukuk yayınları dizisi 2428. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Baytemir, Erdal. *Cinsel dokunulmazlığa, kişi hürriyetine ve genel ahlaka karşı suçlar: cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı, reşit olmayanla cinsel istismarı*. 2. baskı. Hukuk yayınları dizisi 460. Ankara: Adalet, 2009.

- Bednářová, J. “The Heart of the Criminal Justice System: A Critical Analysis of the Position of the Victim”. *Undefined*, 2011. <https://www.semanticscholar.org/paper/THE-HEART-OF-THE-CRIMINAL-JUSTICE-SYSTEM%3A-A-OF-THE-Bedn%C3%A1%C5%99ov%C3%A1/c1df37dd1859675a9e454d0a0ab72e82af7765e3>.
- Belgesay, Mustafa Reşit. “İhtisas Mahkemeleri ve Mahkemeler Arasında Vazife İhtilafları”. *Journal of Istanbul University Law Faculty* 9, sy 1-2 (1943): 249-56.
- Bentham, Jeremy. *The Rationale of Punishment*. Çeviren Sururi Aktaş. London: Robert Heward, 1830.
- Berki, Gülseren. “Ceza Muhakemesinde Delil Temel İlkeleri ve Çeşitleri”. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 1985.
- Berkowitz, Eric. *Seks ve Ceza : Arzuyu Yargılamanın Dört Bin Yıllık Tarihi*. Çeviren Orhan Düz. 8. Baskı. İstanbul: Kolektif Kitap, 2020.
- Bıçak, Vahit. *Suç Muhakemesi Hukuku*. 1. Basım. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010.
- Bilgehan Duman, İmran, S. Serhat Gürpınar, ve Abdulkadir Yıldız. “Evaluation of Physical, Genital and Psychiatric Examination Findings in Female Sexual Assault and Sexual Abuse Victims”. *The Bulletin of Legal Medicine* 28, sy 1 (27 Mart 2023): 47-54. <https://doi.org/10.17986/blm.1621>.
- Bilginer, Çilem, Belgin Üstün Güllü, Nilufer Koçturk, Gülşen Erden, Gülçin Orhan, ve Bilge Merve Kalaycı. “Türkiye’de Cinsel İstismar Mağduru Çocukların Beyanlarında Ölçüt Bazlı İçerik Analizine Göre Değerlendiriciler Arası Güvenilirlik”. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 28, sy 1 (2021): 52-59. <https://doi.org/10.4274/tjcamh.galenos.2020.97269>.
- Bilginer, Samiye Çilem, ve Deniz Çalışkan. “Çocuğu İstismardan Korumada Yeni Bir Yaklaşım: Çocuk İzlem Merkezleri”. İçinde *Prof. Dr. Emine AKYÜZ’e Armağan*, editör Yasemin Karaman Kepenekci ve Pelin Taşkın, 1. Baskı., 745. Ankara: Pegem Akademi, 2018. <https://depo.pegem.net/9786052411643.pdf>.
- Birtek, Fatih ve Cavidan Yemez, “Mağdur Tarafından Suç İşlendikten Sonra (Delil Elde Etmek Amacıyla) Yapılan Görüntü ve Ses Kayıtlarının Hukuki Mahiyeti ve İspat İşlevi (Güncel Yargıtay Kararları Bağlamında Bir Değerlendirme), *ABÜHFD*, 13, S 26, 2025.
- Birtek, Fatih. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 6. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- Birtek, Fatih. *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat: AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında*. 2. Baskı. Hukuk Yayınları Dizisi 1762. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.
- Birtek, Fatih. “Cumhuriyet Savcısı’nın Delilleri ve Fiili Takdir Yetkisi”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 19, sy 2 (01 Aralık 2013): 953-90.
- Birtek, Fatih. “Kasten Öldürmeye Teşebbüs ve Kasten Yaralama Suçlarının Manevi Unsur Bakımından Ayırt Edilmesi .” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 58, sy 2 (2009).

- Blandón-Gitlin, Iris, Kathy Pezdek, D. Stephen Lindsay ve Lisa Hagen. "Criteria-Based Content Analysis of True and Suggested Accounts of Events." *Legal and Criminological Psychology* 13, no. 2 (2008): 251–64.
- Boğa, Bekir. "Ceza Muhakemesinde Delillerin Tartışılması". Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı, 2019.
- Boyacı, Akın. "Ceza Muhakemesinde Davaya Katılma". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* LXXI, sy 1 (2013).
- Bozdağ, Ahmet ve Kader Sariusta. "Ceza Yargılamasında Mağdurun Beyanı ve Delil Değeri". *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8, sy 2 (31 Aralık 2017): 573-602. <https://doi.org/10.21492/inuhfd.328331>.
- Bozdemir, Nafiz, ve Sevgi Özcan. "Cinselliğe ve Cinsel Sağlığa Bakış". *Turkish Journal Of Family Medicine And Primary Care (Tjfmpe)* 5 (01 Ocak 2011): 37-46.
- Bozdoğan Akbulut, Berrin. "Rüşvet Suçları". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8, sy 12 (2000).
- Bradley, April R., ve James M. Wood. "How Do Children Tell? The Disclosure Process in Child Sexual Abuse". *Child Abuse & Neglect* 20, sy 9 (Eylül 1996): 881-91. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(96\)00077-4](https://doi.org/10.1016/0145-2134(96)00077-4).
- Bull, Hedley. *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*. Çeviren Murat Demirel. 4th ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2012.
- Burt, Martha R. "Cultural Myths and Supports for Rape." *Journal of Personality and Social Psychology* 38, sy 2 (1980): 217-30. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.38.2.217>.
- Can, Cahit. *Toplumsal İnsanın Evrensel Doğası ve Cinsel Suçlar*. 2. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2012.
- Canikoğlu, Seher Kırbaş. "'Kadının Beyanı Esastır': Çok Bilinmeyenli Bir Denklem". *Ankara Barosu Dergisi* 0, sy 4 (2015): 229-53.
- Canikoğlu, Seher KIRBAŞ. "Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Ulusal ve Uluslararası Mevzuat (İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun)". *Ankara Barosu Dergisi*, sy 3 (2015): 355-78.
- Canpolat, Can. "Ceza Muhakemesi Hukukunun Amacı". *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 15, sy 2 (27 Ekim 2020): 451-99.
- Cartwright, Heather L. "Including Victims in the American Criminal Justice Process". *UNAFEI Resource Material Series*, sy 56 (2000): 190-203.
- Cenger, Cüneyt Destan, Birgül Tüzün, Şevki Sözen, Erbuğ Keskin ve Nevzat Alkan. "Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Olgusunda Adli Tıbbi Değerlendirmenin Önemi: Olgu Sunumu [Importance of Forensic Medical Evaluation in Child Sexual Abuse Cases: A Case Report]". *Med J SDU / SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi* 25, no. 4 (2018): 469–472.
- Centel, Nur. "5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Cinsel Saldırı Suçu ve Cinsel Suçlar Değişiklik Tasarısı'nın Değerlendirilmesi". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 25, sy 99 (Mart 2012): 269-90.

- Centel, Nur. "Cezanın Amacı ve Belirlenmesi Turhan Tufan Yüce'ye Armağan". *İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları*, 2001, 337-72.
- Centel, Nur. "Zimmet Suçu (TCK m.247)". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan* 21, sy Özel Sayı (2019): 2779-2800.
- Centel, Nur, ve Hamide Zafer. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 16. Baskı. İstanbul: Beta Yayınevi, 2019.
- Centel, Nur, ve Hamide Zafer. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 21. Bası. Hukuk Dizisi 2015. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2022.
- Centel, Nur, ve Hamide Zafer. *Ceza Muhakemesi Hukuku (2008)*. 6. Bası. İstanbul, 2008.
- Centel, Nur, ve Hamide Zafer. *Ceza Muhakemesi Hukuku (2013)*. 10. Baskı. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2013.
- Centel, Nur, ve Hamide Zafer. *Ceza Muhakemesi Hukuku (2014)*. 11. Bası. İstanbul, 2014.
- Centel, Nur, ve Hamide Zafer. *Ceza muhakemesi hukuku(2005)*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2005.
- Centel, Nur, ve Hamide Zafer. *Ceza Muhakemesi Hukuku(2010)*. İstanbul, 2010.
- Check, James VP, Neil M. Malamuth, Barbara Elias, ve Susan Barton. "On hostile ground". *Psychology Today* 19, sy 4 (1985): 56-61.
- Chiesa, Luis E. "Animal Rights Unraveled: Why Abolitionism Collapses into Welfarism and What It Means for Animal Ethics". *Georgetown Environmental Law Review* 28 (2016).
- Cihan, Erol. "Ceza Muhakemesi Hukukunun Görevleri". *Journal of Istanbul University Law Faculty* 28, sy 3-4 (25 Ağustos 2011): 701-12.
- Coşkun, Serdar. *Cinsel Suçların İspatında Mağdur Beyanı Delili*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Cowan, Professor Sharon. "The Use of Sexual History and Bad Character Evidence in Scottish Sexual Offences Trials", t.y.
- Cross, Theodore P., Wendy A. Walsh, Monique Simone, ve Lisa M. Jones. "Prosecution of Child Abuse: A Meta-Analysis of Rates of Criminal Justice Decisions". *Trauma, Violence, & Abuse* 4, sy 4 (Ekim 2003): 323-40. <https://doi.org/10.1177/1524838003256561>.
- Cross, Theodore P., ve Debra Whitcomb. "The Practice of Prosecuting Child Maltreatment: Results of an Online Survey of Prosecutors". *Child Abuse & Neglect* 69 (Temmuz 2017): 20-28. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.04.007>.
- Cumalıoğlu, Emre. "Medeni Hukukta Hayvan Hakları ve Hayvanlar Üzerindeki Hak". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 19, sy 3 (2017).
- Çağlayan, Ramazan. "Hukukumuzda Kamu Tüzel Kişiliği Kavramı Ve Kısıtları". *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 1, sy 7 (2016).
- Çağlayan, Ramazan. *İdari Yargılama Hukuku*. 14. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.

- Çakır, Murat. “Türk Ceza Hukukunda Rüşvet Suçu”. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2013.
- Çelebi, Özgün. “Kişi ve Eşya Ayrımı Bağlamında Hayvanların Hukuki Statüsü”. *İstanbul Hukuk Mecmuası* 76, sy 2 (19 Şubat 2020): 559-622. <https://doi.org/10.26650/mecmua.2018.76.2.0025>.
- Çelik, Cemil. “Çocuk Kavramı Ve Medeni Hukuk Açısından Çocuk Haklarının Tarihi Gelişimi”. E - akademi. Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, 05 Şubat 2005.
- Çelik, Dilek. “Çocukluk Çağı Cinsel İstismar Olgularında Mağdur İfadesinin Delil Niteliği Ve İfade Geçerlilik Analizi”. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, 2014. <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/51480.pdf>.
- Çelik, Feyzi. “Kadına Yönelik Taciz Ve Şiddetin İspatı Ve ‘Kadının Beyanı Esastır’ Önermesi Üzerine Bir Değerlendirme”. Yeni Yaklaşımlar Hukuka Toplumcu Bakış, 20 Şubat 2014. <https://www.yeniyaklasimlar.org/?d=6358>.
- Çetintürk, Ekrem. “Onarıcı Adalet Anlayışı ve Uzlaştırma Kurumunun Türk Ceza Adalet Sisteminde Algılanışı (Geleneksel Ceza Adalet Anlayışına Eleştirel Bir Bakış)”. *Ceza Hukuku Dergisi* 4, sy 9 (Nisan 2009): 191-245.
- Çevik, Yasin. “Ceza Muhakemesi Hukukunda İspatın Mahiyeti”. Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, 2017.
- Çınar, Ali Rıza. “Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Durmuş TEZCAN’a Armağan* 21, sy Özel sayı (2019).
- Çınar, İbrahim. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Yargı Yetkisi ve Mağdurluk Statüsü”. İçinde *Bireysel Başvuru, İnceleme Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi)*, editör Mustafa Sağlam, 2. Baskı. Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2013.
- David J., Danelski. “Kamu Hukuku Alanı”. Çeviren Mehmet Turhan. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 34, sy 1 (1977): 1. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000000910.
- Degnan, Erin K., ve A. Morikone Cynthia. “Rape”. *Georgetown Journal of Gender and the Law* 4, sy 2 (2002): [iii]-[iv].
- DeGue, Sarah, ve David DiLillo. “‘You Would If You Loved Me’: Toward an Improved Conceptual and Etiological Understanding of Nonphysical Male Sexual Coercion”. *Aggression and Violent Behavior* 10, sy 4 (Mayıs 2005): 513-32. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2004.09.001>.
- Değirmenci, Olgun. *Ceza Muhakemesinde Sayısal (Dijital) Delil*. 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014.
- Değirmenci, Olgun. “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sy 77 (2008).
- Değirmenci, Olgun. “Çeşitli Görünümleriyle Uluslararası Suç Kavramı: Dar ve Geniş Anlamda Uluslararası Suçlar ve Türk Hukuku”. *İÜHFMLXXI*, sy 1 (2013).

- Değirmenci, Olgun. “Uluslararası Ceza Mahkemelerinin Kararları Işığında Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Soykırım Suçu (TCK m.76)”. *TBB Dergisi*, sy 70 (2007).
- Del Vecchio, Giorgio. *Hukuk Felsefesi Dersleri*. Çeviren Sahir Erman. İstanbul, 1952.
- Delibalta, Hüseyin. “Ceza Muhakemesinde Maddi Deliller ve Cinsel Saldırı Suçlarında İspat”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Adli Tıp Anabilim Dalı, 2020. https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/122374/yokAcikBilim_10330487.pdf?sequence=-1&isAllowed=y.
- Demir Gürsel, Esra. “N.Ç Davası: Tecavüze Razı Olmak ve Kadınların Ahlakı”. İçinde *Sınır Bilgisi: Siyasal İktidar, Toplumsal Mekân ve Kadına Yönelik Şiddet*, editör Elif Çelebi, Didem Havlioğlu, ve Ebru Kayaalp, 137-61. Ankara: Ayizi, 2014.
- Demir, Remzi. *Cinsel Dokunulmazlığa Karşı İşlenen Suçlar*. Hukuk Yayınları Dizisi 2849. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Demirbaş, Timur. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 14. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2019.
- Demirbaş, Timur. *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2001.
- Demirbaş, Timur. *Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması*. 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013.
- Demirbaş, Timur. *Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması (2015)*. 4. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015.
- Demirdal, M. Balkan. “Ceza Hakiminin Vicdani Kanaati Üzerine Bir Değerlendirme”. *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, sy 1 (2020): 1021-42.
- Demirel, Murat. “Hedley Bull Perspektifinden ‘Uluslararası Toplum’ Kavramsallaştırması ve Kurumları”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, sy 3 (2017).
- Demirkaya, Vural. “Delil Güvenliği”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, 2009.
- Deniz, Buket. “İdarenin Sorumluluğunu Doğuran Hizmet Kusuru Ve Hizmet Kusuru - Kişisel Kusur Ayrımı”. *TBB Dergisi*, sy 153 (2021).
- Deniz, Hüseyin. “Türk Ceza Kanununda Cinsel Saldırı Suçu”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, 2016.
- Derdiman, Ramazan Cengiz. “Ceza Muhakemesinde İspat Kavramı ve Kapsamı”. *Bursa Barosu Dergisi*, sy 109 (2019).
- Develioğlu, Ferit. “Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat”, 2007.
- Dilemre Öden, Begüm. “Potansiyel Mağdur ve İnsan Hakkı İhlali (AİHM ve AYM Uygulaması)”. *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, sy 2 (Ekim 2017): 99-106.
- Dinler, Veysel. “Mağduriyet Kavramına Çok Yönlü Yaklaşım”. İçinde *Suç Mağdurları*, 49-71. Adalet Yayınevi, 2006.

- Doğan, Gedik. *Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması*. 5. Baskı. 1648. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Doğan, Gedik. “Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi Üzerine Bir İnceleme”. *Yargıtay Kararları Dergisi*, sy 3 (Temmuz 2004): 297-326.
- Doğan, Koray. *Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkusundan Sanık Yararlanır İlkesi “in dubio pro reo”*. 2. Basım. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Doğan, Recep. “Ceza Muhakemesinde Davaya Katılma ve 6284 Sayılı Kanun’dan Kaynaklanan Sorunlar”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, sy 47 (2021).
- Donay, Süheyl. *Türk Ceza Kanunu Şerhi*. İstanbul, 2007.
- Dönmez, Burcu. “Hayvanlara Yönelik İşlenen Suçlar (Crimes Against Animals)”. *Yaşar Üniversitesi E - Dergisi* 8, sy Özel (2013).
- Dönmezer, Sulhi. *Devlet ve Suç Mağduru İlişkisi*. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1977.
- Dönmezer, Sulhi. *Toplumbilim*. 11. Bası. İstanbul, 1994.
- Dönmezer, Sulhi, ve Sahir Erman. *Kriminoloji*. Adalet Bakanlığı, 2020.
- Dönmezer, Sulhi, ve Sahir Erman. *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*. 10. Baskı. C. II. İstanbul, 1994.
- Dönmezer, Sulhi, ve Erman Sahir. *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım*. 12. Bası. C. II. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1999.
- Dripps, Donald A. “Beyond Rape: An Essay on the Difference between the Presence of Force and the Absence of Consent”. *Columbia Law Review* 92, sy 7 (Kasım 1992): 1780. <https://doi.org/10.2307/1123045>.
- Dural, Mustafa, ve Tufan Öğüz. *Kişiler Hukuku*. 14. Baskı. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2013.
- Duranoğlu, Yakup. “Türk Ceza Muhakemesi Hukukundaki Soruşturma Evresinin Tarihsel Gelişimi”. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8, sy 1 (28 Ocak 2022): 167-90. <https://doi.org/10.54699/andhd.999690>.
- Durmuş, Tezcan. “Organize Suçlar ve Bu Suçlarda Mağdurun Hakları ve Tanıkların Korunması”. *Adalet Dergisi*, sy 3 (2000).
- Dursun, Selman. “Türk Ceza Hukuku’nda Cinsel Suçlara Genel Bir Bakış”. *Ceza Hukuku Dergisi*, sy 24 (Nisan 2014): 57-73.
- Dussich, John P J. “Victimology- Past, Present and Future”. İçinde *131st International Senior Seminar Visiting Experts’ Papers*, 2006. https://www.unafei.or.jp/publications/pdf/RS_No70/No70_12VE_Dussich.pdf.
- Duysak, Merve. “Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat Yasakları”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Bilim Dalı, 2013.
- Dülger, İbrahim. “Çocukların Cinsel İstismarı”. *Fasikül Hukuk Dergisi*, sy 6 (2010).
- Dülger, İbrahim. “Irza Geçme Suçunun Tarihi Gelişimi”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy 6 (2000): 81-104.
- Dülger, Murat Volkan Şaban Cankat Taşkın, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023).

- Dülger, Murat Volkan. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Dışlama Kuralı Ve Hukuka Aykırı Delillerin Uzak Etkisi: Zehirli Ağacın Meyvesi Öğretisi*. 1. baskı. Seçkin Hukuk 1360. Ankara: Seçkin, 2014.
- Erdal, Uğur, ve Hasan Bakırcı. *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 3. Maddesi – Uygulama El Kitabı*. OMCT El Kitapları Dizisi Cilt: 1, 2006.
- Erdem, Mustafa Ruhan, Durmuş Tezcan, ve Rifat Murat Önok. *Uluslararası Ceza Hukuku*. 6. Baskı. Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Erden Tütüncü, Efser. “Kriminolojik Değerlendirmeler Işığında Ceza Hukukunda Fücür”. Doktora Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, 2016. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Erdoğan, Ayten. “Pedofili: Klinik Özellikleri, Nedenleri ve Tedavisi”. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 2, sy 2 (01 Haziran 2010): 132-60.
- Erdoğan, Mehmet. *Fıkıh ve hukuk terimleri sözlüğü*. 3. basım. İstanbul: Ensar, 2010.
- Erem, Faruk. *Adalet Psikoloji*. 11. Baskı. Ankara: Başkent Klîşe Matbaacılık, 2003.
- Erem, Faruk. *Ceza Usulü Hukuku*. Ankara, 1973.
- Erem, Faruk. *Ceza Usulü Hukuku*. Genişletilmiş 5. Baskı. Ankara, 1978.
- Erem, Faruk. *Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku*. Ankara, 1986.
- Erem, Faruk. “Suçun Konusu Ve Hümanist Doktrin”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25, sy 1 (1968): 1. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001339.
- Erem, Faruk. *Türk Ceza Hukuku - Özel Hükümler*. 3. Baskı. C. III. Ankara, 1985.
- Erem, Faruk, Ahmet Danışman, ve Mehmet Emin Artuk. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Tümüyle Gözden Geçirilmiş 14. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 1997.
- Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 13. Baskı. İstanbul: Beta Yayınevi, 2011.
- Ergül, Ergin. *Anayasa Mahkemesine ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Bireysel Başvuru ve Uygulaması*. Ankara: Yargı Yayınevi, 2012.
- Ergün, Ömer. “Kişi Kavramı ve Çeşitleri”. *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi* 1, sy 1 (2017).
- Ergün, Reyda. “Eril Devlet ve Tecavüz”. İçinde *Uğur Alacakaptan’a Armağan*, C. 2. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.
- Erman, Barış. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Belirti ve İspat Değeri”. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9, sy 1 (Ocak 2010): 679-701.
- Erman, Sahir. *Hakaret ve Sövme Suçları*. İstanbul, 1989. Yıldız, M. *Cinsel Saldırı Olgularında Makroskopik ve Kolposkopik Muayene Bulgularının Karşılaştırılması*. Uzmanlık Tezi, Mersin Üniversitesi Adli Tıp Anabilim Dalı, 2013.
- Erman, Sahir, ve Çetin Özek. *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. İstanbul, 1994.
- Ersoy, Yüksel. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara, 2002.
- Eryılmaz, Ali. *Ceza ve Disiplin Hukukunda Hukuka Aykırı Delil*. Ankara: Hukab Yayınları, 2013.

- Eryılmaz, M. Bedri. “Bir İnsan Hakkı Olarak Türkiye ve Diğer Avrupa Konseyi Üyesi Ülkelerinde Mağdurun Bilgilendirilme Hakkı”. *Polis Dergisi*, sy 15 (1998): 45-52.
- Eser, Albin. “Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Sanığın Hukuki Durumu”. Çeviren Nur Centel. *Yargıtay Dergisi*, sy 16 (1990): 313-38.
- Eyüpoğlu, Alparslan. “Cinsel İstismar Mağduru Çocuk İfadelerinin Ölçüt Bazlı İçerik Analizi: CBCA (Criteria-Based Content Analysis)”. *Güvenlik Bilimleri Dergisi* 1, sy 1 (12 Temmuz 2016): 1-22. <https://doi.org/10.28956/gbd.239717>.
- Faller, Kathleen Coulborn, ve Ellen DeVoe. “Allegations of Sexual Abuse in Divorce”. *Journal of Child Sexual Abuse* 4, sy 4 (01 Ocak 1996): 1-25. https://doi.org/10.1300/J070v04n04_01.
- Faruk, Erem. “Ceza Usulünde Kesin Hüküm”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 20, sy 1 (1963): 1. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001413.
- Faruk, Erem. “Muhakemenin Yenilenmesi Hakkında Genel Bilgiler”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 19, sy 1 (1962): 1. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001429.
- Fatih Birtek. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Altıncı Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- Ferihan, Yancı, ve Özlem Polat Aslıhan. “Tecavüze İlişkin Tutumların Tecavüz Mitleri, Adil Dünya İnancı, Cinsiyet Roller ve Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi* 0, sy 18 (2019): 31-50.
- Feyzioğlu, Metin. “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 19, sy 62 (Şubat 2006).
- Feyzioğlu, Metin. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık*. Ankara: Us-a Yayıncılık, 1996.
- Feyzioğlu, Metin. *Tanıklık ve Dürüst Muhakeme*. Ankara, 1998.
- Feyzioğlu, Metin, ve Fahri Gökçen Taner. *Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçütü Olarak Vicdani Kanaat*. 2. Baskı. İstanbul: Işık Yayınları, 2015.
- Fivush, Robyn, ve April Schwarzmüller. “Say It Once Again: Effects of Repeated Questions on Children’s Event Recall”. *Journal of Traumatic Stress* 8, sy 4 (Ekim 1995): 555-80. <https://doi.org/10.1002/jts.2490080404>.
- Fivush, Robyn, ve Jennifer R. Shukat. “Content, consistency, and coherence of early autobiographical recall”. İçinde *Memory and testimony in the child witness*, 5-23. Applied psychology: Individual, social, and community issues, Vol. 1. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc, 1995.
- Flin, Rhona, ve J. R. Spencer. “Annotation: Children as Witnesses—Legal and Psychological Perspectives”. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 36, sy 2 (01 Şubat 1995): 171-80.
- Gardner, Thomas J., ve Terry M. Anderson. *Criminal Evidence: Principles and Cases*. Çeviren Metin Köse. 4th ed. Australia: Wadsworth/Thomson Learning, 2001.
- Garraud, François. “Kıta Avrupası Delil Sistemi Tarihi”. Çeviren Devrim Aydın. *Ceza Hukuku Dergisi* 11, sy 32 (Aralık 2016): 197-203.

- Geleri, AYTEKİN. "Suç Sosyolojisi". İçinde *Suç Mağduriyeti*. Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Gershman, Bennett L. "Witness Coaching by Prosecutors". *Elisabeth Haub School of Law at Pace University*, 2002. <https://digitalcommons.pace.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1125&context=lawfaculty>.
- Gezici, Eda. "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar Bakımından Mağdur Beyanı ve İspat Kuvveti". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2023.
- Giritli, İsmet, ve Hasan Atilla. *Günümüzde İnsan Hakları*. İstanbul: Der Yayınları, 2002.
- Goodman, Gail S., Elizabeth Pyle Taub, David P. H. Jones, Patricia England, Linda K. Port, Leslie Rudy, Lydia Prado, John E. B. Myers, ve Gary B. Melton. "Testifying in Criminal Court: Emotional Effects on Child Sexual Assault Victims". *Monographs of the Society for Research in Child Development* 57, sy 5 (1992): i. <https://doi.org/10.2307/1166127>.
- Gökcan, Hasan Tahsin. "Bireysel Başvuruda İkincillik İlkesi ve Denetim Yetkisinin Sınırları Sorunu". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sy 135 (Nisan 2018).
- Gökcan, Hasan Tahsin. *Görevi Kötüye Kullanma, Zimmet, Banka Zimmeti, İrtikap, Rüşvet Suçları ve Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar; (5237 sayılı TCK M. 247 - 266)*. Hukuk kitapları dizisi 853. Ankara: Seçkin, 2008.
- Gökcan, Hasan Tahsin. "İstinaf Yasa Yolunda İspat ve Delilleri Değerlendirme Esasları". *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 0, sy 10 (2012): 421-54.
- Gökçen, Ahmet. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Elkoyma ve Postada Elkoyma (Özellikle Telefonların Gizlice Denetlenmesi)*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1994.
- Gökçen, Ahmet, Murat Balcı, M. Emin Alşahin, ve Kerim Çakır. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 3. Baskı. Ankara, 2018.
- Gökçen, Ahmet, Murat Balcı, M. Emin Alşahin, ve Kerim Çakır. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
- Gökçen, Dr Ahmet, ve Murat Balcı. "Kasten öldürme suçu (tck. M. 81)", t.y., 124.
- Gönen, Doruk. "Tüzel Kişilerde Kişilik Hakkı ve Korunması". İstanbul Üniversitesi, 2011.
- Gören, Zafer. "Bireysel Başvuru Türk Anayasa Yargısında". İçinde *Anayasa Mahkemesinin kuruluşunun 50. yılına armağan*. Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2012.
- Gözler, Kemal. *Devletin Genel Teorisi*. Bursa: Ekin Kitabevi, 2007.
- Gözler, Kemal. *İdare Hukuku*. Güncellenmiş 3. Baskı. C. II. Bursa: Ekin Yayınevi, 2019.
- Göztepe, Ece. *Anayasa Şikayeti*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi yayınları ; AÜHF. döner sermaye yayınları, no. 530. no. 45. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1998.
- Gözübüyük, A. Şeref, ve Feyyaz Gölcüklü. *İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulanması*. 5. Bası. Ankara: Turhan Yayınevi, 2004.
- Gözübüyük, A. Şeref, ve Turgut Tan. *İdare Hukuku Genel Esaslar*. C. 1. Ankara: Turhan Kitabevi, 1998.

- Gözübüyük, Abdullah Pulat. “Adli Psikoloji Yönünden Tanık”. *Adalet Dergisi*, sy 5 (Mayıs 1948): 545-47.
- Güleç, Sesim Soyer. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturmanın Etkinliği İlkesi ve Takipsizlik Kararları Üzerindeki Etkisi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 15 (2013): 1393-1464.
- Güler, Deniz, ve Nazmi Ulutak. “Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi Ve Türk Toplum Yaşantısında Aile”. *Kurgu Dergisi*, sy 11 (1992).
- Gülşen, Recep. “Adli Soruşturmanın Başlaması”,. *Fasikül Hukuk Dergisi* 3, sy 21 (Ağustos 2011): 30-41.
- Gülşen, Recep. “Ceza Muhakemesi Hukuku Açısından Mağdurun Hakları”. editör Bahri Öztürk. İstanbul: Seçkin Yayınevi, 2008.
- Gültekin, Özkan. “Ceza Muhakemesi Hukukunda ‘Şüphe’ Kavramı”. *Terazi Hukuk Dergisi* 5, sy 46 (Haziran 2010): 121-38.
- Gümüş, Aynur Eren. “The first interview with child ahead of reporting suspected child sexual abuse”. *Journal of Clinical Psychiatry* 20, sy 1 (2017): 45-58. <https://doi.org/10.5505/kpd.2017.32032>.
- Güngör, Arzu Hazer. *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Cinsel Suçlar Ve Rıza İlişkisi*. 1. Baskı. Hukuk Dizisi 3294. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Güngör, Devrim. *5237 ve 5271 Sayılı Kanunlar Işığında Şikâyet Kurumu*. 1. baskı. Ankara: Yetkin Yayınları, 2009.
- Günşen İçli, Tülin. *Kriminoloji*. Genişletilmiş 11. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2021.
- Gürelli, Nevzat. *İrtikap ve Rüşvet Cürümleri*. İstanbul, 1954.
- Hafizoğulları, Zeki, ve Muharrem Özen. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 11. baskı. Ankara: US-A Yayıncılık, 2018.
- Hafizoğulları, Zeki, ve Muharrem Özen. *Ceza Normu (Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni)*. 2. Baskı. Ankara: US-A Yayınları, 1996.
- Hafizoğulları, Zeki, ve Devrim Güngör. “Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sy 69 (2007).
- Hafizoğulları, Zeki, ve Muharrem Özen. “Hırsızlık”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XII, sy 1-2 (2008).
- Hafizoğulları, Zeki, ve Muharrem Özen. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Kişilere Karşı Suçlar*. 4. Baskı. Ankara, 2015.
- Haftner, Ernst. *Lehrbuchdes Schweizerischen Strafrechts Allgemeiner Teil*. Çeviren Eylem Baş Bayraktaroğlu. Berlin, 1926.
- Hakeri, Hakan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 23. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
- Hakeri, Hakan. *Tıp ve Sağlık Hukuku El Kitabı*. Güncellenmiş 3. Baskı. Hukuk Dizisi 3054. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Hakeri, M. Hakan. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun E.1985/9-464 K.1986/126 Sayılı ve 17.03.1986 Tarihli Kararı (t.y.).
- Hançerlioğlu, Orhan. *Felsefe Ansiklopedisi: Kavramlar Ve Akımlar*. C. 1. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1976.

- Hançerlioğu, Orhan. *Türk Dili Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2007.
- Handbook on Justice for Victims*. New York: UN ODCCP, 1999. https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/UNODC_Handbook_on_Justice_for_victims.pdf.
- Harris, D. J., M. O'Boyle, Ed Bates, ve Carla Buckley. *Harris, O'Boyle & Warbrick: law of the European Convention on Human Rights*. Fourth edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2018.
- Hatemi, Hüseyin. *Medeni Hukuk Tüzelkişileri, I: Giriş, Tarihi Gelişim, Eski Vakıflar(Tüzelkişiler)*. İstanbul, 1979.
- Hayes, Rebecca M., Katherine Lorenz, ve Kristin A. Bell. "Victim Blaming Others: Rape Myth Acceptance and the Just World Belief". *Feminist Criminology* 8, sy 3 (Temmuz 2013): 202-20. <https://doi.org/10.1177/1557085113484788>.
- Horowitz, Steven W., Michael E. Lamb, Phillip W. Esplin, Tascha D. Boychuk, Orit Krispin, ve Lisa Reiter-Lavery. "Reliability of Criteria-based Content Analysis of Child Witness Statements". *Legal and Criminological Psychology* 2, sy 1 (Şubat 1997): 11-21. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8333.1997.tb00329.x>.
- Howitt, Dennis. "Yalanlar, Yalan Tespiti ve güvenilirlik 2: Poligraf Testi ve İfade Geçerlilik Analizi". İçinde *Adli Psikoloji ve Suç Psikolojisine Giriş*, editör Didem Yücel Elitez ve Fulya Giray Sözen, çeviren Neylan Ziyalar, 6. Basımdan Çeviri., 387-407. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2021.
- Hukuk Ansiklopedisi. "İnsan Hakları Hukuku İhlallerinin Mağdurlarının Başvuru ve Onarım Hakkına Dair Temel İlke ve Esaslar". Kurumsal Website, 31 Mart 2022. <https://hukukbook.com/insan-haklari-hukuku-ihlallerinin-magdurlarinin-basvuru-ve-onarim-hakkina-dair-temel-ilke-ve-esaslar/>.
- Huyse, Lucien, David Bloomfield, Terri Barnes, ve International Institute for Democracy and Electoral Assistance, ed. *Reconciliation after violent conflict: a handbook*. Handbook series. Stockholm: International IDEA, 2003.
- Ildırım, E. Görgü Tanıklığında Yanılabilirlik. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, 2013.
- İşık, Şevkiye Berfin. "Türk Ceza Kanununda Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali". Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2011.
- İşıқтаç, Yasemin. "Bir Hukuk Tanımı Vermenin Zorunluluğu". *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, sy 2 (01 Haziran 1998): 0-0.
- İçel, Kayıhan. "Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları 'Budapeşte İlkeleri' Işığında "Savcıcı Ret Sorunu"". *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* Yıl:7, sy 14 (2008).
- İçel, Kayıhan. *Suçların İçtimai*. No. 1762. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları Sermet Matbaası, 1972.
- İlham Rahimov. "Suç ve Ceza". Çeviren Tuğrul Veli. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2014.
- İlhan, Özay. *Günışığında Yönetim*. İstanbul, 2002.

- İnci, Z. Özen. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Teşhis”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sy 85 (2009).
- İpek, Ali İhsan. *Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması*. Birinci baskı. Hukuk yayınları dizisi 635. Ankara: Adalet Yayınevi, 2010.
- İşler Gürer, İlknur. “6284 Sayılı Kanunda Koruyucu Tedbirlerin Özellikleri ve Kadının Beyanının Esas Alınması hususu”. *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi* 5, sy 2 (2021): 27-73.
- İzzet Özgenç. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin, 2021.
- JAHN:, Av. Dr. Matthias. “Ceza Yargılaması Hukukunda Delil Değerlendirilmesi ve İnanırcılık Muhakemesinin Temelleri”. İçinde *Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat*, çeviren Gülsün Ayhan Aygörmöz Uğurlubay, 720. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014.
- Jenny, Carole ve James E. Crawford-Jakubiak. *The Evaluation of Children in the Primary Care Setting When Sexual Abuse Is Suspected*. Clinical Report, Committee on Child Abuse and Neglect. American Academy of Pediatrics, 2013.
- Johnson, Mark L., and Carol L. Raye. *Reality Monitoring*. *Psychological Review* 88 (1981): 67–85
- Johnson, Mark K., Marcia A. Foley, A. G. Suengas ve Carol L. Raye. "Phenomenal Characteristics of Memories for Perceived and Imagined Autobiographical Events." *Journal of Experimental Psychology: General* 177 (1988): 371–376.
- “Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberi”, 30 Nisan 2022.
- “Kadına Yönelik Şiddet Biçimleri”, t.y. <https://morcati.org.tr/siddet-bicimleri/>.
- “Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu”. Sıra Sayısı 717. TBMM, 08 Mayıs 2015.
- Kafes, Veli. “Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 60, sy 1 (2011): 83-156.
- Kahveci, Muhammet. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2019.
- Kalach, Jasmin. “Göçmen Kaçakçılığı Ve İnsan Ticareti Suçları”. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2020.
- Kantar, Baha. *Ceza Hukuku, Başlangıç*. Ankara, 1937.
- Kar, Hakan ve Ç. Özdemir. “Cinsel Şiddet”. İçinde *Olgularla Adli Tıp ve Adli Bilimler*, editör Halis Dokgöz. Akademisyen Kitabevi, 2020. <https://doi.org/10.37609/akya.2>.
- Karaca, Sevda. “Kabataş Olayı ve ‘Kadının Beyanı’ Meselesi”. [sendika.org](https://sendika.org/2014/02/kabatas-olayi-ve-kadinin-beyani-meselesi-sevda-karaca-evrensel-167894), 15 Şubat 2014. <https://sendika.org/2014/02/kabatas-olayi-ve-kadinin-beyani-meselesi-sevda-karaca-evrensel-167894>.
- Karacan, Olcay. “Kadının Beyanı Esastır İlkesi ve Bağlamsallık”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 71, sy 3 (20 Ekim 2022): 1279-96. <https://doi.org/10.33629/auhfd.1124143>.

- Karagöz, Ahmet. *Suç Önleme Hizmetleri*. Ankara: Özel Güvenlik ve Emniyet Teşkilatı, 2002.
- Karagülle, Bekir. *Avukatlar İçin Ceza Hukuku Özel Hükümler*. 2. Baskı. Hukuk Yayınları Dizisi 3507. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Karakaş Doğan, Fatma. “Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi Ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2015.
- Karakehya, Hakan. *Ceza Muhakemesi Hukuku (2015)*. 1. Bası. Ankara, 2015.
- Karakehya, Hakan. *Ceza Muhakemesi Hukuku (2016)*. 2. baskı. Ankara: Savaş Kitap ve Yayınevi, 2016.
- Karakehya, Hakan. “Ceza Muhakemesinin Amacı”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 15, sy 2 (2007): 21.
- Karakurt, Ahu. “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi”. *TBB Dergisi*, sy 82 (2009): 1-31.
- Karamercan, Fatih. “Medenî Usûl Hukukunda Tanık ve Tanıklık”. *Ankara Barosu Dergisi* 76, sy 3 (15 Ekim 2018): 151-91. <https://doi.org/10.30915/abd.471201>.
- Katoğlu, Tuğrul. “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 61, sy 2 (01 Haziran 2012): 657-94. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001669.
- Kaufmann, Arthur. “*Subsidiaritätsprinzip und Strafrecht*” *Grundfragen der gesamten Strafrechtswissenschaft: Festschrift für Heinrich Henkel zum 70. Çeviren Eylem Baş Bayraktaroğlu*. Berlin Newyork: Festschrift, 1973.
- Kayaer, Nebahat. “Atık ve Artıklarla Çevrenin Kasten Kirletilmesi Suçu (TCK m. 181/1)”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 28 Haziran 2019. <https://doi.org/10.33717/deuhfd.567611>.
- Kazan, Patricia. “Sexual assault and the problem of consent”. İçinde *Violence Against Women: Philosophical Perspectives*, editör Stanley French, Wanda Teays, ve Laura Purdy, 27--42. Cornell University Press, 1998.
- Keçelioğlu, Elvan. “Alman Ceza Hukukunda Faillik”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sy 65 (2006).
- Kelep Pekmez, Tuba. “Suçla Korunan Hukuki Değer Çerçevesinde Çocuklar Arasında Gerçekleşen ‘Rızaya Dayalı’ Cinsel İlişkinin Cezalandırılabilirliği Sorunu”. *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8, sy 2 (2020): 179-99.
- Keser, Ömer Faruk. *Uygulamaya Bakan Yönleriyle Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu*. Birinci Baskı. Hukuk Yayınları Dizisi 3072. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Keskin, İbrahim. “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararları Ve Disiplin Soruşturmalarına Etkisine Dair Bir Değerlendirme”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 14, sy 54 (Nisan 2023): 1-38.
- Keskin, Serap. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Serbest Delil Değerlendirmesi, Prof.Dr. Vecdi Aral’a Armağan”. *Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi*, 2001, 165-68.
- Keskin, Serap. *Temyiz Nedeni Olarak Hukuka Aykırılık*. İstanbul, 1997.

- Keyman, Selahattin. “Cürmi Fiilin Yapısal Unsuru Olarak Hareket”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 40, sy 1 (01 Mayıs 1988): 0-0. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000000774.
- Kızıl, Muhammet. “Tanık İfadesi ve İnanırcılık”. *Ankara Barosu Dergisi* 0, sy 2 (2014): 397-407.
- Kızmaz, Zahir. *Mağdurlar ve suçlular*. Ankara: Hegem Yayınları, 2015.
- Koca, M. Reis. “İrtikap Suçu”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, sy 6 (15 Ocak 2016): 247-79.
- Koca, Mahmut. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller”. Editör Veli Özer Özbek. *Ceza Hukuku Dergisi* 1, sy 2 (Aralık 2006): 207-25.
- Koca, Mahmut. “Çocuk İstismarında İhbar Yükümlülüğü”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 3, sy 1 (13 Temmuz 2016): 113-28. <https://doi.org/10.21492/inuhfd.239955>.
- Koca, Mahmut. “İnsan Yağması (Sömürüsü) Suçu (TCK m. 201b)”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 52, sy 2 (2003): 1.
- Koca, Mahmut, ve ilhan Üzülmez. “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Korunması ve Mağdura Tanınan Haklar”. *Hukuki Perspektifler Dergisi*, sy 7 (2006).
- Koca, Mahmut, ve ilhan Üzülmez. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 13 Baskı. Ankara: Seçkin, 2020.
- Koca, Mahmut, ve ilhan Üzülmez. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (2023)*. Onaltıncı Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Koca, Mahmut, ve ilhan Üzülmez. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler(13)*. 6. Baskı. Ankara, t.y.
- Koca, Mahmut, ve İlhan Üzülmez. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. 6. Baskı. Hukuk Yayınları Dizisi 2017. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Kocaoğlu, S. Sinan. *Yargı Kararları Işığında Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar: TCK m. 102-105*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2016.
- Koç, Coşkun. “Suçun Konusunun Yokluğu Durumunda Teşebbüse Elverişlilik Sorunu”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sy 147 (2020): 26.
- Koçak, Zeynep, ve Eda Aslı Şeran. “Kabataş Olayında Çin Krizi: Kadının Beyanı Esastır İlkesi”. *Birikim*, 17 Şubat 2014. <https://birikimdergisi.com/guncel/550/kabatas-olayinda-cin-krizi-kadinin-beyani-esastir-ilkesi>.
- Koçhisarlıoğlu, Cengiz, ve Özlem Söğütlü Erişgin. “Hayvanın Hukukî Konumu”. *Yaşar Üniversitesi E - Dergisi* 8, sy Özel (2013).
- Korkmazlar Oral, Ümran, Pınar Engin, ve Zeynep Büyükyazıcı. “Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Raporu”. Ankara, 2010.
- Korkusuz, Gülşah. “Cinsel Saldırı Suçu (TCK md. 102)”. *Journal of Istanbul University Law Faculty* 71, sy 1 (16 Ağustos 2013): 815-54.
- Köhnken, G. “Statement Validity Analysis and the ‘Detection of Truth’.” In *The Detection of Deception in Forensic Context*, edited by Pär Anders Granhag and Leif A. Strömwall, 41–63. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

- Köksal, Atacan. “Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu, Prof. Dr. Nevzat Toroslu’ya Armağan”. *Ankara Üniversitesi Yayınları* II, sy 459 (01 Ocak 2015). https://www.academia.edu/97788753/Re%C5%9Fit_Olmayanla_Cinsel_%C4%B0li%C5%9Fki_Su%C3%A7u.
- Köse, Metin. “Ceza Kovuşturmasında Delillerin Ortaya Konulması Ve Değerlendirilmesi”. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016. <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/9684/9601.pdf?sequence=1>.
- Köse, Metin. “Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Olarak Değerlendirilmesi”. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XIV, sy 1 (2019): 175-209.
- Kunter, Nurullah. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul, 1989.
- Kunter, Nurullah. *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*,. 7. Bası. İstanbul: Kazancı Matbaası, 1981.
- Kunter, Nurullah. *Suçun Maddi Unsurları Nazariyesi*. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1954.
- Kunter, Nurullah, ve Feridun Yenisey. *Ceza muhakemesi hukuku*. İstanbul: Arıkan Yayınevi, 2006.
- Kunter, Nurullah, ve Feridun Yenisey. *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*. 12. Baskı. Birinci Kitap c. No:26. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2002.
- Kunter, Nurullah, Feridun Yenisey, ve Ayşe Nuhoğlu. *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku (2010)*. 18. Baskı. İstanbul, 2010.
- Kurt, Gülşah. “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Cinsel Taciz Suçu”. İçinde *Prof. Dr. Uğur Alacakaptan’a Armağan*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.
- Lamb, Michael E., Kathleen J. Sternberg, Phillip W. Esplin, Irit Hershkowitz, ve Yael Orbach. “Assessing the Credibility of Children’s Allegations of Sexual Abuse: A Survey of Recent Research”. *Learning and Individual Differences* 9, sy 2 (Ocak 1997): 175-94. [https://doi.org/10.1016/S1041-6080\(97\)90005-4](https://doi.org/10.1016/S1041-6080(97)90005-4).
- Lawson, Katherine, ve Elvera Anselmo. *Sexual Assault Intervention Manual*. Chicago: Rape Information and Counseling Service, 1981. https://www.nlm.nih.gov/exhibition/confrontingviolence/assets/transcripts/OB12007_200_dpi.pdf.
- Leshem, Shmuel. “The Benefits of a Right to Silence for the Innocent”. *The RAND Journal of Economics* 41, sy 2 (2010): 398-416. <https://doi.org/10.1111/j.1756-2171.2010.00105.x>.
- Lindsay, D. Stephen, Lisa Hagen, J. Don Read, Kimberley A. Wade, and Maryanne Garry. “True Photographs and False Memories.” *Psychological Science* 15 (2004): 149–154.
- Loftus, Elizabeth F., and Jacqueline Pickrell. “The Formation of False Memories.” *Psychiatric Annals* 25 (1995): 720–725.
- London, Kamala, Maggie Bruck, Stephen J. Ceci ve Daniel W. Shuman. “Disclosure of Child Sexual Abuse: What Does the Research Tell Us About the Ways That

- Children Tell?" *Psychology, Public Policy, and Law* 11, sy 1 (Mart 2005): 194-226.
<https://doi.org/10.1037/1076-8971.11.1.194>.
- Lonsway, Kimberly A., ve Louise F. Fitzgerald. "Rape Myths: In Review". *Psychology of Women Quarterly* 18, sy 2 (Haziran 1994): 133-64.
<https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1994.tb00448.x>.
- Lyon, Thomas D., ve Elizabeth C. Ahern. "12. Disclosure of Child Sexual Abuse.", 2009.
<https://works.bepress.com/thomaslyon/68/>.
- Mackarel, Mark, ve Fiona Raitt. "Briefing Paper On Legal Issues And Witness Protection In Criminal Cases". *The Scottish Executive Central Research*, 2001.
<https://docs.scie-socialcareonline.org.uk/fulltext/cruwitness.pdf>.
- "Mağdur Haklarını İnceleme Raporu". Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2014.
https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/26102020134648magdur_haklari_incelemeraporu.pdf#page7.
- Mahmutoğlu, Fatih Selami. "Ceza Yargılamasında Katılanın, Aynı Zamanda CMK 45. Maddede Öngörülen Kişilerden Biri Olması Halinde, Tanıklıktan Çekilme Hakkını Kullanıp Kullanamayacağı Sorunu". *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 19, sy 2 (01 Aralık 2013): 191-210.
- Maier, Benjamin G., Susanna Niehaus, Sina Wachholz, ve Renate Volbert. "The Strategic Meaning of CBCA Criteria From the Perspective of Deceivers". *Frontiers in Psychology* 9 (2018). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00855>.
- Malkoç, İsmail. *Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Cinsel Suçlar*. Ankara: Malkoç Kitabevi, 2009.
- Maviş, Volkan. "Ceza Muhakemesi Hukukunda Dolaylı Tanık". *Suç ve Ceza* 15, sy 2 (2022): 249-90.
- Meliá, Manuel Cancio. "Victim Behavior and Offender Liability: A European Perspective". *Buffalo Criminal Law Review* 7, sy 2 (01 Ocak 2004): 513-50.
<https://doi.org/10.1525/nclr.2004.7.2.513>.
- Melton, Gary B. "Children's Competency to Testify." *Law and Human Behavior* 5, sy 1 (1981): 73-85. <https://doi.org/10.1007/BF01048573>.
- Melton, Gary B., Gail S. Goodman, Seth C. Kalichman, Murray Levine, Karen J. Saywitz, ve Gerald P. Koocher. "Empirical Research on Child Maltreatment and the Law". *Journal of Clinical Child Psychology* 24, sy sup1 (Haziran 1995): 47-77.
<https://doi.org/10.1080/0047228X.1995.10801978>.
- Melville, John D., Nancy D. Kellogg, Natalie Perez, et al. "Assessment for Self-Blame and Trauma Symptoms during the Medical Evaluation of Suspected Sexual Abuse." *Child Abuse & Neglect* 38 (2014): 851.
- Memiş Kartal, Pınar. "Reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK.m.104)". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 65, sy 4 (2016): 2083-2100.
https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001856.
- Memiş Kartal, Pınar. *Türk Ceza Hukuku'nda Çocukların Cinsel İstismarı*. Yayın 0112. İstanbul: Der Yayınları, 2014.

- Murphy, Sean D. “Progress and Jurisprudence of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia”. *The American Journal of International Law* 93, sy 1 (1999): 57-97. <https://doi.org/10.2307/2997956>.
- Musco, Fiandaca. *Diritto Penale, Parte Speciale*. Çeviren Zeki Hafızoğulları ve Devrim Güngör. C. I. Zanichelli Bologna, 1993.
- Nash, Andrew. “Victims by Definition”. *Washington University Law Review* 85, sy 6 (01 Ocak 2008): 1419-61.
- Nevzat Toroslu ve Haluk Toroslu. *Ceza Hukuku Genel Kısım*. 26. Baskı. Ankara: Savaş Yayınevi, 2021.
- Nevzat Toroslu ve Haluk Toroslu. *Ceza Hukuku Genel Kısım*,. 27. Baskı. Ankara: Savaş Yayınevi, 2023.
- Novo, Mercedes ve Dolores Seijo. “Judicial judgement-making and legal criteria of testimonial credibility”. *The European journal of psychology applied to legal context, ISSN 1889-1861, Vol. 2, N° 2, 2010, pags. 9-115 2* (01 Temmuz 2010).
- Nuhoğlu, Ayşe. “Cinsel Suç Mağdurunun Beyanı ve İspat”. İçinde *Kadına Yönelik Cinsel Şiddete Karşılaştırmalı Hukukun Yaklaşımı*, 207. İstanbul: İstanbul Barosu Kadın Hakları Uygulama Merkezi, 2002.
- Oğuzman Kemal ve Diğerleri, “Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)”, 19. Bası, İstanbul; Filiz Kitabevi, 2020.
- Oğuzman, Kemal ve Turgut Öz. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 6098 Sayılı Yeni Türk Borçlar Kanunu’na göre Güncellenip, Genişletilmiş 9.Bası. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2011.
- Oğuzman, M. Kemal, Özer Seliçi, ve Saibe Oktay Özdemir. *Eşya Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2017.
- Oğuzman, M. Kemal, Özer Seliçi, ve Saibe Oktay Özdemir. *Kişiler Hukuku*. 15. Baskı. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2015.
- OHCHR. “Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power”. Erişim 28 Mart 2022. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-basic-principles-justice-victims-crime-and-abuse>.
- Okan İbiloğlu, Aslıhan, Abdullah Atlı, Remzi Oto, ve Mustafa Özkan. “Çocukluk Çağı Cinsel İstismar ve Ensest Olgularına Çok Yönlü Bakış”. *Psikiyatride Guncel Yaklasimler - Current Approaches in Psychiatry* 10, sy 1 (31 Mart 2018): 84-98. <https://doi.org/10.18863/pgy.336520>.
- Onar, Ali Osman. *Ceza Muhakemesinde Gizli Tanıklık*. Birinci Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Ozankaya, Özer. *Toplumbilime Giriş*. 3. Basım. 431. Ankara: Ankara Üniversitesi S.B.F. Yayınları, 1976.
- Önder, Ayhan. “Ceza Muhakemeleri Hukukunda Şahitlikten Çekinme Hakkı”. *Journal of Istanbul University Law Faculty* 29, sy 4 (24 Ağustos 2011): 876-932.
- Özbek, Veli Özer. *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 1999.

- Özbek, Veli Özer. “Ceza Muhakemesinde Hakimin Vicdani Kanaati”. *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi*, No:16, 2007, 283-88.
- Özbek, Veli Özer. “Şerefe Karşı Suçlar”. *Hukuk ve Adalet Dergisi*, sy 5 (2005).
- Özbek, Veli Özer. *Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı TCK İzmir Şerhi Genel Hükümler*. C. 1. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005.
- Özbek, Veli Özer, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 17. Baskı. Hukuk Dizisi. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024
- Özbek, Veli Özer, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 16. Baskı. Hukuk Dizisi. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Özbek, Veli Özer, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, ve İlker Tepe. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Güncellenmiş ve Gözden geçirilmiş 9. baskı. Seçkin Hukuk, no: 993. Ankara: Seçkin, 2018.
- Özbek, Veli Özer, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, ve İlker Tepe. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Genişletilmiş ve Güncellenmiş 13. baskı. Seçkin Hukuk, no: 1050. Ankara: Seçkin, 2018.
- Özbek, Veli Özer, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Gözden geçirilmiş ve Güncellenmiş 14. baskı. Seçkin. Hukuk, no: 766. Ankara: Seçkin, 2021.
- Özek, Çetin. *Siyasi İktidar Düzeni ve Fonksiyonları Aleyhine Cürümler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1967.
- Özek, Çetin. “Suç Mağdurunun Korunması İle İlgili Bazı Sorunlar”. *Journal of Istanbul University Law Faculty* 50, sy 1-4 (07 Temmuz 2011): 13-67.
- Özen, Mustafa. *Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri*. 4. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Özen, Mustafa. “Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi”. *Ankara Barosu Dergisi* 17, sy 3 (2009).
- Özen, Mustafa. *Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Muhakemesi Hukuku*. 3. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Özen, Mustafa. Mustafa “Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Muhakemesi Hukuku”, 6. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Özen, Tuğçe. “Türk Ceza Yargılamasında Mağdur Çocuk”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2018.
- Özgen, Eralp. “İşkence ve İnsanlık Dışı Davranışlara Karşı Birleşmiş Milletler Andlaşması”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sy 2 (1988): 208-33.
- Özgen, Eralp. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 6. Bs. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2011.
- Özgen, Eralp. *Türk Ceza Hukuku, Genel Hükümler*. Gözden geçirilmiş ve Güncellenmiş 14. bası. Seçkin Hukuk, no: 754. Ankara: Seçkin, 2018.
- Özgen, Eralp. *Türk Ceza Hukuku, Genel Hükümler*. Gözden geçirilmiş ve Güncellenmiş 16. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2020.

- Özgen, Eralp. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 19. Bası. Hukuk Dizisi 754. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Özgen, Eralp. *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)*. 2. Bası. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2007.
- Özkaya, Ömer. “Devlet Olgusu Üzerine Bir Değerlendirme”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, sy 16 (2020).
- Özön, Mustafa Nihat. “Osmanlıca-Türkçe Sözlük”. İçinde *Hukuk*. İstanbul: İnkılap Kıtapevi, t.y.
- Özön, Nijat. *Büyük Dil Kılavuzu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995.
- Özsunay, Ergun. *Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler: Tüzel Kişilerin Genel Teorisi, Dernekler, Vakıflar(Tüzel Kişiler)*. 5. Baskı. İstanbul, 1982.
- Öztan, Bilge. *Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ve Organın Fiillerinden Doğan Sorumluluk*. Ankara, 1970.
- Öztürk, Bahri. *1999 CMUK Tasarısında Şüpheli ve Sanık Hakları, Özellikle Savunma Hakkı Prof. Dr. İrfan Baştuğ Armağanı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2001.
- Öztürk, Bahri. *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku (1991)*. 2. Baskı. C. 1. Ankara: DEÜHF DSİ yayımları, 1991.
- Öztürk, Bahri, ve Mustafa Ruhan Erdem. *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara, 2012.
- Öztürk, Bahri, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin F. Saygılar, Esra Alan, Özlem Özaydın, Efser Erden Tütüncü, ve Mehmet Can Tok. *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. Güncellenmiş 17. Baskı. Hukuk Dizisi 949. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Öztürk, Bahri, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin F. Saygılar, Esra Alan, Efser Erden Tütüncü, Özdem Özaydın, ve Mehmet Can Tok. *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*. Onuncu Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Öztürk, Bahri, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin F. Saygılar, Esra Alan, Özdem Özaydın, Efser Erden Tütüncü, Derya Altınok Villemin, ve Mehmet Can Tok. *Ceza Muhakemesi Hukuku (Nazari ve Uygulamalı)*. Güncellenmiş 16. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Öztürk, Bahri, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma, Yasemin F. Saygılar, ve Esra Alan. *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Kitabı*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2009.
- Öztürk, Bahri, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma, Yasemin F. Saygılar, Esra Alan, ve Efser Erden. *Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Kitabı*. Güncellenmiş 10. Baskı. Ankara, 2016.
- Öztürk, Cemal. “Kriminalistiğe Farklı Bir Bakış- İz ve İz Bilimi”. *Polis Bilimleri Dergisi* 8, sy 2 (2006): 59-72.
- Paine, Mary L, ve David J Hansen. “Factors Influencing Children to Self-Disclose Sexual Abuse”. *Clinical Psychology Review* 22, sy 2 (Mart 2002): 271-95. [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(01\)00091-5](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(01)00091-5).

- Paksoy, Murat Enes. "Cinsel Suçlarda İspat Meselesi". *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11, sy 22 (2021): 223-37.
- Pamuk, Gülfem. *Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukuku'nda Mağdurun Makam Olarak Yeri*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2012.
- Parlar, Ali ve Ahmet Çetin. *Ceza Muhakemesinde Soruşturma Evresi ve Uygulaması*. 1. baskı. Aristo yayınevi yayınları Hukuk dizisi 36. İstanbul: Aristo, 2017.
- Parlar, Ali, Muzaffer Hatipoğlu, ve Erol Güngör Yüksel. *Açıklamalı ve İçtihatlı, Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller, Çapraz Sorgu ve İspat*. Ankara, 2008.
- Parlatır, İsmail, ve Türk Dil Kurumu, ed. *Türkçe sözlük*. 9. baskı. Türk Dil Kurumu yayınları ; Sözlük Bilim ve Uygulama Kolu yayınları. Türkçe sözlük dizisi, 549. 1. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, 1998.
- Payne, Diana L., Kimberly A. Lonsway, ve Louise F. Fitzgerald. "Rape Myth Acceptance: Exploration of Its Structure and Its Measurement Using the Illinois Rape Myth Acceptance Scale". *Journal of Research in Personality* 33, sy 1 (Mart 1999): 27-68. <https://doi.org/10.1006/jrpe.1998.2238>.
- Pazarcıklı, Nusret Alper. "Türk Ceza Yargısında Soruşturma ve Kovuşturma Evresindeki Mağdur Hakları". *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 0, sy 14 (2013): 969-1009.
- Pickel, Kerri L. "Evaluation and Integration of Eyewitness Reports." *Law and Human Behavior* 17, sy 5 (1993): 569-95. <https://doi.org/10.1007/BF01045074>.
- Polat, Ahmet. *Viktimoloji (mağdurbilim)*. Legal hukuk kitapları serisi 298. İstanbul: Legal Yayıncılık, 2014.
- Polat, Oğuz. *Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar*. Güncellenmiş 5. Baskı. Hukuk Dizisi 582. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Polat, Oğuz. *Viktimoloji*. Ankara: Seçkin, 2020.
- Poroy, Mehmet Akif. "İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Başvurucu ve Mağdurluk Statüsü". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 19, sy 66 (2006): 121-32.
- Rado, Şevket. "Hayat Büyük Türk Sözlüğü". İçinde *Hayvan*. İstanbul: Hayat Yayınları, 1970.
- Rassin, Eric (1999). Criteria Based Content Analysis: The less scientific road to truth. *Expert Evidence*, 7(4), 265–278.
- Reisoğlu, Safa. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 22. Baskı. İstanbul: Beta Yayınevi, 2011.
- Rocco, Arturo. *L'oggetto Del Reato E Della Tutela Giuridica Penale*. Çeviren Çetin Özek. Milano: F. Ili Bocca, 1913.
- Roma, Paolo, Pietro San Martini, Ugo Sabatello, Roberto Tatarelli, and Stefano Ferracuti. "Validity of Criteria-Based Content Analysis (CBCA) at Trial in Free-Narrative Interviews." *Child Abuse & Neglect* 31, no. 9 (2007): 929–943.
- Roxin, Claus. *Grundlagen, der Aufbau der Verbrechenslehre*. Çeviren Mehmet Emin Artuk. 4 Auflage. Strafrecht : Allgemeiner Teil / von Dr. Dr. h.c. mult. Claus Roxin (Em. o. Professor an der Universität München), Band 1. München: C.H. Beck, 2006.

- Roxin, Claus. “İspat Hukukunun Esasları”. Çeviren Yener Ünver. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 4, sy 8 (2005).
- Ruby, C. L., ve John C. Brigham. “The Usefulness of the Criteria-Based Content Analysis Technique in Distinguishing between Truthful and Fabricated Allegations”. *Psychology, Public Policy, and Law* 3, sy 4 (1997): 705-37.
- Ruby, Charles L., ve John C. Brigham. “Can Criteria-Based Content Analysis Distinguish between True and False Statements of African-American Speakers?” *Law and Human Behavior* 22, sy 4 (Ağustos 1998): 369-88. <https://doi.org/10.1023/A:1025766825429>.
- Runyan, Desmond K., Mark D. Everson, Gail A. Edelson, Wanda M. Hunter, ve Martha L. Coulter. “Impact of Legal Intervention on Sexually Abused Children”. *The Journal of Pediatrics* 113, sy 4 (Ekim 1988): 647-53. [https://doi.org/10.1016/S0022-3476\(88\)80373-1](https://doi.org/10.1016/S0022-3476(88)80373-1).
- Sancakdar, Oğuz, Eser Us, Mine Kasapoğlu Turhan, Lale Burcu Önüt, ve Serkan Seyhan. *İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı*. Genişletilmiş ve Güncellenmiş 6. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Sancar Yalçın, Türkan *Türk Ceza Hukukunda Kadın*, 2. Baskı (Ankara: Savaş Yayınevi, 2019), 213 vd.
- Sancar Yalçın, Türkan. “Türk Ceza Kanunu Tasarısının (2000) Bazı Hükümleri Hakkında Düşünceler”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 53, sy 4 (2004): 1. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000000463.
- Santtila, Pekka, Heli Roppola, Markus Runtti, ve Pekka Niemi. “Assessment of Child Witness Statements Using Criteria-Based Content Analysis (CBCA): The Effects of Age, Verbal Ability, and Interviewer’s Emotional Style”. *Psychology, Crime & Law* 6, sy 3 (Temmuz 2000): 159-79. <https://doi.org/10.1080/10683160008409802>.
- Santos, JC, A. Neves, M. Rodrigues ve P. Ferrão. “Victims of Sexual Offences: Medicolegal Examinations in Emergency Settings.” *Journal of Clinical Forensic Medicine* 13 (2006): 300–303.
- Sarıca, Ragıp. “Hizmet Kusuru ve Karakterleri”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* XV, sy 4 (1949).
- Sarıgül, Ali Tanju. “Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçunda Fail (TCK m.104)”, t.y.
- Saymen, Ferit H. *Medeni Hukukumuzda Hükmi Şahıslar (Hükmi Şahıslar)*. İstanbul: Üniversite Kitabevi, 1944.
- Schiooppa, Antonio Padoa. *Storia Del Diritto In Europa*. Bologna: Il Mulino, 2007.
- Schroeder, Friedrich Christian, Feridun Yenisey, ve Wolfgang Peukert. *Ceza Muhakemesinde ‘Fair Trial’ İlkesi*. İstanbul: İstanbul Barosu, 1999.
- Seçkin, Mehmet Beyhan. *Mağdur hakları*. Hukuk yayınları dizisi 2312. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- Seçkin, Mehmet Beyhan “Ceza Muhakemesinde Mağdur ve Şikâyetçinin Hakları”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, sy. 15 (Haziran 2020).
- Selçuk, Sami. *Hukukî Tanıda Yanılgı: “Onanan Balyoz Kararları”*. 1. baskı. Kızılay, Ankara: İmge Kitabevi, 2013.

- Separovic, Z. "Victimology: A New Focus". İçinde *Victimology: A new Approach in the Social Sciences*, editör Drapkin/ Viano, çeviren Füsün Sokullu Akıncı ve Selman Dursun. Mass-London-Toronto, 1974.
- Serozan, Rona. *Tüzel Kişiler*. İstanbul, 1994.
- Sinanoglu, A. Faruk. "Toplumsal Yapının Oluşumu: Bilim, Din ve Toplum Arasındaki İlişkiler". *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 4, sy 2 (2015).
- Smith, Olivia, ve Tina Skinner. "How Rape Myths Are Used and Challenged in Rape and Sexual Assault Trials". *Social & Legal Studies* 26, sy 4 (Ağustos 2017): 441-66. <https://doi.org/10.1177/0964663916680130>.
- Sokullu Akıncı, Füsün. *Kriminoloji*. 15. Baskı. İstanbul: Beta Yayınevi, 2021.
- Sokullu-Akıncı, Füsün, ve Selman Dursun. *Viktimoloji: mağdurbilim*. Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 3. bası. Yayın, no 3358. İstanbul: Beta, 2016.
- Soyaslan, Doğan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 4. Bası. Ankara, 2012.
- Soyaslan, Doğan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 7. bs. Ankara, 2016.
- Soyaslan, Doğan. *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. 3. Bası. Ankara, 1999.
- Soyaslan, Doğan. *Ceza Muhakemesi Hukuku*,. 4. Baskı. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2010.
- Soyaslan, Doğan. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2018.
- Soyaslan, Doğan. *Kriminoloji (Suç ve Ceza Bilimleri)*. Güncellenmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları, 2020.
- Soyaslan, Doğan. *Teşebbüs Suçu*. Kazancı Hukuk Yayınları, no. 131. Ankara: Kazancı Kitap Ticaret, 1994.
- Sözen, Şevki. "Ergenlik döneminde cinsel istismar olgularında adli tıbbi". *Türk Pediatri Arşivi* 46, sy 1 (15 Mart 2011): 35-38. <https://doi.org/10.4274/tpa.46.30>.
- Steller, Max, ve Petra Wellershaus. "Information enhancement and credibility assessment of child statements: The impact of the Cognitive Interview technique on criteria-based content analysis". İçinde *Psychology, law, and criminal justice: International developments in research and practice*, 118-26. Oxford, England: Walter De Gruyter, 1995.
- "Suç Mağdurlarına Yardım Konusunda Üye Devletlere Bakanlar Komitesinin Tavsiye Kararı Rec(2006)8". TBB, 2006. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-72-366>.
- Summit, Roland C. "Abuse of the Child Sexual Abuse Accommodation Syndrome". *Journal of Child Sexual Abuse* 1, sy 4 (14 Mayıs 1993): 153-64. https://doi.org/10.1300/J070v01n04_13.
- Summit, Roland C. "The Child Sexual Abuse Accommodation Syndrome". *Child Abuse & Neglect* 7, sy 2 (Ocak 1983): 177-93. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(83\)90070-4](https://doi.org/10.1016/0145-2134(83)90070-4).
- Şafak, Ali. *Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü*. Güncelleştirilmiş ve Geliştirilmiş 4. Baskı. Ankara: Selim Kitabevi, 2002.
- Şahin, Cumhur. *Ceza Muhakemesi Hukuku (2018)*. 9. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2018.

- Şahin, Cumhuriyet. *Ceza Muhakemesinde İspat (Delillerin Doğrudan Doğrulanması İlkesi)*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2001.
- Şahin, Cumhuriyet. *Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması*. Ankara, 1994.
- Şahin, Cumhuriyet ve Neslihan Göktürk. *Ceza Muhakemesi Hukuku - II*. 10. Basım. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Şahin, Cumhuriyet ve Neslihan Göktürk. *Ceza Muhakemesi Hukuku- II*. 12. Bası. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2022.
- Şahin, Cumhuriyet ve Neslihan Göktürk. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 14. Bası. Hukuk Dizisi 845. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Şahin, Cumhuriyet ve Neslihan Göktürk. *Ceza Muhakemesi Hukuku (THD)*, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 7. Bası. Hukuk Dizisi 845. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024
- Şahin, Cumhuriyet ve Neslihan Göktürk. *Ceza Muhakemesi Hukuku I*. Gözden geçirilmiş ve Güncellenmiş 12. bası. Seçkin Hukuk, no: 845. Ankara: Seçkin, 2021.
- Şahin, Cumhuriyet ve Neslihan Göktürk. *Ceza Muhakemesi Hukuku II*. Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 6. Baskı. Ankara, 2017.
- Şahin, Cumhuriyet, Friedrich-Christian SCHROEDER (Çeviren: Cumhuriyet. “Ceza Muhakemesinde ‘Dürüst Yargılama’ İlkesi”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, sy 1-2 (Prof. Dr. M. Şakir BERKİ'ye ARMAĞAN) (13 Haziran 1996): 269-83.
- Şahinkaya, Yalçın. *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında ve Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2008.
- Şamar, Berhudan, ve Betül Urhan. “Adli Görüşme Odalarında Suç Mağdurlarıyla Görüşme Yapan Adli Görüşmecilerin Deneyimlerinin İncelenmesi: Eskişehir Adliyesi (Examination Of The Experience Of Forensic Interviewers In The Forensic Interview Rooms Of Crime Victims: Eskişehir Court)”. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 3, sy 31 (2020): 931-59.
- Şare, Ersin. “Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlarda İlgilinin Rızası”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 27 Aralık 2019. <https://doi.org/10.33717/deuhfd.644278>.
- Şeker, Hilmi. “Strazburg Yargı Kararlarında Doğru, Haklı, Yasal ve Makul Gerekçe Biçimleri”. *Ankara Barosu Dergisi*, sy 2 (2007).
- Şen, Ersan. *Türk Ceza Hukuku Suçun Genel Esasları ve Unsurları*. İstanbul: Der Yayınları, 2002.
- Şen, Ersan, Mert Maviş, ve Buğra Şahin. *Uygulamada Ve İctihatta Cinsel Suçlar Cinsel Dokunulmazlığa Ve Genel Ahlak Karşı Suçlar*. 2. Baskı. Hukuk Dizisi 3386. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Şen, Ersan, ve Buğra Şahin. “Yargıtay Kararları Işığında Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar”. *Terazi Hukuk Dergisi* 17, sy 185 (Ocak 2022): 118-28.
- Şen, Murat. “Eski Yargılama Hukukumuzda Şahidin Yükümlülükleri ve Başkasından Naklen Şahitlikte Bulunma”. *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi* IV, sy 1-2 (2000): 181-95.
- Şenocak, Cengiz. *Maddi Suç Delilleri ve Ateşli Silahlar*. 3. Baskı. Ankara, 1997.

- Şenol, Cem. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Yasağı”. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2015.
- Şimşek, Yılmaz, Muharrem Durmaz, ve Nurullah Karataş. *Dijital Delil Yönetimi*. 1. Baskı. Ankara: Polis Akademisi Yayınları, 2012.
- Tağman, S. Ertan. “Bilimsel Açıklamanın Felsefi Temelleri Bağlamında Aristoteles’in Dört Neden Kuramı”. *Dört Öge*, sy 13 (01 Haziran 2018): 85-106.
- Talas, Serdar. “Türk Ceza Kanunu’nda Çevrenin Kasten ve Taksirle Kirletilmesi Suçları” 71, sy 1 (2013).
- Taner, Fahri Gökçen. *Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar*. 3. Baskı. Hukuk Dizisi 1289. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Taner, Fahri Gökçen. “Kadının Eşitlik Mücadelesinde Ceza Kanunlarında Cinsel Suçlar Dönüşürken Aslında Ne Değişti?” *Kadın/Woman 2000 - Kadın Araştırmaları Dergisi* 16, sy 2 (2015): 63-89.
- Taner, Fahri Gökçen. “Kırılğan Mağdurun Beyanının Cmk’nın 236. Maddesi Uyarınca Alınması Ve Uygulanan Özel Usuller Karşısında Savunma Hakkının Dengelenmesi”. *TBB Dergisi*, sy 153 (2021). <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2021-153-1964>.
- Taneri, Gökhan ve Didem Yeldan. *Cinsel Suçlarda Beraat*. 3. Baskı. Hukuk Dizisi 2144. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Tanrıvermiş, Atilla. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları Kavramına Genel Bir Bakış”. *Fasikül Hukuk Dergisi*, 8, sy 78 (Mayıs 2016): 16-26.
- Tarhan, Alaz. “Roma Hukuku’nda İniuria”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, 2019. <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/71430/?sequence=1&isAllowed=y>.
- Tarhanlı, Turgut. “Onarıcı Adalet”. İçinde *Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu Ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye Ve Avrupa Bakışı*, t.y.
- Taştan, Mehmet. *Cinsel Suçlarda İspat Sorunu ve Yargılama Usulü*. Hukuk Dizisi 2604. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Tezcan, Durmuş, Mustafa Ruhan Erdem, ve R. Murat Önok. *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*. 21. Baskı. Hukuk Dizisi. Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar, 2023.
- Tezcan, Durmuş, Mustafa Ruhan Erdem, ve Oğuz Sancakdar. *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*. Ankara: Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, 2004.
- Tezcan, Durmuş, Mustafa Ruhan Erdem, Oğuz Sancakdar, ve Rifat Murat Önok. *İnsan Hakları El Kitabı*. Güncellenmiş 8. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2019.
- Timur Demirbaş. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Güncellenmiş 18. Baskı. Hukuk Dizisi 235. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Tokdemir, Sercan. “Ceza Adaleti Sistemine Yeni Bir Yaklaşım: Tamamlayıcı Bir Sistem Olarak ‘Onarıcı Adalet’ Mekanizması”. *EÜHFD XXI*, sy 1-2 (2017): 75-114.

- Topal, Ahmet Hamdi. *Uluslararası Ceza Yargılamalarında Cinsel Suçlar*. 1. baskı. Yayın 54. İstanbul: XII Levha, 2009.
- Topaloğlu, Mahir. “Ceza Yargılamasında İspatta Diyalektik Yaklaşım”. *İstanbul Barosu Dergisi* 88, sy 3 (2014): 82-95.
- Topdemir, Canan. “İstismar Mağduru Çocuğun Korunmasında Bir Uygulama: Çocuk İzlem Merkezi(ÇİM)”. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, sy 43 (01 Temmuz 2016): 0-0.
- Toroslu, Nevzat. *Ailenin Korunması Yönünden Ceza Kanununda Yapılması Gereken Değişiklikler Türkiye’de Ailenin Değişimi Yasal Açıdan İncelemeler*. Ankara, 1984.
- Toroslu, Nevzat. *Ceza Hukuku Özel Kısım*. Ankara, 2012.
- Toroslu, Nevzat. *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*. 273. Ankara: Savaş Yayınevi, 2019.
- Toroslu, Nevzat, ve Metin Feyzioğlu. *Ceza Muhakemesi Hukuku (2021)*. Ankara: Savaş Yayınevi, 2021.
- Toroslu, Nevzat, ve Metin Feyzioğlu. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 22. Baskı. Ankara: Savaş Yayınları, 2023.
- Toroslu, Nevzat, ve Metin Feyzioğlu. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınevi, 2006.
- Toroslu, Nevzat, ve Metin Feyzioğlu. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınları, 2009.
- Torun, Yıldırım. “İnsan Hakları”. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, sy 16 (2007).
- Tosun, Öztekin. *Ceza ve Medeni Muhakeme Hukuku Açısından Hukuka Aykırı Yollarla Elde Edilmiş Delillerin İsbat Kuvveti*. İstanbul, 1976.
- Tosun, Öztekin. *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri*. İstanbul, 1971.
- Tosun, Öztekin. *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri - Genel Kısım*. Üçüncü Bası. C. I. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1981.
- Turanlı, Asiye Merve. “Ceza Hukukunda Mağdur Ve Mağdurun Korunması”. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2012.
- Turgut, Bayram. *Ceza Muhakemesinde Tanıkların Korunması*. Ankara: Turhan Yayınevi, 2010.
- Turhan, Faruk. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Asil Yayınevi, 2006.
- Türk Ceza Hukuku Mevzuatı*. Güncellenmiş 27. baskı. C. 1. Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Ceza Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2021.
- Türk Hukuk Kurumu. *Türk Hukuk Lügatı*. Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1998.
- Tüzel, Sadık. *Hukuk Başlangıcı*. Üçüncü Baskı. İzmir, 1967.
- Ulutürk, Hande. *Türk ceza hukukunda akıl hastalığı ve akıl hastalığının kusur yeteneğine etkisi*. 1. baskı. Seçkin Hukuk 1326. Ankara: Seçkin, 2014.
- Umar, Bilge. “İsbat Yükü Kavramı Ve Bununla İlgili Diğer Bazı Kavramlar (Bilhassa Bunların İncelenmesiyle Ortaya Çıkan Pratik Sonuçlar Bakımından)”. *Journal of Istanbul University Law Faculty* 28, sy 3-4 (25 Ağustos 2011): 790-98.

- Uslu, Ferhat. “Çağdaş Ceza Adaleti İçinde Mağdur”, *Anakara Barosu Dergisi*, sy 4, (2013): 241-260.
- Usluadam, Asena Kamer. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Karakter Delili*. Birinci Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Uygun, Gülriz, ve Zeynep İspir, ed. *Hukukta Anlatı - Hukukun Anlatısı*. Birinci Baskı. Hukuk Dizisi 2892. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Uygur, Gülriz, ve Nadire Özdemir. *Adalet Erişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması Geniş Özet*. Ankara: Ceid Yayınları, 2021. <https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/adalete-erisim-genis-ozetsonpdf.pdf>.
- Ülken, Hilmi Ziya. *Sosyoloji Sözlüğü*. İstanbul: M.E.B. Yayınları, 1969.
- Ünlütepe, Canan. “Kamu Davasına Katılma”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2008.
- Ünver, Yener. *Ceza Hukuku ile Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*. 1. Basım. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003.
- Ünver, Yener. “Ceza Muhakemesinde İspat, CMK ve Uygulamamız”. Editör Veli Özer Özbek. *Ceza Hukuku Dergisi* 1, sy 2 (Aralık 2006): 103-205.
- Ünver, Yener. “Ceza Yargılaması Hukukunda İsbata İlişkin Bir Yargıtay İbk’nın İncelenmesi”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 55, sy 1-2 (1996): 183-218.
- Ünver, Yener. ed. “Cinsel Suçlar ve Evlilik Hukuku”. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2013.
- Ünver, Yener. ed. *II. Türkiye-Slovenya Uluslararası Hukuk Sempozyumu: “cinsel suçlar ve evlilik hukuku”*; 6/17-5.2013, İstanbul, Türkiye = 2. *Turkish-Slovenian International Law Symposium: “sexual offences and marriage law”*; 16/17-05.2013, İstanbul, Turkey. Ankara: Seçkin, 2014.
- Ünver, Yener, ve Hakan Hakeri. *Ceza Muhakemesi Hukuku (2012)*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2012.
- Ünver, Yener, ve Hakan Hakeri. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. C. I-II. Ankara, 2013.
- Ünver, Yener, ve Hakan Hakeri. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 10. Baskı. Ankara, 2015.
- Ünver, Yener, ve Hakan Hakeri. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. C. 1. 3 c. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Üzülmez, İlhan. “Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları”. *TBB Dergisi*, sy 58 (2005).
- Von Mayenburg, David. “Geborene Opfer”. Çeviren Eylem Baş. *Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte*, 2009.
- Vrij, Aldert, ve Samantha Mann. “Criteria-Based Content Analysis: An Empirical Test of Its Underlying Processes”. *Psychology, Crime & Law* 12, sy 4 (Ağustos 2006): 337-49.
- Vrij, Aldert. 2005. “Criteria-Based Content Analysis: A Qualitative Review of the First 37 Studies.” *Psychology, Public Policy, and Law* 11, no. 1: 3–41.
- Wallace, Harvey ve Cliff Roberson. *Victimology: legal, psychological, and social perspectives*. Fourth edition. Boston: Pearson, 2015.

- Walklate, Sandra. *Imagining the Victim of crime*. (Manada: Open University Press, McGraw-Hilled. 2007) Appendix A.
- Walsh, Wendy A., Lisa M. Jones, Theodore P. Cross, ve Tonya Lippert. "Prosecuting Child Sexual Abuse: The Importance of Evidence Type". *Crime & Delinquency* 56, sy 3 (Temmuz 2010): 436-54. <https://doi.org/10.1177/0011128708320484>.
- Welle, Ida, Michel Berclaz, Marie-Josée Lacasa, ve Gérard Niveau. "A call to improve the validity of criterion-based content analysis (CBCA): Results from a field-based study including 60 children's statements of sexual abuse". *Journal of Forensic and Legal Medicine* 43 (01 Ekim 2016): 111-19. <https://doi.org/10.1016/j.jflm.2016.08.001>.
- Welzel, Hans. *Das Deutsche Strafrecht*. Berlin, 1969.
- Wemmers, Jo-Anne. "Where Do They Belong? Giving Victims a Place in the Criminal Justice Process". *Criminal Law Forum* 20, sy 4 (08 Kasım 2009): 395. <https://doi.org/10.1007/s10609-009-9107-z>.
- Whitcomb, Debra. "Legal reforms on behalf of child witnesses: Recent developments in the American courts". İçinde *Children as witnesses*, 151-65. Wiley series in the psychology of crime, policing and law. Oxford, England: John Wiley & Sons, 1992. <https://doi.org/10.1037/14462-001>.
- White, Catherine, ve Iain McLean. "Adolescent Complainants of Sexual Assault; Injury Patterns in Virgin and Non-Virgin Groups". *Journal of Clinical Forensic Medicine* 13, sy 4 (Mayıs 2006): 172-80. <https://doi.org/10.1016/j.jcfm.2006.02.006>.
- Wilson, Carlene, T. Nettelbeck, R. Potter, ve C. Perry. "Intellectual Disability and Criminal Victimization". *Trends & Issues in Crime and Criminal Justice, No:60, Australian Institut e of Criminology*, sy 60 (Eylül 1996).
- Wilson, Carlene, T. Nettelbeck, R. Potter, ve C. Perry. *Türk Ceza Hukukunda Kadın*. 2. Baskı. Ankara: Savaş Yayınevi, 2019.
- Wilson, Carlene, T. Nettelbeck, R. Potter, ve C. Perry. "Yeni Türk Ceza Kanunu'nda 'Zincirleme Suç'". *TBB Dergisi*, sy 70 (2007).
- Yalçın, Türkan, ve Timuçin Köprülü. *Ceza Hukuku Genel Hükümler Uygulamalı Çalışmaları*. Ankara: Savaş Yayınevi, 2019.
- Yaldız, Çağlasın. "Yargıtay Kararları Işığında Cinsel Taciz Suçu Ve İncelemesi". *The Journal of Social Science* 7, sy 14 (25 Eylül 2023): 213-26. <https://doi.org/10.30520/tjsosci.1346873>.
- Yavuz, Hakan A. "Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Konumu". *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, sy 23 (Ekim 2015): 85-115.
- Yavuz, Mehmet. "Ceza Muhakemesinde İspat sorunu". *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 3, sy 9 (2012): 151-76.
- Yayla, Mehmet. *Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüphe*. 2. Baskı. Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Yeldan, Didem. *Uygulamada Cinsel Suçlar*. Genişletilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı. Hukuk Dizisi 2322. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.

- Yenidünya, Ahmet Caner. “5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar”. *Legal Hukuk Dergisi*, sy 33 (Eylül 2005).
- Yenidünya, Ahmet Caner. ed. *İnsan Ticareti Suçu: TCK. m. 80*. 1. bası. Turhan Kitabevi yayınları. Ankara: Turhan Kitabevi, 2007.
- Yenisey, Feridun. “Ceza Muhakemesi Hukukunda (Hukuka Uygun Bir Şekilde Elde Edilmiş Delil)”. *Ceza Hukuku Dergisi* 2, sy 4 (2007).
- Yenisey, Feridun. *Duruşma ve Kanun Yolları*. İstanbul: Beta Yayınevi, 1990.
- Yenisey, Feridun. *Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku - Duruşma ve Kanun Yolları*. İstanbul, 1988.
- Yenisey, Feridun. *Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku Hazırlık Soruşturması ve Polis*. 1. Baskı. İstanbul, 1987.
- Yenisey, Feridun, ve Ayşe Nuhuğlu. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Seçkin Yayınları, 2019.
- Yenisey, Feridun, ve Ayşe Nuhuğlu. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Güncellenmiş 9. baskı. Seçkin Hukuk, no: 1526. Ankara: Seçkin, 2021.
- Yenisey, Feridun, ve Ayşe Nuhuğlu. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Güncellenmiş 11. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Yenisey, Feridun, ve Ayşe Nuhuğlu. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Güncellenmiş 3. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015.
- Yenisey, Feridun, ve Ayşe Nuhuğlu. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 8. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Yerdelen, Erdal. *Ceza Muhakemesinde Hükmün Gerekçesi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015.
- Yıldırım, Akif. “İftira Suçu”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sy 69 (2007).
- Yıldırım, M. Kamil. *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi*. İstanbul: Kazancı Yayınları, 1990.
- Yıldız, Ali Kemal. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Suçtan Zarar Gören Şikayetçi*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2008.
- Yıldız, Ali Kemal. “Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi”. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2002.
- Yıldız, Mehmet Emre. “Ceza Hukukunda Akıl Hastalığının Kusur Yeteneğine Etkisi”. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Programı, 2019.
- Yıldız, Mehmet Emre. “Ceza Hukukunda Failin İrade Özgürlüğü Tartışmaları”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 70, sy 4 (05 Ocak 2022): 1439-78. <https://doi.org/10.33629/auhfd.937261>.
- Yıldız, M. *Cinsel Saldırı Olgularında Makroskopik ve Kolposkopik Muayene Bulgularının Karşılaştırılması*. Uzmanlık Tezi, Mersin Üniversitesi Adli Tıp Anabilim Dalı, 2013.
- Yıldız, Sevil. “Ceza Hukukunda Akıl Hastalığı ve Akıl hastalarının Yargılanması”. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, t.y., 141-51.

- Yılmaz, Ejder. “Hukuk Sözlüğü”. İçinde *Kamu Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2010.
- Yılmaz, Özlem, Gökhan Aktürk, Halis Dokgöz, Nursel Gamsız Bilgin, ve Hakan Kar. “‘Elastic Hymen with A Large Inner Diameter’ in Cases of Sexual Violence: Legal and Social Consequences”. *The Bulletin of Legal Medicine* 28, sy 3 (30 Kasım 2023): 273-79. <https://doi.org/10.17986/blm.1646>.
- Yılmaz, Taha. *Çağdaş Türk Hukukundaki İspat Vasıtalarının İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*. Birinci Baskı. İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2023.
- Yılmaztekin, Ahmet Ertan. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Olağan Kanun Yollarına Başvurma Hakkı”. *İzmir Barosu Dergisi*, 2021.
- Yokuş Sevik, Handan. “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Cinsel Saldırı Ve Cinsel Taciz Suçları”. *TBB Dergisi*, sy 57 (2005). <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2005-57-126>.
- Yokuş Sevik, Handan. “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Çocukların Cinsel İstismarı ve Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçları”, sy 5 (2005): 280-302.
- Yuille, John C. “The Systematic Assessment of Children's Testimony” *Canadian Psychology*, 29, 247 vd.
- Yurtcan, Erdener. *Ceza Muhakemesi Şerhi*. Ankara, 2019.
- Yurtcan, Erdener. *Ceza Yargılaması Hukuku*. İstanbul, 1987.
- Yurtcan, Erdener. *Ceza Yargılaması Hukuku*. 8. Baskı. İstanbul, 2002.
- Yurtcan, Erdener. *Ceza Yargılaması Hukuku*. İstanbul, 1998.
- Yurtcan, Erdener. *Ceza Yargılaması Hukuku*. 16. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Yurtcan, Erdener. *Ceza Yargılamasında Kesin Hüküm*. 2. Baskı. İstanbul, 1987.
- Yurtcan, Erdener. *Şahsi Dava ve Uygulaması*. Ankara, 1989.
- Yurtcan, Erdener. *Yargıtay Kararları Işığında Ceza Davalarında İspat*. 1. Bası. İstanbul: Aristo Yayınevi, 2020.
- Yurtcan, Erdener. *Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu ve yorumu*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2005.
- Yurtlu, Fatih, Fatma Umay Genç, Elif Kurt Kılıç, ve Burak Kılıç. *Ceza Genel Hukuku*. Editör İzzet Özgenç ve İlhan Üzülmöz. 4. bs. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2021.
- Yücel, Mustafa. *Adalet Psikolojisi*. Ankara: Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, 2014.
- Yücel, Mustafa T. “Ceza Adaletinde Sapmalar”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 0, sy 105 (2013): 11-34.
- Yücel, Mustafa Tören. “Ceza Adaletinde Tanık Üzerine”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sy 2 (1994): 100-106.
- Yüksel Kitapçıoğlu, Tülay. “Özgü Suç”. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2021.
- Yüksel, Metin, ve Veysel Dinler. *Anayasa Mahkemesinin kuruluşunun 50. yılına armağan*. Editör Altan Alparıslan, Engin Yıldırım, Erdal Tercan, Hikmet Tülen, ve Ali Rıza Çoban. Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2012.
- Zafer, Hamide. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2013.

Zeynel T. Kangal. “Yeni Türk Ceza Hukuku’nda Tüzel Kişiler”. *Hukuki Perspektifler Dergisi*, sy 7 (Temmuz 2006).

Ziyalar, Neylan. *Çocuk İstismarı ve Çocukla Adli Görüşme*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.

Mahkeme Kararları Dizini

AİHM, Margulev / Rusya, no. 15449/09, 8 Ekim 2019.

AİHM, Beizaras ve Levickas / Litvanya, no. 41288/15, 14 Ocak 2020

AİHM, Kalfagiannis ve Pospert / Yunanistan (k.k.), no. 74435/14, 9 Haziran 2020.

AİHM, 22 Şubat 1994, Burghartz –İsviçre Kararı, 16213/90.

AİHM, SARL du Parc d'Activités de Blotzheim, Fransa Kararı, 72377/01, 11 Temmuz 2006.

AİHM, Defalque, Belçika Kararı, 37330/02, 20 Nisan 2006 ve Tourkiki Enosi Xanthis ve Diğerleri, Yunanistan Kararı, 26698/05, 27 Mart 2008.

AİHM, Vallianatos ve Diğerleri, Yunanistan Kararı, 07 Kasım 2013, 29381/09.

AİHM, AKBAY ve Diğerleri, Almanya Kararı, 15 Ekim 2010, 40495/15.

AİHM, Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu / Romanya [BD], no. 47848/08, 2014

AİHM, Post v. the Netherlands (dec.), no. 21727/08, 20 Ocak 2009.

AİHM, Varnava and Others v. Turkey [GC], nos. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 ve 16073/90.

AİHM, Gorraiz Lizarraga ve Diğerleri, İspanya Kararı, 2004-III, 62543/00.

AİHM, SARL du Parc d'Activités de Blotzheim v. Fransa Kararı, 11 Temmuz 2006, 72377/01.

AİHM, Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania [GC], no. 47848/08, 17 Temmuz 2014.

AİHM, Dilipak, Türkiye Kararı, 29680/05, 15 Eylül 2015

AİHM, Varnava ve diğerleri / Türkiye [BD], no. 16064/90 et al., AİHM 2009

AİHM, Van Colle / Birleşik Krallık, no. 73974/14, 16 Kasım 2017

AİHM, Tsalikidis ve diğerleri / Yunanistan, no. 73974/14, 16 Kasım 2017

AİHM, Kotilainen ve diğerleri / Finlandiya, no. 62439/12, 17 Eylül 2020

AİHM, Karpnylenko / Ukrayna, no. 15509/12, 11 Şubat 2016.

AİHM, A ve B/Hırvatistan, no. 7144/15, 20 Haziran 2019.

AİHM, Nassau Verzekering Maatschappij N./ / Hollanda (k.k.), no. 57602/09, 4 Ekim 2011.

AİHM, Dzidzava / Rusya, no. 16363/07, 20 Aralık 2016

AİHM, Sanles Sables/İspanya Kararı, no: 48335/99, 2000-XI

AİHM, Varnava ve diğerleri / Türkiye [BD], no. 16064/90 et al., 2009, §112.

AİHM, Ceyhan Demir ve Diğerleri/Türkiye kararı, 34491/97, no. 13.01.2005.

AİHM, Micallef v. Malta [GC], no. 17056/06, 15 Ekim 2009.

AİHM, Marie-Louise Loyen et Bruneel c. France, no. 55929/00, 5 Temmuz 2005.

AİHM, Biç and Others v. Turkey, no. 55955/00, 2 Şubat 2006, § 22

AİHM, Karner / Avusturya, no. 40016/98 , AİHM 2003- IX

AİHM, Fairfield ve diğerleri / Birleşik Krallık, 24790/04) 8 Mart 2005.

AİHM, Funke v. Fransa, 25 Şubat 1993, Seri A no. 256-A.

AİHM, Kofler v. İtalya, no. 8261/78 , 9 Ekim 1982 tarihli kararı, DR 30,

AİHM, Nölkenbockhoff ve Bergmann v. Almanya, 10300/89, 12 Aralık 1984 tarihli kararı, DR 40.

AİHM, Nölkenbockhoff/Almanya, 25 Ağustos 1987, A Serisi no. 123.

AİHM, Grădinar/Moldova, no. 7170/02, 8 Nisan 2008

AİHM, Brudnicka ve diğerleri/Polonya, no. 54723/00, AİHM 2005-II.

AİHM, Armoniené/Litvanya, no. 36919/02, 25 Kasım 2008.

AİHM, Polanco Torres ve Movilla Polanco/İspanya, no. 34147/06, 21 Eylül 2010.

AİHM, Micallef/Malta [BD], no. 17056/06, AİHM 2009 § 48

AİHM, Çakıcı v. Turkey [GC], no. 23657/94, 8 Temmuz 1999, § 92

AİHM, O'Halloran ve Francis v. Birleşik Krallık [BD], nos. 15809/02 ve 25624/02, ECHR 2007-VIII

AİHM, Lambert ve Diğerleri, Fransa Kararı, no: 46043/14, 5 Haziran 2015, §115-183.

AİHM, Taura ve diğer 18 kişi – Fransa Kararı, no. 28204/95, 4 Aralık 1995, §112, 131.

AİHM, Senator Lines GmbH / fifteen member States of European Union (k.k.) [BD], no. 56672/00, AİHM 2004-IV.

AİHM, Paşa ve Erkan Erol / Türkiye, no. 51358/99, 12 Aralık 2006.

AİHM. John Murray v. Birleşik Krallık [BD], 8 Şubat 1996, Karar Raporları1996-I.

AİHM, Bykov v. Rusya [BD], no. 4378/02, 10 Mart 2009.

AİHM, P. S. / Almanya, Başvuru no: 33900/96, 20.12.2001, para. 26, 31.

AİHM, M.C. v. Bulgaria, no.39272/98, 4 Aralık 2003,

AİHM, A.s. v. Finland, No:40156/07, 28 Eylül 2010,

AİHM, V.D. Romanya Kararı, No: 7078/02, T. 16.02.2010.

AİHM, N.Ç./Türkiye Kararı, No:40591/11, 9 Mayıs 2021.